

KISFALUDY KÁROLY
ÖSSZES MŰVEI.







~~Bjesszen 1900. I.~~ ~~Tettek~~

tatagua..

Füztraugyula s. g. i.

Kecskemét 1900. V. 30-án. tulajdona.

KISFALUDY KÁROLY

ÖSSZES MŰVEI

NÉGY KÖTETBEN

*

ÉLETRAJZZAL BEVEZETTE

DR. HORVÁTH CYRILL
EGYETEMI M.-TANÁR

ELSŐ KÖTET



BUDAPEST
MAGYAR KÖNYVKIADÓ INTÉZET



GŐNCZI JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA. SZEGEDEN.



Kisfaludy Károly.

I.

Kisfaludy Károly 1788-ban Győrmegyében Téthen született. Szomorú gyermekkort és hányatott ifjúságot élt át, melynek révedezéseiből csak későn leli meg az ösvényt ahhoz a pályához, melyen a magyar irodalom koszorúsainak dicsősége vár reá, hogy megaranyozza életének aránylag rövid, alig egy évtizedre terjedő részét, melyhez a magyarság szellemi átalakulásának legfontosabb szálai fűződnek.

Büszke, szilaj lelket és sok érzékenységet örökölve családjától, mennyi megpróbáltatáson, küzdelmen, csalódáson kell átvergődnie, míg az életnek csak némi nyugalmához eljuthat; de jó szelleme a kétségbeesés pillanatában mindig megóvta; és ő szenvedéseinek, tévedéseinek és tapasztalatainak iskolájából ép azokat a tulajdonságokat hozza az irodalomba, melyekre annak égető szüksége van.

Már születése szerencsétlenséggel fűződik össze. Élete anyjának életébe kerül, a mi aztán az apának örök neheztelését vonja fejére. Mint gyermek alig érzi a szülői szeretet szelíd melegét, csak komoly, rideg szigorúságát, mely elől legfölebb egy hű testvéri szívhez menekülhet. Nem csoda, hogy teljes életén át úgyszólva bálványozza Teréz nénjét, s apjában, míg él, szivtelen zsarnoknál egyebet nem talál. Ugy érzi, nagyon kevéssel tartozik ennek a komor, zárkózott, hajthatatlan embernek, a ki pedig valóban javát akarta; és nem fogják egymást megérteni soha. Kisfaludy Károly soha sem fogja elhinni, hogy iránta ebben a szigorú, rideg külsejű férfiban egy szikrányi szeretet lappanghat; Mihály úr még kevésbbé tud bízni fiában. És az űr hovatovább mélylyé, áthidalhatatlanná lesz közöttük. A kisded szilaj, daczos, büszke ifjúvá serdűl, a szigorú

fegyelem nem törte meg, sőt ellenkezőleg, az ellenállást fokozta benne, szabadúlni óhajt a vaskorlátokból, s egymás után húzza keresztűl az apa számításait és dönti halomra terveit. Mintha gúnyos, vérig sértő játékot akarna űzni vele. Győri deák korában egyideig megbecsűli magát, aztán csakhamar abba hagyja szorgoskodását, végűl egy tanárjának büntetésére féktelen indúlatában a — kalamárissal felel és elbukik. Az apa beletörődött a változtathatatlanba. Győrött épp akkoriban nyílik meg a katonai nevelő-intézet, oda adja be. Azonban a fiúnak az intézeti fegyelem is nehéz. Kisfaludy Károly szabad és a maga ura kíván lenni és csakhamar Pesten katonának áll a mai Este — akkor Eszterházy-ezredben. Az apa most is megteszi a tőle telhetőt, mi több, látva javúlását, zászlótartóságot akar fia részére vásárolni. Aztán jő a háború, az ezred mozgósítása, a caldiero-i dicső nap, melyet a magyar hősiesség avatott fényessé: az unalmas, egyhangú napok végtelen sora Szuszek erdői között, hol az útas visszariad a szörnyű pusztaság borzalmaitól, lomha, lelket ölő tétlenségével. A katonából csendőr lett, a ki ellenség helyett hitvány rablókra leskelődik. És jön újra a háború, izgalmaival, gyászával és gyalázatával. Soha vereség vereséget rohamosabban nem követett. Heusen, Abensberg, Landshut, Eckmühl, Regensburg — öt nap alatt ötször tanúja a nagy osztrák sereg megalázásának és futásának. De Kisfaludy legalább megállja helyét s mint főhadnagy, kitüntetéssel kerűl ki a balvégzetű zenebonából.

Csupán édesatyjával nem tudott összeédesedni soha. Most, hogy pályáján előbbre haladt és Pesten kell élnie, mindinkább belékeveredik az anyagiakkal való küzdelembe. Voltak úri hajlamai, szerette a társaságot, az elegancziát és legkevésbbé értett a gazdálkodáshoz. Nem csoda, hogy telve panaszszal édesapja iránt, a ki pénzkérő sűrű leveleire választ sem ír, s őt legnagyobb zavarban hagyja, noha a segítség módjában is, kötelességében is állana. És haragos elkeseredésében — a keresztelésére fordított költségek visszatérítéseül — egy forintot küld a részvétlen vén embernek, így adva tudtára, hogy atyaságáról lemond örökre.

De az atya meg sem mozdúlt, a fiú pedig kezdette újra, a hol elhagyta. Életében akkor lobbant először komoly szerelemre és a szép, de szegény kalmárleány nem vonakodott tőle, hogy jövőjét a fiatal katonáéhoz kössék. Kisfaludy mindent feled boldog mámorában. Felejti, hogy atyját oly mélyen megbántotta, eszébe sem jut Mihály úrnak komoly, számító, rideg gondolkodásmódja. Lángolással, érzelmeinek festésével akarja megnyerni őt és beleegyezését. Pedig a józan, óvatos apa feleletét előre lehetett látni. És Kisfaludy Károlynak a tagadó válasz mégis váratlanúl jön, az elkeseredés újra és hatalmasabban erőt vesz lelkén, mint valaha. Most már igazán s végképp szakítani akar az öreggel. És eltökéli, hogy felmondja az engedelmességet s nőűl veszi azt a leányt, — a ki meghallva, hogy hivatalán kívűl a fiatal ember semmire sem támaszkodhatik, jobbnak látta kezét másnak, tehetősebbnek nyújtani. Heppler Katalin nem volt azok közűl

való, a kik ábrándok és szenvedélyek után rohannak; csupán Kisfaludy alatt ég a föld, csak ő nem tud megbékélni sorsával, alacsony számítást és szívtelenséget, árúlást és hitványságot látva mindenben maga körűl. Házassága ha létre jön, talán a katonasághoz kötötte volna; most már ott sincsen maradása többé. A legyőzött, megalázott hadsereg elvesztette nimbusát, a közvéleményben az emberek fitymálják az „osztrák tiszteket", a kik nem tudták a zászlót megvédeni. A saját lelkében szintén mind erősebbé válik az elégedetlenség, a disszonanczia. Mit nyert vajjon a katonaságtól? Várt dicsőség, fényes előmenetel helyett nyomorúságot, függetlenség helyett az alárendeltség, az aprólékoskodó disciplina ostobaságainak rabszolga kötelét. És — talán egy fölebbvalójával esett összekoczczanás hatása alatt is — megteszi a „kétségbeesett lépést", lemond rangjáról, kenyeréről, hogy neki vágjon a világnak s kétes jövendőnek. Így húzta keresztűl újra Mihály úr terveit.

Látni való, alig tanúlt valamit az életből. Keserű tapasztalatai nem tették józanabbá, s a nagykorúság idejéhez közelítve, még mindig egyedűl temperamentumának ereje uralkodik fölötte. Napról-napra másnak látja a világot, az embereket a szerint, a hogy hangulatai változnak. Ma apja tilalma ellenére hátat fordít a hadi pályának; holnap ott könyörög a megbántott férfiú előtt, hogy fogadja házába, nem gondolva meg, hogy a dolognak egyedűl kidobatás lehet a vége. Ma büszkén elrúgja magától a kenyeret, holnap már a legsötétebb kétségbeesés vesz erőt lelkén. Valóban, még nagy elhatározásába is valami romantikus hajlam vegyűl: az osztrák kardot a spanyolországi guerilla fegyverével akarja fölcserélni. De szerencséjére lebeszélik róla; szerető Trézsi nénje körében lassankint szíve is begyógyúl és nyugodtabban választhat új pályát, mely hajlamainak megfelel. Az iskolai életből alig hozott magával elméleti tudományt, de a festés művészetét zsenge korától kedvelte s némi előmenetelt is tett benne. Ugy véli, megtalálta hivatását, s képzeletében nagy örömmel látja magát a világban, szabadon, függetlenűl kóborolni, homlokán a halhatatlanság nimbusával. Semmi sem tarthatja vissza többé. Anyai öröksége a zsebében, bizalommal, lelkesedéssel indúl Bécsbe — tanúlni, dolgozni? — egyelőre tombolni, pénzét elfecsérelni s meg nem állapodni erszénye kiürűléseig. Tulajdonképp komolyan számba sem vette a festőművészeti pálya nehézségeit és soha sem végzett alapos tanúlmányokat hozzá.

A beköszöntő nyomor s nélkűlözés szintén nem sarkalta előre, csak fényes ábrándjait tépte széjjel, és elhagyva a nemesi, büszke önérzetében bántott apától, kinek, ime, *ilyen* fia lett: a kontár, a mesterember mivoltával is megelégszik. Nem gondol többé a dicsőségre, a halhatatlanság nimbusának sovárgó vágyát a megélhetésnek szűrke, hétköznapi gondja űzi el lelkéből. Érzi, hogy a finom, fejlett izlésű császárvárosban nem boldogúlhat, nyomorúlt vándorfestőnek csap fel, Oroszországba készűl, majd mikor a terv az útlevél ügyén fönnakad, még egyszer elútazik

Bécsbe, innen Olaszországba. Ekkép hányják-vetik a körűlmények. Most, megpróbáltatásai közben napról-napra érzi gyarlóságát a művészet terén, de nem ez a fő: látja elmaradottságát a műveltségben és tudásban, s elkezd olvasni, tanúlni, látogatja, sokszor utolsó fillérei árán, a bécsi színházakat, megismerkedik a német dráma legjobb termékeivel, végignézi a külföld számos remekét, buzdúl a Kotzebue inkább zajos, mint valódi sikerein. Aztán csakhamar személyes érintkezésbe lép színészekkel és színmű-írókkal. Együtt tárgyalják az irodalom ujabb eseményeit és vitatkoznak a színpadi életről, a klassziczizmus és romanticzizmus jogosúltságáról. Soha embert sorsa hajlamainak megfelelőbb társaságba nem juttatott. Mert Kisfaludy már régebben, katonakorának szórakozásai óta érdeklődik a színpad iránt. Mint katonatiszt eljárogathatott a külföldi és a pesti német színház előadásaira, hogy lelkében melegség gerjedjen a csak tengődő magyar színügy iránt: s Bécsbe érkeztekor már voltak kész drámai zsengéi: *A gyilkos*, mely évekkel előbb, még 1808-ban, aztán *A tatárok Magyarországon*, mely az 1810—11-ik esztendő telén keletkezett. És most újra elfogja az ösztön. Kotzebuetól már tanúl egyet-mást, s a színpadról észlelte, hogy a komoly dráma valami ünnepies, magasabb nyelvet kíván, s megírja *Zách Klárát*, melynek tárgya messze fölűlhaladja erejét, de néhány hatásos jelenete bizonyságot tesz tanúlékonyságáról; aztán versekben — s minő versekben! — fordítja Voltaire *Brutus*-át. Közben pedig arczképet fest, erotikus jeleneteket vagy szelencze-diszítéseket rajzol, mulat és nyomorog. Nem, az ígéret földjét nem érte el, csak megpillantotta és ösztönszerűleg közelített hozzá.

II.

Végre, egy évi olaszországi bolyongás után Bécsbe és innen Pestre kerűlt (1817). Valami becsületes csizmadia a Magyar-uteczában szállásába fogadta, s mint mondják, eladogatta képeit. A két szegény ember híven osztozott egymás sorsában; együtt csaptak jobb napokat, ha a vásár sikerűlt, és együtt koplaltak, ha a „mesterség“ gyümölcsözni nem akart. Valóban, nyomorúlt napok következtek, a melyeket súlyosakká tett a reménytelenség, de vígasztalt némileg a munka és végűl megorvosolt a siker és a dicsőség. Kisfaludy fest és tanúl, 1817-től kezdve olvassa a magyar írók műveit és folytatja a színműírást. De a mi fő, elméje, szíve megtisztúlt a nehéz küzdelmekben és józanabb szemekkel látja az életet és benne önmagát. Nem mentegeti többé hibáit, józanúl ítél botlásairól, melyekbe a tüzes vér és zabolátlan ifjúság keverte. Harmincz évi hányattatásának keserű tapasztalatai mélázó komorságnak borongó árnyát borították lelkére, létének nem egy virága letört, de gyökere épségben áll: megtanúlta az élet czélját a világ „pompáján“ innen, a saját lelkének munkás békéjében keresni, és nem esett kétségbe.

A magyar színészetnek nem voltak százados hagyományai. A középkorban Magyarországon is megjelennek a misztériumoknak némi nyomai, a XVI. századtól kezdve van iskolai színpadunk, de világi színészetünk az 1790-iki nagy nemzeti felbuzdúlással születik meg s foglal helyet egyszersmind a nagy nemzeti érdekek sorában. Magyarországot II. József kora megtanította nemzeti sajátságainak fontosságára. Az emberek újra hirdetik az alkotmányt, az irodalom és a nyelv pártolását, a műveltséget és a hazafi érzések kultuszát s velök a színpadnak, mint a haladás, nyelv és magyarság tényezőjének szükségességét. Pesten úgyszólva egy csapásra előáll az első színjátszó-társaság és a mostoha viszonyok közt a legszebb reményekre jogosít. Azonban minden hiába: az idegen fővárosban, a dédelgetett német színház mellett végre sem tarthatják fönn magukat. Lépésről-lépésre veszitik el lábok alól a talajt és szorúlnak ki, a vidékre, a magyarság tengerébe, hirdetni az ígét, „mint az apostolok.“ És bejárják az országot. Miskolczon, Kassán, Tokajban, Egerben, Szatmárt és Nagy-Károlyban, Fehér-, Vas- és Zalamegyében, Debreczenben és a Tisza vidékén, Kolozsvárt és Erdélyben: az egész országban megjelenik a színpad, lelkesedést gyújtva mindenütt és megmutatva, hogy az eszme él és nem hagyja magát eltiporni. A régibb írók közt akadt néhány, a ki drámákat szerzett részükre; Szemere Pál a fehérvári társúlathoz elküldi Körner *Zrinyijének* fordítását, Kisfaludy Károly — hogy, hogy nem — a *Tatárokat*. Most már az ő

ideje is elérkezett. A fehérváriak 1819. májusában feljönnek Pestre és bemutatóúl előadják az ismeretlen költő darabját. A főváros öt év óta nem hallott magyar színészt, most, mikor a fényes német színpadon megjelentek, egy csapásra meghódították a közönséget. Az egyik szinésznőt már a második felvonás közben kihívják, egy más szereplőnek a harmadik felvonás után, végűl az egész társúlatnak meg kell jelennie a lámpák előtt, a költő pedig csak „nagy nehezen menekűlhet meg a színpadra vitel dicsőségétől."

Kisfaludy Károly pályája meg van alapítva. Költővé lett, egész Magyarország híres emberévé — s legtermékenyebb írójává. Ily óriási változás egy nap alatt! Nem csoda, hogy elragadja az izgalom, a mámor, az önbizalom. A *Tatárokat* megismétlik — még az elsőnél is nagyobb közönség előtt s nagyobb sikerrel; a színészek új darabokat kívánnak, s ő hozzáfog, s négy nap alatt megírja *Ilkát*. A nézőtér pedig kimondhatatlan elragadtatásnak árjában úszik, a karzatról ömlengő verseket dobálnak a színpadra. Aztán jön *Stibor vajda*, jönnek a *Kérők*: egy évben három darab, a *Pártütők*; a következő esztendőben *Szécsi Mária*, *A gyilkos*; majd *Kemény Simon*, a *Barátság és nagylelküség*, *Irene*, *Nelzor*, *Szilágyi szabadúlása*, *Mátyás deák*, *A betegek*, *A vígjáték*, *A leányőrző*, *Kénytelen jószívűség*, *a Hűség próbája*, *Szeget szeggel*, a *Csalódások* . . . dramatizált történet, történelmi hátterű dráma, tragédia, bohózat és vígjáték, melyeknek különböző az értéke és a sikere, érdeme azonban megmérhetetlen a magyar drámairodalom fejlődése szempontjából. A legtarkább egyveleg: romantikus hősvilág, mely a „történeti" igényével lép föl, hogy a magyar hazafiság és önfeláldozás dicsőségét hirdesse és elálmodoztasson a múlton; egy sereg jól ismert alak a jelenből, kúrtaeszű parasztok, deákos prókátor, üresfejű mágnás, darabos, de aranyszívű nemes, most még semmi, de mindenné tehető fiatalemberek, a magyar falusi és kisvárosi élet alakjai, jókedvű mókáikkal, nevetséges félszegségeikkel, úgy rajzolva és emelgetve ki a valóságból, mint Kotzebue a maga városi egyszerű embereit szokta, egy csomó magyar élet a színpadon, a hol azelőtt alig volt ismeretes, komoly és víg jelenetekbe sorozva, néha szebb és emelkedettebb nyelven szólaltatva meg, mint összes előzőik . . . együttvéve: a magyar vígjáték megalapítása, a komoly drámának nyelvében megnemesítése, szorítva, ha nem is végleg kiszorítva a repertoire-ból a selejtest, az egészségtelent és idegent. Soha senki a magyar színpaddal szemben érdemesebb munkát nem végezett és nevét annak történetébe maradandóbb betűkkel be nem írta.

De az irodalomnak még egy égető szüksége van. 1772-től fogva ismét lett magyar irodalmi élet, ismét voltak íróink, a kiknek szavára egy ország figyelt, azonban ez írók: szétszórt nyáj, az irodalmi életből hiányzik a központ, mely annak irányt kölcsönözne. Buda és Pest a török hódoltság óta elveszté központi szerepét s idegen polgárságával inkább német emporium, mint Magyarország fővárosa. Előbb a magyar irodalomnak kell újra születnie, hogy azzá legyen. És minő munka és nemes törekvések árán lesz

azzá! A magyarság legnemesebb képviselőinek úgyszólva lépésről-lépésre kell visszahódítaniok. A múlt század végén Kármán József mondotta ki először a nagy szót, hogy Pestet irodalmi központtá kell tenni. Révai tanítványaival kis kört alkot, mely a mester tanait védve a főváros felé fordítja a figyelmet. Aztán jön a „Kazinczy triásza"; Horváth István, a lángoló szívű történetíró, Vitkovics Mihály, a költő, Szemere Pál, a költő és szóalkotó; jön az ifjúság, melynek szívét a költők már fellobogtatták, a *Tudományos Gyűjtemény*, mely havonként a fővárosból viszi szét az országba a magyar ész termékeit, és jönnek az írók évről-évre. A hódító sereg együtt van, csak éppen a legfontosabb, a kellő eszme, a haditerv hiányzik. Az irodalom termelt jót és szépet, de nem bírt behatolni oda, honnan hatásának legfőbb részét lehetett várni, a magyar asszonyok szívébe. A férfiak megértették, a nők idegen műveket vagy értéktelen románokat olvasnak, melyeket puszta üzleti czél vetett a könyvpiaczra. És Kisfaludy fejében megfogamzik a fontos terv: olvasmányt nyújtani a nők részére és megnyerésére; és barátjaival és pártfogóival megalapítja az *Auróra* almanachot, melynél hatására nézve gazdagabb időszaki irat egy sem létezett a magyar irodalomban. Az Auróra kötetei felölelték a költészetnek úgyszólván minden ágát; a szerkesztő kisebb drámái, lirai és epikus versei, humoros rajzai és elbeszélései mellett az időszak legkiválóbb íróinak közleményeit tartalmazták. Régibb és újabb költők egyaránt sietnek körötte csoportosúlni. Ugyszólván egy csapásra válik az ország összes valamire való írójának orgánumává és a közönség kedvenczévé. A kezdők az Auróra hasábjain akarnak föllépni, hogy ekképp mintegy fölavatást nyerjenek: az idősebbek kitűntetésnek tartják, ha nevök az Aurórában megjelen. Mindenki Kisfaludyhoz fordúl s a folyóirat és vele Pest hovatovább valóságos irodalmi központtá emelkedik, melynek élén a szellemi élet munkásainak legfényesebb gárdája áll, az új író nemzedék színe-java az Európaszerte diadalmaskodó romantikus iránynak legkiválóbb magyar képviselői.

Mert Kisfaludy Károly vezérkedése irányváltozást jelent. Az iskolában keveset tanúlva, nem ismerkedett meg a régi klasszikusok szellemével, hogy a görög ideálért lelkesedett volna, s később sem ragadta el az a német-görög, melyet Goethe és Schiller költészete tükröztetett. Tapasztalatai, műveltsége, a műfajok, melyeket ápol, egyaránt oly tárgyakhoz vezetik, melyek bizonyos ellentétben állanak régebbi íróink, főkép vezérök: Kazinczy merev ideálizmusával; ugyszólva minden, a mi lelkében él, s a mi körűlötte történik, a romanticzizmus és a költészet nemzeti irányához kapcsolja. Valóban, társaival együtt bizonyos tekintetben még a múlt alapján áll: elfogadják e megelőző korszak eredményeit, a megújított nyelvet, a mértékes rímes-verselést, a hexametert, azonban ugyanakkor széttörik merev formáit, forró, nemzeti tartalmat öntenek hideg és mesterkélt klassziczizmusa helyébe, szellemökben egybeforrnak koruk nagy törekvéseivel és az új műfajoknak egész sorát honosítják meg a költészetben. A múlt emberei meglepetve veszik észre az idők változását és elégedetlenkedve vonúlnak vissza, de érzik,

hogy az eszme, a melyért ők is küzdöttek, diadalához közeleg, az irodalom és közönség egyaránt nagyra nőtt, és vannak, a kik megérik, hogy Pest nemcsak irodalmilag, de minden tekintetben középpontja, szíve lesz Magyarországnak.

Kisfaludy elérte czélját. Tíz évig él Pesten mint legnépszerűbb magyar író, vezére, feje egy fényes írótársaságnak, melynek volt tagja nagyobb költő nálánál és akárhány fiatal tagja volt, a ki nagyobb iskolai tanúltsággal dicsekedhetett; de hozott valamit az irodalom terére, a mire ott legfőbb szükség volt: világismeretet, sokoldalúságot és jártasságot az élet minden körűlményei között, a modern népek irodalmából modern elemeket. „Társai tudósabbak voltak, ő tapasztaltabb. És ha a nyelvre, történelemre vonatkozólag sokat tanúlt is tőlök, az embereknek, az életnek igazi festését az élet nagy iskolájában sajátította el."

Így élt dicsőséges, de magános életet, miután a családi tűzhely melegét hiába áhította. Meg volt írva róla, hogy szeressen, de szerelmében boldog és szerencsés ne lehessen soha. Szíve föl-föllobbant, de a nők, kiket választott, nem voltak méltók hozzá vagy társadalmi és vallási korlátok által gátolvák, hogy életüket hozzá fűzzék. Végzete volt, hogy egyedűl evezzen át az életen és ott haljon meg, nagy tervek, félbenmaradt munkák közepett, úgyszólva ifjan, de küldetését befejezve. (1830. nov. 21.) És örök időkre szóló remekeket nem alkotott, de életet, közönséget teremtett, útakat tört, irányt jelölt ki, előbbre vitte korát és alapot vetett a jövőnek. Ez volt hivatása és nevének örök dicsősége.



KISFALUDY KÁROLY VERSEI.

NÉGY KÖNYVBEN.

A lélek hatalmat s minden tehetséget
Egyedűl az igaz szerelemtől vészen,
S mágusi erővel minden lehetséget
Csak könnyen meghódít és valóvá tészen.

A tiszta szerelem bájoló körében
A mennyei láng a mellben fentebb lobog.
Megtisztúl a lélek, s békítő ölében
A megbántott szív a megbántóén dobog.

Az anyatermészet frigyes barátnéja
Meleg karjával a földet átöleli.
A mérget balsorsunk kebléből kiszíja,
S a világot szelíd kebelén neveli.

Szent egységben tartja mind a földieket,
Boldogító nyomát békesség követi;
Rózsaláncczal összeköti a szíveket,
És déltől éjszakig egymáshoz vezeti.

Oh ki nem érzette egyszer életében
Jótevő malasztját a hív szerelemnek?
Kinek nem fakada forró kebelében
Egy forrása e szent gerjedelemnek?

Ki nem melegedett mennyei lángjánál,
S el nem ragadtatott felhevűlt szívétől?
Ki nem fellengezett tündér határánál,
S váltig nem lelkesűlt gyönyörű kényétől?

Légy bár vitéz s laurus zöldelljen fejeden,
Bírj bár hatalommal, Dárius kincsével,
Fényes érdemcsillag ragyogjon melleden,
Meghalsz s felejtetél más nap felköltével:

De a hív szerelem el nem feledkezik!
Búzgón oltárt emel hívének sírjából,
Ájtatos könyekkel visszaemlékezik,
S égi vigasztalás tenyészik hamvából.

Ne hirdesd oly szegény ember boldogságát,
Ki nem sejtvén a szerelem bájos kényét,
Komor gyászban vonja szomorú világát,
Mert soha nem érzé élte javát, szépét.

Végső óhajtás.

Sok gondolatokat szűl s futtat az emberi elme,
Az örökségbe kapkod s fent a levegőben,
Túl az emberiség határán keres örömöt
Szívének és szágúldva képzelete édes
Szülöttjét nyomozza s az egeket ostromolja
Vad vágyódása. Bátran a jövendőnek indúl
És a hallhatatlanság csillagkoszorúját
Homloka ívére kívánja elragadni.
De megjelen a sors! és egyszerre hiú álma
Tetszetős árnyékká s tündér képpé eloszlik.
Mélyen illetődve nézi fellengző reményét
A semmiség örök éjjelében enyészni.
Csendesen alászáll s visszatér a magasról,
De a föld többé nyugalmat néki nem adhat
S bánatos érzéssel szemlélgeti élte virágát —
Váltig elszáradva s a porba tiporva előtte;
Könnyei hasztalan folynak, fel soha nem éled.
Sokszor így az élet javát méltatlan elveszszük,
Nem ügyelvén a szív csendesebb ösztönére.
Magas czélokat hajhászva elveszszük magunktól
Legszebb adományit életünk rózsa-korának. —
Nem örök nevet, se nagy hírt kívánok a sorstól,
Csak eleget tenni engedjen a kor istenének,
Csak szívemet tisztán tarthassam, én megelégszem,
Nagyságot nem, nem hatalmat kérek a sorstól,
Melyek az érző szívet hidegen letapodják,
Nem mosolyog nékik a barátság isteni képe,
És fényök körűl táboroz fekete felleg,
Mely örökös veszélyt hordoz keblében irántuk.
Ama maczedóni vitéz mit nyert a világgal?
Fáradságos élte hány valódi örömöt
Mutathat? Még élte virágában el kellett
Nék költözni s kora sírjába ezer átok
Követte. — A lenyomott népek könnyei voltak
Jelei nagy hatalmának s minden nyeresége.
Csendes magányban és elvonva a világtól,
Környűlvéve résztvevő szívekkel akarok
Élni. A sors akármit ad, csak az az égi
Bizodalom el ne hagyjon s forró kebelemben
Lakozzék s játékát a forgandó szerencse
Bármint intézze, soha nem háborít engem!
Egy öszvehangzó szívnek bájoló körében
A barátság hív karjától által ölelve
Önmagában élni legszebb égi jutalom;
Boldog a ki érzi s használja mennyei javát.
Elmés munka között folyjanak éltem órái;

Az emlékezet szárnyán vizsgálni a régi
Elmult időnek erős embereit és nagy
Tetteket: mint ront és szül a repülő idő.
S lelkesedve legyen szabad szittyai lantom
Csendes hurjai által visszahangzani a sziv
Titkos érzését és a szent lelkesedésnek
Legszebb óráit élnem. A szerelem egyedül
Törülje le a fáradság cseppjeit és báj-
Kebelén hervadjon életem! s az örökség
Adóját engedd végeznem csendes ölében.

Elválás.

Rózsaláncza szerelmünknek,
Sok örömmel telt frigyünknek,
Boldog életünknek
Hervadoz és elválással
Fenyeget, nagy változással
S búsitó mulással.

Hallod-e! az óra üt már!
Itt az elválasztó határ,
Mely szivedtől elzár:
Ha igaz, mit szivem érez,
Meglátlak! Jőjj hát mellemhez,
Szerető szivemhez!

Itt egy könyv, mely sérelmemből
Reád hull s nedves szememből
Hű szivedre gördül:
Kér, hogy drága szerelmeddel
A távolt is emlékeddel
Ihlesd, s ne feledd el.

Eltökélet.

Végezd, Sors! a mit reám kimértél,
Öntsd le mérged életem kelyhébe,
Vedd vissza, a mit egykor igértél
Az ifjuság aranyidejébe';
Végy vissza mindent, a mit csak szeretek,
Vezess egy uj tövises pályára,
A földi inség legfőbb pontjára:
A nagy megtörtént: többet nem veszthetek.

Nem rettegek, az idő bármit ád!
Mert az erőszak erőmet neveli:
Lenyomja a gyönge sziv fájdalmát,
És a lelket sorsán fölülemeli:
Habár méltatlan s nehéz üldözések
Irgalmatlan megfosztnak mindentől,
Ha mindaddig, mig létem sirba dől,
Körülfognak vad s kinos szenvedések.

Egy tárgyért hevült vala kebelem.
Körüle forgának minden reményim;
Oh hányszor fölemelkedtek velem
Az egekig annyi tüzérzeményim!
Áldott lélek! egy szerencsés órában
Elfogadád ajánlott szivemet,
Rózsás utra vezetted éltemet,
És most ott fekszel a halál karjában.

Mit adhat, mit vehet a jövendő,
Mit ezután a szerencse játéka?
A megsértett szivből eredendő
Tökélet[1] az ég legszebb ajándéka;
Vigasztalást csak enmagamtól várok,
Ha mindjárt elhagyva, számkivetve,
Nem ismerve s élve elfeledve
Magán s egyedül a világban járok.

A kedves sirjánál.

Te is, drága! kifejtőztél
Az élet fogházábul,
És szebb országba költöztél
Ott a néma siron túl!
Hol az angyalok sorában,
Az örökség nyugalmában
Várod hű barátodat:
Ki elhagyva mindenektül
Némán kora sirodon ül,
S zokogja halálodat.

Miglen éltél, számkivetett,
Honom sehol nem vala:
Hű szerelmem átokká lett —
Remény imigy megcsala.
Meghaltál! és a végezet
Vissza sirhalmodhoz vezet!
Hol szivem fájdalmába'
Hozzád rakom örömimet,
Csalogató reményimet
A föld hideg gyomrába.

Itt állok, és borzadással
Szemlélem hűs boltodat,
S kivánkozó sóhajtással
Ölelem szent porodat,
Hogy még egyszer felolvadnál,
Csak egy gyenge reményt adnál
Hátra levő éltemnek.
Hasztalan! nem jő sirodból
Nem jő világos honodból
Vigasztalás szivemnek.

Nyugodj tehát szent békében
Az élet csendes partján,
A boldogok seregében
Annyi fergeteg után!
Mig én is elköltözhetem
És szabadon elvethetem
Az élet porruháját,
Mig a halálnak adózva
És a lélek szinváltozva
Keresi véghazáját.

A reményhez.

Ha idő az örökséggel
Irtózva ölelkezik.
Ha a halál az élettel
Végső harczot küzködik:

Minden az embert elhagyja
A sötét sir szélénél,
Sorsának prédául adja
Tünő élte végénél:

[1] Elszántság.

Remény! te vagy biztatója
Fáradt, bágyadt szivének,
Te magad vagy fentartója
Már mulandó létének.

Benned bizik s kebelében
Enyhülést, javulást vall,
Hív követője ölében
Elalszik — és békén hal.

Ha szilaj kinok szaggatják
Vérbe borult szivemet,
Minden örömtől megfosztják
Szerencsétlen éltemet;

Ha szerencse fut előlem,
Utamba' keresztüljár,
A sors mérget itat velem,
Boldog óra rám nem vár:

Akkor te, kegyes Reménység!
Sugárzol bús keblembe,
És az elvesztett békesség
Visszafordul szivembe.

Hive maradsz az embernek
Bármely nehéz sorsa lőn,
Kisérője életének
S barátnéja e földön.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszáritod,
S a kétség vad seregének
Ostromát elforditod.

Édes-gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert,
Kit a végzet vaskarjával,
Bár méltatlan, alá vert;

Mert elhagyva a világtul
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron tul
Egy jó angyal számlálja.

És az ember bölcsöjétől,
Mig a sír őt elzárja,
Tőled, első kedvesétől,
Legszebb örömét várja;

S karjaidban mosolyogja
A sors forgó játékát,
Édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát.

Te vagy a sziv békessége,
Védje a megsértettnek,
S tartandó[1] uti költsége
E zarándok életnek.

A vándor.

Fellengző szabad lélekkel
Elhagytam én honomat;
Égig ható reményekkel,
Tünemény álomképekkel
Kezdém vándorlásomat,

Az ifjuság kellemekkel,
A világ szép örömekkel
Énnekem kedveskedett;
Elmém, még szabad voltába',
A csillagok országába
Könnyen fölemelkedett.

Az igazság oltárához,
A bölcseség thronusához
Lépésim siettetém;
A szerencse változásit,
A világ hiu szokásit
Mosolyogva megvetém.

Gyülölvén a különbséget,
Széles e föld tyrannját:
Csak magát az egyességet
S a jótevő békességet,
Mint éltünk legszebb javát.

Szivdobogva óhajtottam;
Nagy dolgokról gondolkodtam;
Tündér ábrándozásim
Az egek felé ragadtak,
És mellemben gyarapodtak
Kivánó sóhajtásim.

De soha meg nem érhettek
Ájtatos reményeim;
Valóságot nem nyerhettek,
Gyümölcsöket nem szedhettek
Arany feltételeim.

[1] Tartós.

Mert csak hasztalan törődtem,
Homályban maradt előttem
Az igazság sugára:
Csak a reménység követett,
S néha bágyadt napfényt vetett
Pályám sötét utjára.

Láttam laurust zöldelleni
A köz félénk homlokán;
Dicsőséget tündökleni,
Érdemcsillagot fényleni
Méltatlannak oldalán.

Láttam az embert voltában:
A hazafit országában
Egy Hetaera ölében
Elfajulni, elpártulni,
Végre más idegent dulni
Ősei törvényében.

Láttam a nagyobb világot,
Titkait kikémleltem,
És azon nagy igazságot
Hogy a tündér boldogságot,
Melyet egykor képzeltem.

Az ifjuság maga kéri,
S senki soha nem ismléri,
Neki bármely sorsa lőn;
S hogy az élet békessége,
Ember legszebb nyeresége
Egyedül a szivből jön.

A mit a sziv buzgón imád
Fenlángoló hevében;
A mit a tüzképzelet ád,
A mit a szem magasnak lát
Az ifjuság évében.

Ah be hamar meghóditja
S keskeny körébe szoritja
A valóság bilincse,
Hogy az embernek semmi más,
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

Igy a lélek visszatérvén
Csendesen önmagába;
De uj élelmet keresvén,
Ártatlanul bedőltem én
A szerelem karjába.

A szivnek várt nyugodalmát,
Az erkölcs égi jutalmát
Ott véltem, hogy meglelem;
Oh de nyájas eredete
Uj sebeknek lőn kezdete,
S üres maradt kebelem.

Végre tehát búcsut vettem
A nagy világ zajától;
Boldog én, hogy menekedtem,
Még ép szivvel kijöhettem
Izetlen pompájától.

Amott látom hajlékomat,
Csörgedező patakomat
A napnál tündökleni;
Szép honom erdős hegyeit,
Felhőkig meredt bérczeit
Előttem kékelleni.

Itt hol sok szép reményekkel
Pályámat elkezdettem,
És kiterjesztett kezekkel
Számtalan örömkönnyekkel
E tájtól búcsut vettem.

Itt állok most aggott ember,
S szivem megint örömmel ver,
Hogy ujra megláthatom.
S hogy magányos csendességben
Munkálkodó békességben
Éltem itt folytathatom.

S mig létemnek végadóját
Az örökség kivánja:
A jövendő akármit ád,
Itt éltemnek kis hajóját
A fergeteg nem hányja.

A természet anyamellén,
A barátság hű kebelén
Megnyugszik a jobb lélek:
Itt tiszta szép szabadságban
Csendes házi boldogságban
Megelégedve élek.

A barátsághoz.

Egek legszebb szüleménye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Oh drága hiv barátság!
Nálad nélkül gyászos éltünk,
Soha nem teljes örömünk,
Nem édes a boldogság.

A sziv nehéz gyötrelmének,
Búvának és sérelmének
Föllegét elszéleszted!
És az élet boldogságát,
Már hervadozó virágát
Gyámolitva éleszted.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled,
És az élet fogházán tul
A sors nehéz vaskarjábul
A lelket fölemeled.

Az ember minden érdemét,
Neked köszöni kellemét;
S mint a hajnal harmatja
A száraz földet viritja,
A lelket is ugy inditja
A barátság malasztja.

Ha ifjuban a szerelem,
Ez ártatlan gerjedelem
Legelőször lángot vet,
Kétszer boldog, midőn látja:
Vele érez hű barátja,
S szerencséjén részt vehet.

Lenyomva a sors kezétől,
Megbántva az emberektől
A jobb ember sanyarog;
Átkozza bus születését,
Kinos számkivettetését,
Léte alatt csikorog.

Könnye kenyerét áztatja.
Villám éjjelét mutatja,
Már-már bedől sirjába:
De rátalál barátjára,
Felejtkezik fájdalmára,
Felvidul hiv karjába'.

Boldog, kiben uralkodik,
Kebelébe bezáródik
E szent s tiszta indulat!
Ballagjon ő a sors jobbján,
Vagy szerencse kinzó balján,
Végre talál nyugalmat.

Az élet nagy örvényében,
Ezerféle veszélyében
A barátság maga áll,
Mint a habzó tengerekben,
Az orditó fergetegben
Egy erős, magas kőszál.

Örömének virágai,
E szent frigynek szép napjai
Soha el nem hervadnak,
Rózsaláncza s kötelei
Két szép szivnek bilincsei
Soha el nem szakadnak.

Sem az idő vasfogával,
Mindent duló hatalmával
Változást benn' nem tehet;
Sem a hideg sir félelme,
Rettenetes ijedelme
Akadálya nem lehet.

Boldog, a kit életében,
E világ nagy tengerében
Az örökös végezet —
Hogy életét szerethesse,
Rendült sorsát kedvelhesse —
Egy rokon szivhez vezet.

A nyugtató.

Leszállsz te is kecsegtető sugár!
Ki rég borult egemre feltünél,
S ujonnan a remény lágy karjain
Biztatva szép álmokba ringatál!
S habár csak messziről mosolygtanak
Felém búszenderitő bájaid,
Bátran megvivtam a jelen hiányait,
Magas bért sejtve kebleden.
Örömszinben, vezércsillag gyanánt
Lebegdelt képed napjaim körül,
S bájképzetim fellengve bolygtanak
Jövendőmnek derengő tájain.

„Elég merész sziv! vég határod a remény,
Ezen tul a szegénynek nincs java;
A szépség felhőtlen tetőre vágy,
Birtokhoz csak szerencsés juthat el.
Némulj meg, és tanulj lemondani.
Nyugasztalódj belső világodon:
Örökségül tündéri álmokat,
Nem földi jót adának istenid.“
Igy dörge rám küzdőre egy hideg,
Egy vak szokáson szentesült erő;
Érczkormányát vadon zajogtatá,
S habok közé sülyeszti partomat;
Mély örvényt vág frigyes pályánk között,
S kinézteim homályba oszlanak.

S te még egyszer ragyogsz felém kegyes!
Gyötrelmem titka lángol könnyeden:
„Áldozz! ez élet a földé; a rény
Pálmája vad tövis között virul.
Győzz türve!“ igy vigasztalál, s azon
Kinos perczben viszonszerelmed
Vallása reszket bibor ajkidon;
S mit a boldog nem nyerhete,
A szenvedő alélt szivén remeg. —
Elválsz; s utánad ah haszontalan
Nyilong karom; tompán zug el szavam
A puszta téreken; letünt az égi kép.
Csak könnye reng keblem hullámain:
A multnak bus, komoly emlékjele.
S miglen borulva veszteségemen
A távolt méri lankadó szemem,
Szelid fény leng körül; lágy hangzatok,
Mint a lantnak homályos zengzeti,
Gyöngén ihletve szerteömlenek;
S egy bájalak világos szárnyakon

Csendes méltósággal lebeg felém.
Nem földi kényt lövel tekintete,
Szent béke ül felséges homlokán,
S a merre lép, az ég malasztja kél.

„Te hiv valál, s vesztél: fel csüggedő!
Sorsod csak a mulót ragadta el:
Lángzók maradnak a rokon tüzek,
S a por felett buzogva érlelik
Tisztult lényök nemesb tökélyeit.
S ha a világ, ha vad korod szilaj
Dagálya éltedet zavarja, jer
Berkeimbe; myrtusim hüs árnyai
Ölelnek ott, s az ének szelletin
A hiv körébe szállva, részvevő
Érzelmim enyhülsz." Igy a mennyei;
S mig dalra ébredt lantom hurjain
Bus hangok rezgenek, lelkem vidul,
S a sziv zajongó habja csendesül.

Élet és phantasia.

Sötét homályban
Intézik és szövik
Komor hatalmak
A földi kétes
Pályák irányait:
S némán, szivetlenül,
Tüskéket hintve
Relytélyes utra,
Hideg karokkal
A puszta élet
Háborgó tengerére
Taszitanak.

És duzzadó habok,
Ellenkező szelek
Forgatják életünk
Keskeny hajóját;
Fel-fel röpitve
Hullámtetőkön
A fellegig mereng,
S alá sodorva
Halálos örvény
Tátong alatta.

S kinos zavarban
Ott küzd az ember
A vészözönnek
Gátlan dühével,
S dagadt kebellel
Partnak törekszik,
Mely biztatón leng
A távol elnyuló
Reményköd árjain:
Ott szebb élet derül,
S a csendes nyugalom
Forrása csörgedez.
De nem talál nyomot
Esdett fokszirtjain;
Fáradtan visszadől
Zajló habok közé,
S a lankadt szomjuzó
Egy tiszta csepet
Se' nyerhet.

Kigyók övedzik át
Baráti kéz helyett,
S fájló botlásait
Kaczagják ördögül;
A váltó nap leszáll,
Kétségek ostroma
Körüldöbörgi,
S kiélve jobb hitét
A jó- s igazhoz,
Fagylalt melyére
Rohannak.

Meredve néz
A holt világra,
Sülyedte árnyai
Kisérve rezgetik.
Gyászszin boritja
Zordon vidékeit;
Csak egy villámsugár
Dereng le néha
Bus éjjelébe,
S reménye sirjait,
A véghetetlen ürt,
Mutatja könnyes
Szemének.

* * *

Im a környék derül,
S arany felhői közt
Terjengő szárnyakon
Egy istenné közelg!
Int, s fénye számtalan
Alakban uszik
Kies virányokon.
Varázs tündökletin
Az ég harmatja reng,
S szelid fuvalma
Serkentő bájt lehel;
Édenné változik
A disztelen vadon;
Lágy szellők nyájasan
Suttognak a mezőn,
S himes virágok
Nyilt kelyheikből
Édesded álmokat
Lihegzenek.
A természet virit,
És sirokon keresztül
Örök tavasz mosolyg.

Az ember istenülve
Az égre feltekint;
S éltét, a zsengedőt,
Az ifjut, a virágzót,
Mint hölgyét, olvadó
Melyére vonva,
A halhatatlanok
Sorsában osztozik.
Nem járatlan tovább
Ösvénye titkain,
S teremtő lángjait
Öröklét hirdeti.

A por nem lelkesül,
Ha égi szellemek
Nem oldják lánczait,
Alant hever s letün;
A Phantasia,
Az ész hiv kedvese,
Bátran kivivja
Mély tömlöczéből,
S a látkörön tul
Fenten lebegteti
Világokat
Körülsugárzó
Bájos szövétnekét.

Honvágy.

Sötét olajfák illatos hüsében
Ül a bús vándor, könny ragyog szemében,
S mélyen sóhajtva vissza-visszanéz!
Kedves hazája tün fel képzetében,
Hajlékát véli a távol ködében,
S örömreszketve nyul felé a kéz.

Az esti szellő honnyelvét sugalja,
Szeretti nyájas üdvezlésit hallja
A szép csalódás szellemajkain;
Ujulva kél a multnak égi kéje,
S vidám alakként lengedez feléje
A boldog sejtés fellegszárnyain.

Szülőföldéig terjed láthatára,
S békén mosolygva csendes alkonyára
Édes felejtés karján ringadoz:
S mint egykor ősi háza szük körében,
Első vágyási lobbadó hevében
Könnyült kebellel ifjan álmadoz.

De ah! sietve tündérképe illan,
Midőn a déli nap halmára villan,
S dicső felséggel a nagy térre száll;
Fennérzi most, mily messze szép hazája!
S bár itt szelidebb ég lehell reája,
A sinlő sziv nyugpontra nem talál.

Örök tavasz bár zöldel itt körüle;
Ott a természet téli gyászra düle,
S hegy-völgyet zord fagy, zuz, köd, hó tetéz;
De ott szabad! s a gazdaglét öléből,
A földi szépnek büszke lakhelyéből
Vadon berkére vissza-visszanéz.

Megy a bús vándor sorsa végzetében;
De él hazája bánatos melyében,
S andalgva meg-megáll minden fokon;
Keservit tördelt hangokon kiönti,
Keletről térő felhőket köszönti
S elszenderül moh-lepte sirokon.

Borongva járdal kérkedő vidékin,
A régi nagy kor roppant omladékin,
Hol minden honni hőst előidéz:
Kik tettikért bár nem nyertek magas bért,
Bér nélkül tudtak halni a hazáért:
Azon dicsőkre vissza-visszanéz.

Az élet telje bár gyönyörre inti,
S biztatva utját friss rózsákkal hinti,
Kényén röpitve ösztönárjait:
De tullebegve hont esdő reménye,
A külföld minden bájos tüneménye
Nem oltja lelke csendes vágyait.

Szakaszt is néha kellemes virágot:
Csak félig érez minden boldogságot,
Nyiltában hervad minden élemény;
Szelid hüségért lángol indulatja:
Mi itt magát lágy készséggel mutatja,
Muló hab, szinlett kegy, csalóka fény.

S tovább-tovább megy, mig a czélhoz ére,
Hol mind az, mit hajdan fellengve kére,
Édes valóra létesülni kész;
Bár a szerencse nyilt ölébe zárja,
S körültündökli a hir csillagárja,
Mig szive ver, csak vissza-visszanéz.

Szem hatalma.

Midőn bájos szemed reám tekint,
Egész létem gyönyörben olvadoz;
S bár rettegek, ha más szerelmet int,
S tömjént hódolva kellemeidre hint:
Midőn bájos szemed reám tekint,
Szivem biztos reményre lobbadoz,
S ég-föld ezer kéjben ringat megint:
Igy boldog én! nem érzek semmi kint,
Midőn bájos szemed reám tekint,
S egész létem gyönyörben olvadoz.

Visegrád.

Bús düledék! mily csendesen állsz ködlepte tetődön,
Nézve komordan alá a Duna habja közé!
Lakja királyinknak, Visegrád! hajdanti virágod
Porba omolt s élted nemzeti gyászba vegyült.
Barna falad roppant vázként mered a levegőnek,
Mintha kivágyna korunk mostoha terhe alól,
Hasztalan! elhunytál; az enyészet vaskeze rajtad
Vad diadalmi jelül hamvadon edzi dühét.
Küzdél bár, de magas diszeidnek hullani kelle,
Mig pártolt fiaid oszlopa, sirja levél.
A mult századokat látom feltünni körüled,
S lengve vonulni az est sürü homálya felé:
S mint a honvesztett lángképzeti visszaröpülnek,
Lelkem is ugy felleng a kegyes árnyak után.
Tornyaidat látom büszkén csillogni az éghez,
S játszi habok tükrén képedet uszni alant;
Épületid sorait látom — — —

Epigrammák.

1.

Zug, morog a zivatar, zajog a zord éjszaki szélvész,
Néz a lyányka, remeg, s félve karomba omol.
Vivjatok égi tüzek! nem retteg tőletek a hív,
Sőt vadon árjaitok partra segitik utóbb!
Igy szólék; azalatt kiderül, a lyányka elillan:
Fény lepi a berket, szivemet éji vihar.

2.

Mily szép s tiszta öröm nyájas szemeidbe tekintnem.
Menny. föld. s enmagam is. bájgyürüjökbe vegyül;
Kéjökön életerőm gyöngéd hullámban özönlik.
Bennök halnia kész, általok élni buzog.

3.

Csendes unalmat szül mindennek többszöri nézte:
Untalan, édes alak! téged imádni öröm.

4.

Többé nem szeretek; minek a sok néma vesződés?
Mit tegyek? a kegyes int: élni szeretni csak egy.

5.

Nem szólál: s bájos szemeidnek rabja levék már;
Szólál: hív rabod én s rab magad istenülénk.

6.

Tudni kivánod: mért epigrammám tárgya szerelmes?
Hát maga a szerelem mért epigrammi tünet?

Vigasztaló dal.

Impromtü.

„Mindent fontolva tégy.
Kevésből sokat végy":
A bölcsek azt hirdetik.
De ha mind e mellett
Szándékod füstté lett,
Még több, ügyed nevetik:
Mit tészsz boldogtalan?
Zokogni untalan
Az erőshöz nem illik.
Az ember egyszer él,
Ki tudja mit cserél,
Ha szük hantja megnyilik?
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor.
Ez megvívja sorsodat:
Igyál s felejtsd gondodat.

„A szerelem vad tüz,
Sulyos igára füz":
Ősz tudósok igy szólnak.
De ha mind e mellett
Sziv s lélek rabbá lett.
S egy kedvesnek hódolnak:
Mit tész reménytelen?
Ha széped kegytelen
S szived el nem fogadja?
Vagy ha szeret is bár,
De sors tőle elzár.
S messze földre ragadja?
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor.
Igyál s nyugtasd szivedet,
S éltesd buzgón hivedet.

„Tanulj gazdálkodni,
És fogsz gyarapodni“:
Igy kérkedik a gazdag.
De ha mind e mellett
Erszényed üres lett,
S nem kél ki a vetett mag:
Mit tész boldogtalan?
Fáradni hasztalan
Kinnal teljes mulatság.
Pénz a kor istene,
Ki törhet ellene?
Igy volt, igy lesz a világ.
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor,
Igyál s tágul kebeled!
Ezt kincscsel föl nem leled.

„Légy bátor, győzni fogsz,
S dicsőségben ragyogsz“:
Iró s vitéz igy kiált.
De ha mind e mellett
Koszorud másé lett,
S édes Musád tovább szállt;
Mit tészsz? bús panaszlás,
Könny, kérelem nem más!
Ezt jobb lélek megveti;
Mint félénk csatázót,
Gondolat-vadászót
Minden szél eltemeti.
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor,
Igyál mig tüze meghat,
S lesz bátorság s gondolat.

A szellőhöz.

Ott a kéklő hegy tövében
Egy ér csörgve folydogál,
S partja füzes ernyejében
A hív csendes lakja áll.
Lengj e tájra, gyönge szellő!
Bus magányban ott küzdell ő:
Boldogabb te! fölleled:
Szállhatnék bár én veled!

És ha keble mély titokban
Könynyel-áztan ömledez,
S visszavágyó lángzatokban
Multja szépin tévedez:
Lengj körüle, boldog szellő!
S édes bun ha igy éldell ő:
Gyengén sugva nevemet
Szentesitsd emlékemet.

Szállanék! de bájkörétül
Tiltva, lép a sors elém,
Láthatárom elsötétül,
Végső búcsut int felém.
Lengj te hozzá, gyönge szellő!
Őt helyettem üdvezellő!
Mondd: nem hunyt el érzetem,
Bár elválni kénytetem.

S a midőn hüs alkonyában
Zeng az árva fülmile,
S lelke néma lágyultában
Ön szerelmit festi le:
Őt legyingesd, boldog szellő!
Rózsaillatot lehellő!
S lengve szivhullámain,
Tüntess fel szép álmain.

És, ha lassun e tüz árja
Elhervasztja létemet,
S egy hideg kéz majd bezárja
Érte lángzó szememet;
Lengj te hozzá, esti szellő!
Sirfüvek között nyögellő!
Fogd fel vég fohászomat,
S vidd melléje poromat.

Tünő életkor.

Hová tünél, éltem vig hajnala?
Derülted annyi szép- s dicsőt igére
Mig rózsafénynyel a boldog körére
Mosolygva egy édent himzél vala.

De lassudan bájfényed elhala;
Pályám mindég sötétb magányra tére,
S a küzdő sokba telt, de könnyü bére
Emléked csak s e lant komoly dala.

Ha távozál, tanits felejteni!
Kidulva e kebel hajdanti kéje;
Remény-sugalva mit ragyogsz feléje?

Az ifju kornak nyájas isteni
Búcsuzva néznek a sziv lángzatára,
Ha már a létnek alkonyul határa.

Vég part.

A szenvedő néz messze part felé;
Néz: hol derülne sülyedő világa?
Hol enyhül a seb, melyet sorsa vága?
Mi érező szivét kinnal telé.

Oh hányszor véli már, hogy föllelé!
De a reményfok, melyre bizva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltüntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part homálya,
S vég csendre száll a vész-környezte pálya.

A fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a mély szunnyadóra,
De ő nem ébred semmi földi szóra.

Mohács.

Hősvértől pirosult gyásztér, sóhajtva köszöntlek,
  Nemzeti nagylétünk nagy temetője, Mohács!
Hollószárnyaival lebegett a zordon Enyészet,
  S pusztitó erejét rád viharozta dühe,
S vak diadalma jelét robogó villámival itten
  Honni vitéz seregink holttetemikre süté.

Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki széked;
  Nem halt volna hazánk disze, virága veled.
Harcz tüze lángitá bizton viadalra kikelted',
  S érted mennyi dicsők estenek áldozatul!
Szük vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod?
  Tárogatód megszünt, rozsda emészti vasad,
Nyugodj! rajtad üzé dölyfét a csalfa szerencse;
  A békitő sír enyhe takarja porod.
Hány fiatal szivet, tele sok szép földi reménynyel
  Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!
Élte kies tavaszán kora sírt hány ifju talála,
  Kit nemrég az öröm lágy öle ringata még!
Disztelen itt fekszik, deli termete összerutitva,
  Száguldó paripák vasszegü körmök alatt.
Szög haja fürteivel nem játszik kedvese többé,
  Vér- s tapadó portól elmerevedtek azok.
Hasztalan áll az uton váró hive friss koszoruval,
  Nem jön-e bajnoka még, félve reménylve vigyáz:
Hogyha levél zördül, őt sejteti véle szerelme,
  Néz, piheg, arcza tüzel s keble feszülve haboz.
Ah! de hiába tekint a távol lenge ködébe;
  Elmarad a kedvelt, s érzete búnak ered.
Végre megérti Mohács veszedelmét; gyönge virágként
  Hervad el a szép szüz néma keserve között.
Sirja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő
  S a hüség csendes angyala őrzi porát.
Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
  Fénytelen itt szunnyad s kő se' mutatja helyét!
Ősi szabadságért harczolt bár férfikarokkal,
  Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát,
Ámde hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?
  Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.
Sinli szokott terhét tüzménje, nyikogva kapar, vág,
  Rugdal, rázza fejét, hosszu sörénye lobog;
Elszáguld, hazatér, s igy hirli vitéz ura hunytát,
  Kit repedő szivvel hölgye zokogva sirat;
Mig sürü könnye apad, s ő is hű férje után hal,
  S a kiürült háznak csak döledéke marad.
A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla kevélyen,
  Dőltében viruló ágait igy temeti.
Hány bajnok hala igy, de csak a boldog leli bérét:
  A meggyőzöttnek csillaga véle tünik.
Igy hamvadtak el ők alacsony mohlepte gödörben,
  S a feledékenység éje boritja nevök',
Hantra dül a pásztor s fütyörészve legelteti nyáját;
  És nem tudja, kinek hőspora nyugszik alatt;
Titkon meg is eped, szomoru dalt zengedez ajka:
  A hősárnyékok csendesen ihletik őt.
A csatasikon mély borulattal ballag az utas,
  Elgondolva minő kétes az emberi sors;

Néz, és elkomorul s lesütött szemmel halad ismét :
Felpattant sebeit belseje érzi maga.
Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt usztat az éren,
Mintha fedezgetné, hogy ne tekintse szemünk ;
Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
Sülyedező lova érczhimzetü terhe alatt.
Hasztalanul terjeszti kezét ; nincs, nincs ki segitse !
Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt !
Tátogat a mélység, aranyos pánczélja fakó lesz,
S összuzott testét hab fedi s barna iszap.
Ekként halni kinos ! s kegyalak ! neked életed igy tünt !
Veszteden a magyar ég napja sokára leszállt.
Ifju valál, örvényt nem sejtvén szörnyen adózál ;
Szendergő porodat béke lebegje körül !
Hajh ! s ezt visszavonás okozá mind s durva irigység,
Egységünk törten törve, hanyatla erőnk.
A sorvasztó lánez igy készüle árva hazánkra ;
Nem ! nem az ellenség, ön fia vágta sebét.
Gyászemlékü vidék ! mi sok inség kutfeje lettél :
Párolgó mezeid bánatos oszlopa ez.
Nagygyá lett Szolimán gőgét Buda ormai nyögték,
S kénye vadon dultán annyi viszályra jutánk.
Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain ekkor,
S a Duna szőke vizén hány rabok usztak alá !
Birtok nem vala már, idegen lett a magyar otthon :
Félhold kérkede szét városi tornyairól —
El ! ti komoly képek ! ti sötétség rajzati, félre !
Uj nap fényle reánk annyi veszélyek után,
Él magyar, áll Buda még ! a mult csak példa legyen most,
S égve honért bizton nézzen előre szemünk,
És te virulj, gyásztér ! a béke malasztos ölében,
Nemzeti nagylétünk hajdani sirja Mohács !

Olaszországban.

Itt a langyos ég virányin
Édes illat tévedez,
S a mult nagy kor omladékin
Hőskivánat ébredez.

A természet bájos képe
Andalitó kéjivel,
Felmosolyg a déli naphoz
Mindig ifju zöldjivel.

Ah de bármi szép az élet,
A hazátlan árva sziv
Kelyhiből a nyilt örömnek
Bút csak és keservet sziv.

A napkölti ég alatt, hol
Fellegig nyul a havas,
Hol sötét erdők hegyette
Száll s mereng a büszke sas ;

Ott, hol harczfi a nemes mind,
Ég a szent szabadságért,
S létét kötve birtokához,
Megvet minden szolgabért :

Ott hazám, hol egykor Árpád
Érczkarral csatára kelt,
S élve-halva nemzetének
Messze fénylő trónt emelt.

Ott hazám, hol a Tiszának
Lejtnek könnyü habjai:
Arra kelnek, arra szállnak
Lelkem néma vágyai.

Róza dala.

Hajnali kellemü fény
Hinti mosolygva sugárát,
Melyre az ifju remény
Rakja le fellegi várát:
S édes irányra feszülten
Nézi magas remekét;
Érzete istenesülten
Fölleli biztos egét.

Igy örömáldozaton
Myrtusi lenge hüsében
Kél az erő szabadon
Tettre hevült kebelében;
Képzete lángözönéből
Egy alak ömlik elé,
S elrepes élte szükéből
Álma világa felé.

A csapodár.

A tavasz bájkellemében
A szép rózsa mint virul!
Harmat reszket nyilt ölében,
S attól édesb lángra gyul;
S bármi sziven ringadoz,
Kéj-lehelve illatoz.

Boldog a jelent kedvellő!
Én malasztit érezem;
S rám melegre a hüs szellő
Honnan jő? nem kérdezem:
Kétszer él a csapodár,
Mig a hív tővisen jár.

Hűség.

Bár a sors tőled messzezára,
Mig e sziv ver, csak érted ég.
Édes szerelmed bájsugára
Általhat éltem alkonyára,
S bár a sors tőled messzezára,
Szent kéjre int emléke még;
S ha ébredsz lantom hangzatára,
Egy könny legyen hüségem ára,
Hogy bár a sors oly messzezára,
E sziv mégis csak érted ég.

Óhajtás.

Volna szárnyam! elröpülnék
Egy kies vidék felé,
S ott pihennék, hol madárhang
Éled s a vig csermelyé,
Mig a hivnek gyönge karja
Édes lángra költene,
És az álmak szép honából
Szebb valóra intene.

Ott a berki alkonyatban
Csak mi ketten kedvesen,
Tudva: senki el nem árul
S nem lappang irigy lesen;
Andalogva hü szerelmünk
Szent malasztit érzenők,
S hosszu verseny áldozatban
Bájkelyhét üritenők.

Lepje bár fagy a vidéket,
Nem sóhajtom a tavaszt;
Egy varázslat, bár havaz künn,
Visszahímzi nékem azt:
A derült ég tiszta képe
Hívem kék szemében él,
S nyájas arczin olvadozva
Liliommal rózsa kél.

Zsenge szálit a pagonynak
Látom karcsú termetén.
S a virágok illatárját
Beszívom lehelletén.
Könnye harmat, mely vidítva
Titkos búmon ringadoz;
Lelke napfény, s tőle minden
Életkéjre lobbadoz.

Ott vidám kedv és szerencse
Tűn fel minden kényivel;
Ott az élet ifjan aggul
S szép álomkényt lebben el.
Édes emlék! drága képek!
Bájitok ha átfutom.
Mily örömmel elröpülnék!
Merre? — azt csak én tudom.

Erzsébet.

Gyászravatal készül. a nép gyűl. tompa harangszó
Zúg, s keseregve hazánk bérczei visszanyögik.
Meghólt Endre király! vele Árpád törzsöke dőlt ki,
Melynek négy század látta csodálta diszét:
Mely rab-utált szivvel hinté törvényi malasztit,
A szabados népnek nagyra emelve hirét;
És ellenhadakat tapodó fejedelmi erőben
Büszke hatalma jelét messze időkre füzé.
Elhunyt a hősvér! de miként a bús döledék közt
Néha tenyész egy bájillatozású virág;
S nyitva szerény kelyhét az örömlét harmatit iszsza,
Míg a fergeteg őt kegyetlen összetöri:
Igy maradott egyedül Erzsébet. puszta tetőjén,
Pártos lelkü felek durva csapatja között.
S atyjának vesztén siratá a nemzet ügyét is,
Mely önnön fiain edzi dühödve vasát.
Igy leve tömlöczczé elődei fénypalotája:
Ő maga árva. szegény: párthive nincsen azért.
Oltalmára hevült idegen bár: ah de magyar nem,
Nem kele. nem buzgott védeni szent igazát.
S elhidegülve hagyá nagy hőse szelid unokáját
Válni örökjétől. mely nem örökje tovább.
„Hunnia. légy boldog! s bár nincs maradásom öledben.
Míg piheg e sziv, csak — csak te utánad eped.
Hív leszek én hozzád. ha te bár elhagyva feledtél:
Csak te lehess boldog, szép haza! szenvedek én.“
Ezt rebegé a szűz. nemzője porára borulva,
Nagy koronázottink hajdani békehelyén;

És ott hol komoran barnultak az ősi koporsók,
  Honjától ott vőn sziv-szakadozva búcsút.
Érzi, miként hasad el bús élete minden örömtől
  S könnyén népének lassu halála remeg.
Elvált! s kit nem rég ezerek tömjéne magasztalt,
  Most távol rejtek néma homálya fedi.
A vigadók zajait s a kéj szabad ömledezésit
  Most halavány szinnel váltja monostori csend.
Rettentő csere! mily türelem mulhatja fel e súlyt,
  Mely a vétlen szűz lágy kebelére rohant!
Távol kedvesitől, részvétlenül, élve temetten:
  Léte kies tavaszát zárja halotti magány,
Sikra kiszállani már nem látja vitézei rendét,
  Harsány tárogatók nyers riadalmi között,
S bajnoki játékban diadalra hevülve szemétől,
  Csengni aczélon aczélt, vivni erővel erőt.
Nem, nem a délczeg inú paripák nyilröptü szökésit
  Párduczos ifjaknak verseny iramtok alatt:
Nem, soha nem többé! mindennek vége szakadt már,
  A gyönyörű létnek kelleme, szépe, oda!
A győztes seregek dalait most váltja karének,
  Mely remegő ajkin hosszu fohászba vegyül;
Vagy komor árnyékként lépdelve sötét teremében,
  Gyúladozó vérrel küzdve emészti magát.
Nem mosolyog neki a viszonérzés égi sugára,
  Mely lágy vonzattal hű szerelemre hevít;
S hintve reánk a lét bájlóbb tartalmu világát,
  Minden földi öröm kéjözönébe merit.
A gyöngéd anyanév, deli férjnek tiszta szerelme,
  És rokonult lélek őt nem enyelgi körül.
Sejti malasztit bár, de lemondás átka felette!
  S álma derültében képe alélva letün.
Igy hervad szomorún örökös gyászkörbe szorulva,
  Igy a forró sziv a hideg élet alatt.
Mindenek elhagyták: egyedül fájdalma marad hív,
  Nyujtva töviskoszorut bíbora éke helyett.
Vér gőzölg azalatt Magyarország térein: a vak
  Pártosság szabadon gyüjti halálra tüzét;
Mig Rozgony mezején Károlynak fegyvere győzvén
  Méreg-, tőr- s cseleken nyert urasága megállt:
S miglen az uj fénynek hódolt s örvendeze a nép —
  Messze vidéken szép csillaga éjbe borult.
Mint a nyári lebel sivatag közt, hunyt el ez élet;
  Végjele áldás volt, végrebegése: haza!
Igy hala Erzsébet, nagy szerzőnk hív unokája;
  És hidegült hamvát nem fedi honi virág.
Nyugodj, áldott sziv! emlékedet élteti a könny,
  Melyet drága hazánk egykori képe fakaszt.

Pipadal.

Gyűlöljön bár sok finnyás orr,
Édes pipám! tégedet,
Hű vitézed én mindenkor
Pártul fogom ügyedet.
Te vagy éltem kisérője,
Egészségem hévmérője,
S játszi bodor füstöddel
Búmat vigan üzöd el.

Ha látom a porlelkeket
Ezer kinnal mozogni,
S büszkén rázva bilincseket
Üres fényben ragyogni;
Reád gyujtok s azt gondolom:
Szánandó, kit ily átok nyom!
Lepje bár arany ezüst,
Léte mégis hiu füst.

Hány bajlódik szerelmével,
Néz, szalad, int, áldozik,
Hevül, fázik, nyugtot nem lel,
Hold felé sóhajtozik.
Én rád gyujtok, s azt gondolom:
Szánandó kit ön szive nyom,
Mert a szép szó s leánykegy
Vajmi hamar füstbe megy.

Ha valaki tág tüdővel
Magát hírbe kürtöli,
Fényleni vágy nagy erővel,
S más érdemit elöli;
Én rád gyujtok, s azt gondolom;
Itt legtöbbet az idő nyom,
S koszorúdat neveddel
Füst gyanánt oszlatja el.

Ha egy urfi, pézsmán hízott
Felfürtözött üres kép,
Szűk elméjü, de elbízott,
Nagy gőgösen hozzám lép;
Magát, javát fitogtatja,
Drága időm elragadja:
Fegyver leszen pipámból,
Kifüstölöm szobámból.

De ha jő egy lelkes magyar,
Szivcserére kész velem,
Szembe nem méz, hátul nem mar,
Nyiltan leli kebelem;
Sokat ugyan nem adhatok,
Legfeljebb egy dalt mondhatok,
De felcsapván jobbjával,
Megkinálom pipával.

Némely szépek, idegenhez
Másképp nem idegenek,
Csak a szegény pipafüsthez
Oly igen kegyetlenek:
Pedig mennyi gazt táplálunk!
Én ugy vélem: dohány nálunk,
Bárki mit állitana,
A legjobb indigena.

Alkonyi dal.

Im kedvesem édes! kék hegyen túl
A nap remegő sugára leszáll,
És tiszta gyepágyon lágy pihenésre
Oly biztosan int a berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
S hű párja körül a fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A boldog aranykor képe dereng.

Ott messze irígylő vizsga szemektől
A földi szokás rabféke szakad:
Csak a szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és uj kénybe ragad.

S mint parti virággal víg ölelésben
A feldagadó habba vegyül,
Ugy kéjledez éltünk egybe ömölve,
Mig a gyönyörűség mélyibe dül.

S mint a füzes ingó lombjain által
A holdnak ezüst világa ragyog:
A teljesülés szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer, kedvesem édes! a tavasz illan,
S a fülmile nyájas zengzete múl.
Majd éji lehelten a komor ősznek
A csermelye fagy, a rózsa lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a lét,
És a liget ernyős rejteket ad,
Most éljük az éltet, hervad is az bár,
A multnak azért emléke marad.

Nézd a magas égnek csillagirását,
Mely érzeni és szeretni tanít!
O hadd szemeidben visszaragyogni,
Mit lelkem epedve s égve gyanít.

Kedves tájamhoz.

Édes titkom hű tanúja,
Hívem rejtő szép vidék!
Mint hajós a part felé vágy,
Lelkem úgy utánad ég.
Ah de messze messze tőled
Zajlik árva életem.
S ködbe szálló nézteimben
Búra fordul érzetem.

Bár a fák itt is virulnak.
S tiszta forrás csörgedez.
A madár zeng és azon nap
Fénysugára ömledez:
De komor csak és szinetlen,
Hévre nem gerjeszthető:
Ott. hol ő van. kél napom csak,
Éj borong, hol nincsen ő.

Szép, vidék! mi boldogabb vagy;
Őt te bátran nézheted,
S rózsa közt hűs berkeidben
Tagjait pihenteted;
Míg kivánat s hosszu küzdés
A forró s hű szivbe vág,
Ott egy néma és lelketlen
Szikla lenni boldogság.

Búsan kérdem a felhőket:
Áll-e még a drága hely,
Hol szerelme bájos ajkin
Legelőször lebbent el?
Ah de zúgva megy felettem
S összedől a fellegvár,
S vad dörgéssel vallja sorsom:
Boldog többé nem lészsz már!

Csalódás.

Lakja zárva kedvesemnek,
Szómra nem jő felelet:
Tán szabadba csalta őtet
A virágos kikelet:
Szép pihenni, álmadozni
A liget hűs árnyain:
Arra szállok, ott lesem meg
Titkos andalgásain.

Ének ébred bús panaszszal,
Oly szelid, oly szelleti!
Ő az, ő az! engem hivnak
Bájhatalmú zengzeti.
Szívdobogva szállok arra,
Ah de léptem zajlatán
Némul a dal, és felettem —
Elröpül a csalogány.

S im zöldjébül a bokornak
Reszkető tűz ég elém:
Ő az, ő az! lángszeméből
Hű szerelme int felém!
Kéjlobogva szállok arra —
Ah de játszi fénye múl,
A midőn a nap sugára
Kék hegyek közé vonúl.

Félig rejtve, illat-ajkkal
Rám mosolyg egy gyönge kép!
Ő az, ő az! nyájas arcza
Mint pirul, mi égi szép!
Őt ölelni szállok arra,
Ah de vérzik hő kezem —
Rózsa volt, és képzetimnek
Csak tüskéit érezem.

Egy szó.

Lyánka édes! csak egy szóra
Nyisd meg illat-ajkidat,
S mint egy hang az üdvösségből.
Ifjuló szivemre hat.
Csak kis szó, a m'ért esengek,
Még is oly nagy, oly dicső,
S szebb világba lobban által
Lelkem, a rég csüggedő.

Kérded, mily szó? Nézd a rózsa
Hajnalcsókban mint pirul;
Szűz vonzat- s örömnyiltában
Keble ily szent jelre gyúl.
Ibolyákon az susogja
A nyáresti víg lebel,
Rengve fészkén bájcserében
A madár azt zengi el.

Csillagában a teremtő
Azt írá mint kegyjelét.
Hogy küzdési szép jutalmát
Sejtse ott az árva lét.
Lyányka édes! szép jutalmat
Adhatsz még te idelenn:
Mondd a hívség-lelte kis szót,
Érted égek, mondd: *igen!*

Késő bú.

Rejtsd előlem kéjre lobbant
Szép szemed sugárait!
Rejtsd előlem édes arczod
S lelked annyi bájait!
Ennyi kellem édenébe
Jobb nem is föllengeni,
Mint utána forró vágygyal
S csillapítlan érzeni.

Ah de késő! a mit láttam,
Olthatatlan bennem ég:
Eget lelni s el nem érni
Hosszu kínra már elég.
Mit használ az édes álom
A forró szív lángival!
Szebb valóra ha nem ébred —
A szegény szív kétszer hal.

MÁSODIK KÖNYV.

NÉPDALOK.

1.

Rákosi szántó a török alatt.

Miről apám nagy búsan szólt
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szívem s felsóhajtok,
A mint Rákos térén szántok.

Hol Mátyás az igazságos?
Te láttad őt boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak
Összegyűltek, tanakodtak;
S ha csatára trombitáltak,
Mint a sasok víni szálltak.

Eltüntek ők; Rákos, te állsz,
Meződön hány embert táplálsz,
Hej de magyart alig látok,
S nehéz szívvel tovább szántok.

Pest-Budárul sok nép kijár,
S alig érti nyelvünket már:
Hej! ma-holnap a magyar szó
Ritka, mint a fejér holló.

Hűs szél támad onnan felül,
Zugó szárnyán sötét köd ül;
Tán a por is e szép mezőn
Nemes szivek hamvábul jön.

Barna leány a falubul!
Hej ne igyál a Rákosbul!
Magyar csonton foly a vize,
Könyektül sós annak íze.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép hiredbül de kiestél!
Fáj szivem, fáj, ha ezt látom,
S hazám földét sírva szántom.

2.

Husvét után két hete már,
A szép leány a kertbe jár.
Jöszte, Rózsám, jöszte
Hamar ki!
A bokorban lelsz te
Odaki.

Zöld a levél, hűs az árnyék,
Játszanak ott hív gerliczék.
Jöszte, Rózsám, arra
Szaporán!
Jobban megy a munka
Csók után.

„Tüske van ott, csalfa legény,
A sűrűbe nem megyek én.
Van szeretőm nekem
Odabe',
Ki majd elvesz engem
Pünkösdre.“

3.

Hej violám, szép violám,
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél,
Kék szememben szivet lelnél.

Barna hajad símítsd hátra,
Hadd nézzek én szép arczádra,
Hadd nézzek rá utoljára,
Búm eltemet nemsokára.

Bár csak piros rózsa volnék,
Kebled felett elhervadnék;
De szived nagy keménységén
Fejér rózsa lettem már én.

Hej ki ne menj a mezőre,
Sokat sírtam a zöld fűre,
Majd szememnek bús harmatja
Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád édes kincsem!
Tovább immár nem türhetem,
A faluban muzsikálnak,
Elmegyek én katonának.

4.

Nézd, a hegyek pipáznak,
A kaszások megáznak:
Ha szeretőm megázik,
Nálam azért nem fázik,
Van nekem jó tűzhelyem:
Meleg tűzhely kebelem.

5.

A Tiszának kies partján
Járok én szép rózsám után.
Tisza! Tisza! mond meg nekem:
Szép rózsámat hol keressem?

Tisza! habod azért vidám,
Mert tebenned fürdött rózsám,
M'óta rózsám vizedbe szállt,
Barna szined fejérré vált.

Hol szép rózsám? mond meg Tisza!
Válj mézzé, ha vized iszsza;
Mond meg, hogyha értem sóhajt,
Kebelemre visszaóhajt.

Irígy Tisza, te csak nem szólsz,
Szigetek közt némán lefolysz:
Én is puszta sziget lettem,
Búmnak árja foly körültem.

6.

Vedd sarlódat édes kincsem,
Aratni jer most énvelem.
Temelletted, édes rózsám,
Mindjárt jobban megy a munkám.

Danolj rózsám, a nótában
Mint szivünkben szerelem van.
Szép is a dal, ha szerelmes,
Bús legyen bár, még is kedves.

Kösd be fejed a kendővel,
De szép orczád ne takard el,
Virágos kert az énnekem,
Örömimet onnan szedem.

Nagyon süt a nap dél felé,
Pihenj le a kereszt mellé,
Dülj szűrömre édes rózsám!
Enni majd hoz édes anyám.

Én addig a kútra megyek,
Hogy friss vizzel enyhítselek,
Ha csókot adsz érte, rózsám,
Hárommal megköszöni szám.

Aratgassunk aztán megint,
Mig az este álomra int;
Ád az isten így kenyeret,
Igy veszlek el én tégedet.

7.

Messze fénylik a Balaton,
És engemet partjához von:
Immár tudom, miért fénylett,
Mert szép Rózsám bele nézett.

Hej szép Rózsám! tekints rám is!
Hadd derüljön bús szivem is:
Olyan az mint a Balaton,
Ha felette szélvész vagyon.

8.

Az én kincsem noha szegény,
Még is szivbül szeretem én;
Sok legény van a faluban,
De mint Palim egy sincs olyan.

Édes anyám neheztel rám
Ha durrogat az én Rózsám,
Mikor házunk előtt korán
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass jó galambom!
Félbe szakad édes álmom:
Jól esik bár ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Friss bokrétát kötöttem én,
Neked adom, barna legény!
Tűzd a hűsön kalapodra,
S emlékezz meg galambodra.

Vedd elő kis furulyádat,
Fujd el rajta bús nótádat.
Tán a szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

S én a kertben ha gyomlálok,
Szép nótádra visszadallok,
Eldallom, hogy te lészsz kincsem,
Míg utolsót ver a szívem.

9.

Legény. Hej csicsergő kis madár,
A szép leány csapodár.
Leány. Ha csapodár, jól teszi,
A legény ugy keresi.

Leány. Hej a rózsa tövises,
A szép legény negédes.
Legény. Ha negédes, jól teszi,
A leány ugy szereti.

Legény. Hej be csípős a csalány,
Kesereg a szép leány;
Ha kesereg, jól teszi,
A mint főzte, ugy eszi.

Leány. Hej savanyú a kökény,
Házasodik a legény!
Ha azt teszi, jól teszi,
Majd utóbb megérezi.

10.

Szülőföldem szép határa!
Meglátlak-e valahára?
A hol állok, a hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem,
Virulsz-e még szülőföldem!
Azt kérdezem a felhőktől,
Azt a suttogó szellőktől.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szivemmel árván hagynak;
Árván élek bús szivemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem mint a levél,
Melyet elkap a forgószél.

11.

Szomszéd asszony udvarába
Két galamb szállt minapába ;
Bár elmémet mint futtatom,
Melyik szebb ? azt nem tudhatom.

Egyik fürge mint a kis hal,
Arcza piros mint a hajnal,
Nem is csoda, két nap süti,
Bogár szemét, ha felüti.

Nappal is éj látszik haján,
Rózsa virit kerek száján,
Ha ez csókra tüzesednék,
A méreg is mézesednék.

Mint a hattyu szép a másik,
Mikor rózsák között játszik,
S mintha buzavirág kelne
A friss havon, olyan szeme.

Liliomból szőtt arczáján,
Gyöngybe foglalt édes száján
Szelíd öröm mulatozik,
Onnan más szívébe szökik.

Hej csak ide röpülnének!
Be örülnék a szőkének ;
De a barnát is szeretném,
Szint oly kedvvel ölelgetném.

12.

Mély a Duna közepén,
Át nem mehet a legény,
A parton áll hiában,
Sóhajtozik bújában.

Mért jöttem át a Dunán
Csalfa szerencse után?
Túl a Dunán is szegény,
Innen is az vagyok én.

Hej pedig túl a Dunán!
Vár engem a szép leány,
Ott áll és int hiában,
Siránkozik bújában.

Volna hajóm a Dunán!
Érte mennék szaporán,
Volnék hab! be örömest
Átölelném a kedvest.

De sem most, sem azután
Révet nem lel a Dunán;
Egymásé nem lehetnek,
Hej! azért hogy szegények.

13.

Túl az erdőn lakik rózsám,
De az álnok nem jön hozzám,
Búcsú óta nem láthattam,
Azóta nem is alhattam.

Nem alhattam szerelmemben,
Ugy befészkelt az szivemben,
Kitépném, de mint a madár
Kedves helyre csak visszajár.

Daru megjön és a gólya,
De nem az én kedvem soha;
Bús leszek én, míg az nem jön,
Ki ott lakik túl az erdőn.

Holnap reggel virradóra
Elmegyek én a halomra,
Onnan nézek a szép tájra,
Kincsem fehér hajlékára.

Hej! de ott csak füstöt látok,
S eltűnik az, mint az álnok,
Mint az álnok, ki elhagyott,
S öröm helyett könnyet adott.

14.

Rózsa! rózsa! mit csinálsz
Egyedül a kertben?
Ha szebb örömre találsz,
Ne élj ott ridegben.
Az élet ha nem páros,
Téli virág nem szagos.

Harmat csillog kelyheden,
Ne sirj édes rózsám!
Ha bú fekszik élteden,
Átültetlek hozzám:
Kelyhed legyen ajkamé,
Gyökered a szivemé.

15.

Ha én tiszta patak volnék,
Galambom kertjében folynék,
Tán hattyúként nyári este,
Friss vizemben megfürödne.

Ha illatos virág volnék,
Galambom kertjében nyílnék,
Tán víg kedvvel leszakasztna,
S keble havával itatna.

Ha én zöldelő fa volnék,
Galambom kertjében állnék,
Föltartanám a nap hevét,
Hogy ne süsse szelid képét.

Ha én gyönge szellő volnék,
Galambomra legyezgetnék,
S míg édesden álmadozna,
Ajkam ezer csókot lopna.

Ha én fülemile volnék,
Galambom kertjébe szállnék,
Búmat talán meghallgatná,
Szívért szívét odaadná.

16.

A ki szeretőjét
Igazán szereti,
Legyen bármi sötét,
Még is felkeresi.

Nincs virág a mezőn
A nagy téli fagyban,
De ha kincsem eljön,
Akkor melegem van.

Sötét van az erdőn
Ha bucsuzik a nap,
Kincsem mégis eljön,
Ha édes csókot kap.

A konyha füstölög:
Fergeteg lesz talán;
Galambom könyörög,
Ne nézzek más után.

Nem nézek én másra,
Habár szeretne is,
Csak szép galambomra —
Elég baj az egy is.

17.

Hej ti fényes csillagok,
Volnék ott, hol ti vagytok!
Nem néznék én a vizbe,
Hanem Rózsám szemébe.

Hej ti fényes csillagok,
Onnan ti messze láttok,
Hol van Rózsám, merre jár,
Karjaimba jön-e már?

Hej ti fényes csillagok!
Ha jön, csak ragyogjatok:
Ha máshoz megy, húnyjatok el,
A hamis hadd bóduljon el.

18.

A bimbóbul virág lesz,
Kincsem mondta, hogy elvesz,
Hogy piros kendős lován,
Értem jön szüret után.

De vége a szüretnek,
Leánytársim nevetnek:
Volt hetyke szép szeretőm,
Hej de még sincs fejkötőm.

Az ágon szarka csörög,
Az ablakhoz röpülök,
Kinézek az utczára,
Nem jön-e valahára?

De csak halad az idő,
Elmarad a szerető,
Oh leányok! higyjétek,
Hamisak a legények.

19.

Most jer hozzám
Édes Rózsám!
Nincsen itthon
Néném asszony,
Darálni van
A faluban;
Mert ha itt lel
Agyon perel,
Dörög, morog,
Ireg-forog,
Nyelve pereg
Mint a kerek,

Pitteg pattog,
Csitteg csattog,
Szót nem enged,
Mig elreked.
Most jer kedves,
Senki nem les;
Adok csókot,
Akár hatot,
Aztán tágulj,
S el ne árulj:
De elvégy ám
Édes Rózsám!

20.

Én is voltam szegény legény
A mig nem szerettem,
De azóta gazdag vagyok,
M'óta rabbá lettem.

Ha pénzem nincs, rátekintek
S mindjárt kincset látok:
Ha megölel, bú, baj gondok!
Nevetek reátok.

Szépen zeng a kis pacsirta
Ha tavasz kifejlett,
Szebben danol édes Rózsám
Pergő rokka mellett.

Arcza milyen, keble milyen —
De azt meg nem mondom,
Mert többen is megszeretnék,
Lenne akkor gondom!

21.

A Dunában sok a viz,
Jaj! ki a leánynak hisz!
Mint a viz a Dunábul,
Nem fogy az ki bujábul.

22.

Gyöngyvirág és liliomszál!
Szép szeretőm mellettem áll;
Mint a téjben uszó rózsa,
Olyan az ő nyájas arcza.

Hollószárnyak szemöldöki,
És alulok tűz ragyog ki,
Tűz ragyog, mely noha éget,
Lángja után von engemet.

Gömbölyű kis piros sajka
Mézforráson az ő ajka,
Gyöngygyel rakva szagos öble,
S fülmile szól ki belőle.

Tajtékhalom az ő keble,
Rubintbimbó áll felette,
És alatta az a nagy kincs,
Milyen több e világon nincs.

Vigan foly a csermelye,
Hej Rózsám ne nézz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz:
Majd ugy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén;
Zokogva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

Mint reggel a játszi lepke
Szép galambom olyan fürge,
Két ujjammal átfoghatom,
Ha víg tánczban megforgatom,

Szeretem is én a Rózsát.
S ha ugy rám néz és csókot ád,
Tudja Isten, mit nem érzek,
Szivem ugrál s alig élek.

23.

A Bakonyban sok a fa,
Több könnyeket sírtam ma,
Azért olyan zöldek a fák,
Mert könnyeim áztatják:
De meghalok azért is,
Tudom akkor sirsz te is —
De Rózsám, ha szeretnél,
Csakugyan jobban tennél.

24.

Legény szökött kertembe,
Ott szívét elvesztette,
A szívét én megleltem
S kendő alá rejtettem.
Jaj be kinzott engemet,
Ugy furdalta keblemet!
Utóbb el is foglalta,
Saját szivem kitolta.

25.

Az én babám durczás leány,
A legénynek csak fittyet hány;
Be haragszik, ha azt mondom:
Addsza csókot szép galambom!

Igaz! sánta! de az hagyján!
Csak czipó ne volna hátán!
Még azt is eltűrném benne,
Csak fél szemre vak ne lenne.

Otthon ülő serény, dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombóczot főz mint az öklöm,
Ettem egyet, most is nyögöm.

Bárki mit mond, én elveszem;
Hív lesz hozzám, azt elhiszem;
Nem féltem a katonáktul,
Sem magátul a haláltul.

26.

Mohácsi dal.

Suhogva mint az esti szél
Mély gödréből a vitéz kél,
S mint halvány köd holdvilágnál
Mohács térén tétova száll.

Néz a pásztor s keresztet hány,
Kiált a hív kuvasz után,
A tűz mellé heveredik,
S mult időrül töprenkedik.

„Hej itt egykor e gyep felett
Sötétpiros harmat esett;
Fű, virág búsan lehajlott,
S magyar szivbül friss vért ivott.

Sok legény jött nyalka lovon
Győzni a vad büszke taron,
Lova eldűlt, maga fejér,
Néma, hideg, mint őszi dér.

De a mátka honn könyezett,
Víg dal között kört nem lejtett,
Várja, de csak halálmadár
Hozza hirét, hogy nem él már.

Csele patak! iszapodban
Királyi nagy temető van,
Azért is oly sárga vized,
Oszlopod gőz, átkos neved.

Csontba akad s hortyog a ló,
Meg-megcsorbul kasza, sarló,
A leány fél, s bármi begyes,
Oltalmára legényt keres.

Ne félj Rózsám! szebb idő jár,
Dunánk rabot nem hord immár,
S ujra diszlik Mohács táján
Magyar legény, magyar leány."

27.

Az ér mellett áll egy fa,
Szép Rózsám eljár oda:
Én is ha zöld fa volnék,
A kedves helyen állnék.

Ágimat lehajtanám,
Hogy más ne lássa Rózsám
Ha lepihen s hűtözik,
Vagy az érben megfürdik.

Ne lássa szép alakját,
Aranyháló szög haját,
Villámló tüzszemeit,
Fehér galambtetemit.

Ne lássa! mert magamkint
Örömet nem lel megint:
Én is láttam s víg napom
Érte búban folytatom.

Kalapomon virága,
Melyre kis lába hága,
S a violát kebelén
Könnyekkel neveltem én.

28.

Fogy már a nap melege,
Kertünkben a czinege,
Csipős szél fuj a mezőn,
Farkas kullog az erdőn.

Hadd fújjon a csípős szél,
Galambom attól nem fél,
Reá veszi bundáját
S felkeresi Rózsáját.

S ha galambom betoppan,
Szivem oly nagyot dobban!
Pergő rokkám megakad,
S fonalam is elszakad.

S ha nyájasan mellém ül,
Mi nem néz ki szeméből!
Szép szemek, barna szemek,
Öröm nézni belétek.

És ha a mécs elalszik,
Ajkaimhoz lopódzik,
Megcsókol, én haragszom,
S a csókot — visszaadom.

29.

Messze tőled édes kincsem,
Komor búban fogy életem:
Küldj messzirül vigasztalást,
Hogy te még most sem szeretsz mást.

Ha megvirrad napkeletrül,
Emlékezem szép szemedrül,
Az is, napom míg boldog volt,
Oly szép tűzzel felém lángolt.

Bár itt is a nap melegít,
Mint szemed ugy még sem hevít,
Kivül égek, belül fázom,
Mert te messze vagy galambom!

Mit nem adnék, mit nem tennék?
A villámra is felülnék,
Hogy csak egyszer láthatnálak,
És szivemhez zárhatnálak.

De mit tegyek? nincsen mentség,
Tudja isten, látlak-e még!
E gondolat csak könnyet ád,
Szép galambom, isten hozzád!

30.

Piros leány! barna leány!
Megkérlek én szüret után,
Van szekerem, két pej csikóm,
Azon viszlek szép galambom.

Van kis házam és kertecském,
Búzát termő jó földecském,
De mind ennél tán többet ér
Szivem, mely csak éretted vér.

Csapj fel Rózsám s foglalóra
Süss egy csókot ajakimra,
Meghálálom én ezerrel,
Csipkés szélű fejkötővel.

31.

Monddsza nekem, rózsám-adta,
Van-e kezed olyan,
Amely nemcsak ölelni tud,
De jártas dologban?
„Van kezem, mely a ház körül
Tud munkát találni,
Jól tud varrni, sütni, főzni
S beteget táplálni.“

Monddsza nekem, kincsem-adta,
Van-e lábad olyan,
A mely nem csak sétálni tud,
De honn is talpon van?
„Van lábam, mely jó úton jár
S nem botlik oly könnyen,
A nappal kél, sürögve jár
A háznak körében.“

Monddsza nekem lelkem-adta
Van-e szíved olyan,
Mely szeret? Ha van, elveszlek
Még ezen farsangban.
„Van szivem, mely híven szeret
S ezt tartom fő jómnak:
De másért ég, nyalka legény!
Tiéd kosaram csak.“

32.

Sárga levél, sárga levél,
Bús utamra miért estél?
„Azért estem, mert nincs ágam,
Nincs a mi tart, nincs világom.“

Hej nekem is az a sorsom,
Hideg a föld, fázva járom.
Van hazám, de nincsen benne
Egy kis hajlék, mely fölvenne.

Harmat, harmat, hol termettél?
Bús szememre miért estél?
„Azért estem a felhőbül,
Mert víg napom már nem derül.“

Rezgő harmat! te könynyé válsz,
Szememben jó forrást találsz.
Leszállt nekem is szép napom,
Szegény magyar! azt siratom.

Fülemile, te kis madár!
Szép dalod mért nem zenged már?
„Azért nem zengem dalomat,
Mert elvesztém hív páromat.“

Hej fülmile, te kis madár!
Elnémulok én is immár,
Mért mondanám keservemet,
Ha nincs szív, mely ért engemet.

33.

Komámasszony leányának
A pártája elveszett,
S ezen biró uraméknak
Szíve nagyon megesett.

„Mondd meg, babám, mi okozta
Néked ezt a szörnyű bajt?
Ha megkapom, kalodába
Záratom a gaz tolvajt.“

„Szőke Bandi az a tolvaj,
Ki e nagy kárt okozta:
Pártám hagyján! de nagyobb baj:
Szivemet is ellopta.

Ha kend okos, biró uram,
Jobb kalodát tudok én:
Szőke Bandi legyen uram,
Majd fogságba' tartom én.“

34.

Minap a kertben jártam
S egy szép rózsát találtam:
A szép rózsa könnyezett,
Kérdém: mi bút érezett?
Őt a hajnal rászedte,
Bimbóbul kifejtette;
Délben jöttek a lepkék,
De csak szagát keresték:
Végre az est ráakadt,
S attól csak könnye maradt.

Hej szép rózsa! szivedbe
Több csapodárt ne végy be!



HARMADIK KÖNYV.

TAN ÉS GUNYOR.

Themistokles.

Vissza bús melyembe, ti vérsóhajtások!
Egy lépés még — s marad hazámnak határa.
Hol eltörlettek a nemzeti szokások,
Nem füstölög már a szabadság oltára.

Oda minden erő a görög honába';
A kinek már nem forr szabadságért vére,
S önkényt bedőle a puhaság karjába:
Rabláncz lesz jutalma, szolgaság a bére.

Szerelem.

Félni, vágyni leskelődni,
Multon és jövőn tünődni,
Mig a jelen elillant;
S ha szép álmod el is éred,
Hőn várt s vajmi könnyű béred
Nem más, csak egy kopott lant;
Egy kisértő ijesztő váz,
Szépen festett omladó ház:
Egy dörmögő agg tündér,
Ki bár csak ismertet áldoz
S kegyével is unalmat hoz,
Még is mind uj adót kér.

A szerelem e csalfa szer,
Előbb czirógat, aztán ver;
A midőn táplál, emészt,
Mosolyogva eget igér,
De ha meghül egyszer a vér,
Késő bánatot tenyészt.

Remény.

Bájszíneket tetéz reád,
Mindent igér, semmit sem ád;
Hálóból varrt köntös hidegben,
Szomjat gerjesztő nedv melegben;
De enni nem kér:
Az mennyit ér!

Rejtett szó.[1]

Hat betűből állok, házi eszköz vagyok,
S használtatva semmit egészen nem hagyok;
Láthatsz kezében is sok mesterembernek,
Ámbár nem árthatok a keményebb szernek.
Első-két betűmnek örül gazda és nyáj,
Általa vidám lesz a mező és táj;
Nagy város utczáin élve nem nézheted,
De hervadtan annál drágábban fizeted.
Három első tagom hangos torku madár,
Rengő vetés közt a vadász utána jár:
Fogva sötét házban akasztja falára,
Halva jó ízűen teszi asztalára.
Végső négy tagom nem tesz soha egészet,
De a végső három annál többre vezet:
Ez ura mindennek, jót, szépet, dicsőt szül,
Csillagot mér s bátran világokat kerül.

A fűzfa poeta gratulál

őtet mellőzött egykori Maecénásának.

Köszöntő köszöntést kell ma késziteni,
Mert készet késő lesz a sajtostul venni,
Mely ez esztendőben görbén nyomtattatott,
S harmincz évek óta a ponyván hányatott;
Hogy születésnapod azzal ünnepeljém,
S vastag érdemedet oszlopra emeljem.
Abrincsra fogok ma egy koszorut fűzni,
S fonnyadt repkény közé borcsapokat tűzni.
Sánta Pegasusom hegyre akart vinni,
Vinne bár Neszmélyre, hol bort lehet inni,
Mert utálom Castal vízízű forrását,
Az hamar elcsapja az embernek h . . . t.
Bibas vinum, frater, in te nunc est ordó:
Csak legjobb forrás az óval teljes hordó.
Collégám Apolló! tégy ma hamar csodát,
Hold szarvára akaszsz egy sivító dudát,
Hogy elfújjam rajta köszöntő nótámat,
S érdemed hirdetni feltátsam a számat:

Adjon isten áldást, egészséget, — jajjal,
Szerencsés napokat teli — gonddal, bajjal;
Üres kamarádnak — még több ürességet,
Pinczédnek jó — vizet, de borban szükséget.

[1] Fűrész. — *Kiadó.*

Kemenczédnek fűtőt, de sustorgó fát — nem,
Bundául szolgáljon — százszor lyukas selyem;
Egyéb ruhát a sors oly bőséggel adjon,
Hogy, ha kimész, otthon — semmi se maradjon;
Pénzed annyi légyen, mennyi — szőr talpadon,
Legmérgesebb ellened üljön az orrodon.
Ha nem lesz kenyered, a szükségtől ne félj,
Dínom-dánom között mindenkor — sirva élj . . .
De már több verseket nem tudok csinálni,
Engem ugyse! ezt is sok baj volt firkálni;
Ez ünnepre hát csak kiáltok egy hujját,
És ha eltemetnek — boldog alleluját!

Jelige

a „Szépliteraturai Ajándék"-hoz.

A kezdő mindent jónak tart, könnyen elégszik;
A bölcs tudja, minő fáradozásba kerül.
A művészi tökély gőgszemmel nem szok itélni:
Keskeny hézagokat csak szoros elme vadász.

A hazafi.

A ki tehetségét idegen földekre pazarlá,
Méltóságra mehet, nyerhet aranyt, hireket.
Oh de muló fény az, minden balesetben eloszlik,
Mély gyökeret nem hajt, véle enyész neve is.
A haza oltárán örökön ragyog a nemes élet,
Mely szentelve magát, néki javára hevült;
És ha magas bért nem lelsz is mindjárt, ha korodnak
Irígylő nyelvén érdemed alkonyodik,
Hátra ne lépj, inkább kettőztesd minden erődet,
S egy buzgóbb maradék áldja hideg porodat.

Dalforrás.

Minden öröm hangot szül, a bú s fájdalom ismét:
A kikelet zöldjén zeng philomela panaszt.
Ott, hol erő s szerelem párul, nincs messze az ének:
A nyelv dalra fakad, hogyha vezérli szived.

Az élet korai.

Gyöngén ringatva jó anyánk ölében
Vígan kezdjük létünk szép hajnalát:
A játszi gyermekség bájos körében
Csókoljuk a jelenlét angyalát;

A kétes távolnak sötét ürében
Hiú fényt ködbe vont szemünk nem lát;
S könnyű habok között lebegve létünk,
Minden bájképnek oltárt diszesítünk.

Minden kelő nap üdvezlő sugára
Akkor vidám örömre integet,
S ártatlan lépteink minden nyomára
Édes megnyugvás rózsát hinteget;
A játékhely fő vágyaink határa,
Csalárdul egy remény se' hiteget:
Mély sirok halmain mosolygva állunk,
S legkisebb tárgyban nyílt eget találunk.

* * *

A bimbó fejledez, s reményvirága
Egy uj élet meleg karjába dül,
A zsenge kornak tiszta boldogsága
Szép álmok özönébe szenderül,
Szorult melyünknek ébredő világa
Fennlángol, s uj világokat kerül;
A hős hajdankor telt szivünk felé leng,
S a nagy- s dicsőre lelkesülten éleng.

Szűk már az ősi ház, tovább repülni
Vágytan vágy a fellengző ifju tűz,
Kiesb virány látszik felénk derülni,
Hol majd egy szép tündér jobbjára fűz,
Kivel dühös vihar közé merülni
Feszül keblünk, a gerjedő, a szűz;
Mienk a föld, mienk egész teremtmény,
S tettekre szólít egy hizelkedő fény.

Künn a zavarban küzdő szenvedélyek
Gyujtják szivünk magas czélokra már.
Bizonytalan tárgyért hevül a lélek,
A forró képzelet csapongva jár,
S míg szúnyadoznak a nemesb tökélyek,
S a lángerő tisztább formára vár,
A föld határin túl szállong az elme,
S ábrándvilágba kél öröm- s gyötrelme.

S bíbor felhőkön mint a szép Auróra,
Jön egy istenné, s kéjmalasztjait
Lehelve a szorult ábrándozóra,
Intézi a vad tűznek árjait,
Nem földi kényeket nyujt minden óra,
S egy bájalakra fűzi álmait;
És Pharusként a vándor éjjelében
Szelíden fénylik hullámzó melyében.

Ott áll az ifju! s tiszta hódolatja
Szerelmet vall s érzése olvadoz,
A viszonláng őt istenné avatja,
Midőn a hív karjába' ringadoz;
Egy pontra gyűlt az élet foglalatja,
Az ösztönzaj csak élve lobbadoz;
Míg összefort lényök Hymen szavára
Egész édengyönyört egy perczbe zára.

* * *

Kedves lánczokra fűzve a síriglan
Korunk repül s a szív magába tér,
Az ifjuság szeszélyes álma illan,
S a gondpályán lassúdan hül a vér;
Férfjult erőnk valót ölel busítlan,
S a hulladó virág gyümölcsöt ér;
Szent tartozások tenni kényszerítnek,
S a férjnek szűk, de szebb határt kerítnek.

Midőn hazáját rabbilincs fenyíti,
Bőszült érzéssel harczmezőre száll:
A szép szabadság hőslánggal hevíti,
Körüldörögje bár ezer halál.
Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti
Míg győz, vagy testhalmok közt sírt talál;
A jobb utókortól reménylve bérét,
A nyert borostyánon kiontja vérét.

Mint a szirt, megvíván a vész dühével
Elzúzza oczeán dagályait,
A férfi érczpajzsként erős melyével
Enyelgi a sors csapdozásait.
Épit, munkál, gyűjt, koczkáz életével,
S a közjóért áldozza napjait;
Szép hölgyén, magzatin, s baráti szíven
Függ boldogsága s léti czélja híven.

Most a lángész teremtő ihletése
Ösvényt lobbant sötét homályokon;
Min eddig jós lelkünk csak sejtve kése,
Fénynyé villant a büszke homlokon:
Mindenható elménk istenkedése
Ég- s földbe hat, mint az, kivel rokon,
S búvárnyilai e lét titkába vágnak,
Vezér szövétnekül az ész- s világnak.

* * *

E pályán lep meg éltünk alkonyatja,
Halántékunk télszinbe öltözik,
A gyors idő tüzünket oltogatja,
Világunk bús homályba költözik;

Kiélt keblünk a mult hamvát mutatja.
Komoly szemünk csak sírba ütközik,
S mit egykor a szív oly imádva kére,
Most dísztelen hull a való jegére.

Kivál az elme bolygó képzetéből,
S a fáradtnak magány nyujt gyámkezet,
Mely a világnak zajló tengeréből
A béke csendes partjához vezet;
S szelíd malaszttal a távol ködéből
Sugárzik át a szép emlékezet:
S mint hold csillámai a folyón remegnek,
Lelkén ugy reszket a borult öregnek.

Csendes hajléka árnyékos körében
Elandalog, mint élte reggelén:
Szebb lét reménye hitté vál szivében,
Győz a mulandóság vad éjjelén.
És megnyugodva sorsa végzetében
Elalszik békén a szerelm ölén.
Kidől; s más vándor lép üres nyomára,
S az esti szellő játszva leng porára.

Lantos szerelme.

Nem földi ösztön, mely magát emészti,
S czélnál is kétkedő homályba dől,
A szivet birtok közt uj vágyra készti,
S mérget ráz ön virági kelyhiből,
A bút komordan akkor is tenyészti,
Ha rég kivált kisértő fényiből,
S nem hű karral, mint egykor fenn igére,
Mirígy tűzzel sujt a küzdő sebére;

Nem játszi kény, mely a port vonzogatja
S hiú gőzén vakon csügg a közlét:
A szép- s nagynak felséges hódolatja
Érinti a lantos meleg keblét;
Dicsőn mereng jós lelke villanatja,
S áttörve a jelen ködéjjelét,
Az égi szűz bájtegzét nyujtja néki,
S tavaszt lihegnek lelkesült vidéki.

Mosolygva tűn fel kedves ideálja,
S érzelmi lágy körében szentesül;
Szelíd néztén az ég nyíltát csodálja,
S édes titkának jegyzi frigyesül,
Tisztább tetőkre nyúl a rózsapálya,
S ezer vidám alakkal népesül.
S imádtam a hivet, kiért hevüle,
Kiesb virányokon lebdes körüle.

Örömhitté vált gyermek bizodalma
Szívét örök malaszttal élteti.
Szeret: habár a sors kemény tilalma
A drága lényt kerülni kényteti.
Önáldozása lesz csendes jutalma.
Melyet forrón ahítva képzeti
Minden kis tárgyra tündérszínt fuvalnak,
S dicsét vallják a lelki diadalnak.

S mit a kebel mély rejtekébe zára.
Reszketve kél a lantnak húrjain;
Szent lángban tévedez reménysugára
Az érzemény titkos hullámain.
Andalgva néz fel távol csillagára
S felleng a dal kéjelgő szárnyain,
S míg erdőt-berket tölt zengése bája.
Édes megnyugvás ömledez reája.

Egy kép körül édelg a biztos ének,
S rokon szívhez simúlva hangjai
Szerény tanúit gyöngéd érzetének
Viszonzva lengetik honpartjai!
S felette bár sötét felhők gyülének,
Lezúgnak a vad kor viharjai.
Merészen áll a fergeteg dühében:
Kezébe' lant, szerelme lángmelyében.

S a mit teremtve-áradó hevére
Kegyajkin a képzés lehelt vala,
Merész iránya érdemezélhoz ére,
S vígan dereng a szépnek hajnala:
Nem vágy azért fénykoszorút fejére:
Nem ő, a kedves éljen általa,
Mint istennéje a késő időnek:
Felejtett sírján bár moh s tüske nőnek.

Az élet.

Míg tavaszunk zöldell, ezer indulat edzi fulánkját;
Megbékít az idő: akkor az élet iramt.

Életöröm.

Ilyen az életöröm: míg sejtjük, eget mosolyog le;
Bírni alig kezdjük, bája enyészten enyész.

Irói tanács.

Már ha tudós lettél, illik tudnod, mi különzi
Őt a köznéptől s hírre mi fűzi nevét:
Lassu menés, halavány szín, terjengő kar, izetlen
Kedv, rejtélyes szó, nyugtalan elmefutás,

Félénk nyíltszivüség, szánó, mély titku mosolygás,
Gőgös alázottság, jégmelyü andalodás,
Sokratörő unalom, leverő kegy, könnyü itélet,
S édes hűledezés puszta dicséret után.
Ez még mind nem elég; házadra is illik ügyelned,
Hogy mindenki hamar lássa csodálva ki vagy?
Barna szobád falait pókháló lepje, s halálfő
Sárgúljon komoran nőtelen ágyad előtt;
Régi szakállos urak koszorúzott szobrai mellett
Szörnyü irószerszám asztalod éke legyen:
Ritka-sikált padlón elszórva heverjen irásod,
S minden szöglet ürén szú egye könyveidet;
S hogy bölcs mondását Salamonnak igazlani tessél:
„Csak hiuság s álom mindened a nap alatt"
Büszke lemondással tűrd e lét annyi hiányit —
És üres erszénykét nyersz czimeredbe, dicső!

Tollagi.

1822.

Kiballagék andalgva, gyöngyalak!
De ah írígy felhők zúgtak felettem,
S örömczélom bús áldozatja lettem:
Megáztam jól, de nem láthattalak.

Most, vad sors! elzárnak hideg falak;
Repüljön hát ez édes dal helyettem
Hozzád, kit első perczben már szerettem:
Lásd innen, mily buzgón óhajtalak!

Beteg vagyok: de szívem indulatja
Vigasztalásomúl azt mondogatja:
Hogy tán azon hódító játszi szem,

Mely nem rég oly sok szép reményt igére,
Egy-két könnyet gördít sirom kövére,
Ha meghalok — de azt alig hiszem.

Epigrammák.

1.

A ki művészpályát óhajt, tövisit ne tekintse,
Bátran törjön elő s tűnnek az éji ködök.
Síkos az út s meredek, szük az élet: szökni tanúlj, mert
Gyors az idő, megelőz, s hasztalan áldozatod.

2.

A késő szerelem kétes láng, téli virágként
Védő kézre szorúl s fázik az, a ki szedi.

3.

A tudományt szereted, hírt lángolsz általa nyerni?
Kis jutalom, nagy erő annak alapja, vigyázz.

4.

Kis dolog is gyakran nagy czélt okoz a sokaságnál,
Melyet utóbb tetté érlel az egyes erő.
Kezdeni többnek kell; de valódira hatni csak egy tud,
Ebbe vegyűl a sok, s általa mindenik él.

5.

A boldog szerelem hallgat, s titkon szedi bérét;
Szép szavak árjai közt néma halálra siet.

6.

Ah! az idő rövid: így sóhajt fel számtalan ember,
S mint ölhesse el azt, többnyire arra ügyel.
Elmeszorúltságát hány ember leplezi azzal,
Kit gőgfénye gyötör, bár feje s keble üres.
Gyors röptét egyedűl maga érezi gyenge szerelmünk:
Mert kéjpillanatit búba meríti korán.

7.

Ah s Oh fő nyereség a versben mint szerelemben:
Itt érzést jelel, ott tiszta metrumra segít.
A bölcs, szót ha felejt, bátran folyamodjon ezekhez,
És ha az Ah nem elég, bízza az Ohra ügyét.
Büszke tudósokat is gyakran pártul veszik, és mint
Gondolatok szöknek a csoda semmi közé.
A lobogó szerető, szintúgy ki szeretni megúnt már,
Keblök ürességét általok elfedezik.
Hangúl szolgálnak bú-, fájdalom-, álom-, örömnek,
Minden szép s nagy előtt, s félszegü versek után.

8.

Kis hang a szerelem: ha kiejted, milliomozva
Zengedez élted víg hajnali álma körül.

9.

Kétes harczok után az az ember fő nyeresége,
Hogy szűk léte körén tűrni s felejtni tanúl.

10.

A szerelem titkába nehéz behatni; mi okból?
Távoz eszünktől, s vak hitre simítja szivünk.

11.

Férfiba' több az erő, lágy érzés asszonyi birtok,
Ez jó szívre, amaz bátor eszére kevély.
Igy külön ösvényen változnak létök irányi:
Míg a tölt erszény frígyes igára füzi.

12.

Változat átka alatt nyög minden földi teremtmény:
Lassu szokás egyedűl ellene védpaizsunk.

13.

Ámor számkivetett, mégis szabadonta tilosban
Édes kínos adót lopva szed és mosolyog.

14.

Pislog az éjjeli mécs, eszmélve tünődik az ember,
Partra miként szálljon, mint alapítsa ügyét;
Hajnalt vágy, s örvend a sejtett békesugárnak:
Feltün az ah! s hidegen néma porára ragyog.

15.

Büszke vitéz hamvát márvány fedi tetti jutalmúl:
A hív sírja felett dalt rebeg a szerelem,
S messze időkön míg gyöngéd érzelme elárad,
Hány szobrot letipor vak diadalmi erő.

16.

Múltra jövőre tekints, ha magas bért nyerni törekszel:
A jelen áldásit lágy kebel érzi maga.

17.

Törpe! nagyot nem lépsz! ne erőlködj! kár az időért:
Fenn csügg a koszorú: nagyra nagy elme mehet.

18.

Hány ezer évek előtt írtak már a szerelemről,
S mindenik annyi gyönyört bájola s hinte reá:
Én nem! sőt makacsúl tagadom jóléte malasztit:
Mert tüze lángjától reszket az életerő.

19.

Küzd az erős, de halad; gyöngébb őt lesve nyomozza,
És ha nem érheti el, régi szokásra kevély.
Az, ki akar s nem tud, kész mindig gúnynyal itélni;
A tehetős hallgat; tette mutassa mit ér.

20.

Álmod az ifju meleg karjával ölelve világát,
S a szent lelkesülés szárnyain égbe röpűl;
Tiszti bilincsben utóbb csalfénye nem önti sugárit,
Élte szükén küzdell a hideg élet után.

21.

Messze halad, ki tanul, messzébb jut mézes ajakkal,
Legmesszébb, ki örök görnyedezésre szokott.

22.

A ki sokat kíván, az többnyire csak keveset nyer,
Játszi szerencse vakon szokta eladni javát.
Oh ne esengj kincsért, fényes gond annak az ára;
Hogyha szegény vagy is, élsz. s szebb örömekre találsz
A szerelem kelyhén s őszinte baráti kebelben,
Mint a dús, ki penész-lepte aranynak örül.
Hogyha hivem karomon csügg s szép szeme rám lövi lángját
És dagadó keblén szívem is újra hevül.
Oh te szegény gazdag, számlálgasd pénzedet akkor:
Édes öröm közt én édeni bérre jutok.

23.

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni magaddal;
Légy szabad, állhatatos, s mennyei pálma tiéd.

Epistola.

(Töredék.)

Nézd csak, barátom, a fejér mezőn
Hazát kiáltva hány vitéz tünik fel!
Agg s ifju kor, sőt a szelíd nem is,
Külön zászló s paizs mellé szegődve,
Harczforrón állnak s gőgösen pörög
Kezökben a lud-hordta dárda. Nagy
Arpád s dicsőség! jelszavok. Mi lesz
Ebből? kevés ugyan, de éppen
Elég a czélt bagolyének között
Elásni. — Nem, nem! ez kaján itélet.
Hősvérökhöz hívek maradtak ők:
Egymásra törnek, és mily lelkesen
Tudják a hajdant a mostannal összeszőni:
Nem szembe küzdnek, szív szív ellenébe,
Hanem csak messziről, mosolygva sőt
Dicsérve egymást holtig csipdezik.
Kivül nevetnek — benn búsan zokog
Az árva nyelv: védőktől tipratik.

Boldog végzés! mikint előmenénk!
Pedig rosz lábbal mesterség haladni.
Nézz szerte, vak barátom; mennyi szép
Virág tenyész! s alig kél koszorú
Még rajta! légyen bár minden levél
Más országból, annál szebb s tetszetősb.
Hamar csodás mű lesz, ha ismerik
A kertészt; szinte úgy, ha sejtik,
Hogy egy választott izzadott felette,
Sonetteket láthatsz csigás tagokkal,
Érzést ne várj: elég ha láthatod;
Stanczák röcsögnek, és ódák sziszegnek,
Drámák kelnek, hol a magyart dicsérik.
De nem festik. „*Ne vádold; jó az, a mi*
Tetszik.“ Hát még az ének árjai
Hány andalgó szivet rettentnek el!
Szép a müvészi pálya, mindenütt
Rokon szivet talál, csak egy szelíd
Hang süljön el, már ezreket hevít,
S érzésre, mint utánozásra vonz.
Ha kérdezem: mutassatok müvészt?
„Honáruló! fuss iskolába“ — szólnak —
„S tanúlj addálni: már ha egy megye
Hatvant ád, egy ország mennyit nevel!
Néhány emberkét látánk a görög
Földön, nálunk minden *Tekintetes* tudós.“
A nagy Horáczot hányan tisztelik,
Tudván, hogy a farkas sem ette meg,
Mikor — nem volt éhes. Latánt, latánt
Kövesd; dicsőbb a régi, légy majom!
Igy zúg egyik rend, s nem hiába;
Tudják miért: a leczke régi,
Uj a világ. — De hála tisztuló
Korunknak, vannak emberink, a kik
— — minden halmon müvészt
Látnak, s azért is annyi tömjént
Hintnek fejökre, hogy már szédelegni
Kezdnek, s jaj a szegény fülnek, ki minden
Hideg könyvben nem hall kész fülmilét.
Fellép a dictator s azzal ledörgi:
„Miért nincs füled?“ körülnéz, s toll-ragadva
Egyet vonít — s utána számtalan
Torok kiált: be szép! vagy: Mily gonosz!
Ő mondja, nem kell ok —

Epigramm.

Összezavart hangok, nap, hold, láng, fergeteg, ég-föld,
Bú, panasz és új szók a költőt nem teszik ám még:
Benned, hogyha nem él a nagy s szép érzete, hagyj fel,
Sasnak szárnyaival, ha erőd nincs, szinte alant jársz.

Vád és tett.

Míg más érdemit a közlélek alázni törekszik,
Fényre deríteni azt, a nemes elme buzog.
Míglen epés vádat nyomoz a tehetetlen irígység,
Nyújtani szebb példát, a nemes elme buzog.

Titoktartás.

Mondják: asszonyaink csevegők; pedig él-e csak egy, ki
Férje előtt titkot sírba ne vinne vele?

Pontyi szerelme.

Parodia „Lantos szerelmé"-re.

Csak földi kény. mely az időt emészti,
Tükörben él, s a hold szarvára ül,
Hős Pontyi nagy szivét gyors lángra készti,
Ha jót hörpent a kancsó öblibül;
De a késő bút csak akkor tenyészti,
Ha lelke fogyni kezd erszényibül.
S a szép. ki oly sokat. szépet igére,
Hitetlen simul gazdagabb melyére.

Furcsa kény az. mely Pontyit huzza vonja,
S gőzzel hízlalja sovány életét;
Minduntalan más szépnek pillanatja
Vágyakra költi kitömött keblét.
Mi szépet tud. sebten elmondogatja,
Bár annak maga sem hiszi felét;
S ha erre a kedves csókot ád néki.
Meghallják azt Pestnek minden vidéki.

Minden utczában jár egy ideálja,
De vágyása mindenütt el nem sül.
Azért ő azt csak messziről csodálja.
S pápaszemmel módissan frígyesül.
A szép házáig nyúl akkor a pálya,
S ha elfárad, egy szegletkőre ül,
S, mint a kis macska tejfeles fazéknál,
Ólálkodik a szépnek ablakánál.

Édes-magához tartott bízodalma,
Szivét szapongó gőggel élteti,
Szeret, ha bár atya vagy férj tilalma,
Kakastűzzel odábbra döngeti.

E bús emléknek az marad jutalma.
Ha sorsát bús rimekbe öntheti,
S a recensensek bár miként lármáznak,
Versében a szív s az indúlat fáznak.

Igy sok kosárt, melyet buzgón elzára,
Dallá farag kobozza húrjain.
Sóhajtva néz a kedves birtokára,
Mosolyogja bár az másnak karjain.
Nem csügged ő, sőt írt lel fájdalmára
Olcsó nyelvek magasztalásain.
S míg a fület sérti zengése bája,
Bús hitelezők morognak reája.

S imé! segédet hoz alkalmi ének,
Mert sok erkölcsöt hintnek hangjai,
S mint annyi pillangóit érdemének
Tovább adják a gyávák szavai.
Tágasabb útat nyit már szerelmének,
Ha nőttön nőnek földi javai.
Hizelkedve lép nagyok küszöbére,
S büszkén magának repkényt csap fejére.

S a mit teremtve mások munkáiból
Nagy készséggel összelopott vala,
Valóság lészen részeg álmaiból,
S megnyílt neki a hírnek hajnala;
Előlép mint denevér lyukaiból,
Hogy más érdem sülyedjen általa,
És választott kedvese a dicsőnek
Lenne siralma minden ismerősnek.

Xeniák.

1. Tudom. Gyüjtemény, 1817. III. 88.

Sok nálunk az iró, örvendj haza! mennyire törtél!
Egy megye hatvant át: mennyi tud írni, csodáld!
A ki tekintetes úr méltán az bölcs nevet óhajt:
Tudja, mi a szép s jó: ló, pipa, puska, l . . . ó.

2. „Tatárok Magyarországban.“

Sok haza-puffogatás, ok semmi, de szörnyü magyarság.
Bundás indulatok: oh be *tatári* müv ez!

3. „Ilka.“

Jambus-e, próza-e, vagy micsodás mű? — Dráma pedig szép!
Szép? — Hm! Győz a magyar: s tapsa az ottfen elég.

4. „Szécsi Mária.“

Szécsi Marinka dörög s hőst szöktet az özvegyi várba,
Ablakból kapu lesz; szép dolog, és nem is új.
Hogy sereg is mene át a lyukon, már kell ide sok hit:
Több mint Thalia kér, bár leleménye szegény.

5. Ossianisták.

Nagy feszesen neki áll a majomsereg, és a vak ősznek
Vészben uszó leplét lopva nyakába veti,
S nem birván kobzát, prózában pengeti hősit,
Míg orrára bukik nagy buzogánya alatt.

6. Alkalmi versek.

Megholt: Músa, zokogj! — De külömb jön utána; mosolyogj már!
Tűzre koboz! van már kis hivatalra remény.

7. „Márévára.“

Oh Máré, Máré! tetemes bűn, szörnye korunknak!
Gőg szüle, ámbátor életed árva, sovány.
Mátra nem oly sziklás, mint stílusod. És mi szövésed?
Mostani kor pityereg hajdani pletyka miatt.

8. „Hösregék.“

Sallangos machinák hősid. Sors-csípve kidőlnek,
S hamvaikon czifrán pöffedez a szerelem.

9. „Zsebtükör.“

Pusztáról jövök én ízlést terjeszteni köztünk:
Tükröt adok: Músám nála zsirozta haját.

Magyar Müllner.

A tüzelő sorsot nyakon öntéd prózavizeddel:
Még te a sorsot is így mostoha sorsra hozád.

11. A Haramiák forditójához.

Messze *menelt* Músád; magyarúl is németet írtál:
Ach tán szellemi lágy *flöte kerengni csinált?*

12. M. Szegeden.

Vigjátékot irál s szomorú a Músa felette:
Mást ütnél, s botorúl, kába, velődet ütöd.

13. Sz . . .

Kezdve hatál, mi sokat váránk, de te visszafelé szállsz:
Igy „Pillangódban“ szinte ten élted irád.

14. Egy nyomorult, de tolakodó poetához.

Szólj, mit akarsz? „Nagy hírt.“ Igenis, lészsz példa bizonynyal,
Mely csunya s émelygős képzet hiával a vers.

15. Érzékeny drámairó.

Drámád érzelgős, ha vig; és ha komoly, csupa könnyár:
Víz, mely ürge gyanánt végre kiönti hired.

16. Szabadelmü, de csak magának.

A rostát kitüzéd, s magad ájulsz a kritikától:
Uj oldalt mutogatsz — kár hogy a színe kopott.

17. Intés.

Sajnállak, te szegény! a sok tömjén neked átok!
Füstét szívod csak s összezavarja a fejed'.

18. Egy hiúhoz.

Képedet annyi helyen láthatni. Talán igen olcsó?
Balga dicsőség ez: kótyavetyére vezet.

19. Terméketlen Músa. (Péczeli Múzsa).

Kotlik bár eleget, zajt ütne, de költeni nem tud,
Könyvet irál mégis, sok szakaszokkal ürest.

20. P. Vigyorihoz.

Egy drámát írtál, az is eldőlt, sírba fütyölték;
Igy hala újságod; semmi! te fényre kapál.
Irtál aesthetikát, oly szép az mint a ködös nap;
Nincs lelked, sem erőd; semmi! te fényre kapál.
Bárhova néz a szem, téged lát, pletyka-titoknok,
Félszegű mindenben; semmi! te fényre kapál.
Fényre kapál! Hogy-hogy? Görnyedtél és vigyorogtál,
Lesz is fűzkoszorúd, melyre Hanakli segít.

21. Nadl.

Ipsilonossággal, pöffedten szellemet űztél.
Rajta csak! a szellem távoz a nagy fül előtt.
Nyelvről szólsz kocza hős s magyarúl írsz „kremniczi erkölcs„
Szél lelked, látom, s nyelved utána mekeg.

22. Házi jegyzetek.

Pali urambátyám gyűjté, neki hála, nekem pénz!
Illyen poétával házi poéta lehetsz.

23. *Muzárion.*

Bájba takart első szerződ, most foltokat árulsz,
S gyáva imádódat vízre, riesetre hivod.

24. *Szemeréhez.*

Míg fejtörve feszül más újakat adni, találni,
Új könyvben te szerény, régi sonetteket adsz.

25. *Bátoriak.*

Koczebue forgácsán épült kis Bátori, és most
Hárfával duda zeng, köztük az astrologus.

26. *Élet és Litteratúra.*

Sok füge köntös alatt, Judás csók, csalfa dicséret.
Élet: vajmi pulya! Litteratura: piha!

27. *Egy tehetetlen poetához.*

Akarni s nem tudni írni
Egek, minő gyötrelem!
Izzadni, s képet nem lelni
Ó kába szenvedelem!
De ha nem tudsz, mért kapsz bele:
Véled, hogy hazádnak élsz?
Ó ne hidd, bár gőggel tele
Dolgozol, még is henyélsz.
Kiben versgyártás szomja ég,
És lelkében nincs ügyesség,
Annak élte szomoru,
Bére töviskoszoru.

28. *Náray és Himfy.*

„Állj meg, Himfy, szemlélgessük
Kedves „Márévár“-omnak
Kellemeit, s fejtegessük
Érdemét „románomnak.“
A tetemes románszerző
Himfyhez ily kérést tett.
Himfy megsajnálva szegényt,
Neki imigy versezett:

„„Munkád oly bő kellemekben,
S gazdag a szép erkölcsben,
Mint a zordon tél füvekben,
S a száraz fa gyümölcsben.
Bája elűz mindeneket,
Könnyűsége húz, von, ránt,
Ha lelni is benn köveket,
Másoké a szép gyémánt.

A munkának intézete,
A tárgyak felfogása,
A stílusnak gördülete,
Tartása és folyása,
A néhány vers lebegése,
Mely verseng a prózával,
A személyek bélyegzése:
Minden jobb izlést megcsal.

Mily zokogó érzeménye,
Indulati hidegek,
Régi ujság leleménye,
Rendelési hidegek.
Hőse csupa sympathia,
Vakon ugrik érzése:
Szava csupa melodia —
Ittas bakter zengése.

A sok panasz pityergéssel
Ölelkezik képében,
A betyárság gyöngédséggel
Egymást váltja e mívben.
Ó szép román, kedves román,
Szegény elme sugára!
Ennél felebb nem is megy tán
A rosz költés határa.

Készülete hideglelős
Musának az íhlése;
Tanulsága egy érzelgős
Vén dada csevegése.
Bajnokinak leirása
Parókás váz festése:
A beszédnek lágy folyása
Társzekérnek pörgése.

Olvasása ásitozást
És unalmat osztogat,
Minden kedvet és andalgást
A szívben elfojtogat.
A mit a szem a munkán lát,
S a mit benne az ész lel:
Ily rémitő, ily vad csodát
Más bajjal tüntetne fel.

Mély álomba varázslaná
A legvígabb szíveket,
Jéggé fagygyá változtatná
Az ifjúi heveket:

A recensenst engesztelné,
    Ha gőgös előszava
Fenhéjázva nem hirdetné
    Milyen diesőt alkota — —„.

„Megállj. Himfy, fejtegetném
    Porba ejtett ügyemet —
De nem, inkább megtérek én,
    S elégetem könyvemet.“
Monda s szivén ül a nagy gond!
    Himfy fennen tapsola;
„„Igy kell, ezt akarnám““ úgy mond
    Felkaczag s elnémula.

29. Egy jó rímelőhöz.

Ha ugy nézed költésedet,
    Rimkovács! mint fő javad,
Szánlak, gyarló, én tégedet,
    Mert megcsalod magadat.
Hidd el kevés ez magában:
    Törött fazék zörgzete,
Üres, feszes tartalmában.
    Azért nincsen kelete.
Gondolj szivvel és lélekkel
Többet, mint a jó rímekkel,
    Mert rímed bár minő ép,
    Hidd el, versed még sem szép.

30. Egy rosz versiróhoz.

Metrum és rím külön kalauz
    A poéta versében:
Boldog, a kit egyfelé huz
    Mind a kettő röptében.
De tenálad ellenkeznek:
    Ez jobbra, az balra megy;
S ha néha meg is egyeznek,
    Olvasódnak már mindegy.
A mit a recensens óhajt,
Arra füled nem igen hajt,
    Sőt tudós haragra gyúlsz,
    Pedig nem árt, ha tanúlsz.

31. Egy majmolóhoz.

Miket, szived ömledezvén
    Mást utánolt hangokban,
Énekeltél — szánlak szegény!
    Nem nagy ész szól azokban.
Pillongásnak szüleményi
    Versbe nyomott szavaid,

Vevőnek rosz szerzeményi
Álomhozó dalaid.
Ha tehetség nincs eredben,
A lant doromb lesz kezedben,
S élelmed a nap alatt
Csak agyagból sült falat.

32. Egy hiú tehetetlenhez.

Ha dicső név hallatára
A szív benned habot vet,
Ne hajts sokat kis habjára,
Ne marczangold eszedet.
Ó mert a vágy nem tehetség,
Csak csalóka érzemény,
Bére többször csak nevetség,
S habként eltünő remény.
A dicsőség fényutjára,
Költői név nagyságára
Hat sonetke nem elég,
Egy kötet kell ehhez még.

Emléksorok.

(Lóversenydijakra.)

1. Pest város bilikomán.

Mely szép nemzet előtt érdemleni pályaborostyánt!

2. Károlyi-Széchenyi bilikomon.

Félve a gyönge kiáll: Versenyt fut sorssal a bátor.

3. Kiadatlan.

Emlékül ragyogok: mint küzd s győz a nemesebb vér.

4. Kiadatlan.

Tettre-nemes verseny nagyot alkot, s edzi erőnket.

5. Sándor-bilikomon.

Hol nincs versenezés, nincs küzdhelye bátor erőnek.

6. Kiadatlan.

Küzdve nyerél, s nevedet diadalban visszasugárzom.

7. Vagy:

Értem küzdni kelél: s diadalmadat hirdetem én most.

8. Széchenyi-kardon.

Engem erő szüle, nyer, s egyedül az birhat. Azért győzz!

9. Női dij. Kiadatlan.

Pálya futása után szépség nyújt díjt az erőnek.

10. Más.

Győztes lenni dicső: s lehet-e szebb czélja magyarnak?

11. Más.

Verseny pályáján tűnik fel a férfias érdem.

12. Más.

Küzdve haladva nyeré az erős e szép diadalmat.

13. Károlyi-Széchenyi-bilikomon.

Nemzeti dísznekürítsd e diadalmi pohárt.

14. Kiadatlan.

Bármi nehéz pályát sem retteg a tiszta nemes vér.

15. Pest város serlegén.

Lóra magyar! Szép pálya ragyog, ha előre törekszel.

16. Kiadatlan.

Messze időbe ragyog emléke a nyert diadalnak.

17. Kiadatlan.

Lóra, magyar! versengve közelg nagy pályai czélod.

18. Nők bilikomán.

Küzdve lehet nagygyá az erős és férfi tehetség.

19. Kiadatlan.

Bennem szép diadal s nem díj emléke sajátod.

20. Széchenyi-bilikomon.

A kétes pályán nemesen megvíni dicsőség.

A két hajós.

Allegoriai költemény.

Vörösmartynak.

Kék lepelbe nyugszik a föld.
Csendre szállt a léti zaj:
És az estnek langy öléből,
Mint az álmak szép világa,
A hold rezgő fénye tűn fel
A felhők ezüstje közt.
Válva most szelid alakká,
Köd borul a szirtoromra:
Mint a csillapítlan érzet.
Mely lebelgő fátyolában
A sírok közt éjjelez.

Sziklaparton áll az ifju
S a sötét tengerbe néz,
Mely végetlen, mint a lélek,
Elterűl hullámival.
„Víg habok! ti merre szálltok
Lágy fuvalmak szárnyain?
Mily országon visz keresztül
A szabad kéj szelleme?
Véletek mi szép röpülni
Egy szelídebb hon felé!
S ott élhetni képzetének,
Mint az elmult szép időnek
Fentebb lelkű emberi!
Szebb életnek kell virulni:
Sejti keblem, bár valója
Még homályban rejtezik.“
Igy az ifju: s kis madárként,
Mely kinézve messze térre,
S meg-megrázva szárnyait
Fészkéből kiszállni vágy;
A nem-ismertet kívánva
Ő is szebb körért eped.

S míglen igy áll elmerülten
Álma édes titkain.
Bájos ének hat feléje;
S mindég édesb ömledéssel,
És mind jobban teljesülve
A viszonzó partra zeng.
Hall az ifju, keble tágul
A varázsló zengzeten:
Ily hangokban olvadozni
Vágyna minden érzete!
S ím. lebegve mint a hattyu
Jő keletről egy hajó.
S könnyüded habcsókdozás közt
Víg futtában ringadoz.
A hajónak ormozatján
Áll egy férfi. lant kezében;
És a hangok hullámárja
Most szerelmi suttogással
Mint a csermely violák közt,
Majd az indulat hevével
Mint az orkán vad zúgása;
És a nagy kor hősalakja.
S a jelennek nyájas arcza,
Fellengő képekbe öntve.
Tőle harsog. tőle zeng.

„Állj meg. állj meg, boldog útas,
Bizton vár e nyílt öböl;
Jer pihenni. jer lakomba!
Hol barátság karja ápol,
S földi jókat osztva véled,
Kéri díjul éneked!“

Mond a férfi: „Életemnek
Távolabb hat czélja még;
Szebb tökélyre vágyva, lelkem
Nem szenved leköttetést.
Forrást nékem ád a szikla:
Lánczot a magas fedél:
És a lant és a szabadság,
Egy dicső mag két virága,
Együtt kelhet nagyra csak.“

Mond az ifju: „Merre, útas,
A czél. mely után epedsz?
Mily hatalmas ösztön izgat,
Mely édes remény vezet?“

Mond a férfi: „Hosszas útam,
S azt elszánva folytatom.
Még éltemnek hajnalában,
Mint az ég vídám sugára

A szegény vak éjjelére,
Tünt elém egy fényalak:
Bájszínnel körűlövezve,
Fenség ülte homlokát,
S messze minden földiségtől.
Szép, kecses, menynyel rokon.
És gyöngéded ihletére
Álmaim holt képei
Látható valók gyanánt,
Életet színt nyertenek.
Még nem érzett lángozattal
Üdvezlém az égi lényt,
És az első hálaszó
Énekké vált ajkimon.
„Pályatársul s hű vezérül
Engem küldtek istenid.
De szerelmem koszorúja
Csak tövis között virul,
Szállj hő szivvel s bízva bennem
E világ zajtengerére:
S egy virágos partfokon,
Szebb dicsőség birtokában
Föllelsz majd nyugot felé!"
Igy az égi s rám hajolva,
Érzém szellemajkait
Égni homlokom felett.
Telt szívvel dőlék elébe,
De a tünemény helyett
Nyílt karom felhőt ölelt.
Ám miként a szerelemnek
Első édes villanása,
Leng körűlem képe még.
Igy evezve, küzdök, élek.
Birtokom remény s a lant."

Mond az ifju: „Boldog sors!
Keblem titka nyitva áll:
Hattyuélted bájszövése
Volt a m'ért epedt szivem.
Túlemelve szolgaléten,
Önszabott nemes határ közt
Bátran elfellengeni.
Minden felmuló gyönyör!
Hadd kövessem nyomdokod!"

Mond a férfi: „Élj körödnek,
Szedve a jelen gyümölcsét,
Mely önként kebledbe hull.
Fellegszárnya képzetidnek
Mennyi szirtbe ütközik!
S törve, már a föld sem kegyli
Tőle pártolt gyermekit."

De az ifju ingerében
Szép reményektől ölelve,
Indul a hajós után.

A kelő nap lángsugári
Szétlebbentik a homályt,
S hölgye, melynek kelt öléből,
Tűzre lobbanó szemekkel
Néz fel a dicső után.
A hajósok már haladnak;
S míg az ifju büszke szemmel
A nagy téren andalog,
S minden fénytől elkapatva,
A nagy hullámtorlatokkal
Versenyt habzik kebele:
Egy irányon csügg a férfi,
És egy pontra gyűlt erővel
Biztosan továbbra hat.

Mond az ifju: „Nézd hajós,
A szép partot dél felől!
Melyre a tavasz mosolygva
Vonta rózsaszőnyegét.
Mely vidám szinekbe' játszik,
Egy tündér világ gyanánt,
Hol csak kéj és öröm mulat!"

Mond a férfi: „Csak muló fény,
A mi téged arra vonz.
Ott kopár szirtről viz omlik,
S napsugár annak porára
Vet szivárványszíneket.
Bármi játszi lengetegre,
Délibáb tündérzetekként
Lebben szét a habvirág;
S minden bájos hímzetével
Hiú gőzzé változik."
Most az ifju arra fordul,
És csodálva látja tűnni
A vidám part kellemit:
S égő arczczal és borúltan
Visszatér a férfihoz.
De hevült érzéki játszva,
Győztek lelki erején:
S így tündöklő czélt nyomozva,

Lepkeszárnyakon csapongva,
A pillantat rabja lőn.
És éjszak felé tekintve,
Szól megint a férfihoz:
„Nézd, minő magas fok áll ott
Felségében egyszerűn,
Mintha megvetné a földnek
Minden külső csillogásit,
Oly komoly, mégis dicső.
Arra fordulj: ott az élet
Nemesebben rajzik el,
És közelb a tiszta éghez
Szebb valókkal párosúl.“

Mond a férfi: Állj meg ifju!
Köd csak az, mely tornyosúlva
Örvények felett mereng.
És csalárd dagálylyal rejti
A kerengő éjutat.
Onnan ösvény nincs a fényre.
Ott örök homály borong.“

De az ifju őt nem hallja,
És a part felé evez:
Mindég kisebb lesz hajója —
Végre köd borítja el.

„Eltünél, forró kebel!
S vágyaidnak édes honja
Egy betegnek álma volt,
Létre nem virúlható.
Fényre törtél, s tenn erőd
Lőn legelső pártosod.“
Igy a férfi, s egyedül csak
Küzdel ő a mesze pályán.
Mint az ember sorsa, váltva
Kelnek tűnnek a napok,
És a kornak rémalakja,
Majd hódolva, majd fenyítve
Őt leszáll kisérteni.
Vész üvölt, s zúgtán hajóját
Környezik hullámhegyek,
Villám csattog, és vad szelek
Árboczát recsegtetik;
Mérges fúlánkot lövelve
Száz torok tátong megette:
De miként hős a veszélyben,
Rendületlen és merészen,
Szent tüz égve kebelében,
A hideg kor ellenére,
A nagy czél felé halad.

S ím a távolnak ködéből
Vál ki egy part, esti fényben:
Csendes, mint a békehon.
És az égi Tünemény,
Mely ifjonti életével
Már jegyesként frígyesült:
Csillag-koszorúzta fővel
A virágos halmon áll.
A hajós néz sziv-dobogva,
És ifjúlva nyúl a lanthoz,
A magast üdvezleni.
A mit szép- s dicsőnek tarta,
Létesülve itt lelé!

„Jer, te hív küzdő! keblemre,
Pályabéred itt virúl;
Széphez adván a nagyot,
Fényben élni fog neved.“
Igy az Égi, s napsugárként
Lángoló karjába inti.
Hű lantját mellére zárva
A hajós borúl elébe:
Egyszer még tekint reája,
S elhuny szeme, szíve áll.

„Földbe száll, mi tőle sarjadt,
De az *érdem* szép jutalma
Innen szebb malaszttal ébred;
S a jelen megőszül bár
Itt megifjul a világ.“
Igy zeng fellegek között;
És az égi Tünemény,
Ragyogó csillaggá válva,
A hajós sirjára száll,
És örök sugárral onnan
Leng a késő kor felé.



NEGYEDIK KÖNYV.

BALLADÁK. KÖLTŐI BESZÉLYEK.

Éjjeli menyekző.

„Megállj, fiam, megállj! legyen elég
Mai utunk, ugy is barnúl az ég,
S mindenfelől felhő tornyosodik;
Itt egy hajlék! ide szállhatunk.
S míg a kelő vihar mordonkodik,
Mi addig békében nyughatunk:
Mert a sötétségben,
E nagy sürűségben
Könnyen elbódulhatunk.“

„Mit nekem itt? nem mulatok, atyám!
Édes öröm vár az éjjel még rám
Egy kegyes szépnek forró kebelén,
Kinek lángot gyujték szivében:
Hozzá, a kedveshez sietek én,
Vígan kéjelgni bájkörében,
S uj lángra hevűlni,
Váltig elmerűlni
Kényei özönében.“

„Hallod, fiam, a szél ordítását,
A tolongó zivatar zúgását?
Mindjárt reánk szakad! még van idő,
Térj vissza! vad bátorságodat
Bú fogja érni; oltsd el emésztő
Zabolátlan indúlatodat!
Végy erőt sziveden,
Buja szerelmeden,
Hadd el bűnös czélodat!“

„Nem atyám! míg bennem a lélek él,
Nem rettent el semmiféle veszély;
Megyek, habár a vihar eltemet,
Habár enmagam károsítom:
Ez éjjel még gyönyörű hívemet
Dagadó szivemhez szorítom.
Zúgjanak a szelek,
Nem gondolok velek,
Szándékom nem másítom.“

„Hallod, fiam, a sziklák ropognak,
A zápor hullámi mint locsognak;
Elhúnyt az égi fény, a villám nyújt
Csak világot sárga tüzével,
Csattogva hull, s hegyekbe, fákba sújt,
Földrázó rettentő dölyfével!
Oh mért nem mulattál,
Vesztedbe indúltál:
Higy nekem, ez nem jó jel."

„S habár eged még inkább morogna,
Villámival körűlem harczolna,
Nem hagynám el édesded czélomat;
Ezen sziv nem ismer félelmet.
Vigan, atyám! fogadd el karomat,
Jer s ne oltsd e tűzszenvedelmet!
Nem messze vagyon már
Azon óhajtott vár,
Hol adnak s vesznek szerelmet."

„Mi az, fiam, mi ott oly magosan
A hegytetőn áll, s oly magányosan
Fenyűk közűl az ég felé mereng?
Mély borzanást tenyészt látása,
Vég enyészetet hirdetve körülzeng
A halálmadár kiáltása!
Fiam, igen félek,
Hogy az nem jó lélek,
Hanem gonosz lakása!

„Félénk öreg! légy egyszer nyugodtan,
Csak egy puszta kápolna áll ottan,
Hol szép hívem reám várni szokott,
Midőn őt látogatni jöttem.
Nekem drága és jeles hely, mert ott
Sok édes perczeket töltöttem;
Midőn elvonulva
Szív szívhez hajulva
Kedvesem ölelgettem."

„Az óra éjfélt üt! Fiam állj meg:
Nézd csak, minő fejér árnyék lebeg
A bérczeken! szememmel látszik —
El-eltünik s megint közelget;
Hol inteni, hol fenyegetni látszik,
S égő szövétneket emelget.
Az egész kápolna,
Mintha tűzben volna,
Reánk halvány sugárt vet.""

„Hah, atyám! ő az, a rég szeretett!
Ím mely híven elémbe sietett.
És elhagyá puha nyoszolyáját!
Érettem a szabadban mulat;
Itt virrasztja a lelkek óráját,
Felkölté a belső szorulat.
Atyám! maradj magad,
Engem hozzá ragad
Egy hatalmas indulat!“

„Fiam! ne menj, hallgasd bús atyádat,
Még lesz idő ölelni mátkádat.
Oh ne szaladj bizonyos vesztedbe,
Mert ama csalóka kisértet
Örök kárt tesz ártatlan szivedbe',
S letöri virágzó létedet.
Maradj, fiam, maradj!
Kétségben itt ne hagyj!
Szabadítsd meg lelkedet.“

De az ifju tüzes indulatját
Követvén, elhagyja kérő atyját;
Egyedül csak váró mátkájához
Száguldva lépésit sietteti;
És mentől közelebb jön czéljához,
Erejét annál jobban készteti.
Végre vad mozgással
S örömkiáltással
Magát karjába veti.

És háborgó szívének hevében
Bűnös kivánat égvén mellében,
Kénybe elmerülve, tüzesen
Üdvezli s öleli mátkáját,
S tele kivánattal, édesen
Csókokkal födözi arczáját.
A mátka hallgatva
Magát odaadva
Még neveli vad lángját.

És hogy egyszer meghűlt meleg vére,
Minekután' kedvesét kényére
Ölelte — kifejtőzik karjából:
S felmegy a puszta kápolnába,
Mely ékesen sok ezer fáklyától
Tündöklik ünnepi pompába';
S énekzaj, dobzódás,
Táncz, lárma s riadás
Hallék romladékába'.

„Szép mátkám, szólj! minő mulatságra
Jövünk oda a magányosságra?“
„Ott vannak a hivatalosok
Egy holt s élő menyekzőjére:
Ott vigadnak a lakodalmasok
E ritka párnak örömére.
Szép ifju! siessünk
Hogy oda érhessünk
A boldogok helyére.“

„Rajta, vendégeim! mulassatok,
Jelen nagymesterünk, vigadjatok!
Míg a végzés sírunkat bezárja
S visszahajt a kakas szólása,
Addig kiki holti tánczát járja,
S az éjnek rezgő harsogása,
A földet rengesse,
S az eget keresse:
Ugy a lelkek szokása,“

* * *

A lelkek élete.

„Mély gödörben eltemetve
Por fedi csontjainkat,
Míg az éjfél új életre
Feloldja lánczainkat;
S míg az élő álomba dől,
Kizúdulva üreginkből
A föld szinén tévelygünk;
S homályos dalt zengve,
Sírok körül lengve
A sötétben enyelgünk.

Temetőkben forgó szélként
Tartjuk víg tánczainkat;
Fél az utas, midőn hallja
Recsegő tagjainkat,
S beterítve lepedőkkel
Völgyeken le s hegyeken fel
Szirtről szirtre lépdezünk;
S a tenger habjain,
Felhők hullámain
Zajogva örvendezünk.

Nevetve a föld fiait
Kik ébren tépelődnek,
S hiú gőggel, ezer bajjal
A világgal vesződnek;
Az eszmélőt[1] kis mécsétől,
A fösvényt rejtett kincsétől
Elrezzenti játékunk;
Az öröm szépére,
Szerelem ölére
Halálszint von árnyékunk.

* * *

Igy zeng a menyekzősök rémdalja,
Az ifju azt borzadozva hallja;
De a mátka őket karon fogva
A vendégek sorjába vezeti,
És a csodálkozót mosolyogva
Nyájasan a tánczhoz készteti;
És vele sebesen
Csak ketten, kedvesen,
A rendeket követi.

És hogy az ifju már elfáradott,
S rég bedőlt oltáron nyúgodott,
Egyszerre a kápolna körében
Halotti csendesség támadott.
Csak a mátka, egy pohár kezében,
Az ifjúhoz fordul s így szólott:
„Kedves! igyál ebből
Az élet kelyhéből,
A melyet sorsod adott.“

És ő a kelyhet kezébe veszi,
Már irtózva ajakához teszi —
Már-már iszik — hogy kivülről atyja
Kérő szava: „Fiam, ne igyál!“
Az ifjunak füleit meghatja.
Megdermedve s kétségben ott áll,
Nem tudván, mit tégyen,
Hogy kimentve légyen
A megbántott atyjánál.

Hasztalan! a szép hizelkedése
Többet nyoma, mint atyja kérése,
S az ifju a kelyhet kiüríti
A vendégek egészségére;
De a tűzital őt megszédíti,

[1] Elmélkedő.

S oda dől az oltár szélére;
Mátkáját kiáltja,
És gyürűjét váltja
A menyekző jelére.

És azonnal az óra egyet üt,
És mindjárt sötétség lesz mindenütt;
A táncz zaja s dobzódás megszűn̈ik,
Az egész kápolna megrendül,
A társaság egyszerre eltűnik,
S csörögve egy csonthalomba dűl;
Végtére békesség,
Halotti csendesség
Uralkodik egyedül.

Ott az ifju szörnyü ijedtségben
Maga lévén a nagy sötétségben;
Búbánat szorulván keblébe,
Lappangva keresi mátkáját,
Végre lelke kínos kétségében
Átkozza létének óráját.
Élve eltemetve,
Keresi reszketve
A kápolna ajtaját.

S a csontpályán egy gödörbe lépe —
S előtte áll kedvesének képe:
„Te vagy, drága? oh mint kerestelek
Itt a gonoszok lakásába';
Jőj, hogy többé el ne veszesselek,
Csak gyorsan férjed hő karjába!
Szép mátka! siessünk,
Hogy innen mehessünk
Fel atyádnak várába.“

De a mátka hosszan sóhajtozva,
És előtte csontvázzá változva
Az ifjuhoz így szól fel sirjából:
„Ifju! kit kerasél, hamuvá vált,
Szülői átkával a sírba szállt;
Megfosztva a lelkek nyugalmától,
Erőszakos halált szenvedett.
Számkivetve a jóknak sorából
Eldúlva tovább nem élhetett,
S szilaj kétségébe'
Tőrt ütvén mellébe
Önnön gyilkosává lett.

S te, ki hűtelenül feláldoztad,
S indulatoddal vesztét okoztad,
Itt mátkád menyekzős nyoszolyája,
Minden kivánatja szivednek!
Itt végződik létednek pályája:
Szép ifju! vége életednek!
Az ur, a hatalmas
Legyen hát irgalmas
Szegény bűnös lelkednek."

A kisértet.

Vendég.

Ott a kertben, a mint látom,
Egy szoba vagyon még:
Oda szállni, jó barátom,
Már óhajtottam rég.

Gazda.

Nem, nem! azt nem tehetem
Kedves vendégem!
Mert lelkiösmeretem
Megtiltja nékem.
S mi okból kivánnám
Veszedelmedet?
Sőt felette bánnám
Ifju éltedet:
Mert abban a szobában,
M'óta épült már,
Az éjféli órában
Egy kisértet jár.

Vendég.

És hogy támadhatott
Az a gondolat,
Hogy éjfelenként ott
Egy lélek mulat?

Gazda.

Midőn a szoba épült,
A gerenda összedült,
S egy szegény munkásra esett,
Ki benn dolgozott vala,
Ugy, hogy mindjárt meghala.
De tudja! mit cselekedett,
Hogy az isten őt bünteti,

És elkövetett vétkéért,
Valami nagy titkos bűnért
Sírjából ki-kikergeti!
Hányszor láttam őtet már,
Ha a kakas kiált,
Szép estvéken kivált,
Hogy a szoba körül jár!

Vendég.

Engedj hát oda szállnom
Házadnak a hasznára,
És ma éjjel ott hálnom
Tán a lélek javára;
Mert vagy őtet megmenthetem,
Vagy a titkot fölfedhetem.

Gazda.

Mentsen isten! jó ifjú!
Hogy utóbb is késő bú
Téged ne találjon,
S hogy szörnyű kivánságod
És bűnös bátorságod
Károdra ne váljon;
Mert ily halottakkal,
Kivált kárhoztakkal
Nem tanácsos tréfálni:
Sőt, hidd el, félelmes,
Nagyon veszedelmes
Övelök szembe szállni.
Ennen magamról tudom én,
Mely kelepczébe estem,
Hogy lelkemre nem ügyelvén
Őtet egyszer meglestem,
S véle szólni kerestem.

Vendég.

Kérlek tehát, beszéld el,
Mint voltál a lélekkel?

Gazda.

A gonosz szegény lelkemet
Mind addig kerülgette,
Míglen csalárdul a szivemet
Arra is reá vette,
Hogy a lelket lessem meg;
Huh most is még rettegek
Ha csak eszembe jut.
Gondold nem rég hogy járok.

Egy szép estve, holdvilágnál
Éjfélig fen maradok,
És a kertben egy agg fánál
Magamat elröjtöttem.
Senkivel sem közlöttem
Vétkes föltételemet:
S ámbár a titkos félelem
Meg-megrázta szívemet,
Még is az a hiedelem,
Hogy a lelket megláthatom,
Vagy talán meg is válthatom,
Bátorita engemet.

Az óra éjfélt üt,
S a lélek csendesen
A kertben megjelent,
És csak egyenesen
A szoba felé ment.
Én lassan mindenütt
A lélek nyomában:
Minden már elhallgatott;
Még ben a szobában
Sem hallék semmi neszt:
Csak a bagoly huhogott
A templom tornyában.

De egyszerre elkezd
A kisértet odaben
A szoba sötétiben
Titkosan susogni
S magában morogni;
Némelykor nevetett.
Hol megint elhallgatott.
S mintha nem maga lett
Volna a magányban ott.
Nékem többször úgy látszott,
Majd oly mélyen sóhajtott
Az a szegény kárhozott!

Én félre elvonúlva,
Egy szögletbe szorúlva
Mozdulatlan állottam,
S csak félve vizsgálódtam!
De ő még észre vett,
S komor helyzetben,
Holti öltözetben
Az ajtóból kilépett:
Már-már utánam nyúla,
Hogy szivem meglágyúla;
Mert valóban láttam
Halovány képét,
De ki nem állhattam
Kínos tekintetét.
Összeborzadtam,
Kereszteket hányva
Visszaszaladtam.

Vendég.

Már ha annyira jöhettél.
Vissza ugyan miért siettél?

Gazda.

Én is úgy vélekedtem;
De betekintvén szemébe,
Haragos sárga képébe,
Bátortalan lettem!

Vendég.

Hiszen károdra vál,
Hogy abban a szép szobában
Soha senki nem hál,
Ámbár házad tájékában
Legszebb helyen áll.

Gazda.

Az még mind türhető kár;
De az nagy inségem,
Hogy szegény feleségem
Az időtől fogva már,
M'óta a lélek visszatér,
Oly nyughatatlan,
S maradhatatlan.
Hogy a házban hálni sem mér.
Ő szinte megérzi
A lélek jövetelét.
És úgy szivéhez vészi.
Hogy mihelyt csak közelit,
Egyedül hágy magamat,
A szomszédba szalad,
S bárhogy ejtem szavamat,
Mellettem nem marad.
Megjön ugyan hajnaltájba',
De egyenest be az ágyba;
Mert többnyire oly fáradt,
És annyira elbágyadt,
Hogy míg magát kinyugoszsza,
Messze föld a naptúl;
S néha ugy is fordúl,
Hogy a délt is elaluszsza.
A jó asszonyt sajnálom!
Mert igen igen fél,
Ámbár tudja, hogy nálom
A lélek — nem jár s kél.

Vendég.

Már ez nehéz dolog,
Siralomra méltó ok.
De szólj! hogy lehetsz nyugodtan,
Míg feleséged máshol van.
S ha a kísértet csatáz?

Gazda.

Én azalatt imádkozom
És velem az egész ház,
Az ég urának áldozom,
Hogy rajtunk könyörüljön,
És amaz ijesztő váz
Bennünket elkerüljön.
Míg az óra egyet üt.
S elhallgatnak mindenütt;
A kisértet eltünik,
Félelmem is megszünik.

Vendég.

A lélekkel megjáratnád,
Ha a szobát lerontatnád!
Gazda, mit gondolsz?

Gazda.

Ifjú, a mit szólsz,
Azt már rég meggondoltam,
Sőt meg is parancsoltam,
Hogy a szobát rontsák el.
De igaz szívességgel,
Deákunk, egy tudós ember.
Fejemből kibeszélte,
S hogy az által semmit sem nyer
Házam, ő azt itélte:
Csak hogy épen vendéget
Oda ne szállítsak,
S minden nemű ijedtséget
Mástól elháritsák:
Az volt neki bölcs szólása,
S barátságos javaslása.

* * *

Míg imígy vetélkedtek
A kerti szálláson,
De nem egyesülhettek
A kivánt háláson:
A háziasszony belép,
Egy mosolygó vidám kép.
Nyájas kellemei,
És fekete szemének
Szikrázó tüzei
Szerelmet igérének.
Nyílt s bátor tekintete,
Szeszélyes viselete
A szerelem kedvelőjét
És tapasztalt mesternéjét
Nyilván elárulta.

A tűzre pattant vendég
Könnyen kitanulta,
Hogy dönthetetlen hűség
E fürge menyecskében
Alig talált lakhelyet,
S hogy öreg ura mellett
A szerelem kertében
Még más is ültethet,
S gyümölcsöket szedhet.
Azért, mihelyt kifordítá
A gazda lépésit,
Az ifjú tüstént ujítá
Előbbi kérésit.

A menyecske tűz-szemekkel
Az ifjut jól megméri,
S sokat igérő jelekkel
Várakozásra kéri:
S azzal tőle elfordulván,
Egy rejteket felzára,
S kezében egy ruhát tartván
Közelget nem sokára.
Piros arczczal egy lepedőt
Vet az ifju nyakára,
És melyéhez szorítván őt
Egy csókot nyom ajkára:
„Légy te ma a kisértet:
Hiszem, ifju, elérted.“

Leo és Lina.

Nincs szebb virág mint a szerelem
Az élet kies kertjében,
Nincs annál szebb gerjedelem
Az ember tehetségében.
De sokszor nagy átokká vál,
Ha viszont érzést nem talál
Ez indulat a szivekben
S poklot teremt a mellekben.

Leo jámbor s kedvelt atyjának
Egyetlen egy magzatja.
Jó ifjú; tűz indulatjának
Korán lett áldozatja:
Mert élete tavaszában,
Ifjusága virágában
Emésztő tűzzel szerete,
De szerelmet nem nyerhete.

Hasztalan vallották szemei
Erős s ritka szerelmét,
Hiába hirdették könnyei
Fájdalmát s nagy sérelmét;
Csak hasztalan töprenkedett,
Esdeklett és reménykedett,
Lina őt nem szerette.
Áldozatit megvetette.

Remények közt és félelmében
Két tavasz már távozott,
De boldogtalan szerelemben
Sorsa még se változott.
Végre tartandó insége,
Lina makacs keménysége
Erejétől megfosztotta,
Bágyadt testét hervasztotta.

Csak még egyszer kivánta látni
Imádott ellenségét,
Szakadó melléhez szorítni
Elvesztett üdvösségét.
Eljött Lina — de az a szív,
Mely hozzá volt halálig hív,
Már kigyötrődött, már nem vert,
Csak hideg hamvában hevert.

Ott fekszik kegyetlen prédája
Lina álnok szivének,
A hűség oly ritka példája
Virágában éltének:
Mellette zokogó atyja
És ősz hajait szakgatja
Kétséggel tele szüntelen,
Átkot kér gyilkosa ellen.

Ott állt Lina s borzadozva
Néz bús áldozatjára —
Vérző szívvel és sóhajtozva
A szenvedő atyjára:
Érzeménye felgerjedett
S mit az élő nem nyerhetett,
A holtnak nem tagadhatá
És könnyét érte folyatá.

Mert a szerelem istenének
Büntető szilaj lángja,
A bánat emésztő mérgének
Boszuálló fulánkja,
Behatott Lina mellébe
S sebet ütött szivébe,
Mely az életen rágódott
S enyhülésre nem juthatott.

És így elvonva a világtól,
Számlálva fájdalmait,
Messze minden boldogságtól
Folytatá bús napjait,
Magát búnak felszentelte
Hív kedvesét így kérlelte,
Sírját virággal födözte
És könnyeivel öntözte.

Végre egy klastrom magányában
Nem sokára meghala.
Midőn még végső órájában
Leót emlitett vala.
Egy sirhalom födi őket,
Ama ritka szeretőket.
Kik élve nem egyesültek
És halva öszvekerültek.

A szegény utas.

Majláth János után németből.

Leszáll az éj. — Szegény gyalog
Vándor telt szívvel andalog;
Ballag s néz, hol lesz nyughelye,
De nyilt ajtóra nem lele.

„Ha szállást senki más nem ad,
Atyám örökje felfogad:
Hajléka nagy s kiterjedett,
Lakója sok kiszenvedett.

Ha nézed ősi házamat.
Szivedre csendes bája hat.
Türöd, ha sorsod balja sért.
S nem érzed tűzforrtán a vért.

Kegy jobbja rá sátort vona,
Melyet vihar nem bont soha;
Kék csillogó boltszőnyege,
Láttán enyész búd fellege.

Egy kis szobája oh be szép!
Boldog ki hűs enyhébe lép!
Szűk ez, szelíd nyugalma is,
Minden bú, gond ellen paizs.

Csendét nem dulja semmi nesz,
Bár künn özönvész dörgedez;
Fedi hó vagy virágpalást,
S mindennek nyujt vigasztalást.

Csókolja napfény s csillagok;
Felé örömmel ballagok.
Sír e kies hajlék neve;
Atyám! hivó szavad jön-e?

A vándor ily érzés között
Aranyálomba költözött,
S midőn a nap felvirradott,
Szegény! holtan találtatott.

A magányos sir.

Keskeny völgye rejtekében,
Egy magányos sír tövében
Ül s andalg a remete:
Barna felhők tornyosúlnak,
S halk morajjal felvonúlnak;
A nap búcsúfényt vete.

Távolt mérő lángszemekkel
Egy utas jő gyors léptekkel;
„Merre utas?“ „„Messze még!
A sötétlő fenyvesen túl
Utam a kék hegyfokig nyúl,
Azt elérni szívem ég?““

„Utas! utas! fergeteg kél;
Hallod mint zúg s ordít a szél,
Szállj meg kis hajlékomban;
Vészre gyűlt a földi pára.
Elhúnyt már a nap sugára;
Nyúgodj édes álomban.“

„„Boldogé az édes álom.
Én e völgyben nem találom;
Messzebb vágy hű kebelem!
Túl az erdőn, túl a berken
Lelkem új életre serken,
Hívemet ha föllelem.““

„Borzasztó az éji pálya,
Vészt lappangtat bús homálya,
S fendöbörgő fellegek
Tűzözönben vívnak immár,
Sujt a villám, végveszély vár:
Utas! útas! rettegek.“

„„A veszélytől csak boldog tart:
Reszket s néz hol a biztos part;
Jámbor ősz! nem félek én.
Rendületlen hiedelmem,
Küzdve győzök, s lángszerelmem
Megjutalmaz lágy ölén.““

„Utas! útas! nézd ezen sírt:
Bennalvó is lángszivet bírt,
Kéjre termett lyányka bár;
Ő is hű kebelre vágya;
Most kemény föld szűzi ágya,
Nem szeret, nem érez már.

Hány rabot tőn szép alakja!
Dús kérőktől forra lakja,
S ő csak egyben egynek élt;
S bár az messze harczba tére
Honja hősi védletére,
Hív maradt, várt és remélt.

Hajnalfényben és napeste
Kedvesét könnyezve leste
Állva e szirtek felett:
Egykor így — vész dúl körűle.
Reng, szédül s a mélybe dűle —
Szíve áldozatja lett.

S a mint a vadonba' jártam,
Föllelém s e sírba zártam;
Orma zöld! itt hamvad ő!
S az kit oly sohajtva vára,
Nem sohajt hideg porára!
Gyula, Gyula még se' jő."

„„Ő az! ő az! Húnyj el éltem!
A mit vágytam és reméltem,
E szűk hant már elnyelé;
Szórd villámid, rettentő ég!
Ordits szélvész, mit vehetsz még?
Létem a buéjjelé.

Vissza hát a harczba! vissza!
Majd a föld ha vérem iszsza,
Lelkem ottfenn nála lesz.
Isten hozzád, jó öreg te! —
Tördelt hangon ezt rebegte —
Gyula tőled búcsut vesz.""

S ment. A felhők szétvonúlnak,
Víg tavaszszínben virúlnak
Erdők, berkek mindenütt:
Benne zajlik, s nem sokára
A nap feltünő sugára
Néma sírhalmára süt.

A jövevény.

„Röpülj vigan, kis csolnakom,
A part nem messze már!
Amott fejérlik hűs lakom,
Hol édes béke vár;
S ott egy hajlék, ott él a hív,
Kiért lángol tisztán e szív.

Kincset hozok, gyöngyöt hozok,
Küzdésim dijait,
Mind ezzel néki áldozok.
Emelni bájait."
Így a hajós: evez s örül;
Vidám képek lengik körül.

Örűl, evez, s a parthoz ér:
Hő keble mint dagad!
Erében forr, szökell a vér,
Szemébe' köny fakad.
Kiszáll és néz mindenfelé,
Honnan repűl a hív elé.

De nem röpűl a hív elé,
S a jámbor érkező
Andalgva tér a ház felé
Vélvén, ott rejtez ő!
Ott rejtez ő hűs árnyain —
De más boldognak karjain.

Néz a hajós, mélyen sóhajt,
Keblét bú tépdeli;
Kiért megvívott annyi bajt,
Elpártoltnak leli.
Elszörnyed, bús haragra kél.
S kezén villog halál-aczél.

Boszút lövell tekintete,
A míg egy gondolat.
Nagy és erős, mint érzete,
Elszánt keblére hat:
Vészpályán nyert kincsét veszi,
S a szépnek lábához teszi.

„Fogadd ezt vég emlékjelül
Uj mátkádnak melyén;
Frigyünk örök homályba dül —
Légy boldogabb mint én!“
Kezet nyujt és eltávozik,
A kedves bár siránkozik.

Sír a kedves, de hasztalan,
Késő bánatja már;
A parton áll minduntalan,
S a hív jöttére vár,
Ott áll, remény kecsegteti:
De már azt hullámsír fedi.

Eprészleány.

Halld édes anyám, melegen süt a nap,
Forr szinte a vér az erekben;
Meghűteni kis kosaramba megint
Epret szedek ott a berekben.
Igy szól deli Ilma s a völgybe röpül,
Kis lába nyomának a fű is örül.

S ott a mogyorós sürü lombja között
Eprét szedi gyönge kezekkel;
Hollóhaja hattyunyakára omol
Habkönnyű lebegtin alá fel.
A csintalan ág le-lehajtva magát,
Fölleplezi gömbölyü keble havát.

Majd állva a tó sima tükre felett,
Andalg: mi tüz ég fel a vízből?
Bár ön szeme lángja belőle ragyog,
Mint égi sugár a sötétből.
S míg karcsu alakja virágra borul,
Csillagtalan a viz is elkomorul.

Most víg dalolással a gyepre pihen,
És illatozó koszorut fűz.
Egyszerre kopó riad, ing a bokor,
Döbbenve szökik fel a szép szűz,
S míglen hüledezve a zajra vigyáz,
Elébe kizörren egy ifju vadász.

Néz Ilma, s zavartan iramni akar;
Oly édesen esdik az ifjú;
Ó lyányka! szemed nyila szívbe talált,
Kéj rengeti habjait és bú!
Adj bút, de maradj! nyerek azzal is én,
A bút is ölelve körödnek egén.

Szép Ilma pirúl, de iramni felejt,
Leszögzi a feldagadó szív;
Oly nyájas az ifju. alakja nemes,
Tekintete oly meleg. oly hív.
S mint két tüzi lángozat egybe vegyül,
A két rokon érzet is összehevül.

S hűs árnyon a fülmile lágy dala közt
Oly édes-enyelgve bolyongnak,
Míg a hegyeken remeg alkonyi fény,
S. a vártorony érczi lekongnak.
Elválnak epedve s a vég bucsuszó
Csókvillanat. mélyen a létbe ható.

Felrajzik az élet az ifju felé
S kéjt űzget a lyányka hevével.
Mily rózsavilágba nem álmodozék,
Eltelve a mult gyönyörével!
Öt látja szünetlen, az ő szeme int,
Ha bizton a csillagos égre tekint.

Ködszárnyakon illan a rémletes éj,
Bájszínben özönlik az új fény;
Berkébe repül deli Ilma viszont
Hol megjelen a szeretett lény,
Ugy képzi: s ha lomb zörög. őzfi szalad,
Oly szűk leszen oly teli, keble alatt.

Ott várja lesengve, sóhajtva nevét,
Elhangzik az illati lebbel.
S mint kémli habozva. lel öblös edényt
Megtöltve aranynyal ezüsttel:
Ó csalfa szerencse! kegyednek ölén
Csak néma keservre szegényülök én.

Így búsan a lyányka: de anyja örül,
S fenhirdeti magzata sorsát:
A hír repes. és gyalog és lovakon
Agg és fiatal lepi házát.
Pór és nemes hódolatára kele.
Vágyók frigyesülni örökre vele.

Szép lyányka! mi báj lebeg arczaidon?
Nem földi az: égi lehellet;
A szegfü szagatlan. a rózsa komor
Valód magas ékei mellett!
A liliom éjszin, a viola vad:
Tőled csak a kellemek árja fakad!

Igy zengi sok ifju a lyányka diszét,
Zengtébe lihegve szerelmét.
De Ilma szivében a berki vadász,
Nem tűnteti másra figyelmét.
S bár nem leli, érte, csak őneki él,
Kinjára mosolyogva hiv érzetinél.

Egy tél halad így; kiesűlve megint
Zöldelnek a barna virányok,
Eprészve sürögnek a lenge hüsön
Sugár tagu fürge leányok,
S mint a tavasz angyala tűnve elé,
Száll Ilma is édeni völgye felé.

S ím harsog a kürt, a kopó riadoz,
Több férfi tör a sürün által,
S egy termetes ősz, a vidéknek ura
Lép Ilma felé komoly arczczal.
S szemlélve sokáig az elpirulót,
Igy ejti a büszke határzatu szót:

Berkembe te kincset emelni szökél,
Im mostan elére hatalmam.
Ismérd uradat; de szelíd leszek én,
S inkább megelőz bizodalmam,
Sors kincseket, én deli férjet adok,
Kit szíved is áldva elégleni fog.

Önvérem az ősi nevére dicső,
Szédelghet-e álmad ezen túl?
Nézd ott a tetőn ama büszke falat,
Az jut neked hölgyi lakásúl!
Azt mondva egy ifjat elébe vezet,
Uj frigyre, hogy annak igérne kezet.

Vedd tőlem a kincset, a bánatadót!
Gyöngygyel fizet érte szemem csak;
Véredhez emeld fel a névre dicsőt,
Hagyj engem a berki vadásznak.
Igy ömlik a szűz nemes érzetiből,
S elillan az agg s köre nézti elől.

Szép völgy! te kinom- s örömimbe szövött,
Ah! tőled is elszakadok már!
Bút zeng a madár, s kies árnyaidon
Önkény s nem a hű szerelem vár,
Zöldelj vigan! elhal az égi remény,
Hűs fáid alá soha nem megyek én.

Míg küzdve imígy a leányka borong,
Ellepve az út lovagokkal;
Mint ünnepi czélra, közelgnek azok
Szép nászi selyemlobogókkal.
S egy karcsu vitéz aranyos paripán
Lejt kéjre derülten a nászok után.

A vár ura jő, s gyürüt, ékes övet,
S több nagybecsü mátkaruhát hoz.
Néz Ilma, csodálja himes javait,
S így válaszol a kegyes agghoz:
Fénylő ugyan, ah! de hideg jutalom:
Pártám csak a hű szerelemnek adom.

Annak jut az, Ilma! viszonz az öreg.
Im kedvesed atyja ölel meg.
Gondom vete cselt, kitanulni szived:
Győztél hiven élve hivednek.
Int, s míg deli Ilma varázslata múl,
Szép berki vadásza szivére simúl.

Budai harczjáték.

Ólomlábon jár az ellen,
Bús a bajnok élete,
Harczmoraj kell a magyarnak,
Hogy vidúljon érzete,
Igy szól Mátyás, és Budára
Összegyűjti híveit.
Játszi hadban feltünetni
A csatának képeit.

S a borostyán édes álma
Győzni a király előtt,
Sok vitéznek lángszivében
Olthatatlan vágyra nőtt;
S versenytűzre lobbadozva
Gyűlnek a várpiaczon,
Melyre a nap gazdag fénye
Számtalan nézőket von.

Ekkor Mátyás udvarába
Béköszönt cseh Holubár,
Nagy hatalmú a vivásban,
Hir-emelte bajnok már.
Mint egy árbocz úgy magaslik,
Izmos, vállas és kemény,
Néki láncsa, kard, parittya
Legvidámabb elemény.

Gőgje — oly nagy mint alakja —
Dísznyerésnek itt örül
S fityma dölyffel hánykolódva
Jár a bajnokok körül.
„Itt aczélom, küzdni szomjas,
Szembe most a ki vitéz;
Esküszöm! ma porba fürdik,
És az égre háttal néz.“

És Kinizsi, a nagy lejtő
Rátekint és fölrobog,
Vállán párducz és kezében
Mázsás buzogány forog.
Mint védtornya ősi hírnek,
Szótlan áll ki a vezér,
Bár feszülten ég erében
A hadrontó szittya vér.

Már a négyszeg pályatéren
A cseh nagy dárdát ragad.
A vezér is pörget egyet
Melyet el nem birna hat.
Mintha két vasbércz inogna
És hegyettök ülne sas,
Szárny-legyintve dördültökre —
Rémalakjok oly magas.

S im a fekete seregből
Egy szép dalia kivál,
S szél-nevelte karcsu ménen
A sorompón átalszáll;
Ez nem szálas termetére,
De hajlékony és sugár,
S még felette ifjukor leng,
Vassal fedve arcza bár.

Bízd reám e bajt, vezérem!
Ne csevegje a kevély,
Hogy több férfit, küzdni bátort,
Nem talált Kinizsinél.
Hadd erődet szunnyadozva,
Marni míg kel új agyar,
Rábélyegzem én is erre,
Mint ví s érez a magyar.

Igy a bajnok, és Kinizsi
Őt szemlélve kéjre gyúl,
S megzörrentve szörnyü pajzsát
Bizton enged s elvonúl.
Délczeg hőske! — méri a cseh —
Gyönge vagy, hozz társakat!
Tett után szólj! — a magyar mond —
Könnyű a nyíl s még is hat.

Harsog a jel, s Gúthi nádor
Mint biró helyére ül;
Minden ajkon elhal a szó,
Minden élet szembe gyűl.
És körösleg a fövényen
Nyargal most a két vitéz;
Hosszu dárda markaikban,
Mindenik lökésre kész.

Trombiták rivalnak ismét,
Összezúg a versenypár;
Pajzsa széthull a magyarnak,
Ugy rácsattant Holubár.
Nem rendül az, s új erővel
A kevély ellen robog,
S érczbuzgánynyal büszke mehén
Szinte föleseng, ugy koczog.

Három ízben egybetörnek,
Habzik a cseh vaslován,
Míg körüle csak szökesve
A magyar néz rés után:
S egyet lelve, mint a villám
A habzó ellen feszűl,
S úgy döf rája: hogy lovastúl
Az hanyatt a porba dűl.

Diadalmat ünnepelni
Jönnek most a magyarok,
Őt emelni pajzsaikra
Nyíladoznak száz karok.
Jő Országh is, s kegygyel inti
Szellőztetni sisakát,
Hadd ismerje és becsülje
A király s hon bajnokát.

„Mint elsője szép hazámnak
Első védje is vagyok,
S kétszer élek nagy hirében,
Ha nevem tettel ragyog.“
Ekként szól önérzetében
S fordul a gyűlt nép felé,
És a föltűzött sisakból
Mátyás képe tűn elé.

Meghökkenve érti a cseh
S szégyen-telve lábra kel;
S mily rátartva jött Budára,
Oly leverten illan el.
De örömzaj harsog itten,
S buzgón így az égbe száll:
Éljen Hunyad vére Mátyás,
A vitéz, a nagy király!

Leánybú.

Szép lyányka! az estve leszállt, s egyedűl
Jársz itt epekedve s örömtelenűl?
Nincs szebb honod, mint e komor sivatag,
Hol zúgva szakad le a szirti patak?
S a fülmile zengzeti bája helyett,
Búsan huhog a bagoly odva felett?
Nem hallod az éjszaki durva szelet,
Mint szórja utadra a hárslevelet?
Borzadva keres menedéket a vad.
S csörtetve a bokrot ürébe szalad.
Míg csendül az óra s a föld pora kél,
Megnyílnak a sírok, az élet alél.
Jer lyányka, lakomba vezetlek el én,
Nem messze fejérlik a sík közepén!

„Hadd zugni az éjszaki durva szelet,
Jámbor fiu, nem megyek én teveled!
Búm képe a fergeteg, a sivatag,
Könnyim sürü árja e szirti patak.
Hadd folyni, zokogni, ha szivem eláll,
Szebb fényre kel a komor éji homály.
Nem messze a völgyi sötét temető:
Ott hamvadoz a deli hív szerető;
S bár szép szeme zártan előmbe nem ég.
Él bánatom és szivem érzete még.
Hadd zúgni üvöltni a durva szelet.
Elhallgat a hív kora sírja felett.“

Szép lyánka! nem hallod, a hárs csikorog,
Vész dörg le s a szikla utána morog?
Felkárog a varju, röpös denevér,
S a lég hideg szellentin elfagy a vér!
Jer! jer deli lyánka, lakomba velem,
Árt kellemeidnek e késedelem;
Majd hókebeledre a lég hüve hat,
Megvérzi tövis liliomkarodat;
Villáma szemidnek homályba borul,
Szép arczaid éke, virága lehull.
Rózsás nyoszolyára vezetlek el én;
S szebb létre virulsz fel az álom ölén.

Igy esdik az ifju, a lyánka zokog:
Ha a tövis, a hideg ártani fog!
Rettegve az ifju szivére simúl,
És útnak eredve lakába vonúl.
A felleg eloszlik, a hold letekint,
A víg lebel illatit hordja megint,

S a vad zivatar rivadalmi után
Bájkellemü dalt rebeg a csalogány;
S a nap mire hajnali fényre kigyúlt.
Szép lyányka felejti, hogy este busúlt.

Karàcsonéj.

„Nosza hajdu! jer vadászni,
Hajtsd ki a jobbágyokat,
S vendégimnek hozz estére
Tánczra víg leányokat!"
„Urfi, úrfi, a harang szól,
Szent karácson napja int,
A jó lélek térdre hullva
Most az istenhez tekint."
„Szent nap ide, szent nap oda,
Tedd parancsom gyáva szolga."

Hajdu elmegy, hajtók jönnek,
Bús szemökben köny remeg.
„Rajta, rajta!" s száz hahótúl
Harsog zúg a rengeteg.
A sas vijog, farkas ordít,
Vad kan röffen s csattogat,
Szarvas dobban és ropogva
Szaggat, tördel ágokat;
De üres zaj, vad nem tűn ki,
És haragban ég az úrfi.

„Rosz hajtás ez, kezdjük újra,
Rajta, rajta! lomha nép!
Lesre hajdu, börtön annak
A ki csügged s hátra lép!"
S át hegy völgyön, bokron árkon
Zajlik a hajtó sereg.
Nincs oly rejtek, nincs oly sűrű,
A melyet ne szállna meg.
De hiában, vad nem tűn ki,
S dühben ég, dúl, fúl az úrfi.

És a mint zúg, és a mint néz,
Völgyben majd patakra lel,
Partján hajlék és előtte
Biztosan egy őz legel.
S angyalképü kisded lyánka
Úgy simítja, úgy örűl,
Életet hoz s oly vigan lejt
A szelíd állat körűl.
A ki látja, mind megindúl,
De az úrfi fegyverhez nyúl.

Térdin esdik a kis angyal:
„Oh ne bántsd jó őzemet!
Téjjel tartja bús anyámat,
Ölj meg inkább engemet.
Hincs apám, megölte ura,
Oadd anyámat élni még!"
Igy a lyánka, s kék szemében
Ártatlan szép lelke ég,
És mint rózsagyöngy a szirthez,
Reng fel könnye a vad szívhez.

De fölötte villan a cső,
S a hív állat porba dűl:
„Kis galamb te! végy anyádnak
Téj helyett most véribül!"
Igy az úrfi, és kaczagva
Martalékján elrobog,
És utána vérlángokban
A hajlék is fellobog;
Borzasztón süt rémutjára,
S a rezgő fák sudarára.

Ködbe sülyed a nap fénye,
Egy szép csillag sem tekint,
S vissza-vissza téren halmon
Száguld a vadász megint.
Fel-felröppen a sok varju
S őt károgva követi;
Fél a pásztor s nyáját haza
Más uton terelgeti;
Majd egy puszta templom alján
Ily gúnyszó kel szitkos ajkán:

„Oly fejéren mi kacsingat
Ott felém a fű között?"
„Urfi, úrfi, a halálfő,
Ember egykor s üldözött;
Tömlöczödbül itt tettük le,
Éve lesz mint öngyilkost."
„Haha! igy nem félti hölgyét,
S itt hevét lefázza most, —
S hetykén rúg a koponyához, —
Nosza csont, jer vacsorámhoz."

Megy, s utána a gödörbül
Tompa, hosszu jaj mordúl,
És a mint megy, a kereszt is
Tőle búsan elfordúl.
S mint közelget dús lakához,
A kopó mind úgy vonít,
Lova rugdal s vas kakassa
Háromszor lekukorít,
De pezseg benn a vendég már,
S a vidám kedv csak reá vár.

„Föl barátim! csókra, tánczra,
Hadd perdüljön a leány;
Víg dalunk az égig hasson,
Van borunk! húzd rá czigány!“
„Úrfi, úrfi! szent misére
Csendül ismét a harang!“
„Hadd konogjon, sokkal édesb
A pohár- s szerelmi hang.“
S a ház sarki szinte rengnek,
Nyalka tánczban úgy kerengnek.

Majd leülnek vacsorához,
Bujdosik a tölt pohár,
És szilaj kedv- s tombolásban
Nincs sem mérték, sem határ.
S im! éjfélt üt, szörnyet csattan
A szobának ajtaján.
S a halálfő hömpölyög be,
Még sírföld meredt haján;
Kígyó ül sötét szemében,
S a vendég fut rémültében.

„Még a sírban sincs nyugalmam,
A hová kétség vetett!
Gyilkosom te! fölriasztál,
Halld tőlem hát végzeted!
Durva ösztön- s kénynek éltél,
Térj magadba!“ „Nem, nem én!“
„Istent, embert megvetettél,
Térj magadba!“ „Nem, nem én!“
„Jer tehát, int a vég óra,
Sírbul e csók foglalóra.“

S undok szörnynyé duzzadozva
Kénköves lángot lövel,
Egy-egy mennykő csontütése
S így tátogva rálehel;
A bűn fia összeomlik,
Száz forgó szél csap bele,
És üvöltve szórja hamvát,
Baglyoké lesz lakhelye;
S ott huhogják minden éjjel,
A mi történt a vad szívvel.

A választás.

Utközben ül egy szép leány
Pihenve a fa árnyékán,
Olyan szelíd kökény szeme,
S rózsánál is több kelleme.
Hová, hová te szép leány?
„Ah én szegény, jobb sors után!“

Az úrfi mond: jer énhozzám,
Van énnekem selyempárnám;
Pihenj vigan kertem hüsén,
Szellőtől is megóvlak én.
De a leány hallgat, hallgat,
Az édes szó reá nem hat.

A gróf így szól: jer énhozzám,
Van énnekem nagy palotám,
Vannak benn száz tükrös szobák,
Számodra száz aranyruhák.
De a leány hallgat, hallgat,
A büszke szó reá nem hat.

A herczeg mond: jer énhozzám,
Van énnekem ezer szolgám,
Főhajtva mind neked hódol,
S rubintszéken kezet csókol.
De a leány hallgat, hallgat,
A méltóság reá nem hat.

Mond a legény: édes rózsám!
Nincs aranyom, sem palotám,
De van szívem, mely tégedet
Minden sorsban híven szeret.
Útközben nincs már a leány,
Hanem a szép legény karján.

Bandi.

Útnak indul szőke Bandi,
Bunda vállán, s bús fején
Pántlikás új báránysapka,
Piros rózsa tetején:
Süvegét jó anyja vette,
Rá a rózsát Örzsi tűzte,
Ott viríta kebelén.

Szőke Bandi meg-megállva
A hajlék felé tekint,
Tán szép Örzsi a padlásrúl
Lopva még utána int.
Tegnap volt, hogy őt megkérte,
De csak ezt a választ nyerte:
Jőj, ha gazdag lészsz, megint.

Bandi jár a Dunaparton,
Mély sóhajtás csak szava,
És tünődik, küzd magával,
Szomorún néz tétova.
Zúg a szél, a Duna habzik,
Bandi szíve szintúgy zajlik:
Menne, menne, — nincs hova.

Így találja őt az este,
Így találja őt a vész,
És előtte és utána
A vidék homályba vész.
Menne, menne, de alig lát,
Megfordítja hát a bundát,
S fűz mögé leheverész.

A vész csattog, Bandit rázza,
S rajta tölti vad dühét,
Néki sujt egy forgószél is,
S elragadja süvegét;
Ezzel annyit nem gondolna,
Csak rózsája mentve volna,
Ez furdalja csak szivét.

S ím a hajnal szebb időt hoz,
S szőke Bandi talpra kél,
Széttekinget, hol süvegje,
Merre vitte azt a szél?
S mint lenéz a víz tükrébe,
Szint egy rózsa tűn szemébe;
Kis homokhant szélinél.

„Szép virág te! árva mint én,
Elszakadva itt virulsz,
Csók után mint Örzsim arcza,
Oly szépen felém pirúlsz!
Jer bujdosni, légy te párom,
Míg a földet összejárom,
Míg velem majd sírba hullsz.“

Így szól Bandi a rózsának,
Mély víg hab közt ringadoz;
Érte is megy, érte is nyúl,
S keble mint feldagadoz:
Süvegét is ottan leli,
Szép aranyfövénynyel teli
Víztül mosva a parthoz.

„Nékem a szél is barátom,
Jól kifújt, de jót mívelt,
S a szép rózsa, Örzsim képe,
Adta rá az édes jelt.
Majd én szerzek házat kertet,
Pár lovat kis szántóföldet
S ehhez még egy hű kebelt.“

Így örűlve csak szivatja
A szerencse-süveget,
Harmadik nap megrakodva
Bizton Örzsihez siet.
„Rózsám! rózsád tőn gazdaggá,
Tégy te engem most boldoggá!
Vedd pártádért kezemet.“

Örzsi képe fölhajnallik,
S hű melyéhez zárja őt,
Atyja is megáldja Bandit,
Mostan már a gazdag vőt.
És a nászok és vendégek
Víg robajjal összegyűlnek,
Ülni a nagy menyekzőt.

Így lett boldog szőke Bandi,
És hol ő kincshez jutott,
Kies partján a Dunának
Majdan falú támadott;
Most is Aranyosnak hívják,
S szép menyecskék, fürge [lyánykák
Még aranyport mosnak ott.

Zuárd.

Nyargal Zuárd az éjben
Tajtékzó paripán,
S szelíd érzet szemében
Reng a vitéz ölében
Egy karcsú szép leány.
Szél kapkod szög hajába,
Ág és szírt fátyolába.

Vitéz! mi zaj mögöttünk?
Bú tépi keblemet.
„Bátyád zúdul mögöttünk
Gátolni hű szerelmünk,
S hí küzdeni engemet.“
Ah mély börtön lesz sorsom!
„Ne félj! segít jó kardom.“

S fölcseng a kard, s nyugszik majd.
A lyány zokog s fülel:
Vitéz, legyőzted a bajt?
A fák között ki sóhajt?
„Bátyád, jer hagyjuk el!“
S tovább-tovább vad kéjben
Nyargal Zuárd az éjben.

Vitéz! mi zúg mögöttünk?
Fagy rázza keblemet.
„Atyád zúdul mögöttünk,
Átkozza hű szerelmünk,
S hí küzdeni engemet.“
Ah. most halál a sorsom!
„Ne félj! segít jó kardom.“

S fölcseng a kard. s nyugszik majd.
A lányt kétség űzi:
Vitéz, vitéz! ne vívj bajt,
Atyám a sírba sóhajt,
S ott lelkem üldözi.
S hóként a barna sziklán
Csügg szótlan hőse karján.

„A nap kel, mátka nézz föl!
Megnyílt az ősi vár!“
De a sötét szemekből
Zuárdra nem ragyog föl
Szerelmi bájsugár.
Hideg s holt a szép mátka:
Lesujtá atyja átka.

Az álmatlan király.

Sötét az éj, sötét a vár,
Szép álmok közt a lét enyhül;
Aranyszékén gonddal tele
Csak a király álmatlan ül.

Előtte a nyert korona,
Melyért eladta álmait,
S véres tetőn felesküvé
Az éj undok hatalmait.

Komor mint a sír szelleme,
Gyorsítaná a rest időt;
Erőn bízik, veszélyt gúnyol,
S víg leblek is rettentik őt.

S tünődve míg a zord király
Belső vésztől így hányatik.
Szelíd hangon s mindég közelb
Föl a kertből szó hallatik.

Irígy sorsként néz a király!
Jelenni ott ki merhete?
Vigyáz, sötét gyanún eped,
S haragra gyúl vad érzete.

S mint éjjel hűs csermelyt keres
Az őz, a nappal üldözött,
Oly bizton egy szerelmes párt
Andalgni lát virág között.

„Hah! minden kény csak a poré,
S az én párnám gyémánttövis?
A legszebb álmot élik ott.
Ha engem fut, szűnjék az is.“

Mond, ívet és nyilat ragad.
A nyíl suhan, szűz melybe hat,
Végsőt nyög az s a gyepre dől,
Halványon mint a hófuvat.

De a kedves fölötte áll,
Merőn, némán a gyász cserén;
Emléke nincs, csak kínja ég,
S enyészet dúl lázadt erén.

S karjára fűzve szép hivét
Eltér, nyomán vért hagyva csak,
S a vár fölött a csend közé
Baglyok varjúk sivítanak.

* * *

Éjfélt üt, és tört hangokon
Dal reszket így jajjal vegyest:
„Alugy, alugy jó kedvesem,
Ne könnyezz vért, pirosra fest!

Óh szép kebel, fejér kebel!
Hol bájoló hullámaid?
Karom ringat s te most pihensz,
S nekem hagyád fájdalmaid!“

Vérszomjusan kel a király,
Midőn hozzá egy őr rohan:
„Uram segits! vad rém kisért,
Átok, halál szemlángiban.“

S alig mondá, halkan belép,
Holttestet hozva karjain,
Egy ifjú, szép, de őrülés
Borong szétdúlt vonásain.

„Szelíd lantom szívet nyere:
Nézd csak mi szép, minő hideg!
Rejtsd a nyilat titkon hamar:
Sír a Halál, nem sérti meg.“

Az ifjú így, de a király
Reng, fölriad: fagy, láng teli;
Ön lyánya a kedves halott,
S lelkét ezer kín tépdeli.

A két hű szív rég hamvad már,
De él a zord király búja:
Ínsége uj, bár fürte ősz:
S ez a nagy ég boszúja.

Bajnokdíj.

Három ifju bajnok ége
Egy szép szűzért hajdanán,
Már is érte kardra kelnek,
De imígy szól a leány:

Ily küzdés csak búra kisztet,
Más adót kíván e szív;
Künn az ellen, kardot annak,
Hon s szabadság arra hív!

S a ki nékem onnan hozza
Majd a legszebb hősi jelt,
Még ha keble értem érez,
Bírja ezt a hű kebelt.

És az ifjak vészbe szállnak
Nyerni kettős koszorút.
S vívnak, míg a tört ellenhad
Futva végez háborút.

Büszke Tódor jő először,
Lova szinte roskadoz.
Annyi boglár csillog rajta,
Annyi gyöngyöt, kincset hoz.

A vad Ákos jő nyomában,
Bús rabok kisérik őt.
Hoz fegyvert, hoz paripákat,
És egy izmos basafőt.

Későn érkezik jó Béda
Nyájas arcza halovány,
S mint hó közt a rózsa kelyhe.
Ég seb mellén, homlokán.

Halvány bajnok! érzetemnek
Titkos vágya ím betelt.
Mély sebet hozsz, hősvirágot,
Tettben dús szerelmi jelt.

Így a szűz; de büszke Tódor
Porba sujtva kincseit.
A seb, szól, még nem elég jel,
Mondja kiki tetteit.

Én az ellenvárba dúlva.
Vérpatakhoz ontva vért,
A vezértől küzdve nyertem
Ezt a kedves csalfa bért.

Én magát ölém, mond Ákos,
Bár hires volt ereje,
S minthogy népe véle dőlt le,
Kincsinél nagyobb feje.

Én törék mind erre útat,
Én első a vár falán:
Így levétek győztesekké
Elszánt tettem vérnyomán.

Így szól Béda, s nem vitatja
Senki már a hősi jelt.
És ő nyerte és ölelte
A kéjhabzó szűz kebelt.

A szeretők sírja.

A Bakonyban hűs patak foly,
Kis halom virít partján;
S a kis halmon andalg egy szűz
Oly szelid, oly halovány.

Egy vadász jön a patakhoz.
Képe vídám és tüzes,
S még szivén is új tűz lobban,
A midőn enyhet keres.

Édes vágygyal csügg a szüzön
S bizton andalog vele:
Nyugszik a vad, nyugszik a nyíl,
A patak lesz kéjhelye.

S bár a földin túllebegni
Látszik a mély titku lény,
Keble kiszti, el nem válhat
Annyi csendes báj körén.

Így remény közt s lelki frigyben
Sok kedves nap, este múl,
Múl tavasz, nyár, hervad a szűz.
Mint halmán a rózsa hull.

S őszi völgyben menyekzőre
Fűz magának koszorút:
„Isten hozzád, jó vadászom!
Int az ég!” így vesz bucsút.

Nem sokára bús harang szól,
Száz szövétnek tűn elé;
S le a várból gyászkiséret
Indul a patak felé.

Őtet hozzák, a kegyes jót,
Minden arczon néma bú;
A koporsón rengedez még
A menyekzős koszorú.

„Édes álmat a hív mellett,
A ki oly vitéz vala,
S vad pogánynyal, küzdve, győzve,
Érted, értünk itt hala.

„Édes álmat! áldott lélek!
Már ez élet nem rendít!”
Így sóhajt a nép, s hamvára
Földet és könnyet gördít.

Két kis halmot egy kereszttel
Lát a vándor és remeg,
Rémet képez, mely felette
A viharban szendereg:

A vadász az, ott mereng ő
Elhúnyt élte csillagán;
Zúg az erdő, keble zajlik,
Képe zordon s halovány.

A lantos.

„Lantos, lantos! mi baj talált,
Miért hallgat éneked?
Jer énhozzám, majd én adok
Sok szép aranyt neked.“
Kevélyen így szól a király,
De a lantos csak szótlan áll.

„Vagy tán magasb fény ösztönöz?
Vedd hősi kardomat.
Te lészsz első vitézim közt,
Bird legszebb váromat.“
De a lantos csak szótlan áll,
S haragban így zúg a király:

„Hah! szolgavér, csekély kegyem?
Börtönbe hát veled;
Hol éj s ínség ölelkezik,
Ott légyen lakhelyed!
Ha ennyi díj reád nem hat,
Rettegd, érezd hatalmamat.“

S Zenő esd, a királyi szűz:
„Ne fűzd vad lánczra őt.
Hideg díj nem hevítheti
A forró éneklőt;
Adj érzetet, s gyúl kebele,
Így zeng, így él a fülmile.“

De nem hall a sötét király,
S dölyfös boszút dörög,
A szép Zenő eped, könnyez,
S a zár midőn zörög
Sohajt Zenő, szűz arcza vér:
„Szegény lantos, szivem kisér!“

Haláicsend a lantos körűl
S komor dohos falak;
De szép csillag dereng felé
S egy kedves fényalak.
S míg érzetén a dal hevűl.
A bú, a sors elszenderűl.

Zenő, Zenő hangzik mindég,
Éltének színt ez ad;
Szerelmet, könyet énekel,
Míg szíve megszakad:
De lantja él s kiért hevűlt,
A vad király mély ködbe dűlt.

Tabán.

Hová, hová, te szép leány,
Ily későn, ily magányosan?
„Hol Vezekény, addig megyek,
A kedves ott temetve van.“

Itt Vezekény, itt a halom,
Mely sok nemes hamvát fedi;
De hagyd e helyt, a holtakat,
Sem köny, sem bú nem költheti.

„Vitéz, vitéz! az eskü szent,
Hiába küzd a zord halál:
Ha majd éjfélt üt a harang
Ébred Tabán s karomba száll.

S hervadjak bár hűs ajkain,
Hős mellett szép álom lebeg,
S hűségem e szelíd hitét
A zordon éj sem rázza meg.“

Nem úgy, nem úgy, te szép leány,
Hűségednek szebb sors virúl,
Majd a kedves meleg karján
Szíved megint új létre gyúl.

Tabán még él s eskűje szent,
Habár vesztett sok vért, időt;
Hajdan szivén, hajdan szaván,
A hol győzött, ismerd meg őt.

Tabán vagyok s uton feléd,
Ébredj lelked merűltiből. —
S egy pillanat s kéjrezzenés,
A két hű szív egymásra dől.

Az álom.

Búsan zeng egy ifju dalnok,
És fölnéz a sziklavárra,
Mely szép Eldát fogva rejti
Hű szerelmök gátlatára.

Hasztalan zeng, őt nem látja;
Angyalképe nem mosolyg le.
Búsan tér el a ligetbe,
Hol párján nyög a fülmile.

Majd leszáll az est homálya,
Hárs alá dől a ligetben,
Ez tanúja szebb időnek,
És elandalg képzeletben.

És sötét lesz és sötétebb,
Csak a vári csarnok fénylik.
Nyugszik minden, csak a várban
Bús harang, bús ének zajlik.

„Mi fejérlik a nyiláson,
Mint a holdnak bájsugára?
Mily homályos ének reszket?
Olvad a szív hallatára.

Elda, Elda! — hol rózsáid,
Hol villáma szép szemednek?
Fázol kedves? oly hideg vagy,
Csókja még is öl hevednek.“

„Édes dalnok! a kakas szól,
Hívja nőjét a fülmile,
Zengzetére esküm ébred,
Sírból szállok én hozzád le.

Nincs atyámnak már hatalma,
Villi lettem, vágyam telve,
Lejtsd el vélem a menyekzőt,
S húnyj el itt forrón ölelve.“

És a dalnok keble rendűl,
Jéggé vál az éj fölötte —
Míg egy hő csók létre gyújtja,
Fölnéz, s Elda áll mögötte.

„Édes zengő, mint kereslek!
Álmodám hát s nem vagy lélek?“
„Megkérlelve már atyámat
Élek, és mint hölgyed élek.“

S mint a nászok serge gyérűl,
S kit jó bor, kit fáradság nyom;
Hölgye keblén esd a dalnok:
„Hagyj, ég! holtig így álmodnom.“

A sastoll.

A királyi palotában
Már elhagyva, ősz fürtökkel
Áll hős Toldi. Ifjak körzik
S egy közőlök gúnyra is kel,
Egy új sarkantyús vitéz,
Ki hegykén mindent lenéz.

„Ej, te vén sas, de kopott vagy!
Volt erőd be rút hamvvá lett!
Nyom ruhád is, hadd e fénykört,
Már neked jobb kályha mellett,
Ott forgasd az olvasót,
Hadd nekünk a földi jót.“

Toldi méri: „Úgy van, úrfi,
A vén sasnak tolla is súly;
Érzem azt, azért segíts te.
Köntösöm vedd, s keblem tágul.
Azt ne bánd, hogy éktelen,
Sok csatán volt már jelen."

A király jön, hall, s parancsol,
És az úrfi bár mint szörnyed,
Köntösét rá adja Toldi;
De alatta már is görnyed,
S addig nyomja kétfelől
Míglen hamvként összedől.

„Ez varázs!" zúg, s a király int;
De nyugtan mosolyg hős Toldi,
És ujjából köntösének
Vastekéket s buzgányt huz ki:
„Ősz van, itt hűs szél legyint,
Megbéleltem egy kicsint."

A bánkodó férj.

Szatmárban egy kis csárda van.
Trézsi asszony lakott ottan.
Éjfél haján, bogárszemű,
Kerek tagú, őz termetű;
De jaj, mi szép oly csintalan.
Rózsás ajkin pör úntalan.
Most kezde csak honn kis vitát,
Csöröl, pöröl, ver a mit lát.
Férjén a sor, ki szugban ül,
Midőn ily szó harsog kivül:
„Jön a tatár!"
Réműl, sír, fut, bujkál a nép;
De szép Trézsi hegykén kilép:
Ő férfitól hamar nem fél.
Kivált az ügy ha nyelvre kél.

Még harcztól lángzók arczai,
Lejtnek hókeble halmai,
Midőn jön egy zömök tatár,
Szivén zsákmány, szemén tüzár
A szép Trézsi kényére hat,
Nem kér soká, felé ugrat,
Derékban őt átöleli,
Magához lóra emeli,
Eltér s öröm lobbantában
Rá-rá pislog nyargaltában.
Búsúl a férj szép asszonyán,
Utána néz mint vész után;
S a mint eltűn, köny könyet hajt
Sajnálná őt, és felsóhajt:
„Szegény tatár!"

Elte.

Romános költemény első énekéből.

1.

A sötétlő véres kard
Síkra inti a magyart,
S a királynak jelszavára
Száguld honja oltalmára.
Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, láncsa villog;
A nemesség lóra pattan,
S bátran a törökre csattan,
A ki, dúlva telkeit,
Lánczra fűzi híveit.

Hol Moravnak szőke árja
Nissza téreit bejárja,
Ott tanyáz az ellenhad;
Onnan csap be népzsarolva,
Szűzet ifjat elrabolva —
Arra robban el Hunyad.

Büszken fénylik már a félhold
A magyar sereg felé,
Mely a tarral vívni lángolt,
S boszuczélját föllelé:
Készen áll az vak dühében
Elbizottan erejében,
S mint közelgő vész morajja,
Mindig rettentőbb robajja.

Néz Hunyad, s komoly tüzében
Harczra inti táborát,
S végig futva érez sorát,
Győzelem kél nagy lelkében.
Nem rettenti őt a nagy szám:
Kürtöt harsant, pajzsa dörren,
Harcz jelére kardja zörren,
S elzúdulva mint a villám,
Tör Murat rab nemzetére,
S dől, kit egyszer karja ére.
Hős nyomán röpűl magyarja
S a pogány rendét zavarja.

Hév dultán a két bajhadnak
Hat nehéz órák haladnak,
S még vitézség és erő
Nem lőn egymáson nyerő.
Elborúl Hunyadnak arcza,
Ily soká hogy kétes harcza
Lángszeméből bosszuszikra
Szétlövell a csatasíkra.
„Győzni kiszt hazánk reménye,
Itt ne húnyjon hősi fénye!
Fel, vitézek, új vivásra,
Most utánam vég csapásra!“
Igy dörög, s zászló kezébe'
Vágtat a tar sűrüjébe.
Elszánt népe lelkesítve
Uj erőre s tűzre gyúl,

Mindég távol- s távolabb hat
A futamló és üző had.
S mint nyáresti villanások
Hévség-szülte kék felhőkön,
Játszadoznak a tetőkön
Szerte fegyvercsillogások.

2.

Mint terhes két fellegek
A forgó széltől zaktatva,
Vívnak most a seregek,
Bús haraggal, vért izzadva.
Elbarnúl a nap sugára
A fakón kelő portúl,
S a csatázók vad zajára
Minden szikla elmordúl.
Száz irányban forganak,
Fel s alá hullámzanak,
Láncsa pattog, nyílözön hull,
A ló horkant, ember jajdul;
Száz alakban sújt a vész,
Itt fő pördül, ottan kéz.
Vág, öl, ront, tör mindenik,
Testhalommá nő a sík,
S az enyészet zordon váza
Sorsokat gunyolva rázza.
Forrton forr a harcz dühében,
Messze csöng az éles vas,
S elbámulva fellengtében
Néz alá a büszke sas.

3.

S kard-suhintva, nyíl-röpítve
A vezér után zudúl,
S elbőszülve, sort szakasztva,
Vérit ontva, vért fakasztva,
Testhantokra testet hány,
Míg nem tágul a pogány!
Ez gyéren fut nem sokára,
Éltét bízva gyors lovára,
Merre csak nyilást talál;
S zászlóit fenlobogtatva,
S diadalmat harsogtatva,
A győző utána száll.

Elfoglalva Nissza vára,
Lángözönben mindenütt,
S a pogányok vérútjára
Borzasztó világgal süt.

4.

Elhangzott a had dörgése,
A bajtéren csendesség,
Csak a haldoklók nyögése
Kél remegve néha még,
Kik az édes léttül válnak,
Jégkeblén a zord halálnak.

Kora váltát szülejétül,
Váltát édes kedvesétül
Itten sínli egy vitéz;
Még utolsó pillanattal
Ama drága földre néz,
Hol szerelmes indulattal
Rengve hű karok között
Kéjrül-kéjre röpdözött.
Hasztalan vív ifjusága,
Megragadja a halál,
És emléke s boldogsága
Nem mulandó éjbe száll.

Ott egy bajnok a fövényen,
És magát sebzett agyában
Vélve még a büszke ménen.
Levegőt vág, s elhunytában
Tág kebellel, szív-feszülten.
Vérkedvébe elmerülten
Felszökik, s örömkaczajjal
„Győztünk! győztünk!“ harsog, s meghal.

Itt egy durva harcz-magzatja
Hörgő ellenét szaggatja,
Vég erővel kardot kap,
S még annak szivéhez csap:
Most imádság, majd szitok dűl
Sebtől tátogó melyébül,
Míg elhúny lélegzete,
S vérbe fúlad élete.

Honja bátor védletében,
Vég perczén ott áll egy hős;
De a hit szelíd ölében
Lelke most is még erős;
Tetteit keresztülfutja,
Tisztit teljesítve tudja,
S így nyugott szent végzetén;
S mint a szálló nap sugára,
Lebben szét a földi pára
A dicsőnek életén.

Mély porágyon elterűlve
Látni így a hősöket.
Üldözésök lángja hűlve,
Most örökre békesűlve
Egy föld iszsza véreket.

5.

Merre Haemusz kék ormával
S köd leplezte homlokával
A magas felhőkbe nyúl,
S néztit messze földre hányja,
Arra száll a harcz iránya
S mindég távolabb vonúl.
S most az erdők sűrüjébe,
A barlangok éjjelébe
Rejtezett bolgári nép
Ismét a szabadba lép;

S részint visszatér lakába,
Melyet épen hagya el,
S most pusztán s hamvadva lel:
Sok tódúl a had nyomába,
Hol piroslik még a vér,
S földet vagy segédet kér;
Kit szelidebb érezet
S embertársa szenvedése,
Kit méltatlan díj nyerése,
Zsákmány s martalék vezet.

6.

Közepén a bús piacznak,
Legdühösb helyén a harcznak,
Hintve annyi hűlt tetemmel,
Tarkán egy halom tűnik fel,
Hol a nap sorsát intézve,
Harczistenként szerte nézve,
Félvilágot tartva válla,
Nagy Hunyad nem régen álla;

Most felűl a holtakon,
Kikre mérge csattogott,
Egy szép ifjú fekszik ott,
Mint vitézi hamvakon
A leroskadt emlékkő,
Még dőltében is dicső.
Nyílt sebén patakzik vére,
Köd borult vidám szemére,

Elzsibbadt érzéke már
Ifjú lelke késik bár;
Még liheg mélyen, halkan,
Még erében élet van.
Torda ez, kit a dicsőség
S halhatatlan hősi tett,
Melyért a nagy szív s erős ég,
Harczveszélybe késztetett;
S mint zászlósa a vezérnek
Megfelelt a bajnokvérnek.
Melyből fényre származott,
Melyre új díszt bokrozott.
Ott a halmon hű melyével
A hegyes tőrt ő fogá fel,
Melyet orzó gyilkos kéz
Oldalast Hunyadra sujta,
A midőn az ostromvész
Mindent végcsapásra gyújta,

Esti bíbortűzben égnek
Erdős bérczi a vidéknek.
S a nap válva nagy körétől
Csendes felségben leszáll,
S hegy-völgy fosztva lángszinétől
Kékellő homályban áll.
Édes illattal tele
Kél az alkony hűs szele
És enyhítő lengzetében
Reszket a lomb és zörög,
S a patak sebes lejttében
Most vidámabban csörög.

Holttestek mellől kivéve,
Ékes nyoszolyára téve.
Egy magányos lak hűsében
Hol csendes nyugalma lőn,
Torda eszméletre jön;
S mindjárt első érzetében
Kardhoz kap — de hő kezet fog,
Mely gyöngén ápolva hajlog
Vasterhét feloldani,
S nyílt erét elfojtani.
S ím a bágyadt lámpafénynél,
Áll egy szép alak fejénél,
Egy alak mely bájvonzattal,
Egyszer látva mint az ég,
Képzetünkben él mindég,
És derengő arczulattal

S Izsabég dölyfös tűzének,
Vad rohantu fegyverének
Győzni a szerencse ott
Csak múló reményt adott.
A roppant Egész, személyben.
Elmerülve nagy tisztében,
A vezér nem látja őt,
A miatta vérezőt;
S néma bár, de szép tettével
Torda holt gyanánt maradt el.

Messze téren tétova
Száll s nyerít délczeg lova,
Majd megáll s néz fülhegyezve,
Kedves terhit kémledezve,
S őt nem hallva szózatán
Száguld a küzdők után.

7.

Harmatgyöngyök fényledeznek
Rengő zöld fűszálakon;
Csüggedt bimbók éledeznek
A kisült virányokon.
Most a rekkenő melegtől
Eltikkadt virágkebel
Csókolgatva langy szelektől
Kelyhét szebben nyitja fel:
Mint a szem, mely könyűjében
Érző szív után tekint,
És a részvét lágy ölében
Édes nyugtot lel megint.

8.

Lesve mozdulásait,
Szívja bé vonásait.

Barna fürtje omladozva
Lengedez hóvállain,
S leple félig bontakozva
Reng a szív hullámain
Egy fejér sugárnak látszik
Deli, karcsú termete,
Melyen kéj-lehellve játszik
A tavasz víg szellette.
S a teremnek ajtajánál
Egy komor de tisztes ősz áll,
S hárfát tartva karjain:
E dal reszket ajkain:

* * *

„Kies gyöpön ki fekszik ott,
Homályba tört szemekkel?
Te vagy bajnok? már elzúgott
A harcz, s te még se kelsz fel?
Nincs koszorúd szép tettekért?
Tőlem ne várj szerelmi bért;
Nyugodj akkor vitézem!
Inkább halálod nézem:
S hullámként, melyet hajt a vész;
Te is majd úgy felejtve lészsz."

„Van koszorúm szép tettemért,
Mely fényt övez fejemre;
De tőled várok *édes* bért,
És írt égő sebemre.
Szép szűz, ne félj: a bajnokvér,
Földet mos bár, de égig ér;
A szerelem e színben
Lobog a hősi szívben,
S habár felejtett sírba kél,
Szerelme mint szép tette él."

9.

Mintha álom lepte volna,
Hosszú álom és nehéz,
S most az ég reá hajolna,
Torda a szép szűzre néz;
S a csatának mord dühében
Fendörgött tüzes kebel
A kegyesnek bájkörében
Most lekötve szót nem lel.
Néz — de mint a lét reménye
Benne újra éledez,
Akként minden érzeménye
Szent hálára gerjedez;
S bár utóbbi sorsa kétes,
Mert kevés bolgári szív
Volt itt a magyarhoz hív,
Sebje még is kétszer édes:
Él Hunyad még, s általa!
S mint a földet-ébresztette
Hajnalcsillag áll felette
A vidék szép angyala.



Néhány verstöredék.

1.

Dobózi.

Első ének kezdete.

Múzsa! te kit többször fellengző lelkem imádva
Sejte: jer isteni! ó hagyd el fény-lepte tetődet,
S hirdesd egy bajnok tettét, mint szálla ki harczra,
Mint nyere ő diadalt, mint lelte vitézi halálát.
Lengj ihletve körűl, s buzdúlt elmémet erősítsd!

„Rajta magyar! nyergeld paripádat! előre vitézek!
A törökök jőnek. Szolimán rabigába akarja
Vetni nyakunkat! Fel, fel védeni drága hazánkat!“
Ily szózat harsog mindenhol Hunnia földén,
És a véres kard fegyverre kiáltja lakóit.
És tódulva nemes seregek mindjárt gyülekeznek
Ifju királyhoz, hogy az őket, szittya szokásként,
Ellenségök elé a vér piaczára vezesse.

Dobozi is fegyvert ragad, Árpád hív unokája,
És szeretett hölgyét dagadó keblére szorítván
Kész elválni: „Magyar vagyok én is, szent kötelesség
Harczra kiált ismét, és elragad édes öledből.
Hallod a tárogatót? legutolsó Dobozi nem lesz,
A ki szabadságért kész mindig ontani vérét,
És ha hazája kiált, nem hibáz a bajnoki sorból.“
Így szólott, s éles kardját, rezgő buzogányát
A falról leszedé, s próbálva sulyát, felövedzi;
Aztán domboru pánczélját mellére csatolván,
Ércz sisakot lobogó tollakkal nyomva fejére,
S mint hadi isten előjő s hitvese színe előtt áll,
A ki nyugott s bátor lélekkel nézi hivének
Készületét, elszánt érzéssel kész vala tűrni,
Hogy férjének erős szive ne gyengüljön idétlen
Fájdalom által, s némán őt a vár kapujához
Kíséré, hol már szép rendbe' lovagjai álltak
És vídám kedvvel várták az urok jelenését.

„Menj, úgy mond, bajnok férjem, menj merre dicsőség
Lángösvénye vezet; híven lelsz minden időben.
Czélod nagyságát lelkem méltánylani tudja."
Dobozi arra nemes hölgyét még egyszer ölébe
Zárja: „Te jó lélek, légy boldog, kedvesem! úgy mond,
És ha ezen harczban létemnek vége szakadna,
S e szív, mely híven szeretett, vérfagyba hever, légy
Ó légy akkor erős, enyhítsen ama nemes érzés,
Drága bizonyság, hogy férjed mint bajnok esett el
Ősi szabadságért, Érted, s a drága hazáért."
Dobozi ezt mondván, erdélyi lovára felugrik.
Mely hortyogva kapar földet, hogy kénytetik állni;
S zászlót kapva erős jobbjába, kiszöktet az útra,
Elszáguld, s egyenest a nagy táborba iramlik.

Lina csodálva soká ott áll a vár kapujánál,
Fellengző szemmel néz bajnok férje után, míg
Elrejté őt a távollét szürke homálya.
Annakután' felment csendes várába s magányos
Helyre vonúlva szorúlt kebelét enyhíti könyével.

2.

Szirmay Klára.

Kit zokognak lekanyargó
Barna Tisza' habjai.
Kit siratnak Ugocsának
S Szatmár nemes ifjai!

Bús folyam! hol partjaidnak
Messze fénylő világa[1],
Annyi szív titkos reménye,
Ugocsa szép virága.

Ott hol néma gyász borong most
Szirma régi termében.
A napok mi szebben folytak
Az öröm nyílt ölében.

Vígan jöttek a vendégek
Csöngtek a telt poharak,
S szíves honi dalok közé
Durrogtak a mozsarak.

Köztök édes kellemében
Klára, a szép hajadon.
S nyájas arcza lágy figyelme
Mindent közelébe von.

Benne tűnt fel égi színben
A szép s jónak fensége,
Tőle rajzott, hozzá símult
A nap gyönyörűsége.

Félre bajnok, fegyvereddel,
Melyet bízva forgatál:
Most csőjében éltet lesve
Rejtezik a zord halál.

De hiában! felvillámlik —
S Klára hókeblére vág.
S így véletlen, de keserves
Torrá lőn a mulatság.

[1] Varians: Elhúnyt, Tisza, csillagodnak Benned égő világa.

3.

Ifjonti szárnyakon
Őszült alakban
Röpűl a gyors idő
E porvilág felett;
Hol alkot, hol temet,
Emel s alá tipor,
Igér, ad és veszen
Titkos hatalma.

Sötét távol felé
Siet szünetlen,
S a végtelenség
Homályain remeg,
Mint éji rémzetek
Az eszmélő körűl.

A tiszta hajnal
Aranysugáriban
Ég arcza jöttekor,
S körüllebegve
Édes remények
Mosolygó sergitől —

4.

Távol a fényűző hideg világtól,
  Hol csalfa játék minden érzemény;
Hol lánczra fűzve annyi vak szokástól
  Bánattá válik minden élemény:
Raboktul messze, kik jőnek s enyésznek,
Mosolyg egy szép hon a szabad művésznek.

5.

Andalogva ernyés hanton
Ül szép Emmi s koszorút fon
Kedvesének homlokára.
A ki messze hadban jára,
S most a béke szent jelére
Visszavárja kebelére.
A kerengő útra néze
Nem jön-e még szép vitéze,
Minden zajra szíve dobban
S arcza édes lángra lobban,
Fel-felszökdös, por ha látszik,
S lombok közt a szellő játszik.

Harsog a kürt, fegyver csillog,
Pánczél, dárda, lándzsa villog;
Több vitéz jő s bú-feledve
Újra kél az élet kedve.
Boldog néptül forr hegy és völgy,
Ott hű mátka, itt vídám hölgy,
Bajnokát remegve várja,
S a jövőt karjába zárja;
Víg daloktul hangzik a táj —
Csak szép Emmi szive még fáj:
Félve kérdi, hol maradt el
Karcsu Zolta fegyverével,
Sok halált osztott-e karja,
Vagy már őt is sír takarja?
Szánakodva mond a kérdett:
Légy erős — s avval búcsút vett
Több hős vágtat el mellette,
Ámde köztük nincs szerette —

6.

Vészes éjben nyargal Toldi
  A Bakonyban egyedűl,
Lova fáradt, nyughely nincsen,
  Víz alatt, villám felűl,
S mindég útlanabb az erdő,
Míg átküzd, s egy barlanghoz jő.

A barlangban izzó tűznél
  Ül egy férfi komoran,
Mély vonásin elszánt lelke
  Rémjelekkel írva van,
És mögötte nyugszik egy lyány,
Szög fejével izmos vállán.

Töredékek.

1.

Dobozy.

Hol Mohácsnak vérmezején,
A magyar megütközött,
De minden vitézség mellett
Szolimán mégis győzött,
Hogy az ifjú magyar király
Nem a véres csatában,
De kínosan elveszett volt
A Csele patakjában:
Azon gyásznap Dobozy is
A csatában jelen volt,
Egy lelkes magyar, s vitézül
Az ellenséggel harczolt.

2.

Hogy a gyenge magyar sereg
Mohácsnál megütközött,
De minden vitézség mellett
Szolimán mégis győzött,
Hogy az elfoglalt hazában,
A letiprott Hunniában
Rend s törvény elenyészett,
S felbontván a társaságot,
S lakosok közt igazságot,
Csak fegyver és erő tett.
Ama veszélyes időben
Két nemesek éltenek:
Balázs s Lénárd, kik már régen
Gyülölségbe estenek:
S ellenséges feltétellel,
Háború-igyekezettel
Egymást meg-megtámadták,
Ostromolták váraikat
S szomszédos jószágaikat
Kegyetlen pusztították.

Lénárdnak egy fia vala,
Akit igen szeretett,
Jó ifjú! ámbár fegyver közt
És harczban neveltetett,
Az is mindenkor jelen volt
És az atyja mellett harczolt
A vérengző csatában;
Vitézsége csudákat tett
S mint egy győző csillag fénylett
A csata zavarjában.

Egykor a viadal között
Elragadva tüzétől,
Az ifjú messze elvála
Atyja hív seregétől,
És bajnokul verekedett,
Már éktelen károkat tett
Az ellenség rendében,
Mert kardja minden vágása
Egy embernek volt romlása,
Kit elejtett vérében.

Mérges dühre lobbant Balázs,
Hogy ő ezt megsajdítá,
Hozzá vágtat és vitézit
. . . . . felbuzdítá.
Az ifjú bátran megálla
És Balázszsal kardra szálla.

3.

Lángzó csillag, égi szem te,
Törj fel éjjed mélyiből,
S telve édes illatokkal
A nyílt rózsa kelyhiből,
Állj meg szép aranysugárral
Elda kellem-édenén,
Hadd ébredjen és hevűljön
Hű szerelmem zengzetén.

Lángzó csillag, oh dicső fény,
Elda ég-osztó szeme —

4.

. . . . . fagy lepi,
Ön lánya a kedves halott,
E földön ő szerette csak
S az egy rab ifjúhoz hajlott.

S bömböl vadul a fergeteg,
Tüzes kígyók csattonganak,
S mint végenyészet zsoldosi
Az elemek háborganak.

S zúgó szélvész verseng dühvel,
A lázadás —



A tatárok Magyarországban.

EGY EREDETI HAZAI KÖLTEMÉNY ÖT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székesfehérvárt, 1819. április 18.)

(1811.)

SZEMÉLYEK.

Kajuk, tatárok fővezére,
Zelmíra, leánya.
Berek Zsigmond, Szádvárnak ura.
Emelka, a leánya.
Himfi Elek, Zsigmond nevelt fia.
Bálint, várhadnagy,
Orbán, zászlós.
Orangzeb, egy tatár osztályvezető.
Balázs, Zsigmond szolgája.
Kobut, Batu, kúnok.

Tatár népek, szádvári katonaság.

PROLOG.

Azon alkalmatossággal mondatott, mikor a pesti városi theatrumban a Székesfejér vármegyei színjátszó társaság ezen darabot először adta. (Május 3. 1819.)

A múlt századoknak komor geniusa a magyart is egyedül Bellona véres pályáján vezette, és így elfordulván az életnek annyi csendes örömétől, szittyai szíve egyedül csak harczokat kedvele; s eltökélve ott halt, tudván: hogy épen marad jól védett hazájában nemzete s királya dicső méltósága.

De bármely erős vala a vérengző csatában lelki tehetsége: még is alattan marada; a szép és szelíd érzések, melyek az életet kedveltetik, a lelket elragadják és a mennyei rokonságot oly nyilván hirdetik, ezek az ég legszentebb adományi be nem hathattak pánczéllos mellébe.

Most, midőn a köz világosodás csendes íhletése a régi vadságot lefosztá szívünkről, és a szelíd Múzsáknak már tündöklő oltárt emelhetünk; most, midőn a tudományok kedvellése, a magyar nyelv tenyésző érdeme Hunniának szerencsés lakosit egy boldog nemzetséggé teremti, most érezzük a józanabb élet boldogitó malasztját.

Itt, Thalia pompás templomában, hol a múlt idő újra megjelenik; itt, hol eldődinknek nemes tetteik a halandóság örök éjjeléből kiragadtatván, a jövendőnek elevenítve általadatnak; itt, és ma legelőször mi is, bár gyenge erővel, Melpomene oltárán áldozunk, és a hallgatóknak, kiket egy nemes tárgy e helyre vezetett, drága hazánkat leggyászosabb állapotjában mutatjuk; midőn, megrázatva gyökerében, alig hogy örök romlásba nem dőle. Ily veszélyes időben a költés egy férfiút rajzolt, ki királyához és kedves hazájához hív, mint bajnok életét végzi. Az erkölcsöt látjuk ma szenvedni, végre önmaga hamvából fölemelkedni, és édes jutalmat nyerni.

És ha csekély mesterségünk fel nem éri a külföldnek régibb remekeit, engedelmet várunk, mert az igaz igyekezet legelső kezdete a szebb tökéletesedésnek.

De ha azt, a mit mindegyikünk szív-emelkedve óhajt, hogy honi Muzsánk a hazafit újra felébreszti és fentebb érzésre birhatja: ha azt érhetjük, hogy minden jó magyar ezen képekben magát feltalálja, akkor ez a tárgy, mely bennünket lelkesít, elérte végső czélját, érdemét, jutalmát.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szádvárban.

Emelka az ablaknál.

EMELKA. Mely szépen nyugszik ott le a nap! mely gyönyörű kilátás az annak, kit még szép remények táplálnak! Engem nem kecsegtet; a természet édes képe kihalt már mellemből; üres és komor minden körűlöttem, és minden tekintet felborzasztja szívemet.

MÁSODIK JELENÉS.

Zsigmond és az előbbi.

ZSIGMOND. Ismét csak könnyeket látok. Emelka, mondd, hová vezet végre téged nagy szomorúságod?

EMELKA (*megilletődve*). Kedves atyám!

ZSIGMOND. Nem, Emelka! kedves nem lehetek, mert szíveden egy tünemény árnyék több erőt vehet, mint szerető atyád. Vérzik szívem, ha látlak életed legszebb tavaszában hervadni, és hogy ősz atyádnak nincs annyi tehetsége téged vigasztalni. Emelka! a vélt holton az élőt elfelejted, és bút szerzesz végső napjaimnak.

EMELKA (*lágyan*). Oh drága atyám! messze legyen tőlem oly szándék, inkább repedjen meg ezen szív, mint neked bút szerezzen: bocsáss meg, ha a fájdalom erőt vett jobb tehetségemen, s ha szemeim nem akarva ez elmult idő örömit siratják: bocsáss meg, mert azon tárgy, mely engem keserít, neked is kedves vala.

ZSIGMOND. Megvallom igaz lelkemből, szerettem Eleket úgy, mint saját fiamat. Emelka! tiszta szerelmetek engem boldogított: de a végzet úgy rendelte, melylyel a halandó hasztalan küszködik: azon felül még minden remény el nem hagyott: talán megtartá őt az igazat védlő ég; még visszajöhet mind a kettőnk vigasztalására.

EMELKA. Nem hallottad, atyám! hogy a pogányok foglyaikat mind összvegyilkolták?

ZSIGMOND. Nem következés, hogy Elek is áldozatjok lett; valamely szerencsés környülállás könnyen megmenthette.

EMELKA. Mely édesen folynak szavaid mellembe és utat nyitnak enyhítő reményeknek. Drága atyám! többé könnyeket ne láss, csendes békével elvárom sorsomat.

ZSIGMOND. Hányszor fogadtad! de elhallgatom; csak azt tartsd szívedben, hogy a bizodalom ritkán csalatkozik, s a méltó gyötrelmet boldogság követi: a kétség fellege nagy fergeteggel

jár, fel ne vedd szívedbe, bízzál a mindenhatóban, légy erős; lelked önnön magát vigasztalja, melyet, reménylem, a bal sors letörhet ugyan: de meg nem szédíthet.

Emelka. Örökös vonásokkal beásom szavaidat mellembe, és ha lehet, magas lelkedet követem; de ne felejtsd el, hogy az erős férfiú tud így gondolkodni; bátor mint egy kőszál a veszélyek között, midőn csendes könnyek nemem tulajdona s egyetlen fegyvere.

Zsigmond. Mit látok! nem Bálint az, a ki itt közelget?

Emelka. Szokatlan háborgást mutat komor képe, én rettegek új veszedelmektől.

Zsigmond. Légy békén, Emelka, mi oly időben élünk, melyben egy óra sem szabad a rosz hírektől, azért a nevelkedő veszedelem józan észt, bátor szívet kiván.

HARMADIK JELENÉS.

Bálint, Baláts és az előbbiek.

Zsigmond. Köszöntlek, barátom! nem jó híreket olvasok szemedben.

Bálint (*tűzzel*). Rakd be a sírba régi csontjaidat, nincs már neked hazád! Oda Hunnia! oda a király! hah! és mi még élünk!

Zsigmond. Mit szólasz itt?

Bálint. Hallgasd csak, már a Dunán túl is a tatár parancsol.

Zsigmond. Oh haza! — Ki hozta megint ezen szerencsétlen hírt?

Bálint. Mindjárt elbeszélem, csak széket adass előbb, vén lábaim alig tartanak. (*Baláts széket ad neki, Bálint leül*). Úgy, barátom, de bort, bort is adj, hadd olvadjon föl öregségem jege; a torkom oly száraz, szívem oly tele, hogy élni se kivánok. (*Baláts elmegy borért*).

Zsigmond. Senkit sem találtál?

Bálint. Öszvejártam a ligeti hegynek tulsó völgyeit, mert tudod, a váraljai erdőt csak minap kerestem ki; már vissza akarék térni, midőn egy szikla öblében sohajtozni hallottam, nézek: s hát egy ember tűnik szemembe, ruhája magyarnak mutatta, megszólítom, s felel, hogy ő is magyar nemes a Duna tulsó vidékéről; ott is, úgy mond, Kádán mongol vezér tűzzel-vassal mindent lerontott, és Béla királyunk országát elhagyni és idegen tartományban segédet keresni kényteleníttetett.

Zsigmond. Hát ennyire jöhetett a magyarok sorsa! — Tovább! tovább!

Bálint. Még több kell? Nem elég ez is már a szívet felgyulasztani és a szendergő haragot sírjából felordítni? Ördög pokol! Több kell-e még? Add fogaim közé a világot, és addig zúzom, töröm, rágom, míg olyan leszen mint fájdalmam. Hah! gyilkos gondolat, a magyar egy pogány rabja! Oda veszett minden, Hunnia egy tátott sír, mi hibázunk még, és örökre bezáródik.

ZSIGMOND (*tűzzel*). Nem, barátom! Hunnia oly mélyen nem eshetik, még vagynak hazafiak, még él Béla, és vele reményünk. De hol maradott szomorú hírmondód?

BÁLINT. Odalenn hagytam a várkapu alatt, mert tovább menni nem tudott, az éhségtől annyira elbágyadt. (*Balázs bort hoz és elejökbe teszi*).

ZSIGMOND (*Emelkához*). Menj, kedves leányom, legyen gondod reája. (*Emelka és Balázs el.*)

BÁLINT. Ha felerősödik, tudom többeket is beszél, különben az egész ember nekem nem tetszik: képe oly idegen, minden szivesség s kínyiltság nélkül, egy csepp nemesi vért sem tapasztaltam benne; mely szolgai alázatossággal köszönte meg fáradságomat, holott arra mindegyikünket az emberiség kötelez. Ki tudja micsoda keveret!

ZSIGMOND. Talán csak a félelem, vagy bágyadtság —

BÁLINT. Mit? félelem! Melyik magyar tudna ily szomorú állapotban a haláltól félni? Ezer életet adnék egy dicső halálért, ha vele hazámnak használnék.

ZSIGMOND. A vér mezein halni, éles kardját a vitéz markába szorítva, hah! barátom, ily halál kivánatos! De midőn az éhség mérges fogaival lassanként rágódik az életen, és kék ajakával cseppenként szíja a vért az erekből, midőn a lelket csak úgy csalogatja keskeny csontházából; nem, Bálint! te nem értettél: oly halál rettenetes, és az ember méltán retteg tőle.

BÁLINT. Inkább úgy halok, mint tatárt szolgáljak. (*Iszik.*) Ah! új erő tenyészik mellemben, az öregség múlik —

ZSIGMOND. Bálint! rosz újságot hoztál, de míg Szádvár fenn áll, még szabadok vagyunk, és esküszöm a magyarok istenére, hogy ezen szabadság csak éltemmel múlik el.

BÁLINT. Éljen a szabadság!

ZSIGMOND (*poharát felemeli*). Éljen, míg egy magyar lehel.

BÁLINT. Ha a múlt időkre visszagondolkodom, Zsigmond! az egekkel pörölnék, hogy eddig nyújtották éltemet; valahányszor a ligeti hegyre megyek, annyiszor égő könnyek állanak szememben a nagy változásnál! A szép táj, mely csendes, mely komor most, a mező sárga és dísztelen, megfosztva gyönyörű ékétől. Ott, hol előbb a munkás gazda danolva ekéit vezette, ott most néha egy farkas lappang és magyar csonton rágódik. A legelő nyáj vidám kolompolását holti csendesség váltá fel, és a lakosok örömet zengő dalait a setét sír nyeli el. A népes faluk, a csinos tanyák eltüntenek, a szőke gulyák, a büszke ménesek az ellenség prédái, a magyarnak minden értéke elenyészett, haza nélkül a külföldet futja; csak a megölettek lelkei látszanak az erdők setét homályában bujdosni, és boszuért esedezni. Zsigmond! ily pillanatban a vér forr ereimben, és kezem nem akarva ököllé válik; ekkor egész táborral harczolnék, és szinte óhajtom őket még egyszer Szádvár falaihoz.

ZSIGMOND. Én nem, sőt retteg szívem ezen gondolatnál, nem magamért, mert érett vagyok a halálra, de Emelka! Széles e vilá-

gon nincs menedékhelye, hová vonúlhatna az ellenség dühétől, és kezeik között — hah! ezen gondolat maga, pokollal határos.

BÁLINT. Boldog, a kit a jótét atyja férfinak alkotott, mert bátran néz ő a jövendőbe: dicsőséges véget mindenhol találhat.

ZSIGMOND. És a kit a természet ily veszélyek között örök kötelekkel más szívhez nem kapcsola, könnyen viseli az az élet terheit: de én érzem kedves leányom fájdalmát és az ő szerencséltetése bájolva a világhoz voszon; te boldogabb vagy, mert fiad megelőzött.

BÁLINT. Mire emlékeztetsz! *(Gondolatba merül, egyszerre föltüzesül.)* Nemde derék vitéz vala? most is látom mint harczolt, és mennyi pogány hullott súlyos karja által. Zsigmond! ha te láttad volna, örömkönnyeket sírnál kora halálának. *(Fellengezve.)* Mindenfelől már vesztének társai, de ő állott: egy mérges nyil akadt mellébe, ő állott; és végre mire a segéddel oda érkeztem, azt a tatárt, ki először a falra hágott, látván bizonyos vesztét, utolsó erejével megragadá, s magával együtt a mélységbe rántá. *(Szomorúan.)* Oda van ő! az ifjú: én öreg még élek.

ZSIGMOND. Csendes nyugodalom neki, ő már elvégzé pályáját. De Elek, ki szívemet Emelkával oly híven felosztá, sanyarog, ki tudja, mely nehéz rabságban? véle egy szép reményem eltünt. Tudod azt, hogy Elek atyja nekem hív barátom vala?

BÁLINT. És oly vitéz, melyhez hasonlót nem egy könnyen szűl a letiprott Hunnia.

ZSIGMOND. Himfi László, az a magyar bajnok, végső órájában nekem általadta Eleket: neveld, úgy mond, a haza dicsőségére, mint saját fiadat! s ezek után kimúlt. Elek megfelelt vitéz atyja vérének, igaz és deli vitéz vált belőle, titkos örömmel láttam Emelkának iránta való hajlandóságát, ártatlan szerelmük szinte felifjított: — oda van ő, és vele erősebb gyámola éltemnek.

BÁLINT. Hadd nyúgodni a holtakat! ha igaz, a mit szivem érez, szebb tökéletességben őket feltaláljuk.

NEGYEDIK JELENÉS.

Zászlós, az előbbiek.

ZÁSZLÓS *(sietséggel)*. Uram! készülj a csatához. Az őrálló jelenti, hogy a váraljai erdőben tüzet és népeket lát! úgy látszik, hogy a tatárok ismét felénk fordúltak.

ZSIGMOND. Váratlan támadás! de a vár jó állapotban vagyon.

BÁLINT *(vad örömmel)*. Ez kell nekem! szinte tánczol a szív kebelemben, hogy a tatárral még egyszer szembe szállhatok.

ZSIGMOND *(a zászlóshoz)*. Te Orbán! járd sorra a bástyákat, és a legények mind talpon legyenek.

(Zászlós el.)

BÁLINT. Én is a kapuhoz sietek öszveszedni a vitézeket. Zsigmond! közelget öldöklő angyalom. *(El.)*

ZSIGMOND *(leveszi kardját)*. Jer tehát oldalomhoz, végső segélyem! talán utolsó szolgálatot tészsz most uradnak, s ha most ki

nem segítesz, eleget éltem. Fekete kétségek, kínos aggodalmak és nehéz sóhajtások tolongnak mellembe. Emelka! a sors vesztünket eltökéli! (*Magával küzködni látszik, végre bátor eltökéltséggel.*) Félre csalárd érzemény, a haza kiált, karomat kivánja, ez a gondolat megnyugtat. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Tatár tábor.)

Kajuk, Kobut, Orangzeb és több tatárok.

KAJUK. Ez az utolsó harcz, melybe vezetlek benneteket. Tatárok! még csak ehhez kölcsönözzétek erős karjaitokat. Holnap, mire a nap első sugárit a földre terjeszti, a vár felé indulunk, és azt ostromoljuk: esküszöm az istenekre, hogy mire lenyugszik, egy kő sem marad helyén; az egész várat nektek prédára bocsátom, legyen minden kincse tiétek, nekem elég a rajta vett boszú.

ORANGZEB. Szabad hív szolgádnak az okát kérdeni, hogy miért lövelnek szemeid oly emésztő tüzet? mi ingerel haragra? Sok nágyobb helyeket láttalak megvenni, de ily indulatot még benned soha nem tapasztaltam.

KAJUK. E várnak látása gyulasztja újra fel boszúmat, ez az oka, barátom! hogy e várt még egyszer felkerestem. Már több esztendeje, hogy falait víttam, de lakói kétséges védelme győzni nem engedett; hasztalan újítottam háromszor a csatát, be nem vehettem; negyedszer bajnok fiam vezérlése alatt már közel volt estéhez, hogy egyszerre, midőn már a győzedelem kezében vala, már zászlóink a falakon lebegtek, ő elesett. Ott nyugszik teteme. A környülállás azonban nem sokára elhúzott e vártól, és a hadi állapotok jelenlétemet másfelé kivánták, de mellemben hordoztam forró boszúmat, melynek mindaddig bőjtölni kellett. Most az idő, és azt mondom: hogy a ki leggyilkosabban öl, az tőlem királyi jutalmat várhat. Hah! mely szégyen volna, tatárok, ha ez a maroknyi nép győzhetetlen maradna, midőn az egész országot fegyverem meghódítá. Nem, a dieső napnál! vérökkel fizessék meg hajdani káromat. Most menjetek, készitsétek el a népet a holnapi viadalra, mely addig magát az erdőben tartsa, hogy a magyarok ittlétünket oly hamar ne sejdítsék. (*Int s a tatárok elmennek.*)

HATODIK JELENÉS.

Kajuk, Kobut.

KAJUK. Így, barátom! holnap váratlan reájok ütök, és forró boszúmat vérökben enyhítem.

KOBUT. Méltán bünteti haragod e büszke nemzetet: de engedd, hogy meggondolt tanácsomat veled közöljem.

KAJUK. Szólj: csak azt az öldöklő érzeményt ne kívánd kioltani mellemből; egyetlen egy fiam halála áldozatot kíván.

KOBUT. Mely neki meglegyen, de az én szívem más gondokat táplál, melyek egyedül dicsőségedre czéloznak.

KAJUK. Hadd halljam.

KOBUT. Tudod, győzedelmes vezér, hogy nemzeted honába készül, és már több része népednek haza takarodott. Ez a puszta ország neked többé eledelt nem adhat — mit is ér ott egy bajnoknak, hol a dicsőség kelyhét úgy is már fogytig kiürítė —

KAJUK. Értem, de mire czéloz beszéded?

KOBUT. A szerencse neked szebb pályát készített; itt tovább nincs maradásod. (*Fontosan*). Oktaj fejedelem halála a trónust üresen hagyá; vajjon ki ülhet méltóbban belé? ki teheti több igazsággal a mongol koronát fejére mint te? kiben az egész nemzet egy hatalmas vezért tisztel! egy szó tőled, és a nép lábaidhoz borúl. De vannak, mint magadtól hallám, ellenségeid is, kik hátráltatni fogják igaz vágyódásod; azért hatalom szükséges, mely őket tiszteletben tartsa: vitéz katonáid imádnak, soha el nem hagynak. Vezesd haza őket, és ki azután szeretni nem tud, az rettegjen tőled.

KAJUK. Sok igazat látok szavadban, de még nem látom, mi hátráltatna a vár ostromától.

KOBUT (*félre*). Rövidlátó! (*Kajukhoz*.) Én nem javaslom az ostromot, mert mutatok egy útat, melyen egy csepp vér nélkül eléred szándékodat: de különben is, ha valaha, most van okod népedet kímélni; mert láttad több ízben mint harczol a magyar. Igaz, ők sokáig számos seregnek ellent nem állhatnak, de kétséges erővel harczolnak, és életöket drágán adják fel, oda vész, hidd el, népednek fele, kipótolhatatlan károdra. Ismerem én azt a magyar nemest: vele mértekezni nem mindennapi dolog, sőt neked veszteség, mert mindegyik bátor férfiú, ki itt elhull, egy elvesztett drágakő koronádból, és visszataszít fényes reményedtől.

KAJUK. Mit szüle csalárd elméd? ha lehet —

KOBUT. Én mint követ felmegyek a várba nevedben, és ama nemesnek békességet, kegyelmet viszek: neki igérem az ország kormányát, ha hozzád lejön és meghódol. Ily nagy igéretek, reménylem, szívét meghódítják: s ha egyszer táborodban lesz, tégy vele, a mi tetszik. Hogy pedig több hitelt adjon szavamnak, felviszem magammal azon foglyot, kit már jó ideje körülötted tartasz; bízd reám, és ha követségemnek más haszna nem lenne, legalább kikémlelem a vár állapotját.

KAJUK. De mit gondol felőlem ama magyar nemes, ha a tatár vezért oly számos sereggel csalárdsághoz látja folyamodni; méltán dicsekedhetnék ő, hogy Kajukot egyedűl csak maga győzte meg. Nem! dicsőségem azt nem engedi. Ily diadalmat rajtam ő ne vegyen, én harczolok s győzök: ez legyen Magyarországban végső diadalmam, és minden magyar rettegve emlegesse Kajukot, a nagy tatár vezért. (*El*).

KOBUT (*maga*). Menj csak a dicsőség szép gondolataival, te vak eszköze fontos végzésimnek! Mely gyarló az ember, a halhatatlanságról álmadoz, s rövid szeme nem látja a lelket, mely általa dolgozik. Álmodjál békén, tápláljon a nagy név, engem csak aranyod kecsegtet. (*Gondolkodva*). A holnapi ostromot hátráltatnom

kell: bár mibe kerűljön, mindent reá fordítok, hogy előbb a várba mehessek. Emelka! a sebes emlékezet újra felgyulasztja szívemet, és felszakasztja a régi seb hártyáját. Már három nyár múlt el, hogy nem láttam, mely angyali szépség lehet ő most! És te büszke Bebek! Neked is közelít mérges ellenséged! egykor a Rákoson csak csendes átkokkal feleltem mérges szavaidra, most már itt van a boszú véres napja, és nyilván elnyel tehetős haragom. El van végezve, előbb a várba megyek, elvégzem a nagy remeket, mely nekem szép jövendőt igér. Most Kajukhoz.

(A kárpit lefordul.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

A sátor előtt. Elek, hosszú lánczon.

Elek. Hát még láthatlak, kedvelt Szádvárom! s téged felséges táják! az ifjuság gyönyörű képei kápráznak előttem, és szívemet édes felejtésbe merítik. *(Fellengezve.)* Itt, hol most vérző szívvel állok, hányszor itt ültem Emelka mellett, ki nekem koszorút font víg homlokomra! Az azon erdő, melynek sűrűiben vadakat nyomoztam nevelő atyámmal, elfáradván, egy vén tölgy alá dőlve kezdé akkor ama buzgó hazafi harczait beszélni, őseimnek s a hajdani vitézek tetteit leírni. Minden árnyékban látám olyankor Scipio és Hannibal lelkeit felém mosolyogni, s égő szívem dicsőség után vágyott! minden térség Arbelának tetszett, és szívemet elragadá a régi görögök honjába. Hiú remények, arany feltételek! a hideg valóság kiszakaszta a képzelet csendes köréből, és ide vetett a fájdalom sanyarú markába. Itt állok mint rab, magammal tehetetlen, vadaktól környülvéve! sorsomat vádolom, s bágyadt kezekkel lánczomat emelgetem. Hah! ez az élet nehezebb ezer halálnál, és ki nékem e szívet átszúrja, legyen ő angyal vagy ördög, én őtet áldani fogom.

MÁSODIK JELENÉS.

Zelmíra, az előbbi.

Zelmíra. Megbocsáss Elek! hogy háborgatlak, de az atyám ma oly komor és haragos, hogy jelenlétét szinte kerülnöm kelletik. A te látásod újra felvidít, de mely szomorúság fekszik képeden! Szólj Elek! talán segithetek; vagy legalább veled osztom fájdalmadat, ha az enyhűlést egy sebes szívnek adhat.

Elek. Áldott lélek!

Zelmíra. Nem illik a visszatartás irántam: a szavak által, a mint mondád, megkönnyűl a szív nehéz terhe, azért —

ELEK. Nem, jó teremtés! nem terhelem ártatlan melledet nehéz panaszimmal; bár soha ne érezd azt, a mi most szaggatja haldokló szívemet. Hagyj el, Zelmira! A magányosság erőt ad, mely nekem oly szükséges.

ZELMÍRA *(mély érzéssel)*. Miért tanitottál érzeni, ha ily kegyetlen visszataszítasz. *(Szomorúan el akar menni.)* Légy boldog!

ELEK. Ne itélj balúl barátod felől! Ha szívem titkait előtted takartam, ezt a visszatartást igaz barátságom szülte; ismerem érző szívedet, azért kímélem. De te voltál pártfogóm, te enyhítéd rabságomat, azért neked bizodalommal tartozom; ülj le mellém, és hallgasd okát méltó fájdalmimnak.

ZELMÍRA. Én akarom hallani, legyen bármely rettenetes (*leül*) és ha nehéz sorsodon könnyeim hullanak, ne ügyelj reájok, mert éretted folynak, és nekem édesek.

ELEK. Látod-e azt a várat napnyugat felé a hegytetőn?

ZELMÍRA. Látom, és a mint hallám, azt atyám ostromoltatni akarja, szörnyű boszút esküdött lakosinak, mert már egyszer hiába vítta meg, és falai alatt egyetlen testvérem elesett.

ELEK. Ez a hír hasítja szívemet! Oh Zelmira! ha tudnád — az a vár születésem helye.

ZELMÍRA *(ijedve)*. Szerencsétlen! Most értelek.

ELEK. Midőn atyád vérszomjúhozó népével Hunniát ellepte —

ZELMÍRA. *(képét eltakarja)*. Ne nézz reám Elek, én tatár vagyok.

ELEK. És éltem védangyala! De hallgass tovább. Alig hallám hazám veszedelmét, felkészűltem annak védelmére. Akkor itt hagytam egy jó atyát, és egy leányt — egy leányt, oly szépet s jót mint te —

ZELMÍRA. Tovább! tovább! öntsd keblembe szíved gyötrelmeit, van erőm hordozni.

ELEK. Nem kérődzöm vissza régi örömimet, csak azt vallom, hogy szerencsés voltam. Jelen voltál ama véres harczban, melyben atyád népe győzött, melyben a sokaság a vitézséget lenyomta és oda veszett Hunnia virága: Sajó habjait magyar vér festette, és a szittya szabadságért sok ezer bele dőlt a halál karjába.

ZELMÍRA. Született vadságomban akkor annak örültem, mitől most irtózom.

ELEK. A keresett halál engemet elkerűlvén, balsorsom kezetekbe vetett; te tartád fel éltemet, midőn egy tatár mérges nyilát már mellemnek szegezte: egy életet, megbocsáss Zelmíra, melyet lelkem átkoz, nem hogy rablánez terheli kezemet, hanem hogy bizonyságává kelle lennem hazám romlásának, és most, hah fene sors! kedveseim ily szomorú végének.

ZELMÍRA *(felkel, magában)*. Drága ifjú! sorsodat könnyebbíteni igyekszem. *(Elekhez.)* Ha boldogíthat egy remény sugára, légy békén s bízzál Zelmírában. Az atyám kegyetlen ugyan, de nincs minden emberiség nélkül, és engem szeret; még ma lábához borulok, neked szabadságot és a vár lakosinak kegyelmet kérek.

ELEK. Míg az atyám harczolni tud, kegyelemért nem esdeklik: békességet hasztalan remélsz, mert atyád kemény szíve boszú után lángol.

Zelmira. Első kérésem életemben, ő meg fogja hallgatni. Mely üdvösség! mely gyönyörü gondolat! ha én lehetnék a te szabadítód, és feloldozhatnám rabláncczodat. Oh te felséges nap! ki szent tüzet gyújtasz az élők keblében, légy hatalmas segédem, és titkos szószólóm; segítsd azt végeznem, a mire az emberiség s a szerelem késztet. (*Nagy indulattal.*) Elek! Elek! te azután szabad lészsz és boldog szerettebbed karjában. (*Könnyes szemmel.*) Én elhagylak. (*Karjába dől.*) Légy boldog! (*Elszalad.*)

Elek (*maga*). Mely isteni szív! kár ott neked érzeni, hol mását soha fel nem találod. Mit akar a sors, hogy ezt az ártatlan lelket életem tövises útjára veti? Ő volna kiválasztva engem megmenteni a kétség vas karjából; ha Kajuk — nem nem! bár merre fordítom elmémet, reményt nem találok, tornyozva áll előttem a lehetetlenség hideg óriása, és gyilkos fájdalom emészti életemet.

HARMADIK JELENÉS.

Kobut egy tatárral. Elek.

Kobut (*Elekhez*). A tatár vezér veled szólni akar, sátorában várakozik reád.

Elek (*megvetéssel.*) Mit kivánhat tőlem, hogy téged küld hozzám?

Kobut. Meg fogod hallani; használd a szerencsés órát, melyet készíték, s magadra vess, ha hiába elillant. (*Tatárhoz.*) Te oda fogod őtet kísérni.

Elek. Megyek, hogy gyűlölt jelenlétedtől magam elhúzhassam.

Kobut. Ügyedet megszántam! barátoddá lettem.

Elek. Te az én barátom? inkább a mérges hyénát szorítom mellemhez; a te kezedben az öröm is méreggé válik. Gonosz fejedet e lánczczal töröm be, ha még egyszer nyelved e szent nevet említi. (*El a tatárral.*)

Kobut (*maga*). Nevetem tüzedet, nem soká dühödől. Örülj Kobut, munkád jól kezdődik. (*Gondolkodva.*) De mégis veszedelmes játékba kaptam. Kajuk büszke feltételét egy ígért leányért feláldozta, de ha én nem teljesítem? akkor könnyen általlátja titkomat és én leszek az áldozat. Kobut! Kobut! itt egy örvény, mely hogy engem el ne nyeljen, Kajukot kell bele taszítnom. Ki jön itt? Orangzeb! éppen jókor: most segíts képmutatás!

NEGYEDIK JELENÉS.

Kobut, Orangzeb.

Kobut. Hová oly sietséggel, barátom?

Orangzeb. A vezér parancsolatját hirdetem ki a népnek! ezen pillanatban monda le az ostromról.

Kobut. Mit tartasz ezek felől?

Orangzeb. Csodálom a vezér oly sebes változását, különben állandóbb feltételeiben.

KOBUT. Ez az én munkám! láthatod, hogy nem kevés tehetségem.

ORANGZEB. Valóban? így hát te messze vitted!

KOBUT. Reménylem, hogy ezek után nagyobbakat hallasz. De elég erről, mást akarok neked kinyilatkoztatni. (*Enyelegve.*) Gondold csodálkozásom: most hogy ide jöttem, Zelmirát a magyar ifjú karjai közt láttam. (*Orangzeb haragját hiában akarja titkolni.*) Ez a nyughatatlanság, ez a bizonytalan tekintet különös érzésre mutat! Valld meg, Orangzeb, te szereted Zelmirát.

ORANGZEB (*tűzzel*). A dicső napnál! ez olvas a szívekben. Kobut! ezen hírért meg tudnálak ölni. Szólj, ki fedezte fel előtted titkomat?

KOBUT (*édesen*). A barátság! (*Átöleli.*) De vígasztalódjál beteg szív! bízzál bennem, én leszek orvosod.

ORANGZEB. Most világos előttem Zelmirának irántam való bánása, de boszút állok magamért.

KOBUT. A magyar foglyot szereti.

ORANGZEB. Ezer átok reá! én őt porrá töröm.

KOBUT. Légy nyugott; azt a magyart Zelmira ma utolszor látta, én örökre elrejtem előle. De minekelőtte titkomba beiktatlak, szólj; vannak-e a nép között hív barátid?

ORANGZEB. Egy egész osztály kész szolgálatomra.

KOBUT (*titkos örömmel*). Több mint elegendő; engedd, hadd öleljelek, barátom! A vezérhez sietek, azután felkereslek és még az éjjel kinyilatkoztatom, mit készített csendes iparkodásom barátom javára.

ORANGZEB. Elvárlak. (*Jobbra balra elmennek.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Kajuk sátora.)

Kajuk, Zelmira.

ZELMIRA (*Kajuk lábai előtt*). Még egyszer, kedves atyám! ne tagadd meg gyermeked legelső kérését: tekintsd könnyeimet; én boldogtalan leszek, ha ő oda vész. Óh drága atyám! a dicső napra kérlek, hallgasd meg esedezésemet.

KAJUK. Állj el kérésedtől Zelmira, kérj akármit, csak azt ne kívánjad.

ZELMIRA. Add nekem az egész világ kincsét: Elek nélkűl nincs érdeme előttem.

KAJUK (*keményen*). Nem reménylem, hogy őt hiú reménynyel biztattad, melyet én soha nem teljesítek.

ZELMIRA. Csak arra biztatám, a mire az emberiség tanít.

KAJUK. Elég, tudod, mit végeztem. Én mint egy félénk e várat elhagyjam? ezt a tájt, mely fiam hamvait elzárja: Nem, ha e várat úgy által nem adják, ostrommal veszem bé; dicsőségem és fiam kiontott vére azt kivánja és ezeket egy leány könnyeiért fel nem áldozom. Menj. (*Zelmira el.*)

KAJUK (*maga*). Az ifjú éljen és legyen szabad.

HATODIK JELENÉS.

Elek s több tatárok, az előbbi.

ELEK (*bátran Kajuk elébe áll*). Miért hivatál?

KAJUK (*a tatárokhoz.*) Szabad férfiúval akarok szólani. Vegyétek le lánczait. (*Lánczait leveszik és el.*)

ELEK. Add vissza fegyvereimet is, akkor leszen szabadságom teljes.

KAJUK. Az is megleszen, de viszont-szolgálatot kívánok tőled. Minekelőtte győzedelmes seregemet honomba vezetném, akarom ezt az országot, melyet karom meghódított, egy érdemesnek adni. ki mint helytartó itt országolna.

ELEK. Él Béla királyunk, néki helytartó nem szükséges.

KAJUK. Bélát lenyomta fegyverem ereje; ő elhagyá trónusát és országát.

ELEK. El nem hagyja a magyar jó fejedelmét, bármely sors találja. Győztél ugyan eddig, vezér, de ne kérkedjél vele, mert a hadi szerencse változó és az igazat védlő ég a magyar fegyvert újra fölemeli.

KAJUK. Hiú reménység! ezen várnak csekély népe áll egyedűl seregeim előtt, ha akarom, az is széjjel oszlik; nincs oly része országtoknak, mely ne rettegne nevemtől, de elég a diadalom, már több vért ontani nem akarok. Menj azért a várba és mondd annak a nemesnek: hogy Kajuk tatár vezér becsűlni tudja az igaz vitézséget és őtet tiszteli mint elsőt nemzete közt; mondd neki, hogy nyissa meg kapuit és vegye által barátságban azt a nagy hivatalt, melyért nékem csak esztendőnként adózik.

ELEK. Csalatol, vezér! midőn ily ajánlást tészsz a magyarnak s országot osztogatsz, melynek bírásától sok éles kard visszatartóztat. Hogy általam ama ritka vitézt hitszegésre mered bírni, azt csak fegyvertelen fogságom engedi.

KAJUK. Hogy a magyar fegyver nekem nem árthat, azt megmutattam; hogy te nemzeted sorsát takarni akarod, azt szeretem; bátor szívre mutat és tüzedet dicsérem. Gondold meg ifjú, hogy kegyelmem éltedet fentartá s alkalmatosságot nyújta hazádnak szolgálni.

ELEK (*eltökélve*). Add vissza lánczomat.

KAJUK. Menj fel a várba, és ha ama nemes lábaimhoz borúl, elfelejtem neki, a mit itt vesztettem.

ELEK. Egy magyar a te lábaidhoz? — de ezekre haláloddal felelnék.

KAJUK. Vígy néki békességet.

ELEK. Hogy az által könnyebben lest készíthess neki.

KAJUK. Ifjú, tudd meg, hogy csak a gyenge csal, az erős parancsol.

ELEK. Mely igazsággal?

KAJUK. Győzedelmem által.

ELEK. A magyarok titeket soha meg nem sértettek, itt nektek semmi igaz keresménytek nem volt; nem rendes harczczal,

hanem vad rablással öntéd el hazám szép környékét és éhezve a prédára estetek; dicsőséget attól soha ne várj.

KAJUK. Mérsékeld tüzedet s kegyelmemet haragra ne gerjeszd! tudod kivel beszélsz; kit illet ez a merész bátorság? Rettegj ifjú: egy tekintet tőlem és a porban heversz.

ELEK *(érdemmel)*. Látom véres kezeid közt az erőszak vas kormányát, de halni tudok, megvetem hatalmad.

KAJUK *(félre)*. Így szeretem az ifjút, akaratom ellen tiszteletre buzdít. *(Elekhez.)* Most még jóakaród vagyok, menj fel a várba és mondd ama vitéznek, hogy érdemes arra, hogy Kajukot megismérje s engedjen a szükségnek és önnön hasznának.

HETEDIK JELENÉS.

Orangzeb, Kobut, az előbbiek.

ORANGZEB. Győzedelmes vezér! véghez vittem, a mit parancsoltál, a nép örűl, hogy holnap nyughatik.

KAJUK. Ím hallod ifjú, hogy az ostromot halasztom és a békességet valóban kívánom; azért holnap követemmel felmégy a várba, kelendő nap már ott találjon, különben örökös rabság leszen makacsságod bére. *(Kobuthoz.)* Te vedd követségem jeleit s parancsolatomban eljársz. *(Kajuk a többiekkel el a sátor jobb felén.)*

ELEK. *(maga)*. Oh mennyei igazság, világítsd elmémet! Két út van előttem, melyre ez a pogány késztet, és mindegyik kedves szívemnek: Emelka áll az egyikén angyali képével és örök egyesülést igér; a másikán a haza gyámolangyala áll és borostyánkoszorút tart kezében, de csak a síron túl adja meg jutalmát. *(Nagy érzeménynyel.)* Emelka! téged látni, e szívhez szorítni — nem, azt a boldogságot magamtól meg nem tagadhatom. Felmegyek és elkészítem arra a nagy s örökös útra: lássa ő, hogy híve maradtam mind halálig hazámnak és szerelmemnek; lássa Zsigmond, hogy érdemes voltam fiának hivatni. *(Felháborodva.)* Félre gyászos képek! ti ijesztő kétségek! által ne lépjétek éltem keskeny körét, melyben egy uj Éden tenyészik; ne keserítsd, gyilkos fájdalom, a jelenlét örömét és vond ki mérgedet üdvösségem kelyhéből; egészen hadd érezzem még egyszer azt a boldogságot, melyet a szerelem édes bája keblemben gerjesztett, azután — azután engedj meghalni.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Kajuk, Kobut, Orangzeb, több tatárok és az előbbi. Zelmira egy más sátornál hallgatódzik.

KAJUK. *(Kobuthoz a sátorból kijövén)*. Ezer arany leszen jutalmad, ha azt végbe viszed, a mit fogadtál. *(Elekhez fordul.)* És te mit végeztél?

ELEK. Felmegyek a várba, de ha véled, vezér, hogy a haláltól való félelmem hazaárulóvá tehet, inkább öless meg azonnal.

KAJUK. Hazád hasznát akarom, különben nekem mindegy —

de minden esetre visszavárlak; ezer szemekkel vigyáztatok reád, és kínos sors fog követni, ha vissza nem térnél.

ELEK (*érdemmel*). Kíméld szavadat. Hogy visszatérek, azt hitemmel bizonyitom; de hogy a várnak ura utolsó csepp vérig harczolni fog, azt is fogadom: légyen ez elég. (*Elmegy. Kobut utána.*)

KAJUK. Büszke magyar! Ha az ország romladékai ittlétemed s győzedelmimet nem hirdetnék, azt vélném, hogy győzhetetlen, A dicső napnál! az emberek számát mind eddig gyűlöltem; ezen ifjú kényszerít az erkölcs érdemét tisztelni. (*El.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Zelmíra (más felől előjön).

ZELMÍRA. Elek visszatér, őt még látom, ez már elegendő vígasztalásomra. (*Gondolkodva.*) Minden körülöttem nyugodalomnak készül, maga a természet szendergésnek ered, csak engem kerűl a nyugodalom. Lelkem fellengez és hasonlítást keres mostani s régi életem közt. Illendőbb ugyan mostani életem, és az emberhez jobban vagyon alkalmaztatva, de csendes könnyek folynak még is régi vadságomért és sokszor azt kivánom — megbocsáss Elek — hogy bár soha ne láttalak volna. (*Indulattal*). Szelídebb érzésekre birta ő szívemet és sokért, a mi voltam, nem lennék, de az egész világ kincsét oda adnám, ha, a mi most vagyok, nem lettem volna. (*Lágyan.*) Egykor csak örömek tölték óráimat, a kelő nap látása, az atyám mosolygása már boldoggá tehetett; rózsaszínben állott előttem a világ, s minden tárgy vidám kedvre ingerle s felém örömet lehelle, az egész teremtményben legboldogabb valék — most, számtalan tűzkivánatok terhelik mellemet, a lehetség határit elhaladja elmém, ámbár tudom, hogy nem vagyok szerencsés. Elek! Elek! nem vádollak, de tanításid elragadták nyugodalmát éltemnek.

TIZEDIK JELENÉS.

Orangzeb, az előbbi.

ORANGZEB. Ily magányosan és búba merűlve?

ZELMÍRA. Nyugodjál meg rajta, megvallom te nem vagy az oka.

ORANGZEB. Nem is volt szándékom neked bút szerezni.

ZELMÍRA. Valóban Orangzeb? annyi érzeményt nálad nem kerestem.

ORANGZEB. Mit nem tehet a hatalmas szerelem! Zelmíra, tovább nem titkolom, hogy a te bírásod éltem legszebb kívánsága; az atyád, reménylem, nem fogja hátráltatni, minthogy nemzetségem a tiedhez hasonló, és értékem is annyi, hogy bőségben táplálhat; mihelyt elérjük a hazai földet, felosztom véled csendes hajlékomat.

ZELMÍRA. Ne oly hirtelen, Orangzeb; én érzésedet sajnálom, mert nem viszontagolhatom.

ORANGZEB. Nem lészsz szerencsétlen! Emlékkezzél vissza, hogy már mint gyermekek egymáshoz köttettünk, s hogy még a honi földön legszebb prédámat neked igértem. (*Kihúz egy gyűrűt.*) Nézd ezt a drágakövet.

ZELMIRA. Mint gyermek örültem volna neki, most nem kecsegtet: tartsd meg ajándékod.

ORANGZEB. Vedd igéretem s tiszta szerelmem jeléűl.

ZELMIRA. Hagyj el! őrizd vezéred drága életét és engem ily ajánlással ezután megkímélj.

ORANGZEB. Élesek szavaid — hiszem, nem jönnek szívedből.

ZELMIRA (*félre*). Nem, a dicső napnál! te őt el nem törlöd. (*Orangzebhez*). Hagyj el.

ORANGZEB. Nem, Zelmíra, szavaid el nem ijesztenek, tőled el nem állok, bár mibe kerüljön — jön az idő s tőlem rettegsz.

ZELMIRA. Idétlen dorgálás! Légy férfi, Organzeb, és ne tedd nevetségessé magad egy gyenge leány előtt.

ORANGZEB (*felháborodva*). Hah, nékem ezt!

ZELMIRA. Elfelejtem, a mit tőled hallottam, oltsd el szíved lángját és tedd tovább is érdemessé magad az atyám kegyelmére. (*El akar menni*).

ORANGZEB (*visszatartja*). Maradj, Zelmíra! Szólj, mely reményt vihetek magammal?

ZELMIRA. Légyen elég, a mit szóltam.

ORANGZEB (*titkolt méreggel*). A szerencse többé így öszve nem vezet, mit reménylhetek?

ZELMIRA (*megvetve*). Hogy atyámat kérni fogom, mentsen meg utóbbi üldözésedtől. (*El*).

ORANGZEB (*maga*). Elég, Zelmíra! a mit a szerelem nem eszközlött, végezze az erő, de soha el nem felejtem, hogy egy alacsony rabnak áldoztál fel. Kobut! most téged követlek.

(*A kárpit lefordúl*).

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szádvárban.

Kobut, Batu.

KOBUT. Mely szerencse, barátom! Téged ezen a földön látni nem reményltem.

BATU. Változó csillagom sokfelé hányt vetett s végre tegnap e várba hozott, a mint látod, nem a legjobb állapotban. Veled, mint látom, a szerencse jobban gazdálkodott.

KOBUT. A mint veszed: én ugyan magam koholtam sorsom talpkövét, ama vak istennére nem sokat bízok: a ki mint vet,

úgy arat; nekem jól mennek dolgaim, kivált hogy rád akadtam. Beszéld el röviden sorsodat, mert nem sokára a várt elhagyom; itt, gondolom, senki nem háborgat.

BATU. Mind oda lent vannak az ifjú körül, kit magaddal hoztál; az úr neki a vár falait mutatja, én elhagytam őket.

KOBUT. És reám találtál. A mint látszik, ez ifjú itt nagyon ismeretes.

BATU. Mint hallám, a vár urának nevelt fia s Emelka jegyese.

KOBUT. Szerencsés követség! — Beszéld el éltedet.

BATU. Kúten királyunk halála után azon titkos gyülekezetben, a mint emlékezem, te is jelen voltál, melyben véres boszút esküdtünk a magyarok ellen, hogy nagyobb részét nemzetünknek megölték. Akkor én elváltam és Tugut vezérhez adtam magamat, kit mindenfelé az országban vezettem és nékie rablani segíték; végre Frangepán őtet meggyőzte; seregét elszéleszté és kincseit elfoglalta; maga Tugut a csatában elveszett, egy része népének Kádán vezérhez szalada, de nagyobb részét a győző elfogta. Én elillanték, soká elhagyva tévelyegtem, ezen ruha mentett meg több ízben a haláltól; míg ezen tájra jutottam, hol az éhség s a bágyadtság annyira elértek, hogy már magamat a halálnak szántam; de véletlen tegnap egy magyar a kősziklák között előttem termett s földijének tartván, e várba hozott. Itt van egész életem s több esztendei vándorlások után nem maradt más, mint töródött testem s azon hiedelem, hogy esküvésemet híven megtartám.

KOBUT (*átöleli*). Kúten megbántott lelke! tekints le hív szolgáidra.

BATU. És te barátom?

KOBUT. Értelek, Batu. Bátran kezet foghatok veled, mert én is szorosan hitem után jártam. Eleintén Kádán vezérnél voltam útmutató s én voltam az, a ki az erdőkbe elrejtett magyarokat egy hamis levéllel ki tudtam csalni s a halálnak áldozni. Most Kajuk első titkosa vagyok, ki ide küldött mint követet; azonnal visszatérek és a várt ostromoltatom.

BATU (*megijedve*). És én?

KOBUT. Téged oly bátor férfiúnak ismerlek, ki egy-két könyön meg nem indul, hulljanak bár a legszebb szemekből.

BATU. Már azon túl vagyok, most már csak nyugodalmat és könnyű életet kívánok.

KOBUT. Mely teljes mértékkel meglegyen; de előbb én is egy csekély szolgálatot várok tőled.

BATU. Ha tehetségemben áll.

KOBUT. Láttad ama magyar nemesnek leányát?

BATU. Igen.

KOBUT. Én annak a magyarnak esküdt ellensége vagyok; halála elkerülhetetlen. Ő nemzetünknek mindig ellensége volt 's azt velem az utolsó országgyűlésen mélyen éreztette, s gondolom, ő volt egyik Kúten király gyilkosai közül is; de leánya már akkor magához vonta szívemet, mostani látása szerelmemet újra felgerjeszté; ezt a kincset a tatároknak prédául nem adhatom.

BATU. Az pedig a várnak bevételével elkerülhetetlen.

KOBUT. Én találok benne módot, ha segéd kezeidet nékem nyújtod. A csatától gyenge egészséged miatt magadat könnyen elhúzhatod, az alatt tartsd szemmel Emelkát, s ha a vár közelít estéhez, akkor —

BATU. Hát ha ellenkező történik?

KOBUT. Ötszáz ember ötvenezernek!

BATU. Hát mit tegyek vele?

KOBUT. Ha már látod, hogy a félelem elfogta szívét, akkor könnyen birhatsz vele s bevezeted ama kőszikla alatt lévő barlang belső rejtekébe; én az alatt elvégzem a több szükségeseket s utánad sietek a barlangba.

BATU. Arról bizonyos lehetsz.

KOBUT. Számot tarthatsz köszönetemre.

BATU. Itt kezem.

KOBUT. Kedves barátom! Ezután sorsod az enyémhez lészen kapcsolva. De most hagyj el, hogy valaki együtt ne találjon. Légy boldog s teljesítsd kérésem.

BATU. Bizonyosan. (*El.*)

MASODIK JELENÉS.

Kobut.

KOBUT (*maga*). Ez nekem bizonyos, nem hiszek ugyan szavaidnak, de a szükség kényszeríti nekem használni. Valóban úgy látszik, mintha valami hatalmas lélek lépett volna velem szövetségbe, ki látatlanul körülöttem jár és mágusi erővel minden környülállást hasznomra fordít. Emelka! mely édes név, de még ezerszer édesebb s kívánatosabb bírása. Mely szép ő, arra alkotva, hogy szerelmet gyújtson az emberi szívekben. — Szerelmet? de akarja-e ő azt viszontagolni? nem hallám-e, hogy már választott? Együgyű okoskodás! melyre egy idétlen elme fakad; nem kell nékem szíve, én benne egyedül nemét csodálom. (*Magát elfelejtve.*) Ha ezek a karok őtet általszorítják, ha gyönyörű ékei előttem állanak — mit akkor a szív, ha egész létem testesült öröme karjai között olvad el, s az ő könnyei, szűz vergődései, lassú elhalása ölelgetésimet édesítik. Ezt az üdvösséget el kell érnem, bár mibe teljék is az.

HARMADIK JELENÉS.

Zsigmond, Elek, Bálint, Balázs, zászlós, több szádvári katonaság és az előbbi.

ZSIGMOND. És semmi módon sem lehetne visszatérésedet hátráltatni? Kedves fiam! minden értékemet oda adom váltságodért.

ELEK. Noha az aranyat a pogány imádja, Kajuk mégis szavát annál nagyobbra becsüli. Dicsőség s nagyravágyás az, a mi vad szívét vezérli.

ZSIGMOND. Mely keserves fordulat! Te, ki után atyai szívvel

sóhajtoztam, végre megjősz, új erőt, új életet öntesz keblembe — és egy óráig tartó boldogság után készülsz örökre elválni! Emelka! szegény leányom! ez a hír letöri létedet.

Elek. Kit neveztél atyám! Mindent a világon el akarok szenvedni, szólj a leggyilkosabb kínokról, csak ezt a nevet többé ne említsd, ez a név aláveri lelkemnek erejét.

Balázs. Csendes szunnyadásban hagyám el őtet, melyre sok szívreható érzeményi késztették; szép álmok kápráznak előtte, azt angyali mosolygása mutatja, s édes sóhajtások között többször Eleket kiáltott.

Elek. Kíméld, oh kíméld szívemet! érzem, szakadni kezd. Emelka! Emelka! az élet még is szép.

Bálint. Maradj nálunk, jőjjön a pogány egész népével éretted, és mi győzünk.

Zsigmond. Ha pedig a sors úgy végezte —

Elek. Ne tovább atyám! Te voltál tanítóm, te vezettél az erkölcs útjára: nem érdemelném fiadnak hivatni, e szent nevet hordozni, ha valaha kitérnék fényes nyomdokából. Visszatérek hát s szavamat megtartom. Lássa Kajuk önnön kicsinységét s tanuljon emberséget, hűséget.

Zsigmond. Felséges ifjú! tündöklő szemeid erős lelket hirdetnek.

Zászlós. Könnyen elválsz te életedtől.

Bálint. Reménylem, még öszvetalálkozunk.

Elek. Ott, hol rózsaláncza szerelmünknek soha el nem szakad. Barátim! a halál nem félelmes és ily állapotban az élet remekje.

Kobut. (*elölép.*). Bebek Zsigmond! hallgasd általam mit izen Kajuk, a tatárok hatalmas vezére.

Zsigmond. Mit akarhat ő vélem? A mit hirdetni akarsz, azt előre láttam; mondd neki, hogy készen állok,

Kobut. Ne itélj hirtelen; nem jött Kajuk e tájra ismét magyar vért ontani, sőt veled szövetségre lépni eltökélett szándéka. Ötvenezer győzni tanult népével áll Kajuk a falak alatt, és ha az ész szavára nem hajlasz, váradat lerontja; egy tekintet tőle és egy kő sem marad meg helyén: fontold meg hatalmát. Ő, ama dicsőséges vezér, néked békességet s kegyelmet igér; nyisd meg nékie váradat és minden károd nélkül honába visszatér.

Zsigmond. Végeztél?

Kobut. S minthogy ő reá a mongol korona vár, neked átadja Magyarország kormányát, melyért te neki csak esztendőnként adózol.

Zsigmond. Mondd vezérednek, hogy Bebek még szabad s kegyelmére nem szorúlt; mondd neki, hogy hazám ellensége előtt váram zárva marad, és hogy csak holttestemen keresztül jöhet bírásához. Hogy harczolni tudok, ő azt már érzette, és ha az ég úgy rendelte, hogy esnem kell, itt állnak védjeim! bizonyítást olvasok szemökben: ha esnünk kell, dicsőségben esünk. Hogy pedig hasztalan ne essék jöveteled, mond vezérednek, hogy e magyar fogoly váltságáért kész vagyok.

ELEK. Atyám! esküvésem leköt, vissza kell térnem.

ZSIGMOND. Oh Elek! nem tűrhetem tovább, el nem eresztlietlek. (*félre.*) Egy titkos út a föld alatt elvezet a várból, azon mentsd meg Emelkát, és habár a szerencse mostohán szolgálna, ti ketten mentek lennétek, és én könnyebben harczolok.

ELEK. Zsigmond, hová ragad az atyai szerelem! vissza kell térnem, ha mindjárt előttem a pokol megnyilik.

KOBUT. Így hát tovább itt nekem nincsen keresetem.

BÁLINT. Most adj erőt e karnak égi hatalom, s engedj végeznem!

ZSIGMOND. Nem tartalak. Elek! menj, én is követlek. (*Kobuthoz.*) Te pedig mondd meg vezérednek, mit láttál.

KOBUT. Még egyszer kérdem, nem kell békesség?

ZSIGMOND. Békésséget kötni nincs hatalmamban. Béla él, ha urad azt óhajt, hozzá folyamodjék. Barátja nem lehetek, mert nagy a seb, melyet hazámon ejtett; de ha igaz szándéka a további vérontást kerülni s velem értekezni akar, jőjjön fel a várba, néki magának megnyitom. Itt, fogadom, oly szabad lészen, mint maga népe között.

KOBUT (*félre.*) Ezt elhallgatom. (*Zsigmondhoz.*) Tehozzád illik a megalázódás.

ZSIGMOND. Azt nem fogom.

KOBUT. Akkor sem, ha ennek az ifjúnak véres fejét zászlóúl előttünk hordozzuk?

ZSIGMOND (*fájdalommal.*) Halj meg fiam! (*Szava eláll.*)

ELEK. (*indulattal*). Drága atyám! a te áldásodat. (*Zsigmond kezét fejére teszi s nedves szemeit az égre mereszti.*) Légy boldog, vigasztald Emelkát!

EGY KATONA (*előáll*). Mi nem eresztünk Elek! együtt harczoljunk, de ez a vad pogány, míg mi élünk, oly könnyen véredben nem gázol.

ELEK. Mit tartana Kajuk felőlem, ha adott szavamat megszegném? Nem barátom, ezt a diadalmat rajtam ne vegye. Két esztendeig hordozom e lánczot, ezer képekben láttam a halált körülöttem és ez a lélek soha nem csüggedett, most pályám véginél mint egy köz félénk éltemet sajnálnám? Nem! nem! elvégzem sorsom rendelését. (*Zugolódás a katonák között.*)

ZÁSZLÓS. Maradj közöttünk, s ha a sors úgy mérte, halj mint egy bajnok a csata vérengző piaczán.

ELEK. Ez a kar gyenge, fegyvert már alig emelhet; a rabság kiszítta cseppenként testemnek erejét; vérem elszáradt, csak lelkem maradt épen; ez az árnyéktest egyedűl a sírba tartozik. Váljunk tehát, vitéz társaim, békén el egymástól, a ti nemes lelketek végső órámat nem fogja keseríteni. Ott az örökség éjjelében, melyet erkölcsünk világít, feltaláljuk egymást.

KOBUT (*Zsigmondhoz.*) Követségemet elvégeztem, de minekelőtte elválnék, tudd meg Bebek Zsigmond! hogy Kobut, ama szabad száju ügyész áll előtted, kit hajdan üldöztél — most már rajtam a sor.

ZSIGMOND. Hah!
BÁLINT. Elek, rosz kezekbe estél!
ELEK. Légy békén, ily alacson lélek, mint ez, nekem nem félelmes, nevetséges mérgét más karjába önti, félénk szíve egy tekintettől retteg.
KOBUT. (*titkolt méreggel*). Ezt nékem? reszkess fogoly.
ZÁSZLÓS. Köszönd, hogy itt talállak először.
ELEK. Ki jön itt? Oh égi irgalom, Emelka!

NEGYEDIK JELENÉS.

Emelka, az előbbiek.

EMELKA. (*nagy háborodással Elek karjába szalad*). Mely szomorú hír támad! Elek! nemde hazug költemény a mit hallottam? Újra elhagynál? Nem! nem! most midőn szerelem, öröm, boldogság reánk vár — nem! Elek azt nem teheti.
ELEK. Es neked kellett jönni, ezt a szívet, mely bátran a sírba nézett, újra felkölteni? (*Indulattal átöleli.*) Oh elvesztett üdvösségem! nálad hagyom az élet érdemét: lelketlen s erőtlen szállok a mély sírba. Légy erős és tanúlj veszteni.
EMELKA. Az élet csak egy rövid perczenet, engedd karjaid közt elérnem múlását. Oh légy szánakozással: a kétség, érzem, öleli szívemet.
ELEK. Vigasztald magadat, rövid az elválás, szerelmünk örökös.
ZSIGMOND. Tűrni tanúltam, de ha ezt látom, lelkem akkor méltán a síron túl jutalmát keresi, mert ezt pótolni egy élet nem elég.
BÁLINT. Itt állok s nem tudom, sirassam vagy csodáljam-e őket? Szerencsétlen ifjú! kettős halállal halsz te meg.
KOBUT. Meddig várakozzam?
ELEK. Nincs mit tennem, a hideg kötelesség elragad szívedtől, Emelka! légy boldog.
EMELKA (*Elek karjába dől*). Ölj meg! elébb, míg éltem el nem hágy, el nem válok tőled.
ELEK. Szerencsétlen! ha tudnád mennyire szenvedek.
EMELKA. Szerencsétlennek mondasz s még is, még is elhagysz! oh mely kínos gyötrelem. (*Nagy fájdalommal.*) Elek! Elek! soha sem szerettél. (*Atyja karjába dől.*)
ELEK. Légy boldog, drága lélek! ez a fájdalom vigyen örök üdvösségre. (*Nagy érzeménynyel.*) Atyám! a mit rajtam tettél — nem, szívem ellágyúl — (*Zsigmond nyakán*). Légy boldog atyám! Bálint! és ti! Nékem nem lehet. (*Kirohan az ajtón, utána Kobut és a többiek.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Zsigmond, Emelka.

ZSIGMOND (*Emelkát ápolgatja, csendes érzéssel*). Tekints le mennyei jóság! és ne hadd ez ártatlan szívet a kétség markában! és te reménység! te az élet legszebb virága s az ember hív barátnéja, térj vissza mellébe, hogy kiállhassa e rettenetes próbát. Szerencsétlen! csak rövid idő múlva mind elhagyunk, a kiket szerettél.

EMELKA (*szakadó szavakkal*). Atyám! Elek —

ZSIGMOND. Emelka!

EMELKA. (*feléledez*). Láttam őt véresen elesni. végső pillantása még engem keresett.

ZSIGMOND. Ez csak a képzelet tüneményképe, vesd ki fejedből; nem így kell ezen erős ifjút tisztelni. hanem légy hasonló hozzá; én is elvesztem őt.

EMELKA. Ily sebes fordulat, így visszataszíttatni! ez az, atyám. a mi engem keserít.

ZSIGMOND. Légy erős és szenvedd eltökélve sorsodat. még más felleg is támadhat fejünkre. Emelka! meg kell vallanom: a a tatárok bizonyára várunkat ostromolják; ha a sors könyvében éltem ki vagyon törölve —

EMELKA. Oh akkor. atyám, téged s Eleket követlek.

ZSIGMOND. Nem, kedves leányom! éltünknek urai nem vagyunk: és az ég keményen bünteti meg az erőszakos halált; hallgasd hát, a mit mondok; történhetik, hogy én elveszek — mert a dicső oltalomhoz életet kell kötni.

EMELKA. Veled éltem. engedj veled halnom.

ZSIGMOND. Fogadd meg atyád előtt. hogy éltedet kiméled.

EMELKA (*magával küszködik, végre atyjára borúlván, mély érzeménynyel*). Fogadom.

ZSIGMOND (*melléhez szorítja*), Jó lélek! mely szépen jutalmazod atyai gondviselésemet; új erőt adsz lelkemnek e fogadás által. Édes szorgalmimnak eddig adósa valál. ezzel lefizetted, a mivel tartoztál.

EMELKA (*indulattal*). Oh engedj örökös adósodnak maradni.

ZSIGMOND. Ha a tatárok győznének és én — Te sírsz?

EMELKA. Hadd mossák könnyeim atyai melledet, égi vigasztalást tenyésztnek szívemben.

ZSIGMOND. Ha én nem leszek, Emelka. siess azután azon titkos ùton, melyet csak neked mutattam, siess ki a várból és így megszabadúlsz a nehéz rabságtól; Balázs fog kísérni. áldásom s az ártatlanság védangyala tovább vezérelni.

HATODIK JELENÉS.

Bálint, az előbbiek.

BALINT. Eltünt már szemem elől, s ím visszatérek hallani, mit rendelsz.

ZSIGMOND. Bálint vitéz bajtársam! az óra közelget, mely minket vagy elválaszt, vagy szorosabban összeköt. Én megbékéltem a világgal s nyugodtan várom halálomat, azt pedig ezen áldott léleknek köszönöm.

BÁLINT. Azt vártam Emelkától; nagy lelke atyjának lakozik benne, és Hunnia szülte; a magyar szűz nem retteg az áldozattól, ha a haza s a dicsőség kívánják. Zsigmond! a katonaság együtt van, akarsz velök szólni?

ZSIGMOND. Vezesd fel őket. (*Bálint el. Emelkához.*) Te Emelka! menj szobádba s ott várakozzál reám. (*Emelka el.*)

HETEDIK JELENÉS.

Zsigmond, Balázs.

ZSIGMOND. Hív szolga, ki ifjúságodban velem osztád sorsomat, s kit szívem örömmel barátjának fogadott — még egy, talán utolsó szolgálatot kér tőled nem urad, de egy elaggott atya s barátod.

BALÁZS. A mit eddig tetlem, arra a kötelesség vitt, kegyelmed legszebb bérem vala, de mutass útat, legyen bármily félelmes, legyen magában a hosszú örökségben, ha neked békét szerezhetek, bátran elkezdem. Az idő megfehéríté ugyan hajainkat, de ifjúságot érzek tagjaimban, ha neked szolgálok.

ZSIGMOND. Mondja bár valaki, hogy szerencsétlen vagyok! a ki ily emberektől környűlvéve élhet, annak sorsa mindig örvendetes marad.

BALÁZS. Keskeny hajlék vala születésem helye, de mellem elég tágas azt megtartani, a mire tanítottál: és én mint a te szolgád senkit sem irígylek.

ZSIGMOND. Balázs! nekünk el kell válni; a tatárok holnap a várat ostromolják, a csata kimenetele bizonytalan, s ha én oda veszek, legyen legalább Emelka megmentve. Mely sors vár reája, ha őt a tatárok elfogják! Bús tekintettel, látom, megértett, téged választottalak, szabadítsd meg őtet.

BALÁZS. De már késő, mert a tatárok a várat körültáborozzák.

ZSIGMOND. Egy titkos út váramból a ligeti hegynek lábához és a sűrűség közt a nagy erdőbe vezet: addig Emelka az útat tudja, odáig vezesd és onnan a merre az ész, szerencse és az isteni sugárlás. A tatárok, ha mindjárt beveszik is a várat, elhagyják ezen vidéket, mely eledelt nekik nem adhat.

BALÁZS. Nehezen esik téged ily szükségben elhagyni! de Emelka gyermeked, az elég. De nem volna jobb Emelkát arra a jövevény magyarra bízni? ő bágyadt és a csatában keveset használhat.

ZSIGMOND. Egy idegenre?

BALÁZS. Elég, hogy magyar! Ő az útakat tudja s Emelkát Hollóvárig elvezetheti; a mint állítá, a tatárok honukba készülnek; Béla királyunk is új sereggel közelít, a ki Bebek Zsigmond leányát pártul fogja.

ZSIGMOND. Vezesd hozzám utóbb őtet, de minden esetre te is készülj az útra: nemsokára követlek. (*Balázs elmegy.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

Zsigmond, Bálint, zászlós, a katonaság.

BÁLINT. Itt állnak Szádvárnak védjei, a haza buzgó szeretete lángol szívökben és általam régi hűségöket irántad ujítják.

ZSIGMOND. Köszöntlek benneteket vitézek! A haza és a szabadság újra erős karjaitokat kéri. Kajuk nagy táborával várunkat már körülvette és azt általadni kívánta. Én régi vitézségtekben bízván, követjét visszaküldém és eltökélém magamat inkább váram falai alá temettetni, mint rablánczot hordozni.

BÁLINT. Azt merem én is mondani magamról: míg csak élek, egy tatár sem szegezi zászlóját Szádvárnak a falára.

ZSIGMOND. A csata, barátim, egyenetlen lesz, a sokaság ellen egyedül vitézségünket állíthatjuk, azért rend s okvetetlen szófogadás szükséges. Ha valaki volna köztetek, ki hazáját el tudná árulni és a viadal alatt a vár feladását említni, azt én önnön kezemmel kitörlöm az élők rendéből. Ha valaki életét oly igen szeretvén, inkább hordozza a szolgaság jármát, az álljon elő, hagyja el váramat és borúljon a pogány lábához! — Ti hallgattok? Jó, esküdjék nékem kiki hűséget mind halálig. (*Kardját kihúzza, közéjök megy.*)

(*Az egész katonaság kardot húz s valamennyen kardjaikat Zsigmond kardjához érteti*).

Esküszünk!

ZSIGMOND. Köszönöm, vitézek, a haza s királyunk nevében.

ZÁSZLÓS. Most már jöhet Kajuk, mi valamennyen egyért! nem félünk dühétől.

BÁLINT. A szabadság legyen csatakiáltásunk; az a szó, mely eddig a magyart annyi győzedelemre vezette, annak legyen szentelve egy jó magyar élete s halála.

ZSIGMOND. És ha bár életünkkel áldozunk e nagy czélnak, a történet, a világ legigazabb bírája, nevünket fentartja és tartandó érdemoszlopot emelünk maradékink szívében. Ha a jövendő tetteinket csodálja és laurust ültet füves sírhalmunkra, akkor az a vér, melyet most szívünk ont, rajta fog ragyogni és éleszti dicsőségünk hallhatatlan virágát. Ha egy magyar hívtelen kezd lenni dicsőült vezéréhez, ha elfajúlva őseitől a szabadság már szívét nem emeli, ha oly magyar e romladék alatt elmegy, lelke felébred és talán visszatér elei dicső nyomdokába. Rajta tehát vitézek! harczoljunk a királyért és szeretett hazánkért. Most a vár falára.

(*A kárpit lefordúl.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Sátor előtt.

Kajuk, Orangzeb, Zelmíra s többi tatárok.

ZELMÍRA. Jó reggelt kedves atyám! a kelő nap új örömet készítsen szívednek.

KAJUK. (*kegyesen.*) Miért kerülöd atyádat, Zelmíra? tegnap csak alig láttalak. Különben tele arczád a hajnallal vetélkedett, most oly halovány és a fentöltött éjszakát nyilván hirdetik beesett szemeid. Zelmíra! mely sokat változtál, mióta a sajói ütközet után tőlem elmaradtál!

ZELMÍRA. *(félre.)* Rettegek, hogy titkomat tudja. (*Atyjához.*) Álomtalanság és a nyughatatlan élet, más semmi.

KAJUK. Orangzeb most vallá, értékét veled osztani akarja.

ZELMÍRA. (*Atyja mellére borúl*). Nem, csak most ne.

KAJUK. Értelek — és soha.

ORANGZEB. (*félre*. A méreg megemészt; ezer átok reátok.

KAJUK. És erről, akarom, többé köztünk szó ne legyen. De hol marad Kobut: még tegnap estvére vártam, és egész éjjel oda marad, nem a legjobb jel. (*A tatárokhoz.*) Minden esetre a nép készen legyen, mert az első kürtszóra a várt ostromoljuk. (*Egynehány tatár elmegy.*

ORANGZEB. Talán a magyar nemes őt megfogva tartja, vagy amaz ifjú —

KAJUK. El nem hihetem; ama vitéz magyarban több erkölcsöt gondolok, mint hogy azt cselekedhetné, nem fér ily alacsonyság szívéhez: ő nekem tisztelt ellenségem, s ha őt nagynak nem tartanám, nem kívánnék vele mértekezni.

ZELMÍRA. Az ifjúban is nagy lélek lakik.

ORANGZEB. (*fontosan*). Mely kész szószólója lett Zelmíra annak a fogolynak!

ZELMÍRA. És méltán. Tudod, kedves atyám, hogy kérésemre őt életben hagytad és velem visszaküldötted az ország szélire. Mely állhatatosnak s nagylelkűnek mutatta ő magát, mely csendes erővel hordozta lánczait és békén nézett nehéz rabságába; egy rab sem volt hozzá hasonló.

KAJUK. Megvallom, az én szívemet is meg tudta indítani.

ORANGZEB. Kobut közelget.

MÁSODIK JELENÉS.

Kobut, az előbbiek.

KOBUT (*Elek véres ruhájával*). Győzedelmes vezér! ama nemes makacssága azt teljesíteni nem engedte, a mit fogadtam; nyúlj azért fegyveredhez és áldozd fel őket kemény haragodnak. Bebek Zsigmond nevetve fogadta követedet és azt izeni, hogy gondolkodjál vissza s ha még egy fiad volna, küldd az ostromhoz.

KAJUK. Hah! ezért véreddel adózol. Orangzeb! fuvasd meg a kürtöt! (*Orangzeb el.*) Magam vezetem az ostromot.

KOBUT. Soká ellent nem áll, csak ötszázan őrzik Szádvárnak falait. (*Az egész táborban kürt harsog. Orangzeb vissza jő.*)

KAJUK. Harmad része tehát népemnek elég, sőt sok is. (*Orangzebhez.*) Te további parancsolatomig a táborban maradsz.

KOBUT (*félre*). A szerencse ismét részemre dolgozik. (*Kajukhoz.*) Nem volt oly ocsmány név, melylyel nem illette felséges személyedet.

KAJUK. Elengedem további mesédet; hol a magyar ifjú?

KOBUT. Ő elesett az én karom által: itt véres ruhája szóló bizonyságom.

ZELMIRA. (*nagy indulattal.*) Setétedj el oh nap! húnyj el éltem csillaga! Oda Elek! oda nyugta életemnek. (*Elmegy.*)

KOBUT. Megbocsáss hatalmas vezér! én őt megölni kénytelen valék. A falakon kívül engem megtámadott, egy elrejtett tőrrel akarta mellemet keresztűl szúrni, és csak a jó szerencse mentett meg a haláltól; látván vesztemet, kardot húztam s mivel már a várból segédje közelített, gonosz fejét ketté hasítottam.

KAJUK (*kihúz egy zacskó aranyat és megvetve neki veti*). Annyi vitézséget nálad nem kerestem. (*Merőn szemébe néz.*) Kobut, keresztüllátom lelkedet; rettegj haragomtól, ha nem igaz, a miket szólottál. (*Elmegy, Orangzeb követi.*)

KOBUT (*maga*). Valóban? tehát csak annyira vihettem, hogy ez a pogány is keresztűl láthat? De mely halandó tudja a történet kormányát vezetni; hibázni az ő sorsa, de az okosé a hibát helyre hozni. Egy véletlen gondolat ütött fejébe, mely szavaimat előtte kétségesekké tette, ez nem gátol semmit, sőt feltételem inkább erősödik, melyre maga Kajuk ösztönöz. Egy lépés van már téve; nagy lépés, mert Emelkát karjaim közé vezeti: a másikat Orangzeb könnyebbítse. Kajuk vesztével új világ nyílik meg előttem.

HARMADIK JELENÉS.

Az előbbi, Orangzeb.

ORANGZEB (*sietve*). Jó hogy talállak, barátom, segíts, tanácsolj, kérlek. A szégyen és a méreg szüntelen üldöznek.

KOBUT. Mely háborodás! mi történt?

ORANGZEB. Zelmíra nekem el vagyon veszve; Kajuk, kiben minden bizodalmam vala, nekem maga megtagadá.

KOBUT. És te?

ORANGZEB. Mit tegyek? az övé a hatalom, legkisebb mozdulás életembe kerűl.

KOBUT. Szegény ember! oly könnyen elveszti lelked erejét? oly hamar lemondasz egy szép reményről? A porba véletek alacsony törpék! alig érdemli meg a fáradságot véletek vesződni. Köszönd igaz hajlandóságomnak, hogy még szeretlek és szerencsédet kívánom.

ORANGZEB. Az az egy remény táplál, hogy a magyar fogoly halála után az idő Zelmírát megkérleli és otthoni földön még hozzám kapcsolja.

KOBUT. Egy szó tőlem minden reményedet a porba dönti. Az ifjú él és gúnyolva neveti hasztalan tüzedet.

ORANGZEB. Mit? hát nem esett el a te kardod alatt?

KOBUT. Él, mondom, és csak tőled függ. — Elrejtém őt a barlangba, addig ott legyen, míg végre jobb hasznunkra folyhat. Ruháját lehúztam, Kajukot vele hitetni; ez a vér (*Elek ruháját elébe tartja*). — Nézd, mit tettem éretted! tulajdon vérem. De mi haszna, veled nincs mihez kezdeni.

ORANGZEB. Van erőm, Kobut, csak tanácsolj, mitevő legyek: ez a kéz tanúlt az ölésben, a boszúállás elfelejteti velem, a mit eddig szerettem.

KOBUT. Orangzeb! te nagyót szóltál, én többet felelek. Kajuknak meg kell halni. (*Hallgatás*). Mit, te elfordúlsz? Irtózol! Szegény ember! te csak szenvedni születtél. Most értelek már. Kajuk! Zelmírát bátrabb szív nyerje el, értem mire czéloztál.

ORANGZEB. Ő velem sok jót tett, a nap elhúzná sugárait tőlem, ha őtet megölném.

KOBUT. Vagy te, vagy Kajuk! egyitek áldozattá lesz. Dolgunk már annyira mene, hogy hátralépést nem szenved. A nép el van készítve és téged örömmel vezérének választ; akkor Zelmíra is önkényt karjaidba repűl. Félre ily asszonyi gyengeséggel! a férfi dicsőség után vágyjék, arra van ő teremtve: verengzzen bár annyi szív, arra ő nem ügyel és bátran czéljához siet.

ORANGZEB. Nem, én eloltom azt a tüzet, mely bennem dobzódik.

KOBUT. És az a magyar nevetve áldja félénkségedet Zelmíra kebelén. Jó, az ostrom után mindjárt Kajukhoz megyek: vallást teszek neki mindenről; ő nekem meg fogja bocsátni, hogy a barátság irántad annyira birhatott. Azt sem hallgatom el, hogy azt a magyar ifjút is a te segitségeddel rejtém el; mert tudd meg, hogy ama biztos társaidat arra fordítottam — én mindjárt —

ORANGZEB (*felhevülve*). Megállj! (*Magával küszködve.*) A szerelem és a gyűlölség dobzódnak mellemben. (*Eltökélve.* Kobut! ím eltökélve látsz: ő engem megbántott, a boszúállás győzzön. De mint lehet végbevinni? a nép őt szereti és a legkisebb gyanú bennünket feláldoz.

KOBUT. Bízd reám! a gyanút magunkról könnyen másra hárítom.

ORANGZEB. Légy rövid; az ostrom kezdődik, nekem mennem kell.

KOBUT. Hallgasd tehát; ha a nép Kajukkal együtt visszatér a táborba a harczot kinyugodni, mert nem könnyű munka leszen a vár bevétele; és ha Kajuk sátorában édesen aluszik, akkor te éjfél tájban add őtet által az örök álomnak. Légy férfiú. Orangzeb, egy bátor szívnek ez csak játék.

ORANGZEB. De a játék kimenetele Kobut! Kobut!

KOBUT. Te mint első Kajuk után, ki sátorába szabadon ki s bejársz, kit a nép tisztel, ki merné benned keresni a vezér gyilkosát? Sőt halála után helyébe emelnek, és a hol most kértél, ott akkor parancsolhatsz! De hogy a népnek kétsége ne legyen, azt a magyar foglyot titkon ide hozom, ruháját Kajuk vérébe mártsuk, te arra lármát üss és a nép majd nem hallgatván az ifjú mentségére, úgy is mint gyűlölt ellenségét, mérgének áldozza.

ORANGZEB. A harcz, hiszem, nem soká tart, azután erről még többet beszélünk. (*Kezét nyújtja neki.*) Kobut! te győztél, a tied vagyok minden esetre.

KOBUT (*örömmel.*) Menj kedves barátom! és ne felejtsd el mint vezér, hogy én valék egyik eszköze fényes nagyságodnak.

ORANGZEB. Számot tarthatsz érdemes jutalomra. (*El.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Kobut maga.

KOBUT. Fáradozásaim gyümölcsei gyönyörűen érnek, már nem vagyok messze czélomtól. Kajuk! Igazán mondád, hogy ez lészen Magyarországban utolsó harczod; jól jövendöltél, mert a kürt hangja többé fel nem ébreszt. Zelmira éljen, ő nekem nem ártalmas. (*Hallgatódzik.*) Ott harczolnak és az ég visszahangzik dühös lármájoktól; az a szerencsés, a ki jobban gyilkolhat, és ha az ész világánál nézzük, egyik sem tudja, miért; ezt az a tünemény láng, a hazai szeretet, azt amaz emésztő fúria, a nagyravágyás és rablás ösztönözi. De nekem mindegy, sőt ily tekintet nevetségre csiklandoz. Közelebbről nézem ezen öldöklő játékot, hogy azután annál könnyebben a várban teremhessek. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szádvár előtt. A csata közelget, a verekedők előre nyomúlnak. *Zsigmond* a magyarokkal hátra nyomattatik, azonban *Bálint* egy osztálylyal a tatárok derekára rohan, kik azután visszaszaladnak; a csata között *Zsigmond* megsebesedik, a *zászlós* őtet védelmezi, az ütközet eltávozik, csak a *zászlós* marad és *Zsigmondot* egy kőpadra segíti.

ZSIGMOND. Itt engedj nyugodni, Orbán! Sebeim égetnek; itt az árnyékban talán könnyebbűl fájdalmam: leginkább az szomorít, hogy oly hamar tehetetlen lettem. Menj Emelkához, mondd neki, hogy hagyja el sietve kisérőivel a várat, siess és vidd neki utolsó áldásomat. (*Zászlós el.*) Az a remény, hogy gyermekem megmenekedik a fogságtól, édesíti végső órámat. Nem soká még

és visszaadom a földnek a lélek porruháját, elvégzem pályámat; ez a virág, melyet a haza leszakaszt, az örök tökéletességben újra feléled.

HATODIK JELENÉS.

Egy katona, az előbbbi.

KATONA (*sietve.*) Uram! Bálint az ostromot visszaverte, és minthogy téged nem talált, engem küldött állapotod iránt kérdeni.

ZSIGMOND. Mondd vitéz barátomnak, hogy még élek, de két nehéz seb erőmtől megfosztott; mondd neki, hogy Szádvárnak szabadságát, védelmét az ő kezére bízom; és ha a vár mentve marad, legyen ő Emelka atyja, s én elköltözöm.

KATONA. Légy boldog, Zsigmond! én visszatérek a csatába; győzni, vagy halálba megyek. (*El*)

ZSIGMOND (*maga*). Vitéz Bálint! vissza nézek életem útjára és téged mindenütt híven mellettem látlak jót és roszat velem felosztani.

HETEDIK JELENÉS.

Zászlós, az előbbiek.

ZÁSZLÓS. Emelkával szóltam, átadtam Balázsnak, és amaz idegen magyarnak; csodáltam őt oly nyugodtan látni: nehéz sebeidet eltitkolám előtte, hogy még szép reményt vigyen el Szádvárról. — De minő zaj ez! Új támadás!

ZSIGMOND. Menj fel a falfokra, onnan kilátsz a szabadba.

ZÁSZLÓS (*felmegy*). Valóban új ostrom, három csoporton rohannak a várra.

ZSIGMOND. Hol harczol Bálint?

ZÁSZLÓS. A várkapu felett; már a falaknál vannak, mint a felhő úgy repül a nyíl felfelé — vitéz népünk kiállá — most lajtorjákat tesznek a falakra; a mieink egyre harczolnak, Bálint legelől — a tatárok hullanak — már szaladnak — Bálint győz! győz! Oh Zsigmond! hogy ott nem lehetsz!

ZSIGMOND. Oh égi igazság!

ZÁSZLÓS. Kajuk új népeket küld, az egész hegyet belepi sokasága: új ostrom. — a kaput feszegetik — Bálint visszaveri őket — szörnyű vérontás — több-több tatár hull — ismét új osztály közelít, a mieink ritkulnak — új ostrom a falakon — Bálint mindenfelől vitézeinket gerjeszti — a tatárok a holttetemeken a falakra másznak. Hah Zsigmond! Bálint elesik — fejét egy karóra függesztik, a tatár zászló — nem, nem, ez a tekintet megöl (*Sebesen leszáll.*)

ZSIGMOND (*nagy maga-megeröltetésével kardot húz*). Hah! nagy isten! most adj még erőt! (*A várkapu felé megy.*) Szabadság vagy halál! (*Azon közben a tatárok berohannak. Orbán és Zsigmond egy ideig velök harczolnak, végre a zászlós levágatik és Zsigmond a gyengeségtől lenyomatván, megfogatik. A tatárok felül a falakra másznak. Szádvár ég, e lárma alatt lefordúl a kárpit.*)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Sötét barlang.

Kobut több tatárokkal, fáklyákkal, Emelkát bevezeti.

KOBUT. Itt e rejtek barlangban tanúld tehát megismerni, hogy Kobut arra kényszeríthet, a miért előbb esdeklett. Itt panaszold e kemény szikláknak sorsodat, hallgasd a szelek ordítását, önnön nyögésed viszhangzását, a kígyók sivítását és a halál lassú lépését, ha édes szavaim terhedre vannak. (*Egy ideig hallgat*). Emelka! még szeretlek, még csak magadon áll — (*Lábához esik*). Nézd, térdemen —

EMELKA (*érdemmel*). Vissza szörnyeteg! te kit a természet vad haragjában szüle, hagyj el; jelenjen bár meg előttem a legmérgesebb állat, nekem könnyebb leszen, mint gyűlölt képed előtt.

KOBUT. Vedd hát jutalmadat. (*Elfordúl és egynéhány hátul álló tatároknak jelt ád. Magában*). Előbb ismerje meg kedvesét; az a tekintet lefosztja a szív kemény kérgét és közelebb viszen az az ő bírásához. Az a halaványság és az a bús tekintet gyönyörű képén, a félelem hagyományi neki még új kellemet adnak; én őtet nem szeretem, de annyi szépség mást ne boldogítson, inkább kebelemen hervadjon el. (*Élek bevezettetik kísérőivel, Kobut a fáklyásokkal elvonúl*).

MÁSODIK JELENÉS.

Elek, Emelka.

ELEK. Mire élek még, kegyetlen végzet! Oh engedd ezt utolsó órámnak lenni.

EMELKA. Hála az egeknek! újra szabadon lehellek.

ELEK. Egy fogoly társ?!

EMELKA. Mely ismeretes szavak! mely mélyen behatnak szívembe.

ELEK. Mely ömledező hang, akárki, én őtet megszólítom.

EMELKA. Talán ő is szenved, vagy hasonló áldozatot és vigasztalást óhajt én megkérdem.

ELEK. Ki vagy? felelj! Mely baltörténet hozott e helyre?

EMELKA. Oh égi irgalom, mely szózat!

ELEK. Mit hallok! ez Emelka szava! Emelka! Emelka!

EMELKA. Te vagy kedvesem? és eljöttél a síron túl is híven Emelkát vigasztalni. Oh áldott lélek! még visszatart a sors, nem követhetlek. Ne hagyj el, vigasztaló lélek, mint az életben elhagytál! járulj körülöttem és erősítsd lelkemet.

ELEK. (*nagy indulattal*). Emelka itt, hah! mily rettenetes eset.

EMELKA. Vagy ha az égi igazság egy titkos bűnért kizárt az örök üdvösségből, szólj, mit tehetek váltságodért?

ELEK. Emelka! még élek, oh egy szerencsétlen életet.

EMELKA. Elek, Elek, te élsz! Oh egek! adjatok erőt ez örömet viselnem. De hol vagy? szemeim hasztalan keresnek.

ELEK. Oly közel hozzád; de szólj, hogy jöttél ide? rettegek, ha Kobut kezébe estél.

EMELKA. És méltán, hallgssd csak. Minekelőtte a várat elhagytam volna, az a földink, kit Bálint a várba hozott és az atyám kísérőmnek rendelt, Balázst, azt a hív szolgát, orozva megölte. Én az atyámhoz akartam folyamodni, de ő megragadott és kardját mellemnek szegezte — a többit nem tudom, de mire életbe jöttem, itt e barlang bemeneténél Kobutra találtam, ki czinkosának épen akkor egy tőrt döfe mellébe; vedd, így ordíta, szolgaságod bérét; és az ezer átkok között lábaimnál lelkét kiadta.

HARMADIK JELENÉS.

Kobut, tatárokkal, az előbbiek.

EMELKA. Elek, téged látlak! mely boldogság!

ELEK. Emelka!

KOBUT. (*Elekhez*). Te magyar ifjú, te már a halálnak voltál szentelve, im én fentartottam éltedet.

ELEK. Félre veled, nincs szólásom.

KOBUT. Hogy is jöhetne gyilkoló gondolat fejembe, midőn egyedűl a szerelem lelkesít. (*Emelkához*.) Ezt egyedűl a te kedvedért cselekedtem — te elfordúlsz? Tudd meg tehát, hogy gyűlölni is tudok és hogy haragom oly nagy valamint szerelmem, azért nézd, itt szemed előtt haljon meg. (*Eleket megtámadja.*)

EMELKA. Megállj gyilkos! Én — nem, nem, vedd el éltemet.

ELEK. Engedd az én véremen dühödni. (*Kobut újra megtámadja.*)

EMELKA. (*felháborodva*). Hadd el, nem birhatom tovább: itt, itt vagyok.

NEGYEDIK JELENÉS.

Orangzeb kívülről, az előbbiek.

ORANGZEB. Itt ezen barlangban kell nekiök elrejtve lenni, itt vigyázzatok. (*Bejön.*)

KOBUT. Hah! ez Orangzeb! Valjon mit akar ő.

ORANGZEB. Kobut, mit mívelsz?

KOBUT. Azt én kérdezhetem tőled, mi hozott téged ide?

ORANGZEB. Megvesztegetted ugyan szívemet, de a jobb erkölcs felébredt mellemben, és tudd meg, hogy vezéremnek igaz vallást tettem: e helyre pedig azért jöttem, hogy gonoszságod áldozatit tőled elragadhassam. (*Emelkát meglátván.*) Még egy fogoly?

Emelka. Elek! közelget a szabadulás órája!

Kobut. Barátom! térj eszedre, most fő pontján czélunknak, és te — Orangzeb, mit fogadtál?

Orangzeb. Félre minden megbízottsággal, szégyenlem, hogy veled valaha csak szóba is állottam.

Kobut. Tudd meg tehát, hogy te is elveszesz velem együtt.

Orangzeb (*a tatárokhoz*). Ezt a két foglyot vezessétek a fővezérhez minden tisztelettel, és ezt (*Kobutra mutat*) kötözzétek meg.

Kobut. Hah! nékem ezt? ismersz te engemet?

Orangzeb. Vess számot a világgal, többet nem dühödöl.

Kobut. Hah! menj tehát — (*Kardot ránt és Orangzebet megtámadja, a ki vele öszvecsap és levágja.*) Átkozott légy örökké! (*Meghal*).

Orangzeb. Vedd jutalmadat. (*A tatárokhoz*). Ezt a testet vigyétek és vessétek a barlang gödrébe, hagyjátok temetetlen, és a vadállatok lakozzanak vele; aztat érdemlette. (*A tatárok elviszik Kobutot*).

ÖTÖDIK JELENÉS.

Zelmíra, az előbbiek.

Zelmíra (*örömmel Elekhez szalad*). Elek! Elek! Te élsz? (*Emelkát meglátja*). Ki vagy te? Elek! hogy jösz ily társaságba?

Elek. Emelka, Bebek Zsigmond leánya, ő az, kiről oly sokszor szólottam.

Emelka. Kobut ide e barlangba zára (*Orangzebre mutat*), míg ez az ifjú meg nem szabadított.

Zelmíra (*Orangzebhez*). Orangzeb! ez elfelejteti velem a múlt időt, te hibáztál, az atyám megbocsátott, (*kezét nyújtja neki*) légy nekem is barátom!

Orangzeb. Zelmíra! mely szépen jutalmazol, én megyek és a fővezért mindenekről tudósítom; addig maradjanak a te oltalmadban. (*El*).

Elek. Zelmíra! mennyi köszönettel tartozom. (*Emelkához fordul*). Emelka! ebben a jó teremtésben nézd éltem megmentőjét, biztatóját és angyalát.

Zelmíra. A te szerencséd legszebb jutalmam!

Emelka. Ki vagy te, angyali jóság? vedd buzgó könnyeimet! Ezek áldanak téged, mást Emelka nem adhat — de te elfordúlsz, szemeid kerűlnek. (*Gondolkodva*). Talán Eleket szereted? Hah! ki ne is szeresse. (*Oda vezeti Elekhez.*) Nagylelkű leány! légy te az övé, neked hozzá több igazságod vagyon, légy szerencsés.

Zelmíra (*ömledezve*). És te?

Emelka. Én nálatok maradok és boldog bizonysága leszek szép szerencséteknek.

Zelmira. Nem, a dicső napnál! e szent frigyet soha el nem szakasztom. (*Emelkához.*) Te meggyőzted utolsó kétségemet, ily nemes szív megérdemli Eleket. Legyetek boldogok.

ELEK (*nagy érzéssel*). És Zelmira?

ZELMIRA. Én atyámat honába követem és téged először teljes igazsággal mellemhez szorítlak avval a szép hiedelemmel, hogy Zelmira élni fog szívetekben.

ELEK és EMELKA (*őt általfogják*). Míg porrá nem leszünk.

ZELMIRA. Kedveseim! most siessünk az atyámhoz; és nektek szabadságot kérek; jertek. (*El.*)

HATODIK JELENÉS.

Szádváron udvar, *Kajuk* a tatár sereggel, mely őt pajzsokon előhozza.

KAJUK (*leszáll*). Vitéz tatárok! segítségtek és erős karjaitok által elértem czélomat, a vár hatalmamban vagyon és kezem közt a várnak ura; most már diadalmasan hazánkba indúlhatunk. De azelőtt még elesett fiamnak áldozatot hozok és felszentelem ama büszke magyar életét, a ki népemben és önnön szívemben oly nagy károkat tett. Hozzátok elő Bebek Zsigmondot. (*Négy tatár el.*) Megvallom, nem kis munkánkba került a vár bevétele, méltó dicséret illik az igaz vitézséghez, ellenségeink emberül harczoltak; magam is alig menekedtem fiamnak sorsától: mert egy ősz bajnok keresztűl vágván seregem derekán, nagy veszedelembe hozott, melyből Orangzeb vitézsége szabadított ki.

HETEDIK JELENÉS.

Orangzeb, az előbbiek.

ORANGZEB. Győzedelmes vezér, elvégeztem híven, a mit parancsoltál, a barlangban ezt az ifjút feltaláltam és vele Bebek Zsigmond leányát.

KAJUK. Hah! Bebek! ez a hír szívedet érdekli.

ORANGZEB. Kobut, midőn titkait felfedezve látta, ellenem kardot rántott, én vele összvecsaptam és kiontám gonosz vérét. A foglyokat Zelmira kíséri lábaidhoz, itt jön —

NYOLCZAEIK JELENÉS.

Zelmira, Elek, Emelka, az előbbiek.

ZELMIRA. Atyám! drága atyám! itt Elek —

ELEK. Köszöntlek tatár vezér! Hogy a várból vissza nem tértem —

KAJUK. Mindent tudok, és hogy te is lásd, ifjú, hogy a tatár is tudja az erkölcsöt becsülni, tehát ez órától fogva szabad vagy, menj, a hová tetszik.

ELEK. Érzem ajándékod teljes érdemét, de még egy kérést teszek szívedhez: én ama nemesnek nevelt fia vagyok, itt áll egyetlen egy leánya, tarts meg engem foglyodnak, Emelka legyen szabad.

EMELKA. Nem, tatár vezér! az atyám ellenséged vala, én rabod maradok.

ELEK. A gyenge leány neked nem ártott, én a csata vérmezején elfogatván, igaz foglyod vagyok, áldozz fel engem, Emelkát tedd szabaddá.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Tatárok bevezetik Zsigmondot; az előbbiek.

KAJUK. Hah! büszke magyar! erre, tudom, számot nem tartottál.

EGY TATÁR. Vezér! ez a magyar még most is makacskodik, mert sebkötőjét maga leszakasztván, ön halálát sietteti.

EMELKA. Atyám! atyám! hát így látlak meg megint?

ZELMIRA. (*Emelkához.*) Légy erős, ez az utolsó fájdalmad.

ZSIGMOND. Ti is, kedvesim, itt az ellenségnél? Oh ez sok!

KAJUK (*Zsigmondhoz*). Bebek Zsigmond! tudod ki előtt állasz?

ZSIGMOND. Öless meg és áldani foglak. Gyermekeim! nekem a halál int, viseljétek békén sanyarú sorsotokat. (*Leeresztik a földre*).

ZELMIRA. Atyám! te az erkölcsöt becsülöd, kegyelmed legyen hasonló lelkedhez: add gyermekit szabadon! ez legyen Magyarországban legszebb diadalmad.

KAJUK. Te győztél, vitéz Bebek. tekints fel megbékélt ellenségedre. Vitéz férfiú! az életben egymást gyűlöltük, vedd halálod óráján igaz tiszteletemet. A szívet csiklandó győzedelmi fény és a fiam haláláért való boszúállás váradba hozta számos seregemet; de ez a végső harcz: nyújtsd kezedet hosszas békességre.

EMELKA. Nagy Isten; szemei homályosodnak — atyám!

ELEK. Zsigmond! ne hadd el gyermekeidet.

KAJUK. És hogy példáját adjam barátságomnak, im halljad még, hogy szeretett gyermekeidnek szabadságot adok.

ZELMIRA (*az atyja mellén*). Atyám! ezt vártam lelkedtől.

ZSIGMOND (*kezét nyújtja*). Légy boldog, tatár! (*Elhaló szavakkal*). Emelka! Elek! áldásom reátok. Dicsőség, békesség hazámnak. (*Meghal*).

KAJUK. Tatárok! ide nézzetek, így hal a magyar, így hal meg az igaz bajnok.

EMELKA és ELEK (*Zsigmondra borúlva*). Atyám! Atyám!

KAJUK. Fedjétek be őtet a vitézség czímjével (*a tatárok zászlókat tartanak Zsigmond felett*), azután temessétek el tulajdon várában; megérdemli ez a nemes, hogy azon a helyen nyugodjék teteme, a melyet oly vitézül védett. (*Hozzája áll kiterjesztett kezekkel, hangos szóval*). Sírköve legyen: örök dicsősége.

(*A kárpit lefordúl*).



ZÁCH KLÁRA.

EREDETI HAZAI DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN.

(1812.)

SZEMÉLYEK.

Károly Róbert, magyar király,
Erzsébet, királyné.
Lajos, magyar koronaherczeg.
Kázmér, lengyel herczeg. Erzsébet testvére.
Zalovszky, Kázmér nevelője.
Fallenszky, titoknok.
Zách Felicián.
Klára } Zách gyermekei.
János }
Cselén, egy udvari ifjú.
Babonics, a királyné tiszttartója.
Lanka, ennek hitvese.
Keszi Berenda, magyar nemes.
Gyula, Lajos herczeg nevelője.
Udvari tiszt.
Apácza.
Bálint, Zách öreg szolgája.
Egy gyermek, mint genius.
Itélő bírák. Ország nagyjai. Udvari dámák. Udvari szolgák. Őr. Népség.

A darab történik Budán és Visegrádon 1330.

ELSŐ FELVONÁS.

Budán a királyi terem, a falakat a régi királyok képei ékesítik.

ELSŐ JELENÉS.

Keszi Berenda maga.

Berenda. Mely idegen minden, mely nagy változás, csak ezeknek a nemes férfiaknak képei mutatják, hol vagyok. A szem vígan keresztülfutja az oszlopok rendeit, és a falak ékességre, új ízlésre mutatnak; de félve gondolom, talán új szívekre is. (*Árpád képe alatt megáll.*) Félre tehát szemfényvesztő árnyék — itt, itt egyedűl nekem a világom. (*Fellengezve.*) Dicső királyok! nemzetem szerzői! miért voltatok ti is halandók — tetteiteket híven fentartjuk, de a tehetség és a lélek visszaköltözött világos honába. Ez Arpád! mely erőt mutat képe, mintha magával az örökkévalósággal lépett volna szoros szövetségbe; mégis őtet is elérte a mulandóság karja, mint a magas dicsőséget. — De hol marad Zách? soká várakoztat.

MÁSODIK JELENÉS.

Egy udvari tiszt, az előbbi.

U. tiszt. Egy idegen? Valjon mit akar ő? Barátom, talán — —

Berenda. Ismersz te engem, hogy barátodnak nevezsz? Valóban a barátság, mint látom, igen könnyű szó nálatok.

U. tiszt. (*büszkén*). Mi élni tudunk. Ha talán valakit keresnél, (*keményen*) én az udvart szolgálom, segithetek.

Berenda. Köszönöm.

U. tiszt. Vagy olykor egy jó tanács sem esik a porba, p. o., ha valami ügyed vagy valami késéssel lenne; egy kis eligazitás, útmutatás olykor sokat használ. Mi kérkedés nélkül szólván, sokat tehetünk.

Berenda. De ha épen nekem használni akarsz, szólj, én egy magyart keresek, ki hív királyához és hazájához, nekem minden kérdésemre igazságot felel.

U. tiszt. Ez a kérdés a régi időből való, én nem értem.

Berenda. Gondoltam, azért sajnálom, barátságodat nem használhatom.

U. tiszt. De ha a királynál valamiért esedezel, akkor szükség némely tudósítás, t. i. ki bírja kegyelmét, kinek a közbenvetése a legfontosabb — de ha nem akarod — (*el akar menni.*)

Berenda. Ha már erővel nekem szolgálni akarsz, mondd meg: azon sok között, kik a királyi kegyelem és méltóság körül lebegnek, kit különböztet a király legjobban?

U. TISZT. A szalerni Drugetek mellett kiváltképen Záchot, ki neki előbb mérges ellensége vala: de elhagyván Trencsényi Máté részét, kinél nádori hivatalt viselt, a király őtet kegyelmébe vette és nagyon szereti.

BERENDA. És méltán, mert ő józan és bölcs férfiú.

U. TISZT. Meglehet! de neki másként az egész udvar ellensége, és köztünk szólván, magam is gyűlölöm, mert oly kemény —

BERENDA. (*rá sem hallgat*). Ott jön maga —

U. TISZT. Hát ismered őtet?

BERENDA. Mint régi barátomat.

U. TISZT. Mely szerencsés történet, hogy oly nagy ember barátjával megismerkedhettem, valóban örülök. Mond neki, mely tisztelettel viseltetem iránta. (*El.*)

HARMADIK JELENÉS.

Zách, az előbbi.

ZÁCH. Még egyszer köszöntlek barátom és áldom azon órát, mely téged Budára vezetett. Mely öröm nekem, hogy egyszer még is sok kérésemnek és tulajdon jobb érzésednek engedvén, lemondasz minden pártosságról.

BERENDA. Csalatkozol, ha nálam oly vándor elmét és hűséget keressz. Tizennyolcz esztendeje ugyan, hogy Károly Rozgony térségein győzedelmeskedett és az országot elfoglalta: de vannak még hazafiak, kik őt csak hódítónak tartják, és elvonúlva jobb időre várván a tüzet nevelik.

ZÁCH (*sebesen*). És csalárd iparkodásuk jármot készít önnön hazájoknak. Titkos örömmel nézik ellenségeink, hogy Hunnia alighogy magát önnön fiaitól vágott sebében váltig el nem vérzette.

BERENDA. Úgy lehetne sorsa, ha minden magyar csak téged követne. Megbocsáss barátom, hogy most is, ámbár oly régen nem láttalak, ellenkezem veled; de azt tudod, hogy az igaz magyarnak hazája boldogsága legelső gondolatja.

ZÁCH. Nyisd meg bátran szívedet előttem, érzem teljes érdemét; és ámbár balúl vádolsz, még is neked, hidd el egyedűl magadnak, elmondom mentségemet. Én Trencsényit elhagyám, mert nálánál hazámat jobban szerettem, melynek Károlytól több szerencséjét reméltem. Eltűnvén búzgó csalódásom, nyílván láttam, hogy Máté nem ember egy kormányt vezetni; mert nem a közjó lelkesíti őtet, hanem egyedűl a személyes hatalomnak veszedelmes bírása és így jobb tehetségem csakhamar fölébredt és világosodott elmém szebb czélhoz vezetett.

BERENDA. Tartandó tökélet a tárgyat nemesíti. Legyen úgy mint mondád; őtet szebb útra vezetni, nem pedig elárúlni volt kötelességed, egy hibától irtózván, magadat egy idegen karjába vetetted. Ki tudja, mit födöz az idő homálya!

ZÁCH. Elhagyám ugyan őtet, de el nem árultam, mert titkait, melyeket velem, mint barátjával közlött, most is híven el-

zárva mellemben hordozom; karomat vontam el egyedűl tőle, és arra fordítom, a merre a kötelesség vezet; és áldom azon órát, melyben cselekedtem, mert tiszta tökéletem gyümölcsei érnek. Hogy alacsony vágyódás meg nem tántoríthat, azt megmutattam, mert nádorispán méltósága, melyet Máténál viseltem, nem vala elegendő hazámat elfelejtetni. Ismersz, ily tünemény jó rajtam erőt soha nem vehetett.

Berenda. Az nem: de a régi szokások unalma és a külföldi életnek magához vonzó nyájas kelleme. Oh barátom, nekem épen az a félelmem, mert a mely kebelbe a puhaság beszáll, onnan a szabadság csakhamar elillan.

Zách. Az igaz szabadság valóban az élet legdrágább értéke, de oda vész jótevő malasztja, ha csak fegyveres kar és halál mutatja bírását. A szelíd természet szebben használja és az emberiség javára fordítja. Ily boldog pontra juttathat bennünket Károly országlása, ha nemes igyekezetét magunk nem hátráltatjuk. Mély fájdalommal látom Hunniában az egyenetlenség sötét fellegét tenyészni, és itt a szívesség, barátság honában, sem szívet, sem érzést már nem találni. A nemzeti társaság láncza elszakadva, semmi terhet nem birhat, és egyenként erőtlen tagjai csak könnyen a porba tipratnak. Valóban, ki azt szívére nem veszi, nemzete ellen vétkezik.

Berenda. Ha az vétek, hogy szerelemmel nézem Árpád utolsó vérét, ama királyi szűzet, András leányát, a külföldön egy klastrom magányában életét elnyögni: ha az vétek, hogy hazám híre és régi dicsősége szívemet betölti; akkor (*a képekre mutat*) akkor ezek itt hasztalan éltenek.

Zách. Azt ne engedje az ég ura! Törvényünk még ép, mely a királyt hozzánk, minket a királyhoz kötött. III. Andrással kihala Árpád dicső nemzetsége, és árva Hunnia fő nélkül erejét hullatá, és önnön fiai, kik nagy vágyódásukat gátolni nem tudták, majd hogy végromlásba nem hozták, mert mindegyik királyságról álmodott: nem gondolván a nemzet ügyével, nem az ország boldogsága, csak a trónus fénye ragadá el őket. Ily veszélyes időben a római széktől Károly ajánltaték, kit a világ már bajnoknak ismert. Az egyházi rend s az ország egy része mindjárt hozzá álla. A sebes hír sok jót hozott felőle, és ámbár Máté azt titkolni akarta, még is elért mihozánk is.

Berenda. És te mindjárt hittél csácsogó szavának!

Zách. Nem hirtelenkedtem, mert tudom jól, mely üres hang sokszor egy nagynak az erkölcse, és a hízelkedés hányszor méltatlan tömjénez. De keresztül láttam tiszta akaratát és szívem meghódolt. Míg Máté minden módon czélját erőltette, addig Károly hazánkat adósává tette, mert megalázta ama büszke Velenczét, mely most egész napkelet kincseit bírja. Az ország kincstára kiürülvén, maga viselte a háború terhét, mert tulajdon kincseit zsoldnak ereszté. Jól tudja ő, hogy még sokan vesztére törekednek; de sajnálván a hazai vért, csöndes békén várja fiai megtérését és megnőtt hatalmát szebb czélra fordítja.

BERENDA. Volt egy idő, hogy máskép gondolkoztál.
ZÁCH. Míg a jobbról meg nem győződtem. (*Teljes szívességgel.*) Barátom, nem gyermeki öröm szól belőlem, de gyönyörű valóság; nézd körül magadat Budán és akaratod ellen örűlni fogsz királyunk szép rendeléseinek.
BERENDA. Az volt czélja utazásomnak.
ZÁCH. (*sebesen*). A király! Te menj —
BERENDA. Én maradok, akarom őt látni, ő is csak ember.

NEGYEDIK JELENÉS.

Király, Kázmér, Zalovszky, az előbbiek (magukat hátra huzzák).

KIRÁLY. (*Kázmérhoz*). Vedd tehát, kedves sógorom, jó szívvel, a mit hív városom adhatott. Ha dolgaim engedik, mindjárt követlek és reménylem, hogy Visegrádon talállak; addig is Erzsébet gondja legyen ottlétedet kellemetessé tenni.
KÁZMÉR. Mely szépen tudod használni a nemzet erkölcsét és kegyelmeddel még azt nemesíteni. Itt töltöm napjaim följegyzem szívembe, és ezután is híven emlékeztessenek kegyelmedre és a magyar barátságra.
KIRÁLY. Légy boldog és vidd köszöntésemet a királynénak. (*Kázmér, Zalovszky el. A király észrevevén Záchot és Keszi Berendát*) Zách!
ZÁCH. Felséges király!
KIRÁLY. Mi tartóztatott, hogy még ma csak alig láttalak?
ZÁCH. Egy munka, mely ha teljesednék, nekem szerencsémre és királyomnak, hazámnak nagy hasznára válnék.
KIRÁLY. Kicsoda az az az öreg ott? idegen előttem.
ZÁCH. Keszi Berenda, egy ősz bajnok, kinek számos napjait sok jeles tettek örökítik, Hunnia paizsa és az ellenség féleline.
KIRÁLY. Sajnálom hogy ily jeles férfiú oly ritka királyánál. (*Keszihez.*) Miért húztad el magad szemem elől? ily hazafi nekem mindig kellemetes.
BERENDA. (*bátran*). Király uram én gyűlölöm a képmutatást és ámbár hatalmadban vagyok, megvallom, hogy ellenséged voltam; maradok-e, azt ez az óra választja el! De minden esetre előtted vétkes —
KIRÁLY. A mely ellenség a te lelkeddel bír, az nekem tisztelt minden időben, és csak a köz ember retteg előtte. Mi a kérésed?
BERENDA. Tőled semmi, király.
KIRÁLY. Mint ember tisztellek mint valódi férfiút; a királyban egyedűl az idegent gyűlölöm. Hallgasd igaz vallomásomat, mert hazudni soha nem tanultam. (*Fontosan.*) Együtt nevelkedvén ezen barátommal, együtt nőtt szívünkben hazánk szeretete; de utóbb mindegyikünket más vélemény vezetett, én ellened, ő éretted harczolt; de az ifjúság szép hajlandósága mellemben marada, és ámbár elhagyá frigyünket, őtet mégis barátomnak neveztem.
KIRÁLY. Nemes érzés.

BERENDA. Hogy Trencsényi Mátét lenyomta hatalmad, elvonúltam a világtól, de mellemben egész házad ellen gyűlölséget tápláltam, melynek most új élelmet adni, vagy egészen elfojtani föltett czélom vala. Most tudod, király, mi hozott Budára.

KIRÁLY (*érdemmel.*) Nem nyúltam én erővel a kormányhoz, a nemzet akarata emelt a trónusra, és kezembe adá törvénye szentségét. Nápoly szült ugyan, de Hunnia fölvett gyermeki sorába, mert királyi vérem érette már folyt. Bal véleménye az és idétlen büszkeség szülöttje, mely egynehányat közületek ellenem fölgerjeszt. Karjaimban még erőt érzek és ezen mellben tehetséget, és míg az el nem hagy, fentartom igazságom. Felejtsd el, a mi voltam és hol születtem, tekints arra a mi vagyok és úgy tégy itéletet.

BERENDA (*félre*). Ily szózat egy királytól szívemet találja (*magával küszködni látszik*).

KIRÁLY. És te ősz bajnok, menj haza szabadon, árulót nálam hasztalan keressz. Próbált emberséged elfelejti velem, hogy neked is királyod az, kit balgatagúl megvetsz.

BERENDA (*tűzzel*). Igaz királyom vagy s maradsz, míg e szív ver. Király, te győztél. (*Lábához esik.*) Vedd ez órától fogva hív szolgálatomat.

KIRÁLY. Kelj fel és légy bizonyos, hogy a te hűséged egy szép reményt betöltött.

BERENDA. Én megyek igaz hűségem próbáját letenni. Légy boldog, királyom! nem sokára, több igaz magyar társaságában újonan tisztellek.

KIRÁLY (*kegyesen*). Itt királyi kezem igaz barátságra.

BERENDA (*érzéssel*). Legdrágább értékem, király! Én neked ártani és teli gyűlölséggel jöttem Budára, de kegyelmed arra vitt, a mire a legkínosabb halál sem vihetett volna, megtértem és éltemet királyom javára szentelem. A jövendőség legyen bírája tettemnek. (*A király előtt magát meghajtja és Záchnak kezét nyújtja: el.*)

ZÁCH. Mely sokat adott ez a pillantat, azt a barátság érzi.

KIRÁLY. Szerencsés fordulat, az ég segédkeze buzgó ohajtásim mely szépen teljesíti, a gyűlölség mérges furiája elhagyja Hunniát, és a szivesség, emberség visszatér régi lakhelyébe.

ZÁCH. Vedd kegyesen új szolgádnak, kit eddig csalárd vélemény vezetett, vedd teljes bizodalommal a meggyőzöttnek igaz ajánlását, szorosan fog ő kegyelmedtől függni, mert a szép lelkek bizodalma a tisztelet szülöttje, és a hűség legmélyebb gyökere.

KIRÁLY. Te pedig, kit szép tulajdonságok nekem érdemessé tesznek, hordozd nyilván kegyelmem jelét (*egy aranylánczot vesz nyakából és Záchéba akasztja*). Lássa egész világ, hogy a király szeret és méltán különböztet.

ZÁCH. Drága királyom!

KIRÁLY. Semmi köszönetet! Légy ennekutána is az, a mi eddig voltál, én is mindig kegyes királyod maradok.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Udvari szolga, az előbbiek.

U. SZOLGA. Felséges uram, a cseh követ tisztelni és búcsúzni akar, a trónus előtt várja felséges személyedet.

KIRÁLY. Meg fogok jelenni. (*U. szolga el. — Záchhoz fordúl*). És te készíts el mindent az útra; ha a követtel végezek, Visegrádra sietek. Ott megint ember lehetek, elvonva a világ terhes dolgaitól, mint boldog férj, mint atya csak ott érzem az élet édességét, ott a házi boldogság csendes kebelében vígan megujúlnak az ifjúság álmai, mely tündérországban maga a hideg tapasztalás is örömmel mulatoz: ott könnyebben szenvedem két reménynyel telt fiam halálát a még élők körében. Atyai szíved tudom téged is oda von.

ZÁCH. Gyermekeimet ott tartja kegyelmed.

KIRÁLY. Azután a tanácsban elvárlak. (*El*).

ZÁCH. A mint parancsolod. (*Egyedül*). A mit eddig remélni alig mertem, mit ez a szív oly régen óhajtott, igaz valósággal tenyészni látom. Hazámban egyesség, békesség és az a gyönyörü kilátás a jövendőbe, hogy még valaha magyart a fél világ uralja.

MÁSODIK FELVONÁS.

Visegrádon Klára szobája.

ELSŐ JELENÉS.

Klára és Cselén.

KLÁRA. Hiába erősíted, hogy szerelmem boldogít, ez a bús tekintet más indulatra mutat.

CSELÉN. Ne itélj oly sebesen. Gondold meg, hogy a szív és az ész egymással keményen harczolnak. Megvallom, hogy vérzik szívem az ész hideg diadalmán, de nem békétlenkedem sorsomon, ha mindjárt téged más karjában látlak is, csak te boldog lehess.

KLÁRA (*félre*). Hát még is igaz, hogy őt nem ismertem egészen; ez a vad érzés rejtve maradt ellőttem. Nagy szíve, látom, félteni is tud! (*Cselénhez*). Te érzéketlenségedet szép szavakba akarod takarni; ily gondolatra hogy jöhetsz? ily hasonlatosságot hogy kereshetsz, ha a szerelem csak maga lelkesítne. Cselén, rettegve nézek szívedbe, bizodalmat irántam nem találok benne.

CSELÉN. Nem, Klára! benned kételkednem messze volt lelkemtől, de érzem alacsonyságomat ellenére szívemnek. Menj és uralkodjál és ne hátráltasd magad fényes pályádon az én csöndes fájdalmam által. Kázmér szeret, tisztel és kegyelme szép jövendőt igér: könnyen fölemel ő érdemed szerint hatalmas karjával: és én — én első leszek, ki tömjénez nagyságodnak. Engem csak felejts

el, az a rövid boldogság legyen elég, melyet szerelmed adott. Szegény s árva nem mérhetem magam a herczeg ékes kellemével; egy trónust adhat ő, midőn nekem szerelmem öröksége minden értékem. Válaszd a herczeget! panaszt tőlem soha nem hallasz és szemem csendes könnyeit soha nem látod. Míg te boldog lészsz, szerencsétlen addig soha nem lehetek.

KLÁRA. Szebb örömet reményltem: de látom, hogy szíved tőlem eláll és elfordúlva engemet vádol. Nekem nem marad más, mint az a hideg tapasztalás, hogy te oly érzékeny mint nagylelkű valál.

CSELÉN. Elevenen rajzolod sorsomat. Visszanézek éltemnek legszebb napjára, midőn szemeid először kezdék vallani kebled érzéseit — Klára! akkor be egészen más valál. De átlátom most, hogy szánakodás vala, melyet akkor irántam érzettél.

KLÁRA. Kifejtődzvén a gyermekség gondatlan korából, te lettél életemnek tárgya, kivánatim, érzésim minden foglalatja; ez a szív a régi és a mi előbb voltam, most is vagyok néked — de az udvar előtt — Cselén, te értesz! — kínosan elrejtem tüzes érzésimet és mennyi könny, mely éretted hull, látatlan szárad!

CSELÉN (*megilletődve*). Nem, a nagy istenre! ezek a szemek csalni nem tanulták, világos tükrében tiszta szívedet látom. Drága lélek, megínt megbántott kétségem.

KLÁRA (*édesen*). És ez a szív neked újra hűséget igér. De siess e mérget kivetni szívedből, mert ha elgyökerez, nekem és neked nagy györtelmeket szülhet.

CSELÉN. Pirúlva nézek reád; érdemetlen vagyok ennyi szerencsére. Megvallom, hogy a herczeg tűztekintete és a mai összejövetel a kertben szívemet furdalták és elmémet ezer kínos gondolatra vezették. Nem akarva kezdém tagozni az ő nagyságát és az én semmiségemet, minden képben magamat csalatva láttam.

KLÁRA. Szerelem egyedűl a szerelem bére, nagyság nem volt soha kívánatim tárgya; ez a szív nekem teljesen megfelel, nálad éltem java.

CSELÉN. Legszebb boldogságom! de miért hallgatod el Kázmér lépéseit?

KLÁRA. És minek azt? Ő nekem nem félelmes.

CSELÉN. Én rettegek nagy bizodalmadtól.

KLÁRA. Önnön képzeleted árnyékától.

CSELÉN. Nagy a szépség hatalma. Kázmér meghódolt. Klára! veszedelmes a fölébredt indulat! Kerűld őtet.

KLÁRA. Ismered te jól, mely síkos úton kell járnom az erkölcs s az illendőség között. — Hogy Kázmér szűntelen üldöz, nem az én vétkem: de ellene sem tehetek, mert a királyné őt igen kedveli és e zabolátlan indulat szemében az ifjúság ártatlan játékának látszik.

CSELÉN. Tudja a királyné a herczeg tetteit? Nem, Erzsébet tiszta erkölcse vad tüzét eloltaná. Klára, megbocsáss, hogy e szív, mely bennem él, reszket éretted; nem elvesztésed vagy másulásod miatt, hanem a gonoszság kivetett hálójától, melybe utóbb, bár

hogy vergődöl, még is be kell esned. A csalárdság tekervényes útján az erős is meggyengűl s nem tudva maga sietteti romlását. Nekem Budára a királyhoz kell mennem, te itt maradsz ellenségeid között. Klára! ne vesd meg tanácsomat, kerűld azt az örvényt, mely elnyelni fenyeget, vesd magadat a királyné karjába és keress nála menedékhelyet.

KLÁRA. Félre minden kétséggel, légy békén; és míg az a szép óra üt, mely minket örökre öszveköt, engedd nekem azt a dicsőséget, magamat védeni. Új öröm tenyészik aztán félelmedből, és csodálkozva meg kell vallanod, hogy a szerelem a lelket nemesíti.

CSELÉN. (*mély érzeménynyel*). Felséges teremtés; ki a nap alatt mondhatja, hogy ily szerencsés? — életem egy hajnali álom és szívednek isteni sugári világítják rózsás pályámat. (*Melléhez szorítja.*) Légy boldog kedvesem, én Buda felé sietek. (*El*).

KLÁRA. Jó ifjú! a ki téged szerethet, az egy koronát könynyen elfelejthet.

MÁSODIK JELENÉS.

(*Lanka bejön, az ajtónál megáll, látván Cselént, nagy háborgást mutat. Klára.*

LANKA (*színlelt barátsággal.*) A királyné a kertben sétálni akar, téged választott társul: és minthogy már úgy is rég nem voltam nálad, magam jöttem hirdetni parancsolatát. (*Fontosan.*) Sajnálom, hogy ily alkalmatlan és kellemetlen követséget hoztam.

KLÁRA. A királynét szolgálnom nekem dicsőség, és legszebb kötelességem, ezen pillantatban hozzája sietek. (*El a mellékszobába.*)

LANKA (*maga*). Most hát bizonyos, hogy Cselén ezt a Klárát szereti — tagadni nem lehet, mert karjai közt láttam (*méreggel*) és nekem, ki oly hév szívvel eleibe jöttem, csak egy nyomorúlt tekintetet sem szánt! (*Növekedő indulattal.*) Hah! ezt nekem érezzétek — így megbántódni — így visszataszíttatni — Cselén! én most gyűlöllek. Félre szerelem — félre ti édes kivánatok, melyek egykor e szép ifjúhoz ragadtak — boszú! boszú most minden óhajtásom. Mely megelégedés, mely vidám kedv sugárzott ki szeméből: de fogadom, nem lesznek tartósak. Ha engem megvetettél, boldog te sem leszesz. (*El.*)

HARMADIK JELENÉS.

Kert.

Fallenszky és Babonics karon fogva jönnek.

BABONICS. Légy rövid, barátom, a mi rajtam áll, azt örömmel végbe viszem. Én gyűlölöm Záchnak egész nemzetségét, és romlására mindig segédkezet nyújtok.

FALLENSZKY. Mennyit törekedtem, hogy Klárát megnyerhessem, hasztalan! Zalovszky ellenem dolgozik, a dolgot erőltetni pedig nem lehet, mert félek, hogy a várban zendülést teszen.

BABONICS. Azt nem. azt én hátráltatni tudom.

FALLENSZKY. Az asszonyi szem ily dologban mindig meszszebb látó. Barátom. nem tudnál valakit —

BABONICS. Lanka a Záchnak nagy ellensége. Várva — itt jön maga.

FALLENSZKY. Komor tekintete nem a legjobb kedvre mutat.

NEGYEDIK JELENÉS.

Lanka, az előbbiek.

LANKA (*magában*). Ha minden kivánatit már czélnál látja, ha legszebb gondolatát már elérni látszik, akkor csapjon reá boszúm. (*Gondolatba merül.*) De hogy? — igy — nem — nem — ez — Hah, felséges gondolat!

BABONICS. Lanka!

FALLENSZKY. Barátom. nekünk épen egy jó gondolat hibázik. végbe vitelét magamra vállalom.

LANKA (*fájdalmasan*). Hogy őt először láttam, erejében tüzében. hogy magyar lelküsége szívem elragadta. mely boldog. szerencsés valék. mert azt véltem, balgatag én, hogy én vagyok szíve bálványa! (*Mérgesen nevet.*) Haha! így megcsalattatni. mely gyermeki botlás. együgyű elvesztés! pedig mind azon szép gerjedelmek. annyi édes ömledezések, annyi sok lángtekintetek egyedűl Klárát, csak Klárát illeték!

BABONICS. Mely fájdalom rágódik szíveden? Ez a bús tekintet nyilván elárulja. hogy férjed előtt egy titkot rejtegetsz.

LANKA. Nem titok már, a mit a világ tud, hogy Baboníes hitvese, előbb egy királyné barátnéja. most. hacsak érdemmel akar az udvarnál élni, egy Zách leánytól kell nekie kegyelmet koldulni.

BABONICS. Ez vala tárgya beszédünknek. őt megalázni legnagyobb szorgalmam: vagy én, vagy ő az udvart elhagyja. teljék bár éltembe.

FALLENSZKY. Tégedet. szép Lanka. vártunk frigyünkbe. bennem is Klára ellenségét nézd.

LANKA. Jól — én oly útra vezetlek benneteket. melyet ha követtek, Zách szomorú vesztét el nem kerülheti.

FALLENSZKY. Én kész vagyok mindenre.

BABONICS. Szólj Lanka, engem eltökélve látsz.

LANKA. A mit észrevettem. Kázmér kedveli Klárát.

FALLENSZKY. Teljes indulattal. melyet én is nevelni el nem mulattam.

LANKA. Ő nekem szükséges. őt választám eszköznek.

FALLENSZKY. Érette felelek; nehéz volt ugyan Zalovszky szeme előtt őtet minden álmodott erkölcsökből kivetkőztetni, de már nyitva melle. és mindent képes elkövetni Klára bírásáért.

LANKA. Barátom. mi győztünk! Mely diadalom ama büszke Záchon, a kit ellenséges csillaga Károlyhoz vezetett! Látom, mint fog dühödni — így — ez a történet őt letiporja, ki minket

letiprott és a porba veri egész nemzetségét. Most megyek, mert a királyné a kertben sétálgat. Az alatt elrendelem és veletek közlöm. (*Babonicshoz.*) Te mindenek előtt nekem szerezd meg Klára szobakulcsát. (*El.*)

Fallenszky (*Babonicshoz*). A herczeg jön, egy-két szót vele és követlek. (*Babonics el.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Kázmér, Fallenszky.

Kázmér (*sebesen jön*). Mindenhol kereslek, barátom! gondold meg, az atyám haza vár — lehetetlen, hogy most engedelmeskedjem.

Fallenszky. Az legkevesebb; egy kis betegség halasztást szerezhet, de hallgasd az én újságomat: a királyt minden órában várják, vele jön Zách, gyönyörű játékunk alig tarthat tovább.

Kázmér (*hevesen*). Minden környüleállás ellenzi szerencsémet, minden visszájára megy. Oh barátom! mely felséges teremtés az a Klára!

Fallenszky. Mikor szólottál vele?

Kázmér. Ma reggel, még most is forr a vérem.

Fallenszky. Használtad az alkalmatosságot? mert a reggel a szerelem barátja.

Kázmér. Hallgasd, hogy jártam. Égő szerelmem az álmot elűzvén szememből, a hajnal aranyfénye ébren tünekedve annyi édes fájdalmak közt talált; a gyönyörű reggel, a kelő nap élesztő sugára kiésala ágyamból és nem tudva ide e helyre vezetett. Itt elmerűlve a tavasz szépségében, a harmat gyöngyei közt némán s magányosan űltem; már a lágy szellő álomra gerjesztett, hogy egyszerre egy isteni szózat füleimbe hatván, mágusi erővel hangja után húzott. Klára volt, ki reggeli dalát az égbe küldé. Ékes testét csak egy könnyű ruha födte és vizsgáló szememnek legszebb élelmet nyújtott: angyali képe piros rózsáival a hajnal vetekedett és barna haját a víg zephyrek ingatták. Ily szépnek még soha sem láttam, a képzelet maga szebbet nem alkothat; ott állék és szent félelem rázta meg szívemet, egy istennőt a hajdani időből gondoltam ő benne: megdermedve, imádva állék ott e több mint földi szülöttnél, minden hang mélyen behatott mellembe és lelkemet édes kények tengerébe meríté; úgy álltam ott egy ideig szerencsés kábaságban és egy lépést is tenni nem voltam képes —

Fallenszky. Oh boldog életkor!

Kázmér. Nem sokára elhallgatott, az alatt közelíték hozzá, már karjaimat terjesztém utána, hogy ő újonan szavát felemelvén, édesdeden és tündöklő szemekkel szerelmet éneklett, akkor elvesztém magamat, szerelmem fellobbant és őt erővel forró keblemhez szorítám — nem tudom, mit szóltam, mert egész valóm karjai közt elenyészett. Magamhoz térvén nem láttam őt többé, de mellemben maradt a szerelem fulánkja!

Fallenszky. Engedd dobzódni, míg egy szép óra kivána-

tidat czélhoz vezeti. Nagy harcz után több érdeme vagyon az elnyert prédának.

KÁZMÉR. Bár merre tekintek, vigasztalást nem látok. Klára hideg, midőn engem emésztő tűz éget; és itt, hol ezer szem vigyáz minden tettemre, hol vastag falak kizárnak előle, a királyné maga, az illendőség nem engedi vele érzésem közlését.

FALLENSZKY. Valld meg, mit akarsz tenni?

KÁZMÉR. Tudom-e magam is? elmém tétováz, az idő rövid, mit tegyek? A király — az atyám — Hah, ő nekem el vagyon vesztve.

FALLENSZKY. Ha nekem szabad kezet engedsz, szép reményt igérek.

KÁZMÉR. Barátom, nálad teljes bizodalmam, mindent adok, kérj a mit akarsz, csak azt vidd végbe, hogy vele legalább szólhassak. (*Felhevülve.*) Klára, mely boldogító maga a reménység!

FALLENSZKY. Magamra vállalok mindent, de a titok közöttünk maradjon, senkit se, legkevésbbé pedig Zalovszkyt iktasd frigyünkbe. Későbben látlak. (*El.*)

KÁZMÉR. Kedves drága barátom! (*Egyedül.*) Lehetetlen Klárát elhagynom, most midőn szerelmem fő pontját elérte. (*Gondolkodva fel s alá jár.*)

HATODIK JELENES.

Zalovszky, az előbbi.

ZALOVSZKY. Oly magányosan herczeg? Valóban valami nagynak kellett történni, hogy ezt a vídám homlokot búfelleg borítja.

KÁZMÉR (*magában*). Bár merre fordulok, üldöz kedves képe. Klára! tőled el nem válok.

ZALOVSZKY. Most értelek.

KÁZMÉR (*tüzesen*). Nemde, te is csodálod őtet, oh hát tudom, el nem kárhoztatsz. Ha te is csodálod ékeit, mit tegyek én, kit már egészen elbájolt.

ZALOVSZKY. Kár, hogy a politika és nem a szerető szív teszen választást a trónuson.

KÁZMÉR. Engedd elfelejteni, hogy király fia vagyok: hadd enyhítse tüzes szerelmemet az az édes remény, hogy Klára legalább szívemet tiszteli.

ZALOVSZKY. Hiú remények!

KÁZMÉR. Hát én, kit boldognak hirdetnek, kit még a bölcsőben a sors annyira fölemelt, én magam érezzem, hogy szerencsétlen vagyok?

ZALOVSZKY. Mi a szerencsétlenség egy ifjú mellében, melyet mulandó szerelem okozhat? tünemény árnyék, mely hamar elillant, vékony felhő, melyet minden gyenge szél eloszlat. Te kiléptél a gyermekség korából és magasan állsz az élők sorában: be-illik a magad meggyőzése: a mit a sors megtilt, a-az udvari szokás és a törvény nem engedi, az- -szky. félek, hogy ki szívedből.

KÁZMÉR. Tartsd föl a gondolatot sebes röptében! ő hozzá siet, és a szív vígan követi. Parancsolj érednek, hasztalan! a szív örökké fentartja igazságát.

ZALOVSZKY. Hol az ész és a lélek magokat visszahúzzák. Kázmér! győzd meg magadat. Mely szép erkölcsünk, mely nagy a diadalom, ha a vad indulat, mely csak rontani tud, ki nem állhatja az ész jótevő világát.

KÁZMÉR. Az idő, látom, meghidegített, nem érzed hatalmát —

ZALOVSZKY. Én is ifjú valék. Idegen érzés öleli szívedet. Kázmér! rettegek éretted. — Mit jelent ez a vad láng szemedben, mit ez az epedő gerjedezés? Félek, hogy oda hagytad szép ártatlanságod.

KÁZMÉR (*bizonytalan*). Miért vádolod szerelmemet, melyet egykor magad is az élet legszebb javának neveztél?

ZALOVSZKY. Kétféle a szerelem: az egyik mindennapi, de olykor erősebb, csak vérünkben lakozik, forrása egyedűl ereinkben támad; a bujaság neki legjobb barátnéja; ha elárad, hatalmaskodik és a lelket letiporja. A másik az igaz tisztelet szülöttje, nem ismer vadságot, csak szelíd érzeményt: ez nem állati ösztön, sem az erek játéka; az erkölcsöt követi ez, és föltett czélja a tökéletesség. Égi örömet ad, szüntelen boldogít és legnagyobb fájdalmait vigasztalás éri, csendes békét osztogat, mely soha el nem múlik, sőt az öregségben is még nő isteni malasztja. Itélj: szerelmed melyikhez tartozik.

KÁZMÉR (*illetődve szemeit a földre mereszti*). Én? — nem, nem — mit gondolsz felőlem?

ZALOVSZKY. Hogy ez a gerjedelem az ifjúság mulandó játéka, mert megfontolt választást tesz a józan elme.

KÁZMÉR. Klára tökéletes, és méltán szeretem őtet.

ZALOVSZKY. Hogy az ifjú az indulat nagyot látó szemével mindenhol tökéletességet vél, az régi dolog. De valld meg! nemde Klára kellemei, ékes teste, bájos tekintete, egy szóval külső ékei tették őtet kivánatossá előtted? hagyott-e forró véred a hidegebb észszel tanácskozni? — Te elfordúlsz? hallgatsz? Nem, nem Kázmér! te őt nem szereted és utóbb is általlátod édes csalódásod. Fordítsd szemeidet jövendő országodra, hol milliomok akarnak szívedből részesülni. (*Érzeménynyel.*) Kázmér, én valék tanítód és nevelőd, ne cselekedjél valamit hirtelen, hogy téged késő bánat, és engem bú ne találjon.

HETEDIK JELENES.

Királyné, Klára, az előbbiek.

KÁZMÉR. A királyné — hah és Klára!

lemne. KIRÁLYNÉ (*mentében Klárához*). A nyíltság, mint tapasztal-
karjai közt élek erkölcs. Örülök szives vallásodnak; ha királyi férjem
de mellemben maradt szerelmetek szószólója leszek.

FALLENSZKY. Enge(*a*). Felséges asszonyom! anyai kegyelmed —

KIRÁLYNÉ. Én is szerencsés vagyok — téged is annak látni igazán óhajtlak. *(Észreveszi Kázmért; beszéd között Klára és Zalovszky magokat hátra húzzák.)* Köszöntlek kedves öcsém! e szép tavaszi nap, mint látom, téged is kicsalt a téli falak közűl és mélután, mert a természet lehellete, a fák fakadozó zöldje, a kies mezők, és a megújult földnek illatja a szivet vidámítják és az embert új életre gerjesztik.

KÁZMÉR. Nálad kivételt találok, mert a mely ember a te lelkeddel bír, annak szivében örök tavasz lakik.

KIRÁLYNÉ. Hizelkedő — azonban örülök, hogy meg vagy itt elégedve.

KÁZMÉR. Ki hagyta el valaha Hunniát, mely buzgón ne emlékeznék vissza a magyar barátságra! Csak azt sajnálom, hogy tovább nem részesülhetek benne, mert épen egy kellemetlen újságot kell veled közlenem, mely elragad korábban, mintsem óhajtám, szeretett nénémtől. Csak előbb kapám atyánk parancsolatát, mely haza hív.

KIRÁLYNÉ Az elsőség őtet illeti, azonban reménylem, hogy legalább királyi férjemet bevárod.

KÁZMÉR. Mely ember siet onnan, hol a szív igaz örömmel mulat és a szívesség tartóztat?

KIRÁLYNÉ. Most ugyan még magad felől rendelkezhetel, most még táplál a viszont meglátás szép reménysége; de ha magas czélodra jutsz, akkor nemesebb érzések elvonnak karomtól.

KÁZMÉR. Ha mindjárt tőled messze földek választanak is, szívem itten marad.

KIRÁLYNÉ. A nap éget! ha tetszik, Kázmér, kísérj föl a várba.

HARMADIK FELVONÁS.

Királyné szobája.

ELSŐ JELENÉS.

Királyné, Zalovszky, utóbb udvari dáma.

KIRÁLYNÉ. Most vetted tehát észre a herczegnek Klárához való szerelmét?

ZALOVSZKY. Már Budán, midőn felséged ottan mulatozott.

KIRÁLYNÉ. És én most hallom először?

ZALOVSZKY. Mert akkor még nem volt ellenemre,

KIRÁLYNÉ. Nem? Mit reménylettél oly eltévedt érzéstől, hogy eredetében azt el nem fojtottad?

ZALOVSZKY. Sokat és semmit.

KIRÁLYNÉ. Sokat? mit vélsz azzal? Zalovszky, félek, hogy magadat megcsaltad.

ZALOVSZKY. Nem, felséges királyné! nekem az ég szép szerencsét készített, midőn királyom fiát, jövendő uramat, kezeimbe adá. A haza reám néz és szerencséjét teljes iparkodásomtól várja; és én minden tehetségemet arra intéztem, hogy az utóbbi király az embert soha el ne felejtse, mert e nélkül szomorú rabság a világi élet.

KIRÁLYNÉ. Nemes szándék; de minden szép, jó és nagy bizonyos formába öntve, melyet elmellékezni nem lehet, hacsak a társaság lánczát el nem akarod szakítani.

ZALOVSZKY. De a hideg és érzéketlen lélek letiporja a földi szerencsét. Láttam a herczeg szívében szerelmet tenyészni és titkos örömmel magam is felhevűltem mennyei lángjától. Tiszta valója engem boldogított, mert minden valóját szívében képzeltem. Jaj annak az embernek, kinek üres melle a szép és jót be nem tudja fogadni, hosszú halál az oly ember élte, bú és kétség egyetlen barátja, fekete gyászban nézi a világot és komor tekintete egyedűl a sírok közt múlat; nem mosolyog neki az öröm vidám képe és minden boldogság elszárad alatta. Láttam a herczeg szerelmét kezdetében, oltani nem mertem és nem is akartam, hogy a szelíd érzeményt vad lemondás ne kövesse, mert jövendő léte a szerelemnek legyen egyedűl szentelvé, csak a bujaságtól szívét megmenteni vala minden gondom.

KIRÁLYNÉ. És menekedett?

ZALOVSZKY. Nem, egy ellenséges daemon szívét elfordítá és tiszta tüzébe mérget kevert. A mit előbb csak a lélek ismert, azt a bálványt lerontá forró vére és a buzgó tiszteletet kivánat váltá fel.

KIRÁLYNÉ. Szép álmokkal tele elfelejtetted a herczeg ifjuságát, mely mindig kiván és határt nem ismer. Zalovszky, nem lesz-e késő az ész vigyázata? az indulat dühösködő árja leront minden gátot.

ZALOVSZKY. Félek ugyan Kázmér meleg vérétől, de nem szívétől; szíve még jó, ha mindjárt vad háborgások azt olykor elárúlják.

KIRÁLYNÉ. Én szeretem őtet és szíves örömmel a jobbat elhiszem.

ZALOVSZKY. De most én is úgy tartom, hogy veszedelmes Klára jelenléte, azért azt tanácsolom felséges királyné, hogy ők egymást többé ne láthassák. Az elválás által a kivánat meggyengűl, és az indulat elveszti élelmét. Vagy Kázmér, vagy Klára hagyja el az udvart.

KIRÁLYNÉ. Jól — de hogy? Kázmért el nem ereszthetem, mennyi ideje már, hogy testvéri szeretettel őt nem ölelhettem! engem kedveltet jelenléte. Azonban Klárát is nehezen küldöm el, mert értelmes társasága hozzája szoktatott; az atyját sem akarnám szomorítani, ki eljön férjemmel gyermekei látogatására.

ZALOVSZKY. Én őt bölcs férfiúnak tartom.

KIRÁLYNÉ. Igaz. Én tehát mindjárt is teszek rendelést, hogy Klára a klastromba vitessék. Azok a csöndes falak rejtsék őt el addig, míg Kázmér nálam tartózkodik. (*Csenget, az asztalhoz ül és ír*).

ZALOVSZKY. Az idő lerontja, mit az indulat épít, a herczeg elfelejti Klára szépségét, a képzelet megtompúl és így a szívnek visszatér régi békessége.

KIRÁLYNÉ (*felkel*). Nem sokára a király elérkezik, egy kis házi ünnepet rendeltem fogadására, ott meglátlak öcsémmel. (*Zalovszky el, egy udvari dáma megjelen*). Ezt a levelet add Klárának és mondd neki, hogy további udvarlását elengedem és szobáját el ne hagyja. Akármit kérdez, ne felelj. Babonics tüstént jőjjön hozzám. (*Udvari dáma el*). Kázmér! nem vádolom szerelmedet; de tanulj veszteni, nem a mi sorsunk a szív által boldogúlni. (*Gondolkodva*). Minden titkos nyomozásokat kívánnék elmellékezni, mert félek, hogy a munkálkodó nyelv a valónál mindég többet hirdet.

MÁSODIK JELENÉS.

Babonics, az előbbi.

BABONICS. Kegyelmes asszonyom!

KIRÁLYNÉ. Hívségedre számlálok. Menj Zách Klárához és minden halasztás nélkül vezesd őtet szent Margit klastromába, minden fellázítás nélkűl; add őtet által a fejedelemasszonynak és mondd, hogy bizonyos okokból hozzá küldöm. Te mindjárt visszatérsz és igaz hírt hozasz küldetésed felől. Semmit se tudakozzál és kegyelmem elvesztése alatt e dolgot titkon tartsd. Még egyszer, reája számlálok.

BABONICS. Híven elvégzem. (*Magában*). Ez segít rajtunk. (*El*).

HARMADIK JELENÉS.

Egy rejtek hely.

Két beburkolt ember, utóbb Fallenszky, Kázmér.

AZ EGYIK EMBER. Itt megállj.

MÁSIK. Hol marad mesterünk?

ELSŐ. El nem marad ő.

MÁSIK. Inkább a halálba mennék; én borzadok cselekedetemtől.

ELSŐ. Együgyű! még sokhoz kell szoknod, ha melegedni akarsz a méltóság sugaránál.

MÁSIK. Mégis — én Klárát csak egyszer láttam —

ELSŐ. Hallgass nyomorúlt — tiéd a tisztelet, csodálat, másé az öröm. Hallod, jőnek már. (*Fallenszky és Kázmér jő.*)

FALLENSZKY. (*az emberekhez*). Jő, hogy itt talállak, már most tudja kiki, mit cselekszik.

ELSŐ. Mindent tudunk.

FALLENSZKY. Menjen kiki rendelt helyére és a legelső jelre jelenjetek meg. (*A két ember el Kázmérhoz.*) Kázmér közelít az óra.

KÁZMÉR. (*magában.*) Még van idő, még visszatérhetek. Oh égi igazság, engedj erősnek maradnom!

FALLENSZKY. Légy férfi, Kázmér, az üdvösség kapuja nyitva

előtted és te okoskodol? Most, vagy soha többé, mert tudd meg, hogy a királyné maga rejti el előled, Babonics most ada hírt.

Kázmér. Nem, azt nem tehetem, inkább lemondok.

Fallenszky. A tüzes szerelem bátorságot kiván.

Kázmér. Halálig harczolni Kláráért, de —

Fallenszky. Félre ily gyermeki félelemmel.

Kázmér. Irtózás és kivánat tódúlnak mellembe! Mit tegyek?

Fallenszky. Élj ott, a hol lehet.

Kázmér. Mutass szebb lehetséget és végső órámig adósod maradok.

Fallenszky. Legszebb örömet ad a tiltott szerelem.

Kázmér. És hol találom azt?

Fallenszky. Egy tiszta forrás előtted és te szomjúhozol!

Kázmér. De a következés — Mit itélne felőlem a király, mit Zách és az egész világ? Megvetve nézne tettemre és átkoznák emlékezetemet. Érdemel-e egy mulandó öröm annyi áldozatot?

Fallenszky. Mi köze a királynak csendes boldogságodhoz? Zách, az a büszke magyar, megelégedve nézi leányát egy herczeg karjában. De minek tagozni a szív kényeit? Ha egyszer hervadni kezd az élet virága, ha az idő ólma éltünket terheli, akkor ehez elég idő lesz még, addig érezzük gyönyörű malasztját.

Kázmér. Ily jó teremtés legyen a vad indulat prédája? Mily igazsággal vegyek egy örömet számtalan könnyeken?

Fallenszky. Könnyeken? (*Nevetve.*) Hahaha! mely roszul ismered az asszonyi szívet. Tudd meg, hogy a bátor eltökéltség teszi kivánatossá a férfiút a szépek szemében — tiéd az elsőség és Klára a többit vígan utánad intézi.

Kázmér. Romlott erkölcs tud így cselekedni.

Fallenszky. Az élet kelleme az élők legszebb java, és azt a bölcs fel nem cseréli egy tünemény erkölcsért, mely igér ugyan, de soha sem táplál.

Kázmér. Sőt jutalmaz belső békeséggel. Nem, hiában késztetsz, azt nem cselekszem, ámbár boldognak nevezem aztat, kit a jobb szerencse keblére vezet.

Fallenszky. Én leszek e jobb szerencse.

Kázmér. De úgy —

Fallenszky. A mint csak egy halandó kivánhatja. Hah! hova ragad elmém, mely öröm, mely boldogság, maga a gondolat az éggel határos. Karjai közt úszni, látni, mint örül és sír, kér és fenyeget, mint változik színe, szeme szakadoz, egész valója egy hosszú sóhajtásban oszlik el —

Kázmér. Hah, ember! mely ördög szült tégedet, mely örvénybe vezetsz!

Fallenszky. A melyből ki nem kivánkozol — Félre minden kétséggel, légy férfiú! egy idétlen elme retteg csak a jótól, ha nem mindennapi úton kell hozzá járulni.

Kázmér. Tovább nem tűrhetem. Barátom, reád bizom ügyemet, talán ez az óra szívét önkényt az enyémhez kapcsolja.

Fallenszky. Legalább szólasz vele és nem tartasz hallgatók

fülétől. És ha tettünk napvilágra jőne — azután, Kázmér, mit tesz a barátság, azután hordozza nevemet és legyen sajátod.

KÁZMÉR. Mely jó angyal szól belőled! Klára! csak egyszer megnyerhesselek, mostani vétkemet mely szépen teszem jóvá.

FALLENSZKY. Elvárlak tehát.

KÁZMÉR. Minden esetre. (*Ábrándozva.*) Klára! Klára! hát ennyire vittél. (*Felháborodva.*) Vagy talán te jöttél fel a pokol mélyéből ez ártatlan szívet háborgatni — ember rettegj!

FALLENSZKY. Klára az, a ki háborgat, enyhítsd ő nála tüzes szerelmedet.

KÁZMÉR. Igaz, oh igaz! csak ő ellenségem; vagy úgy érezzen mint én, vagy velem együtt emészsze el őtet is szerelmemnek lángja. (*El.*)

FALLENSZKY (*maga*). Most tehát bizonyos és czélomon vagyek. Ez a titkos vétek a herczeghez kötöz és én mostani fáradozásaim hasznait aratom. (*Gondolkozik.*) De ha Klára megvetné kezemet, ha maga kiáltaná — nem — nem — de ha mégis letiporva magát megboszúlja — ha kemény atyjának tettünket megvallja, mit akkor? Én magam vesztek! — Nem, ő még tiszta — az indulat mérges lehellete nem érte még szívét és így a szemérem és kivánat szólni nem engedik és enyém a jutalom. (*El.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Szabad hely a vár alatt.

Királyné, Lanka, több udvari dámák, Lajos, Gyula, föld népe, koszorús gyermekek.

KIRÁLYNÉ. Már közelít királyi férjem az uralkodás nehéz terhétől e csendes helyen magát kinyugodni és gyermeki körében az élet rózsakorát újonnan élni.

LANKA. És itt Visegrád gyönyörű tájékán, melyet a mesterség új díszbe öltöztetett, hivei között önnön maga teremtményében annyi fáradozás után népének szerencséjén nagy szívét kedveltetni.

KIRÁLYNÉ. Ezen naptól annyit reményltem, de érzem, hogy a teljes örömtől valami visszatart. Hol Kázmér? ő is ide igérkezett.

LANKA. Talán ő felsége elébe ment, a tüzes ifjúnak nehéz a várakozás. (*Trombitaszó hallik.*)

KIRÁLYNÉ. Jön már a király, szívemnek sebesebb verése igaz bizonysága.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Több udvari tisztek: „Helyet a királynak!“ A férfiak jobbra, az asszonyok balra állnak. — Mars.

HATODIK JELENÉS.

Király, Zách, Cselén, János, Bálint, több udvari népség. Az előbbiek.

NÉP. Éljen Károly! Éljen nagy királyunk!

A férfiak serege.

A ki rettenetes a véres csatában,
Mert a halál követi lépését,
De ember mégis szép szép diadalmában,
Mert kész hallgatni a jámbor kérését,
És javunkra szánja boldogító létét.

A szűzek serege.

Ott jön! és a békesség olajága
Szépen zöldellik királyi kezébe,
Ő, kitől jő éltünk minden boldogsága,
Visszatér hívei körébe,
A szeretet édes kebelébe.

Nép. Éljen! éljen!

Király. Jó magyarok! többet érez szívem, mint mondani tudok, vegyétek köszönetemet.

Egy kis gyermek.
(*mint genius öltözve koszorút viszen a királyhoz*).

Az igaz bajnok jutalma egyedűl
Tette inek halhatatlansága.
Midőn a fenn, a dicsőség szárnyán ül,
A jövendő akkor a világa,
És míg neve a levegőben hangzik
S körülfogja az érdem sugára,
Addig a szeretet csak könynyel áldozik
És koszorút fon drága homlokára.
(*Letérdepel és a koszorút általadja.*)

Király. (*megilletődve a közelítő királynéhoz*). Erzsébet! mely szépen jutalmazod férjednek hív szerelmét. (*A koszorút elvevén, a királynénak nyújtja.*) Ezen koszorú teljes érdemét általad nyerje el és ím általadom, hogy tovább is zöldeljen élesztő kezedben és míg a jövendő szebb virágot termend, függjön a szerelem oltárán. (*Őt általfogja.*) Erzsébet, ily pillantat többet ád, mint a világ minden dicsősége.

Lajos. Királyi atyám, köszöntlek Visegrádon.

Király. (*karjaiba szorítja*). Te is kedves fiam? — valóban oly szerencsés vagyok — (*Megilletődve.*) Mi szebb a házi boldogságnál!

Királyné. Veled szövetkezve földi üdvösség. — Most ha tetszik, indúljunk a várba! az útazás nyugodalmat kiván.

Király. Az öröm nem ismer fáradságot, azonban, ha úgy akarod — (*A néphez fordúl.*) Még egyszer, vegyétek köszönetemet, kedves magyarjaim! és legyetek meggyőződve, hogy míg csak élek, igaz királyotok és atyátok maradok. (*El valamennyien. Mars.*)

Nép. Éljen! éljen magyar királyunk! (*El.*)

HETEDIK JELENÉS.

Zách, Cselén, János és Bálint.

CSELÉN. Hiába keresik szemeim Klárát, az egész udvar jelen volt, csak ő maga hiányzott. Mi történt, meg nem foghatom.

ZÁCH. Talán a királyné találmányos szerelme, fent Klára a várban is férjének örömet készített — Vagy hah! Klára magát annyira el nem felejtette —

CSELÉN Nem, nem atyám! Klára nem hibázott.

JÁNOS. Drága jó atyám, mely öröm nekem téged itt láthatni.

ZÁCH. Már esztendeje, hogy nem láttalak kedves fiam, hivatalom eltartóztatott. (*Nézésébe elmerül.*) Hogy megerősödtél — nem sokára abba a szolgálatba lépsz, melyet a királyi kegyelem számodra készített. (*Bálinthoz.*) Te is, régi barátom — örvendek egészségeden, de mit akar ez a bús tekintet? mit nézsz oly fájdalmasan reám?

BÁLINT. Hogy hív szolgádnak kell legelsőnek lenni, a ki tégedet szomorít és vidám kedvedet rontja; de szólnom kell, bár későn ne legyen.

CSELÉN. Rettegek — Klára!

ZÁCH. Mit fogok hallani?

JÁNOS. Én is féltettem Klárát, de téged látván elmulik félelmem.

BÁLINT. Valami nagynak kellett történni a királyné és Klára között, mert nemrég a Dunaparton sétálván, láttam Klárát a Dunán átevezni; egészen aláverve, mint a testesült fájdalom ült ő Babonics mellett, a ki őtet kísérte. Engem megpillantván, betakarta szemeit, nem szóla ugyan, de nehéz sóhajtási mutatták gyötrelmét; én erővel őt kérdezni akartam, de Babonics megtiltá a királyné nevében.

CSELÉN. Ujra lehellek. Atyám, ha a királyné parancsolatjára vitték el őtet, minden jót reménylek.

ZÁCH. És merre, hová vezették?

BÁLINT. A szomszéd szent Margit klastromába.

ZÁCH. Mi lehet az? Jól — én egyenesen a királynéhoz megyek, őt megkérdem. Önnön érzéséből leányának fogadta, nekem mint atyának felelni tartozik. (*El.*)

JÁNOS. Mondottam, hogy atyámat felháborítod.

BÁLINT. Ő tudja, mit mível.

CSELÉN. És a lengyel herczeg?

BÁLINT. Azt sehol sem találják.

CSELÉN. Most világos előttem. A királyné rejté el őtet, bizonyára észrevette Kázmér szerelmét. (*Gondolkodik.*) De mit jelentnek Klárának könnyei? Ha talán — hah! mily gondolat — ha őtet siratná — nem, nem — Klára azt nem tehette, félre csalárd érzemény! Klára, megint ellened vétkeztem. (*El.*)

BÁLINT. Mi az ember élte, ha balesetek a sorsot intézik; mi az öröm, ha ritka mosolygását fájdalom váltja fel. Szép reménynyel tele siet ez az ifjú kedvese karjába, égi üdvösségről álmodik

és könnyeket talál. Nyugodt szívvel jön az atya gyermekei közé, megelégedve nézi szép szerencséjöket és azokat velök osztani kívánja; de nehéz jajgatások álmából fölserkentik. Zách, mi lesz belőled, ha igaz, a mit rettegve gondolok. Boldog Isten! ha igaz, a mit már az udvari nép susog. (*El.*)

JÁNOS. (*Bálintot követvén*). Te sírsz öreg?

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szoba a klastromban.

Klára, apácza.

KLÁRA (*gyászruhában mély fájdalommal fejét karjába rejtve*)

APÁCZA. Szüntesd könnyeidet, viseld békén, a mit a sors rád mért, mentsd meg legalább lelkedet.

KLÁRA. Bár egész létem egy könnynek eredne! Oh te azt meg nem foghatod, a mit én szenvedek! Minden boldogságtól, utóbbi életemtől oly rútul megfosztatni! Oh az rettenetes! Megvetésnek és szégyennek prédául adatni! Mihez nyúljak, mit míveljek? sehol sincs mentség, sehol vigasztalás, talán még te is roszúl ítélsz felőlem.

APÁCZA. Nem, kedves leányom, elszoktam én már a világi dolgoktól. E csendes falak között bal vélemény nem mulat. Ha bűnös vagy, nagy a mennyei irgalom, bocsánatot nyerhetsz — ha nem — légy békén, a méltatlan szenvedés a lelket felmagasztalja.

KLÁRA. Neked, drága néném, meg merem mondani, mely hallatlan gonoszság volt kínjaim szerzője —

APÁCZA. Hadd el, ne terheld mellemet földi titkokkal — tartsd szívedben, a mit mondok: gondolkozzál az égre: onnan jön a legszebb vigasztalás, oda utasítlak — légy állhatatos és győzni fogsz a mulandóságon.

KLÁRA. Oh tiszta lélek, el ne kárhoztass —

APÁCZA. Végezz szíveddel és a lélek szabadon fölemelkedik a porból és csak fölfelé néz az örök világossághoz. (*Egy apácza bejő és titkon vele beszél.*) Az atyád veled szólni akar, azonnal itt leszen, én addig elhagylak,

KLÁRA. Oh égi irgalom!

APÁCZA. Légy békén, kedves leányom, gondold meg, hogy a szerencsétlennek a halál az élete (*az égre mutat*) és ott minden reménye. (*El.*)

KLÁRA (*maga*). Rettegek ezen pillantattól. Oh nyílj meg föld, temess el örök éjjeledbe — atyám, oh atyám! (*Ledől az asztalra, képét elrejti.*)

MASODIK JELENÉS.

Zách, előbbi.

ZÁCH (*bejön, az ajtónál megáll*). Hah! (*Klára nézésében elmerül.*) Klára! tehát így látlak ismét! (*Növekedő indulattal.*) Vissza, atyai érzemény! vissza mellembe dühösködő fájdalom, csak most — most az egyszer lehessek még nyugodt. Klára! egy szörnyű hír hozott ide engem — és én itt állok, nem tudom, sajnáljalak-e, vagy átkozzalak téged?

KLÁRA (*elfordított képpel magát atyja lábaihoz veti.*) Atyám! Oh hidd el, én ártatlan vagyok!

ZÁCH. És ez a virág útjokban vala, őt le kellett szakasztani! — Ördög és pokol! És tudták, hogy az én sajátom. De ha már le vagy szakasztva, hát vérben hervadj el! — Nekem ezt a szégyent! (*Magahoz tér; fájdalmasan.*) Klára! szerencsétlen leányom! jőjj atyai mellemhez — te nem lehetsz vétkes — nem, nem — te áldozat vagy — siratnom kell szomorú ügyedet. (*Mellére hajtja fejét.*)

KLÁRA. Oh engedj sírni — meleg vérkönnyeket sírni, drága atyám, míg létem elenyészik és itt atyai melleden enyészik el. Kázmér — oh ne fordulj el, mit tehettem én, egy gyönge leány —

ZÁCH. Hah rettentő istenség, hol maradt villámod?

KLÁRA. Itt a királyné levele, melyet nekem küldött —

ZÁCH (*a levelet sebesen átolvassa, mérgesen nevet*). Azért küldött ide, hogy alkalmatosság nekik ne hibázzon. Most világos előttem, haha! Ő férjével szerelemrül szólott — Erzsébet! utolsó csepp véremet érted adtam volna (*fájdalmasan*) és te — te — nekem ezt cselekedted.

KLÁRA. Csak egy pillantatot kértem tőle, hogy vele beszélhessek; — sem ő, sem szolgái még nem is feleltek.

ZÁCH. Ő tudott felőle, itt tartom igaz bizonyságát. Erzsébet! így tud cselekedni egy hatalmas királyné? — Világos mint a nap, előttem alacsony tette; de boszúm is nyilvánságos legyen. Érezzed azt, mit tehet egy megbántott ember. Azért hozatott e helyre, hogy a szentség takarja embertelen tettét. Mely erkölcsöt színlett, melyre legszebb értékemet bíztam és még is mellében a pokol tüze égett — Klára! a világ örömétől a gonoszság megfosztott, de az én boszúm újra fölemeljen. Oh egy új halált engedj kigondolni, te a boszú rettentő istene! engedd végeznem és egyedül téged imádlak.

HARMADIK JELENÉS.

Cselén, előbbiek.

CSELÉN (*kívülről*). Hasztalan tartóztatsz, repedjen meg e szív, én akarom őt látni. (*Bejön*).

KLÁRA. Cselén, hah! — Még most is szeretem őt — félre, félre, hagyj el — szemeid megölnek. Méltán féltem ezen szomorú órától.

Cselén (*lágyan*). Ez hát az az égi öröm, melyet én reméltem! De mit veszték? — nem, nem — Klára te élsz, én szerencsés vagyok.

Klára (*elfordúlva*). Oh hagyj el, kérlek — hagyj el drága ifjú! megvetésed fáj úgy, mint további szerelmed.

Cselén. Úgy itélsz felőlem? Te az enyém voltál, vagy és maradsz, míg csak élek — egy aláváló cselekedetnél erősebb szerelmem. Míg szíved hozzám hajlik, addig tőlem senki el ne ragadjon. Vesd le a gyászruhát és kísérj az oltárhoz; és a ki az én szeretett hölgyemet megbántja, azt karom megbünteti. Mit veszt a liliom gyönyörű ékéből, mit a rózsa édes illatjából, ha egy csapodár lepke tiszta kebelére szálla? Klára, engedd nekem azt az üdvösséget, evvel szerelmedet megérdemleni.

Klára. Nem, kedvesem, én méltán szenvedek. Gyenge valék, mert magamat erősnek tartottam; magam vagyok az oka. Oh ne nézz reám Cselén, megvetvén szíves tanácsodat, ily mélyen estem.

Cselén. Én fölemellek és veled magamat a boldogok sorába. Jer, hadd el e szomorú helyet, én kiviszlek a világ zajából: a föld egy szegletében mi is bátor maradást találunk; és ott a természet csöndes kebelében, messze minden írígységtől, magunknak elegek, egyedűl csak szerelmünknek élünk.

Klára. Igaz, hát igaz, hogy nincs oly gyötrelem, mely ne enyhűlne a hív szerelem által? — Oh Cselén! (*karjába dől*) mely kín, mely gyilkos fájdalom — mely égi boldogság!

Cselén. Engedj buzgó kérésemnek, kövess engem és karjaim közt téged a pokol ellen védlek.

Klára (*Cselénre borúlva*). Bár itt hagyná el lelkem szomorú fogházát.

Cselén. Jer atyádhoz! (*Klárát Záchhoz vezeti.*) Zách! a mit jobb időben fogadtál, tartsd meg fiadnak — itt állnak gyermekeid és végső áldásodra várnak.

Zách (*ki mind eddig komor helyzetben állott, közikbe lép*). Elég! Te ifjú! nemes szívet hordozsz, szebb szerencsét érdemlesz; Te Klára! némúlj meg, míg méltó boszúm újra meg nem tisztít. (*Klárára egy fekete fátyolt vet.*) Addig maradj mély setétségben.

Klára (*nagy indulattal*.) Cselén, kedvesem, légy boldog!

Zách. És gyilkos halált annak, a ki előbb ezen fátyolt fölemeli.

Cselén (*Záchhoz*). Atyám! Zách! mit mívelsz?

Zách. Hah, nézz ide és maradj férfiú! Ily szégyent érdemlett fáradságos éltem? (*Indulattal.*) Hah, égess, dühödj fene tűz mellemben, míg használni foglak. Nekem ezt! Kázmér, egy gyermek, mulatságot kivánt és ő, egy királyné, eztet adá neki, ha mindjárt az atyjának szíve megreped is. De ezért az övé is vérezzen. Elszaladt a gyermek, de itt van mesternéje.

Cselén. Zách! az istenért! ne hirtelenkedj! legyen ez már elég.

Zách. (*felháborodva*). És minden magyar reám ujjal mutasson: ez az, a kinek leányát megfertőztették — és hogy az egész

udvar gúnyolva nevessen? nem — nem! boszút, boszút kiált legutolsó szavam. (*Letérdel.*) Hallgasd esküvésem, te rettentő Isten! így esküszöm hatalmas létedre, e szégyent, mely engemet talált, lemosni fejemről — valahány lélekzet, annyi átok találja lelkemet, maga az örök kárhozat legyen kevés büntetésem, ha gyermekem estét meg nem boszúlom. (*Fölkél*). Itt állok és a föld ne tartsa poromat, gyilkos fájdalom szíjja ki karomnak erejét, ha esküvésemet híven meg nem tartom; teljék bár életembe. Vért kiált gyalázatom, vért e jó lélek szerencsétlensége. (*El*).

KLÁRA (*utána*). Atyám! atyám — Nem hall, szégyen és harag dobzódnak mellében. Oh mint fog végződni e boldogtalan eset.

CSELÉN. Te szeretsz még?

KLÁRA. Cselén!

CSELÉN. Életben és halálban?

KLÁRA. Oh ne hadd el atyámat — vigyázz reá, hogy véres boszúja ártatlant ne találjon. Az ő legfőbb indulatját felkölté a királyné. Cselén! én rettegek új veszedelemtől — menj kérlek, siess azt hátráltatni és vidd magaddal szerelmem örökségét. Ha mindjárt egy ellenséges csillag kizár is karjaidból, ez a szív, míg csak ver, neked lesz szentelve. Menj kedvesem! ne engedd, hogy egy szerencsétlen óra az atyámat is elragadja tőlem.

CSELÉN. Klára, én elhagylak — az atyádat talán lecsillapítom; a fergeteg mentől nagyobb, annál hamarébb eloszlik, különben a király dolga a vétkest büntetni. (*Lágyan*). Drága lélek, még fekete fátyol borítja szemedet, mely tisztán mint tavaszi nap sugárzik szívembe; de eljő az idő, hogy ezen könnyeket égi boldogság letörli. Légy hát boldog! nagy a próba, melyet a sors reád mért, de még örömet ád méltó fájdalmadért. (*El*).

KLÁRA (*maga*). A rokonszív veszélyek közt mutatja érdemét. Drága ifjú! úgy akarta az örök rendelés, itt szerelem és ott — (*ég felé mutat*) ott — egyesülés. (*El.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Utcza.

Zách, János és Bálint.

ZÁCH. Itt magunk lehetünk, itt senki nem háborgat.

BÁLINT. Jó uram! mi a kívánságod? Oh győzd meg haragodat?

ZÁCH. Bálint, először hozzád fordulok, te, kinek hívségét ismerem. Itt áll fiam, talán egy óra múlva árva — még vezető nélkül ki nem talál a világ labyrinthusából. Az ifjúság botlékony, légy te azért támasztékja, vezetője, atyja, ha én már nem leszek.

JÁNOS. Atyám! mely halotti beszéd ez, mit vétett fiad, hogy őt eltaszítod?

ZÁCH. Szíved még gyönge e terhet viselni, ha lelked megérik, akkor általlátod és ha szabad férfiúnak születtél, tettemet köszönöd. Légy békén, mert minden pillanatom fel vagyon számlálva. (*Bálinthoz fordúl*). Légy te istápja e gyönge virágnak, hogy időnek előtte a fergeteg őtet le ne törje.

BÁLINT. Reám bíztad a szerencsében, semmi bal eset többé tőle el nem választ, ősz fejem nem lesz árulóvá. De ha még találsz mentséget — Zách, fontold meg, térj vissza, ha lehet és állj el gyilkos szándékodtól.

ZÁCH. Te is hát ellenem esküdtél? — de tornyozza bár az egész világ magát ellenem, egy szívet talál mégis kardomnak éle.

BÁLINT. Fejed ég, jó uram — az indulat maga tehet igazságtalanná.

ZÁCH (*megilletődve*). Bocsáss meg barátom! érzem, hogy ez az élet már nem a földre való, mert kihalt már az emberekhez való hiedelem mellemben; teljesítsd kérésem.

BÁLINT. Szólj, parancsolj, én híven elvégzem.

ZÁCH. Lehet, hogy itt egy dolog történik, mely ezen ifjút is, ámbár ártatlan, károsan érdeklené, készülj azért az útra minden mulatás nélkül, menj Lévára és vidd ezt az ifjút Kopay vőmhöz és Séba leányomhoz; mondd nekik, hogy vele együtt rejtsék el magokat minden üldözéstől, mondd nekik, hogy az okát meg fogják hallani. Keresd fel azután régi barátimat és kérd őket nevemben, hogy minden kitelhető módon, teljes tehetséggel, férfiúi erővel oltalmazzák Hunniát a polgári háborútól. (*Egy erszény aranyat kihúz*). A mit szorgalmam félre tehetett, itt vagyon, nem sok ugyan, de a szükségtől benneteket még is védelmez — aranyra többé nem leszen szükségem, éles vas egyedül végső segedelmem. Többet nem tudok mondani. (*Fiát kezénél fogja, kifakad*). Ez itt minden hagyományom.

BÁLINT. Te sírsz! oh hatalmas Isten, adj neki könnyeket, engeszteld fájdalmát, küldd régi békességét vissza e megsebzett szívnek.

JÁNOS. Oh atyám, ne hagyj el, csak alig láttalak és tőled örökre elválok.

ZÁCH. Tőled fiam csak egyet várok, csak ezt teljesítsd és tartsd híven eszedben; hallgasd, a mit mondok. A nagyravágyás soha ki ne csaljon csendes hajlékodból, kerüld a csalfa világot minden méltóságával, vonulj vissza önnön magad szívébe! szerezz neki élelemre valót, a melyből híven költhess, mert hidd el nekem, hogy a nagy világ füsttel szokott táplálni, a szívet terheli, és arany láncza csakhamar békóvá változik. Ballagj békén ekédnek nyomában, és szerencsés leszesz, úgy is használhatsz nemzetednek. Az alacsony sors egyedül állandó, mert a nagy világ annyi rab emberit, az indulat és történet forgandó változásait bátran nézi igaz szabadságból. Ezeket tartsd szívedben. Legyetek boldogok! — (*Bálintnak kezét nyújtja, sokáig hallgat*). Bálint, sokat bíztam reád.

JÁNOS. Atyám, hát így kell neki lenni? (*Nyakára borúl.*)

ZÁCH. (*kezeit áldásképen fiára teszi, nagy érzeménynyel*). Légy oly szerencsés, a mint megérdemled. Légy boldogabb atyádnál. (*El.*)

BÁLINT. Jer hát kedves fiam, itt neked tovább nincsen maradásod. (*Elvezeti.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Kert, hátulról mulatóház, a melybe szabadon belátni.

Király, királyné, Lajos herczeg és Gyula.

Királyné. Az idő ma oly vidám, a levegő oly tiszta, ide a mulatóházba parancsoltam az ebédet, ha tetszik.

Király. Nekem mindegy; mindenhol fűszerezi azt jelenléted.

Gyula. Ez a hely, felséges király, hol Lajos harczolni szokott, fölállítván katonáit. A világ keskeny neki, ha Arbelát említem.

Király. Nemes tűz ragyog szemében, ez az ifjúi hajlandóság követe egy bajnoki léleknek. Kedves fiam, ha az ég úgy akarja, szép pályára vezetlek.

Lajos. De ez gyermeki játék, atyám, többé nem kecsegtet; oly emberek után vágy szívem, milyeneket minap nálad Budán láttam; magam is azután vasba öltözöm; a sisak elrejti majd fiatal képemet és beállok vitézeid rendébe, mert tudom én is már a fegyvert forgatni.

Király. Eljő az idő és fogod használni; többé el nem eresztelek. Nem sokára úgy is fölteszem a koronát fejedre és korán beiktatlak a nagy hivatalba, mely reád vár, ha én elköltözöm.

Királyné. Mely különös az anyai szív! én kedvet találok fiam bátor szívében és mégis rettegek azon pillanattól, mely őt tőlem elragadja. (*A mulatóházban asztal teríttetik.*)

Király. Az ő élete egyedűl az országé, annak díszére akarom nevelni, nyugtasd meg tehát anyai szívedet, a nagy czélnál szebb tökéletességben újonan feltalálod.

Királyné. Nem Zách az ott? (*Félre.*) Hasztalan kíméltem szívedet.

Király. Mely háborodást mutat képe, mi történt? bú és harag változnak szemében.

Királyné. (*félre.*) Bizonyosan tud már mindent. Kázmér! mit miveltél!

HATODIK JELENÉS.

Zách, az előbbiek.

Zách (*jön és a királyné előtt megáll, ki tekintetét kerűlni látszik.*) Félelmed vádol, királyné! te vagy a bűnös.

Király. Mit jelent ez?

Zách. A fölébredt lelkiismeret tettedet vádolja — a pokol nevet, eljött végső órád.

U. Szolga. Ha tetszik felségteknek! (*Az alatt a szolgák az ételeket hordják.*)

Király (*Záchhoz*). Délután elvárlak szobámba; nem kérem titkodat, de ha valaki illetlen megbántott, elégtételt tőlem remélhetsz (*be a mulatóházba*).

Királyné. Szerencsétlen atya! méltó fájdalmad engem is talál, és szégyenlem Kázmér tettét, de nem támadott az ártatlan

szívében, ördögi fáradságba került őt annyira vinni. A királynak elhallgatám, hogy ne rontsa kedvét ez az alacsony történet — légy férfi. (*Be a király után, és együtt Lajossal az asztalhoz ülnek, harmonia hallatik.*)

ZÁCH (*maga*). Szerentcsétlennek híva, ördög, pokol! még sajnál engemet, most is még csalni akar és ártatlant játszani, még ő tanít arra, hogy férfi legyek. (*Mérgesen nevet.*) Egész boldogságomat oda adja férjének jó kedvéért! Porba hát veled átkozott kegyelem! (*az arany lánczot leszakasztja melléről és kardját kihúzza*) és te, te légy most mindenem. (*Egyszerre megáll.*) De a király őt szereti, csak ő benne él, és én őt meggyilkoljam? Ezt a jó királyt, hazámnak atyját, jótevőjét azáltal megkeserítsem? Nem! nem! inkább önnön mellembe mártom ezt a kardot, és elvégzem sanyarú pályámat (*fájdalmasan elhallgat*).

HETEDIK JELENÉS.

Babonics, az előbbi.

BABONICS (*látván Záchot, hozzá közelít látható megvetéssel*). Oly gondolkodva, és az aranylánez a földön? Valóban különös! Tudom azt az időt, hogy ezen kegyelemmel felette kérkedtél.

ZÁCH. Most már átengedem neked.

BABONICS. Jó — szívesen (*föl akarja venni*).

ZÁCH. Vissza! — igaz keresményem,

BABONICS. Tartsd meg — nem is reménylem (*nevetve megy*). Nekem nincsen szép leányom.

ZÁCH (*szörnyű háborodással*). Mi volt ez? Hah! ily megvetés! ily szégyen! Királyné! ezt te okoztad (*Magán kivűl*). Dühösködj lélek! Vezesd karomat öldöklő angyalom! aztán engem is gyilkolhatsz. (*Berohan a mulatóházba, a muzsika elhallgat.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

CSELÉN (*sebesen szaladva*). Zách! Zách! megállj, a királyné ártatlan. (*Utána rohan. A mint Zách dühösen berohan, a király felugrik és a királynét védelmezi, míg Zách a kardot kiüti kezéből, a királynét megvágja, ki sikoltással a földre esik. Az alatt elérkezik Cselén és Záchcsal küszködik, ki neki kardjaba szalad, Zách elesik. Több udvari nép őtet a földön megöli.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

CSELÉN (*egyedül, kivont karddal, nagy indulattal*). Hah! a nagy megtörtént, szörnyeteg én! atyámat megöltem, (*kardjára tekint.*) ez atyámnak vére. (*Fölháborodva.*) Klára! (*kardját elveti magától.*) Klára! nem vagyok az oka. Szerencsétlen! (*szörnyű indulattal*) és én még élek!

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Királyi szoba.

LANKA (*maga.*) Megalázni Záchot, megboszúlni magamat Klárán, ki Cselént tőlem elragadta, ezt vad indulatom okozta — az Isten fölöttem van, ez volt csak szándékom; de ily következést, ily véget bizony nem reményltem. Még is, bárhogy szépítem tettemet, én magam vagyok vétkes.

MÁSODIK JELENÉS.

Babonics, az előbbi.

BABONICS (*sietve örömmel.*) Most tehát vége van — Lanka, a királytól jövök.

LANKA. Rettegek!

BABONICS. Az ország nagyjai végső itéletet hoztak.

LANKA. Szólj kérlek!

BABONICS. Mindnyájan, kik Záchcsal a harmadik ízig atyafiságban voltak, minden testvérei, leányai, azoknak gyermeki a hóhér pallosa által, a többi rokoni pedig örökös számkivetéssel büntettessenek meg. Zách minden jószágait a király elfoglalja, és egész nemzetségbe szolgaságba essék. Minden vármegyének öszve kell e fajnak minden tagjait fogdostatni, rablánczon Budára küldeni, hol hóhér által elvesztetnek.

LANKA. (*megilletődve*). Szörnyű! szörnyű! ez több mint kivántam, több mint boszúm reménylt.

BABONICS. Már egy közűlök meg is adózott. Záchnak egyetlen egy fia, ki szolgájával el akara szökni, elfogattatván, lófarkon hurczoltatott és roncsolt testét ebek ették meg.

LANKA (*betakarja képét*). Elég! elég! nem tűrhetem tovább. Nagy Isten! mely rettenetes az ember dühében — és mindezeknek én, én vagyok az oka. Átkozott legyen az óra, melyben azt cselekedtem! és átkozott légy te, ki dühös indulatomnak vak eszköze valál.

BABONICS. Lanka, mi bajod? mely háborodás?

LANKA. Nem érzed azt hyaena szülöttje! üres melledben nincs helye a jobb érzésnek. Örülj gyönyörű munkádnak. Szegény ember! Zách már nem él, talán nagyobb polczra kaphatsz.

BABONICS. Az öröm szól belőled, hogy gyűlölt ellenségünk el vagyon temetve, tiporva, megalázva.

LANKA. Eltaláltad bölcs ember? valóban úgy örülök, vígadok, (*mély fajdalommal*) hogy szívem majd megfakad. Zách! Zách! rajtam már meg vagy boszúlva.

Babonics. Mely sebes változás! csak nem rég mérget, boszút forraltál kebledben és most czélodon keseregsz? Lanka! félre ily asszonyi gyengeséggel, mert nyitva áll most a méltóság útja.

Lanka. Jó szerencsét. Oda éltem szépe, lelkem békessége! (*Nagy érzeménynyel*) Nagy Isten, mit miveltem! Klára! Klára!

Babonics. Vigan — talán őt sajnálod? (*Lanka reá sem figyelmez.*)

Lanka. Így elveszteni magát, így kilépni az emberiség határiból! Vissza! vissza undok kisértet. Hah! a pokol int. Oh hagyj időt a bocsánatra! (*Magához tér.*) A fejem ég, mellem lángol, mit tegyek? Klára! hozzád, hozzád, a te lábaidhoz. (*El.*)

Babonics. Ez a történet megrázza belsejét, erős is volt ugyan egy asszonyi szívnek, de az idő őt meggyógyitja és siránkozva örűl utóbb Klára esetének. — A király. —

HARMADIK JELENÉS.

Király, az előbbi.

Király (*egy irást tart kezében*) Ha messze földről jött volna gyilkos szándékával, ha tele gyűlölséggel velem nyilván harczolt volna, úgy megbocsátanék; de így kicsalni az embernek szívét, erkölcsökkel hitetni és oly hív szolgálattal biztatni — az sok! büntetést érdemel. Ha az egész világ ellenem törekszik, ha minden szív irántam gyilkos mérget forral, békén tűröm, emberi sors! De ettől hüséget, háladatosságot érdemlék, mert igazán szerettem. Veszszen tehát egész nemzetsége! (*Az asztalhoz megy, tollat vesz, gondolkodva megállapodik.*) Egy tollvonás és sok embernek veszte, sok árvák könnyei — nem, nem — (*kivülről lárma hallatik.*) Ki van itt?

Babonics. Felséges király!

Király. Jó hogy talállak. Az ország nagyjai itélete alatt nevedet is olvastam, adj számot véleményedről.

Babonics. Ily hallatlan gonoszság ritka példát érdemel, Zách Felicián azon fölött eretnek és pártütő vala. Magyar törvényünk őtet kínos halálra itéli, s minthogy nemzetsége vele egyet értett, ők is a hóhér keze alá valók.

Király. Büntetni illik a királyhoz és sokszor az ország java úgy hozza magával; de a kegyelem, oh a kegyelem szép és boldogitó.

Babonics. Tekints a királyné fájdalmára, melyet ártatlanul szenved. Ö a halállal küszkedik és felséged elméjében még kegyelmet forgat?

NEGYEDIK JELENÉS.

Keszi Berenda, előbbiek.

Berenda (*kivülről.*) Ereszsz! adj helyet, ha éltedet szereted.

Király. Mely zaj! mely bátorság! ki mer itt erőszakoskodni? Nem parancsolám meg, hogy senkit elémbe ne ereszszenek?

Babonics. Mindjárt eszközlöm. (*Az ajtóba kinéz.*) Hah! vissza!

(Kimegy kardot húz.) Vissza! ne ereszd! Vágjátok le! *(Bejön harczolva Keszi Benrendával, az ajtónál levágatik általa. Haldokolva.)* Hah! átkom reád marad! *(Meghal.)*

KIRÁLY. Mit! ismered királyodat?

BERENDA. Megbocsáss királyom! itt fekszik szolgád általam megölve; de nem hív szolgád, se nem magyar, hanem korcs.

KIRÁLY. Mely merészség! *(kiált)* Strázsa! *(strázsák bejönnek több udvari szolgákkal)*.

BERENDA. Ne félj királyom! a jó magyarnak szent királya élete. Ím fegyveremet lábaidhoz teszem, igaz jeléül tiszteletemnek. Öless meg, de előbb hallgass szavaimra.

KIRALY. Menj, parancsolom, rettegj haragomtól.

BERENDA. Mentsd meg jó nevedet a történet könyvében, nem puszta szó az, hiszem, egy dicső királynál. Ne áldozz fel egy ártatlan nemzetséget, mert egy tagja oly vétket követett el, melytől az egész világ irtódzik.

KIRÁLY *(megbántva)* Nem kértem még tőled tanácsot dicsőségem, hírem, nevem fentartása végett. Látom, vele szövetkeztél, menj te is vesztedbe.

BERENDA. Király! király! a kapu felett függ Záchnak eldarabolt teste, rémítő példának, hogy minden magyar lássa, mely szent királyának élte. Ártatlan fiát a lovak szaggatták el. Király! legyen ez már elég, kíméld leányát, kíméld nemzetségét, mert ha azt cselekszed — *(nagy indulattal)* Király —

KIRÁLY. Te dorgálsz! *(Felháborodva az itéletet aláírja és egy udvari szolgának adja.)* Ők meghalnak és te velök.

BERENDA. Most látom, Kázmér tettét el akarod takarni, hogy egy bizonysága se legyen az élők között sógorod alacsony tettének. *(Lábához esik.)* Légy irgalmas! higyj nekem, nem barátid azok, kik arra késztetnek, nem — csak az írigység és boszú vezeti nyelvöket.

KIRÁLY *(a strázsákhoz)* Vezessétek el.

BERENDA. Még egyszer, király, légy irgalmas!

KIRÁLY *(keményen.)* Mit parancsoltam?

BERENDA *(nagy indulattal)*. Király te ezt cselekszed! Öless meg, király! meg akarok halni, mert nem jó itt már élni. *(Elvezetik.)*

KIRÁLY *(egy udvari szolgához.)* Itt az itélet aláírva, hajtassék végbe. Ezt *(Babonicsra mutat)* vigyétek az orvosokhoz, talán még életet találnak benne.

U. SZOLGA. Felséges uram, örvendetes hírt hozok, a királyné minden veszedelmen kívül van, sőt még a seb hidege is kezd tőle távozni.

KIRÁLY. Mindjárt megyek látogatására. Erzsébet! meg leszesz boszúlva.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Cselén, király.

CSELÉN (*sebesen*). Kegyelmes uram!

KIRÁLY. Mi a kérésed, bátor ifjú? Neked köszönöm éltemet, azért a pataki ispánságnak örököse leszesz, és Zách minden jószágait neked adom jutalom jeléül.

CSELÉN. Ha igaz, hogy oly szerencsés voltam neked szolgálni, hallgasd meg esedezésemet: bocsáss meg Klárának.

KIRÁLY. Állj el kérésedtől.

CSELÉN. Atyja véres igyekezete rejtve volt előtte.

KIRÁLY. Már el van végezve.

CSELÉN. Király! én szeretem őtet és éltem legszebb boldogsága kezedben vagyon, mert életem is oda foly ártatlan vérével.

KIRÁLY. „Én is szeretem hitvesemet. (*El.*)

CSELÉN. Ő megy, szíve meghidegűlt, megnémúlt már a kegyelem szava. Halj meg tehát Klára! halj meg áldott lélek! Tövises volt élted pályája, és rútul koczkázott veled az álnok szerencse. (*Fájdalmasan.*) Menj hát békességben a nyugodalom ölébe, én is követlek. (*El.*)

HATODIK JELENÉS.

Tömlöcz.

Bírók fekete öltözetben fél kerékben állnak, közepén Klára.

EGY BÍRÓ. Nem találsz hát semmi mentséget? még egyszer kérdezlek, igaz vallomás könnyebbíthet sorsodon.

KLÁRA. Én ártatlan vagyok, az irígység és gonoszság szomorú áldozata. Én az atyámat nem gerjesztém fel soha a királyné ellen és a sír torkánál sem ismerem el őtet pártütőnek; többet nem tudok mondani.

BÍRÓ. Rövid idő múlva elhagyod e világot; gondolkodjál lelkedről.

KLÁRA. Kész vagyok az áldozatra.

BÍRÓ. Makacsságod még jobban kárhoztat. hallgasd tehát a rendek végső itéletét. — (*előáll, egy irást kivesz, hangos szóval.*) Zách Klára, Zács Feliczián ifjabbik leánya, ki részt vett atyja gonosz cselekedetében és mérges dühét a királyi ház ellen nevelte, veszszen el a hóhér pallósa által.

KLÁRA. Végy magadhoz örök Istenség! hozzád, hozzád emelkedik szemem!

BÍRÓ (*tovább olvas*). De hogy a nép lássa, mint büntettetik a király gyilkosa, azért Klárának orra, ajaka, fülei és kezei elvágatnak és csonkúlt teste egy lóra köttetvén a városon keresztül hurczoltatik, és ezen szavakra: „így járjon az, a ki a királyt megtámadja" kínok között kényszeríttessék.

KLÁRA. (*nagy indulattal*). Ez sok, nagy Isten, ez sok! — több mint érdemlettem.

BÍRÓ. Végezz tehát az éggel és készűlj a halálra. Az úr

Isten legyen irgalmas szegény bűnös lelkednek! *(Az irást elszakasztja s lábához veti. A birák el.)*

Klára. Ily rettenetes véget! Oh égi igazság! hát erre születtem? *(Tétováz).* Igy elhagyva csak egy szív sem ver részemre széles e világon! így feláldozva — *(Összerogy).*

HETEDIK JELENÉS.

Cselén, az előbbi.

Cselén. Klára! *(meglátja ötet)* Klára! térj magadhoz, Cselén az, a ki hozzád szól. Oh nyisd ki szemeidet, tekints míg egyszer reám, áldott szerencsétlen lélek!

Klára. Félre — segítség!

Cselén. Én vagyok, Klára! — szörnyű a mit hallottam! Király! ez nem jön a te jó szívedből. Kedvesem! ennyire jutottál! *(Nagy indulattal.)* Hah, rendülj meg föld, roskadj össze mennyei boltozat, zúzd porrá az élők szíveit, hogy ne nézhessék azt, a mi itt a nap alatt történik. *(Elhallgat.)* Nem, azt nem engedem, míg élek — így *(kihúz egy tört)* te szabadítsd meg őtet — itt fekszik, egy gyönge taszítás és ez a csepp élet elköltözik, mely annyi fájdalomra e mellben lakozott. *(Fölemeli karját, de nagy érzéstől elnyomattatva, kiejti a tört.)* Oda karomnak ereje. *(Reá borúl.)*

Klára. Cselén!

Cselén. Térj magadhoz.

Klára. Te vagy — és híven ide is eljöttél! Köszönöm jó ifjú, új erőt ád a te látásod. *(A tört meglátja.)* Hah te mentesz meg a szégyenhaláltól! *(Felveszi.)* Cselén, ezt a gondolatot a szerelem adta.

Cselén. Ezt a tőrt én magamnak szántam. Klára, add nekem, nem menthetlek ugyan meg, de veled halni tudok.

Klára. Cselén, te élj, élj hazádnak. Nekem való ez, le van már törve éltemnek virága, ez az élet nem a földre való. Élj kedves és ha a világ megvetve a szerencsétlen Zách nevet emliti, légy te pártfogója az ártatlan nemzetségnek. Te ismerted Klárát és ha valaha egy érző szív reám visszaemlékezik, áldozz te is egy könnyet szomorú végemnek és mondd, hogy Klára szebb sorsot érdemlett.

Cselén *(megilletődve).* Oh Klára! így tőled elválni, így élni — nehezebb a halálnál.

Klára. Élj magyar hazádnak, dicső nemzetednek!

Cselén. Nagylelkű!

Klára. Ezt az erőt a te lelked kölcsönözte. *(A tört elveti.)* Sorsom így akarta, elvégzem pályámat. Cselén, légy erős és ha egykor a gonoszság vídám napjaidat keseríti és elhagyva a világtól nem találsz nyugodalmat, folyamodjál síromhoz és ottan vigasztalást találsz.

Cselén. Mire késztetsz — Klára, én élek, de harczot, harczot adj te jó szerencse, hogy ottan dicsőséggel onthassam ki vérem.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Lanka, az előbbiek.

Lanka (*félbődúlva*). Itt talállak? Nemde tudja Lanka a koczkát forgatni? Szegény leány, ez a te menyekződ?

Klára. Még ezt a kelyhet!

Lanka. Cselén — hah! ne nézz reám. Oh én is szenvedek.

Klára. Lanka, te is eljösz még; látom, te nem vagy ellenségem.

Lanka. Nem — barátnéd, mint a pokol megmérgesebb ördöge a tiszta léleknek.

Klára. Rövid még éltem. Lanka, légy boldog, a mint lehetsz.

Lanka (*hosszú sóhajtással*). Boldog — ki meri mondani, hogy szerencsétlen vagyok? Te itt hagyod Lankát — (*magahoz térve*) Klára, jó lélek! nem — nem — szívemet szakadozni érzem, vissza fekete kétség, ijesztő képek — Klára! áldott lélek (*Lerogy lábaihoz*) csak egy tekintetet! Cselén! ölj meg kedvesed lábánál, én vagyok gyilkosa. (*Nagy hallgatás.*) Mégis el ne kárhoztass, mert hidd el, hogy a jobb embert is sokszor a meleg vér és indulat vezérli. (*Fájdalmasan*) Egy emberhez kapcsolva a kit sem szeretni, sem becsülni nem tudtam, hidegen folyt éltem, de Cselént meglátván fölébredt a szív, hazám levegője forralta véremet, és tűzindulatomnak te lettél áldozatja.

Klára. Jer szívemhez — te őtet szeretted — szívemből megbocsátok.

Cselén. Jőnek már — Oh égi irgalom!

KILENCZEDIK JELENÉS.

Négy ember, kivont karddal, az előbbiek.

Egy ember. Klára, kövess bennünket.

Klára (*Lankát és Cselént átöleli*). Lefolyt már életemnek órája — Lanka, Cselén, legyetek boldogok!

Lanka (*magán kivül.*) Ennek így kellett történni — tud ő — az örökös bűntetni. (*Szívéhez nyúl.*) Mely üres — Klára! Klára! (*Megdermedve áll.*)

Klára (*Cselén nyakán,*) Cselén, utolszor tehát jőj hív karjaimra, légy boldog és ha egy szívre találsz, mely téged úgy szeret, emlékezz vissza Klárára — Isten hozzád!

Cselén. Klára nem tűrhetem! — (*Nyakára dől.*)

Klára. Meg kell lenni, a hóhér int. (*Fájdalmasan.*) Éltem így végződik. Légy tehát boldog! nekem nem lehetett. (*El az emberekkel.*)

Cselén (*megáll szomorú helyzetben,*) Klára! (*Utána siet.*)

Lanka (*maga; nagy hallgatás után.*) El van hát végezve, ennek meg kell halni; két tűzindulat tolongó árjai összvecsaptak ártatlan fejeden, és téged, jó teremtés, magukkal az örvénybe húztak — — egyik részét sorsodnak az atyád viselje (*fergeteg hallik — Lanka el akarván menni, Klára itéletét észre veszi).* Mit,

mely hagyomány ez? — (*Olvassa és az értelmére az irásnak indulata is nő.*) Szőrnyű — így — Klára, így kell hát elveszned? Hah! szaggasd mellemet átkozott fájdalom! (*nagy fájdalommal*) elég már — enysítsd oh égi irgalom, enyhítsd szívemet, adj könnyeket, csak egyetlen egy könnyet. (*Lassan térdére ereszkedik, kezeit kiterjeszti az ég felé.*) Te a mennynek és földnek teremtője, te ki a csillagok felett a szegény halandók ügyeit intézed, adj erőt ama szerencsétlennek, hogy a kétség ne árthasson ártatlan szívének. (*Lassan el. A fergeteg nő.*)

TIZEDIK JELENÉS.

Visegrádi vidék, elül falusi hajlékok, hátulról hegy, melynek alját a Duna vize mossa.

Két paraszt férfi és egy asszony.

Egyik férfi. Tovább nem nézhetem, akármit vétett, bár mit mondjon az udvar ellene, én szegényt sajnálom.

Másik férfi. Nekem atyja jóltevőm volt, mindenemet ő neki köszönöm.

Első férfi. Akár mit tett a szerencsétlen, ily büntetés nem emberi!

Az asszony. Mely szörnyű fergeteg! úgy látszik, mint ha az ég maga haragudnék ily kegyetlenségért.

Első férfi. Nézd csak, ki jön ott — mint a kétségbe esett?

Az asszony. Szinte félek tőle. Uram, ments meg a gonosztól.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Lanka, az előbbiek.

Lanka. (*elszórt hajjal, egészen magán kivül*). Zúgj! zúgj! ne kíméld villámodat — ordítsd fel a lelkiismeretet — — egy nagy sírhalommá fordítsd a világot, zúzd porrá e nyomorúlt emberek szíveit, hogy ne érezzen. (*Felmegy a hegyre és mit utóbb a parasztok beszélnek, indulatjával kimutatja*).

Első férfi. Vigyázz — oda néz a dombra —

Másik férfi. Már megállnak — mely zúgás — nézd — nézd, a szerencsétlent a lóról leemelik, székre ültetik — most — most a hóhér előlép — pallosát emeli — nézd szegényt! feje elesik — —

Lanka. (*a hegyen*). Klára! Klára! téged követlek. (*Leugrik a folyóba.*)

A három paraszt (*letérdel, kezeiket az ég felé terjesztik, egyszerre:*) Uristen, vedd magadhoz lelkét!

(*A kárpit lefordúl.*)



Ilka, vagy Nándorfehérvár bevétele.

EREDETI HAZAI DRÁMA NÉGY FELVONASBAN.

(Először adatott Pest városa szinházában, 1819. junius 16.)

(1819.)

SZEMÉLYEK.

SALAMON, magyar király.
GÉZA, herczeg.
BORS-GYULA } magyar nemesek.
MENYHÁRT }
ILKA, magyar szűz.
NIKETAS, görög vezér Nándorfehérvárt.
ZIMIAS. görög tisztviselő.
ALEXIS, görög ifjú.
Görög szolgák.
Vár lakosi.
Magyar és görög katonaság.

A dolog történik 1073. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szoba Nándorfehérvárt.

Ilka és Alexis.

ILKA.

Hogy végre így bánik velem vezéred
És ily alacsony méltatlanságra
Fakad, váratlan nem jön ez, mert
Csalárd szivét már rég keresztül-
Láttam s mindenre el is készültem.
De zárjon el legmélyebb tömlöczében,
Azért még is híve fogok én maradni
Magamnak, erőt ő rajtam nem veszen.
Te sajnálsz ifjú? — légy békén, mert
A tiszta szív veszélyek közt magát fel-
Emelvén, érdemét csak akkor
Mutatja.

ALEXIS.

Érdemes szűz! bár éltem
Vesztével sorsodon segíthetnék;
De hasztalan! mert súlyos állapotom
Engem lekötve tart s nem enged
Szabad választást tennem és minden-
Felől mély örvény tátogat,
És szüntelen eltemetni fenyeget.
Engedj meg Ilka, hogy nekem kellett
Ezen kelletlen hírt hoznom; de mit
Míveljek? én Niketas nevelt fia
Vagyok, velem sok jót tett, néki
Hálával tartozom. (*Indulattal.*) De téged is —
Nem, el kell hallgatnom.

ILKA.

Mi háborgat?

ALEXIS.

Mennyit küszködtem én magammal,
Az ég urát oh! hányszor kértem, hogy
Szabadításodra lehetséget
Mutasson: hasztalan! nem hallgatott meg,
S buzgó sohajtásim sikertelen
Maradtak.

ILKA.

Szándékod nemes lélekre
Mutat. Köszönöm jó ifjú! résztvevő
S barátságos szerelmedet, én vétked
Által nem is kivánom a szabadságot.
Niketas veled jót tett, maradj híve
S ne csald meg szép bizodalmát.

ALEXIS.

De tégedet tömlöczben látni!
Ezt a kezet terhelve lánczokkal —

ILKA.

Akármi történik, vígasztal az,
Hogy ámbár el vagyok hagyatva
Az egész világtól, egy szív még is ver,
Mely részt veszen méltatlan sorsomban.

ALEXIS (*megindulva*).

Oh Ilka! Ilka!

ILKA.

És ezen felül
Édes remény kecsegtet, hogy hazám
Előbb-utóbb fegyvert ragad s megment
Niketas rabló kezétől.
Aztán, barátom, ezen rabságot
Szebb öröm felváltja s szenvedésemet
Vígan majd elfelejtem a szabadság
S szerelem édes keblén s csak úgy
Tekintem, mint hűségem próbáját.

ALEXIS.

A sorsok mely különösen vagynak
Az égtől elrendelve, Ilka!
Te a tömlöczbe indulsz, nem sokára
Talán rablánczot hordozol s nálam
Még is szerencsésebb vagy; mert még a
Jövendő néked boldogságot
Igér, sok szép jelenések kápráznak
Előtted, édes kények várnak
Reád, midőn éltem szép hajnalát
Már bús felleg borítja.

ILKA.

Ha ifjúságod,
Ha a szív békessége elégedést
Adhat, virágzó éltedet mi
Szomoríthatja?

ALEXIS.

Volt az idő,
Hogy égi békesség lakott mellemben,
S ártatlan örömök közt folytak
Gondatlan éltemnek vídám órái.
Most, most nehéz sohajtások, kétséges
Gyötrelmek változnak szívemben,
És ifjuságom tündér álmait,
Fellengező reményeit
Egy ellenséges indulat váltig
Eleműszté.

ILKA.

Mely gyengeség! mely
Ábrándozás! nem illik az, nem
A férfiú erős szívéhez.
Barátom!

ALEXIS.

Egykor én is így
Gondoltam, hogy a férfiút egyedűl
Nemes tettek dicsőítik;
Már annak vége! (*Felerősödve, tűzzel.*) Nem,
nem Ilka!
Ne hallgass rám! érzem, hogy jobbra
Születtem. — Ilka! én szerencsés
Vagyok.

ILKA (*megilletődve*).

És ez a könny, mely szemedben
Ragyog? nem Alexis! oly könnyen
Meg nem szabadúlsz. Titkos bút
Látok szíveden rágódni, valld meg
Igaz okát.

ALEXIS (*nagy érzeménynyel*).

Ilka! oh, csak azt ne kívánd.

ILKA.

Szólj Alexis! csendes fájdalmidat
Tovább nem tűrhetem; szólj! mert bús
Gyötrelmed engem is keserít.

ALEXIS.

Legyen tehát és hallgasd azt,
A mit eddig még önnön magamnak is
Megvallani csak alig mertem.
Oh Ilka! Ilka! én téged szeretlek.
(*Nagy hallgatás. Ilka megilletődve elfordúl.*)
Ne fordúlj el! ne vess meg annyira!
(*Ömledező fájdalommal.*)

Viszont-érzést nem, nem szerelmet
Kivánok ón tőled, mert érdemetlen
Vagyok mind arra; mélyen érzem
Nagyságát lelkednek. De engedj meg,
Ha szivem erővel hozzád hajlik
S egész valómat elragadja.
Nem vétek az, ha szegény halandó
A porból feltekint az örök
Világossághoz és imádva
Szemeit az égre felveti. — Ilka!
Szenvedni tanúltam és fogok;
De tőled elállni nincs tehetségemben.
Im most tudod, tudod keservemet,
De ne ügyelj reá; csak úgy tekintsd az
Én éltemet, mint egy gyenge virágot,
Mely néked útadban szép illattal
Kedveskedett s te elfordúlva,
Könnyezve azt leszakasztottad
S nem akarva összvetiportad.

ILKA (*félre*).

Megtörtént, a mitől féltem:
(*Alexishoz.*) Csalatkozol jó Alexis!
Szép ifjúságodnak szelid természete
Azt a szíves hajlandóságot
Szerelemnek tartja, a mi egyedül
Nehéz rabságomon való
Felgerjedt szánakodás és irgalom.

ALEXIS.

Oh értelek! nagylelkűen te nékem
Békét szerezni akarnál és
Önnön csalattatásommal
A kénytelenséget könnyíteni.
Ne félj jó Ilka! nem leszek terhedre;
Nagy lelkedet van erőm követni
És állhatatosságot tetőled
Tanulni. A kit jó szíved választott,
Az éljen melledben; nekem már az
Elég, ha csak láthatlak s csendes
Erkölcsidet csodálhatom.

ILKA (*megilletődve*).

Jó ifjú!
Én is szeretlek, úgy mint legjobb
Testvéremet. Jer karjaimba!
(*Alexis reá borúl, nagy érzeménynyel.*)
Így! s e szívbéli szent frigyet csak a
Halál szakaszsza el.

ALEXIS (*fellengezve*).

Nem, a halál
Csak a szívet, a porból valót, emészti el.
A lélek élni fog s világos
Honában is téged keresni.
Hadd jőjjön, hadd tegye csontújját
Dagadó szívemre, az életnek homályát
Oszlatja el csak és levonja szememről.
Ott! ott örökre bírhatlak.
Más néked a világ, mert annyi szép
Öröm virágzik még számodra.

ILKA.

Én is hazámban, nem tagadom, szerencsés
Voltam; egy férfiút szerettem,
Kinek szép tettei és magyar
Nagylelkűsége engem elragadtak.
Őt feltalálni, őt meglátni,
Őt hallani, őt szeretni
Egy pillantat vala. (*Szomorúan.*) Már közel
Volt egyesülésünk, már én
Magamat az egekben véltem, hogy
Pogány csoportok megtámadták
Csendes házunkat s engem elragadván
Szeretett szüleimtől, ide Belgrádba
Hurczoltak és Niketasnak eladtak.
De bízok hazámban és bizok jó
Királyomban, hogy nem soká fogják
Halasztani szabadulásomat.

ALEXIS.

Nem titkolom tovább hát, Ilka!
Reményed teljesedik, mert a
Magyarok már is Belgrád alatt vannak.

ILKA.

Hah! Alexis! mely jó angyal szól
Belőled? Most tehát világos
Előttem. — Fél hát, fél Niketas a
Magyar fegyvertől és azért zárt engem
Tömlöczébe, mert itt fent már nem tart
Bátorságosnak. Alexis szólj! szólj!
Mit hallasz a magyarok felől?

ALEXIS.

Sokat kívánsz; mert a mit én a
Magyarok felől tudok, nem válik az
Dicsőségünkre, és én mint görög
Tulajdon szégyenünket hirdessem?

ILKA.

Megismeri a nagy lélek másàt
S becsüli az erkölcsöt még az
Idegenben is: mert a jámbor s igaz szív
Mindenkor tiszteletre méltó, verjen
Az bár a legmérgesebb ellenségünk
Vagy leghivebb barátunk mellében.

ALEXIS.

Oh Ilka! Ilka! mint játszol velem!

ILKA.

Barátom szólj! mint harczolt a magyar?
Kik vannak a táborban? Oh siess,
Beszéld el, hogy mi történt.

ALEXIS.

Hallgasd
Tehát! Niketasnak unszolása
És pártfogása alatt többször már
Pecsenegi csoportok a Szávát át-
Hajózván, országtokra rohantak
És nagy vérontás, rablás s pusztitás
Után nagy prédával hazájokba
Tértek.

ILKA.

Niketas! Hah! neked
Köszönöm hát elragadtatásomat!

ALEXIS.

Salamon király ezt hallván, hogy
A görög hívtelenséget meg-
Boszúlja és kirablott népének
Elégtételt szerezzen, összeszedvén
Vitézeit, Zalánkemén alá
Mozdítá táborát. Vele jöttek
Első Bélának, atyja testvérének
Dicső fiai: Géza és László.
László! ez az ég kedveltje, a kinek
Hatalmas karja csak nem rég Kerlés
Elszéledt bérczeit kunok vérével
Festette és az ellenségen oly szép
Diadalmat nyert. A nemesek
Közül Bors-Gyula legjelesebb:
Bors-Gyula! a kinek villámként száll
Az ellenségre villogó
S öldöklő kardja; ez a kinek a
Halál bajtársa, mert a merre csak
Tekint, ott hullnak a vitézek.

ILKA (*elragadtatva*)
Hah! Gyula! Gyula itt! Most Alexis! most
Szabad vagyok, s ti görögök,
Ti vagytok a rabok.

ALEXIS.
Nem értelek!

ILKA.
Tekints szemébe és megértesz.
Ne félj jó ifjú! egyedűl a csatában
Ő rettenetes, szelíd azon kívűl,
S érző sive csak könnyen megindul.
(*Fellegezve.*)
Hah! téged látlak Gyula! — és te
Fogod diadalmasan kivezetni
Rabhölgyedet a setét tömlöczből s kedves
Hazámnak visszaadni. Gyula! Gyula!
Örök szerelmem tettedért jutalmazzon.

ALEXIS.
Mely tűz lobog szemedben? Ilka!

ILKA.
Az öröm eláradt mellemben.
Nem titkolom tovább előtted
Barátom, néked megvallom, kedves
Testvérem, hogy az a vitéz bajnok,
Hogy Gyula, a kit oly szépen festettél,
Hogy Gyula az én szerettem, kedvesem.

ALEXIS.
Nem Ilka! ezt nem, én nem tűrhetem.

ILKA.
Légy neki is barátja; melle
Elég tágas, jó ifju, téged is
Befogadni. Szólj! tovább mi történt?

ALEXIS.
Niketas Belgrádot felszabadítani
Akarván, Kázárt, a pecsengek
Herczegjét, hívta segítségül;
De csak a várandó prédáról
S nem a veszélyről azt tudósítá.
Eljött Kázár seregével és mindjárt
A bécsi és soproni osztályokat
Dühös tűzzel meg is támadta;
Ezek vitézül elfogadták őtet,
Sokáig kétséges volt a csata,
Hogy László herczeg és Bors-Gyula

Keresztülvágván Kázár népén
Az ellenség erejét egymástól el-
Szakasztván, teljes győzedelmet
Nyertek. Kázár ugy megverettetett,
Hogy csak kevesed magával
Menekedhetett meg a rabságtól.

ILKA.

Hah! Gyula mondád! Gyula! mint dagad, mely
Büszkén emelkedik szivem, hogy
Ily férfiú, hogy ily vitéz bajnok
Egykor kedvesének választott.

ALEXIS.

Mi a falakról láttuk a magyar
Király diadalmát, és Nikétas
Titkolt haraggal nézte, a miként
A vármegyék számos foglyokkal
És a nagy prédával szép rendben
Felállotak királyok sátora
Előtt. De tégedet mind ezekről
Tudósítnom Niketas eltiltott.

ILKA.

Mely szép s örvendetes hír! Alexis!
Ily sok barátságért örökös adósod
Fogok maradni. A magyarok ha
A várat elfoglalják, és már Gyula
Éles kardjával társaid között
Halált, szükséget és sebeket indít,
Akkor, jó ifjú —

ALEXIS.

Akkor vérzeni
Engedd szívemet, mely már úgy is
Örökre elveszti minden nyugalmát.

ILKA.

Nem Alexis! te élsz; és létedet még
Sok szép és nemes tettek dicsőítik.

MÁSODIK JELENÉS.

Egy görög s az előbbiek.

GÖRÖG.

Vezérem küldött, Alexis! már
Több ízben kérdést tőn irántad.

ALEXIS (*a göröghöz.*)

Mindjárt követlek. (*Görög el.*)
Ilka, jer tehát a
Vezérhez; oh de ne gerjeszd

Haragját, és kerüld boszúját, mely
Ha fellobban, nem ismer mértéket.
S ha megszorúlnál végső szűkségedben,
Folyamodj hozzám, én védlek s véremmel
Felelek mindenkor drága éltedért.

ILKA.

Légy békén Alexis! a vár alatt
Áll Gyula! érted, mit teszen az?
Ő itt! már én szabad vagyok.
Akármire törekszik Niketas;
Dühödjék, öljön és dúljon; de Ilka
Magyar szíve nem tanúlt rettegni.
(*El mind a ketten.*)

HARMADIK JELENÉS.

Magyar tábor.

A király, Géza, Menyhárt, több magyar Nemesség és Katonaság.

KIRÁLY.

Kedves bátyám! a bölcs tanácsod,
László erős és győzhetetlen karja
S seregem próbált vitézkedése
Bizonyossá tesznek, hogy csak nem
Sokára elérjük czélunkat
S Nádorfejérvárt, mely már annyi
Rablásoknak menedékhelyt adott,
Az ellenségtől elfoglalhatjuk.
Dukas görög császár az esküvéssel
Kötött békességet rútul megszegte
És ellenünk pogány csoportokat
Küldött; nem érdemel kimélést.
Niketas pedig, ki szüntelen
Alávaló álnoksággal szomszédi
Barátságot színlett, vegye el most
Azon jutalmat, a melyet keresett.
Nem szenvedem, hogy Hunniát a
Pogány többé prédálja, háborgassa,
S szabad lakosait rablánczon
Orozva a külföldre vezesse.

GÉZA.

Királyom, kedves öcsém! bízzál a
Magyarban, s szép feltételeidet
Ezek dicsőül elvégzik. Kivált most,
Minthogy atyafiságos szeretettel
Egymást általfogjuk, reménylem
S hiszem bizonynyal, hogy csak egy ellenség
Sem lépi át büntetlen Hunnia
Határát.

MENYHÁRT.

És ez után érzi a
Magyar s azt szívdobogva vallja,
Hogy mely szép s édes az élet egy jó
Király alatt.

KIRÁLY.

De a magyar vért
Sajnálom. a mely ezen várnak
Ostrománál elfolyna. Menj tehát
Vitéz Menyhárt! fel még ma a várba,
És értekezz Niketassal a fel-
Adása végett. Én egész seregének
Szabad kimenetelt engedek,
Ha által küldi Nándorvár kulcsát
És meghódol. Ha kérésemre
Nem hajlik. akkor azt barátim
Ostrommal beveszszük.

MENYHÁRT.

Király uram!
Egy óra múlva hírt hozok tenéked!

GÉZA.

Azt vélem én is; hogy ha nem hajlik
Niketas kegyes s barátságos
Ajánlásodra, úgy közönségesen
A várt megtámadjuk; de mentől
Előbb, hogy a görög vezérnek
Alkalma ne lehessen magát
Jó rendbe hozni és romlékony
Falait felépíttetni.

KIRÁLY.

A gyors támadás
Fél győzedelem; kedves bátyám! egyet
Értek veled.

GÉZA.

Már két hónapja
Lesz, hogy tehetetlen itten mulatunk,
Idő már a dologhoz kezdenünk,
Hogy ne tompuljon meg az ellenség
Félelme. Még ma éjfélkor
Tulajdon osztályommal elhagyom
A nagy tábort s holnap a hajnal
Hasadtával László öcsémmel
Nándort Duna felül ostromlom.
Király. te népedet a Szávának partján
Állitsd fel.

MENYHÁRT.

Felséges király! az én
Tanácsom Gyulát is bevárni.
Ővele jönnek Veszprém és Zala
Lovagjai, derék, harczban forgott
Vitézek. És Gyulát magát is
Ohajtom, mert vitézségével
Szép példát gerjeszt a seregben,
És mint egy győzedelmi csillag, úgy
Tündöklik a csata zavarjában.

KIRÁLY.

Mindenre nézve jó a készület.

GÉZA.

A mint egy kém hirelte, bolgárok
S görögök védelmezik Nándort,
S nem legjobb egyezségben vannak. Ezen
Viszálkodás nekünk használhat s minden jót
Reményltet.

KIRÁLY.

Én csak a magyarba
Teszem minden bizodalmamat:
Mert néki hazája boldogsága,
S hazája szerelme aczélozza
Szívét. El van végezve, a várat
Mi ostromoljuk. Kedves bátyám.
Tudósítasd mind erről Lászlót.
Izend királyi tiszteletemet neki,
És annyi bajnok tettekért szives
Köszönetemet; azon kéréssel, hogy
Ez után is maradjon Hunnia
Paizsa és az ellenség félelme.

MENYHÁRT.

Mely fegyverzörgés? Hah! itt Gyula!

NEGYEDIK JELENÉS.

Gyula egy elfoglalt zászlót lobogtat, sietve több katonasággal s az *előbbiek.*

KIRÁLY. (*látható örömmel.*)

Vitéz bajnok!

GYULA.

Győztünk, győztünk király!
(*A király elébe lép és a zászlót lábához teszi.*)
Üdvözlégy jó királyom! és te Géza,

Dicsőséges herczeg. Király! im itt
Tartom szép győzedelmemnek jelét;
És lábadhoz teszem rémitő
Például, hogy imígy tiporja le
Az ellenséget a dicső magyar király.

KIRÁLY.

Koszorúk fia! Te a ki annyi sok
Szép érdemeid által hazádat és
Királyodat lekötelezed, vedd
Köszönetemet ; dicső bajnok.
Csak győzni születtél; mert a hol te
Jelen vagy s éles kardod villog.
Már ott nem kétes a harcz. Mit látok!
Te vérzel?

GYULA.

Semmi ez, királyom!
Egy kard akadt meg homlokomban;
Még többnek is van itt helye.

KIRÁLY.

Beszéld el Gyula, mit végeztél.

GYULA.

Hiven mind aztat, a mit csak parancsoltál,
Az ellenség nekünk többé nem árt,
Se többé nem háborgat; hallgasd:
Egy része a Kázár megvert népének
Magát elrejté a hegyek közé;
Ezek magokat ott öszveszedvén
Reánk akartak ütni és az által
Niketással egyesülni; majd négy
Ezerre mehetett a számok.
Elejükbe mentem én és őket egy
Szép térségen fel is találtam.
Nagy megbizottsággal s dühösen be-
Rohantak ők félannyi seregem
Rendébe, emberűl harczoltak;
De a magyar vitézség mégis
Győzött. Nyolcz százan ott fedik a csata
Mezejét, s tizenkétszáz foglyot
Hoztam magammal a táborba. Ott
Állnak! hogy lássa a görög vezér
És lássa Nándorvár, hogy mit
Reménylhet: azonban miközülünk is
Elestek egynehányan és dicsőül
Meghaltak a hazért.

KIRÁLY.

A király
S a nemzet háladó szivében él
Emlékeztök.

GÉZA.

A rab hal csak meg,
Él a szabad vitéz: mert szép s örök
Ifjúságban virágzik annak a dicső
Hire, neve.

KIRÁLY.

(Tulajdon kardját leoldozza és Gyulának adja.)

Gyula! bátor férfiú!
Vedd eztet emlékére szép tettednek.
Ne nézd a jutalomnak külső érdemét,
De az adónak hálával tölt szívét.

GÉZA.

Aranyat adhatnék néked Gyula.
De ily mulandó fényesség nem
Kecsegtet tégedet; bajnok szíved
Tudom előbb vágy szebb valóságra.
Itt hát kezem igaz barátságra.

GYULA *(feltüzesülve)*.

Király! herczeg! mely szépen tudjátok
Nagylelkűségteket használni. —
Király! hah! ily jutalmat a magyarnak
S hálaadó szíve magát fölemeli,
És őt a dicsőség egében hordozza,
Hazája szerelmét keblében neveli
S királynak, hazának éltét feláldozza.

(A kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Niketas szobája.

Niketas, Menyhárt, Zimias és több görögök.

NIKETAS.

Miről te engemet vádolsz, magyar,
Titeket talál az, ím magad ellen
Szólasz. Ti rontottátok el
Azon szent békességet, császárom
A melyre oly sokat épített. Ti,
Ti jöttetek fegyverrel által
Határunkon harczolni mivelünk.

MENYHÁRT.

Késő már! hasztalan minden mentséged,
Csalárd játékod már nálunk is tudva
Van és kezünk közt biztos társaid,
Kiket Kázár herczeghez küldöttél
Azon kéréssel, hogy csak bátran
Rabolja és pusztítsa békességes
Országunkat. Kázár aztat híven
Meg is cselekedte. Azért válaszsz.
Mert az idő csak múlik; vagy a várt
Add által a rablott prédával együtt,
Vagy jőjj le velem a magyar táborba,
És zálogúl maradj addig nálunk,
Míg császárod királyomnak
Illendő és méltó elégtételt
Nem ád.

NIKETAS.

Nem, én azt nem fogom soha
Cselekedni. Még fennállnak Belgrád
Falai, még aztat védeni itt tudom.

MENYHÁRT.

Ne várj segédet többé senkitől.
(*Az ablakhoz megyen és azt kitárja*).
Nézz csak le a mezőre s ott meglátod
Barátidnak hideg tetemeit
A földön elszéledve feküinni.
Nézd csak czinkosaidat, a kik
A rablott prédát oly híven felosztták
Veled; nézd most már mint rabokat
A Száván átevezni.

NIKETAS.

Nem mondom, nem!
Én harczolok!

MENYHÁRT.

Kíméld a népedet,
Nem igaz vitézség a vérvesztegetés.

NIKETAS.

Mindenre el vagyok tökélve;
Menj! és vígy háborút uradnak.

MENYHÁRT.

Nem akarsz? nem? Hát szaladj önvesztedbe.
(*El a görögökkel.*)

NIKETAS (*egyedül*).

Van még elég népem, még tarthatom
Magam és az egyezésre
Idő lesz mindenkor. (*Gondolkodik.*) De ha még is
Az ellenség elfoglalná a várat,
Mit akkor? én — én csak magam vesztek.
Magam leszek csak áldozat,
Magamat talál csak öldöklő
Boszújok. Hát igaz, igaz, nekem
Elveszni kell, vagy szégyennel tetézve
Kérésre fakadnom. Nincs mentség! nincs
Segédreményem önnön nemzetemtől,
S előbb-utóbb elnyel még is
Az erő és a nagyobb hatalom. De így
Leszállni a szokott uraságról,
S egy büszke ellenségnek megvetését
Szenvedni! nem! az élet nem ér ily
Nagy áldozatot; nem, inkább, inkább
Harczolva meghalok. (*Szelídebb érzeménynyel.*)
Mégis, most,
Most a haláltól rettegek,
A gondolat maga megrázza
Egész valómat. Ilka! Ilka! ezt
Nem a félénkség, nem, de forró
Szerelmem s indulatom okozza, mely
Bájolva vonszol a világhoz és
Az életet velem kedvelteti. Nem,
Így nem végezhetek, nem, nem; legalább
Mulandó éltem egy szép órát
Számláljon; és ezt Ilka adja meg.

MÁSODIK JELENÉS,

Egy görög, Niketas.

GÖRÖG (*sietve*).

Uram vezér! az ellenség igen
Nagy mozgásban vagyon s az egész tábor
A vár alá húzódott. Úgy látszik,
Hogy ostromhoz készűlnek, mert nyilván
Lehet kivenni, miként a faltörő
Kosokat s a lajtorjákat
Előkészítik.

NIKETAS.

Hadd jőjjön! mi is
Még férfiak vagyunk s harczolni is
Tudunk. Menj! a külső bástyákra
A nyílasok és a parittyások

Mindjárt felálljanak, legelőször is
Az ellenséget ezek fogadják,
A bolgárok pedig a vár nagy
Piaczán várják további parancsomat.

GÖRÖG.

Vezér! a bolgárok zúgolódnak
S a vár feladását szemtelen
Kivánják, megrettenvén a magyar
Seregnek készületeitől, nem
Akarnak már tovább szolgálni.

NIKETAS.

Mit? és ti öszve nem konczoltátok?
Bűntetlen ezt ők nem teszik. Siess!
S tégy rendelést nevemben, hogy mind a
Görög katonák talpon legyenek,
A bolgár zsoldosokkal én magam
Végzek s fogadom, hogy engedelmeskednek.
(*Int, a görög el.*)

HARMADIK JELENÉS.

Alexis, Niketas.

NIKETAS.

Mely régen vártalak már, Alexis!
Szólj, Ilka mit csinál? — de légy rövid,
Mert sürgetős dolgom van. — Mit beszél?
Meglágyult-e a szíve már? mit gondol
Felőlem? s hogy tetszik újabb lakása?

ALEXIS.

A régi ő most is, s félek, hogy
Erős szive másulást nem is szenved.
Idegen minden köz félelem lelkétől,
És legkisebb panasz, sem jajgatás
Őtőle nem hallik — vidám, bátor
Mosolygva játszik lánczával s csendes
Békével várja sorsa változását.
Niketas! megvallom sok reményt
Nem adhatok: te Ilkának szívét
El nem nyered soha.

NIKETAS.

Nem? legyen hát.
A mit nem eszközölhetett kegyelmem,
Nem várakozásom, sem buzgó kérésem,
Sem drága ajándékim, azt az
Erő vigye véghez; csak makacsság,

Más semmi; és azt megtördelni
Az én gondom legyen.

ALEXIS.

Már Ilka
Szeretett. Nehéz s nem is lehet az első
Szerelem hatalmával küszködni.
Ereszd őt vissza népéhez; most
Van legszebb alkalmad reá.
S hidd el nekem, hogy győzni fogsz
Te a magyar sziveken.

NIKETAS.

Nem! már elég! azt nem
Teszem. S ha még Niketas barátságát,
Vezéred jóvoltát tovább is fel
Kivánod tartani, azt többé
Ne említsd, most még egyszer elfelejtem,
Hogy tőled ily tanácsot hallottam.
Ha engem nem szerencséltet, veszszen
Akkor látatlan Belgrád tömlöczében;
S ha, a mit nem remény lek, e várt
Bevennék a magyarok, és én dicső
Védelmem áldozatja lennék,
Akkor halálom néki ne használjon,
Sőt ketté messe fonalát életének. (*El.*)

ALEXIS (*egyedül*).

Ily úton nem szabadulsz kedves!
Mert a jobb emberiségnél
Nagyobb Niketas vad indulatja.
És hogy? hogy lesz véged, ha a magyarok
Győznek? Nem tudja senki, hová
Zárattál s élve eltemetve
Sirodat majd tennen nemzeted tiporja,
S nehéz kétségek közt szörnyen mulsz
Ki ezen világból! Félre! félre
Ijesztő képzelet! hagyj el
Marczangló gyötrelem! mit gerjeszted
Szivemet? Én ártatlan vagyok.
Mégis, mégis, csak én segíthetek
Egyedűl; én, én vagyok Niketas
Titkosa. Hah! hova ragadoz elmém!
Mely mély örvény nyilik előttem? S még is,
Vagy őt elárulnom kell, avagy Ilkát
Prédául adnom fertelmes sorsának.
Niketas? nem, el nem árullak. (*Lágyan.*)
Te! a ki a szegény árvát fel-
Fogadtad, ápolgattad és szerelem
Között tápláltad, s én alattomos

Módon romlásodat eszközölném?
Nem, ily rút és alacsony vétek
Nem fér szivemhez. Oh de Ilka! Ilka!
Mi lesz belőled? (*Mély gondolatba merülve az ablakhoz megyen.*) A magyar tábor
Ott a völgyben fehérlik; és
A búcsuzó nap utolsó sugári
Elszéledt sátorit aranyozzák.
Mely szép tekintet! mely bájos kilátás!
Ott az a szerencsés, a kit Ilka
Szeret. Ott az erős férfiú,
Tündöklő csillaga nemzetének.
És én — itt! hah! mely gondolat! ha én —
Így! így fogok menni, hozzá, hozzá!
Mindenről őt tudósítnom. (*Felhevülve.*)
Éretted, Ilka, éltemet koczkázom!
Te testvérem vagy, és ezen szent
Nevet megérdemelni feltett
Szándékom és kötelességem. (*El.*)

NEGYEDIK JELENÉS,

Magyar tábor. *Gyula* és *Menyhárt* sátori általellenben vagynak helyheztetve. A hold éppen kelőben vagyon és hátúl a hadi tüzeknél *magyar katonaság* fekszik.

Gyula és Menyhárt.

GYULA.

Egy nap megint múlt el, megint
A sírhoz egy lépés közelb.

MENYHÁRT.

Nem úgy, barátom! a mindennapi ember
Számlál napokat, de a bajnok élte
Köz sors alá nincsen szorítva.

GYULA.

Érzem, hogy nem
Üres hang még is a dicsőség,
S hogy a nemes szív méltán vágy utána.
De, oh barátom! az élet még sem
Kellő, ha egyszer már hullnak
Az öröm virági.

MENYHÁRT.

Semmi okod sincs
A legkisebb panaszra, mert
A sors kiválasztott s rendelt
Pályádra szép örömöket hintett.

GYULA.

De még is azt jól érzem, hogy már hátra
Maradt legszebb boldogságom,
És a jövendő bár mivel kedvezzen,
Oda éltem szépe, czélja és jutalma.

MENYHÁRT.

Elégtelen! még több szerencse kell?
Midőn úgy is már a dicsőségnek
Elérted fő pontját? A nemzet ismer,
Szeret a király, becsűl a sereg,
És a te melled még bús gondokat
Táplál?

GYULA.

Igaz, hogy a dicsőség
Síkos útján én szerencsésen jártam,
S diadalmi fény fejem körűl sugárzik;
De még is — oh barátom, a szépen
Virító koszorú zsengéjében
Valami rejtőzik, mely megfosztja
Vidám zöldjétől és azt csendesen
Elszáritgatja és oda vész, ha nincs
Egy kéz, mely aztat öntözgesse
Az éltet élesztő nedvével,
Ha egy szív nincs, mely érezhesse azt,
Nincs egy kebel, mely megtarthassa.

MENYHÁRT.

Megint a régi aggodalmak?
Nézd csak körűl magad Magyar-
Országban hány szűz nem virágzik
Számodra? És te válogathatsz, mert
Az erőset a szerelem kedveli.

GYULA.

Az a szelíd érzés s az a bájos
Szivbéli gerjedelem tőlem búcsut vett.
Egyszer szerettem én csak, s avval a
Szerelemmel mellem tán örökre
Bezáródott. Csak egy leányra
Találtam, a melynek keblén kívántam
Nyugodni, egy valódi szívre
Akadtam, mely nekem teljesen meg-
Felelt, mely összvehangzott én velem.
És az most hol vagyon, nem tudhatom.
Oh Ilka! Ilka! mely föld szegletében
Nyugszol? vagy — hah! rettentő gondolat,
Talán undok pogányok közt nyögöd
El életedet. Most széles e világban
Magam én egyedűl állok, s nincs a ki

Sebeimre enyhülést csöppentene,
Nincs a ki éltemet kedveltetné,
És a ki öregségemnek gyámola
Lehetne.

MENYHÁRT.

Mely hiú álmak ezek?
Mért táplálsz ily fájdalmakat melledben
Te, egy bajnok?

GYULA.

Barátom! ez nekem
Legboldogabb órám, mert néhai
Szerencsém szép emléke égi
Vigasztalást tenyészt keblemben,
A múlt idő örömeit édesen
Elömbe adja s a jelenlét
Gyászfátyolát gyengédeden levonja
Szememről; ekkor látom én magam
Megint az ifjúság hevében,
Fellengző álmaim megújulnak
Megint s a képzelem felemel
A boldogok sorába. Nem, barátom,
Legyen vétek, legyen bár gyengeség,
Nem titkolom, sőt kedvelem
Ezt a fájdalmat.

MENYHÁRT.

Vesd ki elmédből;
És ott ne álmodozzál, a hol a
Valóság új életre és örömre
Int.

GYULA.

Már az ifjúságnak szebb korát el-
Haladtam, általestem életemnek
Felén, megérett emberkorban
Vagyok, és így a koristen azt megtiltja
Most tőlem, a mire az ifjút ingerli,
Barátom, én szeretni, én harczolni,
Meghalni is tudnék kedvesemért;
De ez a báj ömledezés, az ifjú
Tulajdona, már eltávozott tőlem.
Nem, nem! most is még Ilka létem
Bálványa, őt szeretem most is.
Repüljön bátran más virágról
Virágra, de én szeretni — én csak
Egyszer tudok.

MENYHÁRT.

Szeresd tehát
Csak képzeletednek árnyékát, ha téged

Szerencséltet; de megbocsáss, barátom!
Hogy gerjedelmét el nem értettem
Szívednek, ámbár érdekel fájdalmad.
Harczban nevelkedtem, csak fegyvert
Forgatni tanúltam, más szelíd érzést
Nem ismertem. — Barátom, holnap hát
Hajnalkor Nándort ostromoljuk;
Dolog lesz! én alunni megyek — Nézd,
Nézd, mely szépen csillámlik a hold-
Világnál a vár tornya.

GYULA.

Bár virradna
Már; a fegyver zörgése, a csata-
Kiáltás s a lovak dobogása
Minden bút elfelejtet.

MENYHÁRT.

Hány magyar,
Ki vígan még most álmodik, hogy
Ilyenkor tán örökre alszik.

GYULA.

A mint a végezet rendelte.
Az élet egy és egy csak a halál is.
Én azt kérdésre nem veszem,
Akár mikor talál. készen vagyok.
S ha meghalok kedves hazámért,
Beteljesedik legszebb kívánságom,
Mert azt tudom, hogy fenmarad nevem
A történet könyvében, s nemzetem
Áldást mond szendergő poromra.

MENYHÁRT.

S hogy a jövendő század is, ámbár
Sírunk már beomlott, vitéz tettünket,
Dicső halálunkat hiven fentartja,
S a jobb magyarnak például fog az
Szolgálni mindenkor. Hah Gyula!
Mi az élet ily dicső halálért?
(*Kezét nyújtja neki.*) Jó éjszakát, kedves barátom!

GYULA.

Nyugodjál hát szerencsésen.

MENYHÁRT.

Míg a
Tárogató fülemben nem harsog. (*Be sátoraba.*)

GYULA (*egyedül.*)

Szerencsés ember! téged nem kerűl
A nyúgalom, csak egy kívánat

Tölti be szivedet és azt bár holnap
Elnyerheted s hazádért meghalhatsz.
Kedves barátom! résztvevő szívvel te
Ezen sebet enyhítni s begyógyítani
Akartad és azt még jobban fel-
Szakasztottad. De mégis érzem
Jótéteményét; mert elvesztvén
Kívánatos tárgyát szerelmemnek,
A fájdalom lett nékem kedvesem.
Oh Ilka! Ilka! hol vagy? hol? csak a
Tágas levegőben oszlik el
Kiáltásom s nem jő válaszszó,
Csak ön nehéz sóhajtásom felel.
Elég hát, vissza! vissza áldott kép,
Rejtsd el megint magad mellemben;
Ott a te helyed. (*Körülnéz, hallgatás.*)
Mely szép az estve,
A hold világa s a hadi tűz, mely
Vígan mulatják a szemeket! talán csak
Idekint nyugszom, jó lesz itt. (*Hallgatás.*)
Ma erős napom volt.
(*Párduczbőrét a földre terjeszti.*) Mellemet meg-
Tágítom. (*Mellvasát feje alá teszi és lefekszik.*)
Igy! most jer. jer édes álom,
S erősítsd fáradt tagjaimat, mert
Holnap sok erő kell, Ilka! Ilka!
(*Álmosan fejét leteszi.*) Nándornak el kell esni.
(*Elalszik.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Alexis fehér köpönyegébe takarva, vizsgálódva előlappang, az *előbbi.*

ALEXIS (*magában.*)

Itt kell találnom őtet, erre
Igazítottak; mint ver szívem! mely
Ellenkező érzés; félek, de
Örűlök is azon embert meglátni,
Kiről a közhír már annyit hordozott.
Azt a hatalmas férfiút. azt a
Kit Ilka szeret — valóban ez nehéz
Menetel; de ő érette, az ő
Javáért — (*Észreveszi Gyulát s hozzája közelít.*)
Mit látok! valóban
Itt alszik egy magyar — Ha Gyula volna
Maga? Ő az! ő! nem is kételkedem.
(*Megrázza Gyulát.*) Kelj fel magyar! Heh kelj fel.

GYULA (*felébred*).

Ki vagy? Kezdődik a csata?

ALEXIS.

Szólj! Gyulát hol találom?

GYULA.

És mit kivánsz? magam vagyok.

ALEXIS.

Te vagy? Valóban Gyula, te vagy! (*Félre*).
Az egeknél! Ilka! eztet kellett
Neked szeretned.

GYULA.

És mi a kérésed?

ALEXIS.

Barátságos kezet kérek tőled,
Érzem mélyen, hogy azt megérdemlettem.

GYULA.

Talán eltévedtél jó ifjú?

ALEXIS.

Nem Gyula! sőt igen jól mentem.
Ismerlek Gyula! a mint rég már téged
Képzeltelek, úgy állasz most szemem előtt.

GYULA.

Nem fogadhatom meg, mely idegen szózat!

ALEXIS.

Idegen még most, de nem lesz az többé,
Ha betekintesz mellembe. Oh Gyula!

GYULA.

Ki vagy te, különös ifjú? szólj, mit
Akarsz te tőlem?

ALEXIS.

Ismerj meg tehát! (*Elveti köpönyegét*).
Im egy görög áll most előtted!

GYULA.

Hah! hogy jöhettél eddig? megvallom
Szép bátorság! De tudd meg ifjú,
Hogy emberedre találtál. — Még is,
Te engem alva leltél, életem
Kezedben volt; látom nem jöttél
Orozva rablóként gyilkolni,
Nem köz lélek lakik benned,
Azért látásodon örvendek.

ALEXIS.

Vitéz ember! mást lelkedtől nem is
Vártam. Hallgasd tehát, mi hozott

Engem, most ebben az órában,
Ide a magyar táborba, mert nem
Lehet mulatnom, minthogy minden perczenet,
A melyet itt töltök, fontos és drága.

GYULA.

Hallom, szólj!

ALEXIS.

Egy magyar szűz van
Belgrádban fogva, a kinek élete
Most nagy veszély között forog. Míg a várt
Mi bírjuk, addig én védelmezem.
De ha a várt elfoglalnátok,
Akkor sorsát, barátom, a te
Kezedre bízom. Minden rejtekhelyet
Keress ki, járd mind öszve a
Fogházakat és őt feltalálod.
De azt, hogy őt ki tartja fogságban,
Azt, Gyula, tőlem azt ne kérdezd,
Szent esküvés leköti nyelvemet.

GYULA.

Különös! és én —

ALEXIS.

Te csak magad
Segíthetsz: téged érdekel
Legjobban s méltán. Gyula! Ő
Egy felséges teremtés, melynek szép
Tulajdonságait, csendes
Méltóságát és ritka erkölcsét
Bámúlva csodálom és imádom:
Az én néném, tanítóm és
A mennyei kedvesem.

GYULA.

Néned
És kedvesed? Légy értelmesebb, ifju!

ALEXIS.

Egy embernek hatalmában vagyon.
Kinek szerelemre lobbant fel
Iránta vad szive: és ha forró
S dühös indulatja el nem érheti
Czélját, kész őt magával együtt
Végső romlásba dönteni.
Hogy én álljak közöttök, a sors úgy
Akarta; s ezt minden méltatlanságtól,
Azt minden hirtelen vétektől
Igaz szeretettel visszatartóztassam.
De szép kötelességem nem tarthat
Tovább már. Hozzád jöttem azért,

Te, te szabadítsd meg őt, ha én már nem
Leszek; mert tudd meg azt, hogy ő ama
Szűz, Gyula! azon felséges
Nagy lélek — Ilka, a te hölgyed.

GYULA (*elragadtatva*).

Hah! nem! nem — oh szólj, ifjú!

ALEXIS.

Ilka, mondom,
Ő, a te kedvesed, már régen őt
Belgrádra hozták a pogányok.

GYULA.

Néned ő néked? Hah! vagy kedvesed?

ALEXIS.

Már két esztendeje, hogy vigyázatom
Alatt vagyon. Mindennap láttam
És mindennap szebb és szebb, több és több
Tökéletességet találtam
Őbenne. Itélj ím magad, hogy
Maradtam volna érzéketlen
Iránta? Látta ő csendes érzésemet,
Mert a mély tisztelet szólnom
Nem engedett; látván ő titkolt
Szerelmemet s hervasztó búmat,
Szíve rajtam megindúlt és égi
Kegyességgel nekem még szebb szerelmet,
Testvéri szerelmet ajánlott.

GYULA (*Alexist melléhez ragadja*).

Jer, jer szívemhez ifjú! Ifjú! mely
Felette boldogítasz — Oh ifjúságom
Édes emléke.

ALEXIS.

Gyula! én most vissza-
Térek! mit izensz Ilkának?

GYULA.

Hogy utolsó csepp véremig
Érette harczolok. Im vedd ezt
A gyűrüt, nékem egykor ő adá;
Itt, itt, vedd és add neki, mondd:
Valaminthogy ezt híven magamnál
Hordoztam, oly bizonyosan
Őt megszabadítom, vagy ha azt nem,
Érette meghalok.

ALEXIS.

Barátom, légy
Hát boldog; Gyula! holnap már talán
Egymás ellen fogunk harczolni.

Vedd ezt (*Gyulát megcsókolja,*)
szerelmem és barátságom
Jeléül. És ha egy magyar
Éles kardját szivembe mártja,
Ha vérem Belgrádnak falait mossa,
Akkor, ha győzedelmesen hazádba
Hölgyeddel visszatérsz és mint boldog
Férj létedet kedveled, Gyula!
Akkor majd rólam is emlékezz meg
Szép boldogságodban. (*Sebesen el.*)

GYULA.

Barátom!
Köszöntsd Ilkát, Isten veled. (*El.*)

(*A kárpit lefordul.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Belgrádon.

Niketas, Zimias.

NIKETAS.

Az ellenségtől annyira nem félek,
Mint ön seregemtől. Elfajult
Nép már az a görög. Míg egy kard,
Egy pánczél, egy paizs volt minden
Értéke, addig győzött és
Szép tetteit csodálta a világ,
Most elfelejteti szép hazáját
Az arany, mely néki egyetlen bálványa,
S azért nem szégyenl már idegen
Előtt is a porban heverni,
Magát tipratni, hogy csak életet
Nyerhessen és kiváncsi szemekkel
Mulandó kincsét vizsgálhassa.
Valóban az embert nem lehet becsülni,
Ha egyszer belsejét megkezdjük
Ismerni.

ZIMIAS.

A bolgárok ismét
Fegyvert fogának, hogy nekik több zsoldot
Igértél; én részemről elhitettem
Velök, hogy nemsokára császárunk nagy
Sereggel városunkhoz közelít

És a magyarokat elveri a falak
Alól. Azonfelűl még kincseiket is
Elásattam velök, hogy azoknak
Féltése a viadalra őket
Jobban kisztesse. Én reménylem, hogy
Ha csak különös szerencsétlenség
Nem ér bennünket, Belgrád mentve
Marad. (*Fontosan.*) De magadtól tartok és félek,
Hogy titkon dolgozol ellenünk.
Vezér bocsáss meg, én —

NIKETAS (*hevesen.*)

Zimias!

ZIMIAS.

Miért küldötted ki Alexist a
Magyar táborba?

NIKETAS.

Én őtet
Kiküldöttem? s még a magyar táborba?
Különös, azt meg nem foghatom.

ZIMIAS.

Alig sötétedett be, s Alexis
Mindjárt egészen betakarva az
Alsó kapúhoz jött és kikéredzett.
Az őrálló őtet ki nem akarván
Bocsátani, aztat még keményen
Haragoddal s büntetéssel
Fenyegette; ez tudván, hogy Alexis
Nálad mely nagy kegyelemben van s hogy
Őtet fiadnak is fogadtad,
Kapút nyitott s kieresztè.

NIKETAS.

Mi ez? mit akar ő! Hah! és még
Az én tudtom nélkül?

ZIMIAS.

Már éjfél is
Elmúlt, s Alexis vissza még se tért.

NIKETAS.

Itt egy titok vagyon, nekem fel kell
Aztat fedeznem. — Alexis! Ha még
Te is megcsaltál volna! Alexis,
Nem! még azt nem hiszem. Zimias!
Mihelyt ő visszatér, tüstént add
Tudtomra. A sereg mindig ébren
Legyen, vigyázzon, és az osztályos
Tisztek és mind az elöljárók

A nagy piaczon jelenjenek meg,
Velök szólásom lészen. Menj és
Ezeket tarsd jól eszedben.

ZIMIAS.

Vezér! szokatlan szél támadt, én a
Népnek megtiltám a falakon való
Tüzelést nevedben, hogy ártalmas
Következés ne találjon bennünket.

NIKETAS.

Bölcsen cseledted. (*Zimias el.*)
(*Niketas egyedül, mély gondolatnak ered.*)
Azt jól tudám,
Hogy Alexis mindig különbözött
A többi emberektől és nem
Volt ellenemre, mert nem emberem
Az, a ki a járt úton tántorog
Sírjába, mint egy gyermeki báb,
És nincs elegendő bátorsága
Csak egy lépést is félre tenni.
De árulóvá lenni? nem, nem —
Ő engemet szeretett. — De még is,
Ha Ilka őt megvesztegette,
És a tapasztalatlan színlett
Erkölcsökkel csalárdul hálójába
Kevervén, arra is rávette, hogy
Atyját, jótevőjét megcsalja?
Valóban így van, hah! így, így vagyon,
Ő engem megcsalt, azt nyilván látom:
Azért esdeklett ő annyit Ilkának
Szabaditásáért, oly komor
Azért volt s oly magányos, így van!
(*Elhallgat gondolkodva.*)
Bizonyos hát, ő szerette Ilkát
És annak kedvéért engem feláldoz.
Engem! hah! engem jóakaróját!
(*Erzékenyen.*) Az élők közt, Alexis te voltál
Egyedűl, kit én igazán szerettem.
Nálad kinyílt és hálaadó
Fiúi szívre számot tartottam,
S atyai szorgalmam azt meg is
Érdemlé. Alexis! ha már te is
Megcsaltál! hah! kiirtok akkor
Minden jobb érzést mellemből,
S te elfajult, rongált, elátkozott,
Megútált emberi nemzet, téged
Tiporni, rontani, üldöztetni
S megalázni szentelem fel éltemet. (*El.*)

MÁSODIK JELENÉS.

Setét tömlöcz, a melyet egy lámpás világít.

ILKA (*egyedül*).

Az álom elkerűl, csak hasztalan
Erőlködöm; s egy titkos érzés
Susogja szűntelen, hogy már közel
Vagyon sorsomnak fordúlatja;
Békén elvárom, kész vagyok mindenre.
S valjon mitől rettegjek? nem hallám,
Hogy Gyula Nándor alatt, talán már
Harczol? harczol s győz — hah! és győz!
De mit akkor, hogyha ő vitézségének
S bátorságának áldozatja lenne?
Ha bajnok életét ezen falak
Alatt elvégezné, ha még Niketas
Belgrádnak ura marad? hah! akkor Ilka
Te is akkor már eleget éltél; inkább
Nem élni, mint rabságban élni. (*Hallgatás.*)
Mely nagy csendesség! Minden élő
Ezt a setét helyet kerűli,
Minden szív ez elől írtózik; csak
Én, én mulatok egyedűl ezen
Tágas sírban; bal sorsom engemet
Ide vetett s itt virrasztom a lelkek
Bús óráját. Elhagyva a világtól,
Hazám édes kebléből elragadva
S szülőim drága szerelmétől! minden
Felől hatalom s erő fenyeget és
Vesztemre törekszik. Nem, nem, így élni
Nem az ember czélja; ily szomorú
Élet nem a nagy alkotó kezéből
Jött s attól menekedni vétek nem
Lehet. (*Kihúz egy tőrt.*) Te vagy most, éles vas, minden
Értékem, csak te emlékeztetsz a
Világra, hát te légy segedelmem; és mit
Rettegjek a haláltól? — Egykor boldog
Voltam; boldog midőn szerettem,
És egy szerencsés szép pillantatot
Az élettel fizetni meglehet. — (*Felesztmélkedvén.*)
Mi volt ez? Oh ne hallgass most reám,
Oh meg ne büntess égi Igazság! hogy
Magamat így elvesztém. Az éjnek
Komor jelenési elmémet magokkal
El-elragadták. (*Elveti a tőrt.*) Tűrni és szenvedni
Született az ember, fájdalom
S ínség e földi örökje.

HARMADIK JELENÉS.

Niketas az ajtót kívűlről felzárja, *Ilka.*

NIKETAS.

Engedj meg Ilka, hogy ily éjjeli
Időben téged látogatni
Jövök; rövid de fontos szólásom
Vagyon tevéled, és csak az igaz vallás
Ment meg haragomtól.

ILKA.

És mióta
Fél Ilka tőled? valld meg nékem azt!
Niketas! már azt tapasztalhattad
Több ízben is, hogy a dorgálás,
Erőt rajtam nem vesz. Vagy tán
Azt gondolod, hogy tömlöczöd, hogy
Ezen setét hely, melyben méltatlan
Elzárattál, megmásít engemet?
Be nagyon csalatkozol; ne véld azt,
Itt én magam vagyok, nem háborgat
Itt senki engem, és a képzelet
A szerencsétlennek legdrágább java,
A régi szép szabadságomba vissza
Helyheztet. Szólj! mit akarsz tőlem?

NIKETAS.

Valld meg te nékem, mely szövetségben vagy
Te Alexissel? hol van ő, miért ment
Ki a várból.

ILKA.

Magától kérdd aztat.

NIKETAS.

Te az okát tudod, mert nem is az ő
Szívében támadt e cselekedet.
Valld meg, hol Alexis?

ILKA.

És ha titkos
Tettét velem közlötte volna,
Ne gondold azt, hogy őt elárulnám;
Mert meg vagyok győződve, hogy rossz úton
Nem járhat Alexis; s ha még irántad
Viseltetnék legkisebb tisztelettel,
Annak köszönd csak, hogy nevelted őtet.

NIKETAS.

Azért tudod, hogy ő nekem mivel
Köteles. Szólj! Ilka, szólj kérlek! még jó-
Akaród vagyok.

ILKA (*a tömlöczre mutat*).

Tapasztalom jelét
Jóvoltodnak. De látom, tiszta
Barátság nem fér melledbe s a
Vad indúlatnak mindent megbocsátok.

NIKETAS.

Valóban szép erkölcs! nemes érzés!
Megvesztegetni annyira egy ártatlan
Ifjút, hogy elfelejtse, a mivel
Ő tartozik barátjának,
Atyjának s jóakarójának.

ILKA (*felháborodva*).

Niketas!

NIKETAS.

De ne gondold, hogy sorsodon ez által
Segítesz. Alexisnek tette rajta
Nem könnyít semmit is, sőt terheli
Még azt. Én őtet elveszettnek
Tartom; de míg élek, hatalmam ellen
Te hasztalan vergődöl.

ILKA.

Oh ne gondold
Hogy félek tőled, vagy hogy védelmezni
Fogom magamat, nem, mert ily puszta
Szavakat megvetni szoktam én.

NIKETAS.

Nem! Ilka! Ilka! nem árthatok néked.
Szólj! oh szólj! hol van Alexis?
Tekints úgy engem is, mint legjobb
Barátodat.

ILKA.

Niketas! te hát
Igaz barátom lettél?

NIKETAS.

Még te azt
Kérdezheted?

ILKA.

Szabad tehát tőled
Barátságot kérnem?

NIKETAS (*sebesen*).

Mindent, mindent,
Csak szólj! mindent híven elkövetek.
Parancsolj szolgáddal.

ILKA.

Hagyj el!

NIKETAS (*felháborodva*).

Hah! nem bánom! legyen tehát; de tudd meg,
Hogy nékem azért szörnyen megadózol.
Megyek! de ne bízzál már többé
Szívemben; már nem ismer az, hanem
Vérlángra ellened fellobbant
S elemészt téged. Rettegj, csak egy nap
Haladjon, és a porba vagy tiporva. (*El.*)

ILKA (*egyedül*).

Menj! és forrald fel mérgedet; öntsd azt
Keblembe; dühödj, fenyegess, de tőlem
Barátságot nem nyersz. (*Gondolkodik.*)
Még is, még is
Azt meg nem foghatom, hogy Alexis
Elhagyta Belgrádot; mely gondolat,
Mely vélemény késztette arra?
Különös, hová és merre ment
Ily éjjeli órában s mi a szándéka?

NEGYEDIK JELENÉS.

Alexis sietve jő, *Ilka.*

ALEXIS.

Megtörtént! Ilka! Ilka! meg vagy
Szabadítva.

ILKA.

Alexis! hála
Az ég urának! téged látlak
Megint; már éltedért reszkettem.
Vezéred most volt nálam és téged
Keresett.

ALEXIS.

Gondoltam! Ilka, légy békén. Te
Szabad leszel, most már könnyen halok.

ILKA.

Nem értelek, barátom, szólj!
Mi történt? honnan jösz? alig lehelsz!
Szólj! szólj kérlek.

ALEXIS.

Gyulától jövök,
Evvel bizonyítom. (*A gyűrűt általadja neki.*)

ILKA (*elragadtatva*).

Hah! igaz, igaz!
Ezt a gyűrűt jól ismerem,

Én adtam egykor Gyulának hűségem
Jeléűl. Alexis, jó ifjú!
Te ezt cselekedted?

ALEXIS.

Gyula azt
Izené neked, hogy úgy mint ezt
A drága adományt eddig is híven
Kebelén hordozta, oly bizonyosan
Ő megszabadít nehéz rabságodból,
Vagy meghal éretted.

ILKA (*megilletődve*).

Hah! Gyula!
Azt tudtam, hogy méltán bízok benned,
S te áldott lélek! ily szerelmet,
Ily szép barátságot mivel, oh szólj,
Mivel háláljak meg?

ALEXIS.

Legszebb jutalmam
Szerencséd. Ilka! e pillantatot
Nem adnám éltemért, s ez a
Cselekedet megbékéltet önmagammal.
(*Lágyan.*) Te engem érdemetlent testvérednek
Fogadtál, és az égi szép rokonság
Hasonló áldozatot kívánt.

ILKA (*érzékenyen*).

Jó ifjú, Alexis! Most áldom
A sors súlyos csapásait, sőt
Köszönöm, mert isteni szívedet csak
Ezek által nyerém el; nézd, nézd
Ezt a setét mély tömlöczöt s ezen mohos
Falakat; csak nem rég írtóztam tőlök,
Most a világnak fénye fel nem múlja
Pompás ékességét; most nyitva áll
Előttem az égi üdvösség, mert
Te, jó ifjú! te lettél angyalom.

ALEXIS.

Nagyobb jutalmam érdememnél.
A boldog én vagyok. Ilka!
Ne lágyítsd most szivemet, mert az
Erő oly szükséges. Hallgasd csak,
Mi ösztönözött ezen tettemre.
Niketas tűzindulatja téged a
Halálnak szentelt, őt ha meghallgatni
Tovább is ellenkeznél. Ezt tudván
S ismervén lelkedet, magamat elszántam
A váltságodra és Gyulát választám

Eszköznek; azért siettem a magyar
Táborba, hogy mind erről őtet
Személyesen tudósítsam. Nem
Sokára, mint értém, a várt fogják
Ostromlani. Ilka! Ilka!
Ha a magyarok győznének — Ilka!
Ha én Niketassal elhalok, hát senki
Nem tudja, a hová záródtál,
És nemzeted se sajdítván
Ittlétedet, mely fertelmes halált
Szenvedtél volna! Így majd Gyula fel-
Keres és kivisz a jobb és szebb életre.
Én a csatába készűlök, érzem, hogy
Közelget immár végső órám.

ILKA.

A földön ily szívet mely ritkán találni!
Ily boldogító élet oly gyorsan
Ki nem múlhat; nem, nem, jó Alexis,
Neked kell élned. Jer Magyarországba,
Nálunk az igaz szabadság és szívesség
Még szép díszben virágzik. Még az érdemet
Ott tisztelet nyomozza, oda, oda
Jer vélünk, Alexis! jer s légy magyar
Te is. Örömmel felvészen Hunnia
Hív gyermekei közé. Maradj közöttünk,
És szép egyezségben mi boldogúl
Élünk.

ALEXIS.

Nem; én görög vagyok,
Én is szeretem hazámat és azt
Meg nem tagadhatom soha.
Nem, Ilka! véled nem mehetek, nekünk
El kell válnunk. És majd, ha messziről
Hallom, hogy Ilka szerencsés, akkor —
Akkor majd égi öröm sugárzik
Mellemben s így szólok magamban;
Ott! ott egy boldog pár lakik, a mely
Most is reám híven meg-
Emlékszik, ott lakik az
Én kedves testvérem, tanítóm!
Ha pedig a végezet megnyitja
Síromat, végső sóhajtásom te-
Hozzád röpítem és utolsó
Szavam nevedet rebegje. s azon szép
Bizodalom közt távozzon lelkem
Romlékony csontházából, hogy szívedben,
Míg csak ver, fennmarad szerelmem.
Most már könnyen halok; mert mélyen
Érzem, hogy hasztalan nem éltem.

ILKA.

Ne búcsúzz tőlem, azt nem tűrhetem;
És mely halotti szózat ez?
Oh Alexis! ne válj el tőlem,
Miért készűlsz te halni, midőn alig
Éltél?

ALEXIS.

Rövid, de szép vala életem:
Mert a mit rég már oly búzgón
Óhajték, s a mit a gyors képzelet
Csak félve forgatott, imé elértem
S téged szabadítva látlak; ez vala
Kívánatimnak tárgya, most már
Megelégszem. Ilka, légy hát boldog!
Szerelmem végső áldozatját
Híven megtettem; ismét, a mi voltam,
Görög leszek. Megvirrad nem sokára,
S a véres munka elkezdődik.
Megyek tehát én is vasba szorítni
A mellemet s vitézűl a magyarral
Harczolni. Ilka! Ilka! légy hát
Boldog. S ha majd hallod, hogy Alexis
Elesett, egy könnyet áldozz akkor
Hideg tetememnek és meg lészen
Kívánt jutalmam. Ilka! légy boldog!

(*Szava eláll. Ilka megilletődve Alexis nyakába borúl.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Niketas, az előbbiek.

Niketas belép, látván *Ilkát Alexis* karjában, nagy haragra gerjed, mit testének mozgása mutat.

ILKA (*Alexishez*).

Kedves testvérem, Alexis, jó ifjú!
Jer mellemhez, míg élek, képedet
Szívembe' fentartom s bár merre
Vezet sorsod, buzgó hálám s testvéri
Szerelmem mindig fog kísérni.

ALEXIS (*Ilkához*).

Oh Ilka! kedvesem, mely szépen
Jutalmazol, nem, nem, szívem meglágyúl
Légy boldog! (*El akar menni.*)

NIKETAS (*dühösen kardot húz s Alexist keresztül döfi*).

Menj kígyó a kárhozatba!

ALEXIS (*Ilka lábához rogy*).

ILKA.

Oh égi irgalom! Niketas! Niketas!
Mit, mit míveltél?

NIKETAS.

Nem tetszik? Hah!
Én ezt véremmel tápláltam,
És ő. ő ezt cselekedte; nézd csak, nézd
Fekete vérét, mint foly ki fertelmes
Fészkéből, nézd vonaglásit
Édes szerelmének; miért nem őrűlsz
Szép kedvesednek?

ILKA (*felindulva.*)

Gyilkos! gyilkos! ölj
Meg engem is, ha ezt az ártatlan
Jó ifjút így megölted! ölj meg
Hóhér! — Oh Alexis! hát így kellett
Végezned?

NIKETAS.

A te sorsod is ez leszen.
Reszkess! közelget végső órád! (*El.*)

ALEXIS.

Légy békén, kedvesem! én szerencsés
Leszek, ím karjaid között halok —
(*Szakadozó szavakkal.*)
Jer, jer szívemhez! a halál int,
Oh Ilka! Isten véled! Ilka — (*Meghal*).

ILKA (*kesergő fájdalommal reá borúl*).

Ne hagyj el, Alexis! — meghalt! meghalt!
Szemeit bezárta örökre.
S ez az élet visszaköltözött világos
Honába. Alexis! értem, oh értem
Vérzettél. Drága lélek! az ég magához
Vett, mert nem is a földre való
Ily mennyei jóság. Itt! fekszik ez
A gyenge virág, letörve a gonoszság
Kezétől, s fájdalom követte gyors
Jelenését, Drága ifjú! érted
El nem szárad forrása könnyeimnek,
Meg nem szűnik siralmam hív
Szerelmedért, és mindig szent legyen
Előttem boldogító léted szép
Emlékezete.

(*Hallgatás, azután szomorú helyhezetben felemelkedik.*)

Ki szeretett így?
Oh Alexis! oh Alexis!
(*Ömledező fájdalommal.*)

Nyugodj tehát szent békében
Az élet csendes partján,
A boldogok seregében
Annyi fergeteg után;
Míg én is elköltözhetem
És szabadon elvethetem
Létem agyagruháját,
Míg a halálnak adózva,
És a lélek színváltozva
Keresi vég hazáját.
Nyugodj hát szent békességben!
Ott az égi üdvösségben!

(*A holttestre borúl, a kárpit lassan lefordúl*).

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Belgrádban szoba, az asztalon gyertyák égnek.

NIKETAS (*egyedűl*).

Ő néki úgy kellett meghalni; úgy
Kívánta a hadi törvény, nem mint
Atya, hanem mint vezér öltem meg
Őtet. (*Mérgesen nevet.*)
Haha! mely boldog teremtés
Az ember, mert képes békességet
Hazudni ön mellében, a melyet
Utóbb valóvá tészen a szokás.
Legyen tehát úgy, mint vezér ölém meg —
De ő nekem kedves volt, őt káromra
Vesztém el; ő valóban nékem kedves
Volt, azt mutatja fájdalmam.
S mind ennek, Ilka, te vagy az oka,
Te vagy bűnös s azért adózzál.
Ezt a rejtek helyet, hová most
Bezártalak, csak egy lélek se tudja,
Segédet itt mástól hiában
Reménylesz és vagy engem boldogítasz
És a szerelem kelyhét, melyért oly rég
Esdeklek, tenmagad által nyújtod,
Vagy élve eltemettetel ezen
Gödörbe. — Még egyszer szólok vele
Minekelőtt a csata kezdődik;
Talán a múlt történet megrettenté

Őt és megtörte makacsságát,
S utóbb a félelem karomba
Vezeti. (*Az ajtót bezárja.*)
Bezárom az ajtót, hogy őt
Ne lássa senki, és ne háborgasson.
(*Egy rejtek padlat-ajtót felnyit.*)

MÁSODIK JELENÉS.

Ilka (feljön), *Niketas.*

NIKETAS.

Ámbár előbb neked boszút esküdtem,
Mégis kímélem éltedet, s szerelmem
Nagyobb haragomnál. (*Kegyesen hozzá járúl.*)
Ilka! hallgass meg!

ILKA.

Hah! félre gyilkos, félre, hozzám
Ne közelíts.

NIKETAS.

Ilka! még magadon áll
Szerencséd, oh ne kényszeríts keményebb
Bánásra.

ILKA.

Te és szerencse! hurczoltass
Inkább fogságról új fogságra,
Öless meg; csak egyedűl kímélj meg
Magadtól.

NIKETAS.

Ilka! ne költsd fel újra
Bosszúmat, ne juttasd nekem azt megint
Eszembe, hogy mit veszték éretted.
Tudd meg, hogy ettől a pillantattól függ
Utóbbi sorsod.

ILKA.

Megvetem hatalmadat,
Öless meg! Jót nem is várok tetőled.
Mert csak gyilkolni s ölni tanúltál.

NIKETAS.

Nem, Ilka! messze tőlem minden gyilkos
Szándék; mert hív szerelmem tölti
Most bé szívem.

ILKA.

Láttam szerelmedet.
Ott füstölög most is még annak a
Nemes ifjúnak kiontott vére.
Avval szövetkezvén voltál még csak
Ember, most már alattam álsz, hyena
Szülöttje!

NIKETAS (*felhevülve*).

Ilka! Ilka! nem — nem —
Békén maradok. Valóban, Ilka! nagy
Próbára teszed szerelmemet, legyen
Elég már, nyújts kezet.

ILKA (*sebesen*).

Neked? hah félre!
Minden lehelleted átkot hány
Az emberiségre.

NIKETAS.

Ilka! mely
Balúl ismersz, ámbár tégedet minden
Kitelhető módon szerencséltetni
Legfőbb kívánságom.

ILKA.

Ne gondold,
Hogy szép szavakkal engem elkábítasz,
Ismerlek én, Niketas, a kűlső festék
Leesik csalárd álorczádról.
És ördögi kebled nyítva áll előttem.

NIKETAS.

Mi háboríthat így fel ellenem?

ILKA.

Idétlen kérdés.

NIKETAS.

Szólj! és mostani
Hibámat, vétkemet ki fogja
Pótolni hív szerelmem utóbb.
Határozd el magad, mert nagy dolog
Siettett engemet; most, vagy soha.

ILKA.

Mindenkor úgy, mint most.

NIKETAS.

Hah! veszsz tehát!

HARMADIK JELENÉS.

Görög kívül s az előbbik.

GÖRÖG (*az ajtón dobog s bekiált*).

Uram vezér! az ellenség a várat
Megtámadá, már a dunai kaput
Erősen víják.

NIKETAS (*a göröghöz*).

Menj csak és siess!
Tüstén, követlek én is. (*Görög elmegyen.*)

ILKA (*fellengzve*).

Hah! dicső
Királyom! kedves nemzetem! most harczolj!
Győzz! győzz! és Ilka szabad lesz!

NIKETAS (*Ilkához*).

Az ellenség várunkat ostromolja,
Tudd meg tehát hogy —

ILKA (*hirtelen*).

Azt el is foglalja
S érdemlett béredet neked megadja.

NIKETAS.

Oly hirtelen ne ítélj, nekünk is van
Karunk és fegyverünk; de legyen bár úgy,
Neked nem fog használni, sőt
Vesztedre válni; mert tudd meg, hogy én
Ezen tömlöczben hagylak, és innen
Szabadúlást hasztalan reménylesz.
Innen se jajgatás, se kiáltás
Fel nem hat a földnek színére;
Itt végzed éltedet kinosan.

ILKA.

Itt is, mint egy szabad magyar halok meg.
S ha dicső királyom s nemzetem
Sirom felett diadalmaskodnak,
Megérzi azt hidegűlt hamvam,
Sőt azt kívánom, hogy poromba
Szegezze lobogó zászlóját.

NIKETAS.

Jer vélem, Ilka! a várból kiviszlek;
Sok kincsem és sok az értékem,
Mely tégedet bőségben táplálhat.
Jer vélem, s a hová tetszik, oda
Vezetlek. Ilka! térdemen kérlek —
(*Térdre esik*). Hallgass meg!

ILKA (*megvetéssel*).

És te mersz szerelmet tőlem.
Reményl'ni? Oh szegény ember!
Megvetlek minden kincseiddel.

NEGYEDIK JELENÉS.

Más görög kívül, az előbbiek.

GÖRÖG (*az ajtón sebesen dobog s bekiált*).

Vezér! az egész vár ostrom alatt
Vagyon már; a nép zúgolódik,
Hogy ily szükségben őket elhagyod
S jelen nem vagy.

NIKETAS (*a göröghöz*).

Siess! mondd, hogy jövök már. (*Görög el*).

NIKETAS (*Ilkához fordúl*).

Még egyszer kérlek! jer velem,
Jer Ilka! — (*Hozzája közelít.*)

ILKA.

Félre nem megyek.

NIKETAS (*mérgesen*).

Nem akarsz? nem? nem? Hah! rettegj!
Tehát ne a szerelem kísérjen téged,
Hanem az erőszak hurczoljon
Az oltárhoz — nem, azt sem, még az is
Kegyelmes lenne, azt sem érdemelted:
Legutolsó szolgám ragadja
Le pártádat, Közprédának bocsátlak,
Hogy minden ember írtózzék tetőled,
Utáljon, és az egész világ megvetve
Gúnyoljon. (*A padlatnyílás felé megy*).
Jer kövess! tüstént kövess.

ILKA (*eltökélve*).

Nem, nem, nem, itt maradok.

NIKETAS.

Kövess!
Nem? Hah! (*Ilkát magához ragadja.*)

ILKA.

Niketas! egy szóra! (*Niketas alabb hágy*).
Megállj! — ha tudnám, hogy barátom lettél,
Igaz barátom —

NIKETAS (*kegyesen*).

Ilka!

(*Ilka karjába dől és őt általfogja; ez alatt titkon kardját kirántja, hátra szökik és méltósággal Niketas előtt megáll*).

ILKA.

Most, most
Parancsolj!

NIKETAS.

Hah! szolgák! szolgák!

ILKA.

Hatalmas Isten! csak most adj erőt!

NIKETAS (*kiált*).

Szolgák!

ILKA.

A szolga életét kedveli.
Vagy élet vagy halál! (*Az ajtóhoz megy, a zárt levágja, mely csörögve leesik; kiszaladtában*):
Szabadság! (*Elsiet.*)

NIKETAS. (*egyedül, nagy háborodásban, utána kiáltoz*).
Szolgák! utána! Hah! szolgák! szolgák! (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Nándorfehérvár piacza; elűl egyes házak állnak. A szél zúg, a hajnal épen hasad; két *görög* kétfelől előjön, az egyik fáklyát, a másik kivont kardot tart kezében. lappangva vizsgálódnak, végre öszvetalálkoznak.

ELSŐ GÖRÖG.

Senkit se láttál?

MÁSIK GÖRÖG.

Erre kellett néki
Fordúlni; elvesztém a házak
Közt a nyomát. Derék leány!
Vezérünktől sem fél.

ELSŐ GÖRÖG.

Mely rettenetes
Szél fúj!

MÁSIK GÖRÖG.

Úgy. mintha ki akarná
Sarkából vetni a világot.

ELSŐ GÖRÖG.

Heh! látod? ott valami mozog!

MÁSIK GÖRÖG.

Lassan! talán csak a magyar szűz!

ELSŐ GÖRŐG.

Vigyázz. közelít, elejbe megyek.

MÁSIK GÖRÖG.

A rableány! fogjuk meg!

HATODIK JELENÉS.

Ilka, az előbbiek.

(*Ilka* kivont karddal előjön, az *első görög* elébe megy.)

ELSŐ GÖRÖG.

Add meg magadat!

MÁSIK GÖRÖG.

A vezér
Megfogni parancsolt.

ILKA.

Vissza! vissza tőlem,
Ha éltedet szereted!

ELSŐ GÖRÖG.

Nem eresztlek
Tovább, jer a vezérhez, többet
Ugyan meg nem szabadulsz kezemből.
Jer!

MÁSIK GÖRÖG.

Meg kell lenni!

ILKA.

Legyen tehát!

(*Az első göröggel öszvecsap és azt megvágja, az elszalad, a másik a fáklyát elveti és a pajtása után fut. Ilka egy ideig tétováz, bizonytalan, minden felé néz, magában*).

Mihez kezdjek most? merre fordúljak?
Mindenfelől ellenség, mit tegyek?
Ha én — így — hah! felséges gondolat!
Így! most segítsen ez a szél. (*A fáklyát felemeli.*)
Égj hát város? égj! égj magas lángokban;
Világíts a magyarnak győzedelmi
Útjára és mutass a vár falára!
Égj, város! égj és rettegj ellenség!

(*Az elől álló házakat meggyújtja, azután feltartott fáklyával a házak között elenyészik. A város lassanként lángba borul. Minden felől zaj, végre lárma és harangozás hallatik.*)

HETEDIK JELENÉS.

Minden nembéli lakosok a házakból nagy íjedtséggel elősietnek és félelem közt ide 's tova szaladoznak, hátul látszik a mint a lakosok házaikból portékájokat kihordják; nagy rémülés és zavarodás.

EGY LAKOS.

Tűz! tűz! ég a város. Tűz! tűz!

EGY ASSZONY.

Segítség! elveszünk, segítség!

MÁSIK LAKOS.

Lehetetlen már ezt oltani.

MÁSIK ASSZONY.

Rettentő nagy tűz ez, szerencsétlen
Eset! oda most, oda minden értékünk.

EGY LAKOS.

Hallod miként harczolnak? az ellenség
Betört már, hallod! hallod!

MÁSIK LAKOS.

Rettenetes
Csata! Hah nézd, a magyarok! jertek,
Jertek.

EGY ASSZONY.

Segíts uram Isten rajtunk!
Segíts, mert elveszünk, oh elveszünk.

(*Elszaladnak mindnyájan.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

A viadal közelít, dob, trombita, tárogató harsog. A csata láttatik, melyben a magyarok a görögöket a játékszínen keresztűlhajtják, azután velök együtt eltávoznak és a csatalárma is lassanként megszűnik.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Géza, *Menyhárt*, egy osztály magyar sereggel.

GÉZA.

Győztünk magyarok! csak a felső
Várt tartja még az ellenség. Azt is
Soká nem védelmezheti.

MENYHÁRT.

Hasztalan
Már minden iparkodása, Nándor a
Mienk, s megalázva a görög.
A kis várost László herczeg vívja
Hadával s azt be is veszi.

GÉZA.

Az égő
Város nagy félelembe hozta
Mind a görögöket.

MENYHÁRT.

Egy bátor magyar
Szűz, mint hallám, gyújtotta azt meg.

GÉZA.

S az által könnyebbíté Nándor
Bevételét. (*A magyar sereghez fordúl.*)
Ha lehet, oltsátok a
Tüzet; kiméljétek meg a szegény
Föld népét és mentsétek meg
Az ő vagyonjokat. Vitézek!
Magyarok vagyunk, nem rablani jöttünk.
(*Int és többen elmennek a sereg közűl.*)

MENYHÁRT.

Mely szép s kivánatos a diadalom,
Ha nagylelkűséggel van öszve-
Kapcsolva. Valóban az igaz bajnokot
A győzödelem örökíti; de a
Szelid kegyelem és irgalom azt jobban
Dicsőíti s ékesíti. Herczeg!
Im a görög követ közelít.

TIZEDIK JELENÉS.

Zimias három más göröggel. Az egyik fehér zászlót, a másik egy vánkoson Nándorvárának kulcsait tartja: az *előbbiek.*

ZIMIAS (*a herczeghez*).

Felséges herczeg!

GÉZA.

Mit kivánsz? Szólj.

ZIMIAS.

Te kinek kegyeségét az egész világ
Isméri s hirdeti, ím lábadhoz
Borúlok és magamnak, nemzetemnek
Kegyelmet esdeklek, (*Lábához esik*).

GÉZA.

Kelj fel!
Nem szokta a magyar büntetni
S üldözni a meghódolt és fegyvertelen
Ellenséget. Kelj fel! mi a kérésed?

ZIMIAS.

Nagylelkűségedben bízván, vezérem
Niketas Belgrád kapukulcsait
Elküldi általam, már meghódolt
Népével.

GÉZA.

A görögök megkímélését
Fogadom királyomnak nevében;
Különben őtet illeti ez
A tisztelet.

MENYHÁRT.

A király!

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Hadimuzsika. *A király, Ilka,* több *magyarok, katonaság* és az *előbbiek.*

GÉZA (*A király elé megyen őtet köszönteni.*)

Királyom! itt köszöntlek Nándorvár
Falai között; megalázva
Az ellenség, országod bátorságban,
Im nagy czélodnál vagy.

KIRÁLY.

Minthogy most
Az ég megáldá fegyverünket,
Az örök bírónak tartozunk
Legelső hálával.

(*Fejét lefödözve lassan előlép és szemeit az ég felé vetvén, kezeit kiterjeszti. A jelenvalók mind leveszik sisakjokat. Lassan hangos szóval*).

Te, a ki
Fénytrónusodról a csatát intézed
S az Igaznak ügyét mindég fel-
Emeled, tiéd a dicsőség és a
Hatalom, csak téged imádunk.
(*Felteszi kalpagját, a sereg utána.*)
Kedves bátyám! S ti vitéz magyarok!
Itt — itt Nándorfehérvárnak szabad
Piaczán köszönöm vitézkedésteket,
Im a görög hatalmát megtörtük,
És Hunnia többé nem retteg
Az ellenség rabló dühétől.
Te pedig, bajnok leányzó! a ki
Nehéz rabságban is fentartád
Hazád szerelmét s hathatós
Nagy eszköze voltál győzedelmünknek,
Vedd hát megint az új szabadságban
Köszöntését királyodnak!
Teveled Hunnia méltán
Büszkélkedik; mert kebelében
Nem csak nagy férfiakat, de nagy
Szűzet is nevelt.

ILKA.

Most érzem létemnek
Valódi érdemét, czélját s jutalmát;
Mert nagy királyomnak figyelme
Rám is sugárzik.

KIRÁLY.

Nem kérdem
Nevedet, mert már nemes lelked
Úgy is rég megnemesített.

ILKA.

Ilka
Az én nevem, Magyarország honom,
Egy bajnok kedvesem, királyom
Kegyelme és hazám szeretete
Minden értékem s legszebb dicsőségem.

KIRÁLY.

És nékem első gondom lészen téged
Jutalmazni. Bátor szűz! egy bajnok férj
Fonjon koszorút nemes tettednek
És avval ékesítse a szerelem
Habzó kelyhét. (*Ilka szemeit a földre veti s elfordúl*).

ZIMIAS (*a királyhoz*).

Felséges úr!

GÉZA.

Király! itt hozza e követ Nándor-
Fehérvár kulcsait.

ZIMIAS.

(*a görögtől elveszi a kulcsokat s térden a királynak általadja.*)
Kegyelmet
Dicső király!

KIRÁLY.

Legyen az! de a várat
Fegyvertelen hagyjátok el
És térjetek mind vissza hazátokba.
Mondd azt vezérednek, hogy a felső
Várat minden halasztás nélkűl adja
Által László herczegnek; mert ha
Tovább még ellenkeznék, hát kegyelmem
Könnyen méltó haragra fordulhat
És ő adózni fog makacsságáért. (*Int.*)

ZIMIAS

(*megy a görögökkel, hallgatás*).

KIRÁLY (*körülnéz*).

Barátaim mind jelen vagynak, csak egy
Hibázik még, hol Gyula?

GÉZA.

O volt a
Legelső a várnak falain;
Ott láttam zászlóját legutolszor
Lobogni.

ILKA (*félelmesen*).

Megholt ő? Nagy Isten! Gyula!

MENYHÁRT.

A várban eltünt én elölem is,
Nem tudhatom hová lett.

ILKA (*nagy szorultságban*).

Oh felséges
Uram! barátim! hol, hol Gyula?
Elesett? — hah! úgy van, ő elesett!

KIRÁLY.

Azt nem reménylem — és te ismered
Gyulát? különös valóban.

ILKA (*magát elfelejtve*).

Őt ismerem-e? hah! én szeretem,
Szeretem Gyulát! Oh jó király, ne hagyj
Ily rettentő bizonytalanságban.
Hol Gyula? hol maradt ő?

MENYHÁRT.

Itt jön.

(ILKA *kifakadó indulattal*).

Hah! Gyula! Gyula! te élsz! élsz! oh mely
Öröm, mely boldogság!

KIRÁLY (*Ilkát visszanyomja kezével s elébe áll*).

Maradj békén.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Gyula, az előbbiek.

GYULA (*szomorúan mély gondolatba merülve előjön,*)

Csak hasztalan kerestem, én sem Ilkát,
Sem az ifjút nem találom — Ilka!
Hát elvesztettelek megint! Már oly
Közel véltem magamat legszebb
Szerencsémhez. Hah! és mit nyertem?
Mire élek még?

KIRÁLY (*Gyulához*).

Vitéz bajnok!
Szólj, mely szomorúság fekszik képeden,

Mi háborgat? Ma megint szép fris virágot
Fűztél koszorúdba, kérj tőlem
Kegyelmet.

GYULA.

Oh király! bár a falak
Alatt találtam volna én is
Siromra annyi bajnok társaimmal
Együtt s szerencsés volnék.

KIRÁLY.

Gyula!
Én néked egykor szép jutalmat
Igértem hív szolgálatodért, ím most
Szavamat híven megtartom. Gyula!
(Ilkát hozzája vezeti.)
Vedd hát királyodtól szép hölgyedet,
Ti érdemesek vagytok egymásnak
Szívére. Légy szerencsés!

ILKA *(nagy indúlattal karjába szalad.)*

Gyula!

GYULA *(nagy érzeményre fakad).*

Ilka!
Oh Ilka! *(Egymás keblére dölnek.)*

AZ EGÉSZ SEREG.

Éljen jó királyunk!

GÉZA.

Adja Isten, hogy közöttünk
A szent béke megálljon.
S hazánknak szép győzödelmünk
Igaz javára váljon.
S hogy itt drága Hunniában
A szabadság országában
Ily pár ne fogyatkozzék;
És a magyar urodalma,
Dicső királyunk hatalma
Még soká virágozzék.

(A kárpit lefordúl).



Stibor vajda.

EREDETI HAZAI DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1819. szeptember 7.)

(1819.)

Quis Nemesim, iustos quis neget esse deos?
Haliczky.

Tekintetes Stettner Maté királyi fiscalis úrhoz.

Ezen csekély munkát fogadd el, kedves
Barátom, oly szívbéli érzettel,
Mint nyújtja a szerző; nem ingerel
Ugyan szelíd örömre, mert komor
Színekkel festi egy setétb időnek
Gyász állapotját, melyben a szegénység
Lenyomva ércz igában szenvedett
S az emberszámból is ki volt törűlve.
Mi szebb időben élünk most, a régi csak
Példánkra szolgál és tanít, mely
Jutalmat ád a vad kegyetlenség.
S ha gyenge lantom nem felelne meg
A buzgó szándéknak, mely keblemet
Betölti; engedj meg s tekintsd úgy mint
Barátságomnak tiszta áldozatját.

SZEMÉLYEK.

STIBOR, erdélyországi vajda, pozsonyi főispán, arany sárkány rendének vitéze, Osztia lengyel nemzetségből.
DOBROCHNA, hitvese.
RAJNÁLD, a fia.
SZILKOVSZKY } lengyel követek.
VALDIMIR
DEZSŐ, Rajnáld nevelője.
KELEDY, erdélyi nemes.
BECZKÓ, Stibor udvari bolondja.
BOLESZLÁV, porkoláb.
MARGIT, özvegy parasztasszony.
DEMETER } gyermekei.
GUNDA
GÁSPÁR }
JÁNOS } Stibor jobbágyai.
MÁTÉ }
GERGELY, Stibor öreg szolgája.
Stibor udvari szolgái.
Több vendégek és vadászszolgák.

A dolog történik a XV. századnak elején.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Vadon erdő, jobbra a nyíláson egy falú látszik.

Gáspár, János, Máté.

GÁSPÁR *(körülnéz).*

Barátim! itt megállhatunk,
A vajda itt megfordúl, mert ezen
Erdőnyilásnak szokta venni útját.

JÁNOS.

S vetéseinket, rétjeinket öszve-
Tipratja, hogy megint aratnunk nem
Lehet.

MÁTÉ.

De megkivánja ő
Azért adóját s semmikép nem
Kiméli a szegény parasztembert.
Ha egy szegény jobbágy bal eset miatt
Kimért robotját elmulasztja, már
Ő üldözi azt s kegyetlenül
Megfosztja mindenétől. Nem, tovább
Nem szenvedem; még egyszer kérem őt,
S ha most se hajlanék az emberiség
Szavára, elhagyom lakásomat,
Ezen vidéket, melyből a rend,
Törvény s igazság elköltöztek úgy is.
Mély fájdalommal válok el
Ugyan születésem szép helyétől;
De ily nehéz rabságban élni s ily
Terhes nyomattatás alatt
Törődni, értékét, fáradságát imígy
Prédálva látni! nem, szenvedje azt
Más, én tovább nem tűrhetem.

GÁSPÁR.

Öcsém! nehéz és sajnos a szegény
Embernek sorsa mindenütt.

MÁTÉ.

De tudja azt, mi a sajátja;
És a mit annyi sok verítékkel
Keres, nyugodtan bírja, nem retteg
Tulajdon urától szünetlen.

JÁNOS.

Szólj csendesen, barátom, mert a fák is
Fülelnek itt.

MÁTÉ.

Miattam hallja bár
A vajda, nem bánom: csak öljön meg,
Ha már a jobb életre úgy is elvesz
Minden módot.

GÁSPÁR.

Vigyázz! hogy még ne juss
Szegény Balázs sorsára; ő csak
Kutyáját bántá meg Stibornak és
Minő halállal bünteté meg őt!
Te meg magával a hatalmassal
Akarsz küszködni s véle szembe szállni?

MÁTÉ.

Küszködni véle nem kivánok, mert tudom,
Hogy csak paraszt vagyok; tudom
Hogy engem a sors annyi szenvedésre
S ínségre a világba vetett; tudom
Hogy néki mint uramnak tartozom
Szolgálni; oh de én is ember
Vagyok s leginkább tőle várhatok
Igazságot.

JÁNOS.

Nem tudja azt királyunk,
Miként bánik Stibor mivélünk.

GÁSPÁR.

Nem is barátja a magyarnak,
Ő lengyel, onnan jött ki Zsigmonddal.

MÁTÉ.

Akárhová való, csak ember volna,
S úgy bánnék velünk is.

GÁSPÁR.

De más volt
Előbbi jó urunk egészen!

JÁNOS.

Valjon mit vétett Kont István, hogy a király
Megölette őt Budán? hallom, derék
Vitéz volt és nagy úr.

GÁSPÁR.

Párját kereste ő
Magának a nemesek között.
A mint beszélték, a király ellen kikelt;
De tudja isten a dolog miként van.

Mert kény szerint s rongálva szok
Hozzánk szegényekhez beszólni
A hír s igazság!

JÁNOS.

Vége is
A jó időnek már, mióta őt
Elvesztők.

MÁTÉ.

Vérszopó urunk most
Büntetni vagy csak kérni jön le hozzánk;
Irígy s kegyetlen tisztek terhelnek
Bennünket és versenyt vesztünkre
Dolgoznak. Aztán nincs kihez folyamodni.
Királyunk messze tőlünk a fel-
Zavart hitünk dolgában fáradoz;
És így a megváltás arany napját
Derűlni nem látjuk. (*Vadászkürt harsog.*)

GÁSPÁR.

Mint harsog a kürt,
S az erdő kétszerezve visszaadja
Hangját.

JÁNOS.

Valóban a vadászat szép
S nemes mulatság.

MÁTÉ.

Tágas birtokában
Elég helyet talál Stibor, hol ő
Vadászhat, csak ne károsítaná
Az által a munkás embert s fel
Ne áldozná élelmünket mulandó
Kényének.

JÁNOS.

Úgy van! és ezen idő-
Töltés miatt mi szenvedünk szükséget,
Fogyatkozást. Én már taval megérzém;
Mert a hosszú telet kivonni csak
Alig tudtam, minthogy eleségemet
Lerontották a vajda rossz cselédjei.

MÁTÉ.

Az idén is úgy megyen; kenyer se' lesz.
Pedig nagyon fáj ám a jó atyának az,
Ha minden fáradsága mellett gyermekit
Éhezni és sanyarogni látja;
Valóban az nehéz, igen nehéz.

GÁSPÁR.

Igaz minden. De csak, barátim,
Ne hirtelenkedjünk s előbb elérünk
Czélunkhoz. Ártalmas nagyobb erővel
Küszködni. És kivált Máté öcsém!
Mérsékeld tüzedet, nehogy káros
Következés találjon tégedet.
Gondold meg, hogy nagy úrral van
Dolgod, ki a magyar természetét
Nem ismervén, ezen szíves
Kinyíltságot még rossz neven vehetné.
Vigyázz, kérlek, vigyázz magadra.

MÁTÉ.

Bátyám! idősb te vagy közöttünk,
Te add elő urunknak ügyünket.

JÁNOS.

A vajda jön! Gáspár, te légy szószólónk.

MÁSODIK JELENÉS.

Vajda, Rajnáld, Beczkó, Dezső, Keledy, Boleszlav, több vadász-szolgák, mindnyájan lándzsákkal fölfegyverkezve; *az előbbiek.*

VAJDA.

Derék egy állat volt az a vadkan!
Sajnálom azt, hogy nem fordúlt felém
S lándzsám hegyére nem vehettem.
Különben is kevés szerencsém van,
Akárhová állok, minden vad elkerűl.

BOLESZLÁV.

Mert tudják azt, hogy ily hatalmas
Kartól menekedni mely nehéz,
Azért gyengébb kezet keresnek.

BECZKÓ.

Így náladnál azok messzebbre látók;
Talán még több eszök is vagyon, mert
Előre gondolkodni tudnak; és te
Szegény! minden hizelkedésed
Mellett alávaló rabszolga fogsz
Maradni.

BOLESZLÁV.

Az? de nem csörgő sapkában!

BECZKÓ.

Nem illenék fejedre: mert nincs mit
Fedezni.

BOLESZLÁV.

Csak bolond vagy és maradsz.

BECZKÓ.

Én inkább korbács mint poroszló
Vagyok. Hallod, hány kérkedő tudóska
Van a világban, mennyi képzelt bölcs;
De csak kevés igaz bolond.

BOLESZLÁV.

Nem is szorúlt azokra senki is.

BECZKÓ.

Személyezd a világot s annak is
Fején csörgő sapkát találsz;
Aztán tanuld becsűlni érdemét
A jó bolondnak, mert egy elsűlt
Megérett gondolat hányszor több jót
Gyümölcsözött egy bölcs egész seregnél.

VAJDA.

Beczkóvár, mely ott oly kevélyen áll
A hegytetőn s szint úgy parancsolókép
Alá néz e vidékre, az nyilván
Megbizonyítja a mit mondottál.

BECZKÓ.

Bolond javaslá azt, hogy várt építs oda;
De a ki azt használta, szólj, uram,
Nem volt bolondabb az?

VAJDA.

Beczkó! nagyon
Éles ma nyelved, jól vigyázz!

BECZKÓ.

Komám!
Még a te száraz s kéreggel bevont
Szívednek életlen.

VAJDA.

Szedd öszve
Elmédet; én most minden órában
Vendégeket várok házamba, és
Őket mulatni a te gondod lészen.

BECZKÓ.

Míg pinczéd bort adhat, nem félek én
Az unalomtól, mert szokott vendégeid
Folyó lelket keresnek s a hason
Felűl igen ritkán felleng elméjök.

VAJDA (*Rajnáldhoz fordúl*).

Fiam, Rajnáld! miért vagy oly csendes,
Magányos és gondolkodó?
Nem tetszik nékem a komor
Ifjúság! mert vidám kedvet kiván
Az élet szép nyiló tavaszsza.

RAJNÁLD.

Atyám!

VAJDA.

Hol állottál? minő vadat
Nyomoztál? én alig láthattalak.

RAJNÁLD.

Meg kell vallanom, hogy engemet
Az ily vadászat nem kedveltet, mert
Igen ritkán megy végbe, hogy
Ne történjék szerencsétlenség.
Ma is ím' egy szegény vadász szolgán
Az a dühös vadkan, melyet Dezső
Utóbb elejtett, mély sebet vágott;
Vérében most is ott fekszik
Az erdőben.

VAJDA.

S mit háborít
Az tégedet? hadd veszszen! arra van
Teremtve.

RAJNÁLD.

Oh atyám! atyám!

VAJDA.

Ha más nem történt, nem sok ez.

BOLESZLÁV.

Egy a kopók közűl is meg vagyon
Sebezve —

VAJDA (*hirtelen*).

S én csak most tudom meg azt?

BOLESZLÁV.

Reménylem, hogy feléled: jó vadász-
Kutya volt.

VAJDA.

Tüstént rendelj embert,
Ki azt ápolja és reá vigyázzon;
Ha pedig lehet, váramba felvigye.

RAJNÁLD.

Vitesd fel kérlek azt a meg-
Sebzett szolgát is; még talán
Segíthet rajta orvosunk.

VAJDA.

Váramba' nincs számára most helyem.

MÁTÉ.

Hallgasd csak! Mit reménylhetünk!

GÁSPÁR.

Maradj nyugodt! még nincs idő.

RAJNÁLD.

Minden segéd nélkül az a szegény
Elvész! légy, oh légy irgalmas!

VAJDA.

Gyermek! mely gyáva érzet ez? szólj!
Ki volt tanítód?

RAJNÁLD.

A szív, a természet és
Az emberiség.

VAJDA.

Vígan, vígan, hahaha!
Mulattat engem ez. Tovább, csak
Tovább! hadd ismerkedjem meg nemes
Szíveddel! Ez nekem tetszik, szegény
Gyermek! zokogj, siránkozz egy keveset,
Magam is talán veled kesergek.

RAJNÁLD.

Atyám! az emberiség határa itt;
Ne lépjed által azt.

VAJDA.

Elég! megúntam
E gyáva játékot. Vagy tán azt gondolod
Hogy én is egy csepp véren könnyre olvadok?
Fiú, tudd meg! nem szenvedek tovább
Tenálad ily unalmas érzetet.

RAJNÁLD.

Atyám! kegyetlenséged az ég
Urát véres boszúra ellened
Gerjeszti.

VAJDA.

Menj! ne alkalmatlankodj!
Menj! sírj egy szegletben, de a szemem
Elé ne jőj.

RAJNÁLD.

Az embert elhagyod
Utolsó szükségében, a vadon
Erdőben ott fekszik, szilaj kínok
Mardozzák belsejét, kétségbe esve
Átkozza éltedet — segíts atyám!

VAJDA.

Ne többet erről! mondom, mert még el-
Felejtem, hogy fiam vagy, és
Úgy bánok véled is, mint egy alá-
Való szolgával.

MÁTÉ.

Mennyei jóság!
Ily ércz szív, ily kegyetlen szív miként
Szorúlhatott keblébe egy embernek!

RAJNÁLD.

Oh légy kegyes! hallgass meg engemet!

VAJDA (*Beczkóhoz*).

Beczkó! Nevesd ki jól ezt a szelíd
Bárányt, talán siralma megszűnik.

RAJNÁLD (*Dezső karjában*).

Barátom, hasztalan!

DEZSŐ.

Jó ifjú!

VAJDA.

Bolond! hát mit parancsoltam? nevesd
Ki ezt az asszony férfiút! nevesd
Ki jól!

BECZKÓ.

Komám! engedj meg, nékem csak magas
Személyedet vagyon jussom ki-
Nevetni s én örömmel szolgálok.
De most szintúgy fiadnak is nem árt:
Mert meg nem foghatom, hogy kérhetett
Tőled segédet: az csak annyit tesz,
Mint ápolgatni egy kézzel,
Gyilkolni a másikkal.

RAJNÁLD.

Értelek!

BECZKÓ.

Alig hiszem! mert a valódi el-
Tökéltség halasztást nem szenved;
És a ki jó szívvel segítni
Akar, nem tétováz az és nem
Szalad szomszédba még előbb tanácsért.

VAJDA.

Tréfát bolond! enyelgő tréfát, nem
Okoskodást kivántam én tőled!

BECZKÓ.

Sokat kivánsz! kikandikál minden
Szavadbul a nagy úr, pedig tudd meg,
Hogy a száraz torok, lyukas
Erszény, üres gyomor, nem egyeznek meg
A nyájas tréfával s mindenkor oly
Kerülve járnak egymástól mint
Az emberség, kegyesség s a szelíd
Jótévő irgalom a megtompult
Érzéketlen szívtől.

VAJDA.

Te is már
A szívről álmodol? talán te is
Bús érzeményre olvadál,
Hogy a vadkan megsebzett egy szolgát?
Nemes, valóban szép érzés! haha! engemet
Mulat. Bolond! most, minthogy újság, meg-
Bocsátok: csak jó kedvemnek köszönd,
Hogy megmenekszel tőlem ily könnyen.

BECZKÓ.

Mely gyors s váratlan változás!
Igaz szivemből örvendek, hogy ily hamar
Megtértél, vajda!

VAJDA.

Mint véled te azt?

BECZKÓ.

A jobb ember keres csak másban is
Nemes, tulajdonságokat s ritkán
Csalatkozik; mert teljes bizodalmát
Elérte a rokonszív és be is
Fogadja. Mely szép észrevétel ez!
Megvallom, ennyi erkölcsöt, komám,
Benned nem is kerestem, örvendek.
(*A parasztokra mutat.*)
S így hát fölébredett emberségedtől
Ezen szegények is talán jobb
Bánást reménylhetnek.

VAJDA.

Lánczot, békót,
Téged pedig kalodába záratlak.
(*A parasztokhoz fordúl; nagy megvetéssel.*)
Mit akartok?

BECZKÓ.

Ők a tízparancsolat
Utolsó czikkelyét említik mély
Alázatossággal.

VAJDA.

Magát
Az uraságot is végtére meg-
Gyűlöltetik velem ezek a galád
És szemtelen férgek! mindig üldöznek,
Akárhová lépek, de egybe mindig
Belé kell botlanom: csak kérni és
Esdekleni tudnak.

BECZKÓ.

Mert igen sokat
Veszesz: tanulj hát adni is.

VAJDA (*keményen*).

Mi a kéréstek? szóljatok! de csak
Hamar; mert nincs szándékom véletek
Időmet vesztegetni. Rajta csak!

BECZKÓ.

Könnyű a szegényt megalázni,
De nehezebb azt felruházni.

GÁSPÁR (*előlép*).

Uram! kegyelmes vajda! engedj meg, hogy
Aláz'tos kérésünkkel tégedet
Háborgatunk, de a nagy szükség ösztönöz.
Uram, ha nem segítesz, elveszünk.

VAJDA.

Szükség s örökös szükség! ti mást nem
Tudtok! tetézzen bár az ember minden
Jótéteménynyel; tárházát ürítse
Ki számatokra, még is szükséget
S megint szükséget fogtok emlegetni.
Takarodjatok szememből!

GÁSPÁR.

Oh uram,
Uram kegyelmezz!

VAJDA.

Félre innen, mert
Vadak gyanánt veretlek el titeket.

JÁNOS.

Uram! nem emberhez való az ily bánás!

VAJDA.

Szolgák! kutyákat ereszszetek reájok,
Csak rajta; hadd tanuljanak
Ők engedelmeskedni.

MÁTÉ (*bátran*).

Azt tudunk
S fogunk; de meghallgatni tartozol
Te is bennünket.

VAJDA.

Hah! ti zúgolódtok?

MÁTÉ.

Ha tőlünk megkívánod a szolgálatot,
Tehát megélni engedj minket is
S tennenmagad ne ronts.

GÁSPÁR.

Máté! az Istenért
Kérlek, hallgass.

MÁTÉ.

Nem, szólnom kell, tovább
Nem tűrhetem.

RAJNÁLD (*az atyjához kérve*).

Jer fel velünk a várba! —

MÁTÉ.

Mi is hozzád hasonló emberek
Vagyunk; egy nap melegít, mi is csak egy
Levegőt szívunk, csak egy Istent imádunk.

VAJDA (*felhevülve*).

Hah, nékem ezt!

MÁTÉ.

Tudom, hogy elszoktak
Az igaztól már rég füleid,
Elég fájdalmas; mert ha bajainkra
Ügyeltél volna —

VAJDA (*hirtelen*).

Hah! ezen tanítást
Szilaj kínokkal meg fogod fizetni.
Szolgák! kötözzétek meg ezt.

GÁSPÁR (*a vajda lábához esik*).

Uram!
Ne hallgas rá, im térdemen
Kérlek —

MÁTÉ (*Gáspárt fölrántja*).
Térdelj Isten előtt,
Nem ily embertelen pogány előtt.

VAJDA (*kifakadó haraggal*).
Legények!
(*Több szolgák Mátét körülveszik.*)
Ezt vezessétek
A legmélyebb tömlöczbe. Hah!
Nyomorúlt! tudom megismersz.

MÁTÉ.
Ismerlek,
Oh jól ismerlek, ördög! Csak kínoztass,
Gyilkoltass bár; de tiszteletre
Te engemet soha sem fogsz bírni.

VAJDA (*keményen a szolgákhoz*).
Hé! szolgák, rajta! hurczoljátok el!

MÁTÉ (*társaihoz*).
Isten hát véletek!
(*A mint elvezettetik, Gáspárhoz.*)
Kedves bátyám! te légy
Atyjok szegény árváimnak.
(*A szolgák elvonják.*)

BECZKÓ.
Ne kaptál volna a bolond tisztébe,
Nem vezetnének komám tömlöczébe;
Mostani időben az igazságért
Ne várjon senki is örvendetes bért.
Ez a példa elég lehet:
Egy kis szó is nagy kárt tehet.

KELEDY (*előlép*).
Uram, Stibor!

BECZKÓ.
Ne szólj; mert a vas annál
Keményebb lesz, mentől többet verik.
Ne fúdd tehát azt, a mi nem
Éget.

VAJDA (*a társasághoz*).
Kövessetek váramba!

(*A mint el akar menni,* GÁSPÁR *lábához esik.*)
Oh uram,
Irgalmaz!

VAJDA (*megvetve eltaszítja*).
Hah! porba véletek!

Egy szót se, mert kitiprom lelkedet.
(*El a társasággal.*)

BECZKÓ (*magában*).

Itt ezen földön csak a bolond él.
A ki jól tudja sapkáját csörgetni,
Annak lehet a világon nevetni.
Mert mástól nem reményl az, de nem is fél.
(*Elmegyen.*)

GÁSPÁR (*lassan felemelkedik és szomorú helyzetben az ég felé tekint.*)

Ez sok! valóban ez sok, vége már
Mindennek; már vigasztalást ezentúl
Az Istentől magától várhatunk.

JÁNOS.

Jobb hát megválni már ezen tájtól,
Rosszabb ugyan csak máshol sem lehet.

GÁSPÁR.

Az erdőt, jer, nézzük keresztűl;
Azt a sebes szolgát keressük fel,
Talán segédünk késő nem leszen.

JÁNOS.

Szegény, szegény Máté!

GÁSPÁR.

Miért heveskedett!
Úgy-e előre mondottam. Jer menjünk.
(*El mind a ketten.*)

HARMADIK JELENÉS.

Kies völgy, hátul erdős hegyek, elül egy parasztházlék. *Margit* az ablak alatt egy kőpadon űl és fon, *Gunda* a sűrűből előjön és vigyázva, valakit keresve hátra tekintget. A nap épen leszáll.

GUNDA.

Hanyatlik már a nap. Rajnáld még most se jön.
Mi történt? rettegek.

MARGIT.

Mi bajod Gunda? kit
Keres szemed? mely nyughatatlanság!
Szólj! mely bizonytalan tekintet ez?

GUNDA.

Anyám! Rajnáld még most se jön, pedig
Megigérte. Oh bocsáss meg, hogy szokott
Munkám kezembe' nem foly, én nagyon
Félek.

MARGIT.

S mitől?

GUNDA.

Tudom magam? de már
Elég az, hogy még most sincs itt, pedig
Szavát mindenkor oly híven megtartá.
Tán baja lett! Ez a rossz gondolat
Szorítja mellemet.

MARGIT.

Csak légy nyugodt!
A szorgos ifjú házi gondjait
El nem felejti, hív szerelme mellett.

GUNDA.

De már setétedik, rég itt lehetne ő.

MARGIT.

A ház körűl, kedves leányom, mint tudod,
Mindig vagyon dolog; pedig a rendet
Kedveli a jó gazda; boldogúlt
Atyád is azt gyakorta mondá:
A rendetlen háznál nem állandó
A jó kedv, és csak ritkán száll be az
Igaz békesség.

GUNDA.

Oh ne hozd elő
Szegény atyámat, engemet most is
Gyötör boldogtalan halála. Most
Esztendeje lesz, hogy őt az a kegyetlen úr
A várban ott fenn oly rútúl megölte.

MARGIT.

A boldogok között sok földi baját
S ínségét égi üdvösség váltá fel,
Ott vár reám is a szerencsések
Sorában. Béke hamvának, már ő
Kiszenvedett.

GUNDA.

Mely zendülés? Ah!
Demeter jön! Jó bátyám, Isten hozott!

NEGYEDIK JELENÉS.

Demeter és az előbbiek.

DEMETER.

Jó estvét kedvesem! köszöntlek édes
Anyám!

MARGIT.

Kedves fiam! munkádat el-
Végezted? ülj le mellém! tán el is
Fáradtál?

DEMETER.

Értetek dolgoztam, édes így
A fáradság.

MARGIT (*lágyan*).

Kedves fiam!
Az ég tudván azt, hogy gyámoltalan
Öregségem támasz nélkűl maradt,
Azért jó gyermekim háládatos
Szerelmöket jutalmúl nékem engedé.
Ha én így köztetek vagyok, ha csendes
De édes érzeménynyel átfoghatlak,
Akkor múlik szegénységem,
Ínségem s a leggazdagabb
Teremtésnek tartom magam s nem
Cserélnék a világ minden fényével.

DEMETER.

Erővel és minden tehetséggel
Azon leszek, hogy megfelelhessek
Szép bizodalmadnak, s fiúi hív
Szerelmem békét és nyugalmat
Szerezhessen hanyatló létednek.

GUNDA.

Én buzgón a mindenhatót kérem,
Hogy még soká engedje bírnunk
Anyánk édes szerelmét, melynek
Bájos malasztja szíveinkbe foly,
És áldást hinteget tövises
Pályánkra.

MARGIT.

Drága gyermekim!

DEMETER.

Még Rajnáld nem volt itt?

GUNDA.

Nem még,
És rettegek, hogy őt baj érte.

DEMETER.

Ne képzeld mindjárt a rosszat; ki tudja
Mi tartóztatja őtet vissza most.
Az ember a pillantat rabja,
És hányszor egy bal környülállás fel-
Forgatja szándékát! Te őt
Szereted?

GUNDA (*megszorúlva*).

Bátyám!

MARGIT.

Ő jótevőnk!
Segítőnk!

DEMETER.

Én szerelmedet nem
Ellenzem, sőt örvendek én azon
És azt óhajtanám, hogy még soká
Tarthatna szép álmod, mert Rajnáld jó
S szelíd ifjú, szerelmedet meg is
Érdemli; aztán néki mely nagy
Hálával tartozunk, hogy oly
Nagylelkűen vagyonját vélünk fel-
Osztá. De mindazáltal egy titkot
Rejt el szívében, egy titkot,
Mely szinte jobb érzésivel küszködni
Látszik: bizonytalan visel'te
És helytelen félelme azt nyilván
Vádolják.

GUNDA.

Bátyám! oh ne vétkezz
Jó szíve ellen, a mely tiszta mint
A nyári nap, csak boldogítni van
Alkotva.

DEMETER.

A szerelem szól, Gunda, most
Belőled, és ártatlan szíved ön
Tükréből nézi a világot, még
Minden tárgy szépnek és jónak tetszik.

GUNDA.

Engedd táplálnom azt a szép reményt,
Hogy hív szerelmemet Rajnáld meg-
Érdemli; oh engedd mellemnek ezt
A boldogító érzést.

DEMETER.

Gunda! én
Nem vádolom szerelmedet, de a józan
Ész s a tapasztalás megfontolást
Kívánnak.

MARGIT.

Hallgasd bátyádat, hiszen
Ő hasznodat kívánja.

DEMETER.

Azt, valóban azt
Óhajtom tiszta szívemből. De
Ha még is elragadtatván forró

Szerelmétől, Rajnáld talán
Valamely bűn által tenne vélünk jót,
Akkor tovább használni nem lehet
Jótéteményét; és félek, hogy úgy van.
Miért titkolja annyira ő
Szüléit? mért retteg, ha őket csak
Előhozom? minek az, ha ő igaz
Uton jár? a vajdát ha említem, csak
Nevét ejsem ki, szinte borzadoz;
Miért? által nem látom azt.

GUNDA.

Stibortól
Azért irtózik, mert atyánkon el-
Követett kegyetlenségét tudja.

DEMETER.

Akármint van már a dolog,
De Rajnáld nem bízik magában.
S minthogy hazudni nem tanúlt,
Tehát inkább takarja a valót,
Mely vajha károsan ne lépne
A köz világra, bár nemes
Barátságát veszély ne kövesse,
S szent frigyünket boldog vég érhesse.

MARGIT.

Isten! légy segédem, oh légy te pajzsom,
Ügyemet, magamat szent kezedre bízom.

GUNDA.

Én szeretek s szerettetem.
Ezt az égi boldogságot
Keblemben tartom s éltetem;
Minden bút s viszontagságot
Békén szenvedek, nem félek;
És míg karjai általfognak,
Szíveink egymáson dobognak,
Megnyugszik bennem a lélek.
Míg a remény, mely engem táplál
Megérik s igaz valóvá vál,
Addig bízom szerelmében,
Bízom Rajnáld jó szívében.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Rajnáld és az előbbiek.

RAJNÁLD (*parasztruhában; hallván Gunda szavait, a sürüből előjön s indulatosan Gundát melléhez ragadja*).

Bízzál kedves! nem is csalatkozol;

Méltatlant, hidd el, nem talált szerelmed.
(*Margithoz és Demeterhez fordúl.*)
Anyám! barátom!

GUNDA (*elfordúlva*).

Rajnáld! oh Rajnáld!

RAJNÁLD.

Miért
Fordúlsz el tőlem? képedet miért
Rejted? Nem, Gunda! Oh tekints
Fel s nézd édes szerencsémet, mely
Egész valómat elragadja. Kedvesem!
Jó lélek! ily pillanatot
Az élet egyszer ád, ily perczenet
Létünk remekje. Szíved ártatlan
Vallása engem boldogít, és meg-
Elégedéssel néz le a nagy
Teremtő szép alkotmányára, hogy
Mely szépen tudja égi tulajdonít
Használni; s ezzel hírdeti ő
Nagyságát, jóságát, örökkévalóságát.
Óh Gunda! most, csak most vagyok
Szerencsés! éltem rejtekét
Most értem és egész valóm
Új díszbe öltözik.

GUNDA.

Mely szépen rajzolod
Szerencsédet, szívednek érzetét
Emelni mint tudod; hogy én téged
Szeretlek, azt érzem, de szóval
Szépítni azt, Rajnáld, én nem tudom.

RAJNÁLD.

Ne is tedd, mert a sok szavak
Között elvész a jobb érzés. Barátom
Demeter! miért állsz oly komor
Tekintettel mellettem?

DEMETER.

Megvallom,
Hogy ártatlan szerelmetek
Kedveltet és busít. Rajnáld! (*Fellengzve.*)
Rajnáld! hahogy te is szegény paraszt
Volnál, ha szívednél egyéb értéked
Nem volna! akkor én magam teljes
Örömmel Gundát karjaidba
Vezetném és örökre áltadnám! (*tartózkodva*),
De így —

RAJNÁLD (*hirtelen*).

Megállj! barátom, félre most
Minden kétséggel, légy nyugodt: ne, oh
Ne itélj balúl felőlem: nemtelen
Szándék engem soha sem vezérlett,
És a mit tettem, arra a barátság,
Szerelmem és a tisztelet késztettek.

DEMETER (*Margithoz*).

Én fáradt és éhes vagyok, kedves
Anyám! légy oly jó és készíts nekem
Egy kis vacsorát. Barátom! nemde
Te is velünk fogsz tartani?

MARGIT.

Szívesen
Fiam! Jer Gunda! (*Bemegy a hajlékba.*)

GUNDA (*Demeterhez*).

Kedves bátyám! csak
Soká ne késsél! (*Rajnáldhoz fordul.*)
Rajnáld! elvárlak.
(*El az anyja után.*)

Rajnáld Gundát akarja követni, DEMETER *elébe lép*.

Megállj!

RAJNÁLD.

Mi a kivánságod?

DEMETER.

Barátom, engedj meg,
Hogy itt tetőled, úgy szólván magad
Tulajdon birtokában — mert ezen
Hajlékot kölcsönnek tekintem — hogy
Itt szinte számot kérek tettidről,
De meg kell lenni, mert lehet, hogy
Mi itt s ily állapotban egymást
Legutolszor látjuk ma.

RAJNÁLD.

Hah! te el-
Hagynád anyádat; nem, nem ily jó
Fiú s testvér nem is tehetné azt.

DEMETER.

Még is, leköt nagy esküvésem.
Rajnáld! itt oly dolog történhetik,
Mely engemet sokára, vagy talán
Örökre kedvesimtől elszakaszt.
Azért most tégedet kérdlek, felelj?
De szólj igazságot! Kire bízhatom

Anyámat és Gundát, ha én elköltözöm?
Barátom, ez nagy kérdés!

RAJNÁLD (*bizonytalan*).

Mely sebes,
Mely hirtelen utazás! mi késztet?
Én — én — (*Habozik.*)

DEMETER.

Rajnáld, mind eddig tégedet
Igaz s jó embernek tartottalak,
De megbocsáss, ha bizodalmam
Irántad megcsorbúlt, mert nem tudom
Ki vagy: tégy hát igaz vallást, vezess
Házadba, hadd lássam szüléidet,
Ez oly nehéz csak nem lehet,
Ha tiszta, mint mondád, hugom
Iránt való szerelmed; végezd el
Tehát magadban, hogy miteendő
Leszesz. — De most igaz valót várok,
Igaz valót remény lek szívedtől.

(*Bemegy a hajlékba.*)

RAJNÁLD (*egyedül*).

Demeter! — megyen, magamban itt hágy
Küszködni önmagammal, hogy által-
Lássam, mely éktelen, mely kétes
Örvénybe estem, a melyből ki-
Menekedni nincs elég erőm, nincs
Elég tehetségem. Mihez nyúljak? Ha
Igaz vallást teszek, lemondok ön-
Magam legszebb szerencsémről
S Gundát örökre elvesztem.
A résztvevő, az esdeklő
Szerelmes ifjút elfogadta ő
S viszont szerelmét szép jutalmúl
Adá; de a kegyetlen vajdának
Fiát gyűlölni fogja; nem, nem, azt nem
Teszem. — De azt megcsalni, azt undok
Álarczával hitetni, a kit e
Földön leginkább kedvelek,
Imádok — az nehéz. De meg kell lenni;
A környülállás ily csalárd
Hálóba szőtte valómat; a szív
Mint a lélek megfogva vannak,
Nincs mentség, nincs szabad választás.
(*Mély gondolatba merül.*)
És hogy lesz mind ennek maholnap
A vége? mit nyerek? Bár merre
Tekintgetek, reményimnek szabad

Partot nem lelhetek. És atyám! (*felháborodva.*)
Hah! és atyám! rettentő gondolat!
Ebbe az örvénybe elmerűl
Örökre éltem legszebb reménye; nincs
Segéd kéz, benne elveszek.
(*Csendes, ömledező fájdalommal.*) Oh miért!
Mért nem születtem ily csendes hajlékban!
Mért nem födözte vastag vászon
Romlékony testemet, miért nem
Neveltettem munkás embernek, itt
Az anyatermészet csendes kebelében!
Mért nem vagyok hasonló én is
Ezekhez? oh egek! mely boldog, mely
Szerencsés volnék, mert itt elvonúlva
A nagy világtól, éltemet nem szabnák
Hiú szokások, s a szív sok
Szép ösztönit békóba nem
Szorítanák hideg feltételek
És annyi szívepesztő aggodalmak.
Kérkednék aztán bár kiki szép sorsával,
Tetézve aranynyal lépjen a világba,
Játszszék a dicsőség fénykoszorújával,
Ragyogjon személye legfőbb méltóságban;
Én szebb örömök közt folytatnám életemet
A bájos szerelem édes kebelében,
Házamba vezetném Gundát mint hölgyemet,
S boldog szegény lennék az ő hív ölében.
Tündér képzeletek! mit játszatok velem,
Ha nincs lehetség, ha nincs segedelem;
Hiú alkotmánytok nem oltja lángomat,
Sőt csalárdúl tépi szép boldogságomat.

(*Bemegyen a hajlékba, a kárpit lefordúl.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Pompás szála a vajda várában, ékesen megvilágosítva.

Keledy, Dezső.

KELEDY.

Nem, amit én ezen várban láttam
S hallottam azt képzelni sem
Tudtam. Már ez sok! Így tiporni, ily
Nehéz igába szorítni a szegénységet,
Az szörnyű, ily bánás embernek nem való.

Szerencse Erdélyországnak, hogy oly
Keveset gondol Stibor vele
És rettentő jelenlétével oly igen
Ritkán zavarja s háborgatja
Lakosit. Most én hazámba vissza-
Térek; nem jó itt lakni, mert veszélyt
Hord itten minden pillantat.

DEZSŐ.

Engemet ki-
Elégít Rajnáld annyi bús óráért,
Melyet Stibor szerez. Bár hasztalan
Ne esnék fáradságom és Rajnáld
Az erkölcs ösvényén híven meg-
Maradna.

KELEDY.

Már régen mellette vagy?

DEZSŐ.

Azóta, hogy Zsigmond király Stibort
Erdélyi vajdának nevezte.

KELEDY.

Valóban! nem kis áldozat volt, ily
Emberrel mint Stibor feltenni s véle még
Ezen síkos pályára lépni. Megvallom,
Hogy engem, bár nem állok semmiféle
Szövetségben Stiborral, mégis egy
Félelmes érzet elrettent átkot
S halált tenyésztő rettentő körétől.

DEZSŐ.

Hazámért tettem ezt, nehogy Rajnáld
Atyjának nyomdokát kövesse,
S belőle egy derék hazafit s vitézt
Neveljek; így tehát a dolgot úgy
Intéztem, hogy nevendékem, míg el
Nem hagyja a gyermekség hajlékony
Korát, távol legyen mindenkor
Kegyetlen atyjától. És áldom azt
Az órát, melyben azt tevém;
Mert messze a gonosz példától,
Rajnáld jó és szelíd ifjú lett.

KELEDY.

Nemes szándék! Barátom! vajha ily
Nemes szív s nem haszonkeresés,
Nem szolgai bér vezérlené
Az ifjúság nevelőit.

DEZSŐ.

Tíz egész
Esztendőkig nem látta Rajnáld
Atyját; szünetlen vélem volt Pozsonyban.

KELEDY.

Nem foghatom meg, hogy tudott Stibor
Fiától oly soká távol maradni;
Pedig szeretni látszik őt.

DEZSŐ.

Nem bánta, mert Dobrochna a szegényt
Kitolta szívéből, azért hogy
Tulajdon gyermekét szerencséltesse.

KELEDY.

Nem értelek: tehát Rajnáld nem
Dobrochna gyermeke?

DEZSŐ.

Nem; Stibor
Előbbi hitvesétől, Vajday
Borbálától; szelíd és áldott
Asszonynak hírdeték őtet,
De Rajnáldot szűlvén, meghalt a jó.

KELEDY.

De fennmaradt Rajnáld fiában
Emléke és nemes természete.

DEZSŐ.

Dobrochna jött annak helyébe.
A vajda őt jegyezte el,
Őt a pokol szülöttjét, mert Stibort
Magát is felhaladja sok
Kegyetlenségekben; kinek szerelme is
Dühösség, fertelem: s szívének minden
Verése vér után kiáltoz.
Ez szűlt utóbb Stibornak egy fiat,
S hogy annak használjon, szünetlen
Üldözte Rajnáldot s kitépte-marta
Atyjának szívéből; azonban ő is meg-
Csalatkozott, mert a halál
Váratlan elragadá fiát, s így
Rajnáld még is csak egyetlen maradt.

KELEDY.

Hála az ég urának! úgy is ily
Gonosz vérnek rajzatja jót nem
Teremhetett.

DEZSŐ.

Így lévén a dolog,
A vajda kénytelen volt egyetlen
Fiát magához hívni; most tesz egy
Esztendőt, hogy mi eljövénk;
S legelső érkezésünk mindjárt mely
Borzasztó volt! mert éppen akkor egy
Szolgát a vajda meggyilkoltatott
Azért, hogy ő véletlen kedves
Kutyáját megtalálta ütni.

KELEDY.

Hah!
Embert kutyáért! szörnyűség!

DEZSŐ.

Azóta véle itt lakunk.

KELEDY.

De szólj!
Miként van az, hogy büntetlen Stibor
Így bánik a magyarral?

DEZSŐ.

Ő hatalmas,
Ki véthet ellene? A király nagyon
Kedveli őt; sok jószágit,
Nagy birtokát is attól nyerte el
Jutalmúl. Mint magad tudod, Stibor
Bátor vitéz s nagyon gazdag;
Ő a királyt mind fegyverrel, mind
Pénzzel segíté, a midőn Zsigmond
Megfogva tartatott.

KELEDY.

Hogy ő vitéz,
Azt rég hallám; de mindaz csak kevés
Erkölcs a számtalan gonoszságok mellett.

DEZSŐ.

Egy szóval: a mi csak nagy és aláváló,
Jó és rossz. nagy mértékbe' feltalálhatod
Stiborba'; gyengeség s erő változnak
Keblében; ő hol ember, hol pedig
Ördög. Természetét leginkább
Rajzolja e várnak felépítése.

KELEDY.

Beszéld el kérlek, úgy is őt nem
Ismérem; mert csak három napja, hogy
Hazám dolgában itt vagyok.

DEZSŐ.

Midőn Zsigmond király Stibort a Vág
Mentében fekvő földekkel meg-
Ajándékozta, akkor építtette ő
Ezen várt, s a bolond tréfája vitte
E ritka gondolatra. Hallgasd csak!
Egykor Stibor nagy társasággal
Ezen tájban vadászott, elfáradván
A társaság ledőlt a vén tölgyek
S cserfák alá pihenni és
A délt beszéd s jó bor között
Mulasztni. Beczkó, a bolond is
Jelen volt; s a mindig komor vajdát
Jó kedvvel és találmányos tréfákkal
Egészen felvidítá. Erre azt
Kérdé Stibor víg társaságától,
Hogy mit kívánna mindegyik közűlök,
Ha ő beteljesítni azt
Fogadná. A válasz, miként gondolhatod,
Sokféle lőn; ki ezt, ki azt kívánta.
Beczkó a többek közt azt kérte, hogy
Azon magas felálló bérczre
A vajda néki egy szép várat
Égig meredt tornyokkal építsen.
A társaság nevetett, s mindnyájan
Lehetetlenségnek gondolák.
Stibor hallván ezt, felkiált: Mi nem
Lehet nekem? s hogy azt lássátok,
Tehát esztendő múlva a legszebb
Vár készen álljon az egész országban
S Beczkó nevét viselje.

KELEDY.

Büszke
Feltétel!

DEZSŐ.

És szavát meg is tartá
Stibor; mert másnap mindjárt dolgosokat
Rendelt ki, a kik útakat vágtak
S állást csináltak a sziklára, mely
A hegytetőig felmeredt; aztán
Strázsákat állított ki, kik mind
Az utazókat elfogták és
Dolgozni kényszerítették. Ha
Nemes volt, azt házába' jól
Megvendéglé, de szolgáit
És lovait a vár építésére
Fordítá. Így, csak így lehetett
Ezen roppant várt a kitett
Időre elkészítni. és csak egy Stibor

Tehette annyi emberek
Feláldozásával.

KELEDY.

Megvallom, ritka
A gondolat, de nem nehéz
Erőszak által azt valóvá tenni.

DEZSŐ.

A vajda jön, álljunk mi hátra most.
(*Magokat hátra húzzák.*)

MÁSODIK JELENÉS.

A vajda, Dobrochna, Beczkó, Boleszláv és az előbbiek.

DOBROCHNA.

Ne ügyelj senkire is, kedves férjem!
Ne adj helyet semmi irgalomnak.
Ez a nép könnyen elfelejti azt
A tiszteletet, mivel mindenkor az
Urának tartozik, hacsak kemény
Példát nem lát. Erővel és
Vas vesszővel kell őket kényszerítni
A jóhoz.

BECZKÓ.

A jóhoz? szeretném
Azt látni mint kezded jótéteményedet.
Vas vessző nem kívánatos eszköz.
Ha ínség s fájdalom vallják jóságodat,
Lánez és békó hirdetik vasas kormányodat:
Akkor, bár tisztelem személyedet,
De eltiltom jótéteményedet.

VAJDA.

Rémítő példát adjon ez
A rab: s rettegve lássák társai
Miként jár az, ki ellenem
Makacskodik.

DOBROCHNA.

Nem is használ
Kegyelmed semmit is; sőt zendűlést
Gerjeszt csalárd szívökben. A pórnak
Engedni nem lehet, mert szűntelen
Mérges boszút forral keblében az
Uraság ellen; javaslok én azért
Még súlyosabb igát készítni
Szolgáidnak, ha csak békében
Akarsz tovább is élni itt Magyar-
Országban.

KELEDY.

Az minálunk nem szokás.
Bocsánatot Stibor! de mindennek
Vagyon határa, s a ki azt keresztűl-
Töri, az maga elszakasztja
A kötelesség lánczát.

VAJDA.

Én arról
Tudok felelni, a mit önmagam
Cselekszem; és érett velőm nem kér
Tanácsot tőled, nem szorúltam még
Reád!

KELEDY.

A természet törvénye nem
Tanács, s azon szép ösztön, a mely
Az ember keblében fakad
És irgalomra mint jótéteményre
Gerjeszti a szívet, nem a velő,
Nem a fej kérkedő míve.

VAJDA.

Mint tetszik, úgy vedd, nékem az mindegy.
Én úgy cselekszem, a mint önmagam
Itélem legjobbnak.

BECZKÓ.

Heh földi! nem tudod,
Hogy a süketnek szó, a vaknak tűkör
Nem használ? szólj mikor kell és egyél
Ha van; mi a haszontalan beszédet
Ki szoktuk jól nevetni. S hogy csodálhatod
Stibor komám vadságát? Én igen
Természetesnek látom azt; miért
Akarnak a parasztok is minden nap
Jól lakni, vagy tán felruházni
Magokat; holott Ádám első apánk
Derék ember volt s meztelen járkált,

VAJDA.

Beczkó!

DOBROCHNA.

Igen könnyen beszélsz: vigyázz,
Hogy benn ne sűljön nyelved éles
Fulánkja.

BECZKÓ.

Ezt a gondatlan barátomat
Tanítgatom, hogy a sovány szónál
A hallgatás mindenkor többet ér.
Mert a szó csalfa szer,
Sokszor bajba kever;

Kiejtve balgatag,
Házadban tüzet rak,
De a jó hallgatás
Soha vermet nem ás.

VAJDA (*Boleszlávhoz*).

Boleszláv! azt a rab parasztot,
Ki ellenem kikelt, holnap reggel
A többieknek például nyakaztasd
Le; hadd lássák által, hogy ők szolgálni
Születtek.

BOLESZLÁV.

Híven meglesz, a mint
Parancsolod.

DOBROCHNA.

Stibor, még ez kevés,
Ló farkához köttesd s úgy hurczoltasd
Őt a falukon keresztűl, aztán
Feje ékesítse várunknak tornyát.
Magam jelen leszek; s ha egy azért
Még zúgolódni merne, azt legott meg-
Fogatom s hasonló bűntetés alá
Vetem.

VAJDA.

Szabad kezet engedek,
Kényed szerint mívelj. Nem kell
Elgyengéltetni a szolgát, mert még utóbb
Fejére nő az embernek; pedig
E nagy fejeskedésnek az minden
Oka, hogy jobbágyaim nagyon könnyen
Élnek; nagyobb adót kell vetni
Reájok; a szegénység majd meg-
Alázza őket.

DOBROCHNA.

És ha ellenkeznek,
Kínoztasd rendre őket, a faluk
Inkább maradjanak pusztán, elhagyva.

BECZKÓ.

Bölcsen van, asszonyom! felét
Ölesd meg jobbágyidnak; a másik
Fele úgy is elhágy; aztán csak magad
Maradsz az élet kertében, mint
Egy száraz rózsabokor, mely már
Levelit hullajtván, csak tüskéje
Marad fel.

DOBROCHNA (*megbántódva*).

Mely téged megszúr
És pörgő nyelvedet meg is
Pihenteti.

BECZKÓ.

Nem, szép asszonyom!
Mióta néktek van szerencsém
Szolgálni, oly kemény kéreg borítja
Már testemet, hogy semmi szúrás
Nem árthat annak. Aztán a bolond
Szabad nyelvet hordoz, mert úgy is
Tarka ruhájánál,
Csörgő sapkájánál,
Mindig kész szájánál
Nincs neki más értéke;
Úgy az ártatlanság,
Kegyesség és jóság,
Szelid irgalmasság.
Az asszony legszebb éke.

DOBROCHNA.

Még is találok én módot, mely
Meg fogja a bolondot is
Alázni.

BECZKÓ.

Asszony vagy: legyen tied az
Utolsó szó.

VAJDA (*Boleszlávhoz fordúl*).

Boleszláv! menj aztán,
S szedd öszve s kimért adót
Jószágaimban; s a ki nem tud
Fizetni, azt taszítsd ki házából,
S foglald el mindenét.

BOLESZLÁV.

Úgy lesz kegyelmes
Uram!

VAJDA.

Hogy hasztalan ne fáradj,
Tehát azon bűnös paraszt
Vagyonjából kielégítlek.

BECZKÓ.

Boleszláv! sajnállak!

BOLESZLÁV.

Valjon miért?

BECZKÓ.

A rozsdás kardnak szeglet a helye;
Ajtó mögé vetik a romlott szerszámot;
Igy jársz te is, mert a világ elől
Füstös kalibába rejtezel.

BOLESZLÁV.

Uram kegyelme adja, már az is
Szerencse, és tudom becsűlni.

BECZKÓ.

Megvetve elveti a hóhér
Azon kötelet, mely neki szolgált a szegény
Bűnös nyakán. Boleszláv! már ugyan
Te nagyra vitted dolgodat.

BOLESZLÁV.

Híven
Szolgálok; annak ím méltó bérét veszem.

VAJDA.

Elég immár vetélkedéstek!

(*Dobrochnához fordúlva.*)

Dobrochna! kedves hitvesem! te
Ki házamnak díszét mindig emelted,
Legyen most is gondod, hogy a vendégek úgy
Fogadtassanak, miként méltóságom,
Nemzetségem s bő értékem kívánják;
Ne kíméljsemmi költséget hírünk
Nevünk fenntartására és a teljes
Pompára; lássák ők szerencsémet,
S mire vitt vitézségem s királyom
Kegyelme; lássák, hogy lengyel Stibor
Itt is dicsőségére él nevének
És nemzetének. Én reád bízom
A belső házi tartást, rendelést,
De a kűlső mulatságot magam
Elintézem.

DOBROCHNA.

Reám számlálhatsz! férjem
Dicső neve engem is mindenkor érdekel.
Légy arról meggyőződve, hogy nemes
Vendégeink örömmel válnak el
Tőlünk. Hol Rajnáld? déltől fogva nem
Láttam.

DEZSŐ.

Talán sétálni van.

DOBROCHNA.

Az az ifjú minden nap magányosabb
S ábrándozóbb lesz! Már ha most is úgy
Elhagyja ő magát, utóbb mi lesz
Belőle?

VAJDA (*Dezsőhöz*).

Hogy téged melléje adtalak,
Nem gondoltam, hogy őt kesergő
S pityergő asszonynak fogod nevelni;
Azért hacsak nehéz boszúmat el-

Kerűlni óhajtod, szakaszd ki hát
E gyáva érzeményeket szívéből;
Az én fiam valódi férfiú legyen.
Ne egy nyögő állat, a mely szemét
Sem tudja bátran a világba fel-
Emelni.

DEZSŐ.

Én Rajnáldról minden szépet
S jót mondhatok; sőt még azon örűlök, hogy
Tanításim mellében oly szép s hathatós
Gyökeret vertek. De a mit hosszas
Iparkodásom épített, azt én magam
Le nem rontom soha.

VAJDA (*hirtelen*).

Nem? hát én fogom!
Tudd meg, hogy holnap elhagyod
A váramat; köszönd, hogy éltedet
Viszed ki innen épen. Már azt csak
Tapasztalhattad, hogy Stibor
Ellenkezést nem szenved.

DEZSŐ.

A mint
Parancsolod! megnyugtat engem az,
Hogy híven eljártam kötelességemben.

DOBROCHNA.

Az úré mindenkor a teljes akarat,
A szolgához a vak szófogadás illik.

DEZSŐ (*méltósággal*).

Magyar nemes vagyok, nem szolgád.
Én kérésedre, nem parancsra vettem
Által fiadnak nevelését.

VAJDA.

Nem véltem én,
Hogy választást ne tudnál tenni az
Igaz valódi férfiúi érdem,
Erő s idétlen érzetek között.
Szemesség s bátor szív kell a világban,
Hogy a porból magát az ember fel-
Emelje és különböztesse; nem
Könnyek, nem ájtatos sóhajtások.

DEZSŐ.

Bármely szempont intézi tettedet,
Úgy tartom s érzem én, hogy a vitézség
Elveszti érdemét emberség nélkűl.

VAJDA (*büszkén*).

Nincs kedvem arról értekezni véled.
Menj oda, hol érző szívedet nagyobbra
Tudják becsűlni; itt nekünk reá
Nincs szükségünk! (*Beczkóhoz fordúl.*)
Bolond! királyi
Jutalmat nyersz tőlem, ha más
Lelket, más érzeményt öntesz fiamba.

DEZSŐ.

Megyek tehát!

VAJDA.

Nem tartalak,
Menj a hová tetszik. (*Kevélyen.*)
De hogy te is
Nagylelkűségemet tapasztald —
(*Kihúz egy erszényt övjéből és Dezsőnek nyújtja.*)
Vedd ezt; s tanúld meg, hogy többször
Az úrnak sorsa az: haszontalan
Embert fizetni és táplálni.

DEZSŐ (*méltósággal*).

Ámbár arany sárkány tündöklik melleden,
Ámbár te engemet megvetve illetél,
Azért még sem cserélnék én veled;
És még a koldusbottal is reád
Csak szánakodva nézhetnék. Ezen ércz
Emelt úraságra; (*az erszényt lábához veti*)
ím megint
Porban hever, nincs szükségem reá. (*Elmegyen.*)

VAJDA.

Mely gyáva büszkeség! Bolond! te még
Nem is nevetsz? Haha! a féreg vonaglik.
Bolond! miért nem szólsz?

BECZKÓ.

Ez a tanító
Annyit beszélt s oly nyilvánságosan,
Hogy fejtegetni azt szükségtelen.

DOBROCHNA.

Hol volt karod, kardod, Stibor?
Hogy tűrheted szolgádnak ily
Rút illetését?

VAJDA.

Ő boszúmra
Sem érdemes. Boleszláv! vesd ki őt
Váramból; holnap itt ne lássam.
(*A földön heverő erszényre mutat.*)
Hív szolga! ez legyen tied.

BOLESZLÁV (*nagy örömmel fölveszi*).

Kegyelmes drága jó uram!

BECZKÓ.

Nemde tetszik a jól megtölt erszény?
Nincs is ennél a földön drágább kény;
Mert a kinek zsebjéből ez kikandikál,
Arra mindjárt ezer jóság és áldás száll.

VAJDA (*Beczkóhoz*).

Beczkó! miként mondám! csinálj
Fiamból férfiút akármely úton.

DOBROCHNA.

Tedd álmait nevetségessé.
A melyeket tudós nevelője
Fejébe öntött, s meggyógyúl. Mit
Tisztelni nem tudunk, azt könnyen el-
Felejtjük.

BECZKÓ.

Bízzátok reám őt, én
Kiforgatom valójából. De míg
Tisztem tart, sapkámat te hordozd
Nagy vajda! hogy tovább ható legyen
Tanításom; mert könnyen meglehet,
Hogy a csörgést jobban kedveli majd
A lassu bölcseségnél.

VAJDA.

Bölcset
Ne is faragj belőle. Ő úrnak
Született; szüksége nincs reá.

DOBROCHNA.

Az asztal már terítve áll;
Arany bilikomban csillog a jó bor.
Stibor! ha tetszik hát kövess engem.

VAJDA.

Megyek kedves! (*Boleszlávhoz fordúl*).
Boleszláv, én bízom
Tebenned; mindent jól végezni fogsz,
Még holnap visszavárlak tégedet.

DOBROCHNA.

Ne kételkedj, jelen leszek magam,
Engem mulattat ily öldöklő játék;
És a sok jajgatás, kérés, sírás,
Káromlás, átkozódás, rettegés
Nevetségre fakaszt. Jer tehát kedves!
(*El a vajdával és Boleszlávval.*)

KELEDY (*utánok néz*).

Rettentő pár! mi lenne a világból,
Ha e földön sok ilyen élne és

Dühödnék? Én Dezsőt sajnálom, ő
Különb jutalmat érdemelt.

BECZKÓ.

Kinek
Szekerén űlsz, annak nótáját dudold,
Elég erőd ha nincs gyalog is
Elérni czélodhoz.

KELEDY.

Rajnáld nemes
Erkölcse a szorgos tanító
Munkája s attól szebb bért várhatott.

BECZKÓ.

Tigris tigrist nevel; szelíd bárányt
Fészkébe' nem szenved; nem tudta azt
Dezső: ha tudta, tűrje békével.

HARMADIK JELENÉS.

Dezső, az előbbiek.

DEZSŐ.

Barátom Beczkó, egy szót csak veled!

BECZKÓ.

Talán búcsúzni jöttél? hadd el! én
Azt jól tudom, hogy menni, jönni kell
Az embernek, míg e földön botorkál.

DEZSŐ.

Egy kéréssel jövök; hallgass meg! Én
Az éjjel elhagyom Stibor várát,
Talán már többé Rajnálddal nem is
Beszélhetek. Beczkó! reád bízom
Őt; légy te pártfogója s őrizd meg
Minden gonosztól.

BECZKÓ.

Ily ajánlást hogy
Tehetsz bolondnak? az nem gondol azzal,
Ki mit cselekszik és ki mit s hogyan
Érez; nevetni szokta ő az emberek
Sok gyengeségeit, használni olykor;
De javítani bajos állapot,
Homok épület jót nem gyümölcsöz,
S a régiért fáradni bizony kár.

DEZSŐ.

Így hát tebenned is csalatkozám!

BECZKÓ.

Ki szűntelen levegőbe néz,
Gyakorta az megbotlik a földön.

DEZSŐ.

Jó és bölcs embernek tartottalak.

BECZKÓ.

Én tetteimnek nem vagyok harangja;
Ha az vagyok minek te tartál,
Jól van; ha nem lennék az, akkor
Magadra vess, hogy vetni óhajtván,
Jobb magra nem találtál. Különben
Nem egyezünk meg a bölcseséggel.

DEZSŐ.

Sajnálom!

BECZKÓ.

És miért? A bölcsesség,
Úgy tartom én, az ember orrához
Hasonló; a részek, melyek az orrot
Formálják, egymáshoz hasonlók;
Még is különböz minden embernek
Az orra. Élj szerencsésen. (*Elmegy.*)

KELEDY.

Ezt a bolondot én leginkább
Becsűlöm Stibor várában.

DEZSŐ.

És méltán!
Stibornak önmaga tudja csak kemény
Szívét megtörni és vad indulatját
Gátolni. (*Trombita harsog.*)

KELEDY.

Mit jelent ez? mely örömhang?

DEZSŐ.

A vajda egészségére isznak;
Vigadni ő máskép nem is tud.
Vagy bornak, vagy vérnek kell folyni.

NEGYEDIK JELENÉS.

Rajnáld, Dezső, Keledy.

RAJNÁLD (*sietve*).

Dezső!

DEZSŐ (*Keledyhez*).

Barátom —

KELEDY.

Értelek! légy boldog! (*Elmegy.*)

RAJNÁLD.

Dezső! mi történt? szólj! atyámat
Miért gerjesztetted haragra?
Oh! most el nem veszthetlek tégedet,
Most, most szívedre legtöbb szükségem
Vagyon.

DEZSŐ.

Mi elválunk ugyan.
De mind addig hozzád közel leszek,
Míg szíved és természeted nem változik.
Rajnáld! becsűld, tiszteld atyádat,
De mindenben kövesd ten szívedet.
S ha egykor úr leszesz Stibor
Nagy birtokában, és a végzet
Jobbágyaid sorsát kezedbe adja,
Akkor tekintsd úgy őket, mint
Halandó társaidat, kik véled együtt
Egy czélra s egy agyagból vannak
Teremtve. Ne terheld őket hasztalan,
És árulót sohasem nevelsz közöttök.
Élj a hazának, élj királyodnak,
S nevedre tartandó dicsőség terjed.
A hol lehet, tégy jót, mert a kegyesség,
Az irgalom teszi a föld nagyjait
Nagyokká s földi istenekké.

RAJNÁLD.

Ne hagyj el! oh Dezső.

DEZSŐ.

Atyád akarta, meg
Kell lenni.

RAJNÁLD (*hirtelen*).

Hát maradj a szomszédságban,
Tisztességes lakást szerezni én fogok.

DEZSŐ.

Úgy nem, ha már nyilván melletted nem
Lehetek, tehát titkon se maradhatok.
Már nékem itt tovább mulatnom nem
Lehet.

RAJNÁLD.

Dezső! jer, oh jer kedvesemhez,
Békében ott élj, ott jobb emberekre
Találsz!

DEZSŐ (*csudálkozva*).

Mit szólasz! kedvesedhez?

RAJNÁLD.

Hah! már kijött, legyen tehát,
Nem titkolom tovább kedves barátom!
Én — én szeretek!

DEZSŐ.

Rajnáld! én most tudom meg azt?

RAJNÁLD.

Bocsáss meg, mert nem bizodalmatlanság,
Hanem félelmem tartott vissza
Mind eddig a szíves vallástól.

DEZSŐ.

S kire eshetett szerelmed? én ezen
Tájban nem ismerek tehozzád
Hasonlót.

RAJNÁLD.

Nem gazdagság, nem magas
Születés, nem ősök, nem méltóság,
Uraság nem jegyzi kedvesemet,
De szépség, kellem, ártatlanság,
És angyali jóság. Oh barátom! én
Csak egy szegény parasztleányt szeretek.

DEZSŐ (*megijedve*).

Boldogtalan! tudod ki vagy? tudod ki
Atyád?

RAJNÁLD.

Ne költs fel álmamból.
Jól érzem azt, hogy a való nekem
Rózsákat nem termend; hogy csak kevés
Öröm, de mérges fájdalom leszen
Sajátom. Oh de Gundát el nem hagyhatom;
Nem, őt kerűlnöm nem lehet;
Mert nála nélkűl úgy is életem
Nem lelne enyhűlést, nem lelne
Nyugalmat.

DEZSŐ.

Megvallom, korábban
Mint sem véltem, szíved felébredt;
Rajnáld! most sajnállak.

RAJNÁLD.

Te sajnálsz?
S én most vagyok szerencsés.

DEZSŐ.

Bár édes
Szerencséd állandóbb lehetne.

Rajnáld, most nehezen válok el tőled;
Legyen bár hív szerelmed tárgya
Méltó vagy méltatlan, de boldog véget én
Nem jövendőlhetek.

RAJNÁLD.

Míg ő engem szeret,
Boldog leszek. Romoljék a világ,
Tornyozza ellenem magát minden
Bal körnvülállás, csak Gundát
Enyémnek mondhassam, nem rettegek.

DEZSŐ.

Mióta érzed ezt a gerjedelmet?

RAJNÁLD.

Midőn atyám Pozsonyból visszahítt —
Emlékezel, tudom, reá, hogy ő
Azon nap épen egy parasztot
A vár gödrébe vettetett, azért,
Hogy megtalálta ütni kedves
Kutyáját.

DEZSŐ.

Borzadok most is, ha csak
Eszembe jut.

RAJNÁLD.

Nagy rémülés fogá
El lelkem akkor és bámúlva néztem
Én a jelenvalókra, kérő,
Engesztelő szót vártam tőlök —
Hiába, nem volt bennök irgalom.
Akkor magamban eltökélém
Atyának hirtelen tettét ki-
Pótolni a szegény megöltnek hátra-
Hagyott árváin; s ezzel a szándékkal
Titkon lementem hozzájok. De hogy
Ismeretlen maradjak, egy parasztruhát
Vettem magamra. Oh barátom! akkor
Láttam Gundát, egy felséges teremtést,
Melynek mását csak hasztalan keresnéd:
Bájos setét szemét reám vetvén,
Első tekintete a szívembe
Esett. Így termett, így nőtt hő szerelmem,
Mely éltemnek legszebb élelme és
Legszebb malasztja: a melyen kívűl
Nincs más kívánatom, nincs más reményem.
Ott a hegyen túl egy kies völgyben
Számára kis hajlékot vettem, ott —
Ott látom őt mindennap, és minthogy

Magához engem is hasonlónak
Tart: a különbség nem zavarja tiszta
Örömünket, s életemnek csak onnan
Számlálhatom legédesb napjait.

DEZSŐ.

Engedje a mindenható! hogy ezt
A szép virágot a hideg valóság
Ne tiporja el, s első szerelmetek
Édes kelyhében öldöklő méreg
Ne rejtezzék. — Jó ifjú! sajnállak!

ÖTÖDIK JELENÉS.

Boleszláv, Dezső, Rajnáld.

BOLESZLÁV.

Rajnáld! kereslek mindenhol; siess,
Atyád akar teveled szólani.

RAJNÁLD.

Mindjárt jövök, csak menj!

BOLESZLÁV.

Nem hagylak el,
Veled kell mennem, így parancsolá
Uram.

RAJNÁLD (*fájdalmasan Dezsőre borúl*).

Dezső!

DEZSŐ.

Rajnáld! légy hát boldog!
Tartsd híven azt szívedben, a mit
Tőlem tanúltál — légy szerencsés. — (*Szava eláll.*)

RAJNÁLD.

Ne, oh ne búcsúzz; azt nem tűrhetem (*titkon*).
Maradj szobádban, még az éjjel látlak.

BOLESZLÁV (*Dezsőhöz*).

Aztán barátom —

DEZSŐ.

Értelek, nem késem.
(*Rajnáldhoz fordúl nagy érzeménynyel.*)
Fiam! barátom! légy boldog!

RAJNÁLD.

Dezső, még látlak! bármi történjék.
(*Elmegy Boleszlávval.*)

DEZSŐ (*egyedül*).

Jó lélek! életednek kínosb szakasza
Kezdődik: és bámúlva nézed majd
Borúlni egyenként azon
Fénypontokat, melyekre mind eddig
Kívánatos szemmel tekintél.
Tündér reményidet lassanként el-
Enyészni látod, s jaj neked, ha nem
Találsz vígasztalást szívedben.
Fogékony lelked a gonoszt is édes
Érzettel átölelni fogja; bár
Későn ne lássad megcsalattatásodat,
S a forró érzetet hideg lemondás
Ne kövesse. Lépj tehát be a nem ismert
Világba: kezdd el kétes pályádat;
Az ártatlanság védő angyala
Kísérjen és erősítsen. (*Elmegyen*).

HATODIK JELENÉS.

Várudvar, elül egy torony, melynek rostélyajtajánál egy szolga áll lándzsával és a bezárt Mátét strázsálja. Holdvilág; csendesség.

Máté szolga.

MÁTÉ.

Mely szép s gyönyörű utolsó estvém!
Sajnállak földi, hogy miattam itt
Kell éjszakáznod.

SZOLGA.

Semmi az; bár
Virradna immár!

MÁTÉ.

Hogy van az
Idő?

SZOLGA.

Kiállt már a kakas.
Éjfél elmúlt, a várban is minden
Lecsendesűlt.

MÁTÉ.

Miként tud szívtelen
Urad nyugodni, meg nem foghatom! Nem
Ordítja őt fel a rosz lelkiismeret?

SZOLGA.

Nincs arra gondom; ő fizet,
És szolgálom.

MÁTÉ.

Bocsáss meg földi,
Inkább meghalnék, mint segédje
Lennék sok fertelmes tetteinek.

SZOLGA.

Jobb, készűlj a halálra.

MÁTÉ.

Könnyen hal
Az ártatlan; kívánom, hogy te is
Ily tiszta szívvel költözhessél
A' más világra.

SZOLGA (*fülel*).

Mely zaj ez! (*Vizsgálódva.*)
Ki vagy? szólj! nem szabad lármázni
Itt senkinek. Hej! szólj! ki vagy?

HETEDIK JELENÉS.

Beczkó, Máté, szolga.

BECZKÓ (*danolva kijön és egy kulacsot tart kezében.*)

Míg az ember tud mozogni,
És a világban forogni,
Addig ugyan mindenkor
Csak egyedűl a jó bor
Ád néki vígságot,
Legszebb mulatságot;
De ha egyszer már az sem kell,
Félre akkor az élettel,
Mert nincs néki érdeme,
Sem öröme, kelleme,
Nincs gyönyörűsége,
Semmi érdessége.
Ha már jó bor, szép szerető,
Szabadság és egy hív barát
A szívet át nem járja;
Akkor jobb ha a temető
Az embernek hideg porát
Felveszi és elzárja.

SZOLGA.

Te vagy, bolond? be víg kedvet hozál
Magaddal!

BECZKÓ.

A ki hol hízik.
Az ott bízik: hol a szív, ott a kincs:
A tölt kulacs mellett Beczkó nem búsúl.
(*A kulacsot a szolga elébe tartja.*)
Nézd csak! pedig tele van!

SZOLGA.

Szerencsés

Bolond! nincs oly jó dolga az
Okosnak.

BECZKÓ.

Elhiszem; tanúlj azért
Okos lenni, ha már az vagy, akkor légy
Bolond; de jól vigyázz, hogy a bolondság
Hasadnak használjon s ne a fejedbe
Menjen! Kit strázsálsz itt!

SZOLGA.

Egy vakmerő
Parasztot, a ki megbántá urunkat.

BECZKÓ (*bekiált Mátéhoz*).

Nem mondám, földi! kettőt nem tanácsos
Macskára bízni; a gondolatot s az
Igazságot.

SZOLGA.

Be könnyű a tanács
A tölt kulacs mellett.

BECZKÓ.

Mint látom, néked is
Hibáz kis lélek, itt van hát, igyál!
(*Neki nyújtja a kulacsot.*)

SZOLGA.

Nem, ébren kell maradnom.

BECZKÓ.

Igyál; ki tudja majd mikor lesz
Szerencséd ily jó borhoz.

SZOLGA.

Add ide!
(*A kulacsot elveszi és iszik.*)

BECZKÓ (*félre*).

Oh földi nektár! most mutasd erődet
Üsd le lábáról ezt a tisztelődet.

SZOLGA.

Eh! felséges bor!

BECZKÓ.

Valóban jó,
Búoszlató,
Szívnyugtató.
Fejtisztító,
Boldogító jó bor ez,
Kedvet s örömet szerez!

SZOLGA.

Jó a nagy úrnak!

BECZKÓ.

A kicsinynek jobban
Esik, mert ritkán jut hozzá. Igyál!

SZOLGA.

Sok lesz!

BECZKÓ.

Nézd jóvoltát, ne mértékét!

SZOLGA.

A porkoláb ha meglát! félek, én —

BECZKÓ.

Az álom nyomja azt, a bor lefekteté.

SZOLGA.

Ha úgy van, Isten néki! add ide. (*Iszik.*)
Megürűlt, pajtás!

BECZKÓ.

Még van több is. Tudod
A jó bolond félig nem tesz semmit.
A másik udvarban még egy kulacs
Van a fa alatt; keresd csak és meg-
Találod azt; hozd el.

SZOLGA.

Te menj el érte,
Mint strázsa el nem hagyhatom helyem.

BECZKÓ.

Én részemet megittam, lábaim
Gyengék, nem engednek sokat lépdeznem;
Aztán, elég a vas rostély.

SZOLGA.

Hát én megyek!
Vigyázz te addig, mindjárt itt leszek. (*Elmegy.*)

BECZKÓ

(*kihúz kulcsokat és sietve a torony ajtaját felzárja. Mátéhoz*).
Hej! földi! jer ki — most szabad vagy,
Most egy bolond megmenti éltedet,
De hordd el innen irhádat, mert száz
Okos se ment meg a haláltól, még
Egyszer ha elfognak. Siess, siess!

MÁTÉ (*kijön*).

Mely váratlan segítség! szólj, miként
Háláljam tettedet? csak egy szegény
Parasztember vagyok.

BECZKÓ.

Köszönd Stibor
Komám borának.

MÁTÉ.

Éltemet
Nem sajnálom, mert nincs azon mit kapni, oh
De elhagyott árváimat, kik atyjok
Nélkűl világba vettetvén, hová
Jutottak volna! oh ama szegény
Ártatlanok nevében vedd örök
Hálámat. A jutalmat adja meg
Az, a ki csillagok között felettünk
Kormányoz.

BECZKÓ (*megilletődve*).

Oh! megadta már, midőn
Ezen szívet — De menj! siess!
S a kár után őrizd meg nyelvedet.

MÁTÉ.

Jó ember! légy boldog.
(*El akar menni, egyszerre visszafordúl.*)
Nem, más vesztével
Menekedni nem kívánok.

BECZKÓ.

Menj! velem
Ne gondolj, a mi másnak tiltva van, szabad
Az a bolondnak.

MÁTÉ.

Hát ha vétkemért
A vajda téged megbüntet?

BECZKÓ.

Ne aggódj
Azon. Hol a meleg vér s az indúlat
Uralkodnak, bolond ott a mester.

MÁTÉ.

Ha várából kiűz?

BECZKÓ.

Idétlen róka az,
A mely egy lyukra bízza csak magát.

MÁTÉ.

Isten veled! (*Elsiet.*)

BECZKÓ (*utána kiált*).

Menj a kerten keresztűl! —
Kérdés: bolond valék-e most? felelet:

Én nem tudom, mert a szív ösztönöz, de az
Ész visszatart; s ezek között igazságot
Tenni az okosnak is nehéz.
De már akár hogy van, csekély tettem
Szerencséltet, s habár Stibor
Megbüntet tettemért, békén tűröm
S azt gondolom magamban, hogy rövid
Fájdalmam által több jó emberek
Könnyét letörlöm és elszárítom. (*Elhallgat.*)
Haha! Beczkó, most igaz bolond vagy,
Eszed szíveddel elsuhant; pedig
A jó s okos bolond nem bízza ám
Eszét a botlékony érzésre. — Vége már,
Megtörtént, s már most eszmélkedni annyi
Mint fúvni a kását, ha már megégetett.
(*A tömlöcz ajtaját bezárja és a kulcsokat beveti a rostélyon.*)
Hogy a tömlöcz üres ne légyen,
A kulcsokat vetem be. (*Körülnéz.*)
Mely soká
Késik Stibor szolgája, nem gondol
Foglyával, a kulacsért fáradoz —
Valóban ily strázsát kívánok én
Minden hatalmasnak, ki önkényt
És kény szerint intézi a szent
Igazságot; mert így az áldozat még is
Segédet, oltalmat remény lhet.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Szolga, Beczkó.

SZOLGA.

Mennyit kerestem a kulacsot, de nem
Találtam.

BECZKÓ.

A hol nincs, ott ne keress.

SZOLGA.

Talán meg is csaltál?

BECZKÓ.

Elég legyen.
Mit ittál; ülj le csak s nyugodj, mert
Már a nehéz tőkét nem bírja szára,
Aztán vigyázz, hogy el ne szökjék
Rabod. (*Elmegyen*).

SZOLGA (*egyedül, leül*).

Bolond! megállj, megcsaltál!
De úgy kell, hogy tudtam bolondnak hinni!
(*Felkelt és az ajtóhoz megy.*)

Paraszt! hej mit csinálsz, hol vagy?
Haha! lesz holnap! talán csak búsúlsz,
Hej, szólj! Paraszt!
(Látván hogy elszökött, megijedve tétováz, végre Beczkó után szalad, futtában.)
Hah! Beczkó. *(El.)*
(A kárpit lefordúl).

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Vár udvara.

Beczkó, Keledy.

BECZKÓ *(kalodába zárva).*
Barátom! nemde jó a széles ágy?
Nézd, hogy vigyáz a vajda lábaimra,
Nem irígyled könnyű éltemet?

KELEDY.
Kalodádat? azt nem.

BECZKÓ.
Még is, olykor jól esik
A bűntetés is, mint nekem most.

KELEDY.
Szerencséd az, hogy oly könnyen veszed!
Miért zártak belé?

BECZKÓ
Miért ordít a farkas,
Ha vért soká nem lát?

KELEDY.
Mint gondolod?

BECZKÓ.
Egy szép örömtől megfosztám komámat,
Minthogy rabját elszöktetém.

KELEDY.
Beczkó! ezen nemes s szép tettedért
Tisztellek tégedet.

BECZKÓ.
Ne szólj, ne is
Dícsérj, bolond azon nem kap soha;

Csak asszony és gyermek fülébe
Való az. Hol Stibor?

KELEDY.

Vadászni ment.

BECZKÓ.

S te elmaradtál?

KELEDY.

Mert hazámba készűlök.
Alig várom, hogy megválhassak.
Nem kedves már az itt való lakás.

BECZKÓ.

Szalad a gyenge, vagy szolgál,
Vérzik a bátor, de megáll.

KELEDY.

Küszködni a nagyobb erő ellen
Nem bátorság.

BECZKÓ.

Ha a szív és az ész
Együtt munkálkodnak, meghódol a világ.

KELEDY.

Lerázza könnyen a hatalmas
Az ész igáját, a ki mélyebb
Sebet vág, az lesz nyertes a csatában.

BECZKÓ.

Morog, dúl-fúl a medve, még is
Csak tánczol a gyengébb ember szavára.

KELEDY.

A vajdáné jön, én megyek. (*Elsiet.*)

BECZKÓ (*egyedűl*).

Menj! néked is lábad legfőbb értéked.
Különben is úgy találom azt, hogy
A láb az embereknél többet ér
A fejnél, mert rajtok hamarább segít.
A gyáva, a félénk, kinél megállnak
Az ész szerszámai, s a szív hátra
Vonúl: az oly mozgassa lábát, hogy
Megéljen e forgó zavarvilágban.

MÁSODIK JELENÉS.

Dobrochna, Boleszláv, Beczkó.

DOBROCHNA (*Boleszlávhoz*).

Még most se jöttek vissza a szolgák
Azon paraszttal, kit Beczkó elszöktetett?

BOLESZLÁV.

Nem még, kegyelmes asszonyom.

BECZKÓ.

Ne is reméld, nincs lábán kaloda.

DOBROCHNA.

Ezért te még adózol s most is
Stibor kegyelmének köszönd,
Hogy életeddel nem fizetted meg
Csalárd játékodat.

BECZKÓ.

Tehát hibásan
Számláltam így, mert még jutalmat vártam én;
És méltán, mert ha már Stibor komám
Bolondságért is engemet hizlal,
Nevem roppant várat építtet:
Hát még a jóért mit nem érdemlek?

BOLESZLÁV.

Ki adta által néked a tömlöcz
Kulcsát?

BECZKÓ.

Magad.

BOLESZLÁV.

Mit! én? Már az nem
Igaz; mely szemtelen hazugság!

BECZKÓ.

Kérdezd zsebedet, mert a fejed nem volt
Már akkor a magadé. De vége már,
Légy békén asszonyom; ne taglázd a bolond
Tettét, nem illik az hozzád. Beszéld el
Inkább, mit álmodál az éjjel.
Én majd kifejtem azt.

BOLESZLÁV.

Hogy el akarná
Ő mellékezni a dolgot!

BECZKÓ.

Jobb is.
Mert a ki a bolonddal villong,
Maga az nagyobb bolond annál.

BOLESZLÁV.

Ki a vétkest megoltalmazza, az
Szenvedje annak bűntetését.

BECZKÓ.

Jaj a galambnak ott, hol egy éhes
Holló törvényeket szab s teljesíti.
(*A toronyban trombitálnak.*)

DOBROCHNA.

Mi ez? ki jön?

BOLESZLÁV.

Mindjárt hozok hírt. (*Elmegyen.*)

DOBROCHNA (*Beczkóhoz*).

Beczkó! ez egyszer most bolondságod
Bélyege kiment, de máskor nem fog
Használni.

BECZKÓ (*enyelegve*).

Könnyű vétkes lenni ott,
Sőt még kívánatos, hol egy szép
Asszony a bíró, s a kegyelmet ily gyönyör
Ajaktól halljuk. Én egészen el vagyok
Ragadva.

DOBROCHNA.

Hasztalan hízelkedel,
Egy vajda hitvese nem szorúlt bolondja
Dicséretére.

BECZKÓ.

Megvallom, mi
Szerencsés emberek vagyunk,
De azt szeretném tudni közöttünk
Mi a különbség?

DOBROCHNA.

Csörgő sapka, szolgaság —
Dicsőség, méltóság: ezek között,
Hiszem, választni nem nehéz.

BECZKÓ.

Igaz, Stibor komám nagy úr, jobbágyai
Legjobban érzik azt; dicső is
Lehetne, ha szép tehetségét király s hazánk
Javára fordítná: és méltán kérdem azt.
Hogy valjon a bolondság teszi-e az
Embert szerencséssé, avagy pedig
Csak a szerencse bolonddá. Asszonyom!
Ez a különbség, úgy vélem, közöttünk.

BOLESZLÁV (*visszajön*).

Hatalmas asszonyom! Szilkovszky
És Valdimir lengyel követ
Urak nagy társasággal váradhoz
Érkeztek és beszállni óhajtnak.

DOBROCHNA.

Vezesd be őket, örvendek látásokon.
(El akar menni, Dobrochna visszahívja.
Boleszláv!

BOLESZLÁV.

Mit parancsol asszonyom?

DOBROCHNA.

Előbb zárd fel Beczkó kalodáját.
Aztán siess csak a vendég urakhoz.
(Boleszláv felzárja a kalodát.)

BOLESZLÁV.

Mivel rabunk elillantott, tehát
Magam se megyek ki a várból, míg
Uram megjön.

DOBROCHNA.

Maradj velem.
Míg visszatér Stibor. Menj a követ
Urakhoz; én is tüstént meg fogok
Jelenni. *(Boleszláv el).*

BECZKÓ.

És te csak nem is
Örűlsz, hogy a rab elszökött?

DOBROCHNA.

Mit szólasz?

BECZKÓ.

A ki ártatlan vérben
Gázol, ne várjon az nyugalmat
Szívének; ön keblébe mártja
Fulánkját.

DOBROCHNA.

Most ne ábrándozzál,
Hanem készűlj mulatni a vendégeket,
És inneplő ruhába öltözz fel. *(Elmegyen.)*

BECZKÓ *(egyedűl).*

A régiek mezítlen képzelék
A szent igazságot magoknak és
Nem ok nélkűl, mert szennyet az nem is
Szenved. Most tarka bodros öltözet
Ragyog testén s fejére csörgő sapkát
Tesznek, hogy a község nevesse azt,
A mit búzgón előbb imádott.
Síkos pályám, melyen járok, de nincs

Öröm, nincs minden jutalom nélkűl;
Ha mindjárt a bolondnak oltárt nem
Emel a jövendő, még is kincseket
Szerezhet ő magának a jelenlét
Tölt tárházából és koszorút fonhat
Víg homlokára a szabadság
Örökké virító szép virágiból,
S az ember míg szabad — szerencsés!

(*Elmegyen.*)

HARMADIK JELENÉS.

Parasztszoba, lassanként sötétedik, villámlik és mennydörgés hallatik.

DEMETER (*egyedűl, mély gondolatokba merűlve*).

Kegyetlen volt Stibor szegény atyámhoz,
Irgalmatlan bánt véle, azt tagadni nem
Lehet: szintúgy tehát embertelen
Tettét, fertelmes vétkét megboszúlni
Illendő. Még is őt latorként meg-
Támadni és orozva meggyilkolni?
Nem — így nem! ily aláváló szándék
Az emberséggel meg nem egyezhet.
Nyilván elébe lépék és tettére
Őt visszaemlékeztetvén, öldöklő
Vasat döfök mellébe és feloldom
Azzal tett esküvésemet. Legyen
Tehát így; ő is vesszen el, ha mást
Mellette élni nem szenved. Tanúlja meg
Utolsó órájában, hogy mely
Mulandó a világi birtok és
Hatalom, ha tömlöczök mutatják
Egyedűl bírását. Nem lehet Stibor
Ártalmas életét tovább sajnálni,
Mert minden perczentje más ember
Romlása; veszszen el tehát díjában
Kegyetlen tettének. (*Ömledezve.*)
Nyugodt elmével
Ballagtam én egykor ekém szűk
Nyomában, véres szándékot kebelem
Nem táplált, gond és fájdalom nélkűl
Éltem világomat s csendes örömök
Közt folytanak víg napjaim: hajlékom
Körében feltaláltam én minden
Reményimet s nem sóvárogtak túl ezen
Véres kívánatim. Most, most, gyámoltalan
Anyám lekötve tart, hugom szerencséjét
Elmémben forgatom; midőn kedves
Atyám kiontott vére szűntelen

Boszúra ostoroz. Mihez nyúljak?
Oh égi jóság! légy nekem vezérlőm
Ezen kétes pályán. (*A fergeteg növekedik.*)
Mely fergeteg!
Anyám és Gunda hol maradnak oly soká?
(*Ki akar menni és egy szegen függő lándzsa szemébe tűnik.*)
Atyám lándzsája! Hah! pedig Stibor
Ajándékozta néki, hogy egy bőszűlt
Medvét elejtett véle vadászaton.
Jól van, derék eszköz! használni foglak.
(*Leveszi a szegről és azt forgatja.*)
Te járd keresztűl hát előbbi
Uradnak a szívét. Stibor! Stibor!
Imígy boszúlja meg magát a jó fiú!

NEGYEDIK JELENÉS.

Margit, Gunda, Rajnáld, Demeter.

GUNDA (*Rajnáldhoz*).

Maradj kérlek! hallgasd miként zúg
S ordít a fergeteg. maradj! alig
Hiszem, hogy ily kevés időd se volna
Nagy dolgaid miatt. melyet nálam
Tölthetnél. Szólj! hová s miért sietsz
Úgy én tőlem?

MARGIT.

Nem jó most járni
Keresztűl a hegyen.

GUNDA.

Ha bajod esnék!

RAJNÁLD.

Holnap megint látlak, de engedj most
Mennem!

GUNDA.

Gonosz Rajnáld. mint kell esdeklenem,
Hogy nálam itt maradj.

RAJNÁLD (*félre*).

Ah mely nehéz
A tettetés! miért tart vissza engem egy
Bal környülállás a szabad vallástól!
(*Gundához fordúl.*)
Nem, kedvesem, nem várnék únszolást,
Nem ingerlést az ittmaradásra, csak
Lehetne; vajha életem virágát
Hív karjaid között tölthetném,
S beteljesednének legfőbb kívánatim!

De hasztalan! még nem vagyok
Szabad magammal, még lekötve tart
Sorsom vas karja s egy hideg szokásnak
Lánczán kínosan vergődöm. Gunda! ez
Elég legyen, már több kinyíltságot
Ne várj hívedtől.

GUNDA.

Menj nem tartalak!

RAJNÁLD (*indulattal Gundát öltöleli*).

Áldott lélek! ki hagyjon el téged?

GUNDA.

Ezt a komor bút képeden kívántam el-
Oszlatni, vagy tevéled érzeni
Súlyát.

RAJNÁLD.

Hát itt fogok maradni, míg
A fergeteg tart, és szerelmemnek jelét
Evvel nyujtom, tekintsd úgy, Gunda, ezt.

GUNDA.

Érzem jóvoltát.

MARGIT.

Mely hamar megváltozott
A szép idő; pedig mely tisztán kelt
A nap ma fel.

RAJNÁLD.

Példája a csalárd
Örömnek, mely váratlan eltűnik,
S bájos mosolygását szilaj kínok
Váltják fel.

GUNDA.

És te azt tapasztalád?

RAJNÁLD.

Azt nem, kedves! de a szerencsében
Nem árt megismerkedni a szív-
Epesztő sérelemmel is, hogy a bal-
Sorsnak csapásait könnyebben
Tűrhessük.

MARGIT.

Szólj! mi háborít, fiam?

RAJNÁLD (*ömledezve*).

Édes név! oh anyám, még egyszer ezt
A szép nevet!

GUNDA.

Szegény Rajnáld! hát nincs anyád?

RAJNÁLD.

Nincs már.

(*Magával küzködni látszik, végre erőt veszen és szabadabban beszél.*)

Elég erről! fáj nékem ez
A bús emlékezet, ma úgy is már
Nagy fájdalom talált, mert legdrágább
Barátomtól búcsúznom kelletett.
De, kedvesim! ne többet erről már.

(*Villámlás, dörgés.*)

GUNDA.

Mely szörnyű fergeteg! nem félsz Rajnáld?

RAJNÁLD.

Nem, kedvesem! zúgjon, morogjon a szélvész,
Forgassa, dúlja, rontsa a világot,
Míg karjaimban tarthatlak, míg
Dobogni érzem keblemen hív szívedet,
Addig nem rettegek dölyfös dühétől.

MARGIT (*Demeterhez*).

Fiam, Demeter! miért állsz úgy el-
Vonúlva tőlünk? mit jelent atyád
Lándzsája a kezedben?

RAJNÁLD.

Úgy látszik,
Barátom, mintha a háborgó
Ég képeden magát lerajzolná.

DEMETER.

Előtaláltad, Rajnáld! mint az ég
Most gyászol, úgy az én egész valómat is
Komor felleg borítja; nékem ez
A mai nap sanyarú emlékezet! (*Margithoz.*)
Anyám! az ég maga is gyászolja
Atyánk halálát.

MARGIT.

Oh miért említed őt!

GUNDA (*Rajnáldhoz*).

Rajnáld! ma épen egy esztendeje
Szegény atyánk halálának.

RAJNÁLD (*félre*).

Még azt is —
Atyám! oh mit míveltél!

DEMETER.

Ismered
Te a vajdát?

RAJNÁLD (*megszorúlva*).

Nagy Isten! mit tegyek? (*Habozva.*)
Én egyszer, gondolom, láttam Stibort,
Igen, úgy van, egyszer láttam őtet.

DEMETER.

Rajnáld! ő volt atyánknak gyilkosa!
A vajda áldozá fel kedves
Ebének jó atyánkat, és
Árváit a szükségnek prédáúl
Adá; de még ma ő is — Nem, nem,
Még hallgatok.

RAJNÁLD (*magát elfelejtve*).

Demeter! mit hallok? Oh!
Az istenért mit forgatsz elmédben?

DEMETER.

Talán sajnálod őt? vígan —

RAJNÁLD.

Demeter!
Ne légy oly félelmes, nem értelek.

DEMETER.

Megértesz nem sokára, azt tudom.
(*Kívül lárma hallatik.*)

MARGIT.

Mely lárma! nem hallod, fiam? talán
Valamely útast a fergeteg meg-
Lepett s nálunk menedékhelyet keres.
A kűlső ajtókat bezártam én mind.

DEMETER.

Megnézem én mindjárt, ki van
Az ajtónál.
Jobban-jobban kopognak az ajtón és több-több szavak hallatnak.)

VAJDA (*bekiált*).

Heh! nyissatok
Ajtót! hamar csak —

MARGIT.

Többen is vannak.

DEMETER.

Megyek már! (*Kimegyen.*)

RAJNÁLD (*atyjának szavát hallván, nagy haborodásba jön, félre*).

Hah! atyám szózatja! mit

Tegyek? mely rettentő eset!
(*Gundához fordúl, nagy szorúltságban.*)
Oh Gunda! Gunda!

GUNDA.

Mit mívelsz? mi bajod?
Miért levél egyszerre oly halavány?

RAJNÁLD.

Oh kedvesem! ne gondolj rosszat én
Felőlem! oh ne ítélj balúl, ne, kedves!
De engem itt senki ne találjon,
Okom vagyon reá, valóban nagy
Okom. De csak ne is kérdezd,
Én itt tovább már nem maradhatok.
Hová! oh szólj! hová rejtőzzem el?

GUNDA (*félelemmel*).

Rajnáld!

MARGIT.

Ki nem mehetsz már! Jönnek ím!

RAJNÁLD.

Hah! elveszünk.

GUNDA.

Ezen páholyban itt
Elrejtheted magad, nem lát itt senki meg.
Jer, jer, maradj, békével.
(*Felnyit egy kis mellékajtót és Rajnáldot betolja.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Vajda, Demeter, Margit, Gunda.

DEMETER (*berohan*).

Nagy Isten! mely váratlan jelenés!
Anyám! anyám!

VAJDA (*fellép*).

Mit féltek tőlem úgy?

MARGIT (*a vajdát meglátván, összeborzad és Gundára borúl*).
Hah! oda vagyunk!

GUNDA (*megijedve*).

Boldogtalan
Eset!

VAJDA.

Mit féltek úgy? miért szaladtok?
Idétlen rettegés! Ki embere vagy?

DEMETER.

Bebek László földén lakunk!

VAJDA (*körülnéz*).

Mint látom, házatok nem rossz karban vagyon;
Még ebben a völgyben nem is valék.
Szép táj!

DEMETER.

Uram! mi a kívánságod?

VAJDA.

Ismersz te engemet?

DEMETER (*magával küzködve*).

Nem — vagy még is — nem, nem.

VAJDA.

Gondoltam; mert egyébként tudnád azt,
Hogy én parancsolok. Mi a neved?

DEMETER.

Demeter nevem; de az nem érdekel,
Inkább mondd meg, mivel szolgálhatok?

VAJDA.

Adj széket. (*Demeter széket ad neki, leül.*)
Én vadászatomban
Hátráltatám, mert a nagy fergeteg
Elére: ím most nálatok keresek
Szállást.

DEMETER.

Tehát tüzet rakok, tudom
Szolgáid is megáztak.

VAJDA.

Nem szükség.

DEMETER.

Tehát csak száraz helyre kísérem
Őket. (*Ki akar menni*).

VAJDA.

Hadd ázzanak, majd a nap meg-
Száríja őket. Szólj, mióta laktok itt?

DEMETER.

Esztendeje csak, hogy itt lakunk. (*Félre.*)
Most tudja meg, kihez jött és ki
Vagyok.

VAJDA.

S honnan költöztetek
Ezen vidékre?

DEMETER.

Beczkóvárából, Stibor
Erdélyi vajda jószágából.

VAJDA.

Paraszt! honnan jövél?

MARGIT (*halkal fiához*).

Fiam! fiam!

Mit szólasz! gondold meg kivel beszélsz!

DEMETER (*anyjához*).

Anyám! légy békén, tudja meg most,
A történet hová vezette.

VAJDA (*növekedő figyelemmel*).

S mi okból hagytad el Stibort?

DEMETER.

Kegyetlensége hajtott minket el.

VAJDA (*tűzre lobban*).

Hah! nékem ezt mered szemembe —
(*Színlett békével.*)
Nem, csak tovább, tovább! csak rajta!

MARGIT (*nagy szorúltságban*).

Fiam! fiam! vesztünket eszközlöd.

VAJDA.

Beszéld el, a dolog miként volt.

DEMETER (*eltökélve*).

Hallgasd tehát —

GUNDA.

Bátyám! az Istenért!

Ne szólj!

MARGIT.

Fiam! Demeter! megállj! (*A vajdához fordúl.*)
Uram! ne hallgass rá: ne adj hitelt
Szavának!

VAJDA.

Félre.

MARGIT (*fájdalmasan*).

Oh fiam!

VAJDA.

Csak rajta, én kívánom tudni azt,
Sőt megparancsolom.

DEMETER.

Midőn Beczkóvár
Egészen elkészűlt, nagy számú
Urak Stiborhoz öszvegyűltenek
Egy pompás vendégségre. Már fejeik

Jól meg voltak melegedve, a midőn
Stibornak egy kedves kutyája
Urához sántán és ordítva bészaladt.
A vajda látván ezt, dühös méregre
Lobban s kedves kutyája megbántóját
Elébe hozni káromolva meg-
Parancsolá. A szolgák erre egy
Szegény parasztot hurczoltak
Elő, ki ősz hajára megesküdött,
Hogy készakarva nem cselekedte azt.
Húzzátok őt le, így kiált Stibor
És verjetek reá száz pálczát!
A kész poroszlók erre őt meg-
Ragadták s a kemény itéletet
Stibor jelenlétében véghez is
Vitték. Akkor Dobrochna ott terem,
A vajda hitvese, és hideg
Vérrel még azt javaslá megbőszűlt
Urának, hogy ne töltenék az
Időt haszontalan, hanem vetnék le
Azt a parasztot a vár mély gödrébe.
Félholtan ismét megragadtatott
Az a szerencsétlen s hajánál fogva
A mélységhez hurczoltatott.
Ott még egyszer kezét felemelte és
Magának irgalmat, kegyelmet
Esdeklett. Hasztalan mutatta ősz
Fejét, könnyekkel hasztalan
Említé árváit, de emberi
Érzés nem volt Stibor hyaena-
Szívében. — Arra felkiált az
Az ősz ember s homályba borúlt
Szemét az égre felveté s így szólott:
„Itéljen hát közöttünk a nagy és
Örök bíró, kihez én most megyek; nem
Sokára meg kell néked is jelenned
Előtte s számot adni annyi sok
Kegyetlenségedről. Erőszakos
Halállal fogsz te is kimúlni,
És nemzetségedet magaddal
Örök feledékenységbe eltemetni."
Ezt a nagy átkot küldvén gyilkossára
Levettetett az éktelen gödörbe
S csak a zúzott s tördelt csontjának
Csörgése és egy elhaló jajszó
Hatá meg a remegő és borzadó körűl-
Állók fülét.

VAJDA (*hírtelen felkel*).

Elvégezted mesédet?

DEMETER.

Nem még egészen, a java hátra van,
Mert tudd meg azt, hogy én azon parasztnak
A fia vagyok, kit egy ebért Stibor
Oly rútúl meggyilkoltatott;
Hogy én megesküdtem magamban
Atyám halálát megboszúlni,
Teljék bár életembe.

VAJDA.

Úgy? tudd meg
Tehát, hogy én Stibor vagyok! Hah! még
Te mersz boszút forralni ellenem?
Kikelni vélem? tettemet tagozni?
Jer hát ki vélem a viadalra! hadd
Tiporjalak, nyomorúlt, a porba! hozz
Fegyvert! harczolj velem. ha oly igen
Óhajtod véremet! jer, hozz fegyvert!

MARGIT.

Úristen, most segíts, fiam! fiam! mit
Míveltél? mely veszélyt hoztál fejünkre?

DEMETER.

Ne félj anyám! az Isten és a szent
Igazság vélünk van, nem rettegek
Mérges dühétől.

VAJDA.

Hozz fegyvert, mondom;
Mert ketté vágom éretlen fejed,
S velőddel a kutyáim hízlalom.
Hozz fegyvert, hozz tüstént!

DEMETER (*méltósággal*).

Nem, azt
Én nem teszem; mert úgy tekintelek
Mint útas embert, a ki oltalmat
Keres házamban a háborgó fergeteg
Ellen; nem, itt nem harczolok veled;
Mert szent előttem nemzetem
Szokása, és meg nem szegem soha
A házi barátságot; de kinn ha tégedet
Előtalállak, kinn, kinn, a szabadban
Veled megmérkezem, s karom
Ámbár fegyvert forgatni nem tanúlt,
Öldöklő eszközét reád fel-
Emelvén fertelmes fejed körűl forog
S első taszítását szívednek
Irányozza.

VAJDA.

Hah! együgyű félénk, most
Harczolj! — Nem, ily féreg kezemtől
Halált sem érdemel, nem, így le nem
Ereszkedem. (*Az ajtóhoz megy, kikiált.*)
Heh! szolgák! hol vagytok?
Szolgák!

MARGIT.

Nagy Isten! elveszünk.

GUNDA (*az anyjához húzza magát.*)

Anyám! anyám! (*Villámlás, csattogás.*)

DEMETER.

Hallod csattogni, zúgni
A villámot? hallgasd az ég szavát,
Ember! te el vagy kárhoztatva.

VAJDA.

S ha itt ezer villámok hullanának, ha
Mindjárt az ég közben vetné magát
És értetek bűnhödnék, már többé
Ki nem menekszel büntető kezemből.
Többé ne várj kegyelmet. Szolgák!
Heh szolgák!

HATODIK JELENÉS.

Több szolgák berohannak, *az előbbiek.*

VAJDA (*a szolgákhoz*).

Ezt kötözzétek meg itt!
(*A szolgák meg akarják ragadni Demetert*).

DEMETER (*lándzsáját felemeli*).

Hah! vissza tőlem! ki csak élni
Akar, ne nyúljon hozzám!
(*A vajdához fordúl, nagy megvetéssel*).
És te köz-
Lator! más birtokában ezt mered
Cselekedni! itt te nem parancsolsz.
Én már nem a te jobbágyod vagyok.
Ezen tetted nyilván mutatja
Alacsonyságát lelkednek. Ördög!
Távozz el innen! úgy is átok
Jelenléted.

VAJDA (*a szolgakhoz*).

Ragadjátok meg őt!
Aztán gyújtsátok fel fejökre

Gunyhójokat, ha már a villám azt
Kíméli. Itt romoljék el
Az egész fajt.

(Szolgák Demetert körülveszik, egynéhányan kimennek).

DEMETER.

Vissza! félre!

MARGIT *(a vajda lábaihoz esik).*

Oh uram!
Uram! kegyelmezz, irgalmazz.

GUNDA.

Uram! nagylelkűségedet
Igényzem, oh felejtsd el a mit
Előbb hallottál, szánd meg ügyünket!

VAJDA *(keményen a szolgákhoz).*

Heh szolgák! mit parancsoltam?
Fogjátok meg, vezessétek váramba,
Raboljátok ki házokat.

(Szolgak Demetert megtámadják, az velök küzködik).

DEMETER.

Nem! így ti el nem visztek engemet,
Inkább itt meghalok.

VAJDA.

Csak rajta.

MARGIT.

Uram! legyen már ennyi ínség
Elég, ne hozz kétségbe.

VAJDA *(eltaszítja magától).*

Porba véletek.

HETEDIK JELENÉS.

Rajnáld és az elöbbiek.

RAJNÁLD *(a mellékajtón kirohan és magát az atyja lábaihoz veti).*
Atyám! Atyám!

VAJDA.

Mi ez, te vagy Rajnáld?
Fiam! hogy jösz ide?

RAJNÁLD.

Oh atyám!

GUNDA.

Rajnáld! Rajnáld! nagy Isten, a fia!

E szörnyeteg magzatja! oh mely kín!
Repedj meg szív! te ezt szeretted.
(*Az anyja karjába dűl.*)

VAJDA.

Gyermek! mit játszol itten? mely történet
Hozott e helyre?

RAJNÁLD.

Mindent, mindent
Híven megvallok, csak Demetert ereszd
Szabaddá, őt, legjobb barátomat.

VAJDA (*mérgesen nevet*).

Haha! egy paraszt legjobb barátod!
Segítek én azon. (*Szolgákhoz.*)
Szolgák! el véle!

RAJNÁLD.

Nem, én nem engedem megfogni őt.
Atyám! ne kényszeríts a nagyra.

VAJDA.

Gyermek, te még ellenkezel! rettegj
Atyád haragjától.

RAJNÁLD.

Jövendő életem
Függ most ezen pillantaton.
Atyám! a természet szavának engedj,
Hallgasd meg ártatlan vallását.
(*Gundát hozzá vezeti, ki rettegve elfordúl.*)
Nézd ezt a mennyei szépséget, mely
Rettegve most tetőled elfordúl.
Nézd ebben egyetlen fiadnak
Minden szerencséjét, minden reményét.
Tekints szemébe és valld meg, hogy
Szerelmemet nem kárhoztathatod
Ezt a gyönyörű virágot keblemen
Élesztém s életem mivoltját
Csak ő választja és bírása
Intézi.

VAJDA.

Félre!

RAJNÁLD.

Néked is, tudom,
Mosolygott egykor a szerencse
És kebledet megnyitá a bájos
Szerelemnek: te is vallottad
Egykor hatalmát és édes
Malasztját. Oh ezen szent perczenetre
Emlékeztetlek vissza, erre kérlek:
Kíméld ezen szegényeket!

VAJDA.

Elég! vagy tán adós maradtál néki
A kényekért, a melyeket karjában
Töltöttél?

RAJNÁLD (*ösz-veborzadva*).

Hah! atyám!

GUNDA (*magánkívül kiszökik Rajnáld karjaiból*).

Oh! égi irgalom!
Végy magadhoz! (*Elesik.*)
Meghalok!

RAJNÁLD (*szörnyü háborodásban*).

Hah ördög! öntsd az én keblembe mérgedet!
Ereszd belém gyilkos fulánkodat,
Csak ezt a tiszta lelket kíméld,
Ne mocskold átkozott nyelveddel!
(*Gundát ápolgatja.*)
Oh Gunda! Gunda! térj magadhoz!

VAJDA.

Haha! ez valóban szép mulatság.

MARGIT (*Gundára borúl*).

Kedves leányom! oh ne hagyj el!

RAJNÁLD.

Itt fekszik! megnémúlt! a fájdalom
Letörte, öszvezúzta ártatlan
Szívét. (*Nagy fájdalommal.*)
És ennek én csak magam vagyok
Oka!

DEMETER.

Rajnáld! oh Rajnáld, te így
Megcsaltál, ez fáj, fáj.

VAJDA (*szolgákhoz*).

Még most is
Tehetetlen álltok? Meddig várakozzam?
(*A szolgák Demetert megragadják, ki magát tovább nem védelmezi.*)

DEMETER (*a vajdához*).

Rettegj pokol szülöttje, néked is
Eljön végső órád!

RAJNÁLD (*Demetert kiragadja a szolgák kezéből*).

Nem, én nem engedem
Megfogni őtet, életemmel védem.
(*Egyik szolgának a kardját kirántja.*)

VAJDA.

Gyermek! ne mozdulj, mert különben lánczra
Veretlek téged is. Távozz tüstént!

RAJNÁLD.

Atyám! ezt a vasat döföm mellembe!

VAJDA.

Csak rajta, veszsz inkább. (*A szolgákhoz.*)
Fogjátok el,
Mind a kettőt kötözzétek meg.

RAJNÁLD.

Jer hát velem ki a viadalra!
Jer hát, ha az vagy, a minek magadat
Tartod. Jer, a fegyver tegyen közöttünk
Igazságot.

VAJDA.

Gyermek? hol vetted ezt
A bátorságot? Jól van, meglátom, karod
Elég erős-e nékem ellent állni.
(*Maga megfogja Rajnáldot, a ki megdermedve áll.*)
Hah gyermek! hol marad vitézséged?
(*Szolgákhoz.*)
Vigyétek el mind a kettőt.

DEMETER.

Rajnáld!
Ez fáj. fáj!

RAJNÁLD.

Oh Gunda! Gunda! Isten veled.
(*Elvezettetnek.*)

MARGIT.

Fiam! fiam! Rajnáld! — Nagy Isten, ezt,
Te ezt engedheted? hol a villámod?
Uram kegyelmezz! Oh hiszen mi is,
Habár szegények, mégis emberek vagyunk.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Egy szolga és az előbbiek.

SZOLGA (*sietve*).

Már ég a ház, Uram! siessünk.

VAJDA.

Ti veszszetek itt házatokban. (*Szolgak rabolnak.*)

MARGIT (*a vajda térdét általfogja*).

Uram! ne hagyj kétségbe esni.

VAJDA.

Veszsz! úgy is nem kár éltedért!
(Az ajtóhoz megy, a láng becsap az ablakon.)

MARGIT.

Uram! hah! ez sok, Istenem!
Így elhagytál!

VAJDA.

Kérd, tán segít rajtad!
(A kérő Margitot eltaszítja és az ajtót reá zárja.)

MARGIT *(magán kívül)*.

Nagy Isten, oh minek teremtettél,
Ha így kell elvégeznem éltemet?
Mit, oh mit vétettem?

(Tétováz, az ajtót feszegeti, az ablakhoz megyen, a láng visszaijeszti, Gundát megrázza.)

Leányom! Gunda!
Meghalt! meghalt! és én még élek itt!

(A tűz mindig nevekedik, szél zúg, az ég csattog, Margit mindenfelé szaladgál, végre kétségbe esve Gunda mellé lerogy.)

Zúgj! zúgj! oh ég, fordítsd világodat
Nagy sírhalommá, zúzd porrá az emberek
Vonagló szíveit! hogy szűnjenek
Érezni! ordítsd fel setét
Mélyéből a boszú öldöklő angyalát
S küldd gyilkosomra. Hah! a tűz
Éget, rágódik testemen —
Mely fájdalom! Nagy Isten! elveszek.

(Gunda mellé esik; a tűz ropog, gerendák hullanak, az egész ház lángba mén, a kárpit lassan lefordúl.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Stibor várában.

Vajda, Dodbrochna, Szilkovszky, Valdimir, Beczkó, Keledy, több magyar és lengyel *urak és szolgák.*

VAJDA.

Még egyszer kedves földim! köszöntlek
Váramban: a legfőbb kívánságom,
Hogy tartósabb legyen szerencsém
Hozzátok.

DOBROCHNA.

Ím férjem helyettem is
Szólott; s csak annyival különböz
Örömem, hogy nékem elsőben vala
Szerencsém érdemes személytekhez.

BECZKÓ.

Mivel komám és asszonyom oly igen
Örvendenek, nekem pedig bolondnak
Örűlnöm kell, tehát örvendek én is;
S alig tudom számat mennyire tátsam fel
Kürtölni ezt a nagy szerencsét.

SZILKOVSZKY.

Teljes hálával veszszük szívességedet
S köszönjük nemzetünk nevében.

VALDIMIR.

A hír sok szépet és jót hordozott
Felőled és váradnak ékiről,
De a való felmúlja a képzeltet.

BECZKÓ.

A ki házat vesz s a festékre néz,
Az megcsalatkozik, s magára
Vessen, ha váratlan reája omlik.
Mi a hírt illeti, kétes az; ne higyj
Oly könnyen csácsogó szavának; mert
Mióta a gyarló ember egyedűl
Az aranyt imádja, a hír is csak
Úgy trombitál a mint fizetnek.

VAJDA.

Hogy folynak otthon a dolgok?
Mi újság Lengyelországban?

SZILKOVSZKY.

Nem sok jó, mert bennünket a török
Fenyeget, hazánk veszély között forog.

VALDIMIR.

A békesség malasztját nem soká
Érezhetők; ismét fegyvert kell
Ragadnunk.

VAJDA.

Hogy békét nyerhessetek,
Erőt erővel kell gátolni.

SZILKOVSZKY.

Azon vagyunk, de a dicső magyar
Királyt óhajtanók frigyünkbe,

Hogy annál hathatósabb lenne
Feltételünk; ha ő vitéz hadával
Segít bennünket, akkor nem
Árthat nekünk az ellenség.

VALDIMIR.

Az első harcz tanítsa meg
Azt a pogányt, aki szép hazánk után vágy,
Hogy a lengyel kész halni minden
Időben a hazáért.

VAJDA.

Ezt meg-
Mutatni a török nyújt alkalmat.

SZILKOVSZKY.

Ezen szempontból szinte óhajtjuk
A háborút.

VAJDA.

Szeresse bárki
A békességet, én mindenkor
A háborúval tartok: mert csak ott
Látszik ki a valódi férfiúi
Érdem s tehetség; az legbizonyosb
És csalhatatlan próbaköve a szívnek,
Melyben magáért áll az ember és
Nevét a csillagokra tűzheti.
Egy nyert diadal felmúlja a világ
Minden boldogságát.

VALDIMIR.

Nehéz is a bátor
Léleknek, mely örök dicsőség
Után vágy, elvonúlni a nyugalom
S a csendes élet fénytelen körébe.

BECZKÓ.

Jobb is halászni a zavaros vízben.

DOBROCHNA.

Én is, ha engedné gyengébb nemem,
Leginkább véres háborút, csatákat
Óhajtanék; nem érzi ott az ember
Az élet annyi hiányait; mert
Egész valója karja közt forog.
Valóban én a férfiúra többször
Irígy szemmel tekintek, mert csak ő
Tarthatja e földön magát szabadnak.

SZILKOVSZKY.

Míg egy szépnek kész rabjává leszen,
Önként lemond minden szabadságáról.

VALDIMIR.

Meghódol a bájos szerelemnek.

BECZKÓ.

Morog aztán a mi előbb pengett,
S csikorog, a mi oly szépen zengett.

MÁSODIK JELENÉS.

Rajnáld és az előbbiek.

RAJNÁLD (*szomorúan, lehajtott fővel, egészen magaba merülve fellép, atyját meglátván öszvehorzad*).
Hah! (*Elfordúl.*)

VAJDA.

Rajnáld! mit parancsolék, hogy mersz
Előttem megjelenni? távozz!

DOBROCHNA.

Stibor! maradj nyugodt. (*A követekhez fordúl.*)
Urak! méltó
S szívbéli fájdalommal kénytetem
Egyetlen egy szerencsetlen fiamra
Mutatni; itt áll a szegény, de ő
Beteg, nagyon beteg.

VAJDA.

Valóban
Sajnálkozásra méltó a szegény. (*Kegyesen.*)
Fiam Rajnáld!

RAJNÁLD.

Hah! félre, félre
Gyilkos! véres kezedet ne nyújtsd felém;
Halál és fertelem jelenléted.
Minden tekinteted sértő s mérget
Ereszt e szív mélyébe, mely az élet
Gyökerén rágódik, míg le nem szakasztja.
Nézd, nézd mint égnek lassanként, miként
Szenvednek; oh nézd a tűzláng mint öszvecsap
Fejökön, mint nyalja testöket, miként
Csalogatja a lelket ki házából!
Nézd a húsok miként barnúl, vérök
Mint sustorog — még egy sóhajtás —
Nagy Isten! átok az! hah! félre, félre!
(*Képét eltakarja.*)

SZILKOVSZKY.

Mely képzelmek! mely félelmes háborgás!
Valóban ez keserves állapot.
Stibor! sajnálnom kell szerencsétlen
Fiadat.

VALDIMIR.

Mi történt, hogy szegénynek
Elméje ily zavarba jött? talán
Valamely titkos bú forgatá ki őt
Előbbi voltából.

DOBROCHNA.

Kis kábulás,
De semmi, nem lesz tartandó.
Ismét magától elmúlik.

VAJDA.

Dobrochna kedvesem! vezesd követ
Urakat, tisztelt barátimat,
A fegyveres tárházba s onnan fel
A nagy ebédlő szobába; én addig
Fiamat lecsendesítem és
Megnyugtatom.

DOBROCHNA (*a követekhez*).

Tessék tehát. (*Elmentében titkon Stiborhoz.*)
Ez a jutalma vak szerelmednek,
Ily szégyent hoz fejedre ten fiad. (*A követekhez.*)
Urak! ha tetszik.

SZILKOVSZKY.

Mint parancsolod.

VAJDA.

Nem késem; tüstént meg fogok jelenni.
(*Dobrochna, Szilkovszky, Valdimir és a többi vendégek elmennek.*)

BECZKÓ.

Én mit tegyek! bár csak már egy okos
Emberre botlanám, mert itt akárhová
Nézek, magam mását látom.

VAJDA (*Beczkóhoz*).

Siess
Mulatni a vendégeket, nehogy
Elúnják váramban magokat,
Menj! itt reád nincs szükségem tovább.

BECZKÓ.

Mulatni ám, de kedv nélkűl, az annyit
Tesz, mint vásárra menni pénz
Nélkűl. Komám! te más tinóján
Szántasz; barázdád görbe lesz. (*Elmegyen.*)

VAJDA (*Rajnáldhoz*).

Rajnáld, utolszor mondom azt, hogy én
Ily gyengeségeket nem szenvedek.

Ha még fiam kívánsz tovább is
Maradni, hát azt a sok hasztalan
Búsongást és síránkozást vesd
Ki elmédből; különben nem vagy érdemes
Nevemre.

RAJNÁLD.

Vedd el bátran nevedet
Tőlem, vedd el: mert úgy is átokkal
Vagyon tetézve s megvetve
Említi, borzadozva hallja azt
Mindenkor a jövendő. Vedd el, oh
Vedd el, tisztíts meg engemet
Azon mocsoktól, mely nevedhez
Ragadt.

VAJDA (*dorgálva*).

Rajnáld!

RAJNÁLD.

Miért kímélsz, kegyetlen?
Ölj meg, ha őt megölted, életemnek
Szépét, javát, malasztját; ölj meg.
Döfd kardodat fiadnak zajló
Mellébe s azzal elvégzed remek
Munkádat. Én lemondok úgy is
Mindenről; válaszsz más fiat
Magadnak, a ki szívedet jobban
Megérti s még talán szerethet.
Az én fiúi szivem megszünt
Irántad verni Gunda életével,
Kegyetlen, szólj! mit, oh mit vétettek
A két ártatlanok, hogy oly fertelmes
Halálnak áldoztad fel őket?

VAJDA.

Te még számot mersz kérni tőlem?
Gyermek! váramban két bolondot meg
Nem szenvedek. Vigyázz! ne ingerelj
Haragra.

RAJNÁLD.

Nékem a kegyelmed annyi már
Mint haragod. A természet édes
Szózatja nem hat már szívembe, ten-
Magad feltörted szentségét s erőszakos
Kézzel kiraboltad azt.

VAJDA.

Meglátom
Meddig makacskodol! még van módom
Egy elfajúlt megromlott gyermeket
Zablában tartanom; fogadom, meg-

Érzed hatalmamat. *(A hátul álló szolgákhoz.)*
Ti fogtok rá
Vigyázni, hogy hírem nélkűl szobáját
Ne hagyja el. (*Rajnáldhoz.*)
Távozz! ott a magányban
Zokoghatod kedves barátodat.

RAJNÁLD.

Megyek, de árván!

VAJDA.

Hah! lemondasz
Atyádról? jól van; hát kemény urad
Leszek.

RAJNÁLD.

Mívelj a mint tetszik; mindenre kész
Vagyok. Elszakadt a rózsalánez,
Mely e földhöz csatolt, e nagy világ
Egy sírhalommá vála, jót többé
Nem is reménylek már. Letört az erős
Zár, éltem tartalékja s vele
Létem virága.

VAJDA.

Menj! távozz szememből!

RAJNÁLD.

Atyám! atyám! (*Nagy érzeménynyel atyjára borúl.*)
Miért nem ismersz
Szebb éleményt mint a vérnek
Füstölgő árjait, melynek tolongó
Özönébe még utóbb is el kell
Merűlnöd, oh miért nem kérhetem
Atyai áldásodat? hogy azzal
Könnyűlve csendes békében várhatnám
Eloszlásomnak nyugtató óráját!

VAJDA.

Hagyj el! nem örvendeztet látásod.

RAJNÁLD.

Atyám! Isten veled! légy boldog.
(*Elmegyen, a szolgák követik.*)

VAJDA (*egyedűl*).

Csinos volt a leány, az ifjúnak
Tetszett; ez oly közönséges dolog,
Megfontolást sem érdemel.
De atyjáról lemondani, az sok!
Engem, ki őt híven szerettem, egy
Parasztleányért megtagadni, az

Sok; büntetést az méltán érdemel.
Rajnáld! te mély sebet vágtál szívembe,
De mind ennek magam vagyok
Oka, csak magam hibáztam; mért bíztam
Nevelését egy ábrándozóra, ki
Elbirbitéle minden férfiságot
Fogékony lelkéből. Ördög pokol!
Ő inkább veszszen el, de ne sírjon.
(*Gondolkodva.*)
Nyugodt, szerencsés voltam én eddig,
Dicsőség, méltóság fő pontját
Elértem; én Stibor, egy király
Kedveltje, nem tartok különbet
Nálam az egész országban és
Egyetlen egy fiam szerencsémet
Lerontaná! Nem, ezt nem engedem,
Ha mindjárt őt el kell is vesztenem.
Hah! mely undok kép kísért, mely
Rút gondolat tenyészik elmémben!
Ha az beteljesednék, a mit
Az a paraszt végső óráján
Jövendőlt, hogy fiammal el-
Temettetik nemzetségem leg-
Utolsó magva — nem. csak a haláltól
Való félelem és boszúállás
Vezette nyelvét — egy idétlen átok!
Nevetni szokta azt mindenkor
A józan ész — De még is! — Eh! mely gyáva
Okoskodás. (*Trombita harsog.*)
Ki jön megint?

HARMADIK JELENÉS.

Egy szolga és a vajda.

SZOLGA.

Uram! vendégek érkeztek
A szomszédból.

VAJDA.

Vezesd fel őket.

SZOLGA.

Jól vagyon.
(*El akar menni.*)

VAJDA.

Megállj! a mint emlékezem, ma reggel
Te is a vadászaton valál.

SZOLGA.

Igen.

VAJDA.

Nem hallottad, megjöttek-e
Szolgáim azzal a paraszttal, kit
Váramba hozni megparancsoltam?

SZOLGA.

Nem még; de mindjárt itt kell lenniök,
Hárman talán csak bírnak véle.

VAJDA.

Add tüstént
Tudtomra érkezésöket. Fedél
Alá se jőjön az: hanem apját
Kövesse.

SZOLGA.

A huga s az anyja meg-
Égtek szerencsésen: sok átkot is
Küldött fejedre a szegény asszony.
Hajam felállott a midőn hallám.

VAJDA.

Ki kérdezé azt tőled? menj dolgodra.

SZOLGA (*elmegyen*).

VAJDA (*egyedül; nagy hallgatás után*).

Átok — mindig csak átok! mást nem is
Hallok. — De mit tünődöm én azon?
Az átok is szó, puszta szó, mint
Az áldás gyengeség szülöttje,
S a megszorúlt kebelnek végső
Dagálya, végső bűnhődése; csak
A köz lélek keres benn' értelmet
S együgyű elmével fél és örűl
Mindennek. — Még is — nem — De még is
Ha volna felettünk, a ki azt
Meghallgatná! ki tetteinket
Bírói latra vetné! — Haha! mely ájtatos
Álom, gyarló eszmélkedés, melyet
Egy kábúlt elme kohølt utolsó
Szükségben és a képzelet.
Ez a velő kész majma, formát
Alkot reá és gőz bábjával a szívet
Csalogatja. Nem, mi a sors elvetett
Gyermekei vagyunk: a bölcs, mint a bolond
Egy pályán tántorog, csak azzal
Különbözünk, hogy egyik úr,
A másik szolga, mint a történet
Játéka és az élet hömpölygő
Koczkája esik; nincs a ki túl is
Velünk vesződnék; s itt a kard tesz

Igazságot. Ki mer határ közé
Szorítni engemet, ki számot kérni
Tettemről? úr vagyok s ki ellenem
Vét, veszszen el. De még is. — (*Muzsika hallatik.*)
Hah!
Vígadnak már vendégeim,
A borral tölt pohár tajtékzik: s én
Itt a jövendőről aggódom, a szűk elme
Vont láthatárán túl a képzelet
Üres látványát fontolom, és az alatt
A szebb jelenlét nyájas öröme elillant.
Félre tehát gyáva okoskodás!
Bort! bort! az felvidámít és minden
Kétséget, gondot elfelejtet. (*Elmegyen.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Kert, jobbról egy forrás csörgedez körűlvéve sűrű bokroktól **hátúl Beczkóvár,** melynek kapujához kivágott út vezet, a vár szélén egy meredek bércz látszik.

Demeter, Gergely.

GERGELY.

Itt vagy tehát a vár körültében; tovább
Én nem megyek, már most mívelj kényed szerint.
De ha még találsz mentséget, oh
Térj vissza énvelem, jer, add fel gyilkos
Szándékodat.

DEMETER.

Nem, itt ezen hyaena-
Fészekben elvégzem pályámat. Itt ölök,
Vagy én ölettetem: hagyj el tehát,
Nehogy te is belé keveredjél.

GERGELY.

Megyek; mert úgy is csak kínos halálra
Mennék Stiborhoz, minthogy lánczodat
Feloldozám.

DEMETER.

Jó ember, éltemet
Sajnáltad; és én semmivel meg nem
Hálálhatom jóvoltodat

GERGELY.

Atyád barátom volt, segített rajtam is —
Elég erről, csak jer, siess ezen
Vidékből, míg a vajda észre nem vesz.

DEMETER.

Hol vannak társaid, kik engem
Vezettek?

GERGELY.

Más urat keresnek ők.
A dolgos ember mindenkor talál
Kenyérre; jer, te is távozzál innen.

DEMETER.

Haszontalan késztetsz, én maradok és
Elvárom a leendőt. Mindentől
Megfosztva, a mit csak szerettem,
Az élet már nem is kedveltet.
Te menj barátom s légy szerencsés.

GERGELY.

Nehéz az elválás. Demeter!
Ne légy gyilkos, ne terheld lelkedet
Ily nagy vétekkel; inkább halj meg és
Az ég urára bízd a bűntetést,
Mely a gonosztól nem marad el soha.

DEMETER.

Légy boldog.

GERGELY.

Nem jősz hát? Isten veled.
(*Elmegyen.*)

DEMETER (*egyedűl*).

Stibor! vess hát számot magaddal, el-
Jött végső órád. nem dühödöl többé.
Mint rettegek! vérem szorúl
Ereimben, lelkem csüggedez s borzad
Ezen pillanattól: pedig
Ily gyilkosság vétek csak nem lehet,
Mert nem méltatlan szenvedély
Késztet, hanem a letiport emberiség
Én általam boszúlja meg magát. (*Gondolkodva.*)
De fegyverem nincs. Ah! elég
Egy száraz ág is a halálnak. (*Ágat tör a fáról.*)
Így! most jőjön Stibor, vagy én, vagy ő!
(*Lárma; dob, trombita harsog.*)
Miként vígadnak ott fent, mint
Dobzódnak: ez haszontalan
Éltöknek minden foglalatja; s hány
Szegény ember fáradságát azok
Ily könnyen tékozolják és a szenvedők,
Sínlők kiáltását örömrobajjal,
Ünneplő zajjal elnyomják. — Ki jön? —
A vajda! Most, erő, ne hagyja el. (*Félre vonúl.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Vajda, Beczkó és egy *szolga* a várból jönnek le.

VAJDA.

Bolond, nevess ki jól! miért nem
Nevetsz?

BECZKÓ.

Parancsra nem nevet a bolond.
Kérd a vendégeket, talán azok
Felfújt gyomorral hamarább megteszik.

VAJDA.

Szólj! nemde gyáva képzetek
Azok, melyek fejembe ötlöttek,
És azt zavarják, égetik.

BECZKÓ.

Komám! keveset siettél: egy pohár
A másikat hajtá, hamar munkálkodik
Igy a bor lelke.

VAJDA.

A fiam
Okozta, hogy ily erős hatalmat vett
Rajtam az elmélkedés, azért porrá töröm.
Heh szolga! hozz bort, hadd tompúljon a lélek.
(*Melléhez nyúl.*)
Bolond, itt, itt szorongat engemet,
Bolond! tudod miért? Te okos, tanúlt
Ember vagy, add okát.

BECZKÓ.

Felelnek tetteid;
Ki mint főz, úgy eszik. Vadócz után
Búzát ne várj.

VAJDA.

Tudós ember,
Szólj! nemde ily bolond költötte azt.
Hogy lelkiismeret vagyon, hahaha!
Nevetnem kell az ily ábrándozásokat.
Az élet s a halál urától
Ki merne számot kérni?

BECZKÓ.

Így tehát
Az életnek parancsolsz, nem kívánsz
Meghalni.

VAJDA.

Halni, halni. Hah! bolond!
Valld meg, ki súgta ezt a szót füledbe.
Szólj — halni? nemde így mondád? bolond,
Vigyázz magadra.

BECZKÓ.

Hát félsz a haláltól?
Te, egy vitéz!

VAJDA.

Beczkó! kirántom nyelvedet
Ha még egyszer halált említesz.
Ki mondja azt, hogy a haláltól rettegek?
Én férfiú vagyok, nem ismerek
Efféle gyengeséget; érted? én
Nem félek semmitől! Bort hozz! bort!

BECZKÓ.

Jer hát a várba fel.

VAJDA.

Nem, lángol a fejem
A forrás mellett a bokrok hűsében
Lenyugszom, nagy volt a hévség ma, ott
Magam kialszom, fel ne költsetek.
(*A bokrok közé megy és lefekszik.*)

SZOLGA.

Urunkat így nem láttam én soha.

BECZKÓ.

Ki mint köt úgy old, így jár a világ.

SZOLGA.

Igen hozzá látott, elalszik most, tudom.
Én visszatérek, semmi dolgom itt.
(*Felmegy a várba.*)

BECZKÓ (*egyedül*).

Magam vagyok; mely jól esik
Az ily bolondnak s a nagy úrnak
Némelykor a magány, ha elvonúlva
A nagy világnak ízetlen zajától,
S hideg szívfásító mulatságától
Egy csendes és szabad pillantatot
Nyerhet, melyben az életnek kűlső terheit
És a szokás szorító lánczait
Elvetvén, édesb éleményt talál
Keblében és magának élhet.
(*Sapkáját félre teszi.*)
Komám alszik, hát félre most veled,
Fejemet csak akkor fedd, midőn
Okosnak a bolond parancsol,
Vagy a bolond az okost vezérli.

HATODIK JELENÉS.

Demeter, Beczkó.

DEMETER (*a sűrűből előjön, magában*).

Alszik, megvárom míg felébred;
Az álmat meg nem gyilkolom,
Hogy készületlen el ne hagyja e
Világot. Végső órájában ő
Talán keresztűlfutja életét
És töredelmes szívvel megbánván tetteit,
Irgalmat nyerhet.

BECZKÓ.

Földi! mit
Akarsz te itt?

DEMETER.

Ki vagy?

BECZKÓ.

Nem ismersz?
Pedig te is hozzám hasonló vagy
Azaz bolond.

DEMETER.

Nem értelek.

BECZKÓ.

Felel ruhám, csörög sapkám,
Világ hazám, föld a tanyám;
Több kell még?

DEMETER.

Menj innen jó ember; itt
Veszedelmes lenni, a halál közel van.

BECZKÓ.

Gyilkos eszköz van kezedben,
Boszuállás a szívedben,
Emésztő tűz ég szemedben,
De kevés ész a fejedben:
Mert akkor te meggondolnád,
Hogy amit a szem jónak lát,
Békét az nem mindenkor ád,
Sőt búbánatot tetéz rád.

DEMETER.

Különös ember! ki vagy?

BECZKÓ.

Hol semmi, hol
Sok, egy bolond.

DEMETER.

Hagyj el, mert késő lesz utóbb.

BECZKÓ.

Térj vissza hajlékodba.

DEMETER.

Elégett.

BECZKÓ.

Szüleidhez.

DEMETER.

Meghaltak, megölettek ők.

BECZKÓ

Magadhoz.

DEMETER.

Éltem a boszúnak szentelém.
Attól nem állok el, míg csak karomat
Emelhetem.

BECZKÓ.

Dühösnek a tanács,
Bolondnak a szép szó nem használ. Jer,
Ülj mellém, míg Stibor komám alszik,
Egyet regélek; jer s tanúlj észszel,
Nem fegyverrel könnyíteni sorsodon.

DEMETER.

Szavad ne kíméld, tán Stibor felébred.

BECZKÓ.

Zokogva egy szegény árva
Búcsút mondott honjának,
Nem tűrhetvén üldözését
Irgalmatlan urának;
Elszakadva mindazoktól,
A kiket csak szeretett,
Könnyű terhhel, szép reménynyel
A külföldre sietett.
Ott messze jobb sorsra talál —
Balgatag úgy vélte ő,
Onnan édesb tekintettel
Mosolygott a jövendő.
De soha meg nem érhettek
Ájtatos reményei,
Valóságot nem nyerhettek
Arany feltételei.
Sokat járt s kélt, de mindenhol
Zárt szívekre talált csak;
Itt is, ott is az emberek
Egymáshoz hasonlottak.

Hidegen elutasíták
   Nem gondolván ügyével;
S a szegény fáradt vándorlót
   Egy hajlék se vette fel.
Semmi munka, se fáradság
   Jobb időt nem szűlhetett,
Se hűsége, se szorgalma
   Jutalmat nem nyerhetett
Így elhagyva a világtól
   Tépelődött, szenvedett,
Inségének, fájdalmának
   Már-már áldozatja lett;
Hogy őtet egy öreg lantos
   Társának elfogadá
És a tudatlant atyai
   Szorgalommal oktatá.
A lét setét rejtekébe
   Lassanként bévezeté,
A világot s embereket
   Véle megismérteté.
A bölcsnek mint kell az embert
   S míveit megitélni,
A szerencse változásit
   Minő pontból szemlélni,
A jelenlét virágáról
   Mint lehet mézet szedni,
S a halandók gyarlóságit
   Szabad partról nevetni.
Kiforgatva így az ifjú
   A régi valójából,
Nedves szemmel elköltözött
   Tisztelt tanítójától;
Ismeretlen visszasiet
   Szeretett hazájába,
S megint előbbi urának
   Beáll szolgálatjába.
(*Sapkáját felteszi.*)
Most ő úr, mert senkit sem fél,
   Igazságot vall szája,
Jót tesz, hol tehet s így boldog,
   Ámbár csörög sapkája.
Te is add fel szándékodat,
   Ne légy magad bírája,
S utóbb csendes árnyékot ad
   A nyugalom pálmája.
(*Elmegyen s a kapu előtt a vidéket szemléli.*)

DEMETER (*egyedül*).

Nem, el vagyok tökélve; ő vagy én!
Mely félelem borzasztja szívemet!

Mint rettegek! (*Elragadtatva.*)
Nagy Isten! Oh mit
Érezhet a gonosztevő, ha
Felálló hajjal a halál torkát
Szemléli? oh mit érezhet,
Ha a mulandóságnak ajtaja
Megnyílik, és a nagy bíró kezében
A bűn mértéke már hanyatlik — oh
Mennyei igazság! el ne hagyj ezen
Szükségemben. Te légy segédem!

HETEDIK JELENÉS.

Dobrochna, Szilkovszky, Valdimir, Boleszláv, Keledy, több vendégek, szolgák, a várkapun kijönnek és a hegyen megállnak; *az előbbiek.*

SZILKOVSZKY.

Gyönyörű kilátás! mint egy kert úgy látszik ez
A szép völgy.

VALDIMIR.

Mint egy korona áll ezen vár
A hegytetőn s kínálja szinte
Jó birtokosának házi barátságát.

SZILKOVSZKY.

E vár felépítése hirdeti
Stibor hatalmát s nagy tehetségét.
Mely tágas és erős — a rontó
Időnek ellenére készűlt.

DOBROCHNA.

Maga a természet érte legtöbbet
Tett; mert erről az oldalról
Egy éktelen mélység könnyíti védelmét.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Vajda és az előbbiek.

VAJDA (*a bokrok között*).

Jaj nékem! elveszek — segítség!
(*Véres képpel a játékszínre szalad, elesik, meg felkel, egy kígyó mindenhol nyomában.*)

DEMETER (*más oldalról előszalad*).

Mi ez! (*A vajdát meglátja, irtózva.*)
Hah rettentő eset!
(*A kígyót agyon veri, aztán a vajdát ápolgatja. A jelenvalók mind lesietnek.*)
Uram! nagy Isten! a kígyó szemeit
Kirágta.

VAJDA (*reszketve tétováz*).

Hah! ki vagy? távozz.

DEMETER.

Uram,
Uram, ne félj, nem bántalak, térj
Magadhoz, légy erős.

DOBROCHNA.

Mi történt?
(*Meglátvan férjét, irtózva elfordúl és szemeit eltakarja.*)
Átkozott!

VAJDA (*tétováz*).

Ördög pokol! hol a szemem világa?
Legyen hát átkozott éltem s halálom.
(*Nagy háborodással az ég felé.*)
Hah! rettentő, mit tudsz még?

DOBROCHNA.

Oh Stibor!

VAJDA.

Te vagy Balázs? ősz fürtödet
És roncsolt testedet mutatod!
Haha! így kell, rajta csak legények,
Ne szánjátok, daraboljátok
Őt széjjel — így, így szeretem én —
Hah! félre ősz ember! Stibor vagyok,
Én, a hatalmas. (*Felriad.*)
Oh mely fájdalom!

DOBROCHNA.

Stibor, kedves férjem.

VAJDA.

Távozzál tőlem
Ijesztő kísértet!

DOBROCHNA.

Nem ismersz? én
Vagyok, Stibor!

DEMETER.

Szegény, szegény uram!

VAJDA (*feléje vág*).

Ki a szegény? agyon tiporlak.

SZILKOVSZKY.

Szerencsétlen, kiforgatá eszét
A fájdalom.

DOBROCHNA.

Stibor! jer vélem
A várba, én vagyok. Dobrochna.

VAJDA.

Te vagy? jer hát velem, jer az
Örök kínokra. Hol vagy, hol?
Te tápláltad méreggel keblemet,
Ezt, ezt ragadd meg kígyó — szörnyű!
Hah! fene sors! ezt néked köszönöm.

(Elgyengülve lerogy.)

Ki ment meg? oh ki ment meg e kíntól?

DOBROCHNA.

Rettentő változás.

VAJDA.

Ne szánd, ne szánd, kínozd —
Ide fegyvert, nékem is fegyvert.

DOBROCHNA *(a szolgákhoz).*

Vigyétek őt a várba fel, már
A fájdalomtól elkábúlt egészen.
(Boleszláv több szolgákkal a vajdát a várba vezeti.)

SZILKOVSZKY.

Sajnállak asszonyom!

DOBROCHNA.

Miért engem?
Nem látom által azt, egyedűl a bor
Okozta ezt a bal történetet.
Egy szolga sem volt itt az úrral
Jelen.

SZOLGA *(előlép).*

Én kísértem őt le a várból
S csak akkor hagytam el, midőn
Elszunnyadott.

DOBROCHNA.

Miért nem maradtál
Uradnál? Szolgák! vagdaljátok öszve.

SZILKOVSZKY.

Dobrochna! mit mívelsz?

VAJDA *(a vár előtt).*

Hah! mint mereszti
Tüzes szemét reám, ott — ott az én helyem,
Nem — nem kell a világosság —
Setétben én inkább vagyok —
Így legjobb — oh tud ő — tud az
Örökös bűntetni — hah — megnyílik már —
Segítség — elnyel. *(Ledűl.)*

DOBROCHNA.

Fogjátok fel őt,
S vezessétek a várba az orvoshoz. (*Magában.*)
Ha annyi sok kegyetlenségeknek
Jutalma lenne ez? Ah! gyáva gondolat —
Idétlen gyengeség —

VAJDA (*a mint a szolgák őt elemelni akarják, végső erővel kiszökik kezeikből és a bérczre szalad*).

Fogadd el lelkemet!

(*Leugrik a mélységbe.*)

DOBROCHNA (*szörnyű háborodásban Stibor után akar rohanni*).

Stibor! (*A mint egynehány lépéseket teszen, öszveesik*).
Hah! átkozott! — —

DEMETER.

Nagy Isten! mely
Rettentő a te itéleted! — Stibor!
Ezen mélységben kelle veszned,
Melybe szegény atyámat ártatlan
Levettetéd.

SZILKOVSZKY.

Barátim! itt az ég
Keze dolgozik, siessünk el.
Szilkovszky, Valdimir több vendégekkel elsietnek.)

BECZKÓ.

A rossz kezdetnek nem lehet jó vége.
Stibor! kijátszottad kegyetlen éltedet.

(*Sapkáját leveszi.*)

Menj hát te is, jó sapkám, ő utána!
Csörögj mély sírja felett. tisztemnek ím
Ezentúl vége van. (*Elveti sapkáját és elmegyen.*

DEMETER (*Dobrochnához*).

Tekints fel, hív jobbágyod áll
Előtted — hasztalan, nem szól, a nagy
Ijedség őt magán kívűl hozá.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Rajnáld, az előbbiek.

RAJNÁLD (*sietve a várból*).

Mit hallok? mely zúgás barátom!
Mi történt, szólj? Dobrochna itt
Alélva fekszik? szólj! hol van Stibor,
Az én atyám?

DEMETER (*a mélységre mutat*).

Ott a mélységben.

RAJNÁLD (*Demeter karjába dűl*).

Oh égi irgalom!

(*A jelenvalók Dobrochnát körülveszik, 's a kárpit lefordúl.*)



KISFALUDY KÁROLY

ÖSSZES MŰVEI

NÉGY KÖTETBEN

*

ÉLETRAJZZAL BEVEZETTE

DR. HORVÁTH CYRILL

EGYETEMI M.-TANÁR

MÁSODIK KÖTET



BUDAPEST

MAGYAR KÖNYVKIADÓ INTÉZET

GÖNCZI JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA. SZEGEDEN.

A KÉRŐK.

EREDETI VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1819. szeptember 24.)

(1819.)

SZEMÉLYEK.

HŐSVÁRY, ezredes.
BALTAFY, kapitány.
MÁLI, ennek leánya.
KÁROLY } fogadott gyermekei.
LIDI }
Báró SZÉLHÁZY.
PERFŐLDY, ügyész.
MARGIT, Baltafy testvérnénje.
FERENCZ, öreg káplár.
TAMÁS, Perföldy inasa.
JÁNOS, Baltafy inasa.
VILHELM, Szélházy inasa.
KERTÉSZEK.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Baltafy lakása.

MÁLI (*egyedül, az asztalnál ül, olvas*).

„Szerelem-e az, avagy nem,
A mit érzek keblemben?
Avagy ha az nem szerelem,
Hát mi lakik szívemben?
Ha jó, hát mért oly bánatos,
Annyi kínba mért tellő?
Ha rossz, mért oly kívánatos,
Mért oly édes és kellő?"

Én is így tünődöm magamban és nem tudom, mely titkos érzés játszik szívemmel, melyben hol kívánat, hol fájdalom dobzódnak. Félek, igen félek, hogy az a testvéri hajlandóság Károly iránt forró szerelemmé vál és annak mirigy tűze lángol keblemben. És ő — nem — ő nem szeret — nem — úgy látszik meghidegűlt szíve irántam, azért kerűl.

MÁSODIK JELENÉS.

Károly, az előbbi.

KÁROLY (*lassan belép, magában*). Hogy gondolkodik! ki lehet tárgya ezen csendes búsongásnak?

MÁLI (*Károlyt észreveszi*). Te vagy! nem is hallottalak jönni.

KÁROLY. A kit az ember nem óhajt, azt nem is látja.

MÁLI. A kit az ember megvet, azt kerűlni szokta.

KÁROLY. Talán háborgatlak, inkább — (*El akar menni*).

MÁLI (*hirtelen*). Maradj! (*Félre.*) Szívtelen ember. (*Károlyhoz.*) Maradj, ha épen jobbat nem tudnál cselekedni; úgy is csak elvétve láthatlak.

KÁROLY. Némelykor a kevés is sokká lesz.

MÁLI. Azt nyilván magadról tudod.

KÁROLY. Legalább érzem.

MÁLI. Miért van a legjobb ember is változás alá vetve?

KÁROLY. Miért kell a szegénynek mindig megvetést szenvedni?

MÁLI. Sokszor ellenkezőt mutat a képzelem.

KÁROLY. Többször a szív méltatlanért eped.

MÁLI. Károly! ez sok, ezt nem érdemlettem.

KÁROLY (*megilletődve*). Bocsásd meg vad indulatomnak ezen megbántást. Máli, hallgasd miért jöttem — én — én elhagylak.

MÁLI (*megijedve*). Mit hallok! mi ösztönöz arra? tudja már atyám?

KÁROLY. Még senki sem tudja; te vagy az első, kinek megnyitom keblemet.

MÁLI. Ha szebb bizodalmat nem tudtál benne találni, inkább hagytad volna örökre bezárva.

KÁROLY. És érdeklene elválásom? Máli!

MÁLI. Ha szebb pályára vezet, akkor megnyugszom.

KÁROLY (*indulattal*). Máli! Máli! (*Félre.*) Nem! félre csalárd remény! többé nem kecsegtetsz.

MÁLI. Mi ingerel barátom?

KÁROLY. Barátom! mely száraz szó!

MÁLI. Mi ád okot ezen sebes szándékra?

KÁROLY. A felébredt lélek és ama belső büszkeség, mely megvetést nem szenved.

MÁLI. Igazságtalan! nyúlj szívedhez és azt nem mondhatod!

KÁROLY. Nem akarok tovább visszaélni atyádnak jóvoltával. Ő eddig felnevelt, taníttatott, úgy mint saját fiát, és csak azért, hogy atyámnak jó barátja volt.

MÁLI. Jótételének önmaga érzi jutalmát.

KÁROLY. Már kiléptem a gyermekség korából és magam eltartásáról illik gondoskodnom. Lidi még ezután is itt marad atyai oltalmában, én hálaadó szívvel tovább költözöm.

MÁLI. Érzéketlenségedet mely szép szavakba takarod. Károly! más a te vezérlőd.

KÁROLY. Mit gondolsz — nem —

HARMADIK JELENÉS.

Lidi, az előbbiek.

LIDI (*sietve*). Az öreg úr megjött a városból. — Te itt bátyám! a szobádban kerestelek. Mit látok? mi történt? Ez a szegletbe néz, ez az újját számlálja — valóban szép társalkodás. (*A könyvet felveszi az asztalról.*) Himfy Szerelmei! most tudom már!

KÁROLY. Én —

MÁLI. Én épen —

LIDI. Nehéz a szó! legyen tehát, elengedem.

MÁLI. Gondold csak! ő el akar menni.

LIDI. Vadászni?

MÁLI. Örökre — örökre.

LIDI. Úgy! már az más — és hová?

MÁLI. Messze — messze a világba.

LIDI. Nagy dolog! és mindjárt; ha merem kérdezni?

MÁLI. Már bucsúzni jött.

LIDI. És nekem, testvérhugának, nem is szól — ezt én méltán rossz néven vehetem.

KÁROLY. Lidi!

LIDI. És mikor lesz reményünk megint tisztelni?

KÁROLY. Soká nem — talán soha sem — én katona leszek.

MÁLI. Hallod! hallod!

Lidi. Megbocsáss bátyám, de szemeid egészen mást vallanak; alig hiszem, hogy el tudnál válni; erősebb azon láncz, mely lekötve tart, mint az akaratod.

Károly. Ne gondold! az a láncz elszakadt és véle minden szerencsém!

Lidi. Az igaz szerelem láncza nem oly romlékony.

Károly. Én is úgy véltem szép álmomban; de megnyíltak szemeim.

Máli. És tulajdon érzéketlen szívedet látják.

Károly. Magáról szokott az ember mást is megítélni.

Lidi. Látom már, igazságot kell köztetek tennem — tehát én vagyok a bíró! Adjátok elő ügyeiteket.

Károly. Hogy tudsz most enyelegni, midőn bátyád minden földi szerencséje koczkán áll, midőn legszebb reményimet letiporva látod.

Máli. Midőn hidegen elhágy és magával viszi éltem nyugalmát; midőn engemet vádol és maga vétett; midőn ő haragszik és nékem volna méltó okom reá.

Károly. Midőn már napok-számra sem szól velem.

Máli. Midőn ha meglát, elfordúl, még rám sem tekint.

Károly. Midőn — eh jobb elhallgatom és megyek a merre a lábam visz,

Máli. Midőn — nem szólok — mert úgy is hasztalan.

Lidi. Midőn — midőn nincs eszetek, egyik sem tudja mi a baja — utóbb még majd engem is bele kevernétek.

Károly (*félre Lidihez*). Nem hallottad tegnap esvte bátyánkat — férjhez akarja adni.

Máli (*félre Lidihez*). Nem hallottad, hogyan ellenkeztem az atyámmal, és ő mégis ellenem dúl.

Károly. Én azt nem tűrhetem.

Máli. Az fáj!

Lidi. Most legyetek békével.

Károly. Nehéz így megvettetni.

Máli. Ártatlan így szenvedni.

Lidi. Elég! (*Károlyhoz.*) Te itt maradsz — és bízzál mind addig, míg több okod nem lesz a kétségre. (*Málihoz.*) Te maradj az, a mi eddig voltál, és a béke fenmarad köztetek.

Máli. Lidi! kedves Lidi!

Károly. Kedves édes hugom!

Lidi (*Karolyhoz.*) Nem kedves, mert velem lesz dolgod; csak készűlj a viadalra. Mit írtál az asszonyok felől! (*Málihoz.*) Gondold el, mely rútúl festé ő le szegény nemünket —

Károly. Lidi! ez nem szép!

Lidi. Hiában mented magadat, hasztalan integetsz! megmutatom, mint ítélsz mirólunk. Máli! csak hallgasd; előbb bemegyek szobájába és ezen töredék dal az asztalán fekszik. (*Elővesz egy papirost és olvas.*)

„Szép asszony! de könnyen változik.
És egyedűl kényének áldozik; —

A szíve ritkán jó.
Csalárd és kártékony.
Soha nem állandó;
Erkölcse botlékony,
Ereje romlékony" — és a többi. Mely fekete leírás! Mit tudsz mentségedre szólni?

KÁROLY. Egy komor kedvnek szülöttje — ne figyelmezz reá.

LIDI. Máli! mit érdemel ily gonosztévő?

MÁLI. Minthogy bennem képzelte az egész aszszonyi nemet, tehát — megbocsátok.

LIDI. Most az egyszer büntetlen megszabadúlsz; de reménylem, hogy ezen hibát helyre hozod és szebben fogod festeni nemünket.

KÁROLY. Máli! ha megbántottalak —

MÁLI. Nem — nem; mindent elfelejtek: csak vígabb lennél!

KÁROLY. Hogy lehetnék víg, midőn minden órában kell tartanom a legrosszabb, legutálatosabb, leggyűlöletesebb hírtől; nem, vidám nem lehetek, mert elégedetlen vagyok magammal, mással és az egész világgal. Hogy legyek nyugodt szívvel, midőn látnom, hallanom kell az atyád szándékát?

MÁLI. Mit tegyek ellene?

KÁROLY. Az epeszt, hogy nem is akarsz ellene tenni —

MÁLI. Ismered atyámat; a régi katona-természet most is benne van és mindenen keresztűl akar vágni. Légy békével, ez is elmúlik.

LIDI. Lassan! az öreg úr jön — Károly! mérsékeld tűzedet, mert ha a rántás megég, kozmás lesz az étel.

NEGYEDIK JELENÉS.

Baltafy és az előbbiek.

MÁLI (*elébe megy, kezét megcsókolja*). Hamar megjött édes atyám.

BALTAFY. Meg is izzadtak a szürkék! de hála az Istennek. általestem legnagyobb gondomon. Máli! semmi újságot se látsz rajtam?

KÁROLY. Háború lesz?

BALTAFY. Elég zavar volt a világban, már békesség legyen — aztán úgy is rossz a kezem —

LIDI. Szép paripát vett a bácsi?

BALTAFY. Azt magam nevelek — feljebb!

MÁLI. Karját jobban érzi?

BALTAFY. Igaz — azóta az sem fáj — megmondom tehát! lakodalom lesz! Mennydörgő-rázta! Menyasszony van a háznál.

LIDI. Kit vesz el édes bácsi?

BALTAFY. Van-e eszed? én —

LIDI. Igen —

BALTAFY. Én a hatvan esztendőmmel? mit gondolsz? (*Málira mutat.*) Itt áll a menyasszony!

KÁROLY (*magában tűzzel*). Hah! ezt hallani! —

BALTAFY. Máli! te még nem is örűlsz?

MÁLI. Örűlök uramatyám jó kedvén!

BALTAFY. Igazán! nem tréfa a mit mondottam; te férjhez mégy.

MÁLI. Nekem is csak kellene arról tudnom.

BALTAFY. Megtudod nem sokára.

MÁLI. Egy kis időt még is enged édes atyám?

BALTAFY. Egy pillantatot sem; mindig válogatni! Egyik sem tetszik. Még utóbb úgy jársz, mint a mesében az ember, a ki egy kertben pálczát akarván vágni, addig keresgélt és válogatott, míg egy görcsös bottal meg kellett elégedni.

MÁLI. Talán csak nem fog kényszeríteni édes atyám!

BALTAFY. Ha már magad által nem látod szerencsédet, tehát köteles vagyok mint jó atya arra kényszeríteni.

MÁLI. De ha boldogtalan leszek az által?

BALTAFY. Eh! minden a szokástól függ. Mikor én pipázni tanúltam, eleinte émelygős és keserű volt a pipa, most már el sem lehetek nála nélkűl.

LIDI. Szép hasonlítás!

MÁLI. És már annyira terhére volnék kedves atyám, hogy erővel ki akarna rajtam adni?

BALTAFY. Egy szó annyi mint száz! férjhez kell menned; tovább veled nem bajlódom. Soha sincs nyugtom, a kérők szünetlen ostromolnak. Most is a városban minden ember azt kérdezte: „És a kisasszony férjhez ment-e már?“ és hogy kit választottál? Mennydörgő-rázta! pedig magam is csak annyit tudok mint más. Nem! többet nem engedek, férjhez kell menned.

MÁLI. Mégis — nemde azt fogadta édes atyám, hogy szabad választást enged?

BALTAFY. Válaszsz! de menj —

MÁLI (*hirtelen*). Szabad hát szívemet követnem? oh édes drága kedves atyám!

BALTAFY. Válaszsz bátran, édes leányom, válaszsz a kettő közűl.

MÁLI. Kettő közűl? — nem értem.

BALTAFY. A kérők közűl —

LIDI. De nekem csak soha sem hoz újságot édes bácsi.

BALTAFY. Reád is jön a sor —

MÁLI. A kérők közűl?

BALTAFY. Igen — minden órában vendégeket várok. Báró Szélházy úr felkeresett a városban és téged megkért, még ma eljön háztűzt nézni.

KÁROLY (*félre*). Én őt porrá töröm — kihívom — öszvevágom.

LIDI. Lesz füst a konyhában.

MÁLI. És hogy jövök ily szerencséhez?

BALTAFY. Kérdezd magát — nekem csak azt mondotta, hogy el akar venni,

LIDI. Az nem sok — és bácsi mit felelt?

BALTAFY. Hogy vegyen bízvást.

MÁLI. Még nem is láttam.

BALTAFY. Meglátod most.

MÁLI. Nem is ismérem.

BALTAFY. Megismered, ha férjed lesz.

MÁLI. Akkor már késő! hátha öszve se illünk?

BALTAFY. Miért nem? a mértéket megüti — huszár is lehetne.

MÁLI. De ha nem tudom szeretni.

BALTAFY. Az legkevesebb; az megjön utóbb. Hány szegény legény fél a katonaságtól és utóbb még is örömmel szolgál.

LIDI. Az egyiket tudjuk — hát a másik?

BALTAFY. Igaz — mennydörgő-rázta! a másik még a zsebemben van. (*Zsebjét keresi.*)

LIDI. Mely könnyen hordozza bácsi a kérőket.

BALTAFY (*kihúz egy levelet*). Itt van olvassátok.

LIDI (*elkapja*). Én, én olvasom! (*Olvas.*) „Minthogy a házi circumstanczlik — úgy hoz —

BALTAFY. Hohó! mint van az? Károly olvasd te!

KÁROLY (*félre*). Még ezt is! (*Elveszi a levelet és olvas.*) „Spectabilis kapitány úr! Minthogy a házi circumstantiák úgy hozzák magokkal, hogy a házassági vinculumba lépjek, tehát voluntarie szemeimet a spectabilis úr kisasszonyára vetettem; és véle az élet tengerén keresztűl navigálni eltökéllém. Azért humillime jelentem. hogy első szeptemberre praefigáltam a terminust, a melyben in persona udvarlására leszek az egész úri háznak; és legottan az oculátát elvégezvén, a matrimoniális documentumokat mindjárt solemnisálni és anthenticálni fogom. Különben úri fávoriba magamat recommendálván. vagyok Spectabilis úrnak alázatos szolgája Perföldy Tóbiás Jakab. Juris utriusque et Philosophiae Doctor és feleskűdt ügyész."

BALTAFY. Hallod leány?

LIDI. Már ez bájos ömledező levél, mely heves, mely forró szerelem lehel ki belőle! Valóban. Máli, ezen meg kell indúlnod.

BALTAFY. Hányadik van ma?

KÁROLY. Első szeptember.

BALTAFY. Mennydörgő-rázta! hát ez is eljön — annál jobb — egyszerre mindent elvégezünk. (*Károlyhoz.*) Öcsém, mit gondolsz? nemde szerencse, ha ily okos ember jelenti magát?

KÁROLY. Igen — én — én örvendek — de még is úgy vélem, hogy sem tudomány, sem érték nem elegendő mindenkor a szerencsére — különben — én (*akadoz*).

LIDI (*félre*). Kisegítem — (*Baltafyhoz*). Azt véli bátyám, hogy Máli minderről legigazabb itéletet hozhat.

MÁLI. Úgy — úgy van édes atyám!

BALTAFY. Ily embert megvetni nem tanácsos — tudd meg, minálunk én egy pertől jobban félek, mint egy ágyúgolyóbistól — ez egyszerre öl, az lassanként emészt.

LIDI. A kosárért pert nem indít senki, avval hallgatnak leginkább a férfiak.

BALTAFY. Már a leányom férjhez megy; ha most nem —

tehát soha — mert tudd meg, hogy az én udvaromba több kérő nem jön.

KÁROLY (*hirtelen*). Ne is jőjön, csak reám bízza bátyám, én mind eligazítom.

LIDI. De ha már benne is van —

KÁROLY. Lidi!

BALTAFY. Szeretném én azt látni! hiszen az egész háznál csak hárman vagyunk férfiak, én, Ferkó és Károly. Mi ketten a Ferkóval, mennydörgő-rázta! már mi általestünk a határhalmon, már mi kosarat kapnánk, és ez (*Károlyra mutat*), ez a levegőben keres magának hölgyet, könyveket forgat és verseket firkál.

LIDI. De némelykor a földre is leszáll.

KÁROLY. Lidi!

BALTAFY. Aztán szegény legény! pedig a legfelségesebb óda sem tartja ki a házat.

KÁROLY. Az igaz, szegény vagyok: szívemnél nincs egyéb értékem, mást nem hagytak szüleim; de van akaratom tanúlni és dolgozni.

BALTAFY. Az mind szép — de még is csak jó akarat.

MÁLI. Minek ő neki — elég van minekünk.

KÁROLY (*indulattal*). Máli! Máli!

BALTAFY. Jól van édes leányom — míg én élek, el nem felejtem, hogy ezeknek az atyjok leghívebb barátom volt, a ki velem is jót tett és éltemet megmentette. Mennydörgő-rázta! gyermek! az volt ám a derék magyar ember! — Midőn kezemet ellőtték, és én tehetetlen a földön hevertem, már az ellenség körűlvett, már vezetni akart — mikor ő mint egy nyíl felém vágtatott; rajta legények! — így kiáltá — ne hagyjuk pajtásunkat; és egy pillantat múlva hűlt helye volt az ellenségnek — azután tulajdon lován hátra vezetett és sebemre vigyázott. Nem, fiam, míg én élek, azt el nem felejtem.

KÁROLY (*megilletődve*). Kedves bátyám! azt a szolgálatot már kétszerezve megháláltа rajtunk; fiui szívvel azt megismerjük.

BALTAFY. Megelégszem veletek édes gyermekeim — én szerencsés vagyok; csak az boszant, hogy leányom nem akar férjhez menni —

MÁLI. Hiszen még reá érek.

BALTAFY. A mi ma meglehet, ne halaszd holnapra. Akarom tudni, kinek a kezére jutsz, ha én a más világra költözök.

MÁLI. Mely gondolat!

BALTAFY. Hallod-e, öreg a legény! ma holnap kiszólítnak, legalább a mars jó rendben találjon.

MÁLI. Atyai szorgalma arról gondoskodott, hogy utóbb is semmiben ne fogyatkozzam.

BALTAFY. Mind nem elég — az igaz van miből élned, szép jószágod; de a leánygazda a háznál olyan, mint a kard markolat nélkűl. Aztán minő kifogásod lehet kérőid ellen? Szélházy szép ember, jó nemzetségből és világra való. Perföldy pedig egy érdemes, tudós és vagyonos úr.

Máli. Már úgy ismeri őket édes atyám?

Baltafy. Az egyiket híréről, neveről; Szélházyt magát most a városban láttam.

Máli. És oly igen megtetszett?

Baltafy (*megszorúlva*). Hm! úgy — úgy — mennydörgőrázta! bíz én érette nem hazudok — nekem nem tetszik — azonban más a fiatalság ízlése.

Lidi. Épen azért mi jobban megválogatjuk.

Károly. Újra lehelek — ez már nem félelmes.

Máli. De én egyiket sem láttam, sem ismerem, sem hallottam és még is —

Baltafy. Meglátod, megismered, meghallod, férjhez mégy és punctum.

Lidi. Ebből semmi sem lesz, punctus.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Ferencz és az előbbiek.

Ferencz. Uram, kapitány uram! vendég jön!

Baltafy. Kicsoda?

Ferencz. Nem ismerem, soha sem láttam, ily ember nem szokott mihozzánk járni.

Baltafy. Hát miért nem kérdezted?

Ferencz. Egy embere sem tud magyarúl.

Lidi. Hogy néz ki?

Ferencz. Tarkás, fején egy kis csúcsos kalap, az orrán egy pár téli ablak, kificzamlott dereka és igen bő vászon nadrágja van.

Baltafy. Ez Szélházy! be nagyon sietett!

Ferencz. Siet is az, engem úgy segéljen! mert majd eldöntött, úgy forgolódott a kocsija körűl. Sürgetős dolga lehet.

Lidi. Hol a férfiak pengőt éreznek, oda sietve tolongnak.

Károly (*félre*). Kezdődik a fergeteg.

Baltafy. Máli! tehát készűlj.

HATODIK JELENÉS.

János, Tamás és az előbbiek.

János (*Baltafyra mutat*). Itt a mi urunk!

Tamás. Az én uram grátiát commandéroz — és —

Baltafy. Mit kommandéroz?

Tamás (*magában*). Nem tud ám deákúl. (*Baltafyhoz.*) Az annyit tesz, mint az én uram magát az úr kegyelmébe ajánlja és udvarlására jött.

Baltafy. Ki az urad?

Tamás. Tekintetes nemzetes Perföldy Tóbiás Jakab úr, több nemes vármegyéknek comitatussa és engem úgy se! porokátor.

Baltafy. Minek esküszöl? elhiszszük.

Támás. Mert ő is felesküdt.

BALTAFY. Helyesen! hol van?

TAMÁS. Az utczán megállott.

BALTAFY. Menydörgő-rázta! nem tudja azt urad, hogy a magyarnál mindig nyitva a kapu; az annyit tesz, hogy szívesen lát vendéget. Jancsi, járasd be. *(János, Tamás el.)*

LIDI. Lesz zűrzavar a háznál!

BALTAFY. Most megyek. Máli! te is soká ne késsél — *(el akar menni, egyszerre visszafordúl)* vagy csak maradj — ide vezetem őket. Ne búsúlj, édes leányom, egyszer meg kell lennie, vagy előbbb, vagy utóbb — de ne, makacskodjál! hallod-e ne makacskodjál. *(Elmegyen.)*

KÁROLY. Én kardomért megyek — *(Málihoz.)* Máli! hát csak el kell válnunk.

MÁLI. Légy nyugodtan!

KÁROLY. Ha érzenéd, mi *(szívére mutat)* itt szorongat, oly könnyen nem vennéd a dolgot.

MÁLI. Bízzál hív szerelmemben.

LIDI. Most menj.

KÁROLY. Máli! Máli! tőled el nem állok — teljék bár éltembe — és jaj annak, a ki tőlem el akar ragadni. *(El.)*

FERENCZ *(Málihoz)*. Hehehe! a mint látom, a kisasszonyért jönnek! ej, ej, nem is szólt.

LIDI. Ferencz! abból a jó somlyaiból hozok fel. —

FERENCZ. Csintalan! szinte meglátja, mi esik jól az embernek.

LIDI. Kérők vannak a háznál!

FERENCZ. Hát lakzi lesz! tehát magam is eljárom — örvendek.

LIDI. De az a bökkenő — egyik sem tetszik.

FERENCZ. Hát nem örvendek.

LIDI. Meg kell őket csalnunk — kend segítsen.

FERENCZ. Hogy hogy?

LIDI. Csak menjen kend bátyám szobájába, mindjárt én is eljövök és elvégezzük. Addig is, ha valaki kérdést tesz irántunk, csak azt mondja kend, hogy én vagyok a kapitány leánya.

FERENCZ. Ej be hamis a kisasszony, maga akarna férjhez menni.

LIDI *(hizelkedve)*. Ferencz! úgy-e megteszi kend? dupla portiót hozok.

FERENCZ. No no — csak a kapitány úr ne haragudjék.

LIDI. Nevetni fogja.

FERENCZ. Ha úgy van! nem bánom — hehehe! az öreg Ferkó megteszi a magáét. *(El.)*

LIDI *(utána)*. Ferencz! számot tartok kendre —

MÁLI. Lidi! mit akarsz?

LIDI. Csak bízd reám — mindent magamra vállalok.

HETEDIK JELENÉS.

Margit, az előbbiek.

MARGIT *(sietve)*. Ah gyermekek! az Istenért! vendégek jönnek — pedig két kocsival — ah mit tegyek? mihez nyúljak?

merre fordúljak? hová rejtsem magamat? így nem mutathatom magamat. Nagy Isten! mit míveljek? még a reggeli öltözetben vagyok, pedig majd mind rám néz, én vagyok a legöregebb a háznál, ah én meghalok —

LIDI. Hát menjen a szobájába, édes néném!

MARGIT. Nem — nem — én akarom őket látni, mit hoztak, miért jöttek, mit visznek, minő emberek —

MÁLI. Azt utóbb is megtudja asszonyom néném.

MARGIT. Az nem lehet, nekem kell velök szólnom — én tudom legjobban az egész ház állapotját. Istenem! mely nagy szorúltságban vagyok! a merre tekintek, mindenhol rendetlenség — ezek a katona emberek! Isten bocsáj! mindent széjjel hánynak! Minek ez a könyv itt? vagy imádságos könyv? (*Felteszi pápaszemét.*) Mit? (*Olvas.*) Himfy Szerelmei! szörnyűség! Isten bocsáj! mely eretnek könyv! a tűzbe vele!

LIDI. Azért hoztam! mindjárt bevetem — (*Elrejti.*) Az agg szívben nem gyújt tüzet.

MARGIT. Mely romlott az ifjúság! Rózsás Kert való nektek! Isten bocsáj! szerelmes könyvet olvasni! Mely undok, rettenetes vétek! Vegyetek tőlem példát, én böcsülettel megöregedtem és a Genovéva históriáján kívűl semmit sem olvastam. Isten bocsáj! a sátán van a könyvekben, az kandikál ki minden betűből — Már jönnek! (*Forgolódik.*) Nem tudom mit tegyek — szaladni akarnék, de lábaim nem bírnak. Ah már itt vannak!

NYOLCZADIK JELENÉS.

Szélházy, Perföldy, Baltafy és az előbbiek.

SZÉLHÁZY, PERFÖLDY, BALTAFY (*az ajtón kívűl megállnak és complimentiroznak*).

BALTAFY. Tessék!

SZÉLHÁZY. Kérem —

PERFÖLDY. Rogo humillime —

BALTAFY. Menjenek az urak!

SZÉLHÁZY (*keresztűlfutva a szobán, vizsgálja mind őket*). Bon jour! örvendek, hogy szerencsém vagyon tisztelni ezen úri familiát.

PERFÖLDY. Különös szerencsémnek tartom megismerkedni ily érdemes úri házzal.

BALTAFY (*Margitra mutat*). Ez Margit, az öreg néném! (*Málira*) egyetlen leányom! (*Lidire*) kedves kis hugom.

MARGIT (*magában*). Öreg — öreg — mintha nálamnál nem volna öregebb. (*A vendégekhez.*) Alázatos szolgálója az uraknak! én boldogult tekintetes nemes nemzetes és vitézlő Kukoróczy úrnak, több nemes vármegyéknek az elsők közűl való táblabírájának hátra maradt özvegye vagyok. Tessék leűlni, mindjárt elbeszélem egész életünket. Én születtem —

BALTAFY (*titkon Margithoz*). A fejkötőd félre áll — igazítsd helyre.

MARGIT (*megijedve*). Mit szólasz! az isten bocsáj! Kegyes urak! egy kis házi foglalatosság miatt el kell távoznom, mindjárt

megjelenek — oh érdemes azt kihallgatni — valóban igen példás életet viseltünk mi szegény urammal — most megyek, de tüstént meg fogok jelenni — majd azt is elbeszélem, hogyan halt meg — hogyan sirattuk, ah! az volt a szomorúság —

BALTAFY. Margit!

MARGIT. Megyek — hát addig is alázatos szolgálója — mindjárt ezen pillantatban jövök. (*El.*)

BALTAFY. Szegény öreg néném jó asszony, de kevéssé sokat beszél. Kedves uraim! tessék házamat úgy tekinteni, mint önnön magokét és mindenben kényök szerint élni.

PERFÖLDY. Agnoscálom grátiáját spectábilis úrnak és mindjárt is az után cselekszem.

SZÉLHÁZY. Vous me pardonnez, monsieur!

BALTAFY. Tessék velem magyarúl szólani, én eleget küszködtem a francziákkal. de nyelvöket nem tudom.

SZÉLHÁZY. Sok nyelveket tudok, nem akarva is kiejtem az idegen szókat.

LIDI (*félre Málihoz*). Ezen kiadunk.

BALTAFY. Szép és dicséretes az idegen nyelvek tanúlása, de tudja előbb az ember hazai nyelvét.

PERFÖLDY. Azt én is affirmálom, mert mely ember az idegen nyelvet cultiválja és negligálja a magáét. az hasonló azon kertészhez, ki tulajdon gyümölcsét elrohasztja és az idegentől drága pénzen a rosszabbat megveszi.

SZÉLHÁZY. Igaz! de a nagy világ úgy akarja.

BALTAFY. A magyarnak világa a haza!

SZÉLHÁZY. A bon ton úgy hozza magával — már magyarúl nem is szól az ember!

PERFÖLDY. Nyelv teszi a nemzetet; ki usuálja szabad jussát. húzza termékeny földjének hasznát. az tudja honi nyelvét is — sat est —

BALTAFY. Nagy zűrzavar hányta vetette a világot; mi bátran néztük a veszélyeket, törvényünk. nemzetünk megmaradt jó királyunk alatt. Elég erről — ha tetszik, menjünk a kertbe —

PERFÖLDY. Miként parancsolja —

SZÉLHÁZY (*félre*). Ach! mely hátra vagyunk!

(*El mindnyájan.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szoba.

Ferencz, Tamás.

FERENCZ. Az a te urad hát csak híres ember?

TAMÁS. Nagyon. csak úgy nyeri a falukat és pusztákat, tele van perekkel, még az ágy alatt is azok hevernek.

Ferencz. Kinek nyer annyit?

Tamás. A Princis Pálnak.

Ferencz. Ki az a Princis Pál?

Tamás. Már én azt nem tudom, több testvéreknek kell lenni; mert minden úntalan más-más jön hozzá, kit annak nevez.

Ferencz. Hát jól bírja magát?

Tamás. Hogyne! midőn egy replicáért ötven aranyat is fizetnek.

Ferencz. Mi az a replica?

Tamás. A replica nálunk tudósoknál oly írás, melyet zsinórral öszvekötünk és a kuriaárkába teszünk.

Ferencz. Nem romlik meg az árokban?

Tamás. Tudatlan ember! nem árok az, mint nálatok a Csűrszárka, hanem egy nagy szála, mely tele van fiókokkal, melyekben a kauzsák tartatnak.

Ferencz. Úgy! te mint látom deákúl is tudsz, már te a pappal is beszélhetnél.

Tamás. Az embernek csak van esze, csak tanúl valamit, ha mindennap tudósokkal van dolga.

Ferencz. És mi dolgod van?

Tamás. Sok — kimondhatatlan sok; én a processusokat hordozom, azokra vigyázok, leporozom és az uramat a paróka torjába kísérem.

Ferencz. Már parókát hordoz?

Tamás. Ej de keveset tud kend bátyám! paróka torja magyarúl az a hely, hol ezek az urak öszvejönnek, pedig magyar köntösben. De hogy el ne felejtsem, tudja-e kend, miért jöttünk mi ide?

Ferencz. Gondolom, per miatt.

Tamás (*fontosan*). Házasodni!

Ferencz. Lehetetlen!

Tamás. Már otthon elgondoltam, mert az uram szokatlan gálába vetette magát, arany piksist tett zsebébe, aztán szent Mihály napra nagyobb szállást fogadott.

Ferencz. Már így bizonyos.

Tamás. A kapitány hallom gazdag.

Ferencz. Még a török háborúból vannak aranyai.

Tamás. Azért kacsingatott az én uram arra a barna kisasszonyra — nemde az a kapitány leánya?

Ferencz. Nem, az a fogadott leánya.

Tamás. Hiszen uramtól hallám.

Ferencz. Megcsalnak; a szőke az igazi — ej! elárultam, pedig meg volt tiltva. Földi, most tudod — de ne szólj! hallod, tovább ne mondd! (*Félre.*) Elsűlt!

Tamás. Én uramnak mindjárt referendálom. (*El.*)

MÁSODIK JELENÉS.

Vilhelm, Ferencz.

Vilhelm. Huszár! háj kell —

FERENCZ. A kulcsárnétól kérj.

VILHELM. Mit rossz eszik —

FERENCZ. Ha rossz, nem tehetek róla.

VILHELM. Ah! nem érteni — szenet —

FERENCZ. Úgy! talán szénát — mindjárt megyek.

HARMADIK JELENÉS.

Margit, az előbbiek.

MARGIT. Jó, hogy találom kendet, Ferencz! mondja meg nekem —

FERENCZ. Ha elvégeztem dolgomat. (*El.*)

MARGIT. Keserű ember! nem is lehet vele szólani. Ez a vendég inasa. — Hej jó barátom! Mi újság van a városban? Micsoda ember a kend ura? hogy bírja magát? mi a hivatala? mikor megy? hová megy?

VILHELM (*vállat vonít*). Nem tud —

MARGIT. Nem tudja kend? hát kend hová való? régen szolgálja urát? kik voltak szülei? micsoda vallást tart?

VILHELM. Magyar peszít, nehez emper. (*El.*)

MARGIT (*egyedül*). Minden oly titokban megyen ezen háznál, senki sem felel mint illik, már a lakodalomról kellene gondoskodni, sütni, főzni, és semmi —

NEGYEDIK JELENÉS.

Máli, Károly, Margit.

MARGIT. Ti vagytok? mondd meg édes leányom, hol vannak vendégeink? mint mulatják magokat? mint tetszik nekik szegény házunk?

MÁLI. Nem tudok semmit. (*Félre Károlyhoz.*) Itt nem szólhatunk.

MARGIT. Valld meg nekem, melyik tetszik inkább? az egyik igen fürgencz emberke; emlékezem, míg fiatalabb voltam, nekem is volt — Isten bocsáj! Ah! most is könnybe úszik szemem, szívem sóhajtoz, mindjárt elbeszélem —

MÁLI. Édes asszonyom néném! (*Félre.*) Be roszkor jöttünk!

KÁROLY. Kedves néném! én tudok valamit.

MARGIT. Mit? mit? szólj édes öcsém, hallom, siess!

KÁROLY. A kérők most alkusznak az öreggel.

MARGIT. Lássa az ember — nem is hívnak! nem is szólnak! nem, ez égbe kiáltó, ily nagy dolgot nálam nélkűl véghez vinni. Most sietek, szörnyűség, ha már végeztek volna! Máli! tudod? aztán sírj, érted? zokogj mert szokás: ha mindjárt örűlnél is, ne mutasd, érted? Mikor engem szegény boldogúlt uram elvitt, tizenkétszer elájultam, többször is elestem volna, de jó helyet nem találtam és a szép ruhámat féltettem; no most sietek. Máli, az volt ám a szép ruha, mindjárt elbeszélem — liliomszál — nefelejts — kék —

KÁROLY. Későn fog jönni.

Margit. Igaz, Isten bocsáj! az az én öcsém mindenben úgy siet. *(El.)*

Károly. Máli! most állok éltemnek fő pontján, most esik koczkája sorsomnak.

Máli. Mindent elkövetek, hogy a dolgot hátráltassam, hiszen önön szerencsémre válik.

Károly. Bízom szívedhez, bocsáss meg, hogy eddig is kételkedni tudtam és indulatosságom annyi szép óráktól megfosztott.

Máli. De az atyám! mit fog szólni szerelmünkhöz? nem fog haragra lobbani, ha magát megcsalattatva látja?

Károly. Nem mérkőzhetem ugyan sokakban a kérőkket, de érzem, nem vagyok méltatlan atyai áldására, és a mitől a szerencse forgandó játéka megfosztott, kipótolja hív, tiszta szerelmem. Reménylem, atyádnál többet nyom a jobb érzés az arany mulandó fényénél.

Máli. Igaz, ő mindezekre nem sokat tart. de szereti az egyenes útat, és azért méltán fog neheztelni reánk.

Károly. Nem titkolom tovább. bátran megvallom, hogy téged szeretlek, úgy is terhemre van titkos érzésem. Én mindjárt — (*El akar menni*).

Máli. Megállj! hirtelen! most roszkor esnék vallásod; hadd múljék el ez a fergeteg, Szélházy. mint látom, neki sem tetszik.

Károly. Kinek is tetszhetnék?

Máli. De Perföldy!

Károly. Én őt porrá zúzom! Máli! nem, más karjában nem gondolhatlak. én —

Máli. Megint égsz! lángolsz! mi végre? légy nyugodt; talán valami környüállás segít rajtunk.

Károly. Szomorú vígasztalás!

Máli. Hol marad Lidi?

Károly. A vendégeket mulatja a kertben.

Máli. Valamin mesterkél! előbb igen elmerűlve láttam öt Szélházyval beszélgetni, ki több ízben neki lábához borúlt.

Károly. Itt jön, álljunk hátra. (*Visszavonúlnak.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szélházy, az előbbiek.

szélházy (*magában*). Hahaha! csak igaz! a szép embernek mindenkor kedvez a szerencse. Szegény szerelmes leány! atyjának titkát elárulja, hogy részesűljön szerelemben. Soha sem véltem, hogy ezen öreg katonában annyi finom érzés szorúlt, hogy a kérőket ily próbára tegye: ha leánya elragadtatva szívétől igaz vallást nem tesz, a másikat választom.

Károly (*titkon Málihoz*). Ez Lidi munkája.

Szélházy. A másik jobban tetszik, de nekem pénz kell, sok pénz kell.

Máli. Mely szerencse!

SZÉLHÁZY. Haha! mely aventure! meglát, belém szeret és megvallja, hogy a kapitány leánya, de nem is csodálom. (*Kihúz egy tükröt zsebéből.*) Ah! hogy áll a hajam, mon Dieu! minden fürtök derangirozva vannak! he Vilhelm! Vilhelm! (*Ki akar menni, észreveszi Károlyt és Málit.*) Kisasszony! örvendek. (*Félre.*) Mint sajnálom a szegényt!

MÁLI. Örvendek, hogy szerencsém van!

SZÉLHÁZY. Részemről. Mint áll a szív környéke? sajnálom, hogy ily szomorúságot okozok a kisasszonynak. komor tekintete nyilván elárúlja csendes sérelmét, de ne tulajdonítsa nekem, oh ne az én jó szívemnek, én tísztelem, becsűlöm. sőt szeretem is a kisasszonyt; hanem a sors! a környülállás! Ach!

MÁLI. Nem értem báró urat!

KÁROLY (*félre*). Maga sem érti ez magát. Oh párduczos Árpád! ha ilyen az unokád!

SZÉLHÁZY. Ne is értsen, nem is akarom, oh szegény kisasszony, ne is értsen. Nem vagyok én barbár, nem tyrannus, még hagyok kis reményt, egyszerre boldogtalanná nem teszem, nem. ismerem én fájdalmit a megvetett szerelemnek. (*Félre.*) Lassanként tudja meg, hogy szememet másra vetettem. (*Málihoz.*) Hol a kapitány úr?

MÁLI. Az atyám? szobájában leszen.

SZÉLHÁZY (*hirtelen*). Az atyja! (*Félre.*) Szegény! erővel atyjának fogadja, hogy engemet elnyerjen. (*Málihoz.*) Ezen úrhoz ugyan volt már szerencsém, de nevét nem tudom.

MÁLI. Várhalmai Károly! atyánkfia, jó barátunk, Lidi testvérbátyja.

SZÉLHÁZY (*félre*). Tulajdon bátyja! ezt is megtagadja. (*Károlyhoz.*) Hm, úgy! haha! örvendek. (*Csengetés hallik.*)

MÁLI. Az atyám csenget, nekem mennem kell. (*Mentében titkon Károlyhoz.*) Légy nyugodt! én változhatatlan maradok. (*El.*)

SZÉLHÁZY. Ez is bizonyosan egyet ért az öreggel,

KÁROLY. Mely kevélyen tekint reám a képzelt magasságról.

SZÉLHÁZY. Apropos! én hasonló képet láttam valahol a világban.

KÁROLY. Nem lehetetlen.

SZÉLHÁZY. Nem volt az úr külföldön?

KÁROLY. Nem,, hazámat kívántam előbb megismerni.

SZÉLHÁZY. Pauvre diable! kár, nagy kár; csak az utazás adja meg az embernek igaz érdemét.

KÁROLY. Ki tudatlan kimegy, többnyire úgy is jön vissza, avval a különbséggel, hogy a kevés jót is elhagyja, mit kivitt magával. Talán báró úr is sokat járt?

SZÉLHÁZY. Igen. Öszvejártam Olaszországot és Francziaországnak nagyobb részét.

KÁROLY. Így szép tapasztalásokat tetszett hozni magával?

SZÉLHÁZY. Mely kérdés!

KÁROLY. Ez által hazánkban a szépmesterségek új ápolót nyertek.

Szélházy. Én kedvelem a szépet és értek is hozzá.

Károly. Azt az első pillantat mutatja. Mely szerencse annyi szép- s nagyot látni, csudálni. Nem lehetnék oly szerencsés valamit hallani?

Szélházy. Ahoz napok kellenek. Ach! sok fátum ért engem; de a nagy lélek nem retteg.

Károly. Példának okáért?

Szélházy. Gondolta az úr! Olaszország szélén . . . hah, rettentő eset!

Károly. Megtámadtatott?

Szélházy. Kocsim felfordúlt, eltörött, és nekem egy egész félóráig gyalogolnom kellett.

Károly. Ezt a tapasztalást magyar útakon is igen könnyű megtenni; különben mely városokban tetszett mulatni?

Szélházy. Velenczében, Rómában, Párizsban — sokat, sokat láttam.

Károly. Mely ritkaság ébreszté leginkább figyelmét?

Szélházy. Velenczében egy gyönyörű leányt láttam! ach! egészen elbájolt; az után egy Pierrót a theátrumon, uram —

Károly. Megelégszem. Hát Rómában? ott a régi nagyság és hatalom sírjában? hol a szép mesterségek örök dicsőségben kérkednek, ott, hól a bedűlt omladékok is a régi világ urát nyilván hirdetik, nemde égi gyönyörűség lehet az ott való lakás?

Szélházy. Szép, szép! emlékezem, hogy igen jól mulattam magam, kivált igen édesen aludtam.

Károly. Kár volt a költségért, aludni otthon is lehet. És Párizsban?

Szélházy. Oly ebédet sehol sem ettem.

Károly. A magyar élelemért nem megy külföldre.

Szélházy. Mely vad gondolkodás! a jobb ízlés mindenkor az ebédnél kezdődik, az a világosodásnak legelső lépcsője; barátom! ott én oly étkekeket láttam, melyekről mi szegények nem is álmodunk. Ach! mely hátra vagyunk még!

Károly. Bár abban maradtunk volna hátra! de alig hiszem; a hívságban versenyt futunk minden nemzettel. Ki hasának él, ritkán él nemzetének.

Szélházy. Szívesen tanítanám az urat, de mennem kell, egy lehajló ág minden fürtjeimet lerontá. Nem, nem, kedves úr! nem mulathatok tovább, azt maga általláthatja. He Vilhelm! Azonban jóbarátok maradunk, ha mindjárt atyafiságos szövetségbe nem léphetünk is. Nekem az úr húga, Máli kisasszony tetszik, felette tetszik, jobban mint a kapitány leánya, de a sors — ach legyen elég. He Vilhelm, Vilhelm! (*Eltánczol.*)

Károly (*egyedül*). Ki érti ezt? és még is ő a szerencsés! gondatlan éli világát, minden szavát aranynyal fontolja, külsejét a község bámúlja és a majmolásban számos követőket talál; nemesebb érzeményt nem ismer, az állatok életét éli csak. Valóban! ha a gazdagság ily útra vezet, akkor a józan ész azt méltán megveti. Nem, ettől nem rettegek! De az ügyész! igaz, az is

egyetlen neméhen, de tisztelni kell sok szép tulajdonit. Most megyek kikémlelni a dolgot: mire a nap leszáll, megtudom mi zárja fel inkább az emberi szívet, az arany-e, vagy a hív szerelem. (*El.*)

HATODIK JELENÉS.

Perföldi, Lidi.

PERFÖLDY. Assecurálom a kisasszonyt, hogy szívemet mindeddig conserváltam, egy kis kutyácskán kívűl et sic porro, nem is emlékezem, hogy valamit sincere szerettem volna.

LIDI. Igen tetszetős! hát jövendő hölgyének avval kell szívét felosztani.

PERFÖLDY. Rogo, nem úgy van, szegényt ellopták a szolgám negligentiája miatt.

LIDI. És így hát szíve üres?

PERFÖLDY. Nem; újra megtölt szerelemmel és annak egész masszája a kisasszonyra szálla, minthogy ily bona fide mindent kivallott. Az felséges principium a kapitány úrtól, hogy csak a tiszta szerelem nyerje el leányát, és elváltoztatá ékes személyöket; mert igaz marad az, vett portékának nincs annyi érdeme, mint az ajándéknak.

LIDI. Nagyobb lelket gondoltam Perföldy úrban, mint hogy alacsony nyereség vezérelhetné; azért igaz vallást tettem.

PERFÖLDY. Ez a motivum nekem tetszik! derogál is az igaz szívű embernek. Én már régen azt decidáltam magamban, hogy ebben a dologban egyedűl szívemből procedálok, praemittálván azt, ha a meritumban megegyezhetek.

LIDI. De teszem azt: ha én szegény árva és nem a gazdag Baltafy leánya volnék?

PERFÖLDY. Akkor is leobligálnám magamat avval a conditióval, ha a szegénységgel primo ennyi virtus, secundo ennyi szépség egyesűlve volnának.

LIDI. Nemes érzés! szinte óhajtanám —

PERFÖLDY. Nem is recedálnék. sőt recapitulálom azt, a mit a kertben demonstráltam, hogy tudniillik a pénz nem mindenkor elegendő a házi boldogságra; de ha ez a punctum is existál, már akkor ugyan jobb.

LIDI. Én is úgy tartom; és nagyon örvendek, hogy oly férfiúra akadtam, ki egyenes szívvel s minden haszonkeresés nélkűl lép a Hymen oltárához.

PERFÖLDY. Én pedig gratulálok, hogy fortuitó ily kincsre akadtam. melyre fundálhatom szerencsémet. Én íme duplicálván kérésemet, még egyszer submittálom szívemet a kisasszony kegyes judiciuma alá, reménylvén. hogy favorábilis sententiát nyerek és elvégzem szívemnek involutus perét et sic porro —

LIDI. Tehát a mennyit az egész dologból értek —

PERFÖLDY. Örökre kívánnám lekötni magamat et sic porro —

LIDI. Tudom becsűlni, de előbb meg kell fontolnom.

PERFÖLDY. Optime! ily dolgokban sok dubium fordúl elő;

azért jókor praemoneálom a kisasszonyt, nehogy egyik pars megcsalódjék: deliberálja a kisasszony még egyszer a dolgot, confrontálja szívét az eszével. azután tessék velem közleni resultátumát, és én a competens forum előtt publicálni fogom, et sic porro.

HETEDIK JELENÉS.

Tamás, előbbiek.

TAMÁS (*borzasan besiet*). Tekintetes uram! oda vagyunk!

LIDI. Mi történt?

TAMÁS. Tessék kijönni, legyen bíró közöttünk.

PERFÖLDY. Ki citáltat? minek ez a sietség?

TAMÁS. A vendég inast megvertem.

PERFÖLDY. Micsoda violentina! és az?

TAMÁS. Visszavert engem.

PERFÖLDY. Hát minek az arbiter?

TAMÁS. Még is instálom, a másik úr is ott van.

PERFÖLDY. Mindjárt megvizsgálom a dolgot. Kisasszony, addig is recommendálom magamat, tüstént compareálok. (*El Tamással.*)

LIDI (*egyedül*). Veszedelmes játékba kaptam! Málit akarnám megmenteni, utóbb önön szívemet kell őriznem; mást akartam csalni és magamat csaltam meg. Ez a Perföldy minden szegletessége mellett szerelemre méltó, mert ritka embersége s nemes tulajdoni elfelejtetik azon hiányosságokat, melyeket egy tárgyban való munkálkodása reá bélyegzett. Különös! mást akartam kinevetni és majd engem nevetnek.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Máli, Lidi.

MÁLI. Mindenhol kereslek, szólj, segíts, tanácsolj kérlek! az atyám most parancsolt rám, hogy kezemet Perföldynek nyújtsam. Szólj! mit tegyek?

LIDI. Engedelmeskedjél.

MÁLI. Én Károlyt szeretem, másé nem lehetek. Lidi! beszéld le rólam valahogy kérőimet, mondj minden rosszat felőlem, gondolj ki ezer hibákat, csak hogy elálljanak tőlem.

LIDI. Ne félj! úgy sem kellesz velök.

MÁLI (*örömmel*). Hála Isten! Lidi! mely angyal szóla belőled? igaz? valóban igaz? nem kellek nekik? szólottál velök?

LIDI. Nem még, de a férfiak változók.

MÁLI. Ha nincsenek igazabb jeleid! menj! soha se szerettél. Ily szorúltságban elhágy bátorságod.

LIDI. Ezért adózol! megmutatom, engemet kérnek meg.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Károly, az előbbiek.

KÁROLY. Édes kedves húgom, mit végeztél?

LIDI. Édes kedves bátyám! én hallgatok.

MÁLI. Kedvesem, már csak magunkban bízhatunk. Lidi is ellenünkre dolgozik.

KÁROLY. Mindenen keresztűl török; míg karomat bírom, el nem ragadnak tőlem.

TIZEDIK JELENÉS.

Ferencz, az előbbiek.

FERENCZ. Csak igaz marad, egy leány több zavart okoz a háznál, mint száz férfiú.

KÁROLY. Úgy van Ferencz! előbb csendesség, békesség volt a háznál.

FERENCZ. Most az emberek nem is értik egymást, még is verekednek.

LIDI. És kik verekedtek?

FERENCZ. A vendég inasok; azon vesztek öszve, hogy melyik visz haza menyasszonyt és öklökkel mutatták meg egymásnak jussaikat. Én tettem mankómmal igazságot köztök. (*Titkon Lidihez.*) Kisasszony, én elvégeztem.

LIDI. Köszönöm, lesz áldomás!

FERENCZ. Szabad tehát igazságot szólnom? megúntam már hazudni.

LIDI. Csak rövid ideig hallgass.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Baltafy, az előbbiek.

BALTAFY. Alig várom, hogy megmenekedjem. Máli! fogadom, nem lesz több kérőd.

MÁLI. Nem is óhajtok.

BALTAFY. Tulajdon házában felforgatják az embert; olyan az udvarom, mint táborban a markotányos tanyája, hol a legények előre megiszszák a nyerendő préda árát, aztán se pénz, se bor.

FERENCZ. Kapitány uram! ha én kisasszony volnék, mind a ketten kosarat kapnának; majd jön egy szép huszár —

BALTAFY. Nem értesz ahhoz, agglegény vagy.

FERENCZ. Semmi az, tudom én most is mi a jó.

BALTAFY (*Károlyhoz*). Hát te min gondolkodol? talán menyekzős verseket csinálsz?

KÁROLY. Azon gondolkodom, hogy mindnyájan széjjel megyünk. Máli, én —

MÁLI. Károly!

KÁROLY. Valamely regementhez megyek.

LIDI. Elválik.

BALTAFY. Menj! nem tartóztatlak: azt kívántam ugyan, hogy segédem maradnál végső napjaimban, de ha kedved van, menj! A magyar szereti hazáját szolgálni és tudja is miért. Mennydörgő-rázta! szép huszár lesz belőled.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Margit, az előbbiek.

MARGIT. Az Istenért! tudjátok-e már? csata volt a háznál! emberhalál történt! az egész falu zendülésben van.

BALTAFY. Mit szólasz?

MARGIT. A vendégek duelláltak! Máli! ez igen nagy jele a szerelemnek. Értem is viaskodtak sokat a férfiak, ki pisztolylyal, ki karddal, ki ököllel harczolt; Isten bocsáj! egynek az orra hegyét lőtték el, egynek a fejét, mindjárt elbeszélem —

BALTAFY. Már ezzel is megelégszünk.

MARGIT. Az egyik kérő nem tetszik, igen sokat beszél, pedig én gyűlölöm a sok beszédű embert! Ah! már a másik, az kihallgatott; elbeszéltem neki egész életemet, és csak harminczkétszer ásítozott; már az boldog —

BALTAFY (*szavaba esik*). A ki süket és téged nem kénytelen hallgatni.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Szélházy, Perföldy és az előbbiek.

PERFŐLDY (*Szélházyhoz*). A mint mondám! a kölcsönös kék foltokat kell nekik büntetésűl imputálni; mert ha a dolgot megponderáljuk és investigáljuk, tehát azon fundamentomot találjuk benne, hogy a szolgák urokhoz való hűségöket demonstrálni akarván, egymást aggrediálták et sic porro.

SZÉLHÁZY. Az én emberem hív, meghal értem, érzékeny jó lélek.

PERFÖLDY. Az enyém nagy asinus, de jó ember; minden esetre jó volt a dolgot complanálni. (*Baltafyhoz.*) Engedjen meg domine spectabilis, hogy a famulusok excessusok miatt úri házát turbálták, már conciliáltuk.

BALTAFY. Semmi az.

PERFÖLDY. Minthogy szándékommal praeveniáltam a spectabilis urat, tehát most minden praefatio nélkűl azon objectumra inviálom, mely engem úri házába hozott.

SZÉLHÁZY (*félre*). Még szólani mer, holott tudja szándékomat. (*Baltafyhoz.*) Mon capitaine! tehát én is —

BALTAFY. Tessék szobámba jönni, ott végezzük; de azt előre bocsátom, hogy minekutána leányomat az urak közűl csak egyik veheti el, és neki szabad választást engedtem, harag ne legyen közöttünk.

PERFÖLDY. Sine dubio! egyik parsnak hátra kell állni, már azt a kisasszony decidálja; nekem már van securitásom et sic porro.

SZÉLHÁZY. Nyugodtan várom.

BALTAFY. Ha úgy tetszik. (*Perföldyvel el.*)

SZÉLHÁZY (*Lidihez*). Nemsokára üt az óra, mely szerencsémet zengi. (*Málihoz.*) Sajnálom! vígasztalja magát. (*El.*)

MARGIT. Mennek, nem is szólnak, pedig jelen kell lennem! Máli, mondd meg szándékodat, majd én beszélek helyetted, tudod, majd én ékesen adom elő. (*El.*)

KÁROLY. Máli, légy hát boldog!
MÁLI. Híved maradok, bármi történjék.
FERENCZ. Mi lesz mind ebből? (*El mindnyáján.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Lidi, Ferencz.

LIDI. Mindenre reá állott Károly?

FERENCZ. Nagy nehezen vettem reá, majd hogy magam is nem pityeregtem, midőn elbúcsúzott a Máli kisasszonytól, de még is kitett magán. És csak azon boszankodom, hogy előbb észre nem vettem szerelmöket, pedig megszoktam én látni, ha valami történik a háznál.

LIDI. Senki sem látta, hogy elment Károly?

FERENCZ. Senki, csak mi hárman, úgyszólván mi ketten, mert Máli azt gondolja, hogy örökre búcsút vett. Hehe! majd néz az öreg, elgondolom, miként mennydörgöttéz.

LIDI. Ferencz! ha jól végződik dolgunk, meghálálјuk a kend segítségét.

FERENCZ. Szívesen cselekedtem, ha mindjárt orrot kapok is a kapitány úrtól.

MÁSODIK JELENÉS.

Máli, az előbbiek.

MÁLI (*magában*). Mely szomorú a mi sorsunk, ha a dúrvább férfiúi ész intézi e földi pályánkat, ha hideg feltételek letiporják a szív édes gerjedelmét, nincs akkor támasza éltünknek, nincs semmi malasztja. Mit ér a magában élő asszonyi érzésnek a méltóság, mit a dicsőség, ha annak szíves rabjává nem lehetünk, kit igazán szeretünk. Atyám! megismerem jóakaratodat, de másképp rajzolja szememben magát a szerencse.

LIDI. Mely búsongás! Máli, mi bajod?

MÁLI. Kérdezheted? Lidi! te azon szép frigyet, melyet öszvehangzó szívünk mind eddig táplált, hidegen elszakasztád. Te tudtad Károly szándékát és titkoltad; te is, ő is megcsaltatok; kire bízhatnám ezután magamat? kinek hihetnék többé e földön? Csak egy nyomorúlt szót sem kérésemre! jég szívvel búcsúzott.

FERENCZ (*félre*). Én nem nézhetem, mint szomorog, mindent megvallok.

LIDI. Ferencz! férfiú kend?

FERENCZ. Eh, megállom én a sarat, bátran benézek az ágyú torkába, de egy szép szemnek a könnyeit — (*hirtelen Lidihez*). Szabad szólanom? nem?

LIDI. Nem, nem, még nincs idő!

Ferencz. Hát megyek. (*El.*)

Máli. Legalább azt mondd meg, mi vitte őt ily gyors eltökéltségre? nem hallád, hogy hívséget fogadtam neki?

Lidi. Atyádat nem akará felgerjeszteni, nem akart háladatlannak látszani szemében.

Máli. Az atyám jó, végtére engedett volna. Nem, ez nem mentség, ő nem is szóla atyámmal, nem, nem, ő nem szeretett.

Lidi. Légy nyugodt, jobb búval kezdeni s örömmel végezni.

HARMADIK JELENÉS.

Margit, az előbbiek.

Margit (*nagy bokrétával*). Megvan, estvére kézfogás, öröm, vígság, tánez — mindent elintéztem. Máli, az atyád valamit akar, a kertbe zárta el magát; de én a kis ajtón beszöktem, meglesém, ah! nem szabad szólanom, nagy ünnep lesz. Ím! vedd ezt a szép bokrétát, tulajdon kezemmel szakasztám, nézd, menyasszonynak való! Mit? te szomorkodol? jól van, jól, ha a szív tánczol, a szem sírjon. Oh édes leányom! hát én, én voltam aláverve, csak gondold el, három egész esztendeig sirattam pártámat, azon nap, hogy Kukoróczival megesküdtem, tizenkét kendőt sírtam tele. (*A bokrétát Málinak nyújtja.*) Ím, tűzd melledre.

Máli. Köszönöm fáradságát, édes néném, de nem használhatom, nem vagyok menyasszony.

Margit. Szinte úgy vagy mint én, magam is utolsó pillanatig tagadtam, már asszony voltam, mégis tagadtam; azonban nekem megvallhatod. Szólj édesem, melyiket választod?

Máli. Egyiket sem.

Lidi. Mi hajadon maradunk, valamennyi férfiaknak gyűlölséget esküdtünk.

Margit. Én is olyast érzek, senki többé ne kérkedjék szerelmemmel, nem, örökre bezárom mellemet — de majd elfelejtem, Máli! még fel sem vagy öltözve, mint illik a menyasszonynak, Isten bocsáj! pedig az a legelső, jer siess!

Máli (*félre*). Sehol sincs nyugtom. (*Margithoz.*) Mindjárt megyek.

Margit. A szép ruha az embert ajánlja, kedvelteti, én arra sokat tartok.

NEGYEDIK JELENÉS.

Szélházy, az előbbiek.

Szélházy. Mely kellemetes társaság!

Margit. Alázatos szolgálója.

Máli (*félre*). Így megmenekszem. (*El*).

Szélházy. Én jövök —

Margit. Mint van báró úr? épen most küszködöm húgommal (*hátra néz*). Máli! elment — bocsánatot kedves úr! de tovább nem lehet szerencsém, oh! annyi a bajom. Lidi! mulasd e drága urat, sajnálom — Máli! gonosz leány. (*El.*)

Szélházy. Tehát nemsokára a szerencse beszáll ezen házba.

Lidi (*ásítozva*). Mely boldogság!

Szélházy. Ezen édes ajaktól kívánnám hallani a szív vallását. Ah kedves! az én szívem mint ver, mint rugdalódzik!

Lidi. Ach! (*félre*) az enyém hallgat.

Szélházy. Értem ezen kívánatos sóhajtást, oh! értem ezen bájos ömledezést, látom szép szemének égi mosolygását, mely engem az idvességre ragad. Ach! miért nem tud a kisasszony francziáúl, hogy forró szerelmemet jobban le tudnám festeni, előadni, magasztalni, emelni —

Lidi. Én hív szerelmet óhajtanék, nem üres szavakat.

Szélházy. Hívség, hívség, mely közönséges szó; én az vagyok, az leszek, még a síron túl sem nézek másra.

Lidi. Valóban egészen el vagyok ragadtatva. (*Ásítozik.*)

Szélházy. És méltán, mert kérkedés nélkűl szólván, én nagy ember vagyok, személyemet nem is említem.

Lidi. Hogy érti azt báró úr, mit tart nagynak?

Szélházy. Mely kérdés, nem hiába nem ismeri a nagy világot. Kinek van szebb lova? kocsija —

Lidi. Akkor csak az erszény nagy.

Szélházy. Nálam forr az ember; játék, öröm uralkodik házamban.

Lidi. Minden szép, de tudom szebb tulajdonságok ékesítik báró urat, nagylelkűség, hazafiúság —

Szélházy. Megavúlt szó! tempi passati.

Lidi. Tudom, hogy egy részét annak, mit a szerencse adott, nemzete dicsőségére, méltóságára fordítja.

Szélházy. Szóljunk szerelmünkről.

Lidi. Kivált én nagy mértékben érzem —

Szélházy. Én az érzés tengerében úszom, melyben elmerűlnék, ha a kisasszony szívébe nem kapaszkodhatnám. Hah! mellem csatázik, fejem tétováz, elmém szaladgál. Hah! tőrt döfnék mellembe, ha nem szeretne és piros vérem ezt a helyet mosná — Íme! lábához borúlok — (*lábához esik*).

ÖTÖDIK JELENÉS.

Perföldy, az előbbiek.

Perföldy (*az ajtónál megáll*). Mit látok! mit hallok! levátát tartanak —

Szélházy. Alkalmatlan ember!

Perföldy. Minő localitásban találtam a bárót, talán de causa sanguinis tractált! liquidálja nekem ezt a kisasszony!

Lidi. A báró nekem örök hívséget ígért.

Perföldy. Protestálok, vagy más törvényszékhez relegálom.

Szélházy. Itt a kisasszony bíró; közöttünk, úgy vélem, a választás nem nehéz.

Lidi. Már az igaz,

Perföldy. Ez laesió! azonban a kisasszony legyen mediator közöttünk, kénye szerint, de ne praecipitanter manipulálja a dol-

got, úgy megelégszem. Reménylem, nem fogja revocálni az előbb igértet.

LIDI. Semmi esetre; az egész dolog állapotja csak egyben változik —

PERFÖLDY. Rogo! micsoda az?

LIDI. Még nincs idő, talán korán is fog jönni az igazság.

PERFÖLDY. Mely peremptoria exceptio! szívem perplexitásba jön.

SZÉLHÁZY (*félre*). Nem érti? nem kell a leánynak. (*Perföldyhez.*) Ezen dologban talán —

PERFÖLDY. Instálom, itt nincs helye az ingessiónak.

LIDI. Minden esetre azt előre bocsátom, hogy nem magam dolgát viseltem.

SZÉLHÁZY. Már ez kosár, valóságos kosár!

PERFÖLDY. Inconsulte nem szoktam cselekedni, ha bővebben informálni fog a kisasszony, tehát elállok az institutumtól.

LIDI. Én pedig örűlni fogok, ha szíves szándékomat átlátni s megismerni fogja.

HATODIK JELENÉS.

János, az előbbiek.

JÁNOS. Kisasszony! kapitány úr a kertbe kéri a vendég urakat.

LIDI. Jövünk.

SZÉLHÁZY. Sietve jön már a szerencsés idő, szívem már azt mélyen érzi, hogy nem vagyok ember, hanem az ég lakosa, már fel-, fel-, felemelkedtem.

LIDI (*Perföldyhez*). Ha úgy tetszik.

PERFÖLDY. Méltóztassék. (*Elvezeti Lidit.*)

SZÉLHÁZY. Oh mely édes az a gondolat! az ég nyitva áll, hol a karja kedves? (*Megfogja az inas karját.*) Ott, ott, látod? látod?

JÁNOS. Semmit sem látok.

SZÉLHÁZY. Hah! engem elragad, jer karjaimba! mely szép kezecske! (*A mint szájához viszi János kezét, megfordúl.*) Parbleu! mi volt ez? menjünk. (*El.*)

JÁNOS (*homlokára mutat*). Itt hibázik! (*El.*)

HETEDIK JELENÉS.

Kert, egy lugosban három űlés.

Baltafy, Ferencz, kertészek.

BALTAFY (*a kertészekhez, kik a lugost virágokkal ékesítik*). Igy! kész minden. Ferkó! ládd, az embernek öreg napjaira is marad öröm hátra; én oly szerencsés vagyok, mint ha az ellenséget megszalasztottuk volna.

FERENCZ. Örűlök, csak azért, hogy kapitány úrnak jó kedve van.

BALTAFY. Aztán Ferkó, ha egyet rikkantok, süsd el a mozsarakat, érted? egy salve végezze ezen örömnapot.

FERENCZ. Már kész minden.

BALTAFY. Most csak török muzsika hibázik. Ej Ferkó! a nagy sietségben elfelejtettük Hősváry óbestert meghívni. Ej! be sajnálom! de az esküvés után mindjárt küldj lovas postát, érted?

FERENCZ. Értem.

BALTAFY (*a kertészekhez*). Ti most elmehettek. (*Kertészek el.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

Margit, Máli, az előbbiek.

MARGIT. Én úgy boszankodom Málira; semmikép sem akar czifrán öltözni, pedig a menyasszony —

BALTAFY. Hadd kedvére!

MÁLI. Édes atyám! fájdalom, de kívánságát betöltenem lehetetlen; én ezekhez a kérőkhöz nem mehetek.

BALTAFY. Máli! mit mondottam? ne keserítsd öreg atyádat, ki tégedet úgy szeret.

MÁLI. Oh drága atyám! éltemet feláldozom, csak ezt ne kívánja.

BALTAFY. És mi okból gyűlölöd őket? Ha Szélházy nem tetszik, válaszd Perföldyt, az egy talpig derék ember.

MÁLI. Mind igaz, de én már, (*akadoz*) én szeretek.

BALTAFY. Mit szólasz?

MARGIT. Az átkozott könyvek! úgy van, megmondottam — Isten bocsáj! ha a sátán máskép nem tud incselkedni, tehát szerelmes verset ír.

BALTAFY. És kit szeretsz?

MÁLI. Károlyt, már ifjúságomtól fogva.

BALTAFY. Menydörgő-rázta! annak magam vagyok oka, azért volt oly különös az a gyermek.

MARGIT. Lássa az ember! mi nem történik nálam nélkűl a háznál.

BALTAFY. Nem, abból semmi sem lesz. Ferkó! küldd hozzám Károlyt.

FERENCZ. Lovára űlt és elment.

MÁLI. Örökre elbúcsúzott.

BALTAFY. Eh! megmosom, ha megjön, rossz gyermek!

MÁLI. Atyám! Atyám!

BALTAFY. Nem, már késő, kérők a háznál, kihíresítenek! már akár mit csinálsz, férjhez kell menned.

MARGIT. Úgy van édes leányom! az a czélja létünknek. Nézd, én már megérett asszony vagyok, még is ha valaki igen szépen kérne, feláldoznám magamat.

MÁLI. Atyám! kész vagyok mindenre, oh de ne tegye koczkára földi szerencsémet.

FERENCZ. Kapitány uram! én a jobb karomat teszem rá, hogy az egyik kérő pénzért jött hozzánk, különben alig ha messzebb nem keresett volna hölgyet, bocsánatot — de

BALTAFY. Nincs gondod arra, meg kell lenni. Máli szót fogadj.

MARGIT. Minek ezek az űlések?

Baltafy. Mi hárman fogunk leűlni! rendet kell mindenben tartani.

Margit. Jönnek már!

Baltafy (*Ferenczhez*). Menj a mozsarakhoz.

Ferencz. Nem jól megy a dolog! Szegény kisasszooy! (*Fejcsóválva el.*)

Baltafy (*Málihoz*). Leány! még egyszer mondom, ne ingerelj.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Lidi, Szélházy, Perföldy, János, az előbbiek.

Baltafy. Köszöntöm az urakat.

Margit. Nagyon örvendek! tessék leűlni.

Baltafy (*Margithoz*). Hallgas! állva szokás kérni. (*Málihoz.*) Jer Máli. (*Leulnek.*) Itt űl mellettem leányom! a mint értém, az urak közűl mindegyik óhajtja őt feleségűl; én neki szabad választást engedtem, azért. ha egyik hátra marad, harag ne legyen köztünk.

Szélházy (*félre*). Jól játszik az öreg, de okosabb emberekre talált.

Baltafy. Mi az értékemet illeti, mint látták uraságtok, annyi van, hogy bőségben táplálhat; nemesi jószágom minden készűlettel halálom után egyetlen leányomra száll. Így tehát a kérőké az első szó, tessék kinyilatkoztatni magokat.

Szélházy. Megvallom. ez a kisasszony a tökéletesség remeke, de a szívem máshoz vonszon. (*Lidire mutat.*) Itt áll. a kit választék.

Baltafy. Jól van, jól, Lidi is az én leányom. örvendek.

Szélházy. Triumph!

Perföldi. Én a dolgot resummálván, úgy conveniáltam magammal, hogy csakugyan a házasság szerelem nélkűl rózsákat nem terem, azért Lidi kisasszonynak nyújtom a kezemet.

Máli (*felugrik*). Hála Isten!

Baltafy (*hevesen*). Hah! mely szégyen! Jól van. jól, találok én férjet leányomnak. Menydörgő-rázta! mely megvetés! Jól van. Hé! Ferkó! Ferkó! — Még nagy a világ — még — (*mozsár durran.*)

Margit. Ah! mint ijesztgetik az embert.

Baltafy (*integet*). Megállj! Jancsi! fuss. ne lőjenek többé! fordítsd fel a mozsarakat. (*Jancsi el.*) Mennydörgő-rázta! a méreg megemészt, minden visszára megy.

Lidi. Édes bácsi! urak! tessék meghallgatni.

Ferencz (*előjön*). Mi történt?

Baltafy. Szegezd be a mozsarakat.

Lidi. Először is bátyámhoz fordúlok, kit mint atyámat tisztelek és megvallom, hogy ezeket az urakat megcsaltuk.

Ferencz. Úgy van bíz az. megcsaltuk.

Lidi. Nem tudom, haszonkeresés vagy tisztább akarat hozta-e ezen érdemes urakat házunkba. de azt tudtam, hogy bácsi Málit férjhez adni eltökélé, azt is tudtam, hogy Máli bátyámat szereti; azért bácsit késő bánattól, Málit szerencsétlen házasságtól meg-

menteni akarván, Baltafy gazdag leányának adtam ki magamat és ezen urakat avval hitettem, hogy bácsi tudni óhajtaná, melyik szeret igazán.

Perföldy. Jól allegál!

Szélházy. Szörnyű fátum!

Lidi. Ferenczet magát iktattam frigyembe, és híven segített. Ím ez vala hálóm, az urak beakadtak.

Máli (*Lidi karjába*). Lidi! kedves barátném!

Baltafy (*megszorúlva*). Hm, menydörgő-rázta! mit tegyek! Ha meggondolom — valóban — Lidi! jer mellemhez! több eszed volt mint nekem.

Máli. Édes atyám!

Baltafy. Nem haragszom, és hogy lásd — mely robajt hallok! a kertajtó nyílik. Jancsi nézd meg. (*Jancsi el.*)

Szélházy. Könyörgök! kit mondottam én csak?

Baltafy. Lidi hugomat.

Szélházy. Hát igen rosszúl mondottam, Máli kisasszonyt értettem.

Baltafy. Sajnálom! már késő; tessék máshol házasodni.

Szélházy (*félre*). Hah! keserű sors!

Perföldy (*félre*). Hogy consepuens maradjak, és collegáim ne vexáljanak — (*Lidire tekíntget.*) a leány szép, a nagyobb szállás megvan, ergo meg kell lenni. (*Baltafyhoz.*) Spectabilis! én szavamnak ura vagyok, Lidi kisasszonyt kérem házastársúl.

János. Hősváry óbester!

Baltafy. Az én barátom.

TIZEDIK JELENÉS.

Hősváry, az előbbiek.

Baltafy. Hozott Isten barátom!

Hősváry. Baltafy! van-e még leányod? tudd meg, én is kérő vagyok.

Margit. Különösen örvendek, hogy láthatom óbester urat, már régen nem volt szerencsém.

Hősváry. Jó napot anyám! ha! mint fel van virágozva.

Margit. Anyám! minő megbántás, ily öreg fiam még sem lehetne.

Hősváry. Barátom! hallom megint heveskedtél és leányodat erővel férjhez akartad adni.

Baltafy. Vége már; itt gondolom lesz egy pár! (*Perföldyre és Lidire mutat.*)

Perföldy. Ha nem prohibeálja spectabilis.

Baltafy. Legjobb áldásomat!

Hősváry. Most én szólok, de előbb is (*Málihoz*) édes kisasszony! én szíveért esdeklek, egy szép huszár nevében megkérem.

Máli. Az atyám felel helyettem.

Hősváry. Oly hamar el nem állok. He öcsém!

Ferencz. Durrongás lesz ennek a vége. (*El.*)

Hősváry. Talán több sikere lesz, ha maga megjelen.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Károly, az előbbiek.

KÁROLY (*huszár ruhában*). Atyám!

BALTAFY. Mennydörgő-rázta! gyermek! mi lett belőled?

MÁLI. Gonosz Károly! mely szorúltságba hoztál.

HŐSVÁRY. Hozzám jött, megvallott mindent; én visszahoztam és hív szerelmöknek szószólója vagyok.

BALTAFY. Köszönöm barátom! hogy többé el ne szökjék, tehát örökre leláncolom. (*Málit Károlyhoz vezeti.*) Legyetek szerencsések.

PERFÖLDY. Öcsém uram, gratulálok!

SZÉLHÁZY (*félre*). Mely unalmas érzékenységek! (*Baltafyhoz*). Magamat ajánlom. köszönöm barátságát.

BALTAFY. Nincs mit.

SZÉLHÁZY. Ach! mely hátra vagyunk. (*El*).

BALTAFY. Elhiszem; kiben a nemzetiség kihalt, az nem találja fel magát hazájában. (*Lidihez*). Mint látom —

LIDI. Ha jobban megismerjük egymást —

PERFÖLDY. Reménylem nem ellenzi szerencsémet et sic porro.

BALTAFY. Barátim és ti kedvesim, ez a nap tehát gyönyörűen végződött. (*Mozsarak durrognak*). Vegyétek egymást és éljetek a haza javára, díszére, dicsőségére. (*Károly s Máli az öreg mellére borúlnak; a kárpit lefordúl.*)



A Pártütők.

EREDETI VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székes-Fehérvártt, 1819, november 23.)

(1819.)

SZEMÉLYEK:

Hajnalfi László, gazdag kereskedő.
Elek
Mili } testvére gyermekei.
Rózi
Elősdy hadnagy.
Tóházy Károly.
Körmösdy, táblabíró.
Öregbíró.
Bíróné.
Notárius.
Palkó, a fia.
Kántor.
Törvénybíró.
A helység kovácsa.
Jakab, Elősdy inasa.
Hajnalfi inasa.
Hajnalfi vendégei, tanácsbeliek, helység lakói.

A dolog történik egy szabad helységben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Hajnalfi lakása.

HAJNALFI (*egyedül belép*). Hát igaz még is, hogy az ember teljes nyugalmat nem talál, bár mely szegletébe vonúljon e földnek! Ezen helységben gondolám minden zavar nélkűl folytatni éltemet, és ím itt is háborgatnak szomszédim; rontják, rabolják értékemet; pedig azt sem tudják, mely szenvedély készteti őket. Valóban türelmemet igen megkísértik.

MÁSODIK JELENÉS.

Inas, az előbbi.

INAS (*leveleket hoz*). A posta megérkezett, itt az újság több levelekkel. (*Általadja és elmegyen*).

HAJNALFI (*egyedül, a leveleket felbontja*). Üdvözlő levelek nevem napjára, sok szerencse-kívánás. (*Félre teszi.*) Eh! elévűlt szokás, nem kapok rajta. A jóakaróm úgy is mindenkor jót kíván, a rossznak csak puszta szokás. (*Más írást vesz fel*). Újság! valjon mi történik a világban? Mióta elvonúltam tőle, csak hazám érdekel. (*Olvas.*) „A nemzeti színjátszó-társaság több helyeken már tartós lábra kapott és avval a reménynyel kecsegtet, hogy e hasznos igyekezet hazámban elterjedvén, ezen nemesebb részét a szépmesterségeknek nemzetünk is méltányolni fogja.“ Hála az ég urának! Hát azt is megértem, hogy édes honi nyelvünk újra feldíszlik s a magyar is szelídebb éleményeknek helyt adván befogadja az örömet lehelő Helikon szűzeit. Ez a hír egészen felvidámít.

HARMADIK JELENÉS.

Elek, az előbbi.

ELEK. Kedves bátyám! oly magányosan? Örvendek, hogy szeméből valami titkos öröm szikrázik.

HAJNALFI. Ki ne örűlne, ha hazáját szereti, a kiben ez a szent érzés még ki nem halt? Olvasd. (*Általadja az újságot Eleknek, ki azt általfutja*). Nemde méltó ok az örömre?

ELEK. Kellemetes újság!

HAJNALFI. Öcsém! előmegyünk! akármit kiáltoznak ellenségünk, előmegyünk, ellenére a sok elfajúltaknak.

ELEK. A világosodásnak és a nyelv tisztúlásának legelső lépése, hála azon jó hazafiaknak, kik fáradhatatlan dolgoznak.

HAJNALFI. Nem az unalom, nem az idő elölése végett örvendek ezen intézetnek, mert a lelkes ember úgy is mindenkor elég

magának, és az üres szívűt a legszebb theatrum sem mulatja; de a nemzetnek csínosodása. a nyelvnek pallérozása terjed el általa. Minden nemzet megörökíti hőseit és az utóbbi világnak tetteiket előadja, csak mi maradnánk hátra? Hány nagy királyokkal, hány világismerte vitézekkel bővelkedik történetünk, és nem volna ecsetünk azokat festeni? nem volna elég erőnk azokat sírjokból felszólítni?

ELEK. Mint elragadtatik édes bátyám.

HAJNALFI. A szív lángol és szemem vígan nézi a jövendőség idomjait, már bátran merem kiáltani; előmegyünk öcsém! ma nevem napján szebb öröm nem érhetett volna; szinte elfelejtem, hogy hátra maradt ifjúságom, és ezen napot már ötvenkétszer számlálom. Add ide az újságot. *(Elek néki adja.)* Így, ha rossz kedvem lesz, ha az irígység, rágalmazás nevemet tapossa, akkor ezt olvasom és felvidúlok. Oh ha minden ember úgy tekintené azon intézetet, ha becsét, érdemét úgy általlátná, *(sóhajtozva)* eddig —

ELEK. Eddig nem kellene titkos irígységgel másokra néznünk és hátramaradásunkat pirúlva vallanunk. Én is majd a kettős öröm között elfelejtém miért jöttem. Édes bátyám, én —

HAJNALFI. Elég fiam, tudom mindenkor jót kívánsz.

ELEK. És igaz hálával vagyok annyi jótéteményéért.

HAJNALFI. Mind eddig érdemes voltál reá, sőt áldom a szerencsét, mely engemet azon karba helyeztetett, hogy jót tehettem veletek.

ELEK *(érzeménynyel)*. Jó bátyám!

NEGYEDIK JELENÉS.

Mili, Rózi és az elöbbiek.

MILI. Édes bácsi! minthogy —

RÓZI. Neve napját szerencsésen elérte —

MILI. Tehát mi is hálaadó szívvel —

HAJNALFI. Jól van kedves leányaim, köszönöm. Hát semmi kéréstek sincs?

ELEK. Atyai szorgalommal mindenről gondoskodott, a mi csak szükséges.

HAJNALFI. A mai napot vígan szeretném tölteni; kit hozassak ki a városból? Ti hallgattok, leányok?

RÓZI. A kit tetszik.

HAJNALFI. Hát Mili?

MILI. Én? én nem tudom.

HAJNALFI. Az öreg majort?

MILI *(félre)*. Az öreget?

HAJNALFI. Vagy a doctort?

RÓZI *(félre.)* A doctort!

HAJNALFI. Látom nem akartok szólni, tehát hozassatok ki a kit akartok.

MILI. Édes kedves bácsi!

RÓZI. Mely felséges gondolat!

HAJNALFI. Most a kertben megyek, hallom, a szomszédok megint minden oltoványimat lerontották.

MILI. Azok a rossz emberek!

ELEK. Én lesre megyek és ha valamelyiket rajta kapom, tehát —

HAJNALFI. Legyünk békén, majd megúnják azt is, ha látják, hogy nem boszankodom érte, majd megmásúlnak, ha egyszer megismernek.

ELEK. Bátyám jóságával új fegyvert ád kezökbe.

HAJNALFI. Én a békét szeretem, gyűlölöm a perlekedést. Édes gyermekeim! a mai nap tehát egészen kényetekre van bízva — kiki úgy és avval mulassa magát, a kivel és hogyan tetszik. (*El.*)

ELEK. Mely kegyes irántunk! én előre örvendek, hogy mi is neki ma kis váratlan örömet csinálhatunk. Mili! Rózi! tudjátok-e már rollétokat?

MILI. Én tudom.

RÓZA. Minden hiba nélkűl.

ELEK. Az jó, de meg nem foghatom, hogy barátim még most sem írtak.

MILI. Magok jönnek levél helyett.

RÓZI. Okosabb is.

ELEK. De némely okokra nézve szerettem volna tudni szándékodat, hogy ma estve fel ne akadnák, a hadnagy —

MILI (*hirtelen*). Az eljön, bizonyosan eljön, ha törik szakad.

RÓZI. Károly el nem marad, ha mindjárt a világ felfordúl.

ELEK. Úgy? látom a szív igen kész a jövendölésre. Hát megnyughatom?

MILI. Teljesen.

ELEK. Azt írtam nekik, hogy estve felé jőjenek, és a kertfalon szökjenek házunkba, nehogy bátyánk őket megsejdítse. Ti várjátok őket és egyenesen a nagy szobába vezessétek.

MILI. Előre örűlök mint néz, mint mosolyog majd a bácsi.

ELEK (*enyelegve*). Mili! mit gondolsz? a hadnagy igen természetesen játsza majd a szerelmest.

MILI (*elfordúl*). Bátyám!

ELEK. Semmi az, mind szegény bűnösök vagyunk: de most jertek, készítsük a játékszínt, hogy utóbb ne kelljen bajlódni, de okosan, leányok! senki észre ne vegyen.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Hajnalfi, az előbbiek.

HAJNALFI. Gyermekek! hol van a nagy szoba kulcsa? nem találom sehol, az ablaktáblák is be vannak zárva.

MILI (*félre*). Szépen vagyunk.

ELEK (*félre*). De rosszkor jött ez a kérdés. (*Hajnalfihoz*). Nem tudom, én, nem láttam, nem hallottam —

HAJNALFI. A kertből akarnék némely virágokat más egyéb szerszámokkal együtt berakatni, nehogy azt is ellopják, hiszen a szoba üres —

Mili. Édes bátyám! megvallom, de ne haragudjék, én a kulcsot elvesztettem.

Hajnalfi. Semmi az édes leányom! a lakatos majd felzárja.

Mili. Úgy de a lakatos nincs itt.

Hajnalfi. Hová ment?

Mili (*megszorúlva*). Meghalt.

Hajnalfi. Úgy? már akkor csakugyan nem jöhet, sajnálom a szegényt, jó ember volt.

Elek. Talán a kertházban is elállhatnának a virágok egy-két napig, míg, míg —

Mili. Míg a lakatos megjön.

Hajnalfi. Előbb mondtad, hogy meghalt.

Mili. Ah! ha más lakatos jön, azt akarám mondani.

Hajnalfi. Nem bánom, tehát ott is elállhat.

Mili (*félre*). Hála Istennek.

Hajnalfi. Jer Elek, rakjuk el a virágokat.

Elek. Szívesen. (*Elmennek.*)

Mili. Szükségből szabad hazudni.

Rózi. Csak használjon, és a lakatos addig fel ne támadjon. (*El mind a ketten.*)

HATODIK JELENÉS.

Az öregbíró háza előtt. Jobbra egy fekete tábla, melyre mindenféle czédulák vannak ragasztva, balra a kaloda áll.

Kisbíró (*egyedül, egy czédulát ragaszt a táblára, kevéssé tántorog*). Ez is megvan. Nehéz hivatal az a bíróság, magára sem tud az ember vigyázni és másra vigyázzon. Hehe! be jó bora van annak az öregbírónak! nem hiában, könnyen jut hozzá. Köztünk szólván, csak egy pintet ittam meg, kicsit még is a fejembe ment.

HETEDIK JELENÉS.

Kovács, az előbbi.

Kovács. Jó napot kisbíró.

Kisbíró. Servus komám!

Kovács. Mit csinál kend itt?

Kisbíró. Hivatalomba' járok el.

Kovács. Látom az egyenes állásról. Komám! egészségére váljék.

Kisbíró. Köszönöm, servuš. De igazán, olvassa kend, ha nem hiszi, oda akasztottam a táblára.

Kovács. Könnyű olvasni, ha az ember a betűket ismeri. Mi van benne?

Kisbíró (*fontosan*). Az egyik czédulán az van: a mai naptól fogva egy polgár se merje magát leinni.

Kovács. Ki tilthatja azt meg?

Kisbíró. Négy garas büntetés alatt.

Kovács. Különös.

KISBÍRÓ. Komám! nincs pénz a helység cassájában.

KOVÁCS. És arra kend fog vigyázni?

KISBÍRÓ. A másikon a limitatio van.

KOVÁCS. Mindig limitálnak kendtek, és mindig drágább lesz.

KISBÍRÓ. Mem is azért van az, hogy megtartsák, csak hogy ott függjön. Az ördög lenne bíró, ha mindent az írás után kellene cselekedni.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Bíróné, az előbbiek.

BÍRÓNÉ (*a kisbíróhoz*). Volt kend komám asszonynál?

KISBÍRÓ. Most sietek.

BÍRÓNÉ. Mely restség, mely tunyaság! Azért fizeti kendet a helység, hogy engemet szolgáljon; tüstént menjen kend, s egyszersmind a kisebbik asszonyomat is tisztelem és egy kis lúdtorra szívesen látom.

KISBÍRÓ. Sietek. (*Lassan el.*)

BÍRÓNÉ. Sok baja van az embernek, mindig perelni kell; kendre is panaszom van kovácsmester, már mióta kértem szenet, és még most se küldött kend.

KOVÁCS. Mikor magamnak sincs.

BÍRÓNÉ. Semmi az, a becsülettudó ember mindig az elöljárót tekinti először, azután magát, érti kend?

KOVÁCS. Ha lesz, adok, de most se szén, se munka, se pénz? olyan az erszényem mint a fúvóm, egyikbe sincs szusz. Isten kenddel. (*El.*)

BÍRÓNÉ (*egyedül*). Mint romlik a világ! ezelőtt ha az öregbíró valamire pillantott, már avval megkinálták az emberek, most a kérésre is alig adnak.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Öregbíró, az előbbi.

BÍRÓNÉ. Megjött kend? soká oda maradt.

ÖREGBÍRÓ. Az ember mulat, de végez.

BÍRÓNÉ. Hát csak keresztűlvitte kend a tanácsban, hogy a helység majorját bírhatjuk?

ÖREGBÍRÓ. Szerencsésen, a tanács úgy végezte; minthogy én a helység javára fáradhatatlan dolgoztam és ezen veszélyes időkben az öregbíróságot okosan viseltem, tehát háladatosság jeléűl a majort holtomig bírhatom és használhatom. De Sári! más újság is van, bíró maradtam megint.

BÍRÓNÉ. Senki sem volt ellene?

ÖREGBÍRÓ. A templomatya sokat beszélt, és a mint mások mondották, igaza is volt: de lenyomtuk. Hanem a notáriusnak is kell valamit adnunk, érted? mert — no, hiszen tudod, egyik kéz a másikat mossa.

BÍRÓNÉ. Hiszen neki is valamit majd csak találunk. No most megelégszem kenddel.

ÖREGBÍRÓ. Aztán Sári lelkem egynéhány tanácsbélinek áldomást igértem, talán csak meg kellene adni.

BÍRÓNÉ. Majd estvére, legalább ha valamelyik leiszsza magát, a köznép ne lássa; elkészítek én mindent. (*Be a házba.*)

ÖREGBÍRÓ (*egyedül*). Akárki mit mond, ez az én feleségem derék egy asszony, csíntalan ugyan, többször jól lehord, de esze van — majd több mint nekem. Mióta elvettem, mely jól megy bíróságom! azelőtt minden úntalan megkardlapoztak a katona urak.

TIZEDIK JELENÉS.

Notárius, az elöbbi.

NOTÁRIUS. Öregbíró uram! etiamque kedves komám uram, hogy van kend?

ÖREGBÍRÓ. Jól, jól, csak a sok gondok — tudja kend, a helység rajtam fekszik.

NOTÁRIUS. Hát csak tűrhető, de nálam ad animam, a miseria beszállt.

ÖREGBÍRÓ. Hogyhogy?

NOTÁRIUS. Az a rossz fiam ezer galibát okoz.

ÖREGBÍRÓ. Pedig tudós fiú, már verseket is csinált, aztán fél tuczat iskolát eljárt.

NOTÁRIUS. Feje jó van, csak az atyjára ütött! aztán a philosophia mellett ugrált, ma holnap doctor lett volna; de korhely — gondolja el komám uram, már szerelmes.

ÖREGBÍRÓ. Ne beszéljen.

NOTÁRIUS. Ad animam, szerelmes.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Bíróné, az elöbbiek.

BÍRÓNÉ (*már ezelött hallgatódzott, erre kiszalad*). Kibe, kibe komám?

NOTÁRIUS. Szolgája az asszonynak, humillimus komám asszony.

BÍRÓNÉ. Kibe szerelmes?

NOTÁRIUS. Instálom, én nem, hanem a fiam.

BÍRÓNÉ. Szóljon már komám uram, alig várom.

NOTÁRIUS. Annak az úrnak abban a nagy kőházban a leányába — nem is — tudja Isten micsodájába.

BÍRÓNÉ. Mentsen Isten! azok rossz emberek.

ÖREGBÍRÓ. Ej, ej Sári, látod ezt még nem tudtuk.

NOTÁRIUS. Ad animam úgy van, mindennap a kert alá jár fütyölni és furulyázni; most kaptam rajta.

BÍRÓNÉ. Az nem jó, azt ne engedje komám uram.

NOTÁRIUS. Nem is szenvedem, most vettem a dolgot kérdésre, és a gyermek mindent megvallott.

BÍRÓNÉ. És melyik tetszik neki?

NOTÁRIUS. Maga se tudja, úgy tartom mindenik. De megmondtam neki, hogy ha még egyszer oda megy, tehát kitöröm a nyakát, aztán elűzöm házamból.

ÖREGBÍRÓ. Jól cselekszi komám uram, az ifjúságot meg kell zabolázni.

BÍRÓNÉ. És szívesen látják, hallják őtet?

NOTÁRIUS. Úgy vallja, hogy igen szeretik, mert ha meglátják, felette nevetnek; el is hiszem, az ifjú szép, hozzám hasonlít; de semmikép nem engedem — kölönben a Hajnalfi gazdag ember.

BÍRÓNÉ. Az ám, de hogy lett gazdag?

ÖREGBÍRÓ. Sári! ez nagy kérdés, valóban egy öregbíróhoz beillenék.

BÍRÓNÉ. Ő hirdeti ugyan, hogy a háborúban szerezte értékét, de nem igaz, mert más ember ott megszegényedik.

NOTÁRIUS. Optime! jó argumentum!

ÖREGBÍRÓ. Aztán az a tiszt, a ki nála meghalt, komám! abba' titok van.

BÍRÓNÉ. Az a sok vendég! nem ok nélkűl járnak hozzá.

NOTÁRIUS. Esznek, isznak, dobzódnak.

BÍRÓNÉ. Hogy fel ne ébredjen a lelkiismméret.

ÖREGBÍRÓ. Templomba nem jár.

BÍRÓNÉ. Fél az istentől.

NOTÁRIUS. A kalapját szemére húzza, senkire sem néz.

BÍRÓNÉ. Retteg az emberek szemétől.

ÖREGBÍRÓ. Aztán minden kárt elszenved, pedig az ember szól a magáéért.

BÍRÓNÉ. Rossz emberek.

ÖREGBÍRÓ. Gonosztévők.

NOTÁRIUS. Ad animam! vétekkel tölt, bűnökkel terhelt és gonoszsággal tetézett az egész házok.

ÖREGBÍRÓ. Bár csak valami titokra jöhetnénk.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Kántor, az előbbiek.

KÁNTOR. Áldás és szerencse szálljon kendtekre!

BÍRÓNÉ. Isten hozta Kántor uramat!

ÖREGBÍRÓ. Megjött kend a városból?

KÁNTOR. Igen, most szállok le a kocsiról.

NOTÁRIUS. Mi újság?

KÁNTOR. A collegámnak torka fáj, egy embert vesztettek el, a Dunán egy hajót láttam gőzből, aztán a szüretbe egy tüzes kígyót eresztettek a levegőbe, én kérdeztem mi lehet az, hát az emberek azt Ráchelnek nevezték.

ÖREGBÍRÓ. Hm! hm! mi nem történik a világba'.

KÁNTOR. Aztán egy ember a városon kívűl hordóba űlt és elútazott a levegőbe.

NOTÁRIUS. Mit mond kend? és merre ment?

KÁNTOR. Amerikába, puskaport vitt.

ÖREGBÍRÓ. Bizony messze lehet, a Kistűkör szerint majd négyszázezer mérföldnyire van.

KÁNTOR. De én is hozok ám valamit.

NOTÁRIUS. Új nótákat?
KÁNTOR. Levelet.
BIRÓNÉ. Kinek, kinek?
KÁNTOR. Hajnalfi uramnak.
BIRÓNÉ. Hadd lássam.
KÁNTOR (*egy levelet vesz elő és a bírónénak adja*). Itt van. Már haza akartam jönni, hogy egy úr megszólít és azt kérdi, hogy hol lakom; én megmondtam, és ő mindjárt ezt a levelet nyomta kezembe; adja be kend, úgymond Hajnalfi úr házába. Igen örűlni látszott. Ím elhoztam.
BIRÓNÉ (*félre*). Ebből valamit kitanúlhatnánk. (*A levelet forgatja.*)
NOTÁRIUS. Mi lehet ebbe' a levélbe'?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbiek.

KISBIRÓ. Voltam a komáknál, itt lesznek mindnyájan.
BIRÓNÉ (*a levelet vizsgálja*). Azt szeretném csak tudni, mit írnak. (*Egy részét felnyitja.*)
ÖREGBIRÓ (*kisbíróhoz*). Te megint leittad magadat?
KISBIRÓ. Engedelméből egy keveset.
ÖREGBIRÓ. Nem tudod, hogy tiltva van?
KISBIRÓ. Hehehe! minket nem illet — mi bírák vagyunk.
BIRÓNÉ (*a levelet egészen felszakasztja és mintha megijedne, a földre ejti*). Jaj nekem! a pecsét eltörött, nyitva a levél; mit csináljunk?
NOTÁRIUS. Ne ijedjen meg komám asszony, megcsinálom én azt.
ÖREGBIRÓ. Már mondtam, hogy a levél tudós portéka, nem asszonykézbe való.
BIRÓNÉ. Mit gondolnak kendtek, nem jó volna elolvasni? talán —
KÁNTOR. Mond valamit öregbíróné asszonyom. Adja kend ide.
BIRÓNÉ. Itt van, csak siessünk.
KÁNTOR (*a levelet az öregbírónak adja.*) Öregbíró uram, tessék!
ÖREGBIRÓ. Én bíró vagyok, csak ítélni szoktam, nem olvasni.
KISBIRÓ. Itélni szoktunk mi, a közönséges ember olvasson.
NOTÁRIUS. Olvasom én. (*A levelet elveszi.*) No, vigyázzon kiki! (*Olvas.*) „Kedves barátom! vettem leveledet és nagyon örűlök azon plánumnak, melyet vélem közlöttél és szívesen abban segítlek. Mihelyst a nap hanyatlik, kocsira űlünk és hozzád sietünk, már én a járást tudván, társaimmal látatlan beszököm.“
BIRÓNÉ. Hallják kendtek, már jön: szöknek.
NOTÁRIUS (*olvas*). „Ha a dolog jól elsűl, és a major Luizájával a mérget szerencsésen megitta, tehát —
BIRÓNÉ. Nagy Isten! méreg! (*A jelenvalók mind közelebb mennek a notáriushoz.*)
KÁNTOR. Valóban méreg,
NOTÁRIUS (*olvas*). „Tehát vígan töltsük az estvét.“

BIRÓNÉ. Sátánok! még vigadni is tudnak a gyilkosság után.

NOTÁRIUS (*olvas*). „A praesidenst megragadtam."

BIRÓNÉ. Oda vagyunk!

ÖREGBIRÓ. Ez pártütés.

KÁNTOR. Rebellió!

NOTÁRIUS (*olvas*). „Nem akart ugyan oly későn jönni, de szép szavakkal még a reá vettem; ő csak legyen közöttünk, majd elfelejti gondját."

ÖREGBIRÓ. Hallatlan, égbe kiáltó bűn!

KÁNTOR. A ministert megölik.

NOTÁRIUS (*olvas*). „A marsall Kalb —"

ÖREGBIRÓ. Megálljon kend komám! ezt nem értem.

NOTÁRIUS. Bíz én sem.

BIRÓNÉ. Magam sem.

ÖREGBIRÓ (*tünődve*). Kalb, Kalb, oly ismeretes szó. Sári lelkem! menj be a szobába, az almáriom felett van egy vastag könyv a Csízió mellett: hozd ki csak.

BIRÓNÉ. Megyek, de tovább ne olvassák kendtek.

ÖREGBIRÓ. Nem, nem, csak siess. (*Biróné be a házba.*) No mit mondanak kendtek ezekhez? nem mondtam, hogy azok rossz emberek? Ez pártütés, valóságos pártütés.

NOTÁRIUS. Rettentő merészség! itt helységünk közepén gyilkolni.

KÁNTOR. Az embert megétetni.

KISBIRÓ. Megjártuk, nincs katona a helységben.

BIRÓNÉ (*kijön a házból*). Itt a könyv!

ÖREGBIRÓ. Ebben mint hallom sok szavak vannak, egy útas deák hagyta nálam, kántor uram kend tudós, nézze meg.

KÁNTOR. Szótár, mindjárt felkeresem.

NOTÁRIUS. Kalb — hallottam én azt sokszor a heti vásárban, de kiment az eszemből.

KÁNTOR. Ká, ká, megvan, tehát Kalb! bornyú —

VALAMENNYIEN. Bornyú!

ÖREGBIRÓ. Mely gonoszság! egy főméltóságú marsallt bornyúnak nevezni.

NOTÁRIUS. Blasphemia!

BIRÓNÉ. Eretnekség!

KÁNTOR. Crimen laesae! halál van reá téve.

NOTÁRIUS. Halljuk! tovább olvasom, hogy az egész conjurátiót pontok szerint tudjuk. (*Olvas.*) „Marsall Kalb — alias bornyú — mediciniroz ugyan, de a pisztolyt még is mellének szegezem."

BIRÓNÉ. Pisztolyt, mentsen Isten!

KÁNTOR. Puska!

KISBIRÓ. Ágyú!

ÖREGBIRÓ. Már bizonyos, rettentő dolog! mely hadi eszközökkel járnak!

NOTÁRIUS. Silentium! (*Olvas.*) „Szegezem — a öreg muzsikusnak készíts jó bort, hogy elfelejtse leánya halálát."

ÖREGBIRÓ. Az igaz, sok rossz emberekhez volt szerencsém mióta öregbíró vagyok, de ezekhez hasonlót nem láttam.

BÍRÓNÉ. Gyilkolni, ölni, rabolni! muzsikussal járnak.
KÁNTOR. Valami rossz czigány lesz.
NOTÁRIUS (*olvas*). „Holnap tüzelünk.“ (*Megijedve elejti a levelet.*) Incendium, gyújtogatás!
BÍRÓNÉ. Oda vagyunk! felgyújtanak, kirabolnak, megölnek, aztán még — oh ezek a rossz férfiak.
KÁNTOR. Be jó, hogy magamnak nincs házam; a mesterház úgy is rossz.
KISBÍRÓ. No most bökje kend meg a homlokát öregbíró uram! itt az ínség la!
NOTÁRIUS. Háború.
KÁNTOR. Döghalál.
BÍRÓNÉ. Végső ítélet!
KISBÍRÓ. Én azt javaslom, hogy előre hordozkodjunk ki, nehogy utóbb későn lenne; mert ezek az emberek majd szelet is csinálnak, hogy a tűznek több ereje legyen.
BÍRÓNÉ. Nagy Isten, elveszünk!
NOTÁRIUS. Ne pityeregjen, ne sopánkodjék kend édes komám asszony, a tanács sok fejből áll, és annyi cáputban csak némely eszecske is találtatik.
KÁNTOR. Nem kell mindjárt reszketni, ha az ember fél is; notárius uram igen bölcsen beszél.
ÖREGBÍRÓ. Kisbíró vedd fel a levelet. (*Kisbíró megteszi.*) Komám uram, nótárius uram! térjen magához, olvassa tovább.
NOTÁRIUS (*olvas*). „Tisztelem Milit, azt üzenem, hogy ne féljen, jól fog menni.“
BÍRÓNÉ. Az a kedvese, már bizonyos!
KÁNTOR. Kérem szépen, ki van aláírva?
NOTÁRIUS. N. N.
ÖREGBÍRÓ. Már a név sem jó!
NOTÁRIUS. Instálom, a két N csak annyit tesz, hogy nincs név alatta.
ÖREGBÍRÓ. Az ország boldogsága mitőlünk függ, oda az egész uradalom, ha azt nem hátráltatjuk.
BÍRÓNÉ. Most jöttünk nagy nehezen a majorhoz s már elégjen.
ÖREGBÍRÓ. Mit dörmögsz Sári.
BÍRÓNÉ. A major megég.
NOTÁRIUS. Ej komám asszony! az a major nem ház, de az ember, ad animam, az ember!
KISBÍRÓ. Katonaember gyalog jár, de lovon űl.
ÖREGBÍRÓ. A dolog fontos.
NOTÁRIUS. Nem oly fontos, mint sürgetős.
KÁNTOR. Nem oly sürgetős, mint veszedelmes.
ÖREGBÍRÓ. Ily nehéz állapotban egy okos emberre volna szükség. Magamtól az igaz sok kitellik, de mégis, — no tudják kendtek, az ember nem mindentudó,
BÍRÓNÉ. Oh fájdalom! az egész helyiségben nincs egy okos ember.

Notárius. Instálom. tessék engemet excipiálni.
Kántor. Én ex officio bölcs vagyok.
Öregbíró. Mint mondám, egy bölcs tanács sokat használna: mit gondol notárius uram?
Notárius. Én ha a dolgot megtekintem, megfontolom, megvizsgálom: tehát először — semmit sem gondolok; másodszor — abba' maradjunk öregbíró uram.
Öregbíró. Hej kisbíró!
Kisbíró. Hallom uram; megyek már. (*El akar menni*).
Öergbíró. Megállj! nem is tudod mit akarok.
Kisbíró. Vagy úgy!
Öregbíró. A tanácsbélieket hajtsd összve: mondd meg nekik, hogy pártütés van a helységben, a ministert hozzák, siess, de titkon tartsd a dolgot, érted?
Kisbíró. Értem. megyek, sietek. (*Lassan el.*)
Bíróné. Én a tiszteletesnével addig tanácskozom. (*El.*)
Kisbíró (*visszajön*). A bort rovásra hozzam? vagy pénzt ád öregbíró uram?
Öregbiró. Rovásra. csak siess —
Kisbíró. Szaladok. (*Lassan el.*)
Öregbiró. Akár hogy forgatom, hányom, vetem elmémet, tehát úgy rémlik, hogy valami tudós úrra még is szükségünk volna, mert szerencsétlenségünkre még helységünkbe' pártütés se volt.
Notárius. Hiszen ha csak tudós ember szükséges, én és kántor uram csakugyan olvastunk valamit.
Kántor. Kádár históriáját szó nélkűl tudom.
Öregbíró. A járásbeli szolgabírák szederivárban vannak —
Notárius. Instálom! talán sedrián —
Öregbíró. Mindegy az, tehát azokért késő lesz menni, a város messze, mire kijöhetnek, egy követ sem találnak helyén —
Kántor. Én azt javaslom — más semmit —
Notárius. Az nem sok, komám uram.
Öregbíró. Talán tekintetes Körmösdy táblabíró urat otthon találnók.
Notárius. Igaz, ez a jó úr ért az ilyesekhez, a statáriumnál is assessor! őt kellene segítségűl meghívni.
Öregbíró. Hát notárius uram! a helység lovain csak siessen — kit mondtam is csak?
Notárius. Körmösdy táblabíró uramat.
Öregbíró. Ez a jó úr különös kegyességgel viseltetik hozzánk, őt kérje meg komám, hogy bölcs tanácsával mentse meg kedves hazáját.
Notárius. A diurnum iránt mit —
Öregbíró. Megteszszük a magunkét, ily állapotba nem lehet fösvénykedni.
Kántor. Helyesen! Csudálom öregbíró uram magaslelkű szívét.
Öregbíró. Kántor uram addig mellettem paradérozhat a tanácsba'. Most rajta a gyűlésbe! (*El mindnyájan.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Tanácsszoba, közepén egy nagy asztal, körűl padok, jobbra egy más asztalon boros korsók.

Bíróné, kisbíró.

KISBÍRÓ (*rakosgat*). Úgy! minden kész, jöhet a tanács. Bíróné asszonyom, kend nem férfi, ki a tanácsházból!

BÍRÓNÉ. Én az ablakhoz állok, onnan hallgatom.

KISBÍRÓ. Hm! meg van ám tiltva.

BÍRÓNÉ. Semmi az, az asszonyoknak, kivált a bírónéknak, a dolgokba több befolyása van mint némely tanácsbélieknek.

KISBÍRÓ. Nem hiába, többször nem úgy történik, a mint végezünk. (*Körűlnéz.*) No nézze kend meg az asztalt, nemde értem hivatalomat? mely rend, itt űl öregbíró uram, itt notárius uram és a többi.

BÍRÓNÉ. Hibázik valami, hol a tinta, penna. kalamáris?

KISBÍRÓ. Ej biz elfelejtettem, mindjárt hozok. (*El a mellékszobába.*)

BÍRÓNÉ (*egyedűl*). Pártütés! már ki gondolta volna azt! majd bámúl az egész ország, ha megtudják, hogy egy asszony által jött ki, még pedig egy öregbíróné által. És úgy van; mert ha én fel nem töröm a levelet, a kántor beadja és estvére megbomlik a világ. Akárki mit mond, de jó ha az ember mindent meg akar tudni, látni, hallani. Látom, mint fog irígykedni a tiszteletesné, hogy én oly nagy hírre, névre kapok, majd ő se lesz különb mint én.

MÁSODIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbi.

KISBÍRÓ (*visszajön kalamárissal*). Itt vagyok. (*A mint az ajtón belép, megbotlik és a tintát kiönti*). Ej! de pórúl jártam.

BÍRÓNÉ. Semmi az, csak tedd oda üresen! úgy is csak formának áll ott. Úgy jár az ember, ha sokat iszik, elkábúl a feje.

KISBÍRÓ. Én egy öreg katonával tartok: ő azt mondta, ha az ember iszik, legalább valami jön a fejébe, sok ember úgy van — mit?

BÍRÓNÉ. Jönnek már, én helyemre megyek. (*El*).

KISBÍRÓ (*a korsókhoz szalad, iszik*). Szeget szeggel! jó magyar közmondás. Majd meglátom, megáll-e tanácsom.

HARMADIK JELENÉS.

Öregbíró, kántor, törvénybíró, hat tanácsbéli, az előbbi és a bíróné (az ablakon fejét bedugja).

ÖREGBÍRÓ. Isten hozta kendteket barátim! (*A korsóhoz megy és a jelenvalókra köszön*). Sok észt, bölcs tanácsot és friss egészséget kívánok.

BIRÓNÉ (*az ablaknál*). Az igaz, ez az én uram bírónak termett.
KÁNTOR. Egészségire bíró uramnak.
ÖREGBÍRÓ. Ha tetszik, hát fogjunk hozzá. (*Mindnyájan a székekhez mennek*). Egy kis hallgatást kérek.
VALAMENNYIEN. Halljuk! halljuk!
ÖREGBÍRÓ (*feláll*). Érdemes tanács? erős kőoszlopi helyiségünknek! öszvejöttünk. itt vagyunk, tudják-e kendtek miért?
TÖRVÉNYBÍRÓ. Nekem mindegy, csak pénzt ne kérjen öregbíró uram.
MÁS TANÁCSBÉLI. Vagy valami munkát.
ÖREGBÍRÓ. Se pénzt, se munkát, de jó tanácsot.
AZ EGÉSZ TANÁCS. Avval szolgálunk.
ÖREGBÍRÓ. Emlékeznek kendtek, hogy három esztendő előtt egy kereskedő nálunk földet, réteket vett és a szép egyenlőséget helységünkben elrontá, mert templomunknál nagyobb házat épített.
KÁNTOR. Ki ne emlékeznék!
ÖREGBÍRÓ. Hogy azóta mindenféle emberek tapossák utczáinkat, melyeket előbb csak marháink, mi és gyermekeink nyomtuk.
BIRÓNÉ. Mely szépen adja elő, egészen felbuzdít.
ÖREGBÍRÓ. Hogy magának él, se hozzánk, se templomba nem jár.
KÁNTOR. Eretnek!
ÖREGBÍRÓ. Hát azt tudják-e kendtek, hogy az az ember gyilkos?
EGY TANÁCSBÉLI. Gyilkos?
ÖREGBÍRÓ. Hogy pártütő?
TÖRVÉNYBÍRÓ. Nem tréfál kend?
ÖREGBÍRÓ. Ma estvére eljönnek czinkosai, mérget, pisztolyt, puskát és más dörgő szerszámokat hoznak magokkal. holnap tüzelnek. holnapután meghalunk, aztán mind elűznek bennünket.
TÖRVÉNYBÍRÓ. Ej! ej! soha se hallottam, és hogy tudja kend?
ÖREGBÍRÓ (*levelet mutat fel*). Levél által: itt; ezt felfogtam,
KÁNTOR. Kérem szépen, én hoztam.
BIRÓNÉ (*bekiált*). Én, én nyitottam fel, nálam nélkűl oda vesztünk volna.
KÁNTOR. Könyörgök, én hoztam a városból, máskép nem tudta volna kend felnyitni.
BIRÓNÉ. Egy szóval, én vagyok a kútfeje mindennek.
KÁNTOR. Nem engedem, én vagyok.
ÖREGBÍRÓ. Lassan.
BIRÓNÉ. Azért se! én tudom mit tettem.
KÁNTOR. Nekem van igazságom.
ÖREGBÍRÓ (*feleségéhez*). Sári lelkem! gondold meg, a gyűlésben vagyunk.
BIRÓNÉ. Nem bánom, az a kántor szólni sem tud és ő akarja a pártütőket felfedezni.
KÁNTOR (*hirtelen*). Mordozóné. azt nekem ne mondja senki. (*Valamennyien felkelnek.*)

ÖREGBÍRÓ. Sári! légy nyugodt.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Kántor komám! az okos enged.

KÁNTOR. Nem, én nem akarok okos lenni.

TÖRVÉNYBÍRÓ. No én teszek igazságot.

VALAMENNYEN. Halljuk! halljuk!

TÖRVÉNYBÍRÓ. Minthogy kántor komám hozta a levelet, de öregbíróné asszonyom azt felnyitotta, tehát az igazság egyforma; de különbség még is van közöttök, de mi — azt nem tudom.

BÍRÓNÉ. Kend is akart ám csak valamit mondani.

ÖREGBÍRÓ. Csendesség! én szólok.

VALAMENNYEN. Halljuk! halljuk!

ÖREGBÍRÓ. Mint kántor uramnak, mind Sári feleségemnek igaza van, de különbség közöttök csakugyan még is —

TÖRVÉNYBÍRÓ. Hiszen az volt az én beszédem is.

ÖREGBÍRÓ. Kérem, kérem — de ezt meghatározni nem tudom.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Hát mit szóltam én?

ÖREGBÍRÓ. Kérem, kérem — hanem nem sokára egy tanúlt ember jön hozzánk, tekintetes Körmösdy úr, arra bízzuk a dolgot.

VALAMENNYEN. Helyesen, okosan!

KÁNTOR. Jól van, én megelégszem, egyik tudós segít a másikon.

BÍRÓNÉ (*félre*). Hozzánk száll, csak nekem tesz igazságot.

ÖREGBÍRÓ. No menjünk tovább. Kisbíró! hol maradtunk?

KISBÍRÓ. A levélbe' vagyunk.

ÖREGBÍRÓ. Ugy, no nézzék kendtek, ez a levél mindent elárúlt, ma estve itt lesznek, mit míveljünk? (*Zúgás a tanács közt.*)

TÖRVÉNYBÍRÓ. Talán jó volna két ékesen szóló embert eleikbe küldeni és megkéretni, hogy elmaradjanak.

KÁNTOR. Deputatiót?

KISBÍRÓ. Rossz embereknek a kérés nem használ; talán megalkudni velök, a helység fizessen —

TÖRVÉNYBÍRÓ. Vagy jelentést tenni.

ÖREGBÍRÓ. Legjobb lesz őket megfogni, de hogyan?

KÁNTOR. Hajnalfi uram házát megtámadni.

ÖREGBÍRÓ. Veszedelmes, az ablakon kilőnek, hanem kinn a szabadban váratlan reájok ütni —

VALAMENNYEN. Helyesen, bölcsen!

ÖREGBÍRÓ. Ha volna közöttünk egy bátor szívű ember, a kire a dolgot bízhatnánk. Én az igaz, oly könnyen meg nem ijedek, de egy az, a fegyvertől elszoktam, más az, nekem mint öregbírónak a tanácsháznál kell maradnom és messziről a dolgot intéznem.

VALAMENNYEN. Helyesen!

KISBÍRÓ. A kovács komám táborkocsis volt, vitézforma ember, már ő ágyú körűl is forgott.

ÖREGBÍRÓ. Hozd ide színünk eleibe. (*Kisbíró el.*) De több ember is kell melléje, gyalog és lovas; a gyalogság ijeszsze meg őket, ha már szaladnak, a lovasság fogja el.

VALAMENNYEN. Helyesen!

Öregbíró. Ha meg lesznek fogva, a harangot félre verjük, Hajnalfit is elfogjuk; de ki fogja a lovasságot vezérelni?

Kántor. Ha lovam volna, magam is elszánnám magamat a közjóért.

Valamennyien. Éljen vitéz kántorunk!

Öregbíró. Lovat én adok, egy tapasztalt jószívű paripát, nem lát ugyan, de annál jobb, mert oly könnyen meg nem ijed a lövéstől.

Kántor. Meg is űlöm én, csak tessék többeket mellém rendelni.

Öregbíró. Meglesz.

Bíróné. Már haza mehetek. (*El az ablaktól.*)

Öregbíró. Így fog menni — és az egész világ csudálja a jó rendtartást és a böles tanácsot.

NEGYEDIK JELENÉS.

Kovács, kisbíró és az előbbiek.

Kisbíró (*előlép és a kovácsra mutat*). Itt a kovácsmester.

Öregbíró. Köszöntöm kendet bajnok ember.

Kovács. Nagy becsület.

Öregbíró. Bizonyos embereket ma el akarunk fogni, kendbe van bizodalmunk. Kend vezesse embereinket teljes hatalommal, kend legyen vezérök: dicsőség vár kendre, mert ez által megmenti kend az egész országot végső romlástól.

Kovács. Szívesen! ha csak ily csekélység, az meglehet; én tudom, hogy szokták.

Öregbíró. De otthon ne hagyja kend az eszét, mert azok furcsa emberek, fegyverrel járnak.

Kovács. Megmutatom ki vagyok; de miről ismerem meg őket?

Öregbíró. Azt magunk se tudjuk, az nincs meg a levélbe; csak a kertek alatt vigyázzon kend, ott megfordúlnak.

Kovács. Értem.

Öregbíró. Hogy bátor legyen kend, hát a helység rovására egy meszely pálinkát megihatik.

Kántor. Aztán nem ártana a képét még feketébbre festeni, talán megijednek, azt gondolják, hogy valami kis diabolus.

Kovács. Csak reám bízzák kendtek, tudom én hogy kell.

Öregbíró. Vége a gyűlésnek, kiki elmehet dolgára. (*A tanács el akar menni.*) Hej! Hallják kendtek! estvére megint gyűlés lesz. (*A tanácsbeliek a kis asztalhoz mennek és rendjében isznak.*)

Valamennyien. Éljen a bíró!

Öregbíró. Az igaz volt és marad, az okos embert a világ tiszteli, szinte megindúlok annyi becsűleten. (*A tanácshoz.*) Isten kendtekkel. (*A tanács el.*)

Kisbíró (*a kovácscsal a kis asztalhoz megy.*) A tanács jó torokkal jelent meg, a korsó kiürűlt.

Kovács. Nem csudálom, a sok beszéd kiszárítja az embert.

Öregbíró (*magában*). Már holnap ilyenkor az egész világ rólam beszél; majd ha a király meghallja, mely veszedelember

forgott az ország, és én mely okosan mellőztem el azt, magához hívat; én bagó süvegemben, rókaprémes mentémben és egy veres aranysíkos puruszliban előtte megjelenek, bátran megállok. Ő környülvéve az ország nagyjaitól nékem kegyesen int, így szól hozzám; Öregbiró uram! tessék hozzám jönni, csak közelebb! — én lassú lépésekkel eleibe járulok és magamat térdre eresztem — (*Letérdel.*)

Kovács. Nézd! nézd a birót!

Kisbiró. Talán imádkozik?

Öregbiró. Azután így szól: keljen kend fel drága öregbiró uram! én felette meg vagyok kenddel elégedve. Én azzal felkelek . . . . (*Felkél.*)

Kisbiró. Magába' beszél.

Kovács. Úgy szoktak az okos emberek.

Kisbiró. Uram! dolgunk van.

Öregbiró. Ki vagy? hah! hogy mersz háborgatni?

Kisbiró. Menjünk embereket kiparancsolni.

Öregbiró. Úgy! hát jertek. (*Kovácshoz.*) Kovácsmester! ha a dolog elsűl, komája leszek kendnek.

Kovács. Könyörgök, nincs feleségem. (*El mind a hárman.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szabad táj, jobbra Hajnalfi kertfala végződik, hátúl erdő látszik, a nap hanyatlik.

Mili és *Rózi* (a falon általnéznek).

Mili. Már alkonyodik, jönnek nem sokára.

Rózi. Mely szép a napest! a szálló nap sugára mely szépen csillámlik a csermelye tükrében.

Mili. Bár elhúnyna már!

Rózi. Máskor mindig örömmel vizsgálod a szép kilátást, miért épen ma nem?

Mili. Más kilátás kecsegtet; talán az egyesűlés égi boldogsága. Rózi! ma estvére bátyámnak megvallom szerelmemet.

Rózi. Ő oly igen jó, nem fogja hátráltatni. Te szerencsés lészsz: de én —

Mili. És te, miért ne lennél te is szerencsés?

Rózi. A hadnagy gazdag, szabad magával, semmi bal környülállás nem ellenzi egyesűlésteket; de én —

Mili. Bízzál jó bátyánkban.

Rózi. Károly szegény, árva: jó szíve, szerelme minden értéke.

Mili. Oly gazdagság, melynél a szerető szív többet nem kívánhat. Légy nyugodt és reményld a jobbat. — Hallod! zörgés, lépések; talán jönnek már.

HATODIK JELENÉS.

Palkó, az előbbiek.

Palkó (*elölappang és vizsgálódik*). Talán itt találom.

Mili. Ah! a notárius fia; jőj szálljunk le, hogy ne láthasson.

RÓZI. Mindig alkalmatlankodik. (*Visszavonúlnak.*)

PALKÓ (*egyedül*). Ti bús sóhajtások! repűljetek ama szép kisasszonyokhoz és hirdessétek ügyefogyott szerelmemet. Te epesztő gyötrelem, zárd fel tömlöczödet és ereszd ki érzékeny szívemet, hogy számlálhasson már egyszer gyönyörű órákat.

Ragadj oda melléhez,
Kökény egy pár szeméhez.
Hogy lássa Palkóját,
Szegény imádóját.

(*Körülnéz.*) Valjon hallják-e? ha már ezen meg nem indúlnak, hát kétségbe esem. (*A kertben nevetés hallik.*) Ah megszólalsz! hallom ajakodnak isteni zengzetit, a szív ugrándoz ily bájoló hangon. (*Elővesz egy sípot és egy keserves nótát fú.*)

Tekints ide édes rózsám,
Csak még egyszer pillants reám!
Meghallgat szép angyalom,
Immár szavadat hallom.

(*Nevetés a kertben.*)

HETEDIK JELENÉS.

Kovács, kisbíró (több emberekkel előjönnek, kinek kasza, kinek villa, ásó van kezében), *az előbbiek.*

KOVÁCS. Vigyázz! itt az ellenség.

PALKÓ (*fel a falnak*).

Csak még egy hangot édes jó!
Mert elnyel a koporsó.

KOVÁCS (*megragadja*). Ki vagy? add meg magadat!

KISBÍRÓ. Vigyázz, pisztoly van nála!

PALKÓ (*megijed*). Hé! hé!

KOVÁCS. Meg nem szabadúlsz.

KISBÍRÓ. Készűlj a halálra.

PALKÓ. Kend kisbíró? majd megijesztett kend!

KOVÁCS. Te vagy Palkó? mit keressz itt?

PALKÓ. Talán meg se mondom.

KISBÍRÓ. Szólj!

PALKÓ. Itt fújom el búmat.

KOVÁCS. Menj haza, mert itt csata lesz! a pártütőkkel itt megütközünk.

PALKÓ. Ha megengedi kend, itt maradok.

KOVÁCS. Jer tehát, húzzuk a falhoz magunkat. (*Elvonúlnak.*)

NYOLCZADIK JELENÉS.

Hadnagy, Károly.

HADNAGY. Eddig szerencsésen eljöttünk.

KÁROLY. Már talán várnak is bennünket.

Hadnagy. A kocsit haza küldöttem! egynehány nap itt fogunk mulatni.

Károly. Ily szép társaságban szívesen. A pisztoly nálad van?

Hadnagy. Igen, de az inasom maradt el. Héj! Jakab! Jakab! Nem szól —

KILENCZEDIK JELENÉS.

Mili, Rózi, az előbbiek.

Mili (*a falon keresztül*). Pszt! erre vagyunk.

Hadnagy. Mely szózat! Mili! Mili!

Mili. Erre tessék jönni, csak gyorsan, most hallottam a bíráktól, hogy itt csata lesz, valami rossz emberekre várnak.

Károly. Minket az nem illet.

Rózi. Csak által a falon.

Hadnagy. Az inasom elmaradt, azt várom, mert majd mindent elárúl.

Mili. Inkáb eleibe küldök valakit, csak jőjenek.

Hadnagy. Megyünk már. (*A falhoz mennek, akkor kirohan.*)

TIZEDIK JELENÉS.

A kovács, kisbíró, Palkó, több emberek és az előbbiek.

Kovács. Megállj pártütő!

Kisbíró. Gonosztévő!

Hadnagy. Kik vagytok?

Kisbíró. A helység emberei.

Kovács. Megfogunk ám!

Hadnagy. Uraim, gondolják meg! én —

Mili. Az Istenért! mi ez?

Kovács. Rajta legények! kötözzük meg.

Hadnagy. Vissza! senki ne közelítsen.

Kisbíró. Meg kell lenni.

Palkó. Mely rettentő csata!

Kovács (*sürgeti az embereket*). No meglesz-e?

Hadnagy. A ki életét szereti —

Karoly. Uraim, mi nem vagyunk —

Kisbíró (*hirtelen*). Ismerünk!

Hadnagy. Sok lesz tréfának!

Kovács. Akkor lesz tréfa, ha leütik nyakadat! Rajta legények!

Hadnagy. Én lövök! (*Kihúzza pisztolyát.*)

Mili. Segítség! segítség!

Kovács. Fogjátok meg! — de ne tartsa erre a pisztolyt, itt emberek állnak.

Hadnagy. Félre! mondom.

Kovács. Előre! mondom.

Hadnagy. Veszsz tehát! (*A pisztolyát kilövi.*)

Palkó (*elesik*). Jaj! engem megtalált!

Kisbíró. Komám! menjünk? még itt emberhalál lesz. (*Elszaladnak mindnyájan.*)

Kovács. Megálljatok. (*Elszalad.*)
Hadnagy. Hahaha! ezek ám a vitézek!
Károly. Meglőttél valakit?
Hadnagy. Vak töltés volt csak.
Károly. Itt fekszik egy.
Hadnagy. Megijedett.
Mili. Élnek még az urak? csak jőjenek gyorsan.
Hadnagy. Csak az inasom jönne.
Károly. Hallod, megint jönnek.
Mili. Erre! csak erre! (*Hadnagy és Károly a falon átugranak a kertbe.*)
Palkó (*egyedül*). Héj! héj! kisbíró! Az embert itt hagyják halva! Mit tegyek? ha felkelek, még egyszer agyon lőnek.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Kovács, kisbíró, több emberek és az előbbi.

Kovács. Az igaz, ugyan fűzfa katonák kendtek, mindjárt szaladnak.
Kisbíró. Nem is bolondság itt megállni! (*Palkóra mutat.*) Lássa kend; ennek megadták. (*Palkóhoz megy.*) Szegény ember!
Palkó. Kegyelmet édes uraim!
Kovács. Palkó, te vagy? eltaláltak?
Palkó. Aligha nem!
Kisbíró. Mid fáj Palkó?
Palkó. Tudja Isten! hát kendtek élnek még? (*Felkel.*) Jaj én már másvilágról jövök.
Kisbíró. Palkó! szaladj haza, mondd öregbíró uramnak, hogy a csata foly, küldjön segítséget.
Palkó. Sietek. (*Elmegy.*)
Kisbíró. Ez ugyan meleg nap, mióta kisbíró vagyok, ennyit nem izzadtam.
Kovács (*fülel*). Fülelj, megint jön valaki.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Jakab, az előbbiek.

Jakab (*czifra libériában*). Itt emberek vannak, talán látták az uramat.
Kovács. Ragadjuk meg hirtelen.
Jakab. Nem láttak kendtek két urat?
Kovács (*megragadja*). Kezemben van a gonosztévő.
Jakab. Lassan, lassan, mit akarnak kendtek?
Kisbíró. Majd meghallod!
Jakab. Én, én — ereszszenek kendtek, az uramat keresem.
Kovács. A tömlöczbe vele.
Jakab. Miért? én ártatlan vagyok, az urak rám parancsoltak.
Kisbíró. Rád parancsoltak? (*A kovácshoz.*) Komám uram! ez a minister! engem úgy segéljen a minister; majd én szólok vele. (*Jakabhoz.*) Hát csakugyan erővel hurczolták ide?

Jakab. Igen, rám parancsoltak, el kellett velök jönnöm, soha se voltam én itt.

Kisbíró. A minister! szinte úgy volt a levélbe'; csak nézze kend, uniformis van rajta —

Kovács (*az emberhez*). Ereszszétek el.

Kisbíró. Kegyelmes uram! engedjen meg, hogy ezen illetlenség érte, de a gonoszok fel vannak fedezve, meg akarták ölni.

Jakab. Huh! engem megölni, mit mond kend?

Kovács. Valóban nincs máskép, itt excellentiádat meggyilkolták volna.

Kisbíró. Pedig méreggel ölték volna meg.

Jakab. Hiszen ezek az urak —

Kisbíró. Pártütők! gyilkosok!

Kovács. Gyújtogatók! az országot fel akarják zavarni.

Kisbíró. Tessék excellentiádnak velem a bíróhoz jönni, magát kinyugodni.

Kovács. Itt veszedelmes.

Jakab. De az urak —

Kisbíró. Tessék! tessék! (*Elhúzza magával*).

Kovács (*az emberekhez*). Látjátok emberek, mely álnok a világ! a nagy úr is többször mely kelepczébe eshetik. No csak hogy ezt a jó urat megmenthettük, a többit csak elvégezzük. De ne fussatok mindjárt. tőlem vegyetek példát; megállok én. katona koromba tanúltam; most is csak azért szaladtam, mert nem szokás egynek kettő ellen viaskodni. Aztán ha én elveszném, ki vezetné kendteket? — Lassan! lassan! jönnek megint, tudják kendtek mit? köpönyeget vessünk fejökre, hogy ne lássák hová lőnek, értik kendtek?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Kántor, az előbbiek.

Kántor (*köhögve*). Jaj! jaj nekem!

Kovács. Ez kántor uram!

Kántor (*elősántikál*). Jaj! oda vagyok!

Kovács. Mi baja kendnek kántor uram? hiszen lóháton volt kend?

Kántor. Oh mordózom a lovát! mikor levetett az ármányos.

Kovács. Ej! éj! be roszkor esett.

Kántor. Az egész derekam ketté tört, ördögök azok a pártütők a bíró uram lovával együtt.

Kovács. Hogy történt?

Kántor. Mikor lőttek, megijedt és két ölnyire elvetett hátáról, aztán kirúgott, haza szaladt.

Kovács. Hát az emberei?

Kántor. Azok azt gondolták, hogy golyóbis ért, mind a ló után szaladtak.

Kovács. Én jobban viseltem magamat!

Kántor. Hát megvannak?

Kovács. A minister kezünkbe' van.

KÁNTOR. Lehetetlen! a minister? hogy néz ki? Szegény úr, tudom örűl hogy megszabadúlt.

KOVÁCS. Álig tudott szólni.

KÁNTOR. Én most kendnél maradok, de csak hátúl, mert a derekam nem enged vitézkednem.

KOVÁCS. Neszt hallok! no legények! rejtőzzünk el, aztán egyszerre kirohanunk és elviszszük őket. (*Jobbra, balra el.*)

KÁNTOR. Csak kilátszik a katona ember. (*El.*)

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

Körmösdy, notárius.

NOTÁRIUS. Dignetur spectabilis! itt a kertek alatt mindent meglátunk.

KÖRMÖSDY. Notárius uram! én csodálkozom, azaz: alig jövök magamhoz ezen váratlan hírtől. Rebbelió az országban! Amice! mely szerencse, hogy azt felfedezték!

NOTÁRIUS. Az ember tudja kötelességét! de az utóbbi procedúrát uram spectabilis uram intézze.

KÖRMÖSDY. A dolog sürgetős, azaz: criminalis, itt csak summarie vegyük fel a dolgot, azaz; inquisitiót tartsunk.

NOTÁRIUS. A spectabilis próbált bölcseségében bízunk.

KÖRMÖSDY. Megteszem, azaz: szívesen notárius uram, sőt örvendek, azaz: szükséges is volt, hogy ily ponderosus dologban hozzám folyamodtak.

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

Kovács, kántor, több emberek és az előbbiek.

KOVÁCS (*kirohan*). Ragadd meg őket!

KÁNTOR. Fogd meg.

KÖRMÖSDY. Mely violentia, azaz: szemtelenség! (*Mindenikre szűröket vetnek.*)

KOVÁCS. Csak el velök! fogd be a szájokat!

KÁNTOR. Győzödelem! (*Notárius és Körmösdy elvezettetnek.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Hajnalfi lakása.

Elek, hadnagy és Károly.

ELEK. Mint mondám, kezemhez nem jött levél.

HADNAGY. Meg nem foghatom! pedig egy ide való embertől küldöttem.

ELEK. Rossz kézbe adtad, mert ezek az emberek mind gyűlölnek, a hol lehet ellenkeznek és károsítnak.

KÁROLY. És miért?

ELEK. Talán magok sem tudják. Ha én bátyám volnék, régen elköltöztem volna ezen helységből.

HADNAGY. Valakire vigyáznak, mert engem is megtámadtak, bizonyosan félre ismertek, alig tudtam megmenekedni.

KÁROLY. A lövés elijesztette őket.

ELEK. Lőttetek reájok? Lesz hát zenebona! csak még a többi barátink is beszökhetnének.

HADNAGY. Az inasomat aligha el nem fogták; kevéssé együgyű, majd nem is tud magán segíteni.

ELEK. Sajnálnám, ha mulatságunk semmivé lenne.

HADNAGY. Nem reménylem.

ELEK. És a sok tanúlás, dolgozás hiába esnék! Én húgaimmal el vagyok készűlve.

KÁROLY. Ha gyenge mesterségünk meg nem csal, a darab jól fog menni.

HADNAGY. Hiszen a kritika igen kegyes lesz, minthogy első mutatványunk.

ELEK. A bátyám örvendeni fog, mert nagy kedvelője a theátrumnak; mindig az volt kívánsága, hogy honi nyelven láthasson valamit.

KÁROLY. Csak azok az emberek zűrzavart ne tennének.

HADNAGY. Ha az inasomat elfogták, már csak nálok hagyom, míg elvégeztük a játékot, nehogy Hajnalfi megtudja ittlétünket.

MÁSODIK JELENÉS.

Mili, az előbbiek.

MILI. Örvendek, urak!

HADNAGY. Mili! ím én szavamat megtartám, most rajtad lesz a sor!

MILI. Bátyám engedelmével beteljesedik legszebb kívánságom, nem titkolom tovább szerelmemet.

KÁROLY. Hol marad Rózi?

MILI. A bátyánkra vigyáz.

HADNAGY. Barátom Elek! ezen nap engem igen szerencséssé tehet, számot tartok barátságodra.

ELEK. Húgom szerencséje az enyém is.

MILI. Kedves bátyám!

KÁROLY. Szerencsés! bár én is ezt mondhatnám! én még messze vagyok czélomtól.

HARMADIK JELENÉS.

Rózi, az előbbiek.

RÓZI (*sietve*). A bácsi jön.

ELEK. Most menjetek a szobába, hogy itt ne találjon.

HADNAGY. Öltözködnünk is kell.

ELEK. Minden készen áll, félóra múlva kezdődik a játék.

MILI. Bátyánkat hallom; távozzatok.

KÁROLY (*Milihez*). Nyitva a szoba?
MILI. Itt a kulcs. (*Kulcsot ád néki.*)
KÁROLY (*Rózihoz*). Soká ne késsenek.
RÓZI. Jövünk mindjárt.
ELEK. Jön már; ezen szobán keresztűl siessetek a nagy szobába. (*Károly és hadnagy el a mellékajtón.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Hajnalfi, Elek, Mili és Rózi.

HAJNALFY. Mely sokat vártam ezen naptól és senki sem jön! A mai estvét szíves barátok közt gondolám tölteni és magunk maradtunk. Gyermekek! Ti sem tudtatok hát szert tenni egy vendégre?
ELEK. Még nekem van reményem.
HAJNALFI. Már nyolczra jár az óra, pedig még ebédre vártam barátimat. Altaljában tik is ma nekem oly különöseknek tetszetek, mintha valami titkot rejtenétek előttem.
MILI. Édes bátyám!
HAJNALFI. A bírák is egész nap gyűléskednek! a nép a helység házához tódul, és már két órája, hogy több emberek mindenféle szerszámokkal kertem alatt lappangnak.
ELEK. Talán valami haramiát üldöznek.
HAJNALFI. Előbb egy asszony jön udvaromba nagy sietséggel, azt javasolja, hogy szökjem el, mint hogy a pártütés kitudódott.
ELEK. Mit? pártütés?
HAJNALFI. Előbb eligazítottam; de valami van a dologban, mert előbb vittek két ember kötözve a tanácsházhoz. Kertem végébe fogták el őket.
ELEK (*félre*). Ha barátink volnának! (*Hajnalfihoz.*) Nem hallotta őket beszélni bátyám?
HAJNALFI. Nem vehettem ki a sötétben, kik lehettek, valami rossz emberek. De többi között, Mili, adj számot, te előbb hazudtál; miért mondtad, hogy a lakatos meghalt? előbb láttam nagy kalapácsal a haramiákra menni.
RÓZI (*félre*). Megtudta!
MILI. Édes bácsi —
HAJNALFI. Mili! még ezt nálad nem tapasztaltam.
MILI. Tudom meg fogja bocsátani azt az ártatlan hazugságot, ha okát megérti.
HAJNALFI. Nem elegendő semmi ok arra —
ELEK (*Milihez félre*). Menj öltözni, mindjárt lesz jelenésed.
MILI (*titkon*). Szököm mindjárt! (*El akar illantani.*)
HAJNALFI. Hová indúlsz Mili?
MILI. Én? kinézek, igen, ha nem jön-e valaki?
HAJNALFI. Csak maradj! (*Az óra nyolczat üt.*)
MILI. Nolcz az óra, édes bácsi! a konyhában van dolgom.
HAJNALFI. Igazat szólasz? miért vagy oly nyughatatlan?
MILI (*szorúltságban*). Oh édes bátyám! ne kérdezze, mert hazudnom kellene; inkább engedjen menni, mindjárt mindent megtud. (*El.*)

ELEK. Egy szép kérésünk van.

HAJNALFI. Szólj! ha tehetségemben áll —

ELEK. Egy kis fertály óra múlva valamit fog látni uram bátyám. jó szívvel vegye.

MILI (*sietve visszajön, Elekhez titkon*). Itt vannak a többiek, már a szobában öltözködnek!

ELEK. Hát siess. (*Mili el.*)

HAJNALFI. Mit jelent ez a suttogás?

ELEK (*Hajnalfit megöleli örömmel*). Kedves bátyám! mindjárt megtudja.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Inas, az előbbiek.

INAS. Uram, a bírák erővel be akarnak jönni, már a kaput feszegetik. (*Harangozás hallik.*)

HAJNALFI. Mi az? házamba erővel?

RÓZI. Nagy Isten! a harangot félreverik, talán tűz van.

HAJNALFI. Mindjárt megnézem. (*Ki akar menni.*)

HATODIK JELENÉS.

Kisbíró (több emberekkel), *az előbbiek*

KISBÍRÓ. Megállj pártütő! gonosztévő! gyilkos!

HAJNALFI. Uram!

KISBÍRÓ. Jer velem a tömlöczbe, békóba, halálba.

ELEK. Hogy mer kend az én bátyámnak —

HAJNALFI (*Elekhez*). Légy békén fiam. (*A kisbíróhoz.*) Mit akarnak kendtek?

KISBÍRÓ. A vétkest büntetni.

RÓZI. Az Istenért, mit vétett bátyánk?

KISBÍRÓ. Ne mulassunk; a tanácsházba velem! tudunk ám mindent.

HAJNALFI. Mit tegyek?

KISBÍRÓ. Csak minden halasztás nélkűl, másképp erőszakoskodunk.

HAJNALFI. Menjünk tehát.

KISBÍRÓ. Valamennyen.

HAJNALFI. Gondolja meg kend, én —

KISBÍRÓ. Én nem szoktam gondolni, csak menjünk.

HAJNALFI. Sokat elnéztem már, de ezt nem szenvedem. Jertek kedvesim! — Ezért kendtek megadóznak, azt fogadom.

KISBÍRÓ. Én nem szoktam fogadni, csak menjünk. (*El mindnyájan.*)

HETEDIK JELENÉS.

Tanácsszoba megvilágosítva.

Körmösdy, öregbíró, notárius, több tanácsbéliek.

ÖREGBÍRÓ. Ezerszer engedelmet kérek, tekintetes uram ezen balesetért: de a setétség, a nagy tűz, csata, harcz, hazaszeretet — aztán a tudatlan kovács —

Körmösdy. Nem haragszom azaz: már megtörtént.

Öregbíró. De ha a kovács elvégezte kötelességét, tüstént kalodába záratom.

Notárius. Ad animan, az emberrel így bánni! minden csontom fáj.

Öregbíró. Véletlen történt! vígasztalja magát komám uram, nem az utolsó notárius a kit megkötöztek: nemde tekintetes uram! derekabb embereken is megtörtént az már.

Körmösdy. Megbocsátok, azaz: nincs idő most ily gyermekségekről consultálni.

Notárius. Az mind igaz; de azért adott az Isten az embernek két fület, hogy lássa kit fog el! az embert így kínozni!

Öregbíró. Ej! ej! komám uram de engeszthetetlen! ilyenkor az embernek sokat át kell nézni.

Körmösdy. Tehát minden rendben vagyon?

Öregbíró. Igen! kinn a kovácsmester hajhászsza a pártütőket, Hajnalfi uramért pedig a kisbírót küldöttem.

Körmösdy. Nagy dicsőségére válik a helységnek, azaz: a tanácsnak, hogy vigyázások által megmentették országunkat a polgári háborútól.

Öregbíró. Már az igaz, nem szoktam dicsekedni, de sokat tettem.

Körmösdy. Mint értém, a minister is jelen van, azaz: megmentették?

Öregbíró. Szolgálatjára!

Körmösdy. Alig várom, hogy tisztelhessem ő execellentiáját, azaz: övéle ezen dologról értekezhessem.

Öregbíró. Házamban van, a mint észrevettem, ő excellentiájának igen jó appetitusa vagyon, mert hamarjában tizenkét gombóczot és ugyan annyi pohár ó bort a hasába nyomott, azonfelűl még egy kappant is emlegetni méltóztatott.

Körmösdy. Sine dubio megkoplaltatták, azaz: ijedségében nem tudott enni.

Öregbíró. Bölcsen szól tekintetes uram! de ez a levél nálam — most mit tegyünk vele?

Körmösdy. Corpus delicti, azaz: a vallatásra szolgáló documentum.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbiek.

Kisbíró. Hozom őket, az eszterhaj alatt állanak!

Öregbíró. Jól van. (*Körmösdyhez.*) Tekintetes uram! ha tetszik, hát fogjunk hozzá. Kit parancsol először színe eleibe hozatni?

Körmösdy. Az orgazdát, azaz: Hajnalfi uramat.

Öregbíró. Hallja kend kisbíró! Hajnalfi uramat. (*Kisbíró el, Körmendyhez.*) Tekintetes uram! tessék előűlni, valami szépet mondani, mert a tanács hozzá van szokva az ékesszóláshoz. (*Leülnek mindnyájan.*)

KÖRMÖSDY. Országunk javára czélzó gyülekezet, azaz: érdemes tanács!

ÖREGBÍRÓ. Kérem! kérem! egy szót csak. (*A tanácshoz.*) Aztán ha a tekintetes úr valami szépet szól, hát lármázzanak kendtek.

NOTÁRIUS. A deák terminusokat majd én magyarázom.

ÖREGBÍRÓ. Most csendesség! hallgatás! vigyázás!

KÖRMÖSDY. Ezen hív helységben egy hallatlan gonoszság szövődött, azaz: pártütés —

KILENCZEDIK JELENÉS.

Kántor, az előbbiek.

KÁNTOR (*sietve*). A seregnek hía van, instálom én is tanács vagyok.

KÖRMÖSDY. Az embert minden untalan interrumpálják.

NOTÁRIUS. Ugy-e nem értik kendtek? interrumpálni annyit tesz, mint az embert turbálni.

KÁNTOR. Ki kérdezte kendet?

ÖREGBÍRÓ. Csitt! kántor uram! csendesség, tovább tessék tekintetes uram!

KÖRMÖSDY. De szerencsénkre ezen fertelmes igyekezet napvilágra jött, azaz: ezen levél mindent elárúlt, a pártütők megfogva, már csak az executió hibázik. De mindazáltal a törvényes formalitást —

VALAMENNYEN. Éljen éljen a formalitás!

NOTÁRIUS. Lassan! most nem kellett volna kiáltozni.

KÖRMÖSDY. Megtartani szükséges, azaz: az exámenhez kapjunk.

ÖREGBÍRÓ. Helyesen!

KÖRMÖSDY. Hol az inquisitus? hol a caput conjurationis, azaz: Hajnalfi uram!

ÖREGBÍRÓ. Az eszterhaj alatt. (*Kiált.*) Héj kisbíró! be a pártütőkkel.

KÖRMÖSDY. Én fogom examinálni, meglássák kendtek, mindent kiveszek belőlök, azaz: megvallatom.

TIZEDIK JELENÉS.

Hajnalfi, kisbíró és az előbbiek.

KÖRMÖSDY. Hajnalfi uram! tudja-e az úr, miért áll most mielőttünk?

HAJNALFI. Most akarom hallani, azon szándékkal, hogy ily méltatlan bánásért, törvénytelen erőszakoskodásért elégtételt kívánjak.

KÖRMÖSDY. Az úrnak felelni kell, azaz: nem panaszt tenni. Először is kérdem: hogy hívják Hajnalfi uramat? Megálljon az úr, ne feleljen. (*Notáriushoz.*) Notárius uram! vegyen kalamárist kezébe és írjon. No most feleljen!

HAJNALFI. Mire feleljek?

KÖRMÖSDY. Neve?

HAJNALFI. Hajnalfi László.

KÖRMÖSDY. Hallom, gazdag?

HAJNALFI. Annyi van, hogy másra nem szorúlok.

KÖRMÖSDY. Miként szerezte?

HAJNALFI. Szerencsés kereskedés által.

KÖRMÖSDY. Micsoda leányokat tart házában?

HAJNALFI. Testvérem gyermekeit.

KÖRMÖSDY. Miért nem jár templomba?

HAJNALFI. Mert a höbögő kántort elúntam hallgatni, a szomszéd faluba járok.

KÁNTOR. Mordúzom! ez megbántás! én híres kántor vagyok, itt a próba. (*Énekelni kezd. Öregbíró integet, hogy hallgasson.*) Szóljon öregbíró uram az egész tanácscsal, hányszor megríkattam szívreható énekeim által.

ÖREGBÍRÓ. Úgy van, zokogtunk, siránkoztunk.

KÖRMÖSDY. Miért nyomja kalapját szemébe?

HAJNALFI. Hogy a sok rossz embert ne lássam, kik ok nélkűl károsítnak.

KÖRMÖSDY. Kit akart megölni? quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

HAJNALFI. Uram! már elég!

KÖRMÖSDY. A levélben méregről szólanak, mely apothekában vette?

HAJNALFI. Nem méltó a feleletre.

KÖRMÖSDY. Miért csúfolták Kalbnak, azaz bornyúnak országunk fő méltóságú marsallját? miért akarnak pisztolyt szegezni mellének?

HAJNALFI. Nem tudom nevessek-e? vagy bosszankodjam.

KÖRMÖSDY. Hát ő excellentiáját a praesidialis ministert miért kényszerítették magokkal eljönni?

HAJNALFI. Bocsássanak meg az urak, de ezen kérdésekben józan észt nem találok; egy szóval megmondom, hogy semmit sem tudok.

KÖRMÖSDY. Contumácia, azaz: ne gondolja az úr, hogy oly könnyen kiszabadúl.

ÖREGBÍRÓ. Nem bizony, az egész helység vigyáz.

KÖRMÖSDY. Mindjárt confrontáljuk a többiekkel, azaz: szorosabb connexiót keresünk. A többi társait hozassa be bíró uram.

ÖREGBÍRÓ. Hej kisbíró! be a többiekkel. (*Kisbíró el.*)

KÖRMÖSDY (*Hajnalfihoz*). Amice! azaz: nem kívánom kárát, tegyen igaz vallást, az mitigálni fogja büntetését, mert e dolog fontos, azaz: életével játszik.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Elek, Mili, Rózsi, hadnagy mint major öltözve, *Károly* mint minister, első *vendég* mint marsall Kalb, második mint muzsikus. *Müller, kisbíró, kovács és az előbbiek.*

HAJNALFI. Mit látok?

KOVÁCS. Érdemes gyülekezet! ezt a négy pártütőt én fogtam

el, egy szobában öltöztek, hogy az ajtót reájok törtem. Védelmezték magokat, és nagy viadal által, melyben embereim vitézkedtek, hozhattok el őket.

Hajnalfi. Barátim! nem tudom mit gondoljak —

Körmösdy. A védelem terheli bűnöket. Hallják, azaz: itt már hasztalan minden tagadás; ez a levél mindent elárúlt, a feltalált fegyverek, a méreg nyilván hirdetik vétkes szándékukat.

Valamennyien. Pártütők! gyilkosok!

Körmösdy. Ki írta ezt a levelet?

Hadnagy. Haha! ez jól megy, hadd nézzem!

Károly. Valóban ez a levél, haha! (*Nevet.*)

Körmösdy. Még nevetnek, azaz: megátalkodva vannak?

Hadnagy (*Elekhez*). Barátom! ez a levél, melyet neked írtam játékunk végett (*körülnéz*), és ha jól emlékezem, (*a kántorra mutat*) ennek a becsületes embernek —

Kántor. Instálom! én nem vagyok becsületes, hanem kántor.

Hadnagy. Tehát kántor uramnak adtam azon kéréssel, hogy kezedhez szolgáltassa. A mint látom — hahaha!

Elek. Ez adott okot elfogatásunkra. Édes bátyám! érdemes gyülekezet! tehát én kifejtem a dolgot.

Öregbíró. Nem kell nekünk fejtés.

Notárius. Van általlátásunk.

Kántor. Tanácsok vagyunk.

Körmösdy. Hadd szóljon, azaz: silentium!

Elek. Minthogy ma bátyánknak nevenapja vagyon, tehát őneki kedveskedni és egy kis mulatságot szerezni akarván, megkértem barátimat, hogy azon halhatatlan Schiller —

Körmösdy. Rogo! azt a familiát nem ismerem, azaz: nem magyar.

Elek. Nem, mert nálunk ily felséges elme ki nem fejlődhetik; már zsengéiben letiporja a komor élet, és a honi nyelvét már nem kedvelő elődeinknek foganatlansága: ily ember nem teremhet — nem is kellő, mert érdemét méltánylani nem tudjuk.

Hajnalfi. Elég fiam, itt hasztalan beszélsz.

Elek. Így tehát, urak, megkértem barátaimat, hogy Schiller szomorújátékát azon nevezet alatt „Kabale und Liebe", melyet én magyarra fordítottam, előadjuk. Kedves bátyám, ezen okból a hátulsó szobát theátrumra fordítottuk.

Hajnalfi (*megilletődve*). Kedves fiam!

Mili. Azért vesztettem el a szoba kulcsát.

Elek. Hogy bátyánk őket meg ne sajdítsa, titkoltuk feltételünket.

Hadnagy. Ezen levelet, melyből a bölcs tanács pártütést gyanított, én írtam és a személyeket az előadandó játék szerint neveztem.

Elek (*a hadnagyra mutat*). Itt áll major Walter, (*Károlyra*) itt a praesidens, (*első vendégre*) itt a muzsikus Müller, (*Milire*) itt Luiza, annak leánya, (*Rózira*) itt Lady Milfort, magam a praesidens secretáriusa.

ÖREGBÍRÓ. De a méreg? a pisztoly?

ELEK. A darabban fordúlnak elő.

KÖRMÖSDY. Nem igaz! csak koholt az egész történet, tudják meg az urak, megdönthetetlen bizonyságunk vagyon ellenök. Ő Exellentiája, a praesidiális minister —

ÖREGBÍRÓ. Itt jön maga.

KÖRMÖSDY. Bámúljanak, azaz: rettegjenek.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Bíróné, Jakab és az előbbiek.

(Midőn *Jakab* belép, az egész tanács felkel.)

KÖRMÖSDY (*eleibe megy*). Kegyelmes uram! Itt állnak szolgái, tekintsen ide és tegye semmivé ezen gonosztevőket.

HADNAGY. Haha Jakab! mely nagy polczra léptél, valóban szép minister — hol maradtál?

JAKAB. Bocsásson meg hadnagy uram, ezek az emberek erővel a bíróhoz vezettek, eleget küszködtem.

HADNAGY. Az inasom! elmaradott tőlem.

KÖRMÖSDY. Mely szemtelenség! ő Exellentiájának —

JAKAB. Valóban meg kell vallanom, egy szegény inas vagyok.

BÍRÓNÉ. Ah! meghalok, még kezet is csókoltam neki.

JAKAB. Bíróné asszonyom! köszönöm a jó tartást.

KÖRMÖSDY. Hát nincs máskép, azaz: inas kend?

JAKAB (*a hadnagyra mutat*). Itt áll uram.

KÖRMÖSDY. Hm! hm! azaz: nem tudom mit tegyek, azaz: a votum elfogyott.

ÖREGBÍRÓ. Tekintetes uram! csak beszélje le őket. (*Egymásra néznek bizonytalan.*)

NOTÁRIUS. Ad animam megjártuk!

KÁNTOR. Úgy van! bakot lőttünk.

BÍRÓNÉ. Így jár az ember, ha egy okos fej sincs a helységben.

NOTÁRIUS. Mely szégyen!

KÁNTOR. Nem annyira szégyen, mint nevetség!

NOTÁRIUS. Nem annyira nevetség, mint bosszúság!

ÖREGBÍRÓ. Ej, ej! de már miért nem pártütők, hogy legalább az ember becsülettel végezhette volna dolgát.

KÖRMÖSDY. Öregbiró uram? mégis egy keveset hirtelenkedett, azaz: miért küldött értem —

KÁNTOR. Bíróné asszonyom mind ennek az oka, miért nyitotta fel a levelet.

BÍRÓNÉ. A becsületes ember átadja a reá bízott jószágot.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Soha, míg élek, ezt nem hallottam.

ÖREGBIRÓ. A sok költség, gyertyák, bor, pálinka! Héj kovácsmester, a pálinka árát megadja ám kend!

KOVÁCS. Nem én, hiába nem fáradtam.

KISBÍRÓ. Én valamit mondok: (*fontosan*). Talán jó volna reájok parancsolni, hogy pártütést kezdjenek —

KÖRMÖSDY. Hallgasson kend, egy bírótól ily tanácsot hallani!

KISBIRÓ. Követem, csak kisbíró vagyok.

Körmösdy. Mindjárt sajdítottam, hogy vak lárma a dolog, azaz: esztelenség, azért siettem, azaz: igazságot tettem, nehogy az ártatlan szenvedjen.

Notárius. Komám uram! bennmaradunk.

Öregbíró. Eh! majd csak valahogyan kivergődünk? minek ment el kend?

Notárius. Miért parancsolta?

Öregbíró. Eh, nem szökséges azt mindjárt követni.

Notárius. Oh mikor azok a lovak úgy szaladtak.

Körmösdy. Különösen örűlök, hogy szerencsém van ily érdemes urakkal megismerkedni, azaz: Hajnalfi uramnak gratulálni.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Palkó, az előbbiek.

Palkó (*sírva bejön*). Oh fájdalom! mit hallok, az a szép kisasszony —

Notárius. Megállj Palkó! ne szólj többet, úgy is rosszúl vagyunk.

Hajnalfi. Legyen tehát vége mindennek, én megbocsátok.

Bíróné. Az igaz, egy áldott ember az a Hajnalfi uram.

Kántor. Kegyelem néz ki a szeméből.

Hajnalfi. Ti kedves barátim! vegyétek köszönetemet.

Mili. Édes bátyám!

Hajnalfi (*Milihez*). A te szívedet keresztűllátom, ámbár nem szólottál, szép reményednek betöltését igérem. Táblabíró úr és ti szomszédok! jertek házamba, legyetek vendégeim; én mindent elfelejtek, a mi köztünk történt; ím, békepohárral kinállak benneteket avval a reménynyel, hogy jövendőben békességes, szíves szomszédok fogunk maradni: a mi a költséget illeti, én azt magamra vállalom.

Valamennyien. Helyesen! bölcsen!

Elek. Igy tehát szomorújátékunk vígságra fordúla. (*A nézők felé.*) Ha egy nyájas pillantatot szerezhettünk, ha édes mosolygás jutalmaz bennünket, megelégszünk; mert a jó kedv legszebb virága e komor életnek.



Szécsi Mária, vagy Murányvár Ostromlása.

EREDETI HAZAI DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1820. május 2.)

(1820.)

SZEMÉLYEK.

SZÉCSI MÁRIA, Bethlen István özvegye, Murányvárnak asszonya.
WESSELÉNYI FERENCZ, királyi vezér, aranysarkantyús vitéz.
KAZAI, FAKAS, VADÁSZI, alvezérek.
BUDAHÁZY, Murány kapitánya.
LÉNÁRD, zászlós.
KÁDAS, Szécsi Mária biztosa.
KÜRTI SÁNDOR, nemes ifjú.
LÓRA, Mária nevelője.
EGY KATONA.
Első, Második erdélyi katona.
ÁKOS, parancshordó.
SZOLGA Murányban.
Királyi és erdélyi katonaság.

A dolog történik 1644. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Királyi tábor.

Kazai, Farkas.

FARKAS. Miért szemléled oly hosszan Murány falait, talán kétled bevételét?

KAZAI. Azt nem, de könnyű játék sem lesz elfoglalása.

FARKAS. Egy ostom bírásához segít, csak a vezér akarja.

KAZAI. Látszik, nem ismered e sziklavár állapotját. Én valék benn, minekelőtte Rákóczyval harczba keveredtünk, mint fáradt útast felvettek egykor falai és Szécsi Györgynek házi barátsága: én tudom mivoltát.

FARKAS. Murány is emberi munka s azért nem dönthetetlen. Tapasztalt vezér lerontja kérkedő falait.

KAZAI. Vajha történnék és ellenkezőt szégyenlve ne kellene vallanunk!

FARKAS. Mentől nagyobb s keményebb a veszély, a bajnok szív annál inkább dagad, magasabb vágyakkal telik és örömmel a szokott próbára kél.

KAZAI. A lángifjúság ösztönét követvén, a leendőség határait méri, elméje gyors reptében czélját egyedűl, nem a vont útat szemléli, melyen ahhoz kell járúlni: de a hidegebb életkor félre tett tapasztalásait használja, csendesen indúl és a mennyit elő-, annyit hátra is néz.

FARKAS. Időt lop a lassú eszmélkedés, gyors eltökéletet kíván a hadi szerencse.

KAZAI. Itt képtelenség volna: mert a haszon csak várandó, de a kár bizonyos, ha megverettetünk. Gondatlan rohanni veszélybe nem vitézség, nem erkölcs. Ezen várnak természetes helyheztetése legnagyobb hatalomnak ellentáll és iparkodásink hasztalan esnek.

FARKAS. Akarat s fáradság öszveszövetkezve mindent meghódítnak.

KAZAI. Itt jön vezérünk!

FARKAS. Tettiért neki kell felelni; ő végezze a végzendőket.

KAZAI. Őt követni a mi törvényünk és kötelességünk.

MÁSODIK JELENÉS.

Wesselényi több katonákkal, az előbbiek.

WESSELÉNYI. A várt megvizsgáltam, oly erősnek, megvallom, nem gondolám, dolgot ád elfoglalása. Azonban bízom seregem vitézségében, hogy nemes készségét itt is megmutatja és harcz-

ban próbált érdemeit a világnak újonnan hirdeti. Nehéz ugyan munkánk, de a bajnok magasra vágy, mint a tűzláng az ég felé siet és dicső nevét csak arra függeszti.

FARKAS. Vezess! mi követünk, merre a haza és Wesselényi akarja, mert dicsőség gerjedez, szerencse integet minden lépéseden.

KAZAI. Minden jó rendben van; a sereg parancsodat várja.

WESSELÉNYI. Muránynak dőlni kell, mert kulcsa a magyar felföldnek, ennek este útat nyit több győzedelmeknek és véget szakaszt az ellenség hatalmának, mely ezen vidékre terjedett.

KAZAI. Ittlétünk érdemét kiki általlátja, mert békét szerezni meghasonlott hazánknak fő törekedésünk.

FARKAS. Mely szabadon fejét újra felemelvén, régi jó életnek lesz megint lakhelye.

WESSELÉNYI. Murány legyen a próbakő, ennek dőlni kell, hogy nagyobb sikerrel folytathassa nádorunk hadi munkáját és az ország mentől előbb megtisztúljon a pártosoktól, kik míg ezt a sziklavárat bírják, nem szünnek háborgatni bennünket és vastag falak közé vonúlva, minden kitelhető veszélyt késziteni fejünkre.

FARKAS. Vadászi jön s véle egy követ!

WESSELÉNYI. Várva! legalább megtudom, ki áll ellenünk s az őrizetnek mely vitéz parancsol. Érdemetlen ember az csak nem lehet, kire ily fontos dolgot bíztanak.

KAZAI. Murány Szécsi nemzetség örökje: mint hallám, most Szécsi Mária, ama nagy hírű Szécsi Györgynek öregebbik leánya, Bethlen István özvegye bírja ezen várat.

WESSELÉNYI. Engem fő őrje, nem birtokosa érdekel, a gyenge asszony szenvedő személyét ily állapotban számba sem vehetem; sőt értékét mint lehet kíméljük. Nyilván engedni kellett neki a nagyobb erőnek és az erdélyieket befogadni.

HARMADIK JELENÉS.

Vadászi, Budaházy, az előbbiek.

VADÁSZI. Uram vezér!

WESSELÉNYI. Sietve jöttél Vadászi! mi jó válasz késztetett?

VADÁSZI. Nem hozok reményt baráti egyezésre, ne várd jobbágyi megtérésöket. Murányban egy rendet és törvényt megvető csoportra találtam, melyet egy gyenge asszony kemény kézzel vezérel, ki neked megvetve háborút izent.

WESSELÉNYI. Asszony, mondod?

VADÁSZI. Murányi Szécsi Mária.

WESSELÉNYI. És ő mer ily csalárd játékba kapni? (*Budaházyhoz.*) Szólj követ, kénytetett asszonyod kikelni ellenünk, vagy önkényt tette azt?

BUDAHÁZY. Önkényt, mert kénytelenséget nem ismer erős és szabad választáshoz szokott lelke. Ő jóvoltából nyitá meg Rákóczynak várát és zsoldosinak menedékhelyett adott, kiket is ő most vezérel és okvetlen nekik parancsol. Reménylem megismered őtet.

WESSELÉNYI. Minek a sok szavak és a nem kívánt díséret?

FARKAS. A gyenge szorúl csak szavakra, tettekre vágyik az erős.

BUDAHÁZY. Azokat szerezni lesz itt alkalom, ha a szív is oly kész, mint a kérkedő száj.

WESSELÉNYI. Puszta villongás, a dologhoz! Mi a kérésed?

BUDAHÁZY. Kérni nem jöttem. Nézd a veres zászlót a vár tornyán lobogni, jele hogy utolsó csepp vérig azt védeni fogjuk.

WESSELÉNYI. Ezt a makacsságot az első harcz megtöri.

BUDAHÁZY. Reménylheted?

FARKAS. Míg a vár omladéki a valót nem hirdetik.

BUDAHÁZY. Elválik, könnyebb-e tenni vagy mondani.

WESSELÉNYI. Ez végzése asszonyodnak? ezt hirdetni küldött le hozzám?

BUDAHÁZY. Egy ajánlást teszek; ha tetszik, ez iránt van hatalmam végezni.

WESSELÉNYI. Szólj!

BUDAHÁZY. A császár népe közűl száz egynehány fogoly tartatik nálunk, vasas németek, többnyire Buchheim generális ezredéből; ha szándékod volna kiváltani azokat —

WESSELÉNYI. Arra nincs parancsom; azonban a főhadi tanácsnál kérdést teszek. Addig is, hiszem, az emberiséget meg nem sértitek.

BUDAHÁZY. A fegyveres néppel szoktunk mi harczolni, de nem vagyunk alacsony poroszlók.

WESSELÉNYI. Mondd asszonyodnak, hogy kímélje a rokon vért, nyissa meg kapúit.

BUDAHÁZY. Azt nem cselekszi.

WESSELÉNYI. Ne várjon ostromot, különben élve el nem hagyja várát, sem nem, sem életkor választást nem teszen: ő mint vár birtokosa —

BUDAHÁZY. Nem árt a dorgálás fegyveres kéznek; azon felűl meggondolá tettét.

WESSELÉNYI. Ha a szerencse szolgál, drágán megadja elfajúltsága bérét.

BUDAHÁZY. Mi harczolunk, bármi következik; ki halni nem tanúlt, adja meg magát s csókolja rablánczát.

WESSELÉNYI. Téged személyesen megkínállak teljes bocsánattal; távozzál a pártütőktől és térj vissza az igaz dologhoz.

BUDAHÁZY. Kinek hűséget esküvém, annak szolgálok.

WESSELÉNYI. Mint polgár első esküvésedet már azzal megszegted, hogy elpártoltál törvényes királyodtól. Ki egyszer vétkezni nem pirúl, annak többször is vétkezni nem nehéz.

BUDAHÁZY. Mint Szécsi Mária követje állok előtted; nem hozzád illik bírálni tettemet.

FARKAS. Nem díszes asszonyt szolgálni, a gyenge kormányt, szólj, miként tűrheted?

BUDAHÁZY. A harcz után nevezd őt gyengének.

WESSELÉNYI. Engedj a józan tanácsnak, még egyszer intelek.

BUDAHÁZY. Már hallám, légy boldog. *(El).*

WESSELÉNYI. Ha Szécsi Máriának mind ily kemény emberei vagynak, akkor vitézűl kell harczolnunk. Barátim! vérző szívvel kezdek az ostromhoz.

KAZAI. Sok nepet is megemészt a meredek szikla, egyedűl éhség hódíthatja meg Murányt.

FARKAS. Ostromot javaslok, a hosszú várakozás félelmet jelent és az ellenség bizodalmát neveli.

VADÁSZI. Én Farkassal tartok, míg a környülállás más lehetséget nem szűl.

WESSELÉNYI. A vigyázat legyen addig fő szempontunk, míg az idő meghatározza, miteendők legyünk.

NEGYEDIK JELENÉS.

Ákos. Katona, az előbbiek.

ÁKOS. Itt áll vezérem! *(El.)*

KAZAI. A nagy táborból —

WESSELÉNYI *(a katonához).* Mi jó hírt hozasz?

KATONA. Eszterházy Miklós nádorispán ezen levelet küldi szíves köszöntésével. *(A levelet általadja.)*

KAZAI. Hol hagytad a nádort? hol táboroz népével?

KATONA. Egy része a nagy seregnek Liptó felé vonúlt, a nádor egy osztálylyal Füleknél táboroz: de, gondolom, ő is eddig hátrább költözködött.

FARKAS. Elő talán, azt akarnád mondani.

KATONA. Nem úgy, uram! Buchheim generális az erdélyiektől megverettetvén, a nyert földet ismét elvesztette, ez okból nádorunk is kénytelen volt visszavonúlni. Hiszem, a levélben fel lesz jegyezve.

VADÁSZI. Földi! nem kedvelt újságod.

KATONA. Az a katona sorsa, hogy a jót rosszat egyiránt szenvedje. A győzödelmes hír nekem is kellemetesebb lett volna; hasztalan, a szolgálat választást nem teszen.

KAZAI. Wesselényinek nem tetszik az újság, homloka borúl.

FARKAS. A veszteség oly nagy nem lehet, hogy a vitézség azt ki ne pótlaná.

WESSELÉNYI. Barátim! dolgaink nem igen jól állnak; az ellenség győzött, a nagy sereg minden felől nyomattatik. Így tehát nekünk kell munkálkodni, ezt óhajtja nádorunk és Murány bevételét bármely áldozattal ajánlja, hogy seregével erős pontot nyerhessen és az ellenség előmentét gátolhassa. Már így az ostrom elkerűlhetetlen.

FARKAS. Parancsolj! mi készen állunk.

WESSELÉNYI. Vadászi! a pattantyúsokat állítsd fel rendelt helyökre, tüstént kezdjenek tüzelni; nehéz ágyúkkal rést, útat törjenek. *(Vadászi el.)* Farkas! neked alkalmat nyújtok ma szokott vitézségedet kimutatni, a könnyű gyalogsággal te fogod az ostromot kezdeni, menj a sereghez és szép tettekkel örökítsd nevedet.

FARKAS. A csatában tégy ítéletet, meg tudok-e felelni bizodalmadnak. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Ákos jő, Wesselényi, Kazai.

ÁKOS. Uram vezér! a kűlső őrök egy embert fogtak el, ki a csalitos között bolyongván, a várba akara szökni; neked kíván igaz vallást tenni. Mit parancsolsz?

KAZAI. Talán kémlelni jött.

ÁKOS. Úgy látszik.

WESSELÉNYI. Vezesd előmbe. (*Ákos el. Kazaihoz fordúl.*) Minthogy a lovasság ezen sziklavárnál sikerrel nem dolgozhatik, a könnyű huszárok szálljanak le és gyalog harczoljanak; vasasaink maradjanak a tábor őrjére. (*Kazai el. A katonához.*) Te, míg az ostrom tart, nyugodd ki útadat, vígy aztán hírt a nádornak.

KATONA. Nem, vezér! engedj részt vennem a harczban: ily állapotban egy kar is sokat teszen. Ha eltalálnék esni, hírmondónak találsz elég embert.

WESSELÉNYI. Maradj nálam.

KATONA. Aczél most a karom. (*El.*)

WESSELÉNYI (*egyedűl*). Egy asszony áll tehát előttem, ezzel lépjek fel a sorompóba s férfiúi erőmet azon mutassam? Kelletlen harcz! melyben veszteni, de nyerni nem lehet. Ha győzök, diadalt nem tesz rá a világ, mert csak viszonti erő szerez dicsőséget; ha vesztek, füstbe megyen ekkor legszebb tökéletem és szerzett hírem nevem a porba tipratik. Valóban a szerencse levonni látszik rólam áldó kezét, hogy érdemem koczkáját ily síkos helyre veti.

HATODIK JELENÉS.

Wesselényi, Kádas strázsa közt és Ákos.

ÁKOS. Itt a kém! ezen írást találtuk nála.

WESSELÉNYI (*az írást átfutja, Kádashoz fordúl*). Ki vagy?

KÁDAS. Békét szerető, fegyvertelen ember.

WESSELÉNYI. Ki küldi ezt a levelet Murányba? mit kémleltél? és kinek a javára? Ember, tudd meg, a kémnek halál bére.

KÁDAS. Nem vagyok kém, nem értek én a háború véres játékához, az alkotó természet csendes munkálkodását lesem, szántok, vetek, aratok, de fegyvert forgatni nem tudok és a földi nagyok csatái engemet nem érdekelnek.

WESSELÉNYI. Kinél szolgálsz?

KÁDAS. Szécsi Máriának mezei gazdája vagyok, az ő dolgában jártam el. Ezen levél nem hadi rajzolat, de barátságos írás Kürti Ferencznétől, asszonyom barátnéjától.

WESSELÉNYI (*félre*). Engem nem illet. (*Kádashoz.*) De ha nem úgy van?

KÁDAS. Életemet teszem az igazságra, olvasd el.

WESSELÉNYI (*Ákoshoz titkon szól az elmegyen a strázsával. Kádashoz*). Te biztosa vagy Máriának, ismertess meg vele; hogy jön az, hogy ő fegyver között él és férfiút illető munkában fáradoz?

KÁDAS. Ez a nagylelkű asszony Szécsi Györgynek, ama világ-csudálta vitéznek leánya. Atyjának nagy tulajdoni reá is szállottak és a természet szinte hibázni látszott, midőn ily magas lelket egy asszonyi testbe zára, mintha nem akarta volna, hogy e bajnoki törzsök közönséges szülő asszonynyal végződjék. Bátorság, eltökéltség, dönthetetlen hívség és forró szabadságkívánás: ezen erkölcsök díszesítik őtet.

WESSELÉNYI. Nemes tulajdonok, tovább.

NÁDAS. Kifejtőzvén a gyermekség korából, mindjárt kitündöklött belőle az erős lélek, mely őt különböztette nemétől; és se dorgálás, se hosszú fogság nem vehette arra, hogy kezét egy nem kedvelt férfiúnak nyújtsa. hanem atyjának búzgó kérése. egy embernek, ki soha kérni nem szokott. Bethlen István volt, kit atyja választott.

WESSELÉNYI. Most özvegy, Murányban kormányoz, azt tudom.

KÁDAS. Az erdélyi fejedelem megverettetvén a király népétől, nála mentséget keresett és részére vonta Máriát: ez befogadta zsoldosit, de a kormányt kezében tartá és azt lelkesen vezetni tudja. Ércz sisak fején. súlyos kard oldalán, melle vaspánczél alá szorítva: így jelenik meg katonái közt, szép és rettentő, mint egy istenné hajdani időkből, a félénk szívében is bátorságot gerjeszt s tűzszavaival, bájtekintetével a közlelket is magas tettekre ingerli.

WESSELÉNYI. Kűlső életét rajzolád, de belső mivoltát mutasd szememnek.

KÁDAS. Magában él, szíve csöndes titkait senkivel sem közli; különben jó és házának malasztja.

WESSELÉNYI. Nem tudta még ezt a ritka szívet senki meghódítni?

KÁDAS. Nem még. Egy nemes ifjú, Kürti Sándor, ezen levél irónéjának fia, epedni látszik érette, de ezen tárgyra, úgy vélem, meghidegűlt szíve, vagy nagyobb érdemeket keres. Fegyverzörgés, hadi mulatságok inkább kedveltetik, mint a szerelem bájgerjedelmi.

WESSELÉNYI (*felhűlve*). Ily felséges teremtést engedj találnom, örök végezet! és vígan belépek azon frigybe, melyet mindeddig kerűltem. Az arany szabadság édes álmait felejtve, szebb valóra számolok, azokat lerakom ily nemes hölgy ölébe és véle szövetkezve, nevemet a csillagokra tűzöm.

KÁDAS. Most tudod ki vagyok, bocsáss el.

WESSELÉNYI. Míg a vár sorsa változik, nálam kell maradnod; ezen levelet magam kívánnám általadni Murányban. — Hah! harsog már a tárogató, sereg közelget, a véres munka nemsokára kezdődik. Menj be sátoromba, élj kényed szerint: Murány este téged szabaddá tesz.

KÁDAS. Miként parancsolod, te vagy a hatalmas. (*Be sátorba.*)

WESSELÉNYI (*egyedül*). Most kedvezz, jó szerencse! hogy meghódoljon ritka ellenségem és az a szép bajnokné váltig meggyőzetve karjaimba dőljön. Mely mirígy tenyészik keblemben! — egy álnok rémzet hozzá késztet s ismét visszatartóztat.

HETEDIK JELENÉS.

Wesselényi, Kazai, Farkas, Vadászi, Ákos, Katonaság.

KAZAI. Itt állnak vitézid, készek követni a harczba.

WESSELÉNYI. A közjó híveitől megint véradót kíván, azért vitézségtekbe bízván, ostromot rendeltem, eltökélve véletek a nap terhét osztani. Nagy a veszély, de szebb s nagyobb örök dicsőség, mely a vitézt élteti és koszorúzza.

FARKAS. Egy a bajnoknak az élet, a halál, ha őt a haza harczra kiáltja.

VADÁSZI. Hol dicsőséget szerezhet nevének, drága nemzetének.

WESSELÉNYI. Örömmel hallom lángító készségteket; nem is vártam mást ily férfiaktól, kik nagy eleinknek magas tulajdonit mellökben éltetik és a hazának javát méltánylani tudják. Magyarok! kövessetek tehát! s Murány erős falait rengesse meg vitéz karotok. (*Ágyúzás hallatik.*) Hah! zúgnak már ágyúink, röcsögnek Murányvár falai! rajta tehát! (*Kardot húz.*) Az ostromot kezdjük, engem kövessetek; minek az ágyúk hasztalan morgása; kard kardnak, mell mellnek, úgy a bajnok szokása. (*El, a sereg utána, hadi muzsika és csatakiáltás közt a kárpit lefordúl.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Wesselényi sátora.

WESSELÉNYI (*egyedül*). Meggyőzve, megveretve! Most, midőn a világ leginkább reám figyelmez s hazám java győzödelmemet leginkább kívánta. Átkozott szerencse! csak azért nyitád meg csalfa mosolygással a dicsőség templomát, hogy annál mélyebben temethess, váratlan estemet csalárdúl gúnyoljad és egy asszony által híremet setét homályba dönthessed? Ha egy bajnok vitéz nagyobb tehetséggel előzve letépte volna a borostyánt fejemről, békén tűrném — emberi sors! De gyenge asszony által tipratni, megszégyenűltetni, az ellen borzad valóm. — Még is, nem akarva tisztelem szép ellenségemet és egy titkos érzés szorosban szívemhez csatolja; csendes kívánat tenyészik mellemben és bájos unszolással hálójába vonszon — kezem kiejti a kardot és ölelésére hajol. (*Gondolkodik.*) Őt látnom kell — de hogy? — Igy — így fog menni.

MÁSODIK JELENÉS

Kazai. Wesselényi.

KAZAI. Parancsodat híven elvégeztük, a holtak eltemetve, a sebes katonaság hátra küldve, minden a régi rendben vagyon. Ha szabad kérdeznem, mit fogsz cselekedni?

WESSELÉNYI. Barátom! egy gondolat ötlött fejembe. melynek teljesítése szép reménynyel kecsegtet: magam felmegyek Murányba.

KAZAI. Te mint vezér? veszedelmes feltétel, éltedet ne tedd ki hasztalan.

WESSELÉNYI. Mint alvezér megyek fel; leeresztett sisak, közönséges ruha ismeretlenné tesznek.

KAZAI. Ás ha elárúltatol?

WESSELÉNYI. Kétlem; de legyen úgy, bízom Szécsi Máriában. hogy hatalmát használni nem fogja.

KAZAI. A hasznos alkalom könnyen megszédíti a legnagyobb erkölcsöt. Uram — „

WESSELÉNYI. Őt látnom kell, véle szólanom: bármely áldozattal őt részemre vonnom: talán még oly szerencsés lehetek visszaadnom hazájának, talán megnyílt szemekkel visszatér az igaz dologhoz s boldogító létét szebb czélra szenteli.

HARMADIK JELENÉS.

Kádas. az előbbiek.

KÁDAS. Uram! bocsáss meg. hogy adott szavadra emlékeztetlek.

WESSELÉNYI (*félre*). Még ezt is! (*Kádashoz.*) Tudom. tudom; de bizonyos körnvülállások szavamat megszegni kénytettek. még rövid időt nálam kell töltened, azonban a levél kézhez jut. Maradj nálam, hiszen semmi nem hibázik.

KÁDAS. Nem, de ha valahol kénytetem mulatni. legyek bár aranynyal tetézve. mégis rabnak tartom magamat; legyen bár a békó vas avagy arany. csak egyformán nyom az. különben —

WESSELÉNYI. Szólj bátran! kedvelem a kinyílt embert.

KÁDAS. Különben megnyugszom, minthogy asszonyom vitézsége okozza ittlétemet. Bocsánatot vezér. (*El.*)

WESSELÉNYI. Ez is megaláz.

KAZAI. Légy nyugodt! nem tartandó szerencse bélyegzi a nagy vezért, de a bal esetben is fentartott mérsék és erő. mely hamvából felemelkedve tisztán a világ előtt áll és az irígység rágalmai tőre lesikamlik melléről.

WESSELÉNYI. Nem személyes ragyogtatás, de hazám lángoló szeretete óhajtata velem győzödelmet. hogy megszűnjön a polgári háború és szebb idő derűljön hazánk felhős egén.

NEGYEDIK JELENÉS.

Farkas, Vadászi, az előbbiek.

FARKAS. Vezér! rendeléseidet várjuk!

VADÁSZI. A sereg legjobb akarattal kész új ostromra.

WESSELÉNYI. Már attól el kell állnunk. erőltetni a dolgot nem lehet.

FARKAS. Mirajtunk nem múlt. kötelességünket híven megmegtettük; de a bátor védelem és e sziklaerősség több próbát kívánnak.

WESSELÉNYI. Ámbár siker nélkűl maradt iparkodásunk, mégis az igaz vitézség fentartja érdemét. Farkas! osztályoddal emberűl viselted magadat; vedd köszönetemet és azon igéretet, hogy jutalmadat felsőbb helyen eszközölni fogom.

FARKAS. Legszebb jutalmam, ha csekély tettem figyelmedet magára vonhatta; a haza, nem jutalomkívánás adott fegyvert kezembe.

WESSELÉNYI. Megsebesedtél?

FARKAS. Bal kéz csak uram! a jobb még ép.

WESSELÉNYI. Ha tetszik, hadd el a tábort, keress nyugodalmasabb helyet.

FARKAS. Jobb a sebnek tábori levegő, nem is fáj úgy, ha láthatom, hol kapám; csekélység, meggyógyúl, mire erő kell.

WESSELÉNYI. Már addig, míg az idő más alkalmat termend, meg kell elégednünk a körűlvigyázattal. Most menjetek barátim! a sereg nyugodhatik, mert nagy volt a mai fáradság; én az alatt nádorunkat sorsunkról tudósítom. (*Farkas, Vadászi el. Kazaihoz fordúl.*) Rendelj három biztos embert, kik engemet Murányba kísérnek és légy helytartóm, míg visszatérhetek. (*Kazai el. Egyedűl.*) Ha Mária az, melynek őt képzelem, melynek ez a szív rajzolja, akkor nyisd meg öledet bájoló szerelem és fogadd el a meghódoltnak első áldozatját; akkor szállj alá mennyei egyesség és a háború mord dühét szent béke váltsa fel. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Murány piacza.

Sándor (egyedűl).

SÁNDOR. Ily közel lenni, őt minden nap látni, csudálni, szerelemre lobbanni, azt fojtogatni, takarni, az nehéz. Még is kedves, mert bájos körűltében élhetek s édes méreg élteti szívemet. De mint lesz mind ennek vége? mit állíthatok nagy érdemei elé? hív szerelmem azt be nem tölti soha; dicsőség, méltóság, nagyság — ezek ösztöni, ezek vezérlik. Félre tehát csalfa remény! vonúlj vissza a képzelet tündér országába, míg az idő s csendes fájdalmam megérlelhet.

HATODIK JELENÉS.

Lóra, Sándor.

LÓRA. Ily gondolkodva?

SÁNDOR. Csak gondolat. —

LÓRA. S nem örvendetes, mint látom. Mi történhetett, hogy ezt a víg homlokot bús felleg borítja?

SÁNDOR. Ittlétem kedvetlenít, nagy tömlöcz előttem ezen vár, hogy lekötve minden érzeményim, szárnyra nem kelhetnek. Hol férfiúnak tartom magamat, ott gyermekké alacsonyítnak.

LÓRA. Talán az élesebb tekintet behatván belsődbe, más pontból szemléli elmédnek látványát?

SÁNDOR. Vagy egy ellenséges érzés méltatlan tapossa a szívet, mely nem akarva hevűl érette.

LÓRA. Ifjú! ne légy igazságtalan! Mária mint önnön fiát szeret és javadat óhajtja.

SÁNDOR. Még is, hol lehet, megaláz; csak előbb az ostrom alatt mint gyermekkel bánna velem, minthogy nem engedett részt vennem a harczban és hidegen elküldött mellőle.

LÓRA. Hogy gondatlan hevűlésed kárt ne okozzon!

SÁNDOR. Mindenhol hideg kebelre találok. Látom, te is kárhoztatod szerelmemet.

LÓRA. Mert a tapasztalás a közélet titkait jobban általlátja. Sándor! téged Mária nevelt, anyai szorgalmát ily emésztő indúlattal meg nem hálálod. hanem légy hozzá hasonló.

SÁNDOR. Könnyű a meghidegűlt vérnek a szív érzését fontolni, nem érzi hatalmát.

LÓRA. Minden gyengeség talál mentséget! az ifjúság tulajdona gondatlan hevűlni, a tárgy illendőségét nem szokta vizsgálni, csak fogékony érzetek álmait nyomozza. Szerelmed csalóka láng, melyet a ritkaság gyújtott.

SÁNDOR. A tárgy méltó. és tartandó tökélet nemesíti érzésemet.

LÓRA. Méltó egy megérett elmének, az indúlatnak elévűl nem sokára. Az idő különbsége egyesűlést köztetek soha nem szenved.

SÁNDOR. Nagy léleknek nem árthat az idő, mert ékes pompában tündöklik mindenkor.

LÓRA. A képzelet alkotmányát a valóságos csakhamar lerontja. Oh ifjú! a legjobb ember, a legnemesebb szív sem tagadhatja meg mindenkor porszármazását. Felejtsd el a bálványt. melynek hasztalan bókolsz.

SÁNDOR. Ki ne érezzen annyi tökéletességnél?

LÓRA. Az égiek ecsetével fest az első szerelem. de gyorsan homályos színre borúl. ha az ész nem kölcsönözi világát. Ifjú! tanúlj előbb férfiú lenni Máriától és azután táplálj szerelmet; mert tudd meg, a magas tölgy soha le nem hajlik a zsenge bokorhoz.

SÁNDOR. Élesek szavaid.

LÓRA. Nem megbántás értelmök: de tanúld gátolni tűzindúlatodat és utóbb mosolygod édes csalódásod.

HETEDIK JELENÉS.

Budaházy, az előbbiek.

BUDAHÁZY. Már a szabadban vagytok? csak nem rég. midőn a fegyverek ropogtak, vastag falak között rejtőztetek.

LÓRA. Ment gyenge nemem. Sándort ifjúsága.

SÁNDOR. Nem úgy Lóra! bátorság illik az ifjúhoz; mély fájdalommal engedtem Máriának, hogy elküldött.

BUDAHÁZY. Falak közé szorítva harczolni nincs kedvem; az ily győzelem nem is kedveltető. Künn. künn a szabadban. künn a mezőkön, hol a bajnoknak alkalma van magát kimutatni. ott kívánatos a harcz.

LÓRA. Harczot említesz mindenkor! nem volna az életnek

annál szebb kelleme? Véres mulatság a háború játéka, többet ér annál a béke malasztja, mert az ember nemesebb alkotását az inkább hirdeti.

BUDAHÁZY. A férfiú vágya különböz nemednek csendes ösztönétől: ez magában él, annak létét a dicsőség intézi. (*Zaj.*)

LÓRA. Mit jelent ez?

BUDAHÁZY. A katonák jönnek asszonyunk rendelésére.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Lénárd, Katonaság, az előbbiek.

BUDAHÁZY. Mely szívemelő tekintet ily bátor sereg: valóban egy kedvelt szerencsés vezérnek minden perczenete egy életkor.

LÉNÁRD. Im megjelentünk híjával azoknak, kik az ostrom alatt elestek.

BUDAHÁZY. Keveset vesztének az ellenséghez képest, kik behúnyt szemmel a halálba rohantak. Hol marad asszonyunk?

LÉNÁRD. A nagy piaczon az erdélyieknél hadinézést tart.

BUDAHÁZY. Az őrizet méltó dicséretet érdemel annál inkább, minthogy az ellenség is emberűl harczolt.

LÉNÁRD. Asszonyunk jön, rendbe vitézek! (*Jelt ád, a katonaság rendbe áll, dob, trombita harsog.*)

KÍLENCZEDIK JELENÉS.

Szécsi Mária, több katonák, az előbbiek.

MÁRIA (*tollas sisakkal, pánczélosan, kardosan megjelen és a katonaság rendjeit áltnézi*).

BUDAHÁZY. Köszöntlek asszonyom! vedd mint győző, mint ezen várnak szabad birtokosa, mély tiszteletünket.

SÁNDOR (*félre*). Ki ne csudálja! ki ne imádja!

MÁRIA. Vitézek! ti a szabadság bátor előmozdítói! vegyétek köszönetemet. Im győzelem-koszorúzta fejünket bátran felemelhetjük, mert láttuk az ellenséget, kik falaink alá jöttenek nyakunkat nehéz igába szorítni, láttuk szaladni, visszavonúlni, láttuk őket a térségen szaladva mentséget keresni; füstölgő ágyúikat viszonozván, megnémítók azokat és rajtok teljes diadalt nyertünk. Én ezen várnak szabad asszonya nyugodtan élem óráimat, mert tudom, tapasztaltam és meg vagyok győződve, hogy védjeim igaz, valódi férfiak!

MINDNYÁJAN. Éljen Szécsi Mária!

MÁRIA. De mély sérelemmel kellett hallanom, hogy néhányan közűletek az ostrom alatt Murány feladását említék. Jól ismerem őket; de hogy első tettök, megkímélem őket a szégyentől.

BUDAHÁZY. Mutass reájok! becstelenség azokkal szolgálni!

MÁRIA. Nem, azon remény kecsegtet, hogy az első alkalommal ezen hibát szepen kipótolják. Vitézek! Győztünk ugyan, de a vigyázat azért szükséges, mert a háború ezer fortélyát csak azzal gátolhatjuk. (*Egy katona jön és Budaházyval titkon szól.*)

BUDAHÁZY. Asszonyom! a királyi táborból alvezér érkezett. Wesselényi küldi őt fontos dologban — ha parancsolod?

MÁRIA. Jőjjön! (*Katona el.*) Barátim! a mit annak mondok, nektek is mondva legyen — végső lehelletig védem Murány várát; és ha mentve marad, a jutalom mindegyik tettéhez, szolgálatja búzgóságához legyen alkalmaztatva; egyik se mondja, hogy hasztalan szolgálta Szécsi Máriát.

SÁNDOR. Engedd, hogy én is tiszteletemet tegyem, ámbár szívem érzését szóval kifejezni nem tudom.

MÁRIA. Mint észrevettem, nehezteltél reám, hogy az ostromtól elküldélek? de éltedet, anyádnak legfőbb javát, a csata veszélyes dühének kitenni nem akarám.

SÁNDOR. Szomorú kímélés! Hol lehet szebb szerencse, mint éretted vérzeni?

MÁRIA. Kora kívánat ily dísztelen kimúlni. (*Lórához fordúl.*) Örvendek barátném! hogy részt veszesz legszebb napomban.

BUDAHÁZY. A követ!

TIZEDIK JELENÉS.

Wesselényi három katonával, az előbbiek.

WESSELÉNYI (*leeresztett sisakkal fellép, Máriát meglátván, magában*). Hah! oly szép mint nagy! most, szerencse! ne hagyj el.

MÁRIA. Mit kíván vezéred?

WESSELÉNYI. Magaddal volna szólásom.

MÁRIA. Csak szólj! ezek barátim, nincs titkom előttök. De azt előre bocsátom, hogy a vár feladását hiába említed; mi, kiket itt gyülekezve látsz, el vagyunk tökélve magunkat inkább Murány romladéki alá temetni, mint azt feladni.

WESSELÉNYI. Sajnálom, hogy ily nemes szív annyira elbódúlt és kötelességét, melylyel mint jobbágy, mint tagja a magyar nemzetnek, királyának, törvényes urának tartozik, oly rútúl megszegi és karját, dicső magát a pártosoknak szánja. Ha ily nemes szív így eltévedhet, mit várhatunk a többiektől?

MÁRIA. Ily kérdést tenni és arra felelni, sem idő, sem hely nincs; azonban mondd vezérednek, hogy hallgasson az ínség szavára, mely az egész országban váltságért kiáltoz, nézze a nyomattatást mely alatt nyomorgunk és elég választ talál.

WESSELÉNYI. Hogy egynéhány tisztviselők visszaéltek hatalmokkal, az nem nyújt elég okot a zendűlésre. Im jó királyunk, szívére vevén a nemzet ügyét, azon már segített. S valjon mit várhattok az erdélyi fejedelemtől, kit nem a nemzet pártfogása késztetett fegyverhez, hanem a személyes hatalom veszedelmes bírása?

MÁRIA. Ezen frigyből eredendő hasznot és abból fakadó reményeket nincs kedvem közre bocsátani; elégedjél meg azzal, hogy mi szadadon születtünk és ezen szabadságot fentartani igyekszünk.

WESSELÉNYI. Igaz, a szabadság az élet legfőbb java; de oda vész jótévő malasztja, ha fegyveres kar, ha vérözön hírdeti bírását; szebben használja azt a szelíd természet és az emberiség javára fordítja. Mély fájdalommal látom Hunniában az egyenetlenség fel-

legét tenyészni és itt, a szívesség, barátság honában a polgári háborút dúlni, zavarni. Az idő rontó veszélye sokakat elránta magával, mértékletlen vágyak a régi rendet szaggatják, és hazánk vérzik ön fiaitól vágott sebében — oda dől, ha tiszta akarattal, erős vállakkal azt fentartani nem tudjuk.

MÁRIA. Hogy így ne történjék, kezet fogtam az erdélyiekkel.

WESSELÉNYI. S nem akarva békódat készíted. Tekints czéljukra és pirúlva elfordúlsz ily szövetségtől, mely vétekre vagyon építve, pedig ily nemes lélek, tudom attól írtózik.

MÁRIA. Hasztalan pazérlod szép szavaidat.

WESSELÉNYI. A józan elme nem ismer makacsságot.

MÁRIA. Inkább halált mint rabszolgaságot.

WESSELÉNYI. A jobb ember igazságot keres.

MÁRIA. A bátor szív szabadságot keres.

WESSELÉNYI. Azt senki nem gátolja; törvényünk még ép, mely a királyt hozzánk, minket a királyhoz kötött. Nyisd meg kapúidat, ismerd meg uradnak azt, kiért atyád, az a bajnok, anynyiszor vérzett és Ferdinand elfelejti, hogy ezen gyenge keblet ellene pánczél borítá.

MÁRIA. Csalatkozol, ha oly hajlékony elmét keressz bennem; fegyvert ragadtam és vélctek bátran kiszállok a síkra; szép szavak a sebet meg nem gyógyítják. Mondd vezérednek, jőjjön seregével, mi készen állunk.

WESSELÉNYI. Látom, bal vélemény késztet fegyverhez és az indúlat időt nem enged a megfontolásra; fegyvert ragadsz és ama híres Szécsi névre, melyet minden magyar hűség példájáról ismer, setét homályt vetsz.

MÁRIA. Részrehajlás szól belőled, másképp ítél a jövendő.

WESSELÉNYI. Ne gondold! dicsőség sugára egyedűl a hűség körűl lebeg, a pártütőnek csak a halál emel oltárt s nevét a történet megvetve említi. Te egy szelíd asszony! kit az ég nyájasabb örömre teremtett, kinek szent czélja a háborgás mirígy tűzét oltani, a keményebb férfiút engesztelni — te csalárdúl neveled a háború lángját? kezedben, mely ápolni van alkotva, öldöklő fegyvert tartasz és gyenge testedet, a mennyei szépség, jóság alakját, vasba szorítod?

MÁRIA (*hirtelen*). Elég! vége követségednek. Világi éltemet bátran közre bocsátom, de nemem csendes titkát mértékre nem teszem. Menj! Szécsi Mária várát zárva tartja. Itt állnak vitézim, ezeknek, magamnak kell előbb meghidegűlni, minekelőtt Murányon keresztűltörhettek, s szabadságunkat feladjuk.

WESSELÉNYI. Mária!

MÁRIA. Fegyver közöttünk.

WESSELÉNYI (*félre*). Most a végső próbát. (*Máriához.*) Wesselényi Ferencz, nemednek méltóságát tekintvén, ezt a levelet, melyet szolgáddal együtt felfogott, töretlen, olvasatlan általküldi és azt izeni: hogy körűlfekvő jószágaid iránt nyugodt lehetsz, mert inkább barátod, mint ellenséged kívánna lenni.

MÁRIA (*a levelet elveszi*). Nemes vitéz! alacsony bosszút nagy

lelke nem ismer. valódi érdemét ezen tette mutatja. Vidd köszönetemet vezérednek; mondd, hogy nagy érdemét tudom becsűlni, azon örvendek. hogy a királynak legjobb emberével akadt dolgom; legalább, ha a sors úgy akarja, hogy meggyőzetem, méltatlan kéztől nem történt romlásom.

WESSELÉNYI. Dicső asszony! — Itt még egy levél. nem mint vezér, mint Wesselényi küldi; szívedhez szól, felelj valót reá. (*Sisakját felemeli.*) Tekints szemembe.

MÁRIA (*magában*). Mely tekintet! (*Int neki.*) Menj veszedelmes!

WESSELÉNYI (*kezét megrázza*). Emlékezzél reám! (*Elsiet.*)

MÁRIA (*a levelet feltöri, megilletődve olvassa. végre indúlatosan*). Hah, Wesselényi! (*Utána siet, a jelenvalók csudálkozásokat jelentik, a kárpit lefordúl.*)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Szoba Murányban.

Mária, Lóra.

MÁRIA (*házi ruhában, mély gondolatba merülve az ablaknál áll*). Ott nyargalt! tűzes paripája büszkélkedett alatta s kérkedve hordozta terhét. Ott álla! hathatós szavakkal bíztatván seregét, karját felém terjeszté; mint egy hadiisten tündöklött völgyében s a világ sorsával játszadozni látszott. — Mi vagyok én hozzá mérkőzve? Félre öldöklő játék! érzem a fegyver nem kezembe való. — Ő győzött, én letiporva vagyok, vastag falak voltak védőim, e sziklavár szerencsém!

LÓRA (*ki mindeddig csendesen vizsgálta Máriát.*) Mária!

MÁRIA. Mi ez? félre csalárd kép, ő ne diadalmaskodjék, állhatatosságom győzzön a megindúlt szíven. Mégis — szelmes kívánat dúlja belsőmet, elmém tétováz: fegyvert keresek és — szerelmet találok.

LÓRA. Mi lánczol úgy az ablakhoz?

MÁRIA (*az ablakot sebesen bezárja és szorúltságát takarja*). A friss levegő — szép kilátás!

LÓRA. Wesselényi arra van.

MÁRIA (*hirtelen*). S válaszra vár. Valóban a legkeményebb harcz nem hozna ily szorúltságba, mint ezen levél. Szólj, tanácsolj, mit tegyek? Olvasd csak még egyszer.

LÓRA (*enyelegve*). Most sem tudod értelmét? már harmadszor olvasom. (*Olvas.*) „Wesselényi Ferencz elragadtatván magas lelkedtől. személyedet látni akarta. Szép erkölcseid az ismeretlent is meghódították és ezzel ő kezét, szívét örök szövetségbe ajánlja; legboldogabb halandóvá teszed. ha kérését méltánylani tudnád. Ő maga volt az. ki előtted álla és gyors, de igaz feleletre vár."

MÁRIA. Mely merészség! — nekem ily ajánlást!

LÓRA. Mit végeztél?

MÁRIA. Választás könnyű itt; oly könnyű, mint a rabság s a szabadság közt.

LÓRA. Még is, talán ily nemes kérő kivételt érdemel, kit a szerencse kedvel és hírét-nevét ragyogtatja hazánk egén.

MÁRIA. Múlandó ragyogvány! a szív többet vár, nem — már valék rab; Bethlen halála szabaddá tőn — ez is férfiú, szabadságom ellensége.

LÓRA. Bethlent nem szeretted?

MÁRIA. Elég erről.

LÓRA. Ne titkold, ne szégyenld a szép emberiséget.

MÁRIA. Őt gyűlölöm, mert férfiú. Jaj annak, ki ezen csalárd nemnek feláldozza legszebb érzését. Vak akarat, kérkedő uralkodás, mértékletlen kívánatok: az nálok szerelem, az nálok imádás, az készteti őket szokatlan dolgokra, az kergeti őket a halál torkába. Csak az asszony ismeri a hívséget, az igaz szerelmet; annak keblében fakad tiszta forrása; a férfiak csak magukat szeretik és kényöket, szerelem nálok csak az erek játéka. Nem, nem! én férfiú parancsoló kezén köz sorsra le nem ereszkedem, nem, így le nem szállok a szabadság polczáról.

LÓRA. Hiszem, sokba kerűl magadat megtagadni a világ előtt; de mi a dicsőség, ha szerelem int? Mária! add meg magadat, látom eljött órád, félre ezen büszkeséggel, minek ez a szívbeli küzdés? Add meg magadat azon lelkes vitéznek, aztán a szerencsést gúnyolja a világ.

MÁRIA. Mely kész pártfogót talált ő benned!

LÓRA. Szerencséd ösztönöz, térj vissza természetes rendeltetésünk szelíd körébe; mert ezen pálya, melyen szédelgesz, állandó nem lehet.

MÁRIA. Most ellenzed? előbb kívánatimnak vakon bókoltál — mit jelent ez a gyors változás?

LÓRA. Mert hasztalan kerestem érdemest, ki lelkes erővel viszonozni tudná Mária szerelmét, ki ne homályosítaná, sőt új fényre emelné a Szécsi dicső nevet.

MÁRIA. Ismered a fegyvert, mely leginkább behat szívembe.

LÓRA. Ki tudná, ha én nem, ki gyermekségedtől fogva melletted voltam, ki éltednek minden fordúlatját, örömét, sérelmét, résztvevő szívvel követtem?

MÁRIA. Mit tegyek? nem tagadom — Wesselényi az első, ki — Nem, gyengeség ez — erőt nem vesz rajtam.

LÓRA. Mely jutalmat vársz ezen kétes ösvényen? mit oly szövetségtől, melyet a nagyravágyás kötött? Az újítás, mely nem egyenes fenékre épűlt, előbb-utóbb megavúl, és élted szépét, nyugalmát setét üregébe vonja!

MÁRIA. Elkezdém, folytatom; más romlásával nem kell boldogság; kétes ugyan a következés, de csüggedni nem illik a bátornak.

LÓRA. Még most érdemmel visszaléphetsz; ne várd az időt,

hogy a meggyőzettek benned a gyenge asszonyt gúnyolják. Wesselényi karján új életre derűlsz.

MÁRIA. Őt tisztelem: derék vitéz, erős a tusában — de még nem elég.

LÓRA. Rajtad áll őt egészen megismerni.

MÁRIA. Legyen tehát! de minekelőtt bizonyosat ítéljek és őt figyelemre méltónak találjam, ritka próbáját adja férfiúságának.

MÁSODIK JELENÉS.

Sándor, az előbbiek.

SÁNDOR. Ezen váratlan jelenést fiúi gondok okozzák. Mária, te levelet kaptál anyámtól.

MÁRIA. Éretted búsong, éltedet félti.

SÁNDOR. Miként lehet az? midőn tudja, ki pártfogóm.

MÁRIA. Mind nem elég az anyai szívnek; maga mellé kíván és gátolni sem illik igaz vágyódását. Őtet illeti az elsőség, azért készűlj az útra. Rahonba fogsz menni.

SÁNDOR. Értem, jól értem mit akarsz.

MÁRIA. Légy segédje anyádnak; bátorságos útadat Wesselényinél eszközölni fogom.

SÁNDOR. Más itt az indító ok, ten kívánságodat idegen lepelbe takarod.

MÁRIA *méltósággal*. Ifjú! nem szoktam álarczot hordozni.

SÁNDOR. Bocsáss meg indúlatomnak, ha eleget rejteni nem tudtam, emésztő árja keresztűltört gyenge tartalékján.

MÁRIA. Eltévedett érzés; ifjúságod s az illendőség azt velem, Bethlen özvegyével, közleni megtiltják. Hogy férfiúsodjál, hogy fegyverhez szokjál, azért vettelek váramba, nem hogy itt ábrándozva nyögjed keresztűl napjaidat.

SÁNDOR. Látom a nagy különbséget, mely közöttünk vagyon; de veszt-e azért fényéből a felséges nap, ha szegény földi alkotmány sugáránál melegszik?

MÁRIA. Jó ifjú! szíved első hevűltében minden tárgy isteni, szálj alá a földre és elégedjél meg hív barátságommal.

SÁNDOR. Mely kegyes vagy!

MÁRIA. Mutasd meg, hogy nemes vér forr ereidben, emeld fel magadat a közlélek csüggedéséből, mert a magán vett diadal az élet legszebb remekje.

SÁNDOR. Dicső asszony!

MÁRIA. A tiszta barátság szebb örömmel jár, mint ama kaczér érzés, dúló, emésztő indúlat, melyet szerelemnek hívnak. Maradj férfiú, tartsd épen szívedet és érzeni fogod égi malasztját.

SÁNDOR. Im ezzel elnémúlok, ezután bajnok tettek barátságodat irántam örökösítsék.

HARMADIK JELENÉS.

Szolga, az előbbiek.

SZOLGA. Kádas elérkezett, egy pillantatot kér.

MÁRIA. Jőjjön. (*Szolga el.*) Várva! az hív ember, abban bízhatom. Kétes játék, de igaz útra vezet.

SÁNDOR (*Lórához*). Mely tűz heviti Máriának kebelét, egész valóját elragadni látszik — mit jelent ez?

LÓRA. A természet csendes ihletése, mely látatlan a szívet öleli.

NEGYEDIK JELENÉS.

Kádas, az előbbiek.

KÁDAS. Hogy oly soká elmaradtam —

MÁRIA. Elfogattatál; azonban a levél kezemhez jutott.

KÁDAS. Embere lett szavának Wesselényi.

MÁRIA. Mit hallottál Rahonban? mint állnak elő a dolgok?

KÁDAS. Semmi bizonyosat nem tudok mondani; előbb az erdélyieket hírelték győzőknek, most a kiráy népét; az utolsót hiszem, mert nagy öröm uralkodik Wesselényi táborában. Különben Sándor anyját búban találtam, retteg fiáért és az ellenségtől; sajnálja, hogy barátságos ajánlásodat el nem fogadá s Murányba nem költözött, míg a vidék megtisztúl.

MÁRIA. Békén lehet! Wesselényi nem rabló ellenség.

LÓRA (*Kádashoz*). Szerencséd, hogy ily nemes vezérre akadtál, másképp követségedet bús vég érhette volna.

KÁDAS. Meg is hűlt a vérem, hogy jöttömben királyi népre találtam: hallám ugyan, hogy egy osztály Wesselényi alatt Murány felé indúlt, de nálamnál előbb korán sem véltem itt őket. Szerencsémre hozzá folyamodtam, midőn kém gyanánt a táborba vezettek és ő kinézte szememből, hogy nem vagyok katona, úgy bánt velem, mint vendégével.

MÁRIA. Kádas! te mindenkor hív emberem voltál; most is hívségedre egy fontos, igen fontos dolgot bízok.

KÁDAS. Parancsolj.

MÁRIA. Nyergeltess serény paripát, tüstént vissza kell a táborba térned.

KÁDAS. Ily későn? már alkonyodik.

MÁRIA. A készség nem tekint időre. Menj a szélső éjszaki bástya termébe, ott meghallod, Budaházyt is kérd oda. Készülj, mindjárt követlek. (*Kádas el.*)

LÓRA. Nem tudom ugyan szándékodat, de lelkedtől méltatlant nem várok.

MÁRIA. Szíves kérés gyors feleletet kíván; a tűzpróba választja meg a drágakő érdemét. (*Sándorhoz.*) Te, ifjú, kövess; légy bizonysága, minekelőtt elválunk, mit kíván Széchi Mária a férfiútól, hogy azt urának ismerje. Most jertek mindent elrendelni; ezen éjjeli idő határozza meg utóbbi éltemet és azt, mit ítéljek ama büszke férfiúi nemről. (*El mindnyájan.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Wesselényi sátora.

Wesselényi, Kazai.

KAZAI. Most csudálom Szécsi Mária bájos hatalmát, mert igényző tekintete elég volt téged meghódítni és szívednek büszke építményét, melyet a csata vérmezején emeltél, oly könnyen lerontani. Homályba borúlt homlokod, ezen csendes aggodalmak, ömledező elvesztések nyílván mutatják belsődnek gyors változását.

WESSELÉNYI. Nem tagadom, komor éltem setét fátyolát ő könnyű kezekkel levonta és szebb éleményre gerjesztett. A dicsőség sugárával tündöklő borostyán, mely a bátor vitézt koszorúzza, eltűnt, helyette az ő képe ragyog s örömre integet. Minden reményeim körűle lebegnek; őt megnyerni, vele egyesűlve az istenek sorába emelkedni dagad keblem, feszűl vérem, erőlködik lelkem.

KAZAI. Mely szokatlan hevűlés egyszeri látásra!

WESSELÉNYI. Nem, barátom! én őt rég ismerem. Mit egykor a fellengező elme keresett, mely képet csendes kívánatim öleltek, mind azt benne feltaláltam; csakhogy mit előbb gőzlepel borított, most testesűlt valóságban álla előttem.

KAZAI. Mi a czélod? mely eszköz vigyen hozzá?

WESSELÉNYI. Nagyra nagyot kell tenni; már az első lépés megesett, tudd meg barátom: én őt megkértem.

KAZAI. Gyors eltökélés!

WESSELÉNYI. Elragadtatván sok szép tulajdonitól, melyek minden szájból hangzának, kívántam őt közelebb szívemhez vonni és véle hazámat, magamat kielégíteni; azért is mentem fel Murányba, hogy lássam és kitanúljam: erő, buzgóság-e az, a mi őt ily szokatlan tettekre vezérli, vagy csalóka színezés s fényvágyás.

KAZAI. Nagy feltétel, nehéz a szemnek behatni a szív rejtekébe.

WESSELÉNYI. Megengedem másnál, de Mária fellebb áll, mint hogy kölcsön fényre szorúlna.

KAZAI. És megfelelt várakozásidnak?

WESSELÉNYI (*hirtelen*). Felűlhaladta. A mit a hír felőle hordozott, csak gyenge silány rajzolatja a magas valónak.

KAZAI. Mely reményt nyújtott?

WESSELÉNYI. Minden pillantatban várok feleletet; mert arra az esetre, hogy őt méltónak találom, vittem magammal egy levelet, melyben szándékomat kinyilatkoztattam. Igaz valót reménylek mert csalárdság nem fér nagy lelkéhez.

HATODIK JELENÉS.

Farkas, Vadászi, az előbbiek.

FARKAS. Vezér! a tisztek öszvegyűltek a nagy sereg győzödelmét ünnepelni, teljes örömhöz csak a vezér hibázik.

Wesselényi. Sajnálom, ma nem vehetek részt vígságtokban, gondok terhelik fejemet, komor kedv inkább magányra vágy.

Vadászi. Víg társaságban a gond eloszlik.

Wesselényi. Nyugalom szükséges a fáradt testnek; már úgy is késő.

Farkas. A jó hír, hogy nádorunk előmegyen s a rossz újság nyomába győzelem sietett, örömre gerjeszti katonáinkat.

Wesselényi. A fő csata nincs megnyerve, a nagy még hátra van.

Kazai. Legalább kezdete a jobb szerencsének.

Wesselényi. Jó mulatságot, barátim! mindazon által a népség együtt maradjon, nehogy a vígság között megtámadtassunk.

Vadászi. Légy nyugodt!

Farkas. A katona vígságról vígan megy a csatába, mert úgy is kevés örömet számlál veszélyes élete.

HETEDIK JELENÉS.

Ákos, az előbbiek.

Ákos. Uram, vezér! az az ember, kit az ostrom alatt magadnál tartál, ismét megjelent és veled szólni kíván.

Wesselényi (*félre*). Hah! választ hoz! (*Ákoshoz.*) Vezesd hozzám! (*Ákos el.*) Barátim, isten veletek! (*Vadászi, Farkas el.*)

Kazai. Jó véget, sok szerencsét! (*El akar menni.*)

Wesselényi. Maradj! nincs titkom előtted. Ez egyik perczenete éltemnek, melyben kiforgatva valómból, a küzdő érzés özönébe merülök. Midőn az első harcz után győzedelmesen visszatértem és jó királyom aranysarkantyús vitéznek ütött; és most midőn éltem belső javát keresem, hogy rettegve örülve várom mivoltát.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Kádas, az előbbiek.

Kádas. Vezér!

Wesselényi. Siettél hozzám —

Kádas. Lovam sebes futását a készség fölülmúlta. Asszonyom köszöntet.

Wesselényi. Mely választ hozasz?

Kádas. Azt izeni: ha igaz, mit leveledben vallottál, tehát még ez éjfél előtt jelenj meg Murányban, ott ő személyesen fog felelni.

Wesselényi. Én?

Kádas. Igen, a várnak éjszaki részén a szélső falon világot fogsz látni; ott az ablakon leeresztett kötél-lajtorján menj fel, de egyedül; ott fogod őt találni.

Wesselényi. Kérésem ritka, a válasz szinte váratlan. Legyen tehát! az idő rövid, ki sokat fontol, keveset cselekszik. Te fogsz kisérni?

Kádas. A gyalogútra, onnan a világosság lesz kalaúzod.

WESSELÉNYI. És ő vár reám?

KÁDAS. Minden bizonynyal. Egy bátor férfiúnak, úgy vélte asszonyom, ily út nehéz nem lehet.

WESSELÉNYI. Nem csalatkozott! Wesselényi meg tud felelni szavának. (*Kazaihoz.*) Barátom, ha még is valami emberi történnék rajtam, vezesd te a sereget.

KAZAI. Wesselényi! hová ragad az indúlat? mit mívelsz? élted a hazáé, ne tedd ki ily bizonytalan játékra, ne áldozd fel dicső nevedet egy hirtelen érzésnek.

WESSELÉNYI. Hazámnak hasznot, nekem boldogságot hoz ez a menetel: békén elindúlok. Barátom! tartsd ébren a sereget és ha vissza nem térnék, ünnepeld győzelem által barátod halálát. (*Kádashoz.*) Jer, a csillagok ragyognak, szép útunk lesz, jer siessünk. (*El Kádassal.*)

KAZAI (*egyedül*). Ő megy! megveti a józan ész tanácsát, gondatlan önvesztébe szalad. Wesselényi! mind eddig tehát azért őrizted szívedet, hogy utóbb ily kétes örvénybe essél? a szerelem csalárd hálóját mind eddig kerűlted, a jövendőnek szántad életedet, dicsőség-koszorút fontál fejedre s most nyílván ily kelepczébe merűlsz? Oh ember! mi a te álmodott erőd? mi a feltételed? ha egy szép tekintet megrázza valódat és bájával kényén játszhatik veled: mi az akarat, mi a nagyság, melyet egy botlékony érzés vezérel és egy képzelt kény játszva megszédít? Mint hallám, világosság a kalauz — jól — fogom használni, most tehát a barátság dolgozzék. (*El.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Setét bolt, hátúl ablak, mely meg vagyon világosítva, közepén törzsök, melyen egy pallos vagyon.

Mária, Lóra, Sándor, Budaházy, több katonákkal, fáklyákkal.

MÁRIA (*fekete lepelbe borítva*). Mindent tudok?

BUDAHÁZY. Mindent: e bástya őrjére biztos embereket rendeltem, nem fog zendűlés támadni.

MÁRIA. Budaházy! sokat bíztam reád.

BUDAHÁZY. Nem rossz kebelbe raktad le titkodat, sőt megvallom, örvendek ezen változásnak és azt kívánom, hogy sikere lehessen.

LÓRA. Így bánni azzal a vitézzel!

MÁRIA. Mutassa meg lelkét, hűségét, erejét.

LÓRA. Méltósága mégis tekintetet érdemel.

MÁRIA. Ő szívemet, kezemet kéri: ezen lépéssel magát a köz ember sorsába helyhezteti; én most csak azt kérem tőle, mit magam is képes volnék tenni, azért méltatlanságot el nem követendek. (*A toronyóra tizenkettőt üt.*) Az óra éjfélt üt! menjetek helyetekre. (*A katonák félre vonúlnak.*) A tiszta erkölcs győz a múlandóságon. Wesselényi! aczélozd szívedet. (*Félre vonúl.*)

TIZEDIK JELENÉS.

Wesselényi (az ablakon által hág, körűlnéz).

WESSELÉNYI. Itt vagyok szerencsésen! Rettentő jövetel volt ez, minden lépés a meredek sziklán bizonyos halállal fenyegetett. (*Vizsgálódik*). Üres bolt, egy lélek sem mozdúl, talán nem is vártak, nem kerestek bennem ennyi bátorságot.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Budaházy kirohan több katonával és *Wesselényit* megragadja, az előbbiek mind előjönnek.

BUDAHÁZY. Egy szót se! add meg magadat!

WESSELÉNYI. Hah latrok! (*Védelmezni akarja magát, de lenyomattatik és kardjától megfosztatik.*)

BUDAHÁZY. Ha éltedet szereted —

WESSELÉNYI. Mit akartok? hol Szécsi Mária? Hah! nekem ezt! tudjátok ki vagyok?

BUDAHÁZY. Jól tudjuk! épen személyedet akartuk. (*Egy oszlophoz lánczolja Wesselényit.*) Im most helyeden vagy.

WESSELÉNYI (*félre*). Mária! te ezt tehetted! Hah én balgatag! egyszer hittem asszonynak —

BUDAHÁZY. Hallgasd, mit modok: ez a hely nyílván mutatja, kinek a hatalmában vagy; ím magad jöttél kelepczébe, senkit nem vádolhatsz.

WESSELÉNYI. Asszonyod nagy lelkében, szavában bízván tettem ezen lépést, nem gondolván ily nemtelen árulást.

BUDAHÁZY. Ellenségedtől miként várhattál jobb bánást, kit csak előbb megtámadván, szabadságától, értékétől akartál megfosztani? Azonban nem óhajtjuk véredet, kezedben van sorsod, tégy választást az élet és a halál között. Szécsi Mária, az én asszonyom, szabadságát, szívét, kezét néked ajánlja, ha elhagyod Ferdinand király részét, fegyveredet ellene fordítod és az erdélyi fejedelemmel tartasz. Ha nem cselekszed: tehát reád kínos halál, fő-vesztett seregedre szégyen és romlás vár.

WESSELÉNYI. Nem kedvelem annyira éltemet, hogy ily alacsony hívtelenséggel azt meg tudnám venni. Nem, azt nem teszem, szent a szavam, szent esküvésem.

MÁRIA (*félre*). Ha! ilyen a bajnok, ez az ő égi tulajdona.

WESSELÉNYI. Éltemhez nincs igazsága asszonyodnak; nem harczolni jöttem ezen helyre, orozva gyilkolni nemes lélekhez nem illik, házi barátság ily bánást nem enged. De inkább ontsa ki véremet, ha az által hasznot gondol magának, de alacsony vétket bennem ne keressen.

BUDAHÁZY. Nem az igazságról, a hatalomról vagyon itt a szó — azt szabad használni mindenkor az okosnak.

WESSELÉNYI. Ne gondold, hogy ezért Murány mentve marad; még vannak vitézek, még vannak hazafiak, kik véresen megboszúlják Wesselényi méltatlan halálát.

BUDAHÁZY. Elvárjuk őket. Az idő halad, válaszsz tehát;

nézd ott a törzsököt, rajta a pallost villogni nyakadnak! Végezd el magadban: vagy hálál, vagy élet Szécsi Máriával örökre egyesűlve.

WESSELÉNYI. Nem kívánatos ő már előttem; ki így tud cselekedni, nem lehet abban boldogító tehetség.

BUDAHÁZY. Most magadban hagylak, végezz a világgal. Egy óra múlva eljövök hallani végső szándékodat. Tégy addig választást az élet s halál közt. (*El mindnyájan.*)

MÁRIA (*mentében*). Égi igazság, adj erőt lelkének! (*Wesselényi képét betakarja, az oszlopra borúl, a kárpit csendesen lefordúl.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Előbbi bolt.

Wesselényi (egyedűl, nagy hallgatás után).

WESSELÉNYI. Hát ily véget érdemlett fáradtságos éltem? ily rút halállal kimúlnom e világból mely létemnek legkedvesebb örömöt sem nyújtott; és így — hah! ez a gondolat marczangol, hogy ily méltatlan — Nem — nem! bár hogy szépítem tettemet, bűnös vagyok, mert a rám bízott sereget hívtelen elhagyám és ittlétem czélját ily bizonytalan koczkára vetettem. Még is, bocsáss meg, Ferdinand! bocsáss meg, jó királyom! hogy hív szolgád, egy hibás halandó, egy gyarló, botlékony ember volt, ki a szépség hatalmától, csalárd érzelmétől váltig meggyőzetve, e mély örvénybe merűlt; bocsásd meg az embernek emberi hibáját. Egy nemes hölgyet általfogni, dagadó mellemhez szorítni jöttem ezen helyre, itt a lemondás, a józan élet édes bérét elnyerni gondolám és képzelt boldogságom ékes látványát ölelni. Hah! így megcsalódni! nem morgok, a szerencse híven mellettem járt, sorsom kezembe adá életem szentségét, magam vesztegetém el jóvoltát és egy csalóka érzés oltárárára tettem — méltó adóznom. A halál pótolja ki vétkemet, inkább azt választom, mint egy szégyennel tetézett békét vesztett, megútált életet. — Jönnek már gyilkosim! legyen tehát! Itt ontsák ki véremet, de új vétket el nem követendek.

MÁSODIK JELENÉS.

Budaházy, Wesselényi.

BUDAHÁZY. A kiszabott idő elmúlt! Mit végeztél? végső akaratodat jövök hallani.

WESSELÉNYI. Előbb mondám! végezd gyilkos hivatalodat.

BUDAHÁZY. Sajnálom éltedet, mely legfőbb erejében még sok jót gyümölcsözne; ne hadd itt látatlan letörni létedet, mely eddig nyílván, szép dicsőségben tündöklött. Hadd el a királyt, végy példát másoktól.

Wesselényi. Ne késsél hasztalan szavakkal. Én híve voltam, vagyok és maradok mind halálig hazámnak, királyomnak. Mondd azt Szécsi Máriának, hogy az árulás legutálatosabb vétek a jobb ember előtt: mondd neki, így él és hal az igazi hazafi; mondd neki, hogy sajnálom őt, hogy szívemből megbocsátok.

Budaházy. Légy urunk! légy boldog férje Szécsi Máriának! Ne vesd meg a kedvező szerencsét: a szerelem int, habzó kelyhét nyújtja elédbe, nyitva a boldogság és te halni készűlsz?

Wesselényi. Ily áron nem kell a boldogság; vegye bár más: én jó nevemet, becsületemet azért fel nem áldozom, ezek teszik létem szerencséjét.

Budaházy. Nem akarsz? Tehát készűlj a halálra. Vedd makacsságod bérét. (*Háromszor tapsol.*)

HARMADIK JELENÉS.

Lóra, Sándor, több katonák, az előbbiek.

Egy ember vörös ruhában a törzsökhöz megyen és a pallost kezébe veszi.

Wesselényi (*az ég felé*). Örök isten! vedd búzgó hálámat, hogy ennyi erőt adál végső órámban; áldd meg nemzetemet és tekints le kegyesen hívségem áldozatjára.

Budaházy. Még egyszer kérdelek, még magadon áll —

Wesselényi. El vagyok tökélve.

Budaházy. Menj tehát! boldog kimúlást! Jer, bekötöm szemedet.

Wesselényi. Minek az? én a halált számtalanszor láttam, véres csatákban megismerkedtem vele és bátran betekintek halavány képébe: most éltem legszebb diadalmán rettegjek tőle? Nem, bátor szemmel nézem a pallost, mely létemet elvágja.

Budaházy. Jer tehát! (*Wesselényit feloldozza és a törzsökhöz vezeti, a hóhér pallosát reá felemeli.*)

Wesselényi. Mária, légy boldog! Úr isten, fogadd el lelkemet! (*Fejét lehajtja; akkor*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Több emberek fáklyákkal jönnek elő.

Mária, az előbbiek.

Mária. Megállj! Wesselényi! Wesselényi!

Wesselényi. Mit akarsz, kegyetlen? ne keserítsd végső pillantatom.

Mária. Élj hazádnak, élj szerető hölgyednek! Wesselényi! bocsáss meg, hogy ezen kelletlen órát készítém: jövendő éltem veled ezt feledtesse el és reménylem el is feledteti. Te ezt a nagy próbát vitézűl kiálltad, te érdemes vagy arra, hogy létem legfőbb javát, szabadságomat neked feláldozzam. Ily nagylelkű férfiú nyújthatja csak parancsoló kezét Szécsi Máriának, hogy teljesen meggyőződve férfiúságáról, belső érdeméről, mint az erősebb előtt, ma-

gát megalázza. Vedd tehát kezemet; szívemet már az első látásod elnyerte; vedd ezen várt, végy magamat minden birtokommal együtt, melyet most királyom javára szentelek. Légy férje a boldognak, ha igaz érdemed Szécsi Máriát nem kis nyereségnek tartja.

Wesselényi. Mely sebes fordúlat! Mária, ennyi kegyelmet! ennyi szerelmet! Valónak alig tarthatom. A halál köréből így visszatérni szép s boldog életre, ily égi örömöt viselni az emberi gyenge szív nem képes.

Mária. Kevés az a mit szerelmem adhat, de ha az a búzgó akarat: neked élni, felvételt talál gazdag kebeledben, földi pályámnak fő czéljánál vagyok.

Lóra. Mária, ezt vártam lelkedtől!

Sándor. Dieső asszony! ezen tetted visszaádd magamnak; most értem szívedet, mely mind eddig ily bajnok után vágyott. Nemes pár! éltem ezután magát bennetek tükrözze.

Mária. Balvélemény intézte mind eddig sorsomat: fegyver között, a király ellen való gyűlölségben nagynak képzelém magamat: most nyílt szemmel megismerem őt igaz uramnak és általad nememnek nemesebb idomját ált' látni tanúltam. Wesselényi! te visszaadál édesebb éleménynek és eltévedésemet csak azért áldom, hogy az által találtam reád, éltem legfőbb javára, szépére, dicsőségére.

Wesselényi. Igaz, hát igaz! téged elnyertelek. (*Máriát indúlatosan általfogva.*) Ily hölgyet rajzolt forró képzeletem, ifjúságom álmai már körűled lebegtek, midőn még nem ismerve, a lelkesedés csendes óráiban, hevűlt szívem a kívánatok tündér országában bolyongott. Most, most boldog én mellemhez zárhatlak és az enyémhez hasonló szerencsét kérkedve keresek.

Budaházy. Vezér! fogadd el tiszteletemet! Mint előbb Szécsi Máriát, téged is híven szolgállak: megvallom, ezen szövetséggel egy szép reményem betölt.

Wesselényi. Mint megtért ellenséggel bátran kezet fogok és bizodalmamat nemes szívre építem. Együtt munkálkodva éljünk a hazának, melyet mind kűlső, mind belső ellenség szorongat és dőlni indúlt Hunniát erős vállakkal fentartsuk, ha mindjárt neheze porrá zúz is bennünket.

Budaházy. Fegyverem és ez a kar minden értékem, a mi ezektől kitelik, használd: készen találsz minden időben.

Mária (*Wesselényinek kardját visszaadja*). Itt fegyvered! ily kezekbe illik. Ím nyugodtan a hatalmas szárnya alá vonúlok; vedd ezt és oltalmazd vele szerető hölgyedet.

Wesselényi. Mária! mely sokat adott ez a pillantat.

Mária. Még a nagy munka hátra van; tudd meg, Murányt többnyire erdélyiek őrzik és ezek jóval el nem költöznek.

Wesselényi. Nem árthat fegyverök, Murány védangyala részemre hajola.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Kazai, több katonák, az előbbiek.

Kazai (*az ablaknál*). Utánam vitézek! itt kell neki lenni.

Mária. Mi ez? Hah! mely bátorság!

Kazai (*sietve előljön kivont karddal, több katonák be az ablakon*). Hol vezérünk?

Wesselényi. Itt vagyok! Senki ne erőszakoskodjék. — Kazai! mint jősz te ezen úton, ki kűldött?

Kazai. A szorgalom vezetett; éltedet féltvén, száz biztos embert vettem magamhoz és utánad siettem, bármely áldozattal kiragadni kezökből: a setét éj kedvezett szerencsésen elértem.

Wesselényi. Barátságodnak elfelejtem ezen tettét, vétkemet követted és elhagyád a sereget, melyet reád bíztam: azonban az ég megáldott, ím édes örömmel mutatok Széesi Máriára, jövendő hölgyemre.

Kazai. Hölgyedre?

Wesselényi. Ily nemes szív az igaz útról soká el nem marad; mienk ő már: önkényt királyunk részére álla.

Kazai. Most hiszem. hogy a szerencse kedvez, minthogy ily lelkes hölgyet vezetett karodba.

Mária. Légy nekem is barátom.

Wesselényi. Most tehát a munkára! Mária! visszasietek seregemhez. Míg Murányt az erdélyiek tartják, nem teljes szerencsém.

Mária. Maradj nálam!

Wesselényi. Nem. a sereg elűl szereti a vezért: most is szokott helyemre megyek.

Mária. Menj tehát! kezdd mindjárt az ostromot. Murány kapúit nyitva találod.

Kazai. A sereg fegyver alatt vagyon: Farkas, Vadászi az első jelre kezdik az ostromot.

Wesselényi. Légy boldog Mária! Mire a nap felkel, ismét tisztellek váradban. (*Kazaihoz.*) Maradj itt embereiddel és ha a kapún berohanok, üss az ellenségre: a váratlan támadás megrémíti őket. (*Ki az ablakon.*)

HATODIK JELENÉS.

Lénárd, az előbbiek.

Lénárd. Asszonyom! az ellenség mozgásban van, az erdélyiek fegyvert ragadták.

Mária (*Budaházyhoz*). Barátom! menj a kapúhoz, végezd a mire kértelek. (*Budaházy el. Lénárdhoz fordúl*). Menj a sereghez, tüstént jövök. (*Lénárd el. Sándorhoz.*) Sándor! ezt a vitézt vezesd a szomszéd tárházba, ott tartózkodjál, míg az ostrom kezdődik. Ifjú! azon érzetet, melyet irántam neveltél, a barátság angyala felfogta és híven mellembe letette. azt mindenkor éltetni fogja barátnéd. (*Lórához.*) Jer, kedves! ez a végső harcz, mely e falak

között dördűl, ezután béke s csendes boldogság lakozzék Murányban. (*El Lórával.*)

Kazai (*embereihez*). Vitézek! nem a szám, de a bátorság teszi a sereg érdemét; jertek utánam. (*El mindnyájan.*)

HETEDIK JELENÉS.

Nagy piacz lámpások által világosítva.

Erdélyi katonák.

Első. Hallod! már lövöldöznek. Nem tudom mit gondoljak, Szécsi Mária felénk sem jön, az idevaló katonaság többnyire elvált tőlünk, én rosszat sejdítek.

Másik. Annak dolga, a ki parancsol. (*A játékszínen erdélyi csoportok mennek keresztül.*)

Első. Szeretem a rendet, az lelke a katonának, nálunk az leginkább hibázik. Ha így megy a dolog, sokat nem nyerünk a császártól. Ím most is egy asszony kormányoz bennünket, holott a vezérség a férfiút is megválasztja.

Másik. Mi kifogásod ellene? jól éltünk nála!

Első. Nem hiába kénytelenség, nem szabadság kívánás adott fegyvert kezedbe, azért is a gyomor, nem a becsület vezérel.

Másik. Minek az okoskodás, én a több számmal tartok. (*Agyúzás hallatik.*)

Első. Nem is megyünk semmire: látom az épűlet mester nélkűl épűlt, jajgatás lesz vége.

Másik. Már folyik a munka, ne aggódjál, mi vagyunk itt az urak. Én fogadok, hogy a királyiak megint szaladnak.

Első. Kár minden vitézért, ki itt elhull, mert se haszon, se jutalom, se dicsőség. Én megyek a csatába. (*El. A csata közelebb hallik.*)

Másik (*egyedűl*). Már közelít a csata. Muránynak erős fala van, azon ált nem törnek. — Mely zaj! csudálom, hogy vége nem szakad, tegnap nem soká tartott: csak igaz, az éjjeli idő nem barátja az embernek. — Mely robaj! valóban, már nem is megyek.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Erdélyi *katonák* rendetlen visszaszaladnak.

Első visszajön.

Első. Hah! árúlás! vége mindennek! Szécsi Mária maga megnyitá kapúit; de így kell jönni, hogy az ember általlássa igaz állapotját. Harczoljatok szegények! mindenfelől ellenség, a végromlástól meg nem szabadúltok. (*Fegyverét eltöri.*) Romolj tehát átkozott szerszám, ha becsülettel nem lehet hordozni. (*El.*)

Másik. Mit tegyünk? legjobb lesz megadni magunkat. (*El. A csatalárma lassanként megszűnik.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Mária, Wesselényi, Kazai, Farkas, Vadászi, Sándor, Lénárd, Lóra, több katonaság fáklyákkal.

MÁRIA (*Wesselényihez*). Wesselényi! köszöntlek Murányban? Én Szécsi Mária, ezen várnak szabad birtokosa, meghódolok védjeimmel és visszatérek királyomnak szolgálatjára; fogadd el igaz hűségemet.

WESSELÉNYI. Mint vezér köszönöm tettedet: a múltat örök feledékenység fedezze és neved Magyarországban dicső fényben ragyogjon. Mint Wesselényi égi örömmel mellemhez zárlak azzal a drága hiedelemmel, hogy ezen szent frigyet, melyet szívünk kötött, míg élek, fentartom. Te vagy a győző, a haza örvend megtérésednek.

TIZEDIK JELENÉS.

Budaházy, az előbbiek.

BUDAHÁZY. Vezér! az erdélyiek megadták magokat; mint foglyok várják utóbbi parancsodat.

WESSELÉNYI. Az én uram az ő urok is, kegyes bíróra találnak ő benne.

MÁRIA. Vedd tehát által ezen várat, mely ezután egyedűl a haza javára legyen szentelve.

WESSELÉNYI. És egybeköttetésünk koronázza Murány bevételét.

(*A kárpit lefordúl*).



A Gyilkos, vagy Mikor pattant nem hittem volna.

EREDETI VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1820. május 8.)

(1820.)

SZEMÉLYEK.

LOVASDY, postamester.
SÁNDOR, annak fia.
KRISZTINA, testvérhúga.
RÓZI, árva leány.
IZSÁK, zsidó.
MIKÓ, postalegény.

ELSŐ JELENÉS.

Szoba egy közép- és két mellékajtóval.

Rózi, Izsák.

RÓZI (*levelet tart kezében*). Téged vállalt biztosának?

IZSÁK. Igen! engemet vállalt. (*Körülnéz.*) Magunk vagyunk? nem szabad senkinek látni.

RÓZI. Légy nyugodt! az öreg úrnak dolga van, nem jön. Szólj! hol hagyád Sándort?

IZSÁK. Az országúton, nem sokára itt lesz. Nekem egy kis számadásom vagyon vele, néhány aranykákat kellene kapnom.

RÓZI. Úgy? sok szerencsét! de ezen házból nehezen megy ki pénz; az aranyok itt erős kézben vannak. (*A levelet feltöri.*) Mit ír csak? olvasom — (*olvas*). „Most vagy soha. az utolsó próbát teszem. ha már jóval nem akar kérésemre hajlani, tehát egy kis ártatlan csalárdság vezessen czélomhoz."

IZSÁK. Lépéseket hallok! valaki jön.

RÓZI. Az öreg úr!

IZSÁK. Mit csináljak? ha meglát, vége mindennek.

RÓZI. Menj ebbe a szobába, innen a folyosóra szökhetsz — lassan! lassan!

IZSÁK. Ai! ai! ha az ember szerelembe avatkozik, tanúljon búјkálni. (*Be a bal mellékajtón.*)

RÓZI. Vigyázz! el ne árulj! (*Rakosgat.*) Épen most kellett neki jönni.

MÁSODIK JELENÉS.

Lovasdy, Rózi.

LOVASDY. Mindig foglalatoskodol? Jól van, így szeretem én. Derék kis gazdaasszonyt találtam benned.

RÓZI. A mezőn gondolám bácsit.

LOVASDY. Levelet kell írnom — az a rossz fiam pénzt kér, azt írja, hogy beteg, hogy halni készűl.

RÓZI. Szegény Sándor! Hát csak siessen bácsi! küldjön neki pénzt.

LOVASDY. Küldeni ám! de miből? sanyarú idők vannak, jövedelem kevés, az emberek alig járnak postán — aztán nem is hiszek a rossz gyermeknek, mert egyszer megcsalt már. Tudod minap is a nagy panaszra a városba rándúlok, azt vélem, hogy már haldoklik, és gondold —

RÓZI. Meggyógyúlt —

LOVASDY. Víg társaságot találok nála.

RÓZI. Ot vigasztalni jöttek —

LOVASDY. Tánczoltak, énekeltek. Medicinaüveg helyett boros korsók álltak az asztalon, erősítő füvek helyett pipafüst ötlött az orromba.

Rózi. Tudom, búsongó szívének az nagy örömére szolgált?

Lovasdy. Mérgelődtem — azért semmit se kap tőlem.

Rózi. Csak ki nem zárja egyetlen fiát?

Lovasdy. Azt nem, de míg élek, semmit sem adok. Te is vele tartasz, azt gondolod nem vettem észre azokat a bizonyos tekinteteket?

Rózi. Mit nem lát a bácsi!

Lovasdy. Hasztalan! csak mondj le róla — ő téged el nem vehet, sok pénz kell most a házasságra.

Rózi. Minő zavarba hoz bácsi!

Lovasdy. Ő szegény, neked is csekély értéked nálam zálogban van; kétszáz aranyokat le kell tenned, ha kezedhez akarod venni.

Rózi. Miként bánhatik így atyafival és barátja leányával?

Lovasdy. Felneveltelek, úgy tartálak, mint saját leányomat.

Rózi. Igaz, de —

Lovasdy. De miattad meg nem ronthatom magam. Boldogúlt atyád rossz gazda volt, sokat tanúlt, semmit nem szerzett —

Rózi. Igaz! jósága által sokat vesztett, de tisztelte őt azért az egész világ.

Lovasdy. Tisztelet, becsület, szép szó; de még szebb tölt erszény mellett; (*zsebére üt*) itt a dicsőség!

Rózi. A pénz nem teszi az embert mindenkor boldoggá.

Lovasdy. Nem teszi boldoggá; de igen boldogtalan az ember, ha nincs. Mi haszna a tagadás! fiamnak gazdag feleséget kell keresni.

Rózi. Mikor bácsi oly gazdag —

Lovasdy. Én szegény vagyok, igen szegény! a mi keveset szereztem, magamnak kell; még száz esztendeig is elélhetek.

Rózi. Kívánom szívemből; de bácsi egy keveset fennszámlál — minap volt hatvan esztendős.

Lovasdy. Úgy, de van példa, hogy soká elél az ember — én akár megházasodjam. (*Rózi nevet.*) Talán kétled? én megmutatom, hogy épen ily embernek való a szent házasság; mert meggondolt, megérett, józan észszel ballag az oltárhoz, nem mint a csapodár ifjú, ki ma meleg, holnap hideg; aztán a kit elvesz, az aszszony lesz.

Rózi. Még is bácsi! még is —

Lovasdy. Nem hiába szólok — teljes szándékom vagyon —

Rózi. S kit akar szerencséltetni?

Lovasdy (*félre*). Kiváncsi! jó jel. (*Rózihoz.*) Te ismered jól, igen jól. — Rózi! mondj le fiamról, én neked szerzek egy embert, talpig derék embert.

Rózi. Most bácsiról szólottunk.

Lovasdy. Egy leányt, ki hozzád hasonlít, kék szemei vannak, szinte mint neked; gömbölyű fürge leányka, szinte mint te; kis érteke vagyon, szinte mint neked; úgy szeretem, szinte mint téged. Négy lovon fog járni, elűl hátúl sípolnak, hogy minden ember az útból bámúlva kitérjen.

Rózi. Boldog teremtés!

Lovasdy. Úgy-e boldog? (*hizelkedve*) hát akarod ismerni? no megvallom —

HARMADIK JELENÉS.

Krisztina, az előbbiek.

Krisztina (*az ajton belül kiált*). Rózi! Rózi!

Lovasdy. Be rosszkor jönn — az ember nem is szólhat.

Rózi (*félre*). Hála isten!

Krisztina (*kijön a jobb mellékajtón*). Ti beszélgettek, és a ház rendetlen; minden órában vendégek érkeznek, a kémény nem is füstölög. — Vegyetek példát tőlem, én vagyok legfrisebb, legtakarékosabb az egész udvarban.

Lovasdy. Minő szép vagy ma Krisztina! a hajnal virít képeden! oly piros vagy mint a tavaszi rózsa.

Krisztina. Ideje már, hogy megvallod az igazat.

Lovasdy. Miként megtudod az esztendőket csalni! Ha az ember így rád néz, azt gondolná, hogy azt a ritka mesterséget tudod, magadat megifjítni.

Krisztina. Ti férfiak mindig csak kűlsejére néztek az embernek, belső érdemit számba sem veszitek. — Ah! hogy még most kell megismernem e csalfa világot.

Lovasdy. Csak használd tapasztalásidat.

NEGYEDIK JELENÉS.

Mikó, az előbbiek.

Mikó. Uram! embert hoztam!

Lovasdy. Micsoda embert?

Mikó. Basa-zsírt, egy szörnyű gazdag embert, sok millioma van.

Lovasdy. Bizonyosan jó borravalót adott?

Mikó. Ötszáz aranyat az úton elvesztett.

Lovasdy. Ötszáz aranyat! szerencsétlen ember!

Mikó. A hegynek fel keveset leszállt, kiejtette erszényét. Nagy úrnak kell lenni, mert először igen könnyen vette a dolgot, harmadszor útfélben egy zsidóval igen barátságosan beszélt, aztán üveg szeme van. Akartam én is keresni; de azt kiáltá: hajts posta, elég maradt még. Arra hajtottam és itt vagyok.

Lovasdy. Hová szándékozik az a szerencsétlen?

Mikó. Hozzánk.

Lovasdy. Hozzánk?

Mikó. Hozzánk, pedig mást is akar, nem csak lovakat. Kérdezte postamester uramat, én bezzeg megdícsértem, hogy ugyan derék fősvény ember.

Krisztina. Nagy isten! talán csak — mit csináljak? minő formája van?

Mikó. Olyan kis magas emberke, sovány köpczös; a mint értettem, fontos dolga leszen, titokba jár.

Lovasdy. Titokba?

MIKÓ. Akar valamit, mert semmit sem szólt.

KRISZTINA. Már bizonyos, nézni jön, ah! *(Egyengeti magát.)*

MIKÓ. Mindjárt itt lesz.

LOVASDY. Ti menjetek félre, titkos dolog nem asszonynak való.

KRISZTINA. Legalább illik, hogy mindnyájan fogadjuk, ily úr azt csak megkívánja. Lássa, hogy a falún is tud az ember becsületet.

LOVASDY. Annyit veszteni és kétségbe sem esni! Mindjárt eleibe —

ÖTÖDIK JELENÉS.

Sándor (szemüveggel, nagy bajuszszal jön), *az előbbiek.*

SÁNDOR *(változott szózattal)*. Nem tudom —

LOVASDY. Alázatos szolgája!

KRISZTINA. Örökös szolgálója!

SÁNDOR. Megbocsásson postamester uram, hogy ily hívatlanúl belépek. *(Körülnéz.)* Mely szerencse ily szépségeket találnom. *(Krisztinához.)* Bizonyosan a házi asszonyt kell tisztelnem.

LOVASDY. Testvérhúgom, Krisztina.

KRISZTINA. Még hajadon, szolgálatjára.

SÁNDOR. Gyenge szemem az oka, hogy azt mindjárt észre nem vettem: annál kellemetesebb, mert egy boldog halandó még reményt táplálhat. *(Kezét csókolja.)*

KRISZTINA *(félre)*. Mely deli ifjú, mindjárt kitetszik az úri nevelés.

SÁNDOR *(Rózira mutat)*. És ez a kisasszony?

LOVASDY. Árva atyánkfia. *(Int Rózinak, hogy elmenjen.)*

SÁNDOR. Örvendek! ezen szép jelenések elfelejtetik velem a hosszú útazást.

LOVASDY *(széket ád)*. Tessék leűlni.

SÁNDOR. Sok szépet hallék ezen úri familiáról; most világos előttem, miért hagyta el annyi útazó nehéz szívvel ezen tájat; ki tekintett valaha ezen szemekbe és mondhatja, hogy nem szeretett?

KRISZTINA. Mely szépen beszél!

RÓZI *(félre)*. Ismerlek, kedves! sok szerencsét e kétes játékhoz. *(El.)*

SÁNDOR. Ha megengedi postamester úr, tehát házában veszek szállást, úgy is dolgunk leszen egymással.

LOVASDY. Nagyra becsűlöm, tüstént leküldök a ládákért. He, Mikó!

SÁNDOR. Ne fáraszsza magát, én könnyű terhhel, csak incognito utazom, holnap érkeznek el cselédjeim a társzekerekkel.

LOVASDY *(félre Krisztinához)*. Krisztina! társzekér! *(Sándorhoz.)* Nem lehetne mély alázatossággal nevéért esedeznem?

SÁNDOR. Báró Prislinyausiczki Nazianzenus!

KRISZTINA. Ah! minő bájoló név ez — siczki, siczki —

SÁNDOR. Talán ismeri a kisasszony ezt a nevet?

KRISZTINA. Csak a végét. Ah! Nagyságos Uram; ezen név emlékeztet egy kedves macskára, melyet elveszték, oh hányszor mondottam én annak: siczki! siczki!

LOVASDY. Ne hozd elő macskádat, nézz a konyhába!

KRISZTINA. Megyek, megyek, még leszen szerencsém, addig is ajánlom magamat nagyságodnak. (*El.*)

SÁNDOR. Én egyenes ember vagyok, azért mindjárt megvallom, miért jöttem —

MIKÓ. Már én elbeszéltem.

LOVASDY. Menj dolgodra.

MIKÓ. Értem uram. (*El.*)

LOVASDY. Tessék parancsolni.

SÁNDOR. Én gróf Ligetfyvel, ki nekem testi-lelki barátom ezen helység iránt alkuban vagyok —

LOVASDY. Hallom, hallom!

SÁNDOR. De minekelőtt annyi pénzt kiadnék, kívántam megvizsgálni a jószág külső-belső állapotját, nehogy megcsalódjam.

LOVASDY. Bölcsen méltóztatik intézni a dolgot, kitetszik nagyságod mély általlátása.

SÁNDOR. A jobbágyok tehetségét, erejét, tiszteknek emberségét, hűségét. (*Hirtelen.*) Majd elfelejtettem. Postamester uram! papirost kérek, levelet kell írnom a városba, melyet is mindjárt tessék staféta által expediáltatni.

LOVASDY. Szívesen; ott az asztalon minden készen áll. (*Sándor az asztalhoz megyen, leül és ír. Lovasdy magában.*) Mely váratlan szerencse, ezt használni kell. Ez tőlem jön tanácsot kérni, velem kíván értekezni, jól van; minden esetre rám is nyereség háramlik. Most tiszttartó uram! most meglátjuk tehát, ki tehetősb ember. Haha! meglátjuk, ki nagyobb úr a falúban, most meglátjuk, ki árthat elébb a másiknak. A bárónak mindent megvallok, a mit tudok és nem tudok, fogadom, meg nem tartja szolgálatjában, nem, nem, meg nem szenvedi.

SÁNDOR (*írás közben*). Egy kis szerencsétlenség ért az úton —

LOVASDY. Volt szerencsém hallani, nagyon fájlalom. (*Félre.*) Talán megszorúlt, pénz kell neki, hm! hm! sok pénz, de örökre lekötelezhetném.

SÁNDOR (*a levelet összecsinálja és bepecsétli*). Itt a levél.

LOVASDY. Szaladok elküldeni.

SÁNDOR. Ágensemnek írok, hogy tüstént küldjön 300 aranyokat. Gondolja el postamester uram! jöttömben elvesztém erszényemet; csekélység magában, csak azért sajnálom, mert azzal a tiszteket megpróbáltam volna, minek előtte cselédjeimtől megtudnád szándékomat. Mikorra kaphatok feleletet?

LOVASDY. Két nap bele kerűl.

SÁNDOR. Nagy idő! Mit tegyek? Húsz aranyat örömest adnék nyolcz napra interest.

LOVASDY (*félre*). Húsz arany! (*Sándorhoz.*) Nekem volna kis heverő pénzem. talán öszve tudnám szedni —

SÁNDOR. Derék, jó ember! hát így írnom se szükséges. (*Levelét elszakasztja.*) A napokban eljön secretáriusom, és a pénzt köszönettel visszaszolgálom.

LOVASDY. Kötelességem, nagyságos uram!

SÁNDOR. Elég erről a közönséges dologról! Én kérdem postamester urat, tessék igazat felelni. Hogy megyen itt a dolog?

LOVASDY. Rendetlen — sokat lehetne erről szólani, az uraság két annyit bevehetne, de a jövedelem más erszénybe is foly.

SÁNDOR. Kérem, feljegyzem. (*Kiveszi zsebkönyvét és ír.*) Jövedelem, erszény —

LOVASDY. Az oeconomia rosszúl megyen, a jobbágyság romlik, tiszttartó magának gazdálkodik, luxusnál nem ismer egyebet, nagy szeleket csinál, négy lovon járkál, aranyos mentében és felesége csipkéket hordoz, olyan széleseket, mint a tenyerem —

SÁNDOR (*ír*). Luxus, szél, négy ló, mente, feleség, csipke —

LOVASDY. Én mint postamester mindent meghallok, legjobban tudom, mely rossz ember az a tiszttartó.

SÁNDOR (*ír*). Postamester, rossz ember —

LOVASDY. Instálom! hibázni méltóztatott: a tiszttartót tessék feljegyezni.

SÁNDOR. Igen, csak tovább!

LOVASDY. Az épületek dűlőben vannak.

SÁNDOR (*ír*). Épületek — (*A mint zsebkönyvét fordítani akarja, kiesik kezéből és különbféle papirosok a földre hullanak; Lovasdy hirtelen lehajol azokat felszedni.*)

LOVASDY. Engedje nagyságod!

SÁNDOR. Átkozott történet!

LOVASDY (*egy levelet felvesz, a felírását megtekintvén, visszalép.*) Mi ez? hiszen ez az én írásom —

SÁNDOR (*félre*). Oda minden mesterségem!

LOVASDY. Mit jelent ez? (*A levelet általadja és Sándort vizsgálja, ki tekintetét elkerülni igyekszik.*) Itt a levél nagyságos uram! (*Félre.*) Engem úgyse, ez az én fiam! hol voltak szemeim — valóban ő az —

SÁNDOR (*félre.*) Már vége mindennek. (*Lovasdyhoz.*) Tessék folytatni beszédjét.

HATODIK JELENÉS.

Krisztina, az előbbiek.

KRISZTINA. Talán parancsol ebéd előtt valamit nagyságod?

SÁNDOR. Köszönöm! (*Félre.*) Oda minden appetitusom.

LOVASDY (*Krisztinát magához húzza és fülébe súg*). Hidd el nekem! saját levelemet láttam.

SÁNDOR (*magában*). Mint suttognak! bizonyosan reám ismert.

KRISZTINA (*titkon Lovasdyhoz*). Nem, ő nem az, Sándor egészen más! (*Sándorhoz.*) Nemde nagyságod nem a mi Sándorunk?

LOVASDY. Krisztina! mit csinálsz?

KRISZTINA. Úgy-e? Nagyságod nem a Lovasdy vérből eredt? Nem, én mindjárt megismertem volna —

LOVASDY. Krisztina! hallgass.

SÁNDOR. Nem tudom mely balvélemény szól e drága kisasszonyból. Nagy örömemre volna, ha ezen érdemes nemzetségnek egy tagja lehetnék, de az igazságot —

LOVASDY (*félre*). Ő az — várj csak gyermek! (*Krisztinához.*) Jer szobámba! (*Sándorhoz.*) Nagyságos Uram! én a felebb említett summáért megyek, méltóztassék addig egy kis várakozással lenni. (*Félre.*) Rossz gyermek!

SÁNDOR (*félre*). Nem ismer. (*Lovasdyhoz.*) Mi jó barátok maradunk.

LOVASDY (*félre*). Alig hiszem. (*Sándorhoz.*) Tüstént szolgálok! Jer Krisztina.

KRISZTINA (*mentében Lovasdyhoz*). Mikor mondom, nem a Sándor.

LOVASDY (*viszont*). Ő az. nem láttad a szemét?

KRISZTINA. Nem. nem! (*Be a jobb mellékajtón.*)

SÁNDOR (*egyedül*). Az atyám kétségeskedik. de pénzt hoz; jele. hogy nem ismer. Bár csak vége volna e játéknak és levethetném álorczámat! Mit nem tesz az ember, ha a szükség és szerelem parancsol.

HETEDIK JELENÉS.

Rózi (*jő*), *Sándor.*

RÓZI. Sándor!

SÁNDOR. Ismersz engemet?

RÓZI. Szívem elárúlt.

SÁNDOR. Csak az öreg úrnál is el ne árúljon. Rózi! ez mind éretted történik.

RÓZI. Rettegek! atyád megharagszik.

SÁNDOR. Nem soká tart, végre örűlni fog szerencsénknek.

RÓZI. Ő hátráltatni fogja egyesűlésünket: előbb oly különönösen beszélt. azt mondá —

SÁNDOR. Hogy szeret. azt elhiszem, máskép nem is volna atyám!

RÓZI. Hogy gazdag hölgyet kell keresned.

SÁNDOR. Én gazdagot. ő szépet — légy békén, minden jól megyen; most ment pénzért, ha elhozza, tehát a zsidót kifizetem és 200 aranyat. a zálogpénzt. visszadod neki. azután szabad lészsz.

RÓZI. Mit mondjak, hol vettem a pénzt?

SÁNDOR. A zsidóval elvégzem. az igen jó ember. (*Mellékszobában csöngetnek.*)

RÓZI. Hallod! az öreg úr csönget. hozzá megyek!

SÁNDOR. Vigyázz! el ne árúlj.

RÓZI. Tőlem meg nem tudja. (*El a jobb mellékajtón.*)

SÁNDOR (*egyedül*). Bocsásd meg. atyám. ezen tettemet; de magad kényszerítél reá. Hogy pénzt nem ád. azt békén tűrném, de hogy kedvesemet is el akarja ragadni, azt nem szenvedem. Mint fog nevetni, hogy az ifjú róka megcsalta az öreget és fészkéből a csirkét ellopta.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Izsák, Sándor.

IZSÁK. Úrfi!

SÁNDOR. Izsák! nem viszket tenyered?

IZSÁK. Inkább a hátam! ha az öreg úr a tréfát el nem érti, tudom hogy járunk.

SÁNDOR. A nehezén átestünk, már az aranyokat olvassa; ne félj! lesz pénz, talán más is.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Rózi, az előbbiek.

RÓZI (*erszényt hoz*). Hozom az aranyokat.

SÁNDOR. Győztünk! Rózi! most már enyémnek mondhatlak! (*Izsakhoz.*) Mindjárt kiadom részedet.

IZSÁK. Úrfi! csakugyan derék atyja van.

SÁNDOR. Engem nem is dícsérsz?

IZSÁK. Ah! ily ész nincs több az országban.

SÁNDOR (*elveszi az erszényt*). Csak hamar az osztályhoz! (*Az asztalhoz mennek.*) Ez hát a bálvány, melynek minden ember bókol? ez az ércz boldogíthatja az embert? ez osztogat örömöt és szerencsét e földön? (*Felbontja.*) Jertek a világosságra.

TIZEDIK JELENÉS.

Lovasdy, Krisztina, az előbbiek.

LOVASDY (*Krisztinával az ajtónál megáll*). Engem meg nem csalsz.

IZSÁK. Ai vei! tantusz!

SÁNDOR (*megszorúlva*). Rózi!

RÓZI. Sándor!

SÁNDOR. Izsák!

IZSÁK. Tantusz!

SÁNDOR. Vége mindennek! most nincs mit tenni, mint elillantani. (*El akar szökni.*)

LOVASDY (*útját állja*). Nagyságos uram! rossz gyermek!

KRISZTINA. Szörnyeteg! te elfajúlt vér!

IZSÁK (*magában*). Itt látom pénzt nem osztogatnak. (*Elillant.*)

LOVASDY. Gonosztévő! atyádat meg akarád csalni!

SÁNDOR. Bocsánatot, édes atyám!

KRISZTINA. Siczki — nyausiczki —

SÁNDOR. Nem rossz szándék vezérlett, a szív —

LOVASDY. Hasztalan mentséged! megakartál csalni, ha okosabb nem lettem volna. Agens! secretárius! társzekér! ezért adózol.

SÁNDOR. Rózit szeretem!

RÓZI. Edes bácsi!

KRISZTINA (*Rózihoz*). Te is kezet fogtál vele? Istenem! mi lesz a világból?

SÁNDOR. Magam vagyok bűnös, Rózi ártatlan.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Mikó, az előbbiek.

MIKÓ. Mit látok! ej úrfi! talán csak én hoztam; azért őrült úgy meg, hogy engem a státión talált, miért nem szólt? elhallgattam volna, hogy a pénzt elvesztette —

LOVASDY (*Mikóhoz*). Hallgass!

MIKÓ. Nem szabad, mert meg kell mondanom, hogy vendégek jöttek, tessék inkább kijönni, valami beszédök van — aztán szólások —

LOVASDY. Jövök! (*Sándorhoz.*) Várj, ha visszatérek, számot vessünk.

SÁNDOR. Édes atyám!

LOVASDY. Ezután keserű leszek! Mars ebbe a szobába!

SÁNDOR. Legalább hallgasson meg!

LOVASDY. Nem hallok — ide fogsz menni! (*Betolja Sándort a jobb mellékajtón.*) Így, Mikó! te itt fogsz strázsálni, senkit se be, se ki nem eresztesz! itt a kulcs — értetted!

MIKÓ. Értem uram! értem.

LOVASDY. Ide állj! (*Mentében.*) Jól vigyázz! (*El.*)

MIKÓ. Ertem uram!

KRISZTINA (*Rózihoz*). Te a konyhába kövess! ott hallgasd leczkédet.

RÓZI. Szegény, szegény Sándor! (*Elmennek.*)

MIKÓ (*egyedül az ajtónál*). Ennél a háznál annyi a baj, és akkor csak engem vesznek elő, nem kell tenni igazságot. Csak igaz az, jó az okos ember a háznál.

SÁNDOR (*belül*). Mikó! ereszsz ki!

MIKÓ. Nem szabad.

SÁNDOR. Megajándékozlak, adok a mit kívánsz.

MIKÓ. Meg van tiltva.

SÁNDOR. Mikó! ereszsz ki, különben rosszúl jársz.

MIKÓ. Értem uram! de nem félek.

SÁNDOR. Legyen tehát! nem akarok tovább élni — jőj halál!

MIKÓ. Halált emleget, ijesztgetni akar! Hehe! úrfi, Mikó meg nem ijed. (*Pattanás hallatik, Mikó elszalad az ajtótól.*)

SÁNDOR. Hah! meghalok!

MIKÓ. Most az pisztoly- vagy ágyúlövés volt-e? Pattant, az bizonyos! (*Bekiált.*) Úrfi! úrfi! él még? Valami hörög. — Jaj nekem, oda van, mit tegyek? nem hiszek neki; kétségbeesett, utóbb engem is agyonlő. Mégis megnézem (*reszketve felzárja az ajtót.*) Oda vagyunk! Gyilkos! Gyilkos! uram! asszonyom! (*Elszalad.*)

SÁNDOR (*kijön, festéket töröl le képéről*). Szabad vagyok! mit tegyek? már ha ennyire jöttem, a félúton meg nem állok, új próbára kelek — jönnek már! Szerencse légy velem. (*El a bal mellékajtón.*)

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Krisztina, Rózi, Mikó.

KRISZTINA (*sírva*). Szerencsétlen óra! boldogtalan eset! ezt kellett megérnem! Oh! a szívem megreped.

MIKÓ. Itt fekszik, szegény, vérében.

RÓZI (*ki mindjárt a mellékszobaba szalad, nagyon nevet.*) Hahaha!

KRISZTINA. Az az istentelen! még nevetni tud! én bennem a lélek sir — Mikó sírj.

MIKÓ (*sírva*). Mikor sírok úgy is!

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Lovasdy, az előbbiek.

LOVASDY. Minő lármát csináltok? mi történt?

KRISZTINA. Légy erős, bátyám! ne essél kétségbe! Fiad agyon lőtte magát.

MIKÓ. Szemem hallattára.

LOVASDY. Mit mondasz? Uram segíts!

KRISZTINA. Ott fekszik az a szerencsétlen ifjú! rettegek oda tekinteni.

LOVASDY. Lehetetlen — (*bemegy a szobába*).

KRISZTINA. Csak mutasd meg Mikó! Szerencsétlen atya!

RÓZI (*kijön, egy festékes bögrét tart a kezében*). Megcsalta Mikót; nézze édes néném, minden festéket magára kente — a volt a vér, a mit Mikó látott.

KRISZTINA. Oda vagyok! ah! gonosz fiú! sátán tanítványa —

MIKÓ. Feltámadott biz a, de halva feküdt az igaz, pisztoly a kezébe', akkor ment ki a lelke, mikor az ajtót felnyitottam — hiszen beszéltem vele, előre megmondotta.

LOVASDY (*egy pisztolyt hoz elő*). A méreg megemészt, megint elszökött. (*Mikóhoz.*) Mikó! Te egy hatalmas szamár vagy.

MIKÓ. Értem uram.

LOVASDY. Miért nyitottad fel az ajtót? nem láttad, hogy csalárdság az egész dolog; nézd, kakas sincs a pisztolyon, ostorral durrantott.

MIKÓ. Már az más, hát csak elment.

LOVASDY. De úgy van, ha az ember ily együgyűre bízza magát. Most szaladj a kapúhoz, ott vigyázz és ha meglátod, üss lármát; siess.

MIKÓ. Pattant! ki gondolta, hogy tréfa.

LOVASDY. Menj! ne okoskodj! (*Mikó el.*)

KRISZTINA. Ezt a drága festéket így eltékozolni! Égbe kiáltó mit az az ifjú cselekszik.

LOVASDY. Mi gondom festékedre, csak a gyermek itt volna; de úgy van, ha az isten az ember nyugalmát el akarja venni, egy szép leányt ád melléje.

KRISZTINA. Mit tehetek róla, hogy az isten szépnek teremtett.

LOVASDY. Rózi! ez a zavar mind éretted esik.

RÓZI. Látom, édes bátyám, hogy terhére vagyok én akara-

tom ellen rontom a házi békességet, azért engedjen búcsúznom. Megvallom, én szeretem Sándort; de —

LOVASDY. Lásd, édes leányom, a fiú rossz, nem teszel vele szerencsét. Ha el tudnád felejteni, én — (*a közép ajtónál koczognak*). Megint valaki jön. (*Kikiált.*) Szabad! (*Félre.*) Soha sem tudom kinyilatkoztatni magam.

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

Izsák, az előbbiek.

IZSÁK. Postamester uram!

LOVASDY. Nincs eladni valóm.

IZSÁK. Az úrfi kocsimon elszökött.

LOVASDY. Szaladj utána, hozd el.

IZSÁK. Azon felűl egy kis adóssága is van nálam. (*Kihúz egy írást.*)

LOVASDY. Még ezt is! semmit se fizetek, nem akarok felőle hallani, keresd, ha hírem nélkűl pénzt adtál neki.

IZSÁK. Szükségben volt, ily érdemes úr fiának megtagadni nem mertem.

LOVASDY. Egy kis pénzt sem fizetek, az legyen jószívűségednek bére.

IZSÁK. A kocsi és a ló árát tessék legalább megadni.

LOVASDY. Nem adom, punctum.

IZSÁK. Tehát kénytelen leszek igazságot keresni; pedig ha én mozdúlok, több adósok is ellene rohannak.

LOVASDY. Nem bánom, zárják be — menj!

KRISZTINA. Mely szégyen!

LOVASDY (*Rózihoz*). Lásd, Rózi! a fiam bő költő, szerencsétlenné tenne, mondj le róla, inkább nyújtsd nekem — (*A középajtón koczogtatnak*). Ördög pokol! hát soha se szólhatok! megint valaki jön.

KRISZTINA. Ilyen napom soha sem volt.

LOVASDY (*kikiált*). Szabad!

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

Sándor (szakállosan, mint egy lengyel zsidó), *az előbbiek.*

SÁNDOR. Lovasdy postamester úrhoz van szerencsém?

LOVASDY. Én vagyok! (*Félre.*) Hát ez mit akar?

SÁNDOR. Halmai Rózit, néhai Halmai István egyetlen leányát keresem, hallom az úrnál vagyon?

LOVASDY. Itt áll! (*Félre.*) Ma mind oly különös vendégek jönnek.

SÁNDOR (*Rózihoz*). Drága kisasszony! mely öröm, mely boldogság, hogy annyi esztendőktől fogva megint láthatom és kezeit forró ajakimhoz szoríthatom.

LOVASDY. Mi lesz ebből megint?

SÁNDOR. Minő ékes virág fejlett ki a bimbóból és bájos körébe

vonja az élőket és magához lánczolja a szíveket. Boldog az, ki meleg keblére tűzheti.

KRISZTINA. Minő szépségeket hord elő — pedig illik neki. He, jó barátom! honnan ismerjük ezt a leányt?

SÁNDOR. Mint kisdedet még ölemben hordoztam. A kisasszonyhoz is volt szerencsém! ha jól emlékezem, valami 25 esztendők előtt gyűrűket tetszett tőlem vásárlani, midőn jegybe' volt; úgy van úgy, mindent tudok. de semmi se lett a házasságból, ha csak azután —

LOVASDY (*titkon*). Krisztina! ez régi ismerős.

RÓZI (*félre*). Jól játszik. csak benn ne maradjon.

SÁNDOR. Ah! édes kisasszony! azok voltak ám jó idők!

KRISZTINA. Hallgass! nem akarok semmit hallani.

SÁNDOR (*Rózihoz*). Édes kisasszony! én nagy adósa vagyok!

LOVASDY. Mit! adósa vagy?

SÁNDOR. Egykor nagy szorúltságban lévén, ismeretlen, különféle szerencsétlenségek minden vagyonomtól megfosztottak; akkor boldogúlt atyja megszánván ügyemet, harmincz aranyokat kölcsönzött; azokkal én a világba mentem és szerencse, szorgalom és fáradság által ismét magamat felemeltem. Most hálaadó szívvel visszajöttem neki adósságomat lefizetni. Mély sérelemmel hallám, hogy a jó meghólt, de azért azt a jót leányának visszaszolgálni szent kötelességemnek tartom — bár láthatná a szívet, mely egyedűl leányáért dobog.

RÓZI (*titkon*). Es az enyémet, mely neked ver.

SÁNDOR. Most itt vagyok a kisasszonynyal felosztani mind azt, amit a szerencse adott.

LOVASDY. Rózi! örvendek —

SÁNDOR. Azért is a menyekzőre tessék elfogadni 500 aranyokat.

LOVASDY. Mely hallatlan ritka emberség! Tessék leűlni.

SÁNDOR. Azt az egyet kívánom megtudni, van-e egy halandó, kit a kisasszony szerethetne.

LOVASDY. Igen, igen, mi dicsekedhetünk.

SÁNDOR. Magától akarom hallani.

RÓZI. Nem tagadom, egy ifjút szeretek, de az atyja frigyünknek ellenére van.

SÁNDOR. Tyrannus!

LOVASDY (*félre*). Fiamat gondolja, én keresztűl esem, de a pénz kezemhez jut. Mit tegyek! lemondok róla. (*Rózihoz.*) Én nem ellenzem, csak próbáltalak benneteket.

SÁNDOR. Tehát semmi nem hátráltatja öszveköttetésöket.

LOVASDY. Semmi, semmi! legjobb áldásomat!

KRISZTINA. Kit akarsz áldani, mikor az ifjú elszökött?

SÁNDOR. Visszahoztam! most jöttömben egy ifjút láték egészen kétségbe esve az úton szaladni; én megállítám és kikérdém; ő mindent megvallott. nemde Sándornak hívják?

LOVASDY. Az! az! de kocsin szökött el, miért szaladt volna gyalog?

SÁNDOR. Eltörött az első kereke.

Krisztina. Szegény Sándor!

Sándor. Én elbeszélém neki a környűlállásokat, nagy nehezen a visszajövetelre bírtam, megfogadám, hogy szószólója leszek.

Lovasdy. Megengedek.

Rózi. Kedves édes bácsi!

Krisztina. Még sírnom is kell, úgy szívemre beszél.

Sándor. Tehát beküldöm. (*El.*)

Lovasdy (*Izsákhoz*). Minthogy némely környűlállások változtak, tehát egy részét az adósságnak kifizetem, azon észrevétellel, hogy a procentumról szó ne legyen.

TIZENHATODIK JELENÉS.

Mikó, az előbbiek.

Mikó. Uram! a kapúnál állottam, nézgelődtem, semmit sem láttam, se hallottam! Ha csak látatlan a kerítésen át nem ugrott, hát Sándor urfi a háznál van.

Lovasdy. Miattad egy tábor ki- s bejárhat. Annak az úrnak a lovait, ki most érkezett, jól tartsátok, érted?

Mikó. Értem uram! de micsoda úrnak, senkit se láttam.

Lovasdy. Nincs szemed! azt a lengyel zsidót gondolom, ki fiamat visszahozta.

Mikó. Hehe! tréfál az úr, egy lélek se jött be, hanem a Bodri kopó, az most sétált ki.

Lovasdy. Menj! keresd fel.

TIZENHETEDIK JELENÉS.

Sándor (a maga ruhájában), *az előbbiek.*

Sándor. Bocsánatot édes atyám!

Mikó. Ej úrfi! hol jött be megint, hm! hm! kis ördöge van.

Lovasdy. Reád méltán haragudnom kellene, de bizonyos környűlállások — No elég! mindent elfelejtek, csak azt tanúld meg, hogy okosabb emberek is vannak náladnál, érted? Engem meg nem csalsz.

Sándor. Soha többé! erre is csak a szerelem késztetett.

Lovasdy. Vegyétek egymást. (*Rózit Sándorhoz vezeti.*) Legyetek szerencsések!

Rózi. Édes kedves bátyám!

Lovasdy. Elhiszem, most édes vagyok: hol van a közbenjáró?

Krisztina. Édes gyermekeim! én úgy örvendek, mintha magamon történnék az a szerencse.

Lovasdy. Mikó! menj ki és mondd meg annak az úrnak, hogy hozzám kéretem.

Mikó. Micsoda úrnak?

Lovasdy. Menydörgő! fuss mindjárt.

Mikó. Ertem uram! de hová?

Sándor. Édes atyám! megvallom, megint megcsaltuk, az a zsidó én voltam!

Lovasdy. Te? te?

Krisztina. Ah! szerencsétlen atya! mely gonosztévő fiút neveltél.

Sándor. Az egész dolog költemény, hogy szavát, ígéretét elnyerhessem. Izsák vala segédem.

Lovasdy. Vidd el, nem ellenzem; de menj szemem elől, egy fedél alatt velem nem laksz.

Rózi. Jóságában bízván, haragot nem vártunk.

Lovasdy. Nem, ezt meg nem bocsátom! Félre szemem elől! mindjárt teszek rendelést — (*El akar menni.*)

TIZENNYOLCZADIK JELENÉS.

Izsák, az előbbiek.

Izsák. Postamester uram, egy szóra.

Lovasdy. Nem fizetek, menj!

Izsák. A mit Sándor előbb beszélt, nem költemény; én vagyok, a kivel atyja jót tett és szent kötelességemnek tartom, leányának azt meghálálni.

Sándor. Izsák!

Lovasdy. Tessék szólni! tessék. Hej Mikó, széket!

Izsák. Sándort megismervén a városban, a házi környűlállásokat kitanúltam tőle, szükségben lévén, többször segítettem; ím (*az írást elszakasztja*) nem adós többé.

Lovasdy. Kedves barátom!

Izsák. Örömmel értettem Rózihoz való szerelmét, de könynyelműségétől tartván, eszköze lettem cselekedetének, hogy tapasztalja, hogy a csalárdság által az ember nem mehet messze (*titkon Lovasdyhoz*) és hogy jótévőm leányát a hatvan esztendős vőlegénytől megmentsem — és egy tréfa által észre hozzam a fösvény —

Lovasdy. Ki fogadott bírónak?

Izsák (*Rózihoz*). Kisasszony! boldogúlt atyja velem jót tett, ő volt kútfeje szerencsémnek, ne tagadja meg tőlem háladatosságomat és fogadja el azt, a mit Sándor álorcza alatt ígért.

Rózi. Ily nagyszívű ember barátsága elegendő nekem; ezen ajándékot el nem fogadhatom.

Lovasdy. Kedves, egyetlen barátom; az ifjúság ilyenkor semmit sem ismer, a pénz iránt tessék velem végezni. (*Elvonja magával.*)

Krisztina. Gyermekek! hát csak menyekző lesz.

Mikó. Mikor pattant, nem hittem volna.

(*A kárpit lefordúl.*)



Kemény Simon.

EREDETI HAZAI DRÁMA KÉT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Pest városa színházában, 1820. május 3.)

(1820.)

SZEMÉLYEK.

Hunyadi János, erdélyi vajda, magyar fővezér.
Öreg Kemény, erdélyi nemes.
Simon, annak fia } alvezérek.
Mohai, }
Ida, Simon hitvese.
Lajos, fia, 4 esztendős.
Kereszti, Simon barátja.
Első } paraszt.
Második }
Alvezérek, katonaság, földnépe.

A dolog történik 1441. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Magyar tábor, elűl Hunyadi sátora, hátúl a népség tüzel.

Öreg Kemény, Simon.

SIMON. Estellik már az idő, atyám! térj vissza házadba, ősz fejednek a hűs levegő megárt.

ÖREG KEMÉNY. Ne hidd fiam! az öregség múlik itt a fegyverek és a bátor bajvívók közt; az ifjúság képei ujúlnak, és a múlt idők tetteit agg szemem elébe rajzolják. Itt a régi tűz hevíti keblemet.

SIMON. Te már eleget tevél magadért, munkás élted csendes nyugalomra, sebhelyekkel borított tested lágy pihenésre vágy. Minket illet a nehéz munka; a szenvedő haza mitőlünk várja váltságát.

ÖREG KEMÉNY. Igaz, gyenge erőm nem felel meg a búzgó akaratnak, a roncsolt test sír felé hanyatlik; de a láng, mely örökre elalszik, végső lobbanással még használni akar és tüzet gyulasztni a rokon kebelben.

SIMON. Tetteid szívemelő példáúl maradnak közörökségűl s követésűl, nem fénytelen múlik életed, mert nemes igyekezet volt minden foglalatja. Ím fiadat is dicsően járdalt ösvényedre vezetéd.

ÖREG KEMÉNY. Melyen híven megmaradj. Óh fiam! bár engedte volna a végezet megmutatnom, mely édes halni a hazáért. S valjon mi az élet? zokogva indúl az enyészetnek, nem virágzik öröm a homályos úton; a merre tekintesz, omladék, pusztaság; minden hang sóhajtás, panasz.

SIMON. E gyász idő, reménylem, édes örömre derűl még, a jelenlét ködét egy nap eloszlatja. Még van a magyarnak embere, ki nagy szívét a rontó veszélynek szegezvén, erős vállakkal népét fentartani tudja; még él Hunyadi!

ÖREG KEMÉNY. Dicső ember! Ő a kereszténység pajzsa; Isten és Hunyadi hangzik minden szájtól. Ő végső reménye haldokló hazánknak.

SIMON. Már elérkeztek a vármegyék segéd népeikkel, itt a székelyek, itt a szászok táborunkban, és sok magyar nemes utolsó magzatját Hunyadihoz küldé, hogy itt az érdem mezején borostyánt szedhessen.

ÖREG KEMÉNY. Midőn a remény mennyei világa haldoklik, azon szürkűletben oroszlánná változik a megkeseredett szív és hideg elszánással a halálba rohan. Szólj, fiam! minő kedv uralkodik a táborban?

SIMON. Egy szív, egy lélek elevenít mindent, egy tárgyért hevűl az egész sereg.

Öreg Kemény. Hol közös a veszély, közös az érzés, így az egész alkotmány a nagy czélnak könnyebben megfelel.

Simon. Kereszti közelít, kit a vajda kémlelni küldött.

MÁSODIK JELENÉS.

Kereszti, az előbbiek.

Kereszti (*török ruhában*). Köszöntlek barátim! ím sietve jövök, mint halálos nyíltól megsebzett vad. Hol találom Hunyadit?

Simon. Gyorsan megjártad útadat! mi újság a török táborban?

Kereszti. Szomorú hírt hozok! oly kelletlen mondom ki, mint ha csókolnom kellene az ellenség tőrét, mely szívemben megakad.

Simon. Jót már rég nem hallánk. Szólj bátran! az eltökéltség új erőt nyer a rossz állapotban.

Kereszti. Ezen ruhában sok veszélyek között Mezet bég sátoráig vergődtem, ott hallám, miként tanítgatá népeit, hogy a jövendő csatában egyedűl Hunyadi személyére törjenek, leírván nekik pánczélját, fegyverét és lovát; ki őt elejti, annak királyi jutalmat ígért és vad örömkiálltás hangzott a táborban. Mohamet sugallásának hirdeté a vezér, hogy Hunyadinak el kell esni és Stambulba kísértetni népének.

Öreg Kemény. Azt ne engedje az isten! különben elesik Erdély és Magyarország sírhalmán zokogja a világ elvesztett szabadságát.

Kereszti. Szent-Imrénél megerősített táborában várja Mezet bég a magyar sereget, egyedűl a vajdának vesztét forgatja elméjében.

Simon. Jól tudja a pogány, hol kell a lelket keresni, hogy az egész tehetetlen test porba omolják. Hunyadi és mi valamennyünk közt mérték nem állhat, hasonlat nem lehet; embert találunk, ki erős karjával útat vág az ellenség rendében és vért özönl, halált terjeszt minden léptében; de ily vezért csak századok érlelnek, kit minden tökélyek ezen magas hivatalra jegyeztek. (*Mély gondolatba merűl.*)

Öreg Kemény. Mennyire mehet a törökök száma?

Kereszti. Negyven ezeren állnak Sz.-Imrénél, tíz ezret minden órában várnak.

Öreg Kemény. A szám nagy, de bátort nem rettent.

Kereszti. Kérkednek is sokaságokban és a győzödelmet bizonyosnak tartják: már fiát Mezet bég előre erdélyi helytartónak rendelte.

Öreg Kemény. Megszédíté őket az első nyereség; annál jobb! elbízottságnak kár a követője.

Kereszti. Alig tudtam bosszúmat elfojtani, midőn érdemes püspökünk fejét a basa sátorán felszegezve láttam; a rejtett gyilok mellemen megmozdúlt és nem akarva karom öldöklésre hajlott; csak ezen hír tartott meg a véráldozattól.

Öreg Kemény. Dícséretes mérséked; a közjó többet nyert visszajöveteleddel, mint ha ezrek estek volna el vitéz karod által.

SIMON (*magában*). Égi segítség! neked köszönöm e gondolatot. Mennyei sugallás! téged használlak. (*Keresztihez.*) Barátom! sokat tevél, hazánk nevében még egyre kérlek.

KERESZTI. Ne kérj Simon! a kész hazafinak egy szó is elég. Mit tegyek?

SIMON. Tartsd titokban mind azt, mit láttál, hallottál; újságodat én fogom használni.

ÖREG KEMÉNY. Fiam! mi a szándékod?

KERESZTI. Es Hunyadi?

SIMON. Mentve lesz! neki elesni nem szabad, hogy mi állhassunk. Barátom, vonúlj félre, ne közöld senkivel híredet, míg én végeztem. Mit a vezérnek tudnia szükséges, tőlem meghallja.

KERESZTI. Tisztelem szándékodat, ámbár értelmét megfogni nem tudom; de bízván hazafiságodban, okvetetlen engedek.

SIMON. Nem is csalatkozol! Haldokló hazánk áldozatot kíván, hervadó gyökerét nemes vér élesztheti csak fel. Ha saját földem, melyet izzasztó pályán eleim kerestek, hamvamat elzárja, áldom sorsomat és létem czélját dicsőűl elértem. Barátom! Hunyadi élni fog és ha földrázó villámai dördűlnek, öszvedűl a félhold hatalma, és a pogány vér nyögve foly vissza a török völgyekre.

KERESZTI. Szokatlan tűz lángítja lényedet, szavaidban hallom a török jajgatást. Legyen tehát! én hallgatok.

SIMON. Nem rossz kebelbe rakád titkodat, a haza gyámangyala őrzi tartalékját.

KERESZTI. Ismerlek Simon! Most megyek ezen gyűlölt ruhát levetni magamról és a jövendő csatára erősítni fáradt tagjaimat. Isten veled, öreg atyám! (*El.*)

ÖREG KEMÉNY. Szólj fiam! mit jelent ez a fellengző tekintet?

SIMON. Atyám! felsőbb ihlet az élők keskeny köréből a halhatatlanság fényes egébe ragad — én halni, vagy inkább hosszú, elhalhatatlan életnek indúlok.

ÖREG KEMÉNY. Eltökélett lelket ismerek fiamban; szólj! mily nemes feltétel hevít újra téged?

SIMON. A vérmezőn harczolni közös dicsőség, egy fényre olvadnak a bajvívók tettei; de az egyes áldozat tartandó helyet nyer a haza szívében, mely ha bár öszveomlik is, hív fiát el nem temeti, sőt romjai közt is ragyogtatja nevét, és tette kérkedve gúnyolja az idő romboló hatalmát. E dicsőséget akarom én is elnyerni és Hunyadiért vérzeni.

ÖREG KEMÉNY. Nem értelek!

SIMON. Emlékezz, atyám! hányszor, ha fegyverkezve előtted állék, tartál Hunyadinak és édes örömmel másának neveztél. Ezen hasonlattal akarnám a törököket megcsalni, elkérvén tőle hadi szerszámait, magamra vonni az ellenség figyelmét.

ÖREG KEMÉNY. Fiam! az atyai szeretet retteg ezen gondolattól, bizonyos vesztedet megfogni nem képes.

SIMON. Oh de a haza! mely lelketlen oda dűl és mély sötétségbe bukkan ez az ország, mely eddig szabadon emelte fejét,

Hunyadi estével alacsony rabigába görbed, kies viránya pusztúlásnak ered és a jövendő nem is tudja, éltek-e a magyarok.

Öreg Kemény. Igaz, láncz csörög a pogány kezében, közel a rabság örvénye, mely körűl komor rémzetek lebegnek és ordítva visszaijesztgetnek. Fiam! kedves fiam! ne nézz a szemre, mely éretted könnyez, ne ügyelj a gyenge öreg fájdalmára; menj dicső pályádon, menj halni a hazáért. (*Elgyengűl.*)

Simon. Atyám! édes atyám!

Öreg Kemény. Miért kell az embernek elévűlni, miért hullatni erejét, tehetségét? Az ifjúság langyuló vérével lankad a lélek szárnya is. Most, most érzem aggvoltomat. Téged egy mosolygó fény az egekbe ragad, évekre ásod nemes tettedet; én szegény öreg ősz fejem reszketegve rázom és örömtől, fájdalomtól csak zokogni tudok.

Simon. Mily édes a szeretet, mely teljesen visszafizetve lángol a halandó kebelében! Atyám! az ég azzal kedveltjének vállalt, hogy elmémnek e gondolatot adá; azon szent érzét, melyet az ifjú keblébe oltottál, mutassa most érdemét, teremjen nemes gyümölcsöket. — Nem megúnt napok késztetnek halálra, nem, a föld nekem sok édest nyújta, mely kívánatot csendes keblem szűlt, a sors valóvá tette; mint atyja, mint férje egy áldott léleknek a szerencse fő pontját elértem: ezt meghálálnom csak ily nagy áldozattal lehet.

Öreg Kemény. Beteljesedik tehát a remény, melyet mint gyermek tápláltál. Midőn harczaimból megjöttem és környűlvéve kedvesimtől, téged kisdedet térdemen ringatálak; akkor ártatlanúl azt valládː Atyám! te mindenkor visszatérsz, én egykor elmegyek, messze, messze tőletek elmegyek, de soha vissza nem térek; hanem egy egész pogány sereget viszek el magammal.

Simon. Álmat beszélsz atyám!

Öreg Kemény. Álmat fiam! örök álmat, mely az égből alá száll, hogy a legszebb valóságot érlelje a hazai földön. Te elmégy, elmaradsz — atyád még most is él.

Simon. Él, hogy örűljön egyetlen fiának és a sírnál hív szorgalma jutalmát vehesse. Atyám! Hunyadi vagy én, egyikünket a haza áldozatra kiáltja. Ha vezéri tehetségem volna, a sorsot kérdezném, melyiké legyen a dicsőség, de így a választás könnyű. Ő maga egy sereg, hazámnak első gyámola — bennem csak egy közkatona vész el.

Öreg Kemény. Ily áron Hunyadi éltedet nem fogadja el.

Simon. Tudom, hogy nagy szíve mindenkor kész áldozatra. Mi nehéz ama bátornak, ki tíz véres csatában a halállal vívott? de messzebb van még az ő magas czélja, a nagy nagyon tördelje erejét. Engem szakaszszon itt le a haza, Hunyadi karját nagyobb végre tartsa fel. Azért, atyám, titokban tartom szándékomat, azután haldokló testemből omlandó vérem hírdesse tettemet.

Öreg Kemény. És hitvesed? gyermeked?

Simon. Azokat hazám oltalmába ajánlom; békén elválok, mert szabadon hagyom őket magam után, ne átkozza a fiú elfajúlt

atyját, hogy régi örökét oly rútúl elveszté. — Atyám! Idát látom közelítni, ne árúld el szándékomat, a kedves könnyeit békén nem nézhetem.

Öreg Kemény. Elested engem is maga után vonsz; de légyen, áldásom kísérje vég sóhajtásodat.

HARMADIK JELENÉS.

Ida, Lajos, az előbbiek.

Ida (*fiát vezetvén*). Fegyver közt kell férjemet keresnem, ha egy pillantatot véle lenni óhajtok.

Simon. Bocsáss meg kedves! a szolgálat tart messze tőled és ellenzi a szerencsét, hogy véled lehetnék. Tudod a háború ellensége a házi boldogságnak.

Ida. Míg a férfi erő azt állandóvá teszi. Nem panaszlom ügyemet, mert fáradságod tudom híveidért esik. (*Fiát hozzá vezeti.*) Itt egy gyenge virág, mely hogy látatlan el ne hervadjon, bajnok szívednek vérétől éleng; ím elhoztam, vídám tekintete enyhítse a nap súlyos terhét.

Simon. Köszönöm! a jó anya mellett nem sínli még az atya távollétét. (*Fiát felemeli.*) Kedves fiam!

Ida (*öreg Keményhez*). Itt vagy te is, öreg atyám! A régi szokás kitetszik; most is kedveled a fegyvert.

Öreg Kemény. Kedves leányom! mi oly időben élünk, melyben fegyverünket leginkább kell becsűlnünk, mert az által nyerhetünk életet.

Lajos (*atyja karján*). Atyám! nézd csak, mi csillámlik ott a hegyen?

Simon. Az ellenség tábortűze.

Lajos. Oh azok a rossz emberek! nem űzöd el őket?

Simon. El, fiam! az első harcz után, reménylem megtisztúl vidékünk.

Ida. Megint harczba készűlsz? Mikor jön azon szép idő, hogy téged egészen enyémnek mondhatlak? Eddig hazádnak éltél és azon kevés órákat is, melyeket nálam töltél, elválás s kétes félelmek válták fel szűntelen.

Simon. Hogy oltárom szentségét őrizzem, harczra szállok. Férfi létem nehéz munkát kíván, nyugodtan követtem őseim nyomdokát, mert házamat szorgos kézben tudtam és visszatérvén hadaimból, édes örömet találtam tiszta kebleden. Most újra mezőre hív a hanyatló szabadság; ki rablánczot nem akar hordozni, nem vonhatja el magát: azért meg ne rettenj, ha férjedet veszélyek közt látod, ne rettenj meg az elválás szomorú jelétől. Én nyugodtan megyek sorsom elébe: és ha a setét vihar, mely hazánkat dúlja, engem a földre terítend, tudom erős szíved magát fölemeli és özvegy sorsodat csendes békével viseled.

Ida. Oh, vedd vissza ezen ijesztő szavat, ne költsd fel e szomorú gondolatot, nincs elég erőm véle egyesűlni.

Simon. Még is Ida! ki szabadon élni akar, éltét ne szánja. Benned is, kedvesem! bajnoki vér foly; atyád testvéred a mezőn

vesztek el; én férjed, kit az ég pajzsodnak választott, én engedném rablánczba veretni nyakadat? téged legfőbb, legdrágább javamat egy vad ellenségnek martalékúl adnálak? Nem! végső lehelletig védlek, oltalmazlak.

Ida. Nem tartalak! menj! harczolj! légy az ellenség öldöklő angyala; de ne felejtsd, hogy a haza után én vagyok első, kit méltán illet jótévő életed.

Öreg Kemény. Nemes pár! a mi a földön szép s nagy, a szívet gerjeszti, az lángol bennetek. Én öreg hevűlök a mennyei tűznél, a lélek e porvilág felett ünnepli szent diadalmát. (*Trombita harsog, a népség rendbe áll.*)

Lajos. Atyám! nézd, a vitézek fegyvereikhez nyúlnak.

Simon. Hunyadi közelít!

Ida. Itt ne találjon, a gyenge asszonynak nem illik fegyver közt mulatni.

Simon. Maradj még, ez a föld sajátunk, békén mulathatsz; a bajnok szív dagadoz a szépség körében.

NEGYEDIK JELENÉS.

Hunyadi pánczélosan, *Mohai, több alvezérek, az előbbiek.*

Simon. Üdvez légy fővezér! dicsőséges vajda!

Hunyadi. Kötelesség útján ha járok, téged Kemény! már ott lellek. Mint látom nemes vendégek gyűltek összve nálad. (*Idához fordúl.*) Köszöntlek nemes asszony táboromban! A mi a bajnokot magas tettekre gerjeszti örömmel szemléljük, mert jelenléted tanítja miért kell harczolnunk; mélyen illetődve hazája képét tekinti benned a bajvívó, mert te is, mint az, szerelme kedves zálogát kebleden neveled; az anya szelíd szózatja mint egy édes hang az ifjúkorból lelkét ébreszti.

Ida. Nyugodtan állok környűlvéve az erősöktől, szép jövendőt ígér nemes bátorságok, a gyenge szív teljes bizodalommal a hatalmas szárnyai alá vonúl és megnyílik édes reményeknek. Ím, itt is egy bajnok vér gyümölcse érik a hazának; nő és tanúl igaz férfiú lenni.

Hunyadi (*öreg Keményhez*). Te is itt vagy barátom! Az agg oroszlán szeret fiai közt lenni és hajdani tetteit azokban újonan szemlélni. (*Kezét nyújtja neki.*)

Öreg Kemény. Ez a kar engem is egykor győzedelemre vezetett, most már áldani csak, de követni nem tudom. Hunyadi! látásod elűzi öregségem éjjelét, a régi szabadságot és a dicsőség mennyei világát látom ereszkedni szenvedő hazámra.

Hunyadi. Lenne bár való kívánatos látványod, és igyekezetünket boldog vég érhetné! Barátim! hazánk váltsága egyiránt érdekel, készűljön kiki megtenni férfiúi részét, hogy a jövendő és a szabad maradék áldhassa létünket. Holnap hajnal hasadtával támadjuk meg az ellenséget, villogó kardjaink rémítsék őket vissza, hogy míg vérökben tapodó paripáink előszáguldnak, a haza lerázhassa lánczait és a szabadság bájoló napra vírítsa földünket.

MOHAI. Merre zászlód lobog, hol szavad menydörög, ott lesznek híveid, és szélvészként rohannak a pogányra.

SIMON. Uram vezér! Kereszti visszatért, kikémlé a török tábort, most nyugalomra ment; én vettem által újságát.

HUNYADI. Mit hozott?

SIMON. Mezet bég most is Szent-Imrénél táboroz, épen nem másítá előbbi állását; úgy látszik, megtámadtatni akar, minthogy mély árokkal vonta be magát.

HUNYADI. Jele, nem bízik magában, így tehát mi kezdjük a harczot.

SIMON. Negyven ezerre mondotta seregét, azon kívül tíz ezer segéd népre vár.

HUNYADI. Nagyobb számú népet is láttunk már szaladni, Vitézek! holttesteinkkel töltsük be árkaikat, hogy a fennmaradtak ezer halállal onthassák ki haragok lángját és leronthassák a rablók hatalmát. A sereg készen legyen. Barátim! még az éjjel rendelem el a csatát, jertek azért sátoromba hadi tanácsra; egyesűlt erővel üssünk reájok és holnap vagy elveszünk, vagy egész Erdély zengve dícséri a szabadító istent. (*El akar menni.*)

SIMON. Vezér! egy szót engedj nekem. (*Atyjához.*) Atyám! vezesd haza Idát, még látlak benneteket.

HUNYADI (*int, az alvezérek elmennek, a sereg eloszlik, azután Idához fordúl.*) Nemes asszony! nyugodtan halld a szót, mely férjedet csatába hívja, vedd tiszteletemet! Ily nagylelkű asszony forró kebelén terem a vitéz, ki híven megfelel e földi kétes pályának. Szerencsés ország, melynek termékeny földje ily bájos virágot nevel, mennyei illatot, édes kényeket osztogat az és gyengédeden egyengeti a vándor tövises útját. Kemény! áldom sorsodat; érdemes szívre talált erkölcsöd.

IDA. A leendő veszély háborít ugyan, de férjem kötelességét becsűlni tanúltam; a bajnok tűzét oltani nem engedi hazám szeretete, én is érzem a szabadság malasztját. Harczolj, kedves! dicsőséged méltánylani tudom.

SIMON. Ida!

ÖREG KEMÉNY. Hunyadi! légy boldog! harczolj, győzz és atyai kezeddel törűld le a haza könnyeit. (*Idához.*) Jer kedves leányom. (*Ida, öreg Kemény, Lajos el.*)

HUNYADI. Simon! mit kívánsz tőlem?

SIMON. Csekély magában, de előttem nagy a mit kérek. Engedd holnap az ütközet alatt formádat viselnem, hadd tartson az ellenség engemet Hunyadinak.

HUNYADI. Különös kívánság! mi ösztönöz arra?

SIMON. Ne kérdezd most okát, megtudod utóbb; engem a büszke gondolat, hogy Hunyadi voltam, egekbe ragad. (*Fellengezve.*) Te voltál dicső, te voltál egyedűl az, kit elérni törekedtem, téged vevélek példáúl hazám annyi nagy emberei közt, a kívánat ösvényeden élni és halni legfőbb czélom vala. Benned találtam azon tökélyeket, melyek egyedűl nemesítik a férfit, a bajnokot.

HUNYADI. A barátság szokta kedveltjét tökéletekkel ékesítni,

melyekkel az nem bír; te is némely erkölcsöt kebledből veszesz és nagylelkűen barátod szívébe rakod le.

SIMON. Barátodnak neveztél! oh e szó nagyra lelkesít, érdememet oly méltán emeli. Engedd által nekem holnap fegyveredet, pánczélodat, lovadat.

HUNYADI. Ez az a nagy kérés? sajnálnám, ha most hallanád először Hunyadi értékét közösnek barátival. Miért tész erre ily nagy árat? ily hazafiért Hunyadi vérét se kíméli.

SIMON. Midőn Szendrő falai alatt megsebesítve, tehetetlen, bizonyos halálnak oda adva a földön hevertem; midőn egy török már lándzsáját mellemnek szegezte, te voltál megmentőm. Akkor titkon éltemet neked szentelém, ím most megtartom esküvésem.

HUNYADI. Ezen tettémet vitézséged eleget meghálálta; hogy szerencsés voltam neked egykor szolgálni, azért jutalmazott önérzésem, hiszen Kemény is arra mindenkor kész volna. Valóban, kérésed oly csekély, hogy szinte szégyenlem azt teljesíteni.

SIMON. Ha ezen csatában el találnék esni, Idát, fiamat oltalmadba ajánlom; neveld fiamat igaz magyarnak, általad az erkölcs magva leginkább tenyészik.

HUNYADI. Mely kora aggodalom, mely komor képzetek! Barátom, mit jelent ez ömledezés? nincs most idő ábrándozásba merűlni. Mi ez? Annyi harczokat kiálltunk és ebben ellankadnál?

SIMON. Nem lankadás, nem csüggedés vezeti nyelvemet, nem; tiszta elégedés, édes megnyugvása egy boldog léleknek, a színváltozott szemnek végső tekintete szeretett földjére, egy szerencsésnek honától való végső búcsúzása. Tehát számlálhatok adományodra?

HUNYADI. Végy el mindent, csak kardomat hadd meg; az nekem elég. A hadi tanács után mindjárt általszolgáltatom a mit kívánsz.

SIMON. Köszönöm, Hunyadi! és ha pánczélod véremtől piroslik, akaszd fel azt a haza oltárára, mely hogy megálljon, Hunyadinak élni, nekem halnom kell. Lássa a jövendő, hogy Kemény szerette hazáját, szerette barátját.

HUNYADI. Kemény! te ritka virága a hazai szeretetnek, jer mellemhez! Ha ily szív az enyémhez záródik, ha érdemimet ily férfi megismeri, tépje bár le a sors a borostyánt fejemről, én megelégszem. Elvárlak sátoromba. (*El.*)

SIMON (*egyedül*). Áldalak, mennyei végezet! hogy erőt nyújtasz és kedvező sugárt vetsz áldozatomra. Éltem adóját ím híven lefizetem, és a szerelem karjából első anyámnak szent ölébe dűlök. Takard el, hazám, hidegűlt poromat, és ha tettem által újra felvirágzasz, nyújtsd gyümölcsödet a búzgó maradóknak, hogy lássa és érezze mit ér a haza. Megyek tehát! örömmel a halál karjaiba dűlök és habár az idő zavarja lerontja is a halmot, mely hamvamat elzárja, ha borostyán helyett tövisek fedik is setét lakhelyemet; lesz egy búzgó fia a jövendőnek, ki köny-ejtve feljegyzi tettemet és csendes oltárt emel emlékemnek. Legyen hát a lánez elszakasztva, szebben nem lehet a porból kifejtődzni. Hunyadi él és vele Magyarország! (*Be a sátorba.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Öreg Kemény szobája.

Öreg Kemény, Simon, Kereszti.

SIMON (*Hunyadi pánczéljába öltözve*). Így barátom! kész vagyok az áldozatra, köszönöm utolsó szolgálatodat.

ÖREG KEMÉNY (*fiának nézésébe elmerülve, magában*). A természet kettősen adja a mi legdrágább; ha egyik elvész, éljen a másik.

SIMON (*Kersztihez*). Ha elestem már, mondd meg Hunyadinak, mi okból kértem el ruháját; vidd köszöntését elváló barátjának.

KERESZTI. Ha fennmaradok, de nem hiszem. Melletted szoktam mindenkor harczolni, most se válok el tőled, a végső menetelt híven veled teszem: veled halni kívánatosb nekem e rövid életnél.

SIMON. Maradj tehát! oszd fel velem a halált, ki az életben mindent oly híven felosztál: egyesűlt vérünkben tűkrözze magát a szabadság serdűlő napja.

KERESZTI. Mint vagyon a csata rendelve?

SIMON. Az előcsatát én kezdem az erdélyiekkel, azalatt Hunyadi a nagy sereggel Ompoly völgyén az ellenség derekára húzódik; ha velök harczba keveredett, mi hátat fordítunk, hogy engem Hunyadi gyanánt üldözzön a török; az én elestem őket zavarba hozza és vélt győzedelmök romlásokra válik.

KERESZTI. És holttetemünk felett ünnepli Hunyadi szép győzödelmét. Hah! mi az élet ily dicső halálért? Simon! a hajnal közelget, én megyek magamat felvasalni. (*Öreg Keményhez.*) Isten veled atyám! a síron innen többé nem látlak. (*El.*)

SIMON. Vígasztald magadat, atyám! a halál csak annak rettenetes, ki soha nem élt; hidd el, nem nehéz elválni, ha áldás követi jelenésünket; ily pillantatban látszik leginkább az élet becse és világos lesz az örökkévalóság felséges érzése. Atyám! én elmúlok, de tettem fennmarad. Tehát hasonlónak találsz?

ÖREG KEMÉNY. Ha ezek a szemek nem vesztegetett bírák, Hunyadit képzelem benned.

SIMON. Ő lesz ezután fiad, halálomban annak születik és így nem marad öregséged árván.

ÖREG KEMÉNY. Nem fiam! nem maradok árván, mert élni fog Erdély és azon halál, melylyel megmented azt, neked örök életeddé válik. Oh, miért nem követhetlek! Ott a falon függ kardom, mely hajdan a zivatar közt villámlott, és ordítva omlott a pogány előtte, ha erős jobbom azt felemelte; most lankadva lehajlik velőtlen karom és mélyen hüvelyében rozsdásodik a vas, nem villámlik többé.

SIMON. Te akkor hordozál fegyvert, midőn én nem bírtam, most mint lelkednek örököse átveszem tisztedet. És ha saját földem véremet itta, vidd el fiamat, kedves unokádat, azon helyre hol elestem, és ha kérdi atyját, mutass síromra és mondd: itt nyugszik atyád, éltével védette földjét, hogy te szabad lehess; ott ébreszd lelkét magas tettekre, ott tanúljon valódi férfiú lenni. Ünnepi hely légyen nektek sírhalmom, könny ne áztassa, kedvesim, szemeiteket: csak csendes áldást mondjatok a megholt hamvára, ki éltét tinektek szentelé. Ida ültesse a szerelem virágit.

ÖREG KEMÉNY (*fájdalmasan*). Fiam! oh fiam! emberi voltom áttör a szíven, atyai fájdalmam könnyekre olvaszt.

SIMON. Örömkönnyek azok, a hazának folynak. Ha majd zászlóinkat magasan lobogni látod, ha győzödelmi kiáltás az eget hasítja, ha minden szív örömre derűl; akkor, akkor atyám, ez a fájdalom édes boldogsággá válik. Nézd meg, atyám! nincs-e hiba öltözetemben? (*Sisakját felteszi.*)

ÖREG KEMÉNY. Úgy tetszik, sisakját belebb hordozza Hunyadi. (*Igazítja reszkető kezekkel.*) Bocsáss meg, hazám, e reszkető kezeknek! bocsáss meg az atyának, hogy szent oltárodnál az áldozatot visszatartóztatja, hogy az istenség színe előtt ő földi veszteségét síratja. — Im fiam! (*Karjába dűl szakadozó szavakkal.*) Így! Hunyadit áldom.

SIMON. Most jer Idához! még egyszer akarom őt látni éltemnek annyi örömet készített, még egyszer fiamat dagadó szívemhez szorítni. Jer, jer! hadd ürítsem ki e földi érzésnek legutolsó kelyhét. (*Elmennek.*)

MÁSODIK JELENÉS.

Ida szobája, az asztalon gyertyák égnek.

Ida az asztalnál űl és hárfán játszik, *Lajos* mellette egy karszéken alszik.

Szállj alá, te édes remény!
Enyhítsd zajló keblemet.
Ereszkedj le mennyei fény!
Éleszd, ápold szívemet!

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert,
A kit a sors vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert.

Te vagy híve a szegénynek
Bármely nehéz sorsa lőn,
Gyámola komor élténeк
S barátnéja e földön.

Mert elhagyva a világtúl
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron túl
Egy jó angyal számlálja.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszárítod,
A kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Karjaid közt mosolyogja
A sors forgó játékát,
S édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát. (*Elhallgat.*)

Múlandó árnyék e földi boldogság! A nap leszáll és létünk setét homályba borúl. (*A hárfát félre teszi.*) Hasztalan! a szelíd hangok édes zengzeti, magányomnak egykori biztosi, nem vígasz-

talnak már. Fekete rémzetek borzogatják lelkemet s megnémítják a remény kecsegtető szavát. Hol marad Kemény? rettegek éltéért. Ha ő — nem, nem, a szerencse annyi csatákban megtartá őt, most is — de álnok! ki bízhat abban? — Egész lénye megváltozva, nem földi tűz ragyogott szemében, égő tekíntete nagy feltételt és örök elválást vallott, midőn utólszor forró kebeléhez zárt. Hah! én őt elvesztem. Dicsőséget keres, felejti a szerelem könnyeit; e földi boldogság keskeny vala neki, a halálban keres örök életet! Úgy van, én őt elvesztém! Fiam! szegény árva! (*Fiát szemléli.*) Alszik! mennyei béke rajzolja magát angyali képén, édes álmak őt az égben hordozzák, nem érzi az anya fájdalmát, nem élete zordon mivoltát! (*Ömledezve.*) Nyugodj tehát ártatlan virága hív szerelmünknek! ne zavarja békédet a komor jövendő, sem a jelenlét szomorú órája. Boldog életkor! létünk szép hajnala! Körűlted az ég üdvössége lebeg, a gyermekség rózsás ösvényén virágzik egyedűl az öröm tiszta kelyhe, mosolyogva néz az időbe, csendes partját az élet habjai nem mossák, nem zavarja a sors csendes nyugalmát. Álmodj a mennyben! Küldj enyhítő sugárt e zajló kebelbe!

HARMADIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Simon, az előbbiek.

SIMON. Ida!

IDA (*megijedve*). Nagy isten! Hunyadi!

SIMON. Ne ijedj meg kedves, én vagyok.

IDA. Mit jelent ez az öltözet? Hunyadit véltem —

SIMON. Légy nyugodt! a seregek ura kettőztette Hunyadit, hogy az egyik lerontsa a török holdat, másik felhozza a magyarok napját: egy kis szemfényvesztés az ellenség ellen.

IDA. Félek, hogy az engem is illet. Kemény! ez a láng szemedben nem földi ragyogvány, a halál gyújtá azt, az enyeszet szülöttje.

ÖREG KEMÉNY (*félre*). Jó lélek, tanúlj veszteni! Töviseket fon a sors koszorúdba, élted szépét immár általélted.

IDA. Komor kétségek dobzódnak belsőmben, tenmagad hívtad őket fel setét helyökből. Kemény! nem az ellenség, te, te vagy nekem félelmes: hidegen mint egy sír lakosa lépsz az életbe s megint visszakészűlsz setét házadba. Kemény! te halni akarsz!

SIMON. Szabadon választva irányzom reptemet váltságtokért és a szolgaság fölé teszem a halált, ha vesztünk oda fent el vagyon tökélve. De ne félj kedves, két Hunyadi védelmezi Erdélyt.

IDA. Nem, nem, a férji hűséget most először megszegted; hírtelen vágyak frigytörésre késztetnek és visszataszítják a szívet, mely egyedűl neked ver; egy csalóka fénynek feláldozod a tieid boldogságát. Oh, hol találok igazságot? hol enyhelyet? ha ez a kebel is már bezáródott! ha keservimet e szív se hallgatja!

SIMON. Ott a nyugalom csendes országában, hol a boldogok körűl örök nap sugárzik: hol minden erkölcs jutalmát elnyeri és a szív örök ifjúságra virrad: hol a földi ínség lakhelyet nem talál.

könny nem szakad többé az éghez fordúlt szemből; hol a sóhajtás szomorú hangzatját búzgó áldások zengzete váltja fel és a szerelem nyugtató öléből semmi idő, se változás a szívet fel nem költi: ott a lélek honában elválás nem fenyeget, ott az örökkévalóság szárnya alatt frigyünk el nem szakad: ott Ida! ott örökre bírhatlak.

Ida. Hasztalan iparkodol égi szavakkal nyugtatni, elaludt benned a szerelem lángja: hideg, érzéketlen, mint ez a pánczél melleden, csak dicsőséget keressz, ha mindjárt ez a szív megreped is.

Simon. Igazságtalanná tesz az álomtalanság és a szelíd szerelem, mely a veszélytől retteg.

Ida. Hány éjjelt tölték ébren, míg te oda valál, és soha se húnyt el a remény világa, soha a viszontlátás szép bizodalma: ez más ellenséges érzés. Oh kíméld éltedet.

Simon. És szomoríthat halálom, a szép halál hazámért? eltéphetnéd a koszorút, mely oly ritkán zöldelik? Nem, nagy lelked szabadságát jobb szereti nálamnál, vesztemet nem siratod. A szerelem enged a bajnoknak, hol rabláncok csörögnek. *(Karjába veszi.)* Áldott lélek! a mit szépet és jót e földön érzettem, mind neked köszönöm. de emeld fel magadat ez élet keskeny köréből, a jobb lelkek világos honába — oda, oda útasítlak.

Ida. Oh, el nem érhetem magas reptedet, nincs elég erőm az ég határit mérni, ércz kötelekkel a földhöz csatolva, téged kiált a szív nyugtató segélynek. *(Trombita harsog.)* Hah! mi ez?

Lajos *(felrettenve anyjához szalad)*. Anyám! anyám!

Ida. Jer tehát fiam! emeld fel ártatlan szavadat, talán előbb béhat atyádnak mellébe. Jer! kérd, hogy ezután is vezetőd maradjon.

Simon. Ida, mit mívelsz? Oh haza!

Lajos. Mely szép vagy atyám! csatázni mégy? — Engedd őt menni anyám, majd elűzi azokat a rút embereket.

Simon *(fiát melléhez ragadja)*. Égi követ! A szent igazságot hírdeted atyádnak, a férfinak kötelességét. Ida! engedj, minekelőtte elválok, még egyszer melleden függni, még egyszer a tiszta szerelemnek szent kelyhét üríteni. Oh, légy erős és fogadd ezen nagy pillantatban, hogy hasztalan panasz, emésztő csüggedés erőt nem vesz rajtad. Itt, *(Lajosra mutat)* itt szerelmem záloga, erre szálljon ritka hűséged! *(Trombita harsog.)*

Ida. Rettentő hang! halált ordítja fel vad riadása!

Simon. Fogadd nekem, hogy le nem mondasz az élet örömeiről és búval, bánattal élted nem emészted.

Ida. Kegyetlen! mit kívánsz?

Simon. Ida! ez utolsó kérésem.

Ida *(nagy küzdés után magát karjába veti)*. Fiamnak élek, hogy hasonló lehessen dicső atyjához.

Simon *(elragadtatva)*. Harsogj hát ércz eszköz! vége már földi dolgaimnak. Ida, légy boldog! röviden éget a fájdalom, de szerelmem bére örökké tartandó! Engedd lelkedet a por gyengeségén győzni, és halálom nem lesz rettenetes. Vedd köszönetemet annyi sok szép órákért, annyi édes örömökért. Ím, a szerelem öszvekötött bennünket, a szerelem elszakaszt. Ida! atyám! fiam! isten

véletek. (*A szemeit törli, gyenge szózattal.*) Az örökkévalóságból még ezen harmatot. (*Trombita harsog.*) A haza halni kiált. Legyetek boldogok! (*Hirtelen kirohan.*)

IDA (*öreg Kemény karjába dűl*). Jaj! a sír megnyílik, vissza nem tér többé.

ÖREG KEMÉNY. Menj dicső! menj egedbe! lebegtesd a béke pálmáját áldó hazád felett, gyengén zárja bé szemedet a szerelem angyala.

IDA. Oh, irtóztató szerelem! ha rövid boldogságod ily nehéz adót kíván. Atyám! kölcsönözz szavakat súlyos fájdalmimnak! ne ezt a rettentő békét, hideg dermedésbe hozza a lelket.

LAJOS. Anyám! mi bajod? légy vidám! az atyám megtartja szavát; ne félj, védelmez bennünket.

IDA. Oda létem szépe! ezen üres élet mitől félhetne még? (*Fiát karjába veszi.*) Te kedves alakja, te maradsz csak hátra, tanítsd türelemre elhagyott szülődet.

ÖREG KEMÉNY. Jer a szabadba, leányom! a kelő nap szárnyain repűl felénk a régi szabadság és enyhűlést csepegtet fájló sebedre.

IDA. Jer, jer a szabad ég alá, hadd fogjam fel Kemény végső lehelletét. (*Elmennek.*) .

HETEDIK JELENÉS.

Szabad táj, a nap épen a kék hegyek közűl felkel, jobbra egy domb, melyen *parasztok* állnak és a csatát szemlélik.

ELSŐ PARASZT. Nézd azok a kékek a mieink, előre nyomúlnak.

MÁSIK PARASZT. A tarka törökök a hegyre vonúltak.

ELSŐ PARASZT. A könnyű lovasság előre vágtat. Mely por emelkedik, nézd! egész egy osztály az őri hegynek indúl, a vezér vezeti őket, veres zászló kezében, szűrke paripáján; nézd mint vágtat a hegynek, szinte hallom lángító szavait.

MÁSIK PARASZT. Az Hunyadi!

ELSŐ PARASZT. Nem. Kemény, a mi urunk! előbb láttam őt a fővezér pánczéljában. Hah! nézd, már öszveütköztek. Oh, miért vagyok öreg, miért erőtlen.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Ida, Lajos, az előbbiek.

MÁSODIK PARASZT. Itt jön az öreg úr unokájával.

ÖREG KEMÉNY. Ezen dombról, édes leányom, mindent megláthatunk!

IDA. Nem, nem kívánom látni. Szemem a harcztól írtózva fordúl el.

ÖREG KEMÉNY. Ida! nyugodjál meg az isteni végzésen! vélünk az ég segédkeze, rettegve omlik előtte hitünk ellensége. (*Messziről az ütközet lármája hallik.*) Villámok szakadnak a setét mezőre és porrá zúzzák a hitetleneket. (*A parasztokhoz.*) Barátim! mit láttok?

ELSŐ PARASZT. Az őri hegyen keményen harczolnak; mint kivehetem, a székelyek.

Öreg Kemény. Azokat fiam vezérli.

Első paraszt. Keményen nyomják az ellenséget. Hah! mely kevélyen lobognak zászlóink.

Másik paraszt. Az én fiam is azok között vagyon.

Öreg Kemény (*térdre esik.*) Seregek ura! segítsd a magyarokat! vezesd híveidet, hogy letiporva a pogány, érezze örök hatalmadat.

Ida. Oltalmazd férjemet! vezéreld karját, hogy szabadon áldhassuk mennyei dicsőséged.

Első paraszt. Hah! a székelyek visszafordúlnak, minden felől tolong az ellenség, most — most —

Ida. Nagy isten! elesik.

Másik paraszt. A völgyben harczolnak, új török osztályok szágúldnak elő, a veres zászló körűl szörnyű a vérontás.

Ida. Mentsd meg! oh mentsd meg uram, őtet!

Másik paraszt. A törökök öszvecsoportosúlnak, a veres zászló hajlik. Hah! a vezér — uram irgalmazz.

Öreg Kemény. Vedd magadhoz örök istenség! vedd fel szent öledbe, hozzád, hozzád!

Ida. Ő az, ő az! látom mint rohannak reá, sűrű vágások omlanak fejére, ott áll mint egy vérző szent! szemei az eget keresik, vére a hazai földet. Kemény — férjem —

Első paraszt. A vezér elesett, a törökök diadalt kiáltnak — vége, vége mindennek, most halni idő lesz.

Másik paraszt. A csata megújúl, az őri hegy tetején magyar zászlók lobognak, a székelyek újítják a harczot, a török közben van. Nézd mely szörnyű a zavarodás! rajta magyarok! rajta vitézek!

Első paraszt. A törökök rendetlen szaladnak, táborjok ég — hallod, hallod a győzelemkiáltást! Úr isten! téged áldunk!

Öreg Kemény. Oh égi igazság! most már eleget éltem.

Ida. Vége tehát! Ő volt a győzedelem ára! ezen szellő csendes lehellete végső sóhajtását hozta. Kemény! ég felé lebegve nem ügyelsz a hátramaradtak sűrű könnyeire; ott az örök üdvösségben várod csillagkoszorúdat.

Lajos. Te sírsz anyám? jer kössünk koszorút! Atyám ha visszatér, megörűl neki, én szedek virágokat. (*Elszalad.*)

Ida. Elhervadt a virág, ékes fejét a föld felé hajtja, a múlandóság keskeny házát már nem ékesíti.

Öreg Kemény. Ida! légy erős, könnyek folynak a közhalálnak is. Oh, engedj nagy lelke megismeretében nyugalmat tenyészni, higyj vígasztaló szavának: szerelem adá őt, szerelem vette el; légy erős.

Ida. Erő! mely puszta szó! a méltó fájldalom gúnyolja értelmét; a szegény teremtés, mely mindent elvesztett, keservében találja nyugalmát.

Első paraszt. Egy osztály székelyek jönnek elönkbe, valamit kísérnek.

Másik paraszt. Hunyadit is velök jönni látom.

Öreg Kemény. Fiam meghalt a hazának, meghalt az övéi szabadságáért! Ida! az a gondolat enyhíthet, hogy századok múlta után is nevetek egy fényre olvadva, a jövendőségnél dicsőűl fennmarad és mint egy hívség csillaga, örökké tűndöklik.

Ida. Mi a dicsőség a szerető-szívnek! csalárd ragyogványa be nem hat az üres kebelbe. Atyám! ő engem nem szeretett, mert hidegen halni ment és nem találta méltónak a haza titkára.

Öreg Kemény. Könnyeidtől tartván, hallgatott, az által lelkének örökösévé tett.

Lajos (*visszajön virágokkal*). Hoztam virágokat, a völgyben szedtem azokat. Ne búsúlj anyám! majd én most koszorút fonok, meglátod mint illik atyámra. (*Félre ül és koszorút fon.*)

Öreg Kemény. Ezen gyermek által a természet szól hozzád, hallgass ártatlan szavára. Én is elvesztém őt, de gyászolni hazám ünnepén nem tudok.

HATODIK JELENÉS.

Szomorú mars hangzik, katonaság földhöz eresztett lándzsákkal lassan előljön és meghalt Keményt pajzsokon hozzák, *Hunyadi* és néhány alvezérek a rendet követik.

Hunyadi, több katonaság, az előbbiek.

Ida. Igaz, hát igaz, ő nincs már! a legjobb, ki e földön élt! Kemény! — így látlak meg téged.

Hunyadi. A mi halandó volt Keményben, ím itt vagyon. Nagy lelke értem és a hazáért világos honába költözött. Nemes vérét saját földje itta, hogy szabadság terjedjen maradékára.

Ida (*reá borúl*). Oh! megismerlek kedves! Oh csak egy tekintetet vess e nyomorúlt földre.

Hunyadi. És te öreg bajnok, nyisd meg karjaidat az örök álomnak, élted legszebb perczenetjét íme most ünnepelheted. Fiadé a mai dicsőség, ő volt vezér, ő a törökverő. Itt fekszik a szerelem és a barátság ritka áldozatja, a hazáért vert nagy szíve megszakadt és vele a szolgaság láncza. Nekem volt ez a halál szánva, ő nagylelkűen felváltott; de azzal útat mutatott, mint kell élni és halni.

Ida. Tekints még egyszer azon földre, mely tégedet áld. Hasztalan! megnémúlt, a halál vissza nem adja prédáját.

Hunyadi. Szűntesd könnyeidet, emelkedjél fel hozzá, nagyobb az ő tette e földi fájdalomnál.

Lajos (*anyjához*). Ím a koszorú kész. Alszik atyám?

Ida. Alszik. (*A koszorút elveszi Lajostól és lassan fölemelkedik*). Nyugodj tehát, panasz ne háborítsa szent szunyadalmad, mélyen bezárva legyen keservem. (*Hunyadihoz fordúl.*) Vedd ezen koszorút, a haza árvája fonta tenéked. Hunyadi! mint ezen koszorú tavaszi ruhában ékesen zöldellik, úgy virítson örök fényben nevetek hazánk egén, magas példája a jövendő időnek. (*Neki nyújtja a koszorút.*)

Hunyadi. Őt illeti ez, a győző homlokára fond koszorúdat! füröszd vérében, hogy lángszínben ragyogjon a haza otárán; és ha mi is megszűnünk harczolni, ha a mezőn elnémúl szavunk mennydörgése, ha hazánk szabadságát romlás fenyegeti, akkor ennek látására a jobb szív ébredjen fel és hasonló tettekre hevűljön.

Ida (*a koszorút Kemény mellére teszi felhangzó szavakkal*). Szerelem! barátság! a köz hálaadás így áld meg tégedet. (*Lelkesedve fiát felemeli.*) Fiam! légy ehez hasonló.

Hunyadi. A hol elesett, ott legyen sírja; márvány ne ékesítse halmát, nevét tette örökké hírdeti. Félre tehát minden búsongással! (*Kemény zászlóját ragadja.*) Barátim, új erővel üldözzük az ellenséget; győzödelmi hang harsogjon a levegőben. (*Diadalmars hallatik.*) A halál csak a porból valót ragadja el, Kemény él, él míg egy magyar lehel. (*El a katonasággal. Ida, öreg Kemény Simonra borúlnak, a földnép letérdel, a kárpit lassan lefordúl.*)



Barátság és Nagylelkűség.

EREDETI DRÁMA.

(1820.)

SZEMÉLYEK.

KIRÁLY.
REMETE.
UDVARNOKOK.
VADÁSZ SZOLGÁK.

Régi gótikus kápolna, a közép oszlop előtt egy koporsó vagyon helyheztetve, azon felett koszorúzott lant függ; a koporsó körűl virágos csuprok állanak. Jobbra régi oltár, melyhez egy hárfa vagyon támasztva. Az egész hely az ablakon keresztűl ható nap sugáritól világosíttatik. Csendesség.

REMETE (*egyedül jön*).

Csendes magány, köszöntlek tégedet!
És titeket barna oszlopok, mohos
Falak, keservim egyetlen tanúi!
Ím bánatos érzettel jövök megint
Egy kedves árnyat ölelni s félre
Vonúlva minden földi nesztűl, itt
Hűs rejtekedben a barátság
Emlékét ünnepelni. Tégedet
Köszöntlek keskeny háza a komor
Enyészetnek! téged hideg bolt,
Mely elzárod kedveltem hamvait.
Reád borúlva veszteségem
Fájdalma könnyűl, új erő tenyészik
Keblemben, s az örökkévalóság
Szent érzeménye győz a meg-
Indúlt szíven. Mosolygva állnak
Előttem annyi édes képei
A múlt időnek és vígasztaló
Zengzettel nyugalomra intenek.
Jól ismert hangon a barátság
Hív angyala e sírból felszól hozzám,
Csendes türelemre bír, felfogja
A gördűlő könnyet, gyengédeden
Szelíd keblére von s békét lehel
Szent íhletése. Oszlik a setét
Homály! az egyesűlés nyugtató
Reménye, a viszontlátásnak égi
Világa itt reám sugárzik; itt
Könnyebben hordozom létem kínos
Terhét s kietlen partjain is az
Emlékezet virágait szedem.

(*Messziről harangozás hallatik.*)

A szomszéd klastromban szól a harang,
A búcsúzó napot köszöntvén,
Haza hívja a fáradt munkásokat
És ájtatos vizsgálódásra,
Mely eszméletre inti a szerény
Atyákat, a szentegyház fiait,
Kik önkényt elhagyván a porvilág
Kétes dolgait, az égnek szentelék

Magányos éltöket, magokba szállva,
Az áldozó oltár elé borúlva
Dicsérik a mindenhatót,
Templomjok csendében magasztalván
Ötet, búzgó zsolozsmákat repítnek
Az égbe; ott Seraphim szárnyakon,
Túl a világ keskeny határain
Az üdvösség virányait keresi
Színváltozott szemök. — Ti boldogok!
Az indúlat tolongó árjai
Már nem zavarják békepartotok,
S a földi életnek csalóka fénye
Nem ébreszt bennetek hiú
Elérhetetlen vágyakat. Tinéktek
Nem rettentő a sír, mert tiszta lelketek
Meggyőzi a por gyengeségeit
S a csillagok felett szebb életet
Keres. Én is egykor, míg ezen tetemben
Lélek lakott, hozzátok költözém,
A tiszta élet s a lemondás
Nehéz törvényit tőletek tanúlni.
Hányszor barátom karján andalogva,
Ha messziről ez a harang kongott,
És a torony keresztje a magas
Tölgyek közűl elénkbe csilloga.
Dagadt kebellel leskelődve állánk
És elmerűlve a természet annyi
Szépségein, vidám örömre
Derűltünk. Oh ti édes órák!
Be gyorsan elrepűltetek!

Most útamat magam járom, hideg
Az már, a kit e szív forrón átölelt,
Megnémúlt a szózat, mely lelkemet
A boldogok honába eneklé;
Mely édes hangjával levonta
Az eget e szigorú földnek színére
S mennyei igékkel a fellengező
Lelket az örök világossághoz
Vezette.

Mélyen illetődve
Szemlélem lantodat, mely most setét
Lakásod díszesíti; nincs ki
Zengesse húrjait; nem él a nagy
Művész, nemes szerszáma romladoz,
És a szelíd Múzsák, az ég kedveltjei
Hív tisztelőjöket zokogva
Siratják. Hervad koszorúd is,

Fonnyadtan hullanak virágai,
Minden levél a bús enyészet
Jelét hordozza és létünk mivoltát
Példázza. Ily múlandó, ily sebes
Reptű minden fény, melyet a világ
Nyújt a szegény halandónak! csalárd
Tűnemény, mely édes képekkel kecsegtet,
Hiú vágyakkal a szívet betölti,
De igaz valóhoz nem vezet
S a vég határnál hidegen
Elhágy, mint estvénként a szaggatott
Felhők között bújkáló hold
Szökő árnyéka és egy hajnali
Álom bájos jelenési. Hervadt
Ugyan koszorúd, de édesen
Még most is illatoz, mint a múlt
Időnek öröm közt átélt napjai
A bús órákba általlengenek.

(*Virágokat szed.*)

A serdűlő tavasz legelső
Virágival meghíntem lantodat.
Nem kérkedő márvány emelkedik
Sírod felett: nem tudja a világ.
Nem a haza, hol nyugszik jeles
Költője, kit hajdan csudált
S hevétől lelkesűlt. Felejtve van
Nagy érdemed; megszűntél énekelni,
Megszűnt a tisztelet, csak a hív
Barátság őrzi hamvadat s könnyek
Között ünnepli jótevő emlékedet.
Tekints le üdvezűlt lélek! tekints
Le a magasról és vedd kedvezőleg
Barátod búzgó áldozatját! —

(*A koporsót virágokkal meghínti.*)

Ily friss emlékben zöldeljen
S éljen neved nagy férfiú! te ki
Legelső a szelíd Múzsákat
Hazánk kies vidékire vezetéd,
És a Helikon szűzeit velünk
Is megkedvelteted! örök
Díszben ragyogjon híred Hunnia
Egén: éljen, s maradjon becsben az
Mindenkor Árpád nemzeténél.

Te hallasz, boldogúlt! árnyékodat
Látom felém lebegni; környűlvéve
Érdemsugárokkal jelensz meg

Szememnek és világot gyújtasż
Setét keblemben. Szebb jövendőt
Látok tenyészni, mely megadja azt,
Mit a jelenlét megtagad.
A mennyei láng tartandó lakhelyet
A porban nem talál, oda siet
A honnan eredetét vevé.
Nem fájlalom tehát rövid
Elválásod, mert lelkedet
Örök hazájában tudom,
Hol minden gyötrelem magát kisírta,
És erkölcsöd jutalmát elnyeré.

(*Vadászkürt harsog.*)

Mely zaj! (*Hallgatódzik.*) Vadászkűrt riadoz
Az erdőben; szokott játék, nem háborít.
Ezen romlékony rengeteg magához
Nem vonja a világ fiát, kit a zavar
Éltet s nyers mulatság örvend.

(*Az oltárhoz megyen és a hárfát kezébe veszi.*)

Jer rég kedvelt, drága hagyomány,
Barátomtól reám maradt örökség!
Egykor nagy mester égi hangokat
Bájolt ki rajtad, zengjed most nekem
Es hírdesd a barátság mennyei
Malasztját; míg e szent magány
Körében a vad élet bűnhődik.

(*Leül az oltár lépcsőire és énekel.*)

Te létünk kedvező fénye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Ég szülöttje barátság!
Nélküled komor az élet,
Örömsugárt soha nem vet,
Nem édes a boldogság.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled;
S a tökélyek templomába,
Az erkölcs áldó karjába
A lelket felemeled.

Létünk annyi inségeit,
A bú setét fellegeit
Gyengéden elszéleszted,
A szenvedő gyászvilágát
Már hervadozó virágát
Gyámolítva éleszted.

A világ forgó zavarja,
Az irígy sors hosszú karja
Elránt mindent magával,
De bár miként csapkod és dúl,
A barátság állandóúl
Megvív nagy hatalmával.

(*Ezekre a király belép s csendesen vizsgálódva a remetét hallgatja, a nélkül, hogy az észrevenné őt.*)

A barátság hív ölében
Kedvet lehelő körében
A fájdalom édes lesz,
A búbánat messze kerül,
Minden óra gyümölcsöt szül,
Örömöket ád és vesz,

Boldog kinek életében
E szent tűz lángol keblében;
S a mennyei végezet,
Hogy életét szerethesse,
Léte javát érezhesse,
Egy rokon szívhez vezet.

(Elhallgat és mély gondolatba merül.)

KIRÁLY.

Üdvöz légy jámbor remete!

REMETE.

Hah? ki vagy?
Uram! váratlan meglepél.

KIRÁLY.

Bocsáss meg jó ember, hogy ájtatos
Munkádban háborítlak! Itt ezen
Tájon vadászván, lantod édes
Hangzatja e rejtek magányba
Vezérle. Folytasd éneked.
Örömmel hallgatom. *(Körülnéz.)* Valóban,
A merre nézek, a barátság
S egy lelkesült elmének nyomdokát
Látom. Te félni látszatol,
Miért tekintesz oly bizonytalan
Reám?

REMETE.

Uram! ki vagy?

KIRÁLY.

Vadász: különben
Igazságot szerető ember, ki nem
Foganatlan jóért s a szív szelíd
Érzéseit méltánylani tudja. Szólj!
Kinek hamvát őrzöd? kit illet
E búzgó áldozat?

REMETE.

Talán
Eltévedél? jer ifjú! én az útra
Vezetlek; itt nem lelsz szívednek
Világi élelmet; te még a lét
Tavaszkorát éled, nem érdekel
Magányos eszmélet s a bánatos
Szívnek bús aggodalma. Jer,
Keressük fel vadász társaidat, én
Vezetlek; estellik már úgy is az
Idő, itt nem mulathatunk.
Te ifjú vagy, nyájasb örömre vágy
Szíved.

KIRÁLY.

Ha bár nincs ősz hajam.
Még is tudom becsűlni a valót.
Az ember érdemét nem esztendők teszik,
Igaz mértékűl venni azt nem
Lehet. — Kit zár el e koporsó? mit jelent
Ez a lant? s e hintett virágok?
Felelj bátran! hidd el, nem rossz kebelbe
Rakod le titkodat.

REMETE.

Ne kérdezz!
Ezen csendes hely a világ fiát
Miként kedveltetné? add fel kérésedet,
Itt földi élményt haszontalan
Keressz, csak a múlandóság
Lehelletét szívod.

KIRÁLY.

Nem első
Látványom a múlandóságban: azt
Véres csaták között ismerni rég
Tanúltam, azért a kímélet
Tart vissza, bátran vallhatod;
Békén erőmre számlálhatsz.

REMETE.

Engedd el titkomat, fő birtokom.
Igaz sajátom. Hagyj el inkább.

KIRÁLY.

Nem, el nem hagyhatlak! csendes keserved
Szívedhez von. Talán segíthetek.

REMETE.

Szólítsd fel sírjokból a holtakat;
Ha azt nem érted. úgy szegény vagy.
És hasztalan segéded.

KIRÁLY.

Könnyeden
Felelsz! Szólj! ismersz engemet?

REMETE.

Nem. E magány s keskeny hajlékomon
Kívűl engem már semmi sem érdekel.

KIRÁLY.

Királyodat sem ismered?

REMETE.

Mint serdűlő

Ifjút láttam: hiszem sok változott
Azolta s megvallom, nem is kívánom
Ismerni.

KIRÁLY.

Gyűlölöd királyodat?
Avagy csak elvonúltságod teszen
Iránta oly hideggé?

REMETE.

Hadd el azt.
Magába szok' vonúlni a szegény,
Ki a világtól többé nem reményl.

KIRÁLY.

Megnyitja a szívet baráti érzet,
Előbb ének léd jótevő malasztját.

REMETE.

Nekem kedves fájdalmam; enyhűlést
Magában lel.

KIRÁLY.

Komor tekinteted
Tagadja vallásod; makacs
Ellenkezésed ingerel.

REMETE.

Miért
Akarsz erővel részesűlni
Titkomban, melyhez engemet
Nem földi indúlat csatol?
Add fel kíváncsiságod, itt
Megszűnt a földi gyengeség.

KIRÁLY.

Lekötve tart egy titkos érzés
Ezen boltnál s valót keres.
Jó ember! nyisd meg kebledet; hiszem ki
Így tud szeretni és a holthoz is
Példátlan hívséggel viseltetik,
Az szívtelen az élőhöz nem lehet.

REMETE.

Oh ifjú! ten nyugalmadért
Ne óhajtsd azt; különben higyj nekem,
Setét homályba dűl minden világi
Ragyogvány, melyet oly forrón az ifjúkor
Ölel s mosolygó fénye semmivé
Leszen. Ne kívánd, hogy felfedezzem e
Fátyolt, mely a hideg valót fedi,
Nehogy képzeleted tündér alkotmányit

Lerontsa jégkezével. Ezt a nagy
Férfit, kit most ezen koporsó el-
Takar, kit a búbánat oly korán
A sírba fektetett; ezt hajdanában
Országok ismerék és nemzetek
Magasztalák. Kedveltje egy hatalmas
Királynak, a sebes hír égig
Hordozta nagy nevét. Most én utolsó
Barátai közűl e rejtek helyen
Tartom porát, ezen magányba
Rakám le csontjait; hogy minekután
Bal sorsok érték őt, az ádáz
Irígység s űldözés a holton
Ne bűnhődjék. Leszállván csillaga
Szerencséjének. számtalan baráti
Közűl magam maradtam híve s most
Halála emlékét ünneplem itt.
Nevét ne kérdezd, áldozz könnyeket
A számkivetettnek és távozz.

KIRÁLY.

Hogy élhetett ily férfi köztünk,
Kit a világ csudált s csak énelőttem
Maradt titokban?

REMETE.

Arra nékem
Felelni nem illik, tennen érzeted
Bírálja azt.

KIRÁLY.

Nevezd őt; hadd tanúljam,
Ha már az élet öszve nem hozott
Bennünk, őt sírjában becsűlni
S tisztelni érdemit, nemes tulajdonit.

REMETE.

Ha a világ múlandó birtokát
Óhajtod s a nagyok kegyelme
Után vágyol, kerűld ezen helyet;
Ne várj magas bért résztvevő
Jószívűségedért, sőt űldözést.
Mert tudd meg: a királyi szó
Ezt elkárhoztatá s mindnyájokat,
Kik véle bármely frigyben voltanak.

KIRÁLY.

Tehát bűnös volt, mert nem űldöz
Ártatlant a király és fénytelen
Nem hagyja a valódi érdemet —

REMETE.

Ki okvetlen szolgál és vakon
Bókol minden tetteinek, légyenek
Azok bár a törvény s igazság ellen.
Ez gyenge kézzel a világ
Forgó kerekéhez nyúlt s erővel azt
Forgatni nem tudván, a síkos úton
Vesztét találta. Egy erősb
Lélek magas röptének gátokat
Akarván vetni a föld dolgaihoz
Szokatlan éneklő, s azért királyi
Barátja mérges ellensége lett
S tán vétke felett is bűnteté.

KIRÁLY.

Ember! te a királyt vádolni látszatol
S igazságát hanyatló köz laton
Méred.

REMETE.

Nem vádolom, habár
Kemény ítéletét sínlem, habár
Hevétől elragadva, egy
Létet letört, századja csillagát.

KIRÁLY (*félre*).

Hah! mely komor képzet tenyészik
Fejemben; félve gondolom. — Ha ez
Ő volna — ő, kit annyiszor
Említ szívem, sóhajtásom nevez.
Nem, nem! csak álom ez, hiú álom.

REMETE.

Oh bár ne lépett volna ki
Azon szelíd körből, melyet neki
A végezet rendelt: de félre tévén
Lantját, nagyok küzdése őt is el-
Ragadván, vont határit elhagyá!
Leszállott e föld örvényes színére,
Mely többé elpártolt fiát
Be nem fogadta és virágzó
Létét setét üregébe vonta.
Nagyok kegyelme néki átok
Lett és a kártékony szerencse rajta
Példázta hívtelenségét. Legyen
Ez már elég.

KIRÁLY.

Nagyobb titok van itt,
Mint gondolám. Ki fekszik itt? kit illet
Ezen rejtékeny rajzolat? nevezd!
Én akarom tudni, sőt parancsolom.

REMETE.

Büszkén dorgálva kérdezel,
Parancsoló tekintetet lövelsz
Reám; de légy bár a király
Kűldöttje, én nem rettegek.
Ki a halálban életet keres,
Az félni megszűnt, annak
Nem árthat a világ hatalma.

KIRÁLY.

Ha tiszta érzeted, miért
Tartasz az emberek szemétől?
Miért vonúlsz setét rejtekbe?
Hahogy barátod áldozat,
Mért titkolod nevét? miért
Nem hírdeted bátran az egész
Világ előtt ártatlanságát? úgy
Cselekszik a valódi férfiú.

REMETE.

Én kűlső életéről nem merek
Itélni: más volt ő nekem.
Más a királynak. Én szívét,
Belső javát kerestem és azt
Már éltünk reggelén el is
Nyerém: az uralkodó idomjait
Kedvelte csak s dicsőségének egy
Sugárát képzelé a nagy, világ-
Ismerte férfiban, s azért is egyszeri
Eltévedése nem talált kegyelmet.

KIRÁLY.

A házi élet szűk mivoltát
Veszed mértékűl; más az országló
Nehéz törvénye, az nem hallgat
A szív kérő szavára. Ájtatos
Szerelmed a királyt veszi
Tárgyúl boszúdnak, a nélkűl hogy
Szívét ismernéd. Tégy igaz
Vallást, türelmem már szakadni kezd.

REMETE.

Nagy titkokat vélsz felfedezni;
Ne gondold! a mi itt elzárva van,
Az már nem a világé, nem kormány alá
Való, csak a barátság birtoka.
S hogy érdekelhet úgy ezen tetem?
Ha elmulattad életében
Ismerni azt, kit büszkén emleget
Hazánk s mindenkor is dicsőűl

Nevezni fog: kinek gazdag mellébe
A költés szent tüzet rakott és égi
Sugárival világítá korát,
Emelte nemzetét. Csudálta benne
Egész világ a hangok mesterét
És ömledezve hallgatá szavát,
Mely édesen találta a szívet
S kényén játszadozott gerjedelmivel:
Ki öszvekapcsolá nagyot
A széppel és gyengéden
A képzelet tündér országát megnyitá
S rózsákat híntve a vándor tövis-
Útjára, édes megnyugvást énekle
A szenvedő komor léleknek —

KIRÁLY.

Elég! elég! szomorú emlékezet!
Ne költsd fel éjéből a szunnyadó
Szívet, legyen felejtve.

REMETE.

Fájlalod, hogy
Ily ember is halandó? Mit jelent
Ez? Elfordúlsz? könnyek szakadnak
Szemedből? ifjú, ifjú —

KIRÁLY.

Már tudom
Ki fekszik itt. Ne kímélj, ejtsd ki azt
A rettentő nevet.

REMETE.

Nem, azt ne kérdd.
Úgy is sokat hallál. Menj ifjú! és
Ha a szerencse kedvez, el ne hadd
Magad ragadni tőle, mert csalárd;
Mit egynek ád, kegyetlen azt
Másoktól elveszi.

KIRÁLY.

Jó atyám!
Ha tudnád engem is mint érdekel
Ezen tetem. — (*Félre.*) Kívánat s félelem
Közt hánykódom; hol rá borúlni,
Hol messze tőle fútni óhajtok.

REMETE.

Szíved megindúlt e boldogtalan
Barátomon, jó ifjú! vedd
Áldásomat. S ha a világba lépsz,
Ezen hely jusson olykor eszedbe,

És győzni fogsz a csiklandó szíven,
Ha felhevűlve vont határit át
Akarja szökni. — Légy szerencsés!

KIRÁLY.

Valld meg nevét, vágjon bármely nehéz
Sebet belsőmbe; tudni akarom
Nevét.

REMETE.

Haszontalan késztetsz;
Egy ember él csak, a kinek
Megvallanám.

KIRÁLY.

És az?

REMETE.

Mátyás király.

KIRÁLY.

Itt áll előtted. (*Megfúja vadászkürtjét.*) Én vagyok
Mátyás, magyarok királya! szólj!
Igazságot várok tőled,
Uradnak azzal tartozol.

Több *udvarnokok* és *vadászszolgák* jönnek és fél kerékben hátúl megállnak.

REMETE.

Uram! te vagy Mátyás? — hallgasd
Tehát, tovább nem titkolom:
Egykori kedvelted hamvát zárja el
Ezen sír: itt *Janus Pannonius*
Fekszik!

KIRÁLY.

Janus! Boldogtalan!
Hát így talállak!

REMETE.

Itt nyugszik, szabad
Minden királyok üldözésitől.

(*Nagy hallgatás.*)

KIRÁLY (*fájdalmasan a koporsóra borúl*).

Janus! hát így kellett kimúlnod!

REMETE.

Elhagyva a világtól, elszakadva
Azoktól, a kiket szeretett,
Megfosztva tisztétől, kitiltva

Kedves hazájából, a fájdalom
Naponként rágódott élte gyökerén.
Eloszlásának érezvén közeltét.
Titkon hozzám jött, hogy legalább szülő
Földében nyughassék, s baráti
Kéz zárja bé szemeit. Utolsó
Szavával téged áldott.

KIRÁLY.

Oh tekints
Alá nemes lélek! nézd a könnyet.
Mely szent porodra hull, útat keres
Szívedhez és bocsánatot kér.
Megnémúlt a boszú szózatja, mely
Elhagyni kénytetett édes hazádat;
A régi szép barátság visszatér
S egész teljében érzi vesztedet.

REMETE.

Uram király! ím titkomat tudod,
Ezen név engem is vétkessé tesz.
Öless meg; itt fejem, ne kímélj.
Hozz rám ítéletet. Bűnös vagyok,
Mert megszegém parancsodat
S hajlékomat felosztám Janussal,
Kit számkivetésbe kűldöttél.
Bűnös vagyok, annak ismerem magam,
Ítélj.

KIRÁLY.

Jer szívemhez, te hív barát!
Ezentúl itt legyen helyed;
Ezen sírnál barátomnak jegyezlek,
És ritka hívséged bérét vegyed
Királyod tiszteletében; a mi
Valál a holtnak, légy az élőnek,
S Janus legyen frigyünknek őrző angyala.

REMETE.

Uram királyom!

KIRÁLY.

Hadd el e magányt.
Térj vissza a világba, állj közel
Királyodhoz s baráti szívvel
Kövess nehéz ösvényemen.

REMETE.

Uram! kegyeséged határt
Nem ismer; engem érdemetlent
Mérték felett jutalmazol.
Még is nagylelkűségedet

El nem fogadhatom, gyengének érzem
Magam követni téged a világi
Síkos pályán; engedj itt csendesen
Folytatni éltemet s tovább is
Barátom sírjánál maradva,
Jóvoltodat híven fentartván.
Csak messziről ölelni tégedet
Szívem legdrágább érzetével.

KIRÁLY.

Maradj te jámbor! békédet zavarni nem
Kívánom; és légy bizonyos,
Hogy e szép óra emlékét
Én is híven mellemben éltetem.
(*A jelenvalókhoz fordúl.*)
Ti, kik körűlem állatok s dagadt
Szívvel néztétek a barátság
Szép diadalmát, hallgassatok
Királyotok szavára, mely ezen
Nemes férfit nyilván barátjának
Fogadja. Tiszteljétek őt
S hírdessétek nemes tulajdonit,
E drága hamvakat pedig
Temessük el teljes pompával,
A mint kívánja méltósága;
Fénylő emlékjel ékesítse a haza
Költőjét, hogy Janus Pannoniust,
Mátyás király barátját, a világ
Ismerje és hírdesse érdemét.
(*Remetéhez.*)
Te jámbor remete! vedd ezennel
Királyi jobbomat, jeléűl
Igaz barátságomnak.

REMETE (*térdre hajtja magát*).

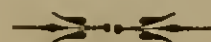
Oh király!
Ezen tetted legyen magas
Lelkednek hallhatatlan záloga.

KIRÁLY.

Janus szebb létbe általköltözött, de
Vígasztaló szent íhletése téged
Örökségűl hagyott szívemnek.

REMETE.

S nekem nagylelkűségedet.
(*Térdre borúl, a király őt melléhez vonja.*)
(*A kárpit lefordúl.*)



IRENE.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székes-Fehérvártt, 1821. junius 25.)

(1820.)

Ezen tárgyat, valamint Kemény Simont, már előttem egy lelkes hazafi kidolgozta. Én nem vetélkedésből, hanem egyedűl előadás végett, a nemzeti színjáték javára újra ezen formába önteni hasznosnak ítéltem. *K. K.*

AJÁNLÁS.

GAAL! kit szívünknek édes indulatja
A szép barátság, öszvefűz velem,
Ki dísze ágait nékem osztogatja,
Kinél ujúlva önmagam lelem:
Múzsámnak itt áll gyenge áldozatja,
Hálám jeléűl NÉKED szentelem!
Fogadd baráti kedvező szemekkel,
S mívem ragyoglik tiszta érdemekkel.

A mit teremtve sűlyedő titokban
Reám fuvalt a képzés, bájölén,
S felém derűlő égi lángzatokban
Imádva sejtheték, oh földi én!
Kiéli lelkem rezgő hangzatokban
Az érzemények zajló tengerén.
S ha kik szavamra buzdulatba kelnek,
Jutalma nyílik e szorúlt kebelnek.

SZEMÉLYEK.

II. MOHAMMED, török császár.
HALI BASA, nagyvezér.
ZAGÁN BASA, második vezér.
FEREZ BÉG, jancsáraga.
TELEGDI, magyar nemes.
AGENOR, görög vitéz.
IRENE, annak leánya.
LEO, görög ifjú.
LUCAS NOTARAS, volt görög vezér.
IBRAHIM, Hali basa titkosa.
ABDUL, Zagán basa biztosa.
HASSZÁN, jancsár.
FATÍME. görög rableány.
ZULÍME, rableány Irene mellett.
GERONT, görög katona.

Muftibasák, rableányok, jancsársereg.

A dolog történik Konstantinápolyban 1453. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

Templom-romladék, hátúl kereszt látszik. Lassanként világosodik *Agenor* (bekötött szemmel egy kövön űl). *Geront* (a földön fekszik).

AGENOR.

Hogy áll az idő, Geront?

GERONT.

Most kél fel a nap.

AGENOR.

Nekem többé nem vet sugárt,
Elhúnyt örökre!

GERONT (*felkel*).

Jó öreg, miként
Aludtál?

AGENOR.

Ébren töltém éjjelem
A holtak társaságiban; sok ismert
Árnyékok megjelentek és
Körűllebegve éneklék az ott
Való lakás édességét.

GERONT.

Kemény
Volt ágyad, nyughatatlan álmak
Gyötrének. Én sok szépet álmodám,
De elfelejtettem; nem is bánom,
Úgy is csak álom volt.

AGENOR.

Az álom
Többször felmúlja a valót, Geront!
Ki most örökre nyughatik,
Az a boldog. Nemde Lázár templomában
Töltének az éjjelt?

GERONT.

Itt, uram!
De már csak romladék, elégeték,
Kirablák a pogányok.

AGENOR.

Látd barátom!
Ez alatt nyugodnak őseim —
Most romladék, bedőlt a boltozat,

Oh hát az én poromnak helyt nem ád,
Kizár hű csendiből.

GERONT.

Békén uram!

AGENOR.

A béke itt alant vagyon.

GERONT.

Minek
Ez a komolyság? légy nyugodt!

AGENOR.

Bár én is köztök nyughatnám, Geront!
Sötét az élet, ott szemem
Örök világosságra megnyílik.

GERONT.

Álomtalanság szól belőled,
Agenor! félre ily komor
Képekkel.

AGENOR.

Édesen mosolyg
Előmbe a halál reménye,
Érzem soká immár nem szenvedek.
Sírhalmokon repűlt a gyász idő,
Az ifjúság díszét, hazám nemes
Bajvívóit meredve láttam,
Csak én szegény világtalan vagyok
Kihagyva a szerencsések közűl.

GERONT.

Szűntesd keservidet! ne szaggasd
Önkényt szíved vérző sebét.

AGENOR.

Én sorsomat nem vádolom,
Agg életem búcsúzni kész; de
Leányom ügyét sínlem. Oh Irene!
Hová lettél! mely fertelem között
Élengsz — e gondolat dühös bosszúra
Forraszt.

GERONT.

Szemednek árt e nagy hév,
Új gyúladásba jön.

AGENOR.

Hadd égjen, úgy
Is életem már sepreire jutott.

Belső gyötrelmem a kűlsőt gúnyolja,
Jer, jer te hív kalauz, vezess
Be a városba, ott meghallom a valót.
Addig kiáltok ott, míg egy keresztény
Avagy pogány sorsáról értesít.
Jer, jer, siess!

GERONT.

Ne tedd ki ősz fejed
Csúfjára a pogánynak; maradj
Itt csendesen, talán hírt hallhatunk.

AGENOR.

Tán rettegsz a veszélytől? éltedet
Félted? Menj, menj! hagyj el! találok én
Egy sírra mindenütt.

GERONT.

Mit veszthetek még?
Habár ezer halál fenyít,
Nem hagylak el.

AGENOR.

Te jó ember!
Hol vagy? hadd fogjam jobbodat (*kezét fogja*).
Így! annyi fájdalom közé nemes
Feláldozásod enyhűlést csöpögtet;
Oh mint hálálhatom?

GERONT.

Rabod valék,
Nagylelkűen szabadon bocsátál,
Most rajtam a sor tégedet segítni.
Agenor! hadd el ezen boldogtalan
Vidéket, jer velem Thessáliába,
Ott rokonim vagynak, elvonúlva ott
Minden világi zajtól csendesen
Élhetsz barátod gyámkezén.

AGENOR.

Nem, innen el nem válhatok,
Lekötve tart Irene sorsa; mondd
Hogy ő *nem* él, s nyugodtan én is
Alunni mégyek. Bizonyost,
Valót kíván az, a ki megszűne
Reméلni.

GERONT.

Légy hát várakozással, én
Kikémlelem az útat, sietni
Fogok, nyugosztald szívedet. (*El.*)

AGENOR (*egyedül*).

A lét után áhítozó keressen
Idegen földet, koldúljon szemtelen
Uj lakhelyet magának, én hazám
Határiból ki nem viszem fáradt
Csontjaimat; lelkemnek fogháza itt
Omoljon szerte, veszszen el
Az élet is, ha minden elveszett,
Mely boldogok vagytok ti, kik
E romladék alatt nyugosztok!
Nektek nem kellett fennmaradni és
Hírdetni a világnak estünket
S Görögország gyásznapját siratni.
Engem kerűlt az óhajtott halál,
Hogy vérző szívvel e bús változásnak
Tanúja legyek. Boldog vagy te is
Fiam! boldog, mert bajnokúl
Vesztél a falakon, minekelőtt
Azokon keresztűltörve a pogányok
Lerontanák szentségeinket.
S Irene! — Hah! távozz előlem
Rettentő képzet! Én bízom
Lelkében, hogy halált választa inkább
Mint ocsmány életet. Nem! ő nem él,
Önkényt és tisztán ment egébe. —
Itt állok én gyökértelen törzs,
Szabad polgár előbb, bolyongó
Árnyék most, itt az omladék között.
Sötétség mindenütt körűlem,
Kietlen az élet, puszta partjain
Öröm többé soha sem virágzik;
Mit késem hát lerázni lánczait?
Mind elvesztek kiket szerettem,
Magam maradtam e sötét világban.
Sorsom mérges kelyhét fogytig kiittam,
Ez élet már a földre nem való,
Rabláncz csörg, ősz fejem már görbedez,
Hull a kereszt, átkot kiált
Létemre minden perczenet s szívem
Minden verése elválásra késztet.
Rejtsétek el tehát dicső
Oszlopok, ékes fejeiteket sűrű
Bokrok közé! tövisek nőjenek
E nagy város helyén! sápadt kígyók
Lakozzanak a puszta paloták között!
Mérges lehelettel a levegőt rontsák,
Hogy a vándor rettegve e helyet
Kerűlje és ne számlálhassa vesztünk
Esztendeit, s Konstantinápoly

Gőz-lepte halmain az enyészet
Ülje diadalma ünnepét!
S örök éjjeledbe engem is temess el.

Geront. Leo (jönnek).

LEO.

Hol, hol találom őt?

GERONT.

Itt áll előtted!
Szegény öreg! fehér haját
Ingatja a szellő; az ínség
Prédája.

LEO (*Agenor karjában*).

Agenor! élsz? mely boldog óra,
Nem várt öröm! téged látlak megint!

AGENOR.

Egy édes szózat szebb időkből!
Ki vagy? minő forrón ölelsz!
Oh hadd el azt: az ölelkedés szép
Idejének már örökre vége van.
Halál, gyilkosság, ínség s fertelem:
Ezek nálunk uralkodó hatalmak.

LEO.

Nem ismersz? oly hamar elhangozott
Szavam szívedből?

AGENOR (*tapogatja*).

A szemem sötét —
Elhúnyt világa.

GERONT.

Oh ezt hallani!

LEO.

Nem ismered Leót?

AGENOR.

Leo! te vagy?
Te fekszel mellemen? Oh ifjú! szólj.
Honnan jövél? Nem, azt nem kérdezem;
Az ég vezérle hozzám, hogy legyen
Egy szív, mely veszteségimet velem
Érezze s a szegény világtalant
Édes szülőföldében eltakarja.
Fiam! Leo! miért nem láthatom
Szelíd vonásidat, miért nem nézhetek
Könnyes szemedbe, hogy az enyém
Is arra olvadhatna. Oh fiam!
Mire jövél!

GERONT.

Látd öreg, nem jártam hasztalan,
Az útban leltem őt.

AGENOR.

Nézz csak körűl
E pusztaságon, oh Leo!
Ez képe most hazádnak. A görög
Kiírtva már a nemzetek sorából,
Konstantinápoly kőhalom —

GERONT.

Csoportosan, rabláncrza fűzve
Hordják lakóit át a tengeren
Rút szolgaságra.

LEO.

Oh haza!

AGENOR.

Ily ércz igába vettetett
Az elfajúlt görög nemzet!
Ez már nem a mi földünk, csak
Nagyságunk bús emlékjele.

LEO.

Rettegve kérdem: hol maradt Irene?
Agenor, szólj! mi történt ővele!

AGENOR.

Az úr házában hagytam őt, midőn
Harczolni költözék; utóbbi sorsát
Nem tudhatom; reménylem, ott — (*az égre mutat.*)

LEO.

Oh mondd, hogy vérét folyni, hogy szemét
Szakadni láttad, hogy hamvát ezen
Szellő viszi: csak azt ne mondd, hogy él —
S én új erőt nyerek.

GERONT.

Boldogtalan
Idők! midőn az ember annak is
Vesztét kívánja, kit leginkább
Szeret.

LEO.

Hahogy még élne, szabadítását
Véremmel eszközlöm. Barátim!
Minő rejtékeny a sors szövevénye,
Mely vakmerően játszik küzdő szívünk
Legszebb reményivel; hideg porát

Ölelni jöttem kedvesemnek és
Hol minden elhullott —

AGENOR.

Nem. ő sem él,
Szabadságát felváltá életével.

LEO.

Sorsát kell tudnom ; e kívánat
Tartott életben.

AGENOR.

Nem véltem hogy lássalak
Többé, hallván Selymbria elestét.

LEO.

A mint tudod, Konstantin császártól
Selymbriába küldetém azon
Erős várt védelmezni; én
Fentartására mindent elkövettem,
De győzött a nagyobb erő.
Én számtalan veszélyek közt ide
Vergődtem és hallom hazánk elestét.
Atyám! ha Irene már nem él.
Akkor mint egy fiat vesztett tigris
Berohanok a városba s egykori
Boldogságom helyén kiontom véremet.
Mit adhat már az élet? érdeme
Leszálla. sírba vágy a jobb görög.
Agenor! szólj! Konstantinápoly
Romlása mint történt?

AGENOR.

Oh hol vegyek
Ecsetet, leírni ezt a rettenetes
Órát! Hallgasd tehát. Szentháromság-
Vasárnap estve Konstantin
Nagylelkű császárunk végső tanácsra
Hívatta hőseit s azon végzését,
Hogy a várost utolsó csepp vérig
Kész védelmezni, tudtunkra bocsátá.
Vitéz halálra mindegyik
Elszánva, őt híven követni esküvénk.
Isidor cardinalis ezek után
Liturgiát tartván Sophia
Nagy templomában, lelkeinket
A hosszú útra elkészíté. Ez vala
Dicső megváltónk végső ünnepe
Azon felséges templomban.

LEO.

Mi a világi birtok, hogyha oly
Könnyen tizenhét esztendők roppant

Építményét egy nap lerontható?
Tovább, tovább!

AGENOR.

Alig szűrkűlt az ég,
Mohammed népével mindenfelől
Az ostromot kezdé, rengettek a falak
Az ágyúk mennydörgésitől, dühössen
Rohantak ők reánk s holttesteikkel
Tölték az árkokat. Mohammed
Személyesen vezette népeit
És fenhangzó szavakkal a csatát
Intézte. Konstantin mindenkor ott,
Hol legnagyobb volt a veszély,
Az ostromlókat kétszer visszaverte;
Harmadszor Karsia kapút
Ostromlá a szultán jancsárival,
Melyet Jusztinian, olasz segéd-
Néppel védett; keményen harczolának
A mieink; míg Justinian, kezén
Könnyű sebet kapván, elhagyta a
Reábizott kapút; haszontalan
Kiáltja, kéri őt maradni
Konstantin, nem hall, elszalad,
Utána az olasz nép. Oda
Lett arra minden rend, a védelem
Megszűnt, lankadni kezdenek
A harczolók, és végre társaik
Tetemin keresztűl a jancsárok
Falainkra mászván, kapúkon által-
Törvén, elfoglalták ezen
Várost, kereszténység kúlcsát.
Konstantin látván nemzete
Vesztét, magát halálnak szentelé,
Elvetve császári jeleit, mint
Közkatona harczol ismeretlen
A csata zavarjában elesik.

LEO.

Méltó szebb sorsra, boldogabb
Időkre; de nagy estében is
Mindenkor élni fog dicső neve.

AGENOR.

És mind addig Phenar kapúnál
Harczoltam, míg az ellenség a belső
Város felé tódúlt, már égni kezde az,
Hogy visszafordúlék leányomat
Megmenteni, vagy magammal együtt
A láng közé temetni. Oh de

Minő borzasztó rettenetre
Jövék! mindenfelől zavar,
Tolongás, gyilkolás; a harczolók
Véres csoportokban hevertek a
Földön s mérges dűhvel, halál
Vonaglásai közt, már tűnő erővel
Egymásnak testeit szaggatták;
Az asszonyok mezítelen kebellel,
Kétségbe esve, repkedő hajakkal,
Az utczákon szét futkosának
S körmökkel védették gyermekeiket,
Kiket mellökről elragadva
A vad pogányok öldöztek.
Az ablakokról kisdedek repűltek
Alá, s zúzott agyvelejök haldokló
Szüleikre fecscsent és pirosra
Festé azoknak sárga képöket.

LEO.

Rettentő rajzolat! legyen
Elég, vérfagyba hozza a szívet.

AGENOR.

Vad lárma közt rablák ki a vadak
Templomjainkat s a szent képeket,
Kereszteket lovakkal tipraták.
Ezer formában dolgozott
Mindenhol a halál, itt fegyver által
Hullott az ember, ott tűzomlás
Között százanként vesztenek; patak
Gyanánt, hömpölyögve folyt a vér
A nagy tengerbe és piros sugárt
Hagyott maga után. Jajgatás, sírás,
Ropogás, az ágyuk durranási,
Az öldöklő pogányok riadási, egy
Világ bomlását látszattanak
Hírdetni.

LEO.

Oh Irene!

AGENOR.

Én keresztűl
A holtakon, vérben gázolva,
Sophia templomáig vergődém.
Irenét ott fellelni gondolám;
De töltve volt immár pogányokkal;
S a mint nevét kiáltva, vagdalkozva be-
Felé tolongok, egy török
Kiütötte egy csapással mind a két

Szememet. Mi történt aztán, nem tudom.
Mire feleszmélkedém, Geront
Karján valék.

GERONT.

Hogy a pogányok
Lecsendesűltek s a sok öldözésben
Elfáradtak, kimentem én is
Szegény atyámat felkeresni, kit
A harcz között elveszték és Agenort
Vérében leltem; minthogy életet
Sejték benn', elvittem magammal —

AGENOR.

És ápoló kezén új életet nyerék.
Most e romok között tartózkodánk
Leányom sorsa végett.

LEO.

Agenor! én most a városba indúlok
És még ma vagy megszűntem lenni,
Avagy leányodról igaz valót
Hozok. (*Hátúl mozgás hallatik.*)
Mi ez?

GERONT.

Mozgást hallok! talán
Török rablók; minduntalan
Mászszák az omladékokat,
Elásott kincseket keresnek,
Vonúljunk félre, nem mulatnak ők soká.

(*Félre vonúlnak.*)

Abdul, Hasszán, több törökök.

ABDUL (*a falon leugrik*).

Már én alatt vagyok!

HASSZÁN.

Jövök
Én is; gonosz járás esik
A romladék közt. (*Lejön.*)
Itt volnánk!

(*Több törökök lejönnek és vizsgálódnak.*)

ABDUL.

Üres bolt, semmi sincs benn hasztalan
Fáradtunk, már elhordták a javát.

HASSZÁN.

Pedig templom volt, látod a keresztet?

ABDUL.

Mi haszna, nincs köréhen semmi is.
Ma rosszúl szolgál a szerencse,
Se drágaságokat, se embereket
Nem kaphatunk.

HASSZÁN.

Habár lelnénk is,
Tudod Mohammed mely keményen
Megtiltá a rabfogdozást.

ABDUL.

Azért
Hogy most szerelmes egy görög leányba!
Az semmi. A partnál találhatsz
Mindenkor rabkereskedőket,
Azok jó drágán megveszik
Az ifjakat.

HASSZÁN.

Menjünk tovább,
Itt semmi sincs, ne töltsük hasztalan
Időnket.

ABDUL.

Ott a kereszt fennáll,
Nem nézhetem, jer, döntsük el.
(A keresztliez mennek, akkor Leo és Geront kirohannak.)

LEO.

Nem! inkább meghalok, de ezt szemem
Előtt ti nem cselekszitek!

GERONT.

Alacsony latrok!

AGENOR *(elől tétováz).*

Leo! Geront!

ABDUL.

Ragádjátok meg őket, rajta csak!
(Geront megsebesíttetik s megfogatik.)

GERONT.

Hah! átkozott sors! öljetek meg!

HASSZÁN *(Leohoz).*

Add meg magad!

ABDUL.

Ne kíméld, szúrd keresztűl,

AGENOR.

Oh égi irgalom!

LEO (*lenyomattatik*).

Hah ördögök!

ABDUL.

Lassan! lassan! meg nem menekszel.
Még ifjú vagy, szolgálni fogsz nekünk.

HASSZÁN.

Siessünk a tenger-
Parthoz velök.

AGENOR.

Leo! Geront! Nagy Isten!
Végy, végy magadhoz! (*Abdul néhány törökkel a keresztet ledönti, mely a földre esik*).
Hol vagyon
Villámod! oh miért engedheted
Tiporni így fiadnak szent jelét!

ABDUL (*Agenorra mutat*).

Ezt hagyjuk itt! öreg s vak. úgy se adnak
Érette semmit is. Most hát siessünk.

LEO.

Agenor, légy boldog!

AGENOR (*kifakadó fájdalommal*).

Leo fiam!
Irene! oh Irene!

ABDUL.

Hah öreg!
Tudod kit említél most? Szólj! kitől
Hallád ezt a *nevet?* valld meg nekünk.

AGENOR.

Irene! oh az én boldogtalan
Leányom!

ABDUL.

Mit szólasz, keresztény?
Irene, szultánunk kedveltje, a te
Leányod?

LEO.

Átkozott legyen nyelved?

AGENOR (*nagy félelemben*).

Irene, mondád, szultántok kezében?
Hah! rettentő végzés! ha ennyi kínt
Mértél reám, miért nem adtál ércz szívet
Viselni e fájdalmakat!

ABDUL.

Allah! minő szerencse! (*Leohoz.*) Ifjú! most
Szabad vagy.

HASSZÁN (*Agenorhoz*).

Atyja szultánnénknak! ím
Fejet hajtunk, parancsolhatsz velünk.

LEO.

Te szörnyű hírmondó! szólj! hol vagyon
Irene? hol találom őt?

ABDUL.

Mohammed
Karjában; a nagyúr meghódolt
A ritka szépségnek s Irenét
Magának eljegyzé.

AGENOR.

Halált öleljen
Őbenn', villám legyen tekintete,
Mirígy emésztő tűz lehellete,
Éles tőrt szúrjon teste minden
Mozgása a pogány mellébe;
A levegő, melyet szí körében,
Gyúlaszszon rothadást, s a merre lép
Ott keljenek rút viperák
Fel a sötétből s orvosolhatatlan
Sebeket égessenek tüzes
Fulánkjokkal! Még ezt is! ősz
Fejem lángol, kétség kerűlget.

ABDUL (*félre Hasszánhoz*).

Kísérjük őket a basához,
Meg fogja ő szolgálatunkat
Köszönni s tán jutalmat is nyerünk.
Kövessetek bennünket a városba.

LEO.

Megyek. — Tűzlángra lobban bennem az
Erő; vagy őt megmentem, vagy pirítsa
Szívemnek vére menyekzős nyoszolyáját.

AGENOR.

Vezess! én is követlek. Átkom
Rengesse ébren a bosszú
Öldöklő angyalát, hogy a pogány
Fejére az ég kemény haragja
Dördűljön. Jer, vezess! (*El mindnyájan.*)

Császári palota.

Zagán basa, Ferez bég.

ZAGÁN.

Így nem maradhat; a szúltán miénk.
Vérünk által lett nagygyá. élte minden

Napját ezren fizettük, ily
Méltatlan ő alá ne szálljon.

FEREZ.

Képzelni nem tudom természete
Gyors fordúlatját; ő lemondana
Most a jövendőről, ki annak élt,
S magas feltételei határtalan
Repkedtek? ő, kinek keskeny volt a világ,
Búsongva most egy gyenge lánynak
Tekintetét lesné?

ZAGÁN.

Azon magas
Lélek, mely őt előbb vezérlé, elhagyá,
Már nem hevűl a szép dicsőségért.
Vak érzetek lekötve tartják alkotó
Erejét, és vért özönlő karja,
Elég erős megrázni egy világot,
Lankadva most ölelésre hajladoz.

FEREZ.

Mit szól a nép e változáshoz?

ZAGÁN.

Ez a fejetlen gyűlevész csoport
Itéletében ingadoz. vakon
Függ a pillantaton; ki örűl
Hogy messze a veszély, ki csendes
Búval néz a lankadt császárra és —
Hallgat.

FEREZ.

Nincs egy bátor, ki őt serkentené?

ZAGÁN.

Haszontalan! nem hallgat már baráti
Szavára, elhúnytak vitéz tulajdoni,
És a köz élet szűk határiba
Vonúlt. Az erős bajvívó most szelíd
Bárányként írtózik, ha vért lát.

FEREZ.

A trónus első őrjeit
Illeti hazánk szorgalma. Mit szól
Hali fővezér?

ZAGÁN.

Irene pártfogója. Ő
Nemcsak nem oltaná tűzét,
Sőt táplálni látszatik; de nem

Soká tarthat csalárd játéka, mert
Egy tettének már nyomdokán vagyok,
Mely őt vesztébe dönti. Bizonyos
Tanúm vagyon, hogy ő Konstantinnal
Szövetségben vala; a jövő dívánban
Nyilván fogom vádolni.

FEREZ.

Allah
Segítsen és adjon sikert
Munkádnak.

ZAGÁN.

Én legbelsőbb gerjedelmét
Megtámadom Mohammednek
S felébredt ösztönét nagyobb
Méreggel orvoslom; szerelmes vágyai
Önnön hevökben szűnjenek.

FEREZ.

Az indúlat keltét, a forró
Vér lángjait nehéz lesz oltani.

ZAGÁN.

Azon bálványt, melyet búzgón imád,
A testesűlt valóság kényei
Lerontják. Hallgasd csak mit végezék:
Albániából egy híres
Szépségű rableányt hozattam.
Annak keblén tompúljon éle
Küzdő szívének.

FEREZ.

Hát ha még is első
Szerelmén elszakad hálód, mit akkor?

ZAGÁN.

Akkor nem érdemes kormányt vezetni.
Dűljön sírjába fénytelen, ha *önként*
Leszáll azon magas tetőről,
És ballgatag, múlandó kényekért
Eladja nemzete századit. Midőn
Réműlve a nép ellenzé az ostromot,
S ezen város bevételét
Feladni kényszerítették, *magam*
Valék, ki őt a pártosok dühétől
Oltalmazá s Konstantinápoly estét
Eszközlé. Most legelső én leszek,
Ki a lágy férfi ellen kardot ránt
S tehetetlen létének véget szakasztok.
Még arra juthatnánk, hogy a görög

Nép rajtunk büszkélkednék, és ezen
Nyert városban mi lennénk a rabok.

FEREZ.

Reám számlálhatsz, kész vagyok
Mindenre.

ZAGÁN.

Én a spáhikat
Frigyünkbe iktatom, jancsárokat
Reád bízom.

FEREZ.

Munkálkodj csak *belül*,
A *külső* dolgokat magamra vállalom. (*El.*)

ZAGÁN (*egyedül*).

Ha a kormány csüggedez zajos
Habok között, más űl helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas czélnál ő nyer borostyánt.
Ha a dicsőség véradót kíván,
Az egyes életet sajnálni nem lehet.
Mohammed! nagy valál. léted korán
Magába éveket foglalt, erő
S tehetség a világ urává
Jegyeztek. *Most* fénykoronádat sötét
Homály fedi, s Omárnak nemzete
Bámúlva látja tűnni csillagát,
Mely ékesen fénylett egünkön.
Nagyságod szép emlékjelét
Ezen város halmán leraktad:
Aczélozd szívedet szerelmed ellen,
Győzd meg magadat, és a világ csak egy
Uralkodót ismer. (*El.*)

Ékes szála a császári palotában.

Irene, Hali basa, Zulíma, több rableányok.

HALI.

Lépj a világosságra, a hatalmas
Karján derűlj nemesb életre!
Ezen fényes palotában, melynek küszöbit
Csak a választottak járják, veszed
Lakásodat; hol lábadhoz borúlva
Országok, nemzetek magasztalják
Benned Mohammed hölgyét s a próféta
Kedveltjét. Mint a nap magas
Égről alá terjeszti éltető
Sugárit és virítja földünket:
Oly tisztán állj magas tetődön
S bájolj szerencsét híveidre.

ZULÍMA (*minekután mindnyájan térdet hajtanak*).
A porban itt fekszünk előtted!
Tekints kegyelmesen rabszolgálóidra
És méltass megmutatnunk a mi
Örök hűségünket. Parancsolj!

IRENE (*félre*).
Oh én szegény! hol veszek erőt
Ezen szomorú nagyságra! (*A jelenvalókhoz.*)
Keljetek fel!
Ha éltem folytában szerencse és
Öröm virágzik, azt egyedűl
Adhatja a ti boldogságtok és
Egyedűl abban fogom keresni. (*Felkeinek.*)
Legelső tettem, melyet a nagyúr
Kegyelme által elkövetendek, az
Legyen, hogy nektek itt szabadságot
Adok: szabad lélek tud csak szeretni.
S a szerelem által csak derűlhet
Boldogság. (*Int, a rableányok elmennek.*)

HALI.
Oh Irene! szabj határt
Magadnak; nem minden szív érett
Méltón becsűlni a jótéteményeket.

IRENE.
Engedd a szívnek kényén érzetét
Követni, egy tárgyon találjon
Legalább megnyugvást és egy tartalék
Legyen, melyhez ragaszkodjék. Oda
Belső világom, éltem hajnala
Édes reményi; eltemetve,
Lerontva, eltiporva éltem sarkai.
Oh jó öreg! ne költsd fel a szívet,
Hogy a jótét leplébe béborúlva
Ne ébredjen fel e szomorú valóra.

HALI.
Ne vádold sorsodat! Te egy világ
Gyámangyala állasz itt; imádd az
Örökkévalót, ki ide helyheztetett!
Ezer könnyes szemek reád tekintenek,
Ezer sebes keblek hozzád sóhajtanak,
Enyhűlést várva ölelnek tégedet.
Irene! oh mik a föld örömei
E szent érzethez, mely kény múlja fel
Ezen malasztokat? de még is
Ki ne űrítsd váltig a jóság tegzét,
Hogy mindenkor maradjon hátra
A próbált érdemesnek.

IRENE.

Érzem e
Nagy igazságot, de a szokatlan elme,
Mely ekkorig csak házi dolgokat
Fontolt, szédelg ezen síkos tetőn.
Erőm van áldozatra: népem, édes
Hazám bal sorsa érdekel; de én
Egy gyenge lány! hogy állhatok meg
E kétes ösvényen? Magányos
Életre csendesen nevelve, a világ
Forgását, a nagyok szokásait
Ismerni nem tanúltam: mint feleljek
Meg a búzgó akaratnak? az
Irígység ostromát miként fordítsam?

HALI.

A *szépség* égi hatalma és
Az *erkölcs* nyugtató sugára:
Ezek gyengéden átvezetnek
Minden veszélyeken. Az erős
Bátran az erőssel harczra kél,
Éltet köt a diadalra és
Meghódol a szelídség karjain.
Ezen tulajdonok győztek Mohammed
Szívén, ki saskként ama tetőket
Kereste, melyeket halál emelt,
Véres mezőkön. Most sajátod, a vad
Erő nemesb formára olvadoz
És kebleden nyájasb kedvet talál,
S hazádnak sorsa könnyűl általad.

IRENE.

Mit ősz fejed, bölcsességed, magas
Tiszted nem teljesíthetett, reám
Bízod? Én tartsam gyenge kézzel
Az éhező, vért szomjúzó oroszlánt?

HALI.

Kit a dicsőség vágya meglepett,
Annál a férfiszó, a szolga
Kérése s a barát tanácsa
Sikeretlen elhangzik, mert nincs neki
Mit adni a borostyánért; de a
Szerelem elaltat minden vágyakat,
Magában él és a laurus helyett
Rózsát szakasztgat.

IRENE.

Hitszegésemért
Miként találsz mentséget? Én keresztény —
Nem, inkább meghalok s megmentem lelkemet.

HALI.

Az vagy s maradj! A jótét atyja egyiránt
Ápolja számtalan világait;
Éltesd belsődben, ott vagyon
Oltára, onnan szedj erőt
S türelmet életednek. Ím
Én is vallásodat tartom,
Immár húsz évek óta istened'
Imádom — ím szent képe mellemen —
(Kihúz egy feszűletet.)
Egy jó és áldott lélek, mint te, egykor
Szerelme által véle meg-
Ismértetett.

IRENE.

Alig hiszek szememnek!
Te, Hali, egy keresztény?

HALI.

Az vagyok;
Hív tisztelője a keresztnek
És a szelíd megváltónak.

IRENE.

Nem, nem! te istenünket elhagyád,
Mert hívei ellen dúlva a pogány
Népet vezetted s a félhold jelét
Konstantinápoly omladéki
Felett diadalmaskodni engedéd.
Nem, ősz fejed, felejtve a
Szerelem törvényét, árulóvá lett;
Keresztény nem vagy, a török Mohammed
Dölyfös vezére.

HALI.

Öszvedőlt
Konstantinápoly; nem *mi* — egy
Felsőbb erő rontá le azt.
Uralkodói vétke és a nép
Vak bódúltsága ily nehéz
Rabigába hozta elfajúlt lakóit;
Kik félre vetvén minden erkölcsöt,
A tiszta vallás első talpkövét,
Mohammed bűntető ostora alá
Estek. Haszontalan küzdék
S iparkodám ezen veszélyen
Fordítni; megszegém hűségemet,
Koczkára hánytam éltemet,
Hogy megmenthessem a kereszténység
Kúlcsát — a végezet nem úgy akarta.
Irene! most te állsz az új trónus

S a nép között, melletted ím Mohammed
Szelídűl és szebb éleményre
Fakad, s *te* néped áldásában végre
Nyugalmat, szent elégedést találsz.

ZULÍMA (*szerecsen gyermekkel jön, kik mindenféle drágaságokat hoznak*).

Mohammed, a hatalmas, általam
E drágaságokat kűldé s ezekkel
Téged felékesítni parancsolt;
Maga is tüstént meg fog jelenni.

(*A drága ruhákat és gyöngyöket elejbe rakják, azután elmennek.*)

HALI.

Irene! most elhagylak. Légy erős!
Minden pillantat egy élet; zsarold
Rakásra a történet kincseit,
Fordítsd javadra és néped javára. (*El.*)

IRENE (*egyedűl*).

Itt állok hát egyedűl ezen
Idegen világban, elhagyatva
A sok között. Uraság s hatalom mosolyg
Előmbe és bizonytalan
Létem még is szűnetlen borzogat.
A mit szorgos dajkám ágyam felett
Mesélt, a tündérek gyémánt-
Hegyeiről, ím valónak látom én;
Ékes ragyogvány fog körűl,
A merre nézek, fényre száll szemem.
Én egy szegény haza-vesztett árva,
Szultánné, egy világrész asszonya!
Körűlem kincsek, ritka drágaságok —
Hah félre, félre átkozott ragadmány!
Könnyek csillognak rajtatok,
Halál közt halmozott vad birtokostok!
Nem, nem! csalóka fény nem hat szívembe;
Előbbi sorsomat zokogva fájlalom —
Atyám! Leo! (*nagy érzeménynyel*) Leo! Hah! vissza
Mellembe drága kép! vonúlj
A szív mélyébe; kedvesed nem él,
Ki él, azt könnyező hazád pogánynak
Keresztelé. — Mohammed, vedd tehát
Áldozatodat! s ha tettem által
Kedves hazám ügyén segíthetek
Édes megnyugvás a czélnál jutalmaz.

MOHAMMED (*hirtelen jön*).

Itt vagy tehát! s Mohammed még reménylheti,
Hogy engedő tekinteted

Elé jöhet. Szólj, mit tegyek, hogy el-
Oszoljon e bús felleg? szólj! Mit egy
Halandó elme megfoghat, mit a
Hatalom tenyészthet, megszerzem
Kívánatidnak és kedvednek áldozom!

IRENE.

Bocsáss meg a gyenge leánynak, hogy a
Halál körét elhagyván, hirtelen
Legfényesebb életre nem szokhat.
Most is hallom szavad menydörgő hangzatit,
S nem akarva a szív félve vissza-
Vonúl.

MOHAMMED.

Azon sötét időnek vége már;
Szelíd tekinteted nyájasb világot
Gyújtott keblemben; multa láttalak,
A harczoló halált kedvellő homloka
Símúl és a mord zivatar
Virágos partokon tanúl
Együtt suttogni a csörgő patakkal.
Most virrad életem; zajos
Éjben borongtam én előbb.
Ércz karral egy világot átölelni
Kívánván, s íme a világ, a rég
Keresett, te lettél.

IRENE.

Oh Mohammed!
Ki a világról álmodott, nyugalmat az
Nem lelhet a szeretet szelíd ölében.
Szűk az élet a fellengző elmének.

MOHAMMED.

Véres játék a föld bírása,
Tűnő árnyék, csalóka fény;
A szerelem csak maga éltünk csillaga.
Miolta érzek, élek — s a világ
Előbb egy éktelen csata-
Piacz, virágos Éden most előttem,
S te egy istenné országlasz egemben.

IRENE.

Pirúlva nézek a sötétből
Magas tetődre, e gyors változást
Elmém megfogni nem képes; csak egy
Kívánatot táplál dagadt szívem,
Hogy fellegetlen lássam homlokod,
S a fegyverek zörgési szűnjenek.

MOHAMMED.

Szavaidra megszelídűl a halál,
A szívtelen gyűlölség érzeni
Tanúl, s bámulva a vitéz
Elejti fegyverét. Irene!
Irtózva nézek vissza most
Előbbi életemre, a midőn
Halállal frigyben rettegés
És jajgatás volt éleményem.
De bármiként imádva a raboktól
Erővel állék nemzetek nyakán,
Szívemnek ürességében még is érzém
Kínossan emberi voltomat;
Most meggyőzetve tőled, isteni tűz
Lobog keblemen.

IRENE.

Mint hálálhatom
Forró szerelmedet? hibáz erőm
Veled röpűlni. visszatart a félelem,
Hogy harczokhoz szokott lelked
Emésztő játékát próbálja újra.
Nézz csak körűl, bús romladék között
Jegyzél hölgyednek. és a templomok
Üregéből a mindenható súlyos
Átkot kiált frigyünkre — rettegek!

MOHAMMED.

Felépűlnek megint! miolta
Elnyertelek, szent a kereszt,
Szent istened, mert legszebb angyalát
Hozzám leküldé; ím tebenned őt is
Imádom. Készűlj, kedves! nem sokára
Mint szultánnét tiszteljen a világ. (*A kincsekre mutat.*)
Irene! itt ezen csekélység: nem
Azért küldém, hogy ékedet
Emelhetnék: de hogy mind azt, a mit
Az ember méltat, egyesűlve lássa
Tebenned.

IRENE.

Vajha azon hév, mely most
Kicsapongva árad, el ne zárja
A szív szelídebb érzetét!
Mohammed! éltemet kezedbe
Adom, velem hazám sorsát. Oh engedj
Áldást tenyészni elnyert országunkra. és
Én, egy gyenge virág, forró kebleden
Örömmel hervadok.

MOHAMMED.

Szerelmem
Legyen bírája tetteimnek.
Enyém vagy! ezen szó szent békét lehel,
S a dúrva élet édesen mosolyg
Az égiek színére. Mily szerencsés
Vagyok! Mi a világhódító élete
Ily üdvösséghez. Oh Irene! (*Indúlatosan átfogja.*)
Kérkedjék más elnyert országok hantjain:
Elnyert világom én karom között
Tartom kívánatimnak ez határa.
Most érzem istened szent íhletését,
A lelkesűlt pornak felemelkedését.
Légy boldog! nem sokára látlak. (*El.*)

IRENE.

Boldogtalan hölgy! ünnepi
Pompával ékesítnek áldozatra!
Az indúlat vezet, fájló szívem
Jajdúl tövispályáján. Oh
Mennyei igazság, adj erőt!
Hadd győzzek e háborgó érzeten.
(*Bús gondolatba merűl, a kárpit lefordúl.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Hali.

MOHAMMED.

Szokatlan dolgokat csodál a nép.
A régiben szeret heverni;
Azért kárhoztatják el a basák
Szándékomat. Keresztény vagy török —
Kihez szívem szól, azt választom, és
Semmi hatalom nem gátolhatja azt.

HALI.

A kedvező szerencse méltó
Szívhez csatolt s azt balgatag,
Idétlen véleményekért feladni
Gyarlóság lenne.

MOHAMMED.

A szűk elme,
A gyenge lélek, mely szokás
Jármában vont útját elhagyni fél,

Az a szabad választót rettegi —
Én végezék. Irene a török
Trónusra lép. Az ég szülöttje szépség,
A vak történeten boszúlja meg magát,
Mely őt rabbá tevé; hatalmam
Fényét hírdesse ő a bámúló
Világnak. A jövő divánba bé
Fogom vezetni, és azon
Szó, mely előbb ezereket a halált
Megvetni lángított, elszánt tökéletem
Czélját most is fenn tudja tartani.

HALI.

Ha szorgalmam szerencsédért meg nem
Előzi szolgádnak tehetségét, kívánt
Véget ígérek.

MOHAMMED.

Hív szolga! szólj!
Mint állnak kűlső dolgaink?
Lecsendesűlt-e a görög nép?
Mit mond az új kormányhoz?

HALI.

Azt, uram
Csak a következés mutatja.
A *félelem* most hallgatást
S megnyugvást szűlt bár, még is a
Belső bú áttör a nedves szemen
S váltságért feltekint az égre.
Meghódítád ugyan, nagy szultán, őket,
De a szíveknek nem parancsolhatsz.

MOHAMMED.

Ezentúl jóság légyen fegyverünk,
S minden gyűlölséget kegyelmünk öljön el.
Ezen város keblében nőtt Irene,
Ezen falak közt fejle ki
Szépsége, szívét ígéző égi kelleme.
Azért kívánom, hogy lakóin
Segítsetek: hadd érezzék ők is
Urok szerelmét és hevűljenek
Lángomnak terjedő sugáritól.
A jótétel gondját reád bízom,
A szív és ősz fejed legyen vezérlőd.

HALI.

Parancsidat követnem édes
Kötelesség: számlálhatsz reám.

MOHAMMED.

A kűlső országlás nehéz

Terhét kevés időre hív
Válladra fordítom: mutasd
Személyemet teljes hatalommal,
Végezz. ítélj; de mindenek előtt
A háború komor jelét távoztasd;
Szerencsém hajnalát a béke csendes
Karjában hadd éljem s távol a lét
Zajos neszétől lelkem hadd legeljen
Megnyílt egem boldog vidékein.
Most hozzá, hozzá, a kedvest ölelni. (*El.*)

Zagán basa lakása.

Zagán basa, Ferez bég, Notaras.

ZAGÁN.

Notaras! most is habzol? én
Tebenned férfilelket gondolék
S azért dicsőbb pályára szántalak.
Mohammed a görög trónust lerontá,
Hahogy sötétben nem kívánsz maradni,
Őt szolgáld, én útat nyitok.

NOTARAS.

Köszönetem —

ZAGÁN.

Félre ily avúlt
Szóval. nem illik egy bátor vitézhez,
Ki az esendőn magát fel tudja
Emelni; a félénk rebeg hálát,
Midőn a bátor férfiú cselekszik.

NOTARAS.

Uram, szólj! mit tegyek? parancsolj!

ZAGÁN.

Jövő divánban valld meg azt
Nyílván, hogy Hali nagyvezér Konstantin
Császároddal szövetségben vala.

NOTARAS.

Uram!

ZAGÁN.

Nincs mentség. életed forog
Fenn; mert tudd meg, Mohammed
Akaratját hírdetem, maga
Kívánja tőled e dolog mivoltát
Érteni. Válaszsz; vagy jutalom, vagy
Halál.

NOTARAS.

Nem, oh uram! ne kényszeríts!

FEREZ.

A mit kész nyelved kéretlen kiejtett,
Azt a község előtt is vallhatod.

ZAGÁN.

És *kell;* mert tudd meg, élve a helyet
Többé el nem hagyod.

NOTARAS (*magaban*).

Hah! mit míveltem!
Elárúlám jótevőmet.

ZAGÁN.

Te hallgatsz?
Hé strázsa! (*Néhány török bejön.*)

NOTARAS (*megijedve*).

Kíméld éltemet!
Mindenre kész vagyok.

ZAGÁN.

Jól van tehát.
De míg kezdődik a diván,
Nálam maradsz.

NOTARAS.

Kezedben sorsom!
Oh vedd szívedre ügyemet
S felséges uradnál légy szószólóm. (*El a strázsával.*)

ZAGÁN.

Menj! néked is kár volt születni, nem
Dicsőíted teremtődet.

FEREZ.

Barátom, a szerencse szolgál,
A nagyvezért ezen tanú elejti.

ZAGÁN.

Őnéki esni kell, a nemzet ügye
S a trónus méltósága úgy kívánja.
Csalóka színezéssel ő
Rontá meg a szultán fogékony
Szívét, ki elragadva most
Vak indúlattól, asszonynyá leszen.
Vérem feszűl, ha látom, hogy Mohammed,
Kitől országok reszkettek, ha szórva
Villámit a mezőre lépett,
Hogy *az* a Mohammed most rabjának rabja
S egy gyenge lány gyarló játéka;
S hogy végre méltán kezdetét folytassa,

Keresztény rabnét óhajt a trónusra
Emelni.

FEREZ.

A törvény ellen? Nem — azt
A mufti s a basák nem engedik.

ZAGÁN.

Azokra nem lehet számlálni; kit
Arany, kit félelem meghódít.
Ezen dologban a sereg szava
Lesz a bíró, ahhoz kell tartanunk.

FEREZ.

Mienk a nép; a táborban nagy az
Elégtelenség, hogy Mohammed oly
Kegyelmes a görög rabokhoz és
Azokat szabott áron kiváltá.
A szikra már nő és előbb
Mint sem gondoljuk, lángba mén
És zendűlést termeszt.

ZAGÁN.

A zendűlést
Midaddig gátoljuk, míg más lehetséget
Találhatunk az elgyengűlt szultán
Orvoslására, mert kiütve, lángja
A jót, a rosszat egyaránt emészti.
S határt nem lel vad terjedésiben; de
Ha semmi eszköz nem használ, tovább
A gyenge kormányt *akkor* nem lehet
Szenvedni, más uralkodót keressünk.
Erősebbet kívánok én felettem, hogy
Parancsoló kezén forogjon életem.

FEREZ.

Ezen trónus, melyet vérünkkel itt ezen
Világ részén emeltünk, tartsa meg
Mivoltát; itt is mi törökök
Akarunk maradni. Én megyek,
S ha szükséged lesz rám, a táborban találsz. (*El.*)

ZAGÁN (*egyedül*).

A fergeteg kezdődik, dúlva indúl
Fejünk felett, az odvas törzsököt
Ledönti, hogy szebben virítson a
Felséges czedrus.

(*Abdul jő.*)

Abdul, várva jösz!
Szólj! mely választ hozol, mit végezél?

ABDUL.

Azt a három görög foglyot, kiket
A templomromladék között találtam,
Parancsodként elrejtém, most pedig
Ibrahimtól jövök.

ZAGÁN.

Mit szóla? volt-
E haszna a kűldött ajándéknak?

ABDUL.

A félelem leginkább vallatá
Meg véle azt, hogy Hali nagyvezér
Általa izent Konstantin császárnak.
Kegyelmedért esdeklik és
Mindent ígér a mit kívánsz.

ZAGÁN.

Legyen gondod, hogy senkivel
Ne szóljon Ibrahim. kivált
A nagyvezér embereivel.

ABDUL.

A szolgát is nálam tartom, ki őket
Elárúlá; megbánta már tettét
S előbbi vallását tagadni
Akarja.

ZAGÁN.

Késő bánatit
Fontolni nincs időm: tartsd zárva őt,
Míg titkának hasznát veszem.
Menj! s hadd reám méltó jutalmadat.

ABDUL.

Elvégzem. (*El.*)

ZAGÁN (*egyedül*).

Hali! élted csillaga
Elhúnyt! hol a nagy történt, ott alá
Száll fényes méltóságod. Érdemed
Ha volt, azt hívtelen tetted homályba
Dönté: ki földi birtokot keres,
Ne kérjen az tanácsot a megindúlt
Szívtől. Nem ellenséges indúlat
Vezérel: a dicsőség és haza.
Azon falak közé, hol a
Belső országlás gondjai
Öszveseregelnek, ott helyén vagyon
Lassú bölcsességed s őszűlt fejednek
Tapasztalásai; de hol a magas

Lélek tökélve a világhoz
Nyúl, hátra kell ott állnod, egy
Erősb vas karja a sötétbe
Sodor. Leszáll napod. Hali!
Az újabb kor nem kölcsönöz világot,
Vagy *én* is ön-ásott örvénybe sűlyedek. (*El.*)

Császári kert, jobbra lugos, hátúl ernyős útak.

Irene, Zulíma.

IRENE.

Végy fel hűs ernyő! suttogó patak!
Csendes lugos! ti egykori drága
Helyek, kedvelt magányok! ím megint
Nyugalmat adtok az elhagyott
Árvának. Régi boldogságom édes
Tanúi, csendes örömim hajdani
Tanyái. bájos látványok! tenyészszetek
Megint, mint létemnek legelső reggelén.
Te anyja mindeneknek, alkotó
Természet! oh vedd fel leányodat
Meleg karodba és engedd hevűlni
Tápláló melleden! fordítsd felém
A múlt idők bájos szövétnekét!

ZULÍMA.

Irene! mint örvendek, hogy komor
Tekinteted, barátnéd aggodalma,
E szép helyen vidám kedvet lövell;
Remélhetem tehát, hogy az
A fojtott bú, titkos könnyek
Megszűnnek, és ezentúl sorsodat
Szebb pontból szemléled.

IRENE.

Szabadságom
Emlékét itt ünnepli most
A lélek. Oh Zulíma! a tavasz
Mosolygó fénye ifjúságom
Korába helyheztet s vígan
Elém rajzolja nyájas képeit.
A régi szellő lengedez.
Ékes virágok illatit szívom,
És a megtért fülemile bús
Panaszszát hallom ismét zengeni
Ezen bokorban: itt lesém
A tarka lepkéket s pihenve
Ezen fák lombjai alatt hűtözék;
Itt sétált ünneplő ruhában a
Nép s mindenféle játékkal
Tölté a nyugalom napját:
Itt dolgozott az álmodó művész

S dagadt kebellel a költés
Honába fellengzett, vagy érzetét
Bájos hangokkal zengvén, édesen
Ingerlé a csudáló hallgatók
Szívét. Itt láttam őt először —
Leo — Hagyj el csalóka képzelet!

ZULÍMA.

Felejtsd a múltakat, szorítsd
Melledhez a jelenvalót
És nyerni fogsz, csak tudd használni. Ím
Tied most az, miről előbb
Álmodni sem mertél; azon tetőre,
Hová ezren hiába fáradtak,
Te játszva eljutál, mi kell
Több?

IRENE.

Nem volt választásom, sírokon
Épűlt szerencsém! Kincsek közt nyögő
Arany fogság a múltakért
Epeszti a szabad görögnét.

ZULÍMA.

Irene! így jutalmazod Mohammed
Szerelmét?

IRENE.

Érzem, hogy bűnös vagyok;
De a bús áldozó méltó könnyét
Az ég sem kárhoztatja. Oh Zulíma!
Írt a szegény csak a múltban keres.
Tekints körűl a messzeségbe és
Irtózva elfordúl szemed.
Itt fekszik e város, mely dísztelen
Áll most, az enyészet lakhelye;
Soros házai rendetlen kőhalommá
Váltak, s a templomok magas
Oszlopi elszórva fekszenek;
A porba omlának sok évek művei;
A népes utczákon mély csendesség
Borong, s a tágas piaczokon görög
Vér gőzölg még; megnémúlt a harang,
Mely a lakókat szent igékre inté,
Nem hangzik a chórus magányos
Atyáktól, és a szent tűz nem lobog
Az ékes oltáron. Félhold ragyog
A tornyokon, ledőlt a szent kereszt —
Ott állt házunk, ott gyermekeskedém;
Ott folydogált éltem szülőm
Hív karján — Oh gyönyörű emlékezet!

Ne hagyj el ég csendes leánya!
Hogy mellemhez szorítva, mostani
Sorsom mélyét ne lássam. Oh Zulíma!
Engedj mulatnom itt; erőt tenyészt
Azon nap bennem itt, mely szüntelen
Romlásom árnyékát felém lebegteti.

ZULÍMA.

Mulass bátran, ha kedvet ád az itt
Való létel, csak vond el szívedet
A hasztalan bútól s ne háborítsd
Urad szerencséjét, ki benned él
És hölgyétől hasonló érzetet
Kíván.

IRENE.

Lassan, lassan! ne szólj tovább!
Ezen *szó* rabbá tesz, s minek
Az áldozandónak mutatni azt
A kést előre, mely elvágja életét.
Nem, nem, ne hallgass rám, Zulíma!
Elvesztém magam, ezen komor
Kilátás elmémet zavarba hozta.
Felejtsd el, oh felejtsd el jó Zulíma,
Miket hallál, én a szultán igaz
Birtoka vagyok s kedvére élni
Legfőbb kívánságom. Hazám neki
Szentelt; ím eltökélve látsz.

(*Zagán basa s Fatime* jönnek és hátúl megállnak.)

Jer, jer! siessünk innen. A falak
Között megtompúl a szív gerjedelme.
Ah mit használ a munkás képzelet,
Ha mindenhol csak sírba ütközik.
Te is hagyj el hiú emlékezet!
Villámként csillogsz éjjelembe,
Elhúnysz s sötétb homály marad körűlem.
Menj, boldogot ringass lágy karjaid között,
A szenvedőnek jobb, ha tud felejteni.

(*El Zulímával.*)

ZAGÁN (*hirtelen elöljön*).

Hah! Ő volt, ő Irene! most
Látám először, és boszúm múlik,
Keblem dagad, karom gyengűl, erőm
Hanyatlik. Ez nem földi test,
Egy mennyei tünemény, az ég
Szívindító lehellete.

FATÍME.

Uram!

ZAGÁN.

Még is, nincs mentség, halnod kell.
Ragyogj egedben, itt *haláll* kiáltok
Reád.

FATÍME.

Ezen szépség, mint látom, rajtad is
Erőt vett: engedj visszatérnem.
Kímélj meg ott eszköznek lennem, hol
Magad lángolsz és czélod eltűne;
Vagy csak tanúnak kénytetél ide,
Irene rajtad vett diadalmát
Csudálni?

ZAGÁN.

Én kedvellem a valót,
Ellenségemben is megvallom azt.

FATÍME.

Irene *szép* —

ZAGÁN.

Sokféle a szépség
S mind egy napnak testvérsugári.
Ki a szelíd violát kedveli, ki
A büszke líliomot csudálja:
Mind egy kertnek tűndöklő ékei.

FATÍME.

Ezen hasonlat, szólj, *kit* érdekel?

ZAGÁN.

Esengő pásztorok mellére illik
A kis alacsony virág, mely a sötét
Árnyékban illatoz s hervad;
Egy trónust ékesít a büszke líliom.

FATIME.

Nem, oly magasra nem szédelge még
Elmém, bár hízelkedve engem arra
Szántál. Mohammed választott; ezen
Dologban, érzem, hátra kell
Állnom.

ZAGÁN.

Mohammed a tied:
A mesterség bűbája egyesűlve
Ily kellemekkel győzni fog.
Költsd fel háborgó ösztönét.
Hogy bálványának egyszínűségét
Ismerve, nálad édesb kényeket
Találjon; a következést reám
Bízd.

FATÍME.

Kétes útra késztetsz, írtózom
Magamtól.

ZAGÁN.

A világ legelső trónusa,
Egy bajnok és szép férfi, ily
Szeszélyes játékot talán
Csak érdemel; mosolyg az alkalom.
Szerencse szárnyat ád, tanúlj repűlni.

FATÍME.

Vezér! igen könnyűnek tartod a
Diadalt.

ZAGÁN.

Bátorság s szépség tartja e
Földet, csak ezek határozzák
A földiek sorsát.

FATÍME.

Ha megvetés —

ZAGÁN.

A czél nagysága nagy próbát kíván.
Te a világot ismered Fatíme!
Első tekinteted nyílván mutatta azt;
Az elvonúlt szeméremnek helye
Nincs ott, hol minden perczenet
Titkát kémlelni kell s *használni*, mint
Lehet. Fatíme! gondold el magad
Azon magas tetőn, Mohammed
Karján, dicsőn ragyogni véle, ott
Azon fényes ponton, melynek sugári
A földnek két részére oszlanak:
Milliomoktól imádva ott
Éldelni s boldogítva, boldogúlva
Az élet álmait keresztűlfutni
És a világ szépét, javát
Ölelni, a föld minden kincseit
Kényedre bírni: ott határa a
Halandóságnak.

FATÍME.

Álnok rajzoló!
Éggel kínálsz; hogy elvetvén nememnek
Méltóságát, szerelmet koldúljak.

ZAGÁN.

Okát tudod, s török vér foly eredben.
A szultán lássa, hogy közöttünk is terem

Oly szép virág, mint a görög földön.
Hah! itt közelít Mohammed! én
Most távozom. Fatíme! most terítsd
Hálódat, ím jó csillagod ragyog. (*Elvonúl.*)

FATÍME.

Mint rettegem szemét! Ah mely kemény
Harcz, küzdő indúlat — Nem, ily
Zavarban őt nem láthatom.
Enyhűlni félre kell vonúlnom. (*Be a lugosba.*)

MOHAMMED (*jön*).

Itt sincs! Irene! hol maradsz?
Téged kiált szívem minden verése.
Repűlj lassú idő, ti gyorstalan
Órák, fussátok el pályátokat,
Hogy a végalkonyat tenyészsze
Szerelmem csillagát. Jövel, kívánt
Nap, iktass bé a boldogok közé,
Hogy míg sebes lelkem csókolja lánczait,
Emelje fel magát az égiek
Sorába! A dicsőség oszlopit
Feláldozám a lángoló
Szívnek, tüzes pályámat elhagyám
És a csaták halálos síkjain
Forró szerelmemnek virágait szedem.
Inkább boldog, mint halhatlan leszek!
Országok tűnnek, s bajnokok
Sírhalmán hervad a borostyán;
Egy fény leszáll, másik tenyészik,
Egy tengelyen forognak a napok,
Mint emberek múlandó tettei;
A sorsé minden, egyiránt hever
Sötét házában a félénk
Mint a bátor, ki a világot
Ostromlá — az egyedűl mienk,
Mit a hevűlt szív ád, mely kényeket
A szerelem áldó karja nyújt, midőn
Szikrát lop az ég örök tűzéből.
Végy fel hát szent öledbe bájoló
Szerelem! hogy a világ árnyékai
Távozzanak, s létem tavaszsza, egy
Magas tűzláng, Irene kebléhez
Forrasztva az üdvösség kelyhét ürítse!

FATÍME (*benn a lugasban énekel*).

A mit a szív búzgón imád
Fenn lángoló hevében,
A mit a tűzképzelet ád,
És a szem oly magasnak lát

Az ifjúság évében.
Oh be hamar meghódítja,
Keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse:
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

MOHAMMED.

Hah! mily szózat! minő komor jövendölés!
Ki mer sötét fátyolt egemre vonni? Ki
Mer engemet köz sorsra ítélni? Szólj!

FATİME.

Nagy czélodtól visszatértél
A lét szűk határába.
S ott új élelmet kerestél,
Ártatlanúl bele dőltél
A szerelem karjába;
Oh de szíved várt nyugalmát,
Szerelmednek szép jutalmát
Idegennél nem leled;
Sőt gondatlan eredete
Új sebeknek lesz kezdete,
S üres marad kebeled.
Ki érted ég, sajátod,
Közel van és nem látod.

MOHAMMED.

Ki vagy? hadd nézzelek! (*A lugos felé megy.*)
Hah mily jelenet!

FATİME.

Hatalmas szultán! térdemen köszöntlek.
Bocsásd meg a szerencsétlennek, hogy
Közel téged nem sejtvén, a magány
Kicsalta titkait.

MOHAMMED.

Miként jövél ide?
Mi volt értelme rejtékeny szavadnak?

FATİME.

Mohammed! ím nagylelkűségedet
Igényzem, kímélj a valótól!
Igaz vallást szorúltságom nem enged.

MOHAMMED.

Szemed lángol —

FATİME.

S arczám pirúl,
Hogy azt hallád, a mit magamnak is —

Nem, nem, tovább nem szólhatok;
Lábadnál esdeklek bocsánatot.

MOHAMMED.

Mi a neved?

FATÍME.

Fatíme!

MOHAMMED.

Kelj fel!

FATÍME.

Nem addig míg egy kedvező pillantatot
Nem vetsz reám. Oh szállj alá
Magasságodról és ígérd, hogy e magát
Epesztő szívnek érdemét és harczait
Tudod méltatni.

MOHAMMED.

Hah! mi ez?

FATÍME.

Hogy nem tulajdonítod véteknek
Eltévedésemet, habár reményt
Nem várhatok. Haragszik-e
A fellleget hasító kőszál, hogy
Az alacsony moha lábára
Fonódik és menedékhelyet keres?

MOHAMMED.

Fatíme! értelek —

FATÍME.

Valóban? oh
Így hát az ég virányi nyílnak;
Ha értesz —

MOHAMMED (*megvetve*).

Menj! így csak *rab* tud szeretni;
Szemed villámai nem találnak engem.
A porba száll, mi a porból eredt. (*Elfordúl.*)
Irene! csak te vagy mindenható,
Te tartod életem javát, jutalmát. (*El.*)

FATÍME (*nagy hallgatás után*).

Hah! ezt kellett megérnem! így
Megszégyenítve, ily rútúl gyalázva!
Fatíme! húnyj el nap, ne süss
Szemembe, gyűlölöm világodat. (*Betakarja szemeit.*)

ZAGÁN (*hirtelen jő*).

Fatíme! így talállak? szólj, mi történt?

Te halgatsz? fájdalom s harag
Változnak képeden.

FATIME.

Csalárd incselkedő!
Örűlj megvettetésemen. Boszúra
Taníts, vagy mélyebben tiporj alá!

ZAGÁN (*kihúz egy tőrt*).

Vedd ezt, Irene mellének vagyon
Készítve.

FATIME.

Hah! Mohammed! ezzel.
Ezzel talállak téged is; örömid
Nyíltában csapjon rád boszúm. (*El.*)

ZAGÁN (*mély gondolatban*).

Irene! sír a szépség angyala
Feletted s visszaint egébe.
Távozz tündér alak, rejtsd el virágidat.
A fegyverek között lehúllnak ékei.
A csendes élet nyugtató ölébe vedd
Lakásodat, hol béke és öröm
Szép egyességben andalogva járnak.
Itt veszted még az is kívánja,
Kinek bírásodért kebele dagad.
Ha a dicsőség szól, a férfiszív
Megnémúl és úgy nézi kényeit.
Mint egy üres gyöngyházat a szerencsés
Búvár. Irene! lettél volna csak
Asszony, nem egy *engesztelő* s halált
Űző lény, élhetnél; így távoznod kell.
Ha mindjárt elviszed magaddal
Az ozmanok legelső emberét. (*El.*)
(*A kárpit lefordúl.*)

HARMADIK FELVONÁS.

Zagán basa lakása.

AGENOR (*egyedül*).

Mit bal történetek, mit a nehéz
Idők veszélyei hoznak, azt
Az ember kénytelen szenvedni: és
Megnyugszik a sorson, mely egyaránt
S örök végzés szerint lebeg fejünk
Felett s merész kezekkel életünkbe nyúl.

Óh de ha az erkölcs egy angyal
Keblét elhagyja, akkor méltán vérkönnyet
Hullajt szemünk, és átokra vonúl
Az atyai szív. Irene! *önkényt*,
Önkényt dűlél Mohammed — Hah! ezen
Szó poklot zár magába, ez
Lerágja a természet lánczait.
Te egy görögné — Hah! Leányom!
Búja vérnek szolgálsz, hogy mosolygva
Hazád sírját nézzed s annak halmán
Szégyenoszlop maradj az élők
Sorában.

LEO (*jön*).

Ím Geront utolsó
Köszöntését hozom' most zártam bé szemét,
Meghalt kapott sebén; ő a szerencsés.

AGENOR.

Az ég szerette őt, mi nem vagyunk
Oly kedvesek, vergődnünk kell tovább
E puszta földön. melynek sárga partjain
Csak rosszak s az elvetettek
Állnak s nyomorúlt létök jelét
Csörgő lánczokkal hírdetik.
Jó ifjú! ám te is csalatkozál;
Fgy tiszta angyalt véltél egykor át-
Ölelni, hív szívet melledhez zárni és —

LEO.

Ne szólj tovább, atyám! Irene
Ártatlan.

AGENOR.

Az? midőn hazánk
Rablója karjában hever
S erkölcse veszteségével Mohammed
Győzelmét édesíti?

LEO.

Nem, nem, az
Irene nem lehet; ha ő
Azzá lehetne, az ég maga
Felszaggatná hitünknek zárait
S legszebb remekjében gúnyolná
Szent képét, melyet öndíszére alkotott.
Agenor! oh ne adj hitelt ama
Gőgös pogány szavának, a mit az
Mondott, az ön lelkének rajzolatja volt.
De légyen bár, mit nem tehet az erő?
A dúrva kéz hány szép virágot tör,

Mely másképen nem tudja megboszúlni
Magát, mint hogy fej-hatva hervadoz.
S szagatlan hullatja levelét.

AGENOR.

Mit önkény és erő tehet,
Azt állapotunk nyílván mutatja!
Míg életünk kűlső mivolta jön
Kérdésbe, addig tűrni szép:
Békóban is szabad vagy, míg veled
Erkölcsöd; oh de ezt tagadni
A jobb lélek nem szokta, inkább
A sírba lép s fenhagyja jó nevét.

LEO.

Őt hirtelen vádolni nem merem.

AGENOR.

Minthogy jó szíved mentséget gondol.

LEO.

Őt ismerem, számlálhatok reá.

AGENOR.

Hiú ragyogvány erkölcsét eloltá.

LEO.

Nagyságra nem vágyott szelíd természete.

AGENOR.

Hogy halni nem tudott, azt fájlalom.

LEO.

Élünk mi is, bár férfiak vagyunk.

AGENOR.

Létem terhét csak érte hordozom.

LEO.

Hogy kedves kéz ápoljon tégedet.

AGENOR.

Pogánynyá lett! az ád végső sebet.

LEO.

Korán ítélsz, én áldom bizodalmamat.

AGENOR.

Szerencsés vagy, ha még reményt találsz.

LEO.

Hírdesse bár ezer nyelv őt bűnösnek, én
Nem tartom annak. Számtalan formák között

Szövődik életünk; ki tudja mint
Került a szultánnak kezére és
Mely titkos bú rágódik életén.
Agenor! Oh miért vagy oly kemény
Saját véredhez és hallgatlan őt
Miként kárhoztatod? Nem! ő
Méltatlanságot elkövetni nem
Képes. különben összvedűl
Az égi rendtartás, s a mélység lelkei
Uralkodnak mennyország angyalain.
Atyám! szerelmem itt igaz *bíró*
S az ártatlannak vallja őt, és egy pogány
Beszédje bizodalmamat meg nem
Szédíti. Oh atyám. atyám! sötét
Homályba dűlt előtted a világ,
Azért feketére fest mindent a képzelet.

AGENOR.

Jó ifjú! hív szerelmed lángja át-
Világít éjjelembe, és
A régi érzetek malasztja ébredez.
Leo! semmit sem érzel? szólj fiam!
E néma hely halálszagot lehel;
Körűlem annyi ismert testeket
Látok heverni öszvezúzva és
Roncsolva — oh mért nincs Irene is
Ezek között? miért nem nyúlhatok
Sebébe, hogy ha még élet mulatna
A testben, útat nyithatnék neki.

LEO.

Agenor!

AGENOR.

Nézd, mely szépen csörgedez
A vér, minő hamar siet
Az élet — és minő soká tart!
Némely csak egyet fordúl s vége van;
Más számtalan kínok között
Él és nem tudja lerázni lánczait,
Melyekkel a sors e földhöz kötözte. Vagy
Azért tartának a végzések,
Hogy szomorú emlékjelnek hátra
Maradjak itt hazám sírján,
Melynél számlálni kezd a rabszolgaság
Jármat húzó komor századjait?

ABDUL (*jön*).

Nekem parancsom van titeket
Innen más helyre elkísérni.
Kövessetek.

LEO.

Hová akarsz vezetni?

ABDUL.

A nagy szultán elé.

AGENOR.

Hah! ezt kívántam!
Lobbanj utólszor lángba agg szívem!
Hogy minekelőtt széjjelszakadsz,
Villámidat rettegje a pogány,
S az a rabok bálványa egy szabad
Ember szaván pirúljon el.
S a szent igazság láncz alól
Ordítsa fel nagysága álmait.
Leo! hol van karod? jer, jer, vezess.
(*El mindnyájan.*)

Ékes szála a császári polotában, balra trónus.

Zagán basa, Ferez bég.

FEREZ.

Mohammed a basák nagyobb felét
Részére vonta.

ZAGÁN.

Hah estével
Sok változik, néhányan csak szokásból
Függnek szaván; ha megnémúl, tehát
Ők más támaszt keresnek. Az nagyobb
Újság, hogy a szúltán mindenfelé
Békét köt; úgy látszik, hogy e falak
Közűl kimenni már többé nem akar.

FEREZ.

Irene fogva tartja őt.

ZAGÁN.

Van eszközöm
Bírását újra felzavarni.
Irene atyja, egy vak éltet-únt
Öreg, kezem között vagyon,
Ez dúl, fúl s mint szabad görög
Átkozza gyermekét, hogy ellensége
Karján éleng; ezt is ide rendelém,
Hogy ily hangokhoz nem szokott fülét
Csiklandja a részeg szerelmesnek.

FEREZ.

Zúgást hallok! jönnek már a basák,
Kezdődik a diván.

ZAGÁN.

Sorompóm megnyílik,
Hatalmasabb ellen kelek
Viadalra. Én, vagy Hali, egyikünk ma
Kidűl helyéből. — Jönnek már!
(*Hátravonúlnak, azután a többiekhez egyelednek.*)

Mohammed, Hali. mufti, több *basák* jönnek, hátúl *jancsárok*, *Abdul* és *Hasszán* rendben felállnak, *Mohammed* a trónusra lép.

HALI.

Mohammed, üdvöz légy, dicső szultán!
Első az emberek között!
Im intésedre öszvegyűltenek
Hív szolgáid, végzésidet
Hallgatni s búzgón azokat teljesítni.
Erődet és nagyságodat
Nevelje mindenkor szerencse és
Hatalmadat rettegje a világ.

MOHAMMED.

Híveim! Allah segédkeze
Ezen rég óhajtott városba
Vezérle, seregeim vitézkedése
Lerontá kérkedő falait,
Mely annyi évek óta őseimnek
Elzárta győzödelmi útjokat:
Dicső czélunkat ím elértük;
Hitünk terjed, meghódolt a görög
Nép, és Konstantinápoly tornyain
Kérkedve a félhold tündöklik. Én
Ezen városban eltökélém
Lerakni trónusom s Stambul legyen
Ezután ozmán uralkodók lakóhelye,
Dicsőségünk emlékjele
És a török birodalom fényes
S legelső városa.

ZAGÁN.

A hitetlenekre
Innen szórjad villámidat
És ékesítsd több koronákkal
Felséges székedet, hogy még ezen
Világrész is hatalmadat hírdesse és
Függjön kormányodtól.

MOHAMMED.

Hány bajnokot
Veszték ezen falak körűl,
És mennyi vérbe telt elfoglalása
Ti azt tudjátok, híveim!

Azért békességet köték
Szomszéd hatalmakkal, kik év szerint
Adót fizetnek s uraságomat
Azzal megismerik.

ZAGÁN (*elöllép*).

Megállj
Szultán! a nemzet méltósága jön
Itt kérdésbe s azt hív szolgák előtt
Lehet csak fejteni: köztünk áruló
Vagyon.

MOHAMMED.

Ki az? nevezd őt? hadd vegye
Érdemlett bűntetését.

ZAGÁN.

Hali nagyvezér!
(*Zúgás a basák között.*)
Én Zagán basa őt nyílván vádolom. (*Abdul kimegy.*)

MOHAMMED (*hirtelen elhagyja trónusát*).

Mi ez? szólj vádoló, mivel tudod
A nagyvezér vétkét bizonyítani?

ZAGÁN.

Ő titkos frigyben élt az ellenséggel! im
Itt jönnek a tanúk, hallgasd magad.

HALI (*félre*).

Örökkévaló! te láttad szívemet!
Érted történt; az áldozatra kész vagyok.

Abdul, Notaras és *Ibrahim* jönnek.

ZAGÁN.

Lucas Notaras! újítsd most azon
Vallást, melyet nekem tevél.

MOHAMMED.

Igazságot felelj, ha éltedet
Kedveled.

NOTARAS.

Hali nagyvezér
Barátságban levén Konstantin
Császárral, minden mozdúlásodról
Tudósítá őt és védelemre
Bíztatván, azt ígérte, hogy mindent
El fog követni városunk
Fentartására.

ZAGÁN.

Ez vala
Az idító ok, mely neked nagyúr!

Az ostromot mindenkor ellenzé.
Szólj Ibrahim.

IBRAHIM.

Bocsánatot
Felséges szultán, én bűnös vagyok;
De megtagadni nem merém —

MOHAMMED.

Késő menséged, szólj parancsolom.

IBRAHIM.

Midőn utólszor a várost
Feladásra kérted, Hali nagyvezér
Mint biztosát felküldött engem is
És általam tudósítá Konstantint
A végső ostromról és azt izente:
Hahogy bátran kiállja azt,
Mohammed el fog állni minden
További próbáktól.

HALI (*félre*).

Oh, ember! ember!
Ennek most oldozám fel lánczait!
Ezt mellemen tápláltam, és elárúl.

MOHAMMED.

Hah! erre vitt kegyelmem? Hali! mit
Felelsz ezen vádakra? Szólj! igaz
Miről vádoltatol? mit a
Tanúk felőled vallanak?

HALI.

Igaz! (*Zúgolódás a basák közt.*)

MOHAMMED.

Hogy bizodalmamat
Ily rútúl megcsalád, elengedem,
Minthogy csalárd munkálkodásid
Nem gátolhatták győzödelmimet,
Erőmben fekszik a következés;
De megszegvén az esküvést,
Melyhez magas tisztséged lánczola,
Méltatlan árúlásod büntetést
Kíván! Basák, ítéljetek!

BASÁK.

Halált! szégyenhalált neki!

MOHAMMED.

Halált kiáltnak a basák, halált
Mond a törvény; én számkivetésbe

Fordítom azt. Ezentúl Adrinápoly
Legyen lakásod, holtodig kizárva
Dicsőségünk sugáritól.
Vezessétek el! (*Hali elvezettetik.*)

NOTARAS.

Nagy szultán Mohammed!
Kegyelmedet megnyerni óhajtván,
Igaz vallást tevék; vedd szívesen
Szolgádnak —

MOHAMMED.

Vessetek neki!
Aranyt, azt érdemlett.

NOTARAS.

Nagylelkű szultán!
Mennyire jutalmazsz!

MOHAMMED.

Távozz szemem
Elől! Menj a keresztényekhez és
Beszéld el, hogy Mohammed ily
Alacsony embert be nem fogad soha,
Szolgáljon bár neki.

NOTARAS.

Uram!

MOHAMMED.

Űzzétek
Ki őt a városból. (*Notaras el.*)

IBRAHIM.

Kegyelmet,
Dicső szultán!

MOHAMMED.

Vak eszköz, megvetlek,
Haragomra nem vagy érdemes.
Töröljétek ki bajnokim sorából.
Menj! (*Ibrahim el. Nagy hallgatás.*)
Hali elveszté magát,
Ezentúl megszűnt nagyvezér
Lenni. Ki lesz érdemes tisztére?
Zagán basa. lépj elől! ím *tégedet*
Választalak helyébe, vedd által
Azt a nagy hivatalt; legyen hűséged
Mindenkor oly erős mint a karod,
Úgy engem is kegyelmesen találsz.

ZAGÁN.

Mohammed! dönthetetlen állok én
Fénytrónusod mellett és létemet

Egyedűl dicsőségedre szentelem.
Nagyságod őrző angyalát tekintsd
E búzgó szívben.

MOHAMMED.

Hali áruló.
Legyen felejtve; ámbár érzetem
Csalattását sínli, emberi
Sors, vélemény a földnek istene,
Annak bókoltam most az egyszer én is.
A szolgától miért vártam hűséget?
A mely ember szeret, csak az hív.

ZAGÁN.

Nagyúr! felejtsd el azt az árulót!
Hiszen maradtak hátra még hívek,
Kik veszteségedet pótolni tudják.

MOHAMMED (*büszkén*).

A mit veszték, panaszra nem bocsátom;
Saját *erőm* támaszsza életemnek. (*A trónusra lép.*)
Minthogy békét köték s a háborút
Kerűlni szándékom, tehát magam
Felől is illik gondoskodnom és azért
Létem belső mivoltát már meg is
Határozám. Halljátok híveim:
A nagy próféta s őseim
Példájokként, önnön érzésemet
Követvén, egy hölgyet választék,
Ki vélem oszsza fel fényes trónusomat,
És népeimnek egy lelkes
Uralkodót szűljön.

ZAGÁN.

Szándékodat
Tiszteljük, ámbár még titok
Előttünk, mily boldog halandó
Indítá meg Mohammed nagy szívét?

MOHAMMED (*muftihoz*).

Főpap! tedd kötelességedet. (*Mufti el.*)
Basák! a régi szokásként színetek
Elé hozattatom választott hölgyemet,
Kívánom, hogy felfátyolozván őt
Ismerjétek szultántok hitvesének
És törvényes császárnénak.

ZAGÁN.

Nevét
Közöld velünk, örömkiáltás
Fogadja a szerencsést, szólj uram!

MOHAMMED.

Irene, egy görög leány.

ZAGÁN.

Keresztény? példátlan szövetség!

MOHAMMED.

Az volt, ezentúl nem lesz. Hah! ki mer
Határ közé szorítni?

ZAGAN (*bátran*).

A törvény.

MOHAMMED.

Ti zúgolódtok? akaratom
Legyen törvénytek, és halált
Annak, ki azt gátolni merné.
A nemzet ereje bennem tükrözi
Magát, és balgatag szokások
Nem másítják feltett végzésemet.

Irene gazdag török ruhában, mennyezet alatt a mufti által bévezettetik, rableányok, mindnyájan befátyolozva jönnek utána és jobbra, balra megállnak.

IRENE (*a mint elöllép, öszveborzad, bizonytalan*).

Mily szívtelen képek, minő jeges
Tekintetek. Nagy isten! mit míveltem!

MOHAMMED.

Irene! lépj fel a magasra, én
Mohammed, napkeletnek ura,
Önkényt ezen fényes trónusra
Emellek, melynek hathatós sugára
E föld tágas színére terjed. Ím
Tégedet országom minden nagyjai
Előtt szultánnénak nevezlek.
Uralkodjál teljes hatalommal itt
És légy első az asszonyok között. (*Basákhoz.*)
Ti pedig vitézek! érdemes basák!
Ismerjétek s magasztaljátok őt
Országaim s a nemzetek
Előtt.

(*Irene a trónusra vezettetik, Mohammed fölemeli fátyolát.*)

Itt áll Mohammed hitvese!
Itt áll szultánnétok!

BASÁK.

Nagyasszony!
Üdvözlégy! Allah szép kedveltje!

ZAGÁN (*indúlatosan magában*).

Minő szépség! — húnyj el, húnyj el szemem!
Nézd inkább a halál csikorgó
Fogát, vonagló sárga képeit,
Csak ezt a kísértő tekintetet
Kerűld, megszégyeníti férfivoltomat.

(*Kívűl lárma hallatik.*)

MOHAMMED.

Minő zaj ez? Strázsák!

ABDUL (*jön*).

Hatalmas úr! két
Görög fogoly erővel bé akar
Az ajtón törni és Irene
Nevét kiáltják szűntelen.

MOHAMMED.

Vezesd őket színünk elé. (*Abdul el.*)
Te rettegsz kedves? Könnyben úszik
Szemed? halálszín festi képedet:
E fényes ünnepen mi háborít?
Oh nyugtasd szívedet, *Mohammed*
Emelt fel tégedet, ki egy világ
Ellen hölgyét meg tudja védeni.

ABDUL (*Leot és Agenort bévezeti*).

AGENOR.

Mit látsz Leo?

LEO.

Hah! átkozott
Látvány! igaz tehát, igaz —
Irene — (*Elfordúl.*)

IRENE.

Mit látok, Leo! Atyám!
Atyám!

AGENOR (*kifakadó érzéssel*).

Irene! édes gyermekem!
Hol vagy? jer karjaimba. — Oh egek!

IRENE (*atyja karjába szalad*).

Atyám! oh boldog óra! Most végy
Magadhoz, ég!

AGENOR (*őt tapogatja*).

Te vagy leányom —
Nem, nem, *török* vagy. (*Eltaszítja.*)
Félre elfajúlt
Vér, téged nem görög nemzett.

MOHAMMED.

Hah vakmerő! hölgyemnek ezt?
Nyomorúlt! tudod hol állsz?

AGENOR.

Tudom.
Merítsd ki bár egész hatalmadat,
Én nem félek, szoríttasd lánczodat
Nyakamra és vezesd szép hölgyedet
Keresztűl roncsolt testemen, hogy átkom
Teljes legyen s végső lehelletem
Mérges tüzével oltsa lángodat.

IRENE.

Atyám! atyám!

AGENOR.

Nem, az már nem vagyok,
Kérkedj gyalázatod tetőin, én —

LEO.

Elég, elég, Agenor! nem, tovább
Nem tűrhetem, kíméld leányodat.
Irene! oh Irene! mit míveltél?

IRENE.

Atyám! atyám! én ártatlan vagyok. (*Elalél.*)

MOHAMMED.

Segítség! meghal. Oh Irene! térj
Magadhoz, és te ősz ember, nincs-e
Érzet jégmelledben?

AGENOR.

Hálát adok
Te rettentő isten! vakságomért,
Hálát, hogy nem látom, mitől
Irtózik a szív és ezen fene-
Vadak örömit szilaj fájdalmimon.
Leo! Fiam! jer, áss egy gödröt,
Temess el, szívem megreped. (*Elgyengűl.*)

MOHAMMED.

Ősz ember! én megengedek, tanúld
Mohammedet becsűlni.

ZAGÁN.

Törökök!
A trónus meggyaláztatott! halált
Nekik.

VALAMENNYIEN.

Halált! (*Kardot húznak.*)

MOHAMMED.

Megálljatok! (*Agenor elébe áll.*)
Én védem őt — *Irene atyja* —
Békét parancsolok. Ki mer Mohammed
Ellen kikelni?

(*A basák visszavonúlnak, rableányok Irenet ápolják a kárpit lefordúl.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Agenor, Leo, strázsa.

AGENOR.

Hiába szólsz hozzám ily kedvező
Hangon, szeretni nem tudlak, nem is
Akarlak; ellenségem vagy s maradsz,
Megútált tárgya gyűlölségemnek.

MOHAMMED.

Kemény szívű! fogytán van életed;
Alélt erődet gyengébb emberen
Mutasd, engem csodálkozásra nem
Bírsz, büszkeségedet mosolygva nézhetem.
Megfosztva a lét legdrágább javától,
Világtalan napod vígságra nem
Derűlhet oly hamar, s azért
Irene atyjával kegyelmesen
Bánok. Te ifjú! egykor *lángomat*
Osztád, azért kímélve lészsz.

LEO.

Veled nem osztok mást, egyéb az emberi
Sors változó játékát, mely ma tégedet
Emel, holnap szintúgy alá tipor.
Mutasd vértől eredt hatalmadat,
Verd által e szívet, mely úgy gyűlöl,
Hogy inkább porrá lesz, mintsem neked
Baráti érzetet nyújtson. Te vagy
A *rab* közöttünk, mert esengve
Szívet koldúlsz, csak átkokat találsz.
Szegény ember! hatalmadnál e lánez
Is többet ér.

MOHAMMED.

Hah nékem ezt?
Nem, csillapodj harag, magam veték
Okot, méltó kiállnom. — Menjetek!

AGENOR.

Mohammed! a hódító élete
Sírhalmok közt mulat, ne várj azon
Ködös tanyán szebb éleményt.
A csontfejek mély üregéből öröm
Nem szikrázik.

LEO.

Mohammed, a ki
Meghalni nem fél, az szabad
S bátran gúnyolja ércz kormányodat.
Ereszd le szárnyadat kevély
Hódító és nézd, mely kevés erőd
Vagyon rajtunk, habár szemünk közé
Villognak gyilkaid. (*Elvezeti Agenort, a strázsa kiséri*).

MOHAMMED (*egyedül*).

Ha ily nehéz
Áron kell a szív birtokát
Megvenni, akkor a szerelem bilincs,
Mellünk köz czélja ellenségeink
Nyílának, mely nagyobb sebet vág, hogysem
Egy kényórának édes balzsama
Megtudná orvosolni. — *Mégis* az,
Az éltünk szépe, melyet a nyíló
Tavaszkor nyújt, midőn vidám
Kedvvel szaggatjuk a szerelem virágit,
Habár tövisek közt kell azokat
Keresnünk, s a bátor kéz vérzik is.

Zagán basa, Telegdi jönnek.

ZAGÁN.

Szultán Mohammed! itt jön egy magyar
Követ, királya kűldé őt.

MOHAMMED.

Mi jót
Hozol magyar?

TELEGDI.

Miként veszed.
Igen rövid követségem, csak egy
Szóból áll foglalatja: *háborút*
Hozok. (*Oda veti a keztyűit.*)
Vedd fel jelét s készűlj a harczra!

MOHAMMED.

Tinektek én szabad választást engedék
A békesség és háború között; mért
Nem kell a béke? arra vágyok én.

TELEGDI.

Az *engedésről* itt szó nem lehet;
Mikor féltünk mi fegyveredtől,
Hogy azt említed? Hunyadi él
S erős karjával ő határt von
Hódításidnak és letépi
A győzhetetlenség gőz nimbusát
Kevély fejedről.

MOHAMMED.

Hah! Mohammed is
Elég erős mérkőzni Hunyadival.
S újítni a *várnai* napot.

TELEGDI.

Nyolcz fényes győzödelmi azt
A gyásznapot rég eltörölték;
Különben nem jövék veled
Villongni; jer, mi elvárunk!
Egyéb szólásom nincs veled,
Királyom szándékát tudod.
Légy boldog. (*El.*)

MOHAMMED.

Hah vezér! küldd vissza őt,
Ily büszkeséget én nem szenvedek.

ZAGÁN.

Engedd távozni; háború kell,
Hogy a nagy szultán lelke ismét
Ébredjen és magas reptét erővel
Folytassa. Vér, vér és veszélyek;
Azok megint új színt adnak létednek.

MOHAMMED.

S minő csorbát találsz te bennem,
Hogy azt mered feszítni? Szolga! jól
Vigyázz, hogy élét ten fejedre
Ne vonjad.

ZAGÁN.

Az igazságnak tartozom
Ezzel, hallgasd szavát én általam,
Mely azt kiáltja, hogy Mohammed egy
Görög leányért váltig elhagyá
Országát, nemzetét s dicsőségét.
Az a Mohammed, a ki egykor azt
Mondá: valamint a mennyben egy
Isten vagyon, szintúgy a földön is
Csak egy uralkodó legyen:
Az a Mohammed már nem él!

Sötét völgyben bolyong az álmodó
Sas, ki előbb bátran a naphoz sóvárga.

MOHAMMED.

Próbáld hűséged elfelejteti
Velem, mit a gondatlan elme szűlt.
Bókolj pusztító istenednek, én
Szerencsém enyhítő forrásán vidúlok.
Minek keressek én bizonytalan
Jót, melyet még a kétes idő takar,
A szép *valóért*, mely előttem
Oly édesen virít s boldogsággal kínál?

ZAGÁN.

Hát egyedűl a *jelenvalónak* élsz?
Nem, úgy csak köz sors cselekszik;
A nagy lépcső nagy lépteket kíván.
Édes csalódás — mit mívelsz, ha
Mosolygó zöldjétől reményed elvál?
Ha partra szállsz s eltévedésedet
Csudálni nem győzöd?

MOHAMMED.

Mindenkor több marad
Mint a kinek száraz keblén soha
Az élet nem feküdt. Hahogy csalódás,
Akkor nem vágyok tisztúlásra és
Kedvelt rabságom rózsakötelein
Nem irígylem senkinek szabadságát.

ZAGÁN.

Mohammed! a természet *nagyra* alkotott,
Ne czáfold meg; különben rajtad is
Hibáza és egy asszony változó
Színét adá.

MOHAMMED.

Elég! ne szólj tovább,
Nehogy rajtad mutassa meg magát
A szunnyadó erő.

ZAGÁN.

Kezedben életem,
Először nem most áll kitéve érted.
Mohammed! most idő hitünk jelét
A rettegő világ halmára
Szegezni, most idő, avagy soha!
Ne engedd, hogy gúnyoljon a sereg,
Mely csak nem rég előtted reszketett
S szavadra kész volt vérét ontani.
Ne engedd, hogy meggyőzött népeid

Szégyenlve azt mondják: Ez volt a nagy
Ember, kitől mi rettegénk! Ne
Hadd félben kezdett munkádat,
Folytasd tüzes futásodat; vezess
Bennünket! A magyar földön lehet
Borostyánt szedned, *ott* vár Hunyadi is,
Méltó vitéz a legnagyobbnak ővele
Mérkőzni; és ha Hunnia elesik,
Fényesb út nyílik akkor, és ezen
Világrész is hódolva lábadhoz borúl.
Enbennem nem utolsó segédet
Találsz, veled szövetkezvén e föld
Minden népeit bátran sorompó
Közé hívom. Mohammed! jer, vezess,
Az örök dicsőség karja integet.

MOHAMMED.

A mit halasztok, azt utóbb
Újúlt erővel elvégzem; nyugodjék
Addig békében a föld, míg Mohammed
A tartozó adót megadja emberi
Létének. Halhatatlanságom itt
Tenyészik, mert halandók sorsain
Az érzemény felűl emelkedik.
A lét javát előbb kikóstolom,
Aztán a földre szállok szép egemből,
És hódító kormányomat tovább
Terjesztem.

ZAGÁN.

A ki *fenn* kezd, az *hamar*
Indúljon, míg védelmet nem talál
A meglepett erő. Most győzödelmi fény
Sugárzik ifjú homlokod körűl,
A felhevűlt nép kész követni;
Használd a kedvező pillantatot,
Mert változó; miként jött, úgy el is
Illant.

MOHAMMED.

A gyengének parancsol
A vak szerencse, attól kér sikert,
Annak kezén forog bizonytalan
Léte; az erős elég magának, és
Az égi szikra alkotó szava
Formálja a földet — s korát.
Szerezz egy kincset, mely felmúlja
Irene bírását, s veled megyek.
Törvényeket felforgatok,
Megrázom a föld minden sarkait;
De így, hozzá forrasztva, életem
Csak nála találja érdemét, becsét.

ZAGÁN.

S homályba sűlyed országod, magad,
Megszégyenítve emléked, dicső
Neved, s az érdemoszlopok helyett
Gúnyolja a jövendő balgatag
Szerelmedet. Mohammed! Oh
Szakaszd el lánczodat s kövesd
Eleidnek fényes nyomdokát!
Megáll-e a nap egy hízelkedő
Vidéken, elfelejtve hogy
Az egész világé?

MOHAMMED.

Menj! parancsolom!
Türelmem végre megy, talán azt gondolod,
Hogy oly könnyen játszhattok énvelem?
Hogy én feláldozván saját kívánatim'
Tinéktek éljek és prédát szerezzek?
A lét legszebb gyümölcsiről lemondván
Csak titeket gazdagítsalak? s magam
A forrás mellett szomjúhozzam? Nem,
Én végezék: szabad választás
Irányzá tettemet és állandóúl
Azt folytatom; ki mer gátolni engem?

ZAGÁN (*bátran*).

Mi — s *a sereg.*

MOHAMMED (*fellobban*).

Hah! még *fenyítni* mersz?

ZAGÁN.

Tudd meg, hogy a békétlenség
A nép között igen nagy; vesztedet
Kiáltja a sereg, ha még tovább
Is visszaélsz szerencséddel s puha
Karok közt elfelejted nemzeted.
A zendűlés terjed, s testvér öcsédet
Akarják szultánnak helyetted.

MOHAMMED.

Előttem áll a pártütők vezére,
Te vagy! Hah! mint feszűl karom!
Csak egy taszítás, és örökre meg-
Némúlsz. (*Kihúzza kardját.*)
Menj hát nyomorúlt! előlem.

ZAGÁN (*bátran*).

Itt mellem, annyiszor paizsod —
Itt, szúrd keresztűl és mutasd meg
Erődet. Hah! azért ne véld
Hogy véremmel segítesz ügyeden.

Mit a megnémított igazságnak
El kell hallgatni, azt kimondja az
Idő s a történet a nagyok
Sírhalmain. Mit késel? nyitva áll
Mellem.

MOHAMMED.

Menj, menj, távozz rettenetes ember!
Elhúnyt az égi tűz belsődben: szólj,
Mi szent előtted e sötét világban?

ZAGÁN.

Az igazság! mely azt vallja, hogy Mohammed
Megszűnt már férfi lenni; csak sóhajtni tud. *(El.)*

MOHAMMED *(egyedül)*.

Kiállhatatlan szégyen! Ez jutalma
Az érző szívnek? ilyen az
Öröm, melyet szerelmünk ád?
Álmodva édest kér, és a valóság
Mérget nyújt. Hah Mohammed! ennyire
Lesújtva a magasról, így kitéve
Boszúlatlan sebeknek, így tovább
Alantan élni, férfihoz nem illik.
Az üdvösség határos a pokollal és
A küszködő hatalmak közt zokog
Szerelmünk, mentséget keres
S azon habhoz ragaszkodik, mely
Alá sodorja. Oltsd el lángomat
Hideg dicsőség! nyúlj jeges kezeddel
Belsőmbe, vagy távozz örökre és
Vonúlj sírok közé, hol más virág
Hervad, csak a borostyán zöldelik.
Még is, *veszély* között *szeretni* szép,
Az ordító vihar közt kedvesét s
Dagadt szívéhez zárni mennyei
Öröm, habár csattogva ránk szakad
A villám, s az örökkévalóság ajtaja
Nyílik. Nem, a rabok szaván nem indúlok;
Zúzzanak ők lánczaikkal porrá,
De kényszerítni nem hagyom magam.
Irene! lánghabok csapkodják mellemet:
Vagy karjaid között égek, vagy egy
Világot elnyelő mélységbe sűlyedek.

IRENE *(jön)*.

Mohammed!

MOHAMMED.

Oh te vagy kedves? te vagy!
Te jösz megint világot gyújtani

Zajos éjjelemnek; a vadaktól
Űldözve, nálam mentséget keressz,
S midőn mélyen ható tekinteted
Rabbá teszen, szerencsém hajnalát
Érzem derűlni.

IRENE.

Jóságod, nagyúr,
Kérésre bátorít. Szegény öreg
Atyám búsong érettem; oh
Engedd ápolnom őtet, hogy leánya
Sorsában ő is részesűljön
Kegyelmed által.

MOHAMMED.

Menj s tanítsd
Fagyos szívét, zárd fel ismét
Az életnek, hogy megszűnjön gyűlölni;
S az ifjúnak, ki egykor érted égett,
Nevemben vígy szabadságot.

IRENE (*elragadva*).

Mohammed!

MOHAMMED.

Te lángolsz? ez nagyon *talált* —

IRENE.

Jóvoltodért buzog szívem.

MOHAMMED.

Irene! az *ifjú* sorsa érdekel?
Szereted még most is őt?

IRENE.

Szerettem.

MOHAMMED.

Irene! — nem, nem kétlem azt, a mit
Vallál, rajtam mulat szemed, te
Szeretsz; oh mondd ki ezt a szót!
Oly édesen hangzik fülembe, mint
Ha a végső nap hallanám az ég
Urát a jó lelkekhez szólani
S felzárni a paradicsom ajtait.
Mondd hogy szeretsz, és létem egy öröm-
Sóhajtásként az ég magas
Virányain szállong.

IRENE.

Hazám neked
Szentelt, jóságodon megnyugszik a szív is.

MOHAMMED.

Jóság, kegy: mely üres szavak!
Mondd, hogy *szeretsz!* ezen szóban fekszik
Engem, csak ebben egyesűl
Világom, mindenem. S valjon meg is
Érdemlem — Oh Irene! *drága* érzet az,
Mivel Mohammed néked áldozik.
Irene! oh mondd, hogy csak én magam
Élek szívedben, oh mondd, hogy nem félelem
A szultántól, hanem szabad
Választás késztetett karomba —
Mondd azt, és a koporsók éjjelét
Szerelmem életlángra változtatja.

IRENE.

Tied vagyok, kettős lánczczal hozzád
Csatolva. Engedj mennem, hadd vegyem le
Szegény aggott atyám szeméről
A harmatot, mely éjjelében értem
Hull.

MOHAMMED.

Menj! s őrizd Mohammed szívét.
Hogy ön hevében váltig el ne égjen. (*El.*)

Sötét szoba.

Agenor (pamlagon fekszik és alszik).

LEO (*gondolatba merűlve*).

Mit használ a kínos tünődés! vége már
Mindennek, a letört virág nem éled
Fel többé. Szíved legszentebb helyétől
Megválni kénytetel, ha megjelen
A sors, eloltja szép világodat
S bús birodalmát könnyeiddel kegytelen
Hírdeti. Sokat veszték, sokat!
A tátott sír szélén meg kell tagadnom azt
A boldogító érzetet, mely édesen
Az élőkhöz csatolt: a hiedelem
Áldó malasztját. — Ő is! ő is! — így
Kiált a szív, rettegve megnémúl,
Erőt hullatva tétováz, s örökre
Leszállt a megváltás arany napja!
Bús alkonyatba dűlt reménytelen
Létem. Halj meg, halj meg kínos szív! ő
Is, ő is hívtelen elhagyott. (*Agenort szemléli.*)
Agenor! — alszik, jó öreg!
Aludj békén, az álom társa a
Halálnak, melyet oly búzgón kívánsz.

AGENOR (*álmában*).

Irene!

LEO.

Őtet látja álmában,
Kit ébren átkoz, hogy nagyobb vala
Az élet érdeme nála, mint
Az erkölcs s állandóság.

AGENOR *(felijed)*.

Hah! Leo! hol vagy?

LEO.

Mi rettentett úgy fel?

AGENOR.

Leo! mit láttam én!
Ez több volt álomnál: leányomat
Láttam Mohammed karján, számtalan
Népek csodálták őt s dícséretét
Zengék, egészen színváltozva álla
A sokaság közt: fényes ruhában.
Sugárzó képpel megjelent előttem.
Alig hogy engem gyengéden ihletett,
Szemem világos lőn, s kimondhatatlan
Öröm között mellemhez zártam őt;
Egyszerre megrázkódott a szultán,
Vad állattá vált; a nép elszaladt.
Irene álla csak s békén magát
A fenevadnak veté, ki őt
Tajtékzó dűhvel széjjelszaggatá.
A földre mennyei fény ereszkedék le, és
Leányom, egy ártatlan angyal,
Lángfelhőkön lebegve eltűnt
Mint egy édes hang, illatos lebel,
Eloszlott a levegőben. A vadállat
Ordítva elszágúlda és mindenfelől
Zaj és zavar közt a föld tűzbe' lobbana.

IRENE *(jön s atyja karjába szalad)*.

Atyám! atyám!

AGENOR.

A földi ínség
Határa ez. Leányom! Édes gyermekem!
Ím karjaim közt tartlak, mellemen
Dobog szíved. Te még *élsz?* én szerencsés
Vagyok.

IRENE.

S igaz tehát? nem hangzik átok
Már többé azon ajaktól, mely előbb
Áldásra nyílott csak; te még atyám
Vagy, nem zártál ki szívedből, atyám!

AGENOR.

Az atyai szív boszút nem ismer, én
Megnyugszom a végzéseken, habár
Bűnös vagy is, szeretlek; egy örömsugár
Leszállt napomról.

LEO (*félre*).

Csendesedj szív!
Lemondás a szegény halandók
Szomorú törvénye.

AGENOR.

Oh Irene!
A kérdést rettegem: miként jutál
Ezen állapotra?

IRENE.

Értelek. (*Leohoz.*)
Ne fordúlj el, Leo! méltó vagyok
Tekintetedre, méltó még azon
Érzetre, melyet egykor oly
Szépen viszonzál. Nem hiú
Vágyódás, nem mocskos kívánatok,
Sem alacsony félelem kötött
Mohammed szultánhoz: nem, egy nemesb
Ösztön: hazám kesergő angyala
Intézte tettemet.

AGENOR.

Mért nem maradtál
Sophia templomában?

IRENE.

Ott valék,
Elszánva bizonyos halálra; hogy
Mély tisztelettel a török szultán
A templomban jelent és istenének
Azt felszentelni megparanasolá.
Oltár elé borúlva, a gyilok
Kezemben, melyet adtál végső
Segélynek, már mellemnek volt szegezve,
Hogy a szultán megsejte s illetődve
Egy ősz basának átadott: ez Hali volt,
A nagyvezér. Látván a nép Mohammed
Hozzám mutatott figyelmét, minden
Felől körűlfogott, és ily kiáltás
Hangzott ezer szájtól a lánczok
Csörgése közt: *Segíts, segíts Agenor
Leánya!* légy szószólónk a szultán előtt.

AGENOR.

Irene! mily rejtékeny életünk!

IRENE.

A nagyvezér titkon keresztény,
Vígasztaló szavakkal türelemre bírt
És egy ösvényt jelölt, melyen hazám
Ügyén segíthetek, hahogy *feláldozom*
Magam Mohammed szultánnak.
Én kész valék az áldozatra s annyi
Görög rablánczaít feloldozám,
Ámbár magam szerencsés nem valék,
Könnyet töröltem, ámbár az enyéim
Szünetlen folytak.

LEO.

Oh Irene!
Nagy lélek! én véthettem *ellened*!
Csudállak, ámbár éktelen kínok
Szaggatják belsőmet: pirúlva nézek
Reád: te addig jót tevél, *én* csak
Vádolni tudtalak.

AGENOR.

Kedves leányom! Oh
Élet, szűnj meg most, ennél édesebb
Pillantatot nem lelsz. Irene!
De még is — oh nyomorúlt kétség! csak egy
Örömköny sem jöhet tisztán; Mohammed,
Avagy pokol szülöttje, vagy — valóban
Nagy ember!

IRENE.

Ó nagy ember, egy kelő
Fény, a földet pusztító fergeteg
Után.

LEO.

Ezzel hát én örökre
Megnémúlok; maradj ösvényeden,
A jótét karján szentebb érzemény
Hálál! Az én szerelmem búcsúzik
Tőled; ha ezreket te boldogíthatsz,
Méltán szenvedjen *egy*, s az én leszek.
Felejts el; én mindenkor áldani fogom
Emlékedet s a múlt idők szépét
Éltetni mellemben; bár merre vet
A sors, szent képedet magamnál hordozom.

Mohammed (jön, hátúl megáll).

IRENE.

Leo! jó ifjú! én most is szeretlek,
Oly tisztán mint a boldogok

Serege oda fenn az alkotó körűl
Szeret. Mi boldogok valánk:
Most szebb virágokat keres szerelmünk;
Mi itt elválaszt, ott örökre összveköt.
A tiszta érzemény birtokra nem vágy,
Forrása nyugtató malasztok kútfeje,
S létünk tolongó habjain
Bátran felűl emelkedik.
Ezen romlékony test legyen
A szultáné, hazám javáért
Őnéki áldozom; de e szív,
Míg ver, egyedűl csak tégedet
Ismer. Légy boldog és nyugodj
Meg; légy erős, mint én, az áldozatra.

MOHAMMED (*félre, visszatartóztatott dűhhel*).
Az áldozatra.

IRENE.

Oh Mohammed!

MOHAMMED.

Irene!

IRENE.

Ím kegyelmednek megint
Egy szép órát köszönök. Mohammed!
Fogadd hát itt atyám előtt azon
Szent esküvést, mely létemet
Hozzád csatolja.

MOHAMMED.

Hah! elég, elég;
Ezen görög karjába dűlj!
Itt egyesűljetek (*félre*) *a halálban.* (*El.*)
(*Irene Leo karjába dül, a kárpit lefordúl.*)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Irene, Fatíme.

IRENE.

Fatíme, megbocsátok.

FATÍME.

Oh Irene!
Téged csak messziről lehet gyűlölni. (*Tőrt vesz elő.*)
Ezen halálos eszköz volt szelíd
Mellednek szánva és *nekem*
Volt adva ezt használni, nagy

Ígéretek díjába'. — Most
Érzem, hogy oly mélyen nem estem;
Mert a jóság körében jobbúlok
S előbbi vágyaim tűnő
Füstjét mosolyogva nézhetem.

IRENE.

Menj hát s nyugodj pálmád csendes hűsében,
A házi élet édes karjában:
Ott élj és boldogabb leszel
Mint a világ kétes szélvészein,
Mely fel-felkap könnyű levélként
S egyszerre a mélységbe sújt,
Hol a sors minden terhei
Keresztűlvágnak kínos élteden.
Menj! s légy szerencsés.

FATİME.

Oh Irene!
Nehéz az elválás.

IRENE.

Nehezb
A maradás, hol nem tart szívünk.

FATİME.

Ellenségid között maradsz
Irene! Ódd magad Zagán basától. (*El.*)

IRENE (*egyedül*).

Kitől ójam magam? — Mit veszthetek?
Az ellenség tőrét nem rettegem
Úgy, mint az indúlat hízelkedő
Szavát, mely a lét dúrva részein
Függ s a poklot melynek hazúdja.
S hol egy igaz barát ezen hideg
Pusztán, hol csak feszűlt erek teszik
A szív hevűltit? *Egy* van és az is
Szenved s a végszabadítónak kínálja
Rab életét. El, el komor képzet! —
Szelíd remény! hová, hová tűnél,
Mely pályám kezdetén reám vetéd
A megnyugvás csendes malasztját?
Haszontalan sóhajtlak: elhagyál,
S magam feláldozása egy hiú
Álom s csak ájtatos *kívánat*
Volt, csalfa vélemény szülöttje.
A földdúló villámok úntalan
Dördűlnek, békeszót nem hall a rettegő
Világ, és e rövid csend még nagyobb
Veszélyeket forral. Mohammed!

Azon láng, melyre gyúladál
Rabnéd iránt, nem volt az égi szikra,
Nem, nem; csak egy csalóka földi kény;
Szíved mélyében más isten parancsol,
Ki az enyészettel frigyben romladék
Közűl a halhatatlanságra szólít,
S letiprott népek könnyein ragyog
Neved békóba vert bús századok közé.

ZULÍMA (*jön*).

Irene! a szultán kívánja,
Hogy megjelenj a nép előtt.

IRENE.

A nép előtt?

ZULÍMA.

Igen, te győzd meg őket
Szépséged által, hogy tudják méltánylani
Szultánjok választását.

IRENE.

Csendes íhlet!
Te a halál követje vagy. —
Oh értelek; lefolyt az óra, menni kell.
Oszolj sötétség, végy fel karjaidba
Mennnyei atyám! azon világos
Országba vedd fel árva lányodat,
Hol az örökkévalóság szárnyain
Örök nappal virít. — Zulíma!
Az élet távozik. Ti édes
Helyek! most el kell válnom, egy titkos
Érzés búcsúzni kénytet tőletek.
Zulíma, jer! végezzük e rövid
Útat, tán ez lesz *végső* szolgálatod. (*El.*)

Más szoba.

MOHAMMED (*egyedűl*).

Mely embert mostohán a végezet
Köz sorsra szánt, annak számára nyílik
A szépség, az függhet múlandó kényeken;
Kit a dicsőség égi lángjai
Hevítnek és a halhatatlanság
Eljegyze, az ne kérjen földi éleményt.
Csalóka tűnemény szerelmünk —
Mosolygó képe, bájos színei
Halandóság vázait takarják.
S az élet mécse félig sem tart,
Sötétbe hagynak káprázó világi.
Így minden érzet gyöngeség,
Idétlen elme képzete,
Mely szűk létének menyet álmod,
S Örömöt kohol. — Múló búborék!

El el mellemből! — még is, mit jelent
Ezen titkos szorongatás? Irene —
Hah félre gyűlölt kép! távozz előlem!
Egyszer rántál le a magasról,
Édes reményekkel leszálltam én
Hozzád s te a hatalmasnak egyedűl
Áldozni tudtál, a midőn
Esengve a koldús szerelmet
Esdeklett. Áldozat forró szerelmemért!
Én egy világot adtam, a
Föld első trónusát, s ő nekem
Elhamvadt birtokával áldoz,
Melyben lélek hibázik; épít
Szívemre, hogy kényén fordítsa azt.
Mohammed! ily mélységbe estél? Hol
A büszke férfiú? hol a hatalmas,
A dönthetetlen erő, ki ezreket
Szavával indított? Irene! mély
Sebet vágtál: te hidegen
Tudál áldozni, én téged viszont
Feláldozlak: hasonló bért vegyen
Nagylelkűséged: meg kell halnod. — Hah!
Rettentő szó. kijött! szívem
Rázkódik — mégis meg kell lenni. El
Mellemből. érzet! hadd legyen hasonló
A vérmezőhöz, hol csak a halál
Tanyáz és érez karjával öszverázza
A földiek sorsát s csak a dicsőség!
Emlékjelét lerakva ékesűl.
Fogadj el ismét engemet dicsőség!
Fogadj még egyszer harczok istene!
Ragyogtasd csillagid között Mohammed
Jövendő tetteit! hogy a
Sírhalmok éjjelén keresztűl-
Virrasztva, még a vénülő idő is
Hírdesse nagy nevét. Szabad
Kívánok én ezentúl lenni; félre
Minden lánczokkal! egyszer vágytam
Csak földi boldogság után,
És oly rútúl csalattaték. Magasb
Czél int, jövendőség nekem világom;
Ahoz tartok s kezdett pályámat folytatom,
S futásomban bátran vetélkedem
A múlt idők csudált vitézivel.

IRENE (*jön*).

Szultán, parancsolál.

MOHAMMED (*félre*).

Minő szelíd
Lelkes tekintet! és még is csalárd!

Érzést hazud, midőn fagyos szíve
Másért eped. (*Indúlatosan kezét megragadja.*)
Te voltál a győző!
A föld urát hálóba vontad és
Rózsákat híntve minden lépteden,
Nem ismert bájos útakon vezettél.
Most karjaid közűl ki kell
Fejtőznöm; más ösvényre késztet az
A sűlyedő titok, mely még előbb
Bírásodért hevíté keblemet.
Te áldozál nekem, kisebb Mohammed
Nem lesz; példád őt is lemondani
Tanítá.

IRENE.

Értelek Mohammed!
A csendes élet nem kecsegtet,
Csaták után vágyik szíved.

MOHAMMED.

Ne engedd visszagondolnom, mit ön-
Magam felejtni óhajtok, s hahogy
Kiüt a láng, a pusztító lelket
Te költéd fel bennem, kinek
Karjában már szunnyadni kezde.
Oh bár az én világomon kívűl
Eshetnék sorsod! így hozzám csatolva,
Az indúlat veszélyes tengerén
Együtt velem hánykódol, és azon
Kar forrón átölel, mely tégedet
Kegyetlen a világtól elszakaszt.

IRENE.

Minő gyors változás! minő komor
Szózat: nem a szerelem hangzatja az.

MOHAMMED.

Kimondád azt a szót, melyen szerencséd,
Léted s Mohammed boldogsága függött,
Kimondád és mellemben visszahangzik
Szavad, habár értelmét jól tudom;
Tudom miért lángolt szíved, midőn
Eget mosolygva rám, szívemmel
Érzést színezve könnyen játszadoztál.

IRENE.

Balúl ítélsz; játék az nem vala,
Sem nagyravágyás, mely neked
Mohammed, a szabad görögnét
Hazája omladékain
Bókolni kényteté. Minő

Érzet vezérle, azt ne kérdd;
Az áldozó szív titka véle
Enyészik.

MOHAMMED.

Oh Irene! miért —
Nem, eddig a határ; a férfiú
Tovább nem megy; tündéri álmok
A gondolatlan ifjúság körét
Szépítik. Én lemondok és azon
Frigyet feloldom, melyet szív-emelve
Köték; de *más se bírja azt*, mit
Az élet tőlem megtagad.
Az álmodott boldog pillantatok
Helyett ragadjon a halál,
S a szerelem bájölén meredjen a
Lélek. Te nem tudál szerelmet adni;
Így, szívtelen, szerencsét rontani
Üdvösségem leszen.

IRENE.

Rabnéd valék:
A hatalom nem tenyészt szerelmet.
Mohammed! hogy szerettem, azt tudod,
Nem is tagadtam én soha,
Mert szent előttem első érzetem,
S ezer halál nem képes azt
Kiírtani mellemből. Tehozzád
Mély tisztelet s rajtam mutatott
Kegyelmedért igaz tartandó hála
Csatolt.

MOHAMMED.

A környűlállás szűlte mind
Ezeket. Csak áldozat, nevek — hideg
Adomány, minden köz ember birtoka.
Hol éktelen láng a szívet hevíté,
S az indúlat tolongó árjai
Zúdúlva csapkodnak, dobzódnak — ott,
Ott hála s tisztelet. Hah! ez tehát
Bérem? hogy a végzések ellen
Szegzém magam s leesve a dicsőség
Egéből köz sorsot cseréltem?

IRENE.

Azon dúló, emésztő indúlat,
Mely mindenkor kíván, de nem
Elégít, tőlem messze volt;
Ha tőlem azt vártad Mohammed,
Akkor csalatkozál; nyugodtan
Éleng az én szerelmem s csendesen,

De híven óhajt az virágzani.
Te jót tevél rajtam, s előbbi
Érzésem elnémúlt; egy hajnali
Álomként leng körűl csak és erőt
Nyújt hátra lévő életemnek.

MOHAMMED.

Irene! oh mért nem vagyok
Hasonló hozzád, egy tűnő világi
Árnyék, egy kedvező sugára
Azon szelíd napnak, mely téged lelkesít.
A véghetetlen élet tengerét
Keresi szemem, szerelmem is
Csak arra vágy. (*Indúlatosan átfogja.*) Mit a világ
Édest adhat, karom között
Tartom; de a nagyság többet kíván,
Az indúlat többet sejt, az kevés
Mivel kínálsz, azzal nem töltheted
A háborgó szívet; nálad csak a
Szegény szerencsés, a ki mindennel
Elégszik.

IRENE.

Lődd belém fulánkidat:
Rabnéd vagyok, szenvedni rég tudok.

MOHAMMED.

Irene!

IRENE.

A gyors indúlat,
Látom, boszúra változott
S azon szomorú tapasztalásra
Bír, hogy szerelmed énirántam
Csak a hevűlt vérnek játéka volt;
Nem tiszta égi láng, a jobb
Lelkek nemes tulajdona,
Mely a szívet felemeli, a midőn
A sors alá tiporja azt.

MOHAMMED.

Irene! Oh mily szépen rajzolod
A hív szerelmet, ámbár tenmagad
Szentsége ellen vétkezél.
Kettőnek bókolsz. Menj! menj! én nem osztok
Szerelmet senkivel; Mohammed
Elég magának, társat nem keres.

IRENE.

Mohammed! nem jövék tőled szerelmet
Koldúlni; folytasd fényes útadat,
Maradj egedben; én is megtalálom
Azon boldog menedékhelyet,
Hol semmi erő, sem űldözés

Nem háborít; keress dicsőséget,
Repűlj a fergeteg szélvészein
A rettegő világ felett;
A halhatatlanság legyen tiéd.
Nekem adj halált!

MOHAMMED.

Hogy általa egyesűlj
Híveddel? Haha! engemet nagylelkűen
Örökléttel kínálsz.

IRENE.

Csak egy kérést teszek
Szívedhez; oh Mohammed, ezt ne
Tagadd meg attól, a kit egykor
Szeretni gondolál, ki oly szerencsés
Volt szívedet szelídeb érzeményreb
Ébreszteni s lelkedet rövid
Időre a véres mezőktől
Elvonni —

MOHAMMED.

Félre, félre tőlem!
Ne ilyen kedvező tekintetet!
Idétlen gyöngeségre olvadoz
Erőm.

IRENE.

Ha már nem lészek, oh
Mohammed! teljesítsd azon
Igéretet, melyet tevél
Egykor: folytasd nemes munkádat és
Légy irgalmas, kegyes szegény görög
Néphez; légy atyjok, hogy kormányodat
Kettős súlylyal ne érezzék, ha már
A végzet kezedbe adta sorsukat.
Irántam gerjedő szerelmed azt
Igérte, és magas lelkedtől
Valót remények. Légy malasztjok
Az elhagyottaknak s töröld le
Az ínség cseppjeit síró szemökről!
Ez végső kérésem, Mohammed! ez
Irene legutolsó szava. (*Lábához esik.*)
Nézd lábadnál azt, a kit egykor
Melledre vontál és dagadt
Szívvel hölgyednek mondál —

MOHAMMED.

Oh Irene! mit
Mívelsz? miként játszol velem?
Irene! kelj fel, én —

IRENE.

S ha létem
Emlékét egy jótéteménynyel
Ünnepled, érzi azt hidegűlt porom,
S árnyékom őrangyalként leng körűl.
Mohammed! nem kellő nekem
Ez élet már; engedd azon vígasztalást
Az elválónak, hogy nem hasztalan
Bízott lelkedben.

MOHAMMED (*kifakadó tűzzel*).

Mit tegyek? mit
Kerűljek? ez létemnek legsúlyosb
Órája; lelketlen halandóvá
Tesznek háborgó érzetim.
Zúzz porrá könnyező természet! oltsd
El lángomat! vagy adj érczből szívet,
Mely a koporsók éjjelébe
Vonúlva, csak halált ölelve,
Gúnyolja a halandók érzeményeit.
Irene! Oh így vál el a lélek
A dermedő testtől —

FEREZ (*sietve jön*).

Mohammed!
A nép téged kiált, már zúgolódik,
Hogy oly soká nem jösz. Uram, siess!

MOHAMMED.

Hah! így kell jönni, félre tettem
A lánczot, s ím fölkelnek a rabok!
Ferez bég! mért adám tisztségedet?
Tüstént tedd kötelességedet!

FEREZ.

Uram! már késő, a sereg
Immár nem ismer engedelmet,
Téged kíván; végső szándékodat
Akarja hallani. Hölgyed életét —

MOHAMMED.

Hah! porba vélök.

ZAGÁN (*hirtelen jön*).

Szultán a veszély
Fenyít! kevés pillantatod vagyon
Csak hátra, használd azt, ha éltedet
Kedvelled; a sereg dühösködik.
Már a plotádat ostromolni
Akarják.

MOHAMMED.

Hát igaz! nincs már hív emberem?

ZAGÁN.

Azok vagyunk mindnyájan és azok
Maradunk s örök dícsedet eszközöljük,
Hahogy te is megint Mohammed
Leszesz.

MOHAMMED.

Jól van hát! én megyek, s Irene
Velem jön: meglátom, ki mer
Megvívni hölgyemért.

IRENE.

Örök
Isten! végy, végy magadhoz! adj erőt
Ezen végső útamra, hogy nyugodtan
Által költözhessem mennyei öledbe!

MOHAMMED.

Kövess Irene! és ti a komor
Enyészetnek lelketlen eszközi!
Ezen pillantatot füstölgő véretek
Hírdesse a világnak s írja bé
A dísztelen dicsőség könyvibe.
Jertek tehát! aztán készűljetek
A legdühösb zivatarral szembe szállni.
(*El mindnyájan.*)

Nagy piacz.

Abdul, Hasszán, török sereg.

ABDUL.

A szultán jön, használt a zendűlés;
Igaz marad, nincs oly erő,
Melyen végtére a sokaság ki
Ne fogna. Én alig hiszem, hogy így
Történhetett, ha gondolom minő
Ember Mohammed.

HASSZÁN.

Hasztalan,
A több főnek mindenkor enged
Az egyes ember: a sok kar sokat vág.

Ferez bég és *Zagán basa* jönnek.

FEREZ.

Jancsárok! a szultán jön és vele
Irene; legyetek most férfiak.

ZAGÁN.

Halált kiáltsatok neki,

Irene vesztével Mohammed ismét
Előbbi bajnok lesz s tinektek
Több prédát és szebb tartományokat szerez.

MOHAMMED (*a befátyolozott Irenét vezeti; nagy hallgatas*).
Csodálkoztok vitézeim, hogy én
Szultántok, egy leánynyal lépek színetek
Elé, s hol fegyverek villognak, ott
A szépség és szelídség megjelen.
Itt áll a természet remekje és
Mohammed hölgye, melyet ön jutalmúl
Választa. Itt állok most köztetek:
Ki mer bírálni engem? lépjen az
Elő! s próbálja meg kardomnak élét.

MINDNYÁJAN.

Irene haljon meg! halált neki!

MOHAMMED.

Én, uratok, védelmezem
Őt, és ezen testen keresztűl
Jöhettek véréhez, ti a sötétség
Fiai! kik zordon élethez kötözve
Csak a halál árnyékait
Ölelve lézengtek: borúljatok le
Lelketlen óriások, e szemek
Előtt, melyeknek gerjesztő sugári az
Égből szakadva, a mély sírok éjjelét
Általvirasztják és világosságra
Derítik. Ím nézzétek ezt
Az ég szülöttjét és imádjátok
Allah szent angyalát! *Felemeli Irene fátyolát*).
Ti hallgattok?
Távozni látom a mérges boszút,
Megnémúl a halál szózatja, életért
Sóhajt a dermedő szív is. — *Zagán basa*!
Te gyújtottál tüzet először;
Te is rettegsz és némán állasz itt?
Hol fendörgő szavad? húzz kardot! és
Verd által e szívet! reád bízom
Hölgyemnek életét.

ZAGÁN (*kardot húz; amint Irenéhez közelít, visszatántorog*).
Hah! oda erőm,
Élj! élj! téged gyilkolni nem tudlak!

MOHAMMED.

A szépség győz, győz! Én a boldog,
Ki azt karjára fűzheti. (*Nagy hallgatás.*)
Törökök! ti meghódoltatok.
Te lángoló nap, mely dicsőűl

Aranypályádat folytatod!
Te légy tanúja s hírdetője
Mohammed szép diadalmának.
Melyet magán és népein veszen.
Vitézek! én önkényt lemondok
Hölgyemről: és a szerelem lánczait
Örökre elszakasztom —

IRENE.

Oh Mohammed!
Ne késsél. adj elégtételt népednek és
Boszúld meg rajtam megvetett szerelmedet.

MOHAMMED.

Közel valék a föld legszebb javához;
De a magasra czélzó férfinak
Lelkét sem az ifjúság nyíló virága.
Sem a szerelem csendes harmatja ne
Szédítse meg: csak úgy méltó örök
Koszorúra. Nézzétek tehát, miként
Vál meg Mohammed legszentebb érzésitől
És mint fejtőzik ő egy istenasszony
Kezéből, hogy futását újra kezdje
S nevét a csillagok közé függeszsze,
Hogy semmi gyöngeség magas tetőmet
Ne homályosítsa: hulljanak inkább éktelen
Mélységbe a termésnek legszebb
Virági és Mohammed végső könnyeit
Rejtsék bezárt kelyhökbe. Érdemes
Mohammed uralkodni rajtatok:
Mert nem csak a világon győz, hanem
Önnönmagán is. (*Kihúzza kardját.*) Gyűjtsd tehát erődet
Karomba most örökkévalóság!
Azon helyet hadd eltalálnom,
Hol földi álmaimnak sűlyedő
Titkai örökre nyugszanak! —
Hallgass, hallgass szív! nézz csak felfelé,
Egy csepp kín s tartandó dicsőség!
Irene! a *feláldozott*
Az áldozót örökre így magához
Köti. (*Irene mellébe döfi kardját.*)

IRENE.

Oh egek! Mohammed! köszönöm.
Kíméld atyámat, légy kegyes.
Irgalmas nemzetemhez. — Oh Mohammed!
(*Elgyengül.*)

MOHAMMED (*a földre ereszti*).

Itt fekszik vérében, ki tőletek
Elvett! Ím a mindenhatónak

Szent végletetlensége most karomból
Így omlik vissza. Most csudálj világ!
Halandó ezt nem tette; ím, örök
Dicsőségért hamvába dűlt
A földi jónak minden foglalatja,
A szépség hódító hatalma.

Leo, Agenor (jönnek).

LEO.

Mi ez? nagy isten!

AGENOR.

Hol leányom?

LEO.

Irene! kedvesem! hát így, így végezél? (*Reá borúl.*)
Irene! édes életem!

AGENOR (*leányához tétovaz.*)

Hol van sebed?
Folyj! folyj ártatlan vér! ez éktelen
Pusztán nem élhet a jó: csak repűlj
Áldott lélek végső hazád felé,
Itt úgy is a pogányé a világ.

IRENE (*szakadozó szóval*).

Atyám! Leo! az ég nyílik —
Boldog vagyok — meglátlak bennetek —
Ott — ott — Leo! (*Meghal.*)

LEO (*mély fájdalommal*).

Irene!

MOHAMMED.

Vége már,
S ezen könny, mely szememben ég, legyen
Utolsó, fagylalt mellemen száradjon el.
Örvendj halál! ezen pillantat ezreket
Taszít csontkarjaid közé.

AGENOR (*Mohammedhez*).

Kegyetlen ember! áldom tettedet,
Ez által mentve van leányom undok
Kezedből.

MOHAMMED.

S én őtőle. Ím ezen kard
Nyitá meg keblét, még piros
Hölgyemnek vérétől. — Legyen tehát!
Ti, kik körűlem álltok s oly mohón
Rohantok a prédára, vér,
Vér írja be neveteket a történet

Könyvébe; és ezen karddal titeket
Halálnak szentellek. Kövessetek!
Így hal meg az, ki tőlem elmarad.
Mohammed már szabad —

AGENOR.

Szabad
Vagy, hogy mindent rabbá tehess.
Menj hát, te a teremtésnek nyomorék
Csudája! menj! s gyilkolj mindent rakásra.
Hogy éktelen pusztádon csak magad maradj
Jajgatni emberi voltodat.
Rohanj szélvészként a világra és
Változtasd vissza dísztelen
S üres vadonná; menj! emelj csonthalmokat!
Vezesd reájok rettentő bálványodat,
A kegyetlen halált, bókolj neki
S az emberek nehéz panaszszain
Örűlve, űljed rezgő ünnepét.
Az ínség szárnyain röpűlj
Tetődre, ércz jármat szoríts
A nemzetek nyakára s állj magad
Egyedűl, kevélyen, egy rabisten
A jajgató élők között,
Míg a halál hozzád nem nyúl, s az ég
Haragja a mélység fenekére sújt
És mennydörögve tetteid
Súlyát elölszámlálja! Rettegj.
Kevély ember! te is porrá leszesz.

MOHAMMED.

Szegény öreg! kimondád átkodat,
S Mohammed buzdúlatlan áll;
Aludj el békén jajjaid között,
A föld lezárta már ellőtted kincseit.
(A sereghez fordúl.)
Törökök! fel most a harczra! félre
Érzet! Mohammed ismét a világba lép
És a dicsőség lángösvényein
Folytatja fendörgő futását.
(El a sereggel.)

ZAGÁN (*Irene tetemeit szemléli*).

Minő szép halva is! habár
Elválva a lélek legékesebb
Lakásától, a földnek hátra
Hagyá múlandó részeit.
Irene! nagy feltételeknek
Bús áldozatja lettél, és én, hathatós
Eszköz, sajnálom vesztedet. *(El.)*

AGENOR.

Oh égi irgalom! végy fel magadhoz!
Szívem szakad, megnyílnak karjaid —
(*Irene mellé esik.*)

LEO.

Magam vagyok tehát! ti jó
Lelkek mind elköltöztetek.
A rab hordozza lánczait,
Irene! ím Leo téged követ!
(*Irenére borúl, a kárpit lefordúl.*)



Nelzor és Amida.

KELETI DRÁMA.

(1821.)

SZEMÉLYEK.

KIRÁLY.
AMIDA.
HARUN.
NELZOR.
KALED, a királynak biztosa.

Több néma személyek. Szolgák.

Kies völgy. Pálmák közűl a kelő nap sugárzik által. Jobb oldalon egy hajlék, mely előtt virágos kert látszik, balra kis forrás csörgedez. *Harun* mély gondatba merűlve a fák közt bolyong, *Amída* a kertben andalog és a napot üdvözli.

Amída. Felséges nap! borúlva üdvezlem szent lángodat, mely a földre száll hírdetni az ég örök hatalmát, teljes malasztú áldását. Mi szép a világ! éltető fény terjed a mezőre, s a felébredt természet kies virányokon mosolyg feléje: a pálmalevél köszöntve elterűl, és tiszta zöldjén arany sugárok reszketnek. Ragyogj alá dicső! s intézd lépteit a jámbor útasnak, kit szerelme váró hívének karjaiba késztet. (*Virágait szemléli.*) Ékes virágok, ti vagytok első szorgalmam! csendes érzetem vèletek rokonít, hozzátok vonúl az álmodó lélek. A harmat gyöngyei csillognak nyíló kelyheteken, hasonlók azon cseppekhez, melyek szememből hullnak éjjelembe, midőn a kedves alakja feltűn s a távol ködéből komolyan tekint reám. (*A forráshoz megy és medenczében vizet hoz.*) Gyönge bímbók feseljetek teljes életre; a forrás hűsítő nedve őrizzen a déli melegtől. (*Virágokat öntözget, azután egy rózsabokor előtt megáll.*) Szelíd rózsa! szépség és szerelem egyesűl benned, bíbor ajkidból a kedves lehellete ömlik; égő arczodon a szerelem színe ragyog s a nemes vadásznak képét bájolod elém, midőn barna szeméből forró érzete kilángolt. Jer, ékesítsd koszorúmat és hervadj el a szép ifjú dagadó keblén! (*Egy rózsát szakaszt.*) Ah csalfa virág! vérzik kezem.

Harun (*lassúdan közelít hozzá*). Mit mívelsz Amída.

Amída. Egy rózsát gondatlan szakaszték le s megszúrt; minek a tövis a virúló reményszín alatt?

Harun. A természet játéka, mely minden szépét s javát tövisek közé rejté, hogy csak az állandó szív s a bátor küzdő szedje gyümölcsét. Éltünket is példázza, melyben nincs öröm fájdalom nélkűl.

Amída. Komor igazság, de csak a zárt kebelt érdekli. Atyám! van állapot, melyben a fájdalom is édes; Amída sírt, s azon könynyek drágábbak minden örömeknél, melyek az ifjúság szűk ösvényén kelnek.

Harun. Ezen tapasztalás beteg szívet vádol; te szabadon lebegsz virágaid körűl, nem ismered az élet gondjait; mi olvaszthat könnyekre?

Amída. Azon égi szellet, mely szívemre szálla és néma sérelmét örömmé varázsolá. Atyám! én — én (*megszorúlva*). Te komoran tekintsz reám? mit vétett leányod? nem tudod —

Harun. Szerencsétlen! félek, hogy már sokat is tudok.

Amída. Ha őt látnád, ki csendemet eldúlta, megbékélnél velem s vidúlva ölelnéd szép ellenségemet.

Harun. Megtörtént mitől féltem! Amída! te szeretsz?

Amída. Téged és őt. — Ah ki állhat ellen a hatalmasnak, ha megrázza tűndöklő szárnyait és lángra ébreszti a szunnyadó érzést.

Harun. S én most tudom meg?

Amída. Kevés időt számlál szerelmem, de elég erős egy életen keresztűl álmodni felőle. Távollétedben történt, különben biztosa lettél volna szerencsém kezdetének. Tegnap estve, hogy a városból haza jövél, oly gondolkodó valál, nem mertelek háborgatni; rabnéd Zahíra egyedűl tudja titkomat.

Harun. Váratlan lep meg ezen vallás. Amída! nem vádollak, de hirtelen szerelmed szomorít.

Amída. Tekints szemébe és választásomat méltánylani fogod. Téged véltelek a pálmák homályiban megifjodva, mint az amravirág, midőn a tavasznak lágy lehellete megéri. Képed vonási az övéi is, csak hogy ifjúsága teljében kérkedik. Atyám! őt is tebenned szerettem.

Harun. Mikor történt ezen változás? Amída, nyisd meg szívedet.

Amída. Midőn fontos dolgok végett, a mint mondád, elhagyál bennünket, most harmadik reggel itt mulatozék; egyszerre zörrenést hallok, és bájos énekszó zeng ki a pálmák hűséből, nézek, egy ifjú vadász ötlik szemembe, ki lerakva fegyverét anyám sírhalmán űlt, a búsongó cyprus lombjai alatt. Ott édes álomba merűlve olvadó hangokban szerelmet énekle: nedves szeme az ég kékjén bolyonga, mintha egy kedves lény ködalakját lesné a magasban, és a lengő szél játszott elhaló szavával. Szent félelelem s öröm közt állék ott; a megindúlt szív szorítá keblemet, nem ismert érzetek ébredve borongtak, és egész valómat titkos hév önté el. Nem akarva hozzá közelíték. — Mi történt azután, nem tudom; eltűnt a világ, ő lett mindenem, szerelmem, a nap, melyet imádok. Így történt atyám! ő hűséget ígért, én szívemet adám zálogúl.

Harun. Nevezd őt.

Amída. Nelzor neve.

Harun (*megijedve*). Nelzor! a városból jön, a király mellett él?

Amída. Onnan jött, mondá, hol a cedrus virít, hol a szírtek pataki suttognak, és az antilope gyors inain szökdel. A pásztori élet csendét magasztalá s a magánynak felhőtlen örömit. Hasonló sorsot oszt velem, mert hajlékunk látása honára emlékezteté, hol a csendes boldogság virágzik.

Harun. Hol élnek szülei? mely nemzetség tagja?

Amída. Azt nem kérdezém; szép a vízi liliom, mely ékes kelyhét játszi hullámok özönébe mártja, óhajtva szívom égi illatját, ámbár gyökerét a mélyben nem látom.

Harun (*félre*). Ha ő volna — félve gondolom; nem, ezen tájban neki vadászni nem szabad, ő nem lehet.

Amída (*hízelkedve*). Atyám! te mindenkor oly kegyes valál; most hidegen fordúlsz el szívemtől s szerencsém nyíltának nem tudsz örűlni?

HARUN. Örűlni nem tudok, mert szerelmed sötét alkonyát látom. Amída! a végezet lelki erődet ezen érzéssel a mértékre teszi, s ha győzni fogsz, áldása jutalmaz. — Lépteket hallok, valaki jön.

AMÍDA. Idegen ember.

Kaled (sietve jön).

KALED. Hosszú életet, Harun!

HARUN. Mi hoz e magányba, város lakosa?

KALED. Királyom kűld.

HARUN. Dicsőség szálljon reá. Mit kíván hív szolgájától?

KALED. Reád bízott drága birtokát még ma személyesen általveszi tőled; várd itt, nem sokára meg fog jelenni.

HARUN. Oly hirtelen nem vártam.

KALED. Atyai érzése halasztást nem szenved.

HARUN. Jer a hajlékba, ott közöld szándékát és nyugasztald fáradt tagjaidat. (*Harun és Kaled a hajlékba mennek.*)

AMÍDA (*egyedűl*). Mit jelent ezen titkos szövetség? Atyám oly komor, s a király jön, az a hatalmas úr, kinek annyi kincse, annyi szolgái vagynak; ki azon városban parancsol, melynek büszke pompáját messziről csudáltam. S valjon mit akar? Hasztalan aggódás, jelenléte nem érdekel. Nelzor, Nelzor! téged sóhajtlak! hol maradsz kedves vadász? Ne késsél ifjú! a szerelem rózsákat hínt nyugvóhelyedre; kész már a koszorú, melyet Amída font hűsége jeléűl és neked nyújtja örökre magával, hogy boldog légy és boldog lehessen.

Nelzor (hirtelen jön).

NELZOR. Amída! szökve jövök hozzád hallani, hogy szeretsz s ezen szép hiedelemmel ismét távozni. Gondolatim szűnetlen nálad valának, tajtékzó lovam csak lelketlen testet hoza. A te látásod deríti éltemet, mely a sokaság közt csak *egy* szív után vágy.

AMÍDA. Te sem távozál lelkemtől, képzetim nálad híven mulattak. Szavadat hallám a csermely zúgtában, képedet látám a hajnal árjain lebegni, midőn fénysugára azon halmot aranyzá, hol éltem csillagát először tekintém.

NELZOR. Édes a szerelem szózatja, és az esdeklő bátor reményei vígan repkednek szárnyaló hangjain. Ezen táj költé fel szunnyadó szívemet, hol minden tárgy újra kifejlik a képző erőnek, midőn a múltnak ködéből a szép emlékezet kívál s éltem zsenge korát felém lebegtetni. Amída! mit a sejtés rejtékeny szövevénye belsőmbe iktatott, mit zajos éjjelim álmai kerestek, benned vegyűl. Te szeretsz — üdvösséget szűl ez a szép gondolat, s az ég malasztja száll lelkem szent bizodalmára.

AMÍDA. Nem titkolom, mit érzetim lángjai ölelnek; mit feléd repkedő lelkem nyílván vall, nem titkolom forró szerelmemet; tied vagyok s szeretve követlek, hová sorsod vezet. Csak egy hiánya szerencsémnek —

NELZOR. És az? szólj Amída! mit a lehetség enged, méltán várhatod hívedtől.

AMÍDA. Elválás atyámtól, ki sötét jövendőre mutat s szerelmünk gyors tenyészetét búsongva rettegi.

NELZOR. Ő velünk jön, gyöngéd kezek fogják ápolni, kincseket tetézve bőség s tisztelet vár reá lakomban, s fiúi hála ringassa ősz fejét.

AMÍDA. Te kincseket említsz! én szegény vagyok, szívem s virágaim minden értékem.

NELZOR. S mi a port égi lángra lobbantja, szerelmed édeni jutalma; felebb nem szédelg a szerény kívánat.

HARUN (*belűl kiált*). Amída!

AMÍDA. Atyám szava, engemet kiált, egy idegen jövevény van nála, annak szolgálnom kell.

NELZOR. Idegen?

AMÍDA. A király követje, kitől eljövetelét izente.

NELZOR. A király, jövetelét?

AMÍDA. Úgy hírlelé: de hallgasd magad, jer velem s köszöntsd velem együtt atyámat, hogy ő is tanúljon ismerni s szeretni.

NELZOR (*megszorúlva*). Nem, most nem — sietnem kell ezen tájból.

AMÍDA. Te habzol? szememet kerűlöd? Mi lelt kedvesem? hová indúlsz?

NELZOR. A király elé megyek, akarom látni őt.

AMÍDA. Nelzor! a királyhoz?

NELZOR. Ne kérdezz Amída! nem sokára látlak, s mint a hold kibukkan sötét felhők közűl, úgy vál ki a valóság a titok homályiból, s hív szerelmünk hérét nyújtja áldó karja, midőn rózsalánczát a boldogok körűl övedzi.

AMÍDA. Félek azon titoktól, mely fekete árnyékot vet a nyílt szívnek tiszta tükrére és komor rémzetekkel a kétkedő elmét zavarja. Ah Nelzor! egem borúl, felleg táboroz reményeim körűl.

NELZOR. Légy nyugodt! bízzál szívemben; oly erő él bennem, mely az élet kűlső mivoltán győz, vagy váltig lesűlyed. Menj kedves atyádhoz, ápold a jövevényt, úgy kívánja a házi barátság.

AMÍDA. Ne késsél Nelzor! gondold, hogy szenvedek. (*Be a hajlékba.*)

NELZOR (*egyedűl*). Mit akar a király? mely környűlmény vezeti őt ezen magányba, melyet nekem oly keményen tiltott? mit jelent szokatlan viselete ezen napokban, mit biztosinak rejtékeny tekintete? Ha ő Amídát — hah! emésztő láng, félre! Nem, itt más titok lappang; bármi legyen, fel kell fedeznem. Amída bírása ezentúl fő czélom, s ahoz igaz vallásom segítsen. Első vétkemet atyám meg fogja bocsájtani, hogy tilalma ellen egy kincsre akadtam, mely az ifjút elbájolá s szívét édes körébe rekeszté. Hah! mily öröm, minő üdvesség! ha Amída égő arczczal az esdeklő vadászt király fiának ismeri, ha szép szemei fényén megütközve, édes elvesztéssel rajta mulatnak; midőn keskeny hajlékát tündöklő paloták váltják fel, hol félig álmodva, félig ébredten a szeretetnek nyílt karjába dől s ömledezve nem ismert kényekbe szenderűl. És én, gyémántkoszorút fűzvén homlokára, a szép hölgyet forró

mellemhez szorítom és zsibongó gerjedelmein örűlve, egy élet szépét, javát egy perczben kiélem. Mosolyogj remény! ne hagyj el szerencse! Amída s egy trónus! ez a földi boldogság határa. (*El.*)

Harun, Kaled és Amída (kijönnek).

KALED. Légy boldog tisztes Harun és te felséges Amída! légy kegyes búzgó szolgádhoz, vess sugárt reá nagyságod fényéből. Most a király elé megyek, reménylem, hogy az úton lelem; vele újonnan tisztellek. (*El.*)

AMÍDA. Bocsáss meg atyám, de mit ez az ember szólott, félig sem értém. Nagyság és uraság engem nem illet; ne neheztelj azért, hogy szavait méltókép viszonozni nem tudtam.

HARUN. Elvonúltságod következése, melynek ezen túl vége szakad, és ifjú szerelmed álomképei valóra érni készűlnek.

AMÍDA. Nelzor itt vala —.

HARUN. Hol találom őt?

AMÍDA. Ismét elhagyott és a király elé ment, nyílván látni akarja; én nem, sőt elrejtezem.

HARUN. És miért? a tiszta szív nem retteg az emberek szemétől.

AMÍDA. De nem is keresi. Atyám! Az a királyi hírmondó kétes gyanút vetett belém, mely nem akarva ingatja elmémet; hol maradni, hol futni óhajtok.

HARUN. Amída! változások közt forog az élet; téged is, jó lélek, sorsod megragad és új pályára késztet, mely bár tetőkön megy, de nincs tövis nélkűl. Eddig magadnak éltél szabadon a pillantatnak, s ten érzetid sugallásit követéd, most az idő int, a világba kell lépned és ifjúságod ártatlan játéki hátra maradnak.

AMÍDA. Oh ne ejtsd ki ezt a rettenetes szót, mely létem nyugalmát örök éjbe sülyeszti! Engedd a szívnek boldog reményeit, mely felhőtlen virúlt és a jövendőnek csendes oltárt emelt. E magányon túl nem szállongna elmém, s legmagasb vágyaim csak Nelzort ölelték. Bírja más a világ temérdek kényeit pálmáink hűsében, Nelzor hív karjain elégedve nézem büszke tündökletét s elvonúlt éltemet a szerelem ölén hálakönynyel áldom.

HARUN. Sokat ád a szerelem, mely élesztő harmatként vidítja a csüggedő lelket; de létünk azé egészen nem lehet. Szent tartozások lekötve tartnak, éltünk egy részét elfoglalják és szünetlen áldozatokat kérnek, habár a szív sérelmétől zokog.

AMÍDA. Hideg tanítás, csak a világ gyermekét illeti, ki terhelt tevéken a pusztákat járja s veszélyekkel kűzdve birtokért dúlja földét s magát. E csendes hely táplálja lakóit, s a szerelem őrangyala mosolygva hínti malasztját. Bár jönne az a jámbor dervis, ki többször beszól hozzánk és kedves leányának nevez, ő bizonyára pártomat fogná.

HARUN. Ő is eljön, s hidd el, lemondani tanít. Örök végzés szerint szövődnek sorsaink s körűled már korán rejtelmes hálót font, melyet gyönge kezed el nem szakaszthat. Figyelmezz Amída! én egy regét mondok: ítélj azután magad, mit cselekednél azon

állapotban mint jó gyermek, kinek engedelmeskedni legelső törvénye?

Amída. Beszéld el atyám! örömmel hallgatom.

Harun. Volt egy király, kinek két asszonytól két fia született, Timur és Tangur. Timur az idősb, szelíd, jó természetű; Tangur nagyravágyó, vad és csalárd ember vala. Az öreg király meghalván, Timur reá hagyott trónusára lépe és testvérjét jótéteményekkel halmozá; de az, irígyelvén bátyjának uraságát, anyjával együtt némely vezéreket titkon megvesztegetvén, pártütést kezde és élte ellen törekedett. Timur mind ezekről a végső csapás előtt hírt kapván, álruhában, egyedűl hitvesétől kísérve, elillana s egy hív szolgához, ki nem messze a várostól csendesen éle, vevé útját; ott hitvese neki egy leányt szűle és megholt. Timur erős szívvel tűrte bal sorsát és hogy öcscsének gyilkosit kerűlje, szomszéd tartományba indúlván, kisded leányát a szolgánál hagyá nevelésűl és annak három esztendős fiát zálogúl elvitte, hogy a népet az által könnyebben részére fordítsa.

Amída. Szegény kisded! oly korán árvaságra jutott.

Harun. Tangur erőszakos kormányát a nép nem tűrhetvén, váltságért kiálta, melyre Timur kűlső segéddel országában megjelent és egy véres harczban meggyőzte öcscsét, kit ön czinkosi megöltek és népe örömére visszaűle királyi székébe; de hogy népét a jövendő trónusörökös iránt megnyugtassa és a törvénynek, mely az országlásból asszonyt kizárt, eleget tegyen, az idegen gyermeket fiának vallá. Az alatt Zelma, úgy hívjuk a leányt, felnőtt vélt atyja mellett. Az idő jön, melyben a fiatal szív mozdúl, és Zelma egy ismeretlen ifjúba szeret.

Amída. Így érzete kipótlá veszteségét.

Harun. Timur, ki leányát többször látta s felette kedvelte, titkon azon szomszéd hatalmasnak fiával, kitől egykor segédet vőn, eljegyzé, hogy ez által a két tartományt egybe kapcsolja.

Amída. Rettegek érte.

Harun. Eljön Timur, nyílván Zelmát leányának vallja, szíve örűl, de Zelma sír, mert szeret.

Amída. Ah, mint sajnálom szegényt.

Harun. Gondold magad Zelma sorsában! ha atyád tőled is hasonló áldozatot kérne, ha tetted által őt boldogíthatnád — Amída?

Amída. Nelzort szeretve lemondanék minden boldogságról s atyámat követném.

Harun (*nagy érzeménynyel*). Áldott lélek! miként jutalmazol! Jer mellemhez! Ah én is vesztek —

Amída. Könny ragyog szemedben, atyám!

Harun. Öröm és fájdalom vegyűl ezen cseppbe, mely agg keblem hullámira gördűl és megnyugtat, a midőn szép tisztemtől elszakaszt. (*Zajgás hallatik.*) Hallod a lovak nyerítését, a király jön. Amída, légy erős.

Amída. Mely kínos állapot! atyám, légy értelmes!

Harun. Jönnek már!

Király, Nelzort vezeti, kinek bizonytalan léptei belső harczra mutatnak. *Kaled* s a többi kísérők a királyt körűlállják.

Amida (*Nelzor karjába szalad*). Nelzor! Nelzor!

Harun. Zelim! fiam! tehát nem volt puszta gyanú? te vagy, szerencsétlen vadász?

Amída (*Nelzorhoz, ki tőle elfordúl*). Te elfordúlsz? hallgatsz? Ah ezek a hideg emberek elragadnak tőled. Tekints fel! Amída szól hozzád.

Nelzor (*mély fájdalommal*). Így leesni a porba! mindent egy pillantat elemészt.

Király. Váljatok el. Nelzor! tudod ki vagy —

Amída. Mily szózat! Te vagy jámbor dervis! ezen pompás ruha sem tesz ismeretlenné. Szólj! mi történik itt, mi érte Nelzort? én szeretem őt.

Harun. Uram! míg nálad valék, szövődött ezen frigy; bocsásd meg a szívnek első hevűltét, melyet ifjúságok szűlt.

Nelzor (*a király lábánál*). Én vagyok bűnös, a kíváncsiság elfelejteté velem parancsodat és e magányba jövék. Itt láttam Amídát — és szerettem. Pásztornénak tartván, magamhoz reménylém egykor felemelni; nem véltem, hugy önéletem kölcsönzött fény, hiú álom vala.

Király (*kegyesen*). Kelj fel, megbocsátok.

Harun (*Amídához*). Amída, itt áll atyád! én mind eddig csak nevét viseltem. A rege, melyet beszéltem, a te sorsod, te vagy Zelma, én a hív szolga, a ki téged nevelt.

Amída (*a király karjába dől*). Nelzor! —

Király. Kedves leányom, mely régen vágytam ezen órára, hogy nyílván felemelhesselek, éltem egyik fő kívánsága ez által teljesűl. Győzd meg szerelmedet! neked a sors elégtételt nyújt a jótétel szent eleményében. Mutasd magadat méltónak azon fénytetőre, melyre a végezet emelt.

Amída. Szomorú ragyogvány, bús fénye eloltja belső világomat.

Nelzor. Amída! gazdag valék, hogy szívedet kértem; a szegénynek már csak könnyei vagynak és haldokló reményi; végső óhajtása az, hogy nyugodt, hogy szerencséss lehess. Menj hát, jó lélek, merre a kötelesség vezet, merre az erkölcs szent ösvénye ragyog.

Amída. Nelzor! némúlj meg szív, áldozz és repedj meg! (*Kifakadó érzéssel*). Te, kit szerettelek érzetem első tűzével, tőled a sors elszakaszthat ugyan, de soha el nem választ. Rövid volt a boldogság, de vígasztaló emléke a sírig elkísér. Légy boldog! (*Szava megakad*).

Harun. Szűlőtök sírhalmán ébredt fel érzéstek, itt a színváltozottak előtt fogadjatok nem felejtést, hanem örök elnémúlást.

Király. Nelzor! te balesetekben jó fiam valál, ezentúl is az maradsz. Amída veszteségét kipótolni tartozom, mit kívánsz királyodtól, második atyádtól? Válasz országom szűzei közűl, kegyelmemre számlálhatsz.

NELZOR. Engedj e magányban egyedűl a múltnak élnem; a világ csak szerencsést kedveltet. Más érzést, oh király, tőlem ne kívánj! A szív csak egyszer szeret, valamint csak egyszer szakad meg. Amída elhágy, az élet utána elszürkűl.

AMÍDA. Atyám! atyám! taníts türelemre, vagy engedd el ezt a kínos áldozatot!

HARUN. Amída! virágok közt nevelkedél, magad egy virág s rejtékeny értelmöket fejtegetni örvendél; hallgasd mit sugallanak utólszor e magány lakosi: légy jótevő mint a pálma, kedves mint a rózsa, tiszta mint a liliom, és itt egy virág, a szelíd viola, mely alacsonyan virít s szerény kelyhét komor árnyék fedi; légy ehez hasonló, mely szeret, hallgat s magát feláldozva hervad el.

Amída (*szomorúan ismételi az utolsó szavakat*). Feláldozva hervad el. (*Nelzort virágihoz vezeti.*) Ezeket ápold! s ha megnyílt kelyheik édes illatokat lehelnek feléd, gondold, hogy akkor Amída hív szerelme leng körűl.

KIRÁLY. Fel most barátim vissza a városba, fényes ünnep hírdesse ezen örömnapot. (*Int és a szolgák egy hintószéket hoznak elő, melyre Amídát felemelik.*)

AMÍDA. Atyám! Nelzor! (*félig alélva elvitetik. Kiraly. Kaled és a többiek Amídát követik.*)

NELZOR. Oh! s nekem mi marad e sötét világban?

HARUN (*kiterjesztett karokkal feléje megy*). Atyád! (*Nelzor atyjanak karjába dől.*)

(*A kárpit lefordúl.*)



Szilágyi Mihály szabadulása.

HAZAI DRÁMA EGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Székes-Fehérvártt, 1823. május 22.)

(1822.)

SZEMÉLYEK.

MÁTYÁS király.
SZILÁGYI MIHÁLY, kormányzó.
BÁTORI MARGIT, ennek hitvese.
LÁBATLAN GERGELY, világosvári kapitány.
PORKOLÁB Világosvárott.
AMBRUS, udvarnok.
PONGRÁCZ, Szilágyi szakácsa.
TAMÁS. Szilágyi szolgája.
Szolga Világosvárott.
Udvarnokok, katonák, városi nép.

A dolog történik Világosvárott.

A kapitány szobája.

Lábatlan és Pongrácz.

LÁBATLAN. Hasztalan! nem bocsátlak el s ha tovább is makacskodol, találok módot kényszerítni maradásra. Pongrácz! így hálálod urad kegyelmét? Nemesb szívet gondolék abban, kit Szilágyi bal sorsa gyámolának választa.

PONGRÁCZ. Ez mind szép uram! csak én is ily fenjen tudnám érezni; de mi tagadás? már meg is úntam e kőhalom közt sínlődő életet, hol az ember már boldog, ha a nap süt reá.

LÁBATLAN. Pór lélek! ez ád okot a zúgolódásra?

Szolga (*jő*).

SZOLGA. Az udvartól követ érkezett.

LÁBATLAN. Vezesd előmbe! (*Szolga el.*)

PONGRÁCZ. Ha oka nincs az embernek őrűlni, méltán zúgolódik. (*Ambrus lép be.*) Hogy főzném örömest, mikor szabad vagyok, de ki nem járhatok; csekély bérem van, de azt se költhetem el. Se szerelem, se játék —

LÁBATLAN (*hevűlten*). Elég, nyomorúlt! uradnak köszönd, hogy tüstént békóba veretve, legmélyebb tömlöczbe nem vettetlek.

PONGRÁCZ. Legalább néhány napra bocsáss ki a várból, egy kedves tárgy —

LÁBATLAN. Nem! s óvakodjál, hogy több panaszt ne halljak, különben megérzed haragom súlyát. Takarodjál szemem elől.

PONGRÁCZ. Csak ne volna a bástya oly magas, azonnal hanyat-homlok ugranám le. (*Zúgolódva el.*)

LÁBATLAN. Hálátlan világ! ily példa minden jótéthez elfásítja szívünket.

AMBRUS. Így felháborodva?

LÁBATLAN. Ki ne gyúladna méltán lángra, midőn kénytelen tanúja lenni ily romlottságnak? Ezt az embert Szilágyi nevelte: fogságba esvén, arra kért ne szakaszszam el tőle egyetlen hű cselédjét; s most e nyomorúlt szolga idegen jótevője iránt s el akarja hagyni.

AMBRUS. Hivatalod látom nem kellemes.

LÁBATLAN. Mit jót hozsz?

AMBRUS. Ezen levél felszabadít tisztedtől. (*Levelet ád neki.*)

LÁBATLAN. Tehát Szilágyi szabad! (*Hirtelen olvas és elkomorodik.*) Mit? a kormányzót én titkon megölessem?

AMBRUS. Fel kell áldozni őt az ország egységének, melyet ő zavarni ügyekszik.

LÁBATLAN. Személyesen adá neked a király ezen levelet?

AMBRUS. Az ő parancsolatjára jövök; teljesítsd mentől előbb s én kegyelmét hírdetem.

LÁBATLAN. Szomorú kegyelem, ha ily nemes vér által lehet azt megszerezni! Szilágyi nagy ember! s én titkon ölessem meg őt, ki oly nyílván élt a király s haza javára!

AMBRUS. Ne eszmélj a múlton, a jelen ölében rejtezik a szerencse. Légy kard az erős kezében, vágj a merre fordít s azon egy sújtással magadnak is arass; s engedd számolni azt, ki tégedet használt.

LÁBATLAN. Ily bölcselkedésen nem épűl nyugalmam; belső bíróm más irányt sugal lelkemnek.

AMBRUS. Hűségedre bízta Mátyás király foglyát, ki őt szabad reptében fékezi; ezen tett által érdemítsd magad bizodalmára.

LÁBATLAN. Őt megőrzeni esküdtem csak, s míg Világosvár falai állnak, tisztemnek megfelelek; de hóhérnak nem szegődtem. (*Hirtelen csönget.*) Ha bűntetésre méltó, ítélje meg a törvény s én a vétkest akkor általadom; de sötétben gyilkolni nem fogok. (*A belépő szolgához.*) A porkoláb tüstént jőjjön hozzám. A várnagy és az őrtisztek gyűljenek öszve a piarczon, és leggyorsabb paripámat nyergelje meg a lovász. (*Szolga el.*)

AMBRUS. Mi a szándékod uram?

LÁBATLAN. Egyenest Temesvárra megyek a királyhoz, tőle megérteni a valót.

AMBRUS. Ott hasztalan keresed; a Tisza partjainál mulat.

LÁBATLAN. Ott is föllelem.

AMBRUS. Vidd halála hírét, hogy az udvarnál szívesen fogadtassál.

LÁBATLAN. Tudom, sokan megköszönnék, ha a gyűlöltnek, ki annyiszor keresztűlvága feltételeiken, vesztét hallhatnák: de kétlem, hogy Mátyás, a nagy Hunyadi fia, anyabátyját s pártfogóját, ki neki a koronát megszerzé, így jutalmazza s általa nyert hatalmát oly méltatlan czélra kölcsönözze.

Porkoláb (jő).

PORKOLÁB. Parancsolál.

LÁBATLAN. Rövid időre elhagyom e várat; vigyázz addig, hogy senki a rendelt szolgákon kívűl ne közelítsen a kormányzóhoz. Élteddel adózol, ha távollétem alatt ő nagyságát legkisebb baj érendi.

PORKOLÁB. Bátran indúlhatsz! őt védeni s megőrzeni bízzad szorgalmamra. (*El.*)

AMBRUS. Nem javallom tettedet; vak engedelmesség illik a hív szolgához.

LÁBATLAN. Karom s éltem a királyé; de ily kétes dologban, hol dicsősége forog fenn, tisztább forrást keresek.

AMBRUS. Ha így van, én se késem: visszasietek.

LÁBATLAN. Már engedj meg, de míg útamat eljárom, itt maradsz, nehogy tiszta czélomat a visszás indúlat balra magyarázza.

AMBRUS (*sértékenyen*). Uram! gondold meg —

LÁBATLAN. Csendesedjél, mind ezért én fogok számolni. Bátor hiedelemmel lépek az ifjú hős elébe s a görbedező sereg közt is tűzlelkéhez szólok, mely sokkal nagyobb, mintsem szárnyat fűz-

zön magának bérlett gyilok által. — Nyugodj meg s használd kényedre, a mit házam adhat. (*El.*)

Ambrus (*utána szólván*). Az erőnek fejet hajtok. (*Magában.*) Átkozott kétkedő! minden fáradságunk leperdűl ingatlan szívéről. Ki gondolhatta, hogy hitelt nem ád a királyi írásnak, mely ismerhetetlen vagyon utánozva? (*Gondolkodik.*) A szakács elvágy innen, magam hallám szavait; ő hálátlan tőle sok kitelhetik — étető nedvet hoztam — mi hátráltat? Az esdeklő hitves a király nyakán — próbálni szabad, szintúgy tagadni ha ő nem akarna. — Gara! falúd enyém, s utóbb Mátyás is megköszöni, hogy kiadtunk a kelletlen vezetőn. (*El.*)

Pongrácz szobája a konyha mellett.

Pongrácz (*egyedül, mélyen gondolkodva jö*). Hasztalan! ez úton sem én, se jó uram nem szabadúlhatunk; hiában jár künn az eszem, lekötve a nyelv, mely mindent tehetne.

Tamás (jő).

Tamás. A kapitány titkos rendeléseket tevén, lóra űlt s kivágtatott a kapún.

Pongrácz. Mi benn rekedtünk. Már nem tudom, mint adjunk hírt urunk barátinak, hogy bármely kis sereggel is, bévehetnék a várat. Nemes kapitányunk nem bocsát ki, sőt színlett kedvetlenségemért jól lehordott s utóbb békóval fenyített.

Tamás. Kár! pedig az öreg katonák, kik Hunyadi alatt szolgáltak s urunkat becsűlik, mind részünkre állanának.

Pongrácz. Félek valami új történendőtől, mert mikor a kapitánynál valék, az udvartól épen akkor érkezett egy követ, s ha jól láttam, Gara biztosa.

Tamás. Mentsen isten! akkor nincs messze a halál. Emlékezz Hunyadi Lászlóra! ott is Gara volt a mester. Pongrácz! mint bánhatik így Mátyás urunkkal, holott ez Pesten annyit fáradozott érte?

Pongrácz. Olyan a nagy világ! csak ki alantan áll, annak nincs irígye.

Tamás. Hallgass! valaki lappang a konyhán keresztűl.

Pongrácz. Tetessük magunkat. (*Fentebb hangon.*) Nem! akármit tesznek velem, én itt nem maradok! addig török, rontok mindent, míg maguk űznek el.

Ambrus (jő).

Ambrus. Mindenütt békétlenség! ne félj barátom!

Pongrácz. Nem is félek én uram! nem vagyok én közönséges szakács; engem a sors nagyra alkotott s most itt kell tespednem.

Ambrus. Mint értém, te Szilágyinak hív embere valál?

Pongrácz. Míg az embernek haszna van, addig hív; különben az uram, aki többet ád.

Ambrus. Kár itt raboskodnod! ily ember világba való, én tudnék — (*elhallgat s kétkedöleg tekintget Tamásra.*)

Pongrácz (*titkolódva*). Mit tudsz uram? vagy pajtásomtól tartasz? (*Tamásnak int.*)

TAMÁS (*félre*). Közel maradok. (*El.*)

PONGRÁCZ. Mit parancsolsz? velem meghitten szólhatsz, már én sokon áltestem, még a rossztól sem pirúlok el egy könnyen.

AMBRUS. Semmi rosszat, sőt ha kedved volna hazádnak és királyodnak szolgálni —

PONGRÁCZ. Szívesen! ha különben zsebemnek használ s innen megszabadít.

AMBRUS. Mind szabadság, mind arany leszen béred. (*Erszényt vesz elő.*) Ebből ötven körmöczit mindjárt leolvasok, ha magadra vállalnád.

PONGRÁCZ. S ez mind az enyém? szólj! mutass útat!

AMBRUS. Egy ember él a király terhére, ki csekély bár dicsőségre, de nagy a nép előtt, mert rég óta ismeri; főméltósága miatt nyílván őt elveszteni nehéz, azért csendesen kellene elaltatni. Míg a kapítány oda jár, mi okosan elvégezhetnők.

PONGRÁCZ. S ki az? a dolog könnyű bár, de a következés csiklandós.

AMBRUS. Szilágyi Mihály ez; ő már elaggúlt: az ifjú király mellett se élte, se halála sok lármát nem üt; de neked jutalmas.

PONGRÁCZ. Kicsinylem a fizetést, Szilágyi mégis többet ér ötven aranynál.

AMBRUS. Ötven meg ötven az száz.

PONGRÁCZ. Meg száz az két száz: minthogy ő tevé Mátyást királylyá, annyit csak adhat. Ha tetszik az alkú, csapj kezet.

AMBRUS. Legyen tehát! ha elvégzed —

PONGRÁCZ. Nem úgy uram! a hűségért utóbb fizetnek, a gyilkosnak előre

AMBRUS. Te értesz a dologhoz.

PONGRÁCZ. Ily mester előtt mért tetetném magamat?

AMBRUS. Itt az erszény: itt ezen cseppek, keverd étel közé, elég lesz.

PONGRÁCZ. S mikor gondolnád?

AMBRUS. Ma estve fűszerezd ezzel a vacsorát, azután jer hozzám, egy kötél-lajtorja lesegít a bástyán. (*Félre.*) Jól megy! én magam eltűnök, s a vétek súlya gyilkos díjával e hitetlent éri.

TAMÁS (*hirtelen jő s félre vonja Pongráczot*). A nyugati erdő nyílásain lovagok szállonganak, ha ők Szilágyi emberei lennének —

PONGRÁCZ. Hah! egy gondolat villan fejembe: az idő rövid, a veszedelem nagy, törökök legyenek azok. (*Titkon beszél Tamással.*)

AMBRUS. Min tanakodnak? nem reménylem, hogy azt is a titokba avassa — Pongrácz!

PONGRÁCZ (*Ambrushoz szorong*). Uram! hogy készségemről meggyőződjél, magadon végy példát. (*Megragadják.*) Gyilkos!

AMBRUS. Hah latrok! segítség!

PONGRÁCZ. Egy szót sem! különben szörnyet halsz. A páholyba vele! (*Bevonják a mellékajtón.*)

TAMÁS (*belűl*). Itt várd el urunk itéletét.

PONGRÁCZ (*belűl*). Zárjuk reá az ajtót. (*Kijönek s az ajtót Ambrusra zárják.*) Most barátom! ezen vérajándékot oszd fel biz-

tos katonák közt; én az alatt lármát ütök, hogy a törökök jőnek, s ha majd a zsoldosok kitakarodnak a kűlső bástyákra, kizárom őket. (*Tamás el.*) Szerencse, légy velem! adj hitelt szavamnak, azután űldözhetsz! (*El az ajtón kiáltozva.*) Törökök jőnek! Fel, fel a ki magyar! rajta vitézek! (*Elhangzik zajgása.*)

Tömlöcz.

Szilágyi (egyedűl.)

SZILÁGYI. Az ifjú tűz fentebb erőtől izgatva, kényén szeret csapongani: a hidegebb tapasztalást gúnyolja a kezdő, kit a dicsőség fényalakja előre vonzogat s gondatlan tiporja le a gátot, mely többször védfoka a pártosság dúló habjai közt. Ez készíte lánczdíjt őszűlő koromnak s eloltá a hála s rokonság érzetét. Így ostorozza magát az önkényes tett, ha erejét nem bírhatván visszacsapódik a felhúzott kötél, és szabadon de veszélyes szírtekbe ütközik a védetlen hajó. Így most, kit fegyveres karral magasra vívtam fel, rajtam edzi hatalma legelső fulánkját és ragyogó éltemet köz rabság éjébe sülyeszti. Nem! ez nem Mátyás tette! A szerető szív kész mentegetni kedveltjét, kinek ifjonti habjait a régi kajánság felém zúdítá, s elméje képtelen a gonoszság szövevényein általtörni. Az irígység használta korát s a csalárd hízelkedés, mely dicsőt hazud alacsony ösvényen. Mégis! — e lánczcsörgés felrivasztja a hajlékony szívet. Felhevűlt percznek dölyfeit békén lehet tűrni, sőt többször világot nyújt s frigyet köt a távozó feleknél: de így felejtni fénye szerzőjét, ily sokáig táplálni a bosszú vad lángját — ez egy váltig elfordúlt szívnek tette lehet csak, ez, ez szomorít leginkább. (*Tompa zúgás hallatik.*) Mily zúgás hat e magányba, hol az élet elnémúltan szendereg? (*Távol kiáltás hallik.*) Mi ez? Nevemet hallom hangzani a távolban, vagy csak ébren álmodom régi nagyságomról! Úgy van! Szilágyi neve akkor húnyt már el, midőn ezredei ajkain Mátyást lebegteté. — Lépteket hallok — a vas ajtó zörren — mi történik?

PONGRÁCZ (*néhány katonával a tömlöczajtót betöri s kardot tartván, Szilágyi lábaihoz omol*). Szabadság és Szilágyi a jelszó! Uram! kedves uram! a hálátlanság lánczra fűzött, a hűség széttöri azt. (*Feloldja lánczait.*) Itt e kard, Világosvár neked hódol, védjed azt!

SZILÁGYI. Hol a kapitány? ki mer zendűlést támasztani?

PONGRÁCZ. Mindent megértesz, csak jer híveidhez; látásod ébreszsze szívöket. Ne késsél uram! gyilkos kerűlget, méreg és tőr készen áll vesztedre.

SZILÁGYI (*hevűlten*). Gyilkost mondál? Mátyás! ez nem a te munkád! Gyilkos — ebben ismerem meg a régi fondorlókat, kik vért szíva hazánk sebéből, titkon szórják villámikat s a legszentebb érzeményt vak dűhre forralják! (*Kardját felemelve.*) Éles vas, te villogsz ismét kezemben! új élet sarjad bennem, s e néma tömlöczben is szabadságot érzek. Zúgj halált riadozva a halvány gonoszok felett, hogy a porban rettegjék a megbántottnak felléptét. Ki! ki a szabadba. (*El mindnyájan.*)

Várpiacz. Katonaság rendben áll és városi népség.

Pongrácz Szilágyival jő.

Pongrácz. Így történt uram! A kapitány már előbb elhagyá a várat, a többiek a képzelt törökökre rohantak s tőlünk kizárattak; én indítám a hamis lármát, lovagokat látván a távol erdőszélen. A benmaradtak a vár lakosival együtt téged védelmeznek. Tamás, hív szolgád, őrzi a kapút.

Porkoláb (jő).

Porkoláb. Kegyelmet uram!

Szilágyi. Kötelességedet tevéd.

Egy *Katona* (sietve jő).

Katona. Uram a lovagok, kiket látánk, a király emberei voltak. A kapitány visszatért s bejövetelt kér.

Szilágyi. Nyiss kapút s ereszd be az őrizetet az érdemes kapitánynyal együtt. (*Katona el.*)

Pongrácz. Uram! mit mívelsz?

Szilágyi. Vitézek! engem a király fogságra ítélt, én mint kormányzó s ő felségének legelső szolgája tisztelem parancsát és a törvénynek hódolni tartozom. A bűnös kétsége ragadjon fegyvert, tisztának egyedűl igazság paizsa, mely nekem is meglészen. Köszönöm részvevő hűségteket, de nem fogadhatom el. (*Zúgás a katonák közt.*) Ki lenne az elfajúlt, ki hazai vér által kívánna szabadságot? — Ti hallgattok? s én mint vezértek legyek hitszegő? Nem úgy vitézek! habár a fellázadt vér kard után ég is, a józanabb eszmélet simítsa vissza azt illő korlátba — én fogoly maradok.

Lábatlan több katonákkal fellép, ezek közt *Mátyás* király közkatonai álköntösben.

Lábatlan. Kormányzó uram! irántad való tiszteletem készített alkalmat ily gyors változásra; alig értem le a völgybe, a hiszékeny őrizet kirohan, s te magadat Világosvár urává teszed.

Szilágyi. Megóni akarám magamat a gyilkostól, kit e várban hagyál: éltemet méltóbb halálra ítélvén, hogysem méreg által húnyjon el.

Pongrácz. Elzárva tartom az alattomos incselkedőt, ki aranynyal akart megvesztegetni. Uram tudta nélkűl történt a zendűlés, s ha ez bűn, kevély vagyok reá s nem rettegem a király ítéletét. Balsorsban tűnik ki a szolga hűsége, s mind az a mit neheztelve felőlem hallál. színezés vala, mely jótevőm mentségére czélzott. Most engedd színed elé vezetni foglyomat. (*El.*)

Szilágyi. Kapitány! vedd ismét e kardot, mely csak a szabadnak oldalán ragyoghat: most se markoltam én azt rokon vért ontani. Folytasd tisztedet, védő kezed alatt barátságos éltem; csak arra kérlek, légy a királynál szószóló hív szolgáim iránt, kiket nemes érzés csatolt hozzám. Ti pedig bajtársaim! kiket harczmezőkön tanúltam tisztelni, oltsátok el a pártosság lángjait s azon nemes vért melyet nekem szántatok, szenteljétek a haza

javára. Hunyadi magzatja királytok, ő szebb dicsőségre vezetend benneteket! Én a tömlöczbe megyek. (*El akar menni, akkor Mátyás király levetve köntösét előlép.*)

Mátyás. Jer ezen szívhez! mely nagygyá lenni tőled tanúl most. (*Karjaba omlik.*) Bocsánatot bátyám!

Szilágyi (*tartózkodva*). Király!

Mátyás (*int, a körülállók hátra vonúlnak*). Bocsásd meg öcsédnek, mit a környűlménytől terhelt királynak tennie kellett.

Szilágyi. Dicső atyád győzött minden környűlményen; győztem én is, midőn azok akaratja ellen, kiknek szavára engem tömlöczbe vetettél, királylyá tevélek. Kinőttnek képzelgéd magadat az öreg kezéből s elzáratád őt, hogy álnok csudálóidnak útat nyiss vesztedet eszközleni.

Mátyás (*büszkén*). A jótéttel egyszersmind nehéz terhet is fordítál reám, s nem hálátlanság, hanem az egész alkotmány rende, melyet félszegű vélemény soha nem alapít, intézte tettemet. Megfontolt erővel léptem a mezőre egybefűzni a visszás tagokat s az ifjúnak tiszteletet szerezni. Te, ki hosszú vizsgálaton a kedvező perczet elmulasztád, mint kormányzó elsőbben érzéd hatalmamat, mely nem következetlen fekszik a világ előtt. Te mindenben veszélyt gondolál, hol én sikert láttam; így a királynak szükségtelen s jobbágynak szükséges példa áldozatjává levél; de a hála s tisztelet dönthetetlen álla öcsédnél. Mint tapasztalt vezért, mint hazafit becsűl királyod.

Szilágyi. S tömlöczben felejtve ellenségi tőrének martalékúl hagyá.

Mátyás. S megbűnteti őket. Várkonyhoz bírókat rendelék, azok ítéljék meg ügyünket.

Pongrácz (*Ambrust vezeti elő*). Itt a csábító; itt a méreg, melyet adott.

Ambrus. Felséges uram!

Mátyás. Vigyétek Várkonyba, ott a bírószék előtt vegye bérét társaival. (*Ambrust elvezettetik.*) Te hív szolga! ki megelőzted királyodat urad szabadításában, állj ezentúl nemeseim sorában.

Szilágyi. Bízd reám jutalmokat. Pongrácz! Tamás! ti éltemnek hív sorsosi legyetek ezentúl is barátim!

Mátyás. Bátyám! érzést látok szemedben! nyújts kezet örökös békére. (*Int, Lábatlan el.*)

Szilágyi. Boszút nem ismerek! Még akkor, midőn az alkalomtól elragadtatva lánczczal terhelél, sem szűnt meg irántad szeretetem; sötét házamból is hozzád röpítém áldásimat, hogy atyád nagy lelke hintse reád sugárait. (*Karjába dől.*) Megbocsátok.

Mátyás. Hogy nem felejtélek el, bizonyítsa egy kedves szív, kivel épen Temesvárról szabadításodra indúlék; az ő jelenése erősítse e napnak szép frigyét.

Muzsika zeng. *Margit*, *Lábatlan* s több udvarnokok jőnek.

Margit (*Szilágyi keblére röpül*). Kedves férjem!

Szilágyi. Ennyi örömet egyszerre! Ily drága léleknek kell jőni, hogy a múltnak keserveit egy édes pillantat örök felejtésbe sűlyeszsze.

Mátyás. Szilágyi! kedves bátyánk! vedd ezen kardot királyodtól és védjed ezzel mint fővezér Alsó-Magyarországunkat a török ellen. Neked Lábatlan Gergely! ki bízakodva királyi szívünkben, a gyilkos levélnek hitelt nem adál. a törvény alá esett gonoszok birtoka legyen béred és szálljon ált maradékaidra.

Mindnyájan. Éljen Mátyás király!

(Mátyás Szilágyit és annak hitvesét áltöleli.)

(A kárpit legördül.



MÁTYÁS DEÁK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Kassán, 1830. február 5.)

(1825.)

SZEMÉLYEK.

Upor László, főispán.
Turu Márton, öregbíró.
Örzsi, leánya.
Kántor.
Kisbíró.
Mátyás deák.
Több urak, vadászok és nép.

A dolog történik egy falúban a Bakony szélén.

Szoba.

Turu s *kantor* az asztalnál űlnek; *Örzsi* rakosgat.

TURU. Én mondom kendnek, a mint ez a lúdmellcsont mutatja, száraz telet kapunk: ni! minő veres.

KÁNTOR. De ez a fehér folt, koma, ez havat jelent. Én okos ember vagyok, ritkán csalatkozom. Minap is az erdő szélén rókát láttam s mindjárt mondtam: emberek, fagy lesz! s íme ma, szent Márton napján, szokatlan hideg is van. (*Felkél s Örzsihez megy.*) De mit nekem a hideg! Örzsikém szemeiben megmelegszem. Nos, nem örűlsz, Örzsi? kántorné lészsz! Érted? kántorné.

ÖRZSI (*elvonva magát*). Dehogy mennék én ily csúnya emberhez.

TURU. Örzsi!

ÖRZSI. Édes apám!

TURU. Menj, édes leányom, hozd be a János-kulacsot. (*Örzsi el.*) Az ebédet megettük, aztán én a világ egészségére iszom.

KÁNTOR. S ma se szabad innom a János-kulacsból?

TURU. Már, koma, abból csak magam iszom.

KÁNTOR. Gyöngeség! teljék kedve. De bíró gazda, leányát nekem adja, még a télen elviszem.

TURU. Ha leányom akar, isten neki!

KÁNTOR. Akar? hehehe! A mostani idő és nősző és kántor! hehehe!

TURU. Bizony, koma, én tisztelem becsűlöm kendet; de ha leány volnék, engem úgyse! — kend nem csípne pártámból.

KÁNTOR. De az érdem, koma, az érdem! Hány embert énekeltem már én ki a falúból és hogyan! — E füleimmel hallám minap valakitől mondani, a tárogató semmi sem szavamhoz képest.

TURU. Igaz, kend tudja a módját; de haja őszűlt, s a vén legény a fiatal tüzes leányhoz olyan, mint a letűzött száraz karó a virág mellett. Ha Örzsikém akar, én nem vagyok ellene; ha kosarat kap kend, az is jó — azért nem veszünk öszve.

Örzsi beszalad, a kulacsot az asztalra teszi.

ÖRZSI. Édes apám, két lovas ugrat felénk az országútról.

TURU. Annál jobb, többen leszünk.

ÖRZSI. Oh, ha Matyim volna! Én eleikbe szaladok. (*El.*)

TURU. Azt rebesgetik: a király néhány napig a Bakonyba' fog vadászni. — Bár ezen jönne keresztűl, vagy legalább e környéket látogatná meg, szeretném látni. Bajnok vér, apjára ütött; ha az ellenséget derekasan megszalasztja, aztán a vadakat kergeti. Hej! csak megvolna jobb karom, lenne bíró akárki.

Mátyás deák és *Örzsi* jőnek.

MÁTYÁS (*kiszól az ajtón*). Vezesd lovamat addig az istálóba — de ne kantározd le.

ÖRZSI. Itt az apám.

MÁTYÁS. Jó napot! (*Körülnéz.*) A mint látom, jó tanyára leltem; itt meleg szoba, pecsenye, szép leány és jó bor van.

TURU. És szívesség.

MÁTYÁS. Mint éltek fiaim?

KÁNTOR. Ej ej! fiaim?

TURU. Egészségünk van, dolgunkat megteszszük; különben semmi baj.

MÁTYÁS. Kend a bíró?

TURU. Igen.

KÁNTOR. Én kántor, leghíresebb a tájban.

MÁTYÁS. Tehát híres ember! (*Mosolyogva végig nézi.*) Megengedem.

KÁNTOR. Be hetykén tesz. (*Turuhoz*). Ez valami közönséges ember, nézze kend csak ruháját. (*Mátyáshoz.*) Kit keresünk?

MÁTYÁS. Mely ház leginkább füstölög, oda száll az útas.

KÁNTOR. Hát ingyenélő, ki eszik, iszik, aztán odább áll és a fizetést az istenre bízza. Mit?

MÁTYÁS. Se nem ingyen, se nem drágán, csak a mint illik.

TURU. Mit pattog komám! én mindenkit szívesen látok, ma kivált, nevem napján. Jőjön kegyelmed, egyék, igyék, a mennyit elbír, aztán mondja el kívánságát.

ÖRZSI. Egyik lúdczomb még megmaradt; lásson kend hozzá, míg az a csúnya kántor újra neki nem esik.

MÁTYÁS. Az ebédet köszönöm, már elvégeztem; különös dologban sem járok, csak szeretek tétova beszólni s örűlök, ha megelégedett embereket láthatok. Ez a kis sugár leányka lenézett lovamról s rövid pihenés után ismét megyek.

KÁNTOR. De valami még is kegyelmed?

MÁTYÁS. Igen, igen. Mátyás deáknak hívnak.

KÁNTOR. Mentsen isten! tán csak nem garabonczás deák?

MÁTYÁS. Az épen nem, ámbár, nem tagadom, néha kis fergeteget is csinálok; de most nem jöttem háborús szándékkal. Én a királyt szolgálom, írnokja vagyok.

KÁNTOR (*félre*). Ez most füllent. Örzsi tetszik neki, azért akar valami nagynak látszatni; de mindjárt az elevenire tapintok. (*Turuhoz.*) Koma, vigyázzon kend, azt mondja, deák — engem hajdan egy cseri barát deákúl tanított — mindjárt meglássuk? (*Mátyáshoz.*) Scisne latine, puer?

MÁTYÁS. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.

KÁNTOR. Jó felelet. — Magam sem értem.

MÁTYÁS. Kend fogatlan sárkány, okos, ha nem szól.

KÁNTOR. De bezzeg az ének!

MÁTYÁS. Szent Mihály lovának nincs füle.

TURU. Koma, benn marad.

ÖRZSI. Jobban, jobban, Mátyás deák! beszélje kend az asztal alá.

TURU. Ha kegyelmed a király embere, megmondhatja, mikor jön erre a király?

MÁTYÁS. Még ma keresztűl jön határtokon.

TURU. Mátyás deák, erre a hírre ihatik a János-kulacsból. Örzsi, add ide.

ÖRZSI (*oda nyújtja a kulacsot*). Én töltém meg, magunk termése.

TURU. De öcsém, törűld meg a szádat, ebből a kulacsból nem minden ember iszik ám.

MÁTYÁS. Éljen kend bíró gazda!

TURU. Mit csinálsz? töröm a zúzádat! Hunyadi János éljen!

MÁTYÁS (*illetődve*). Ő már nyugszik.

TURU. Éljen! mondom, neki a sírban is élni kell, míg én élek.

MÁTYÁS (*felbuzdúlva*). Élni fog!

TURU. Most éljen Mátyás király! igyál, mert megszidlak.

MÁTYÁS. Éljen kedves népe javára!

TURU. Most nem bánom, köszönts reám!

MÁTYÁS (*megrázza kezét*). Élj derék ember és veled a hív magyar nép.

TURU. Büszke lehet kegyelmed, mert ebből a kulacsból Hunyadi János fővezérünk is ivott Belgrádnál.

MÁTYÁS. Belgrádnál?

TURU. Én is ott voltam, pedig dicsekedés nélkűl mondva, nem utolsó vitéz. Hallja kegyelmed. Minekutána János apánk a csatát elrendelte, eltikkadva tért őrtüzünkhöz s pihenni leszállt lováról; lecsatoltatván nehéz sisakját, ősz haja az esti szélben lengett, s a tisztelt ősz látása mindnyájunkat, kik ott voltunk, lelkesített. Vitézek, van-e viz? kérdé; én elébe ugrottam, és ezt — ezt a kulacsot tele borral nyújtottam neki. Ő elvette, keveset ivott, s én örömömben majd elpattantam, látván, hogy jól esett neki. Mosolyogva adá vissza ezt a kulacsot s egyik kísérője által néhány ezüst pénzt adatott. Én elszomorodtam; ő mondá kegyesen: ezt emlékezetűl adtam, ne gondold, hogy enyhűlésemet ez által meg akarnám fizetni.

ÖRZSI (*Mátyáshoz*). Kegyelmed szemei égnek! Én is eleget sírtam ám, ha édes apám elbeszélte harczait; kár, hogy azt az öreg Hunyadit nem ismertem — az isten nyugoszsza!

TURU. Más nap csatába mentünk — kegyelmed deák létére tudja, hogy győztünk.

MÁTYÁS (*tűzzel*). Tudom, jó öreg, tudom; még most is lelkesít.

TURU. De én is tudom, mert jobb karom ott maradt — látja kend ezt a csutakot kar helyett? Mikor az ellenséget űldöztük, neki tüzesedtem s három pogánynak rohantam, egyike lepördűlt, a másik eltalált — töröm a zúzáját, látod öcsém.

MÁTYÁS. Vitézséged jele.

TURU. Sok vért vesztve, holt gyanánt feküdtem a téren, Az emlékpénzt elszedték tőlem, de hála istennek! első tekintetem, mikor feleszméltem, a kulacsra szállott. Kigyógyúlván, haza jöttem, még fél kézzel is kaptam egy derék feleséget, s noha meghalt már a jó lélek, de kedves gyermeket hagyott maga után. Most bíró vagyok, van ami kell és vége. Igyék kegyelmed!

ÖRZSI. Úgy van, Mátyás deák; apám az országot őrzötte, én pedig a kulacsot őrzöm.

MÁTYÁS. Szerencsédre váljék! Köszönöm történetét; most csak leányának szerezzen kend derék férjet, én kitartom a menyekzőt.

KÁNTOR. Itt áll a derék férj! Nos Mátyás diák, nem jól választottam-e? Örzsike szép, fiatal s karcsú mint az őz.

MÁTYÁS. És kend szarvas lesz, ha elveszi.

ÖRZSI. Ne higyje kegyelmed, nem leszek én kántorné. (*Elsóhajtja magát.*)

MÁTYÁS. Te fohászkodol? tán más űl a szívedben?

ÖRZSI. Más bizony, Mátyás deák! ah de messze, messze van az innen!

TURU. Szomszédom fia, Balta Matyi! együtt nevelkedtek, s mindig arról álmodoz. Eleget sajnálom, de bíz én máshoz nem is kényszerítem, ámbár szeretném, ha derék vőm felváltana házi gondjaimtól.

MÁTYÁS. Balta Matyi? a fekete seregnél szolgál; ismerem, derék fi.

ÖRZSI. Úgy-e derék! Oh Mátyás deák, ezért meg tudnám kegyelmedet csókolni.

MÁTYÁS. Szívesen elfogadom.

KÁNTOR. Én protestálok! Balta Matyi ma holnap oda vész, s Örzsi reám száll.

ÖRZSI. Soha sem, soha sem.

TURU. Lódobogás az udvaron. Örzsi, nézz ki. (*Örzsi ki akar menni.*)

Upor László (belép).

UPOR. Bíró, nem látta kend —

MÁTYÁS (*hirtelen elébe megy, meghajtván magát*). Bocsánatot, főispán uram, hogy kitértem az útból; itt igen jó szállásra leltem. Tán a király közelít?

UPOR. Parancsolatit várjuk.

MÁTYÁS. A mint hallám, kevéssé itt mulatni fog.

TURU. Nagy uram! tán valami rendelést méltóztatik —

UPOR. Semmit, semmit.

MÁTYÁS. Tüstént nyomában leszek főispán uramnak. (*Titkon valamit mond neki.*)

UPOR (*parancsolóképen*). Soká ne késs, deák! (*El.*)

TURU (*Mátyáshoz*). Kend most orott kap.

MÁTYÁS. A király megbocsátja, ha megtudja, mily társaságban valék.

TURU (*biztosan*). Mátyás deák, kend ismeri a királyt — micsoda ember?

MÁTYÁS. Él hal népéért.

TURU. László bátyját ismertem: igaz vitéz volt; mikor ősz atyja mellett nyargalt, mindig azt gondoltam: az öreg sas most tanítja fiát az ég felé szállani. Hej de szomorkodtam, midőn méltatlan halálát hallám — őt megboszúlni bal kézzel is kiálltam volna; de van igaz isten! Mátyásban fentartá még a bajnok vért. Ez csintalan, fúrt fejű gyermek volt, még a táborban hallottam,

de az alamuszi gyerekből úgy is ritkán válik jó. — No most ne dőzsöljünk többet, siessünk az országútra megnézni a királyt!

MÁTYÁS. Eljösz te is, Örzsi?

ÖRZSI. El bizony. Ej csak ne volna a király olyan nagy úr, megkérném, eresze haza Matyimat.

MÁTYÁS. Én megyek, bíró gazda! köszönöm a jótartást, még látjuk egymást.

TURU. Isten kegyelmeddel Mátyás deák! Ha ismét erre jár, szóljon be kend hozzám.

MÁTYÁS (*magában*). Hol a szívesség, emberség és hazai szeretet lakik, ott érzi a király felséges tisztét és édes lesz terhe, melylyel az erő újúlva nő — ezerek áldása mi szépen hálálja meg nyugtalan óráit. (*Turuhoz.*) Isten kenddel!

ÖRZSI. Ha meglátja kend Matyimat, köszöntse nevemben. (*Mátyás el.*)

TURU. Örzsi, add reám mentémet.

ÖRZSI. Itt édes apám; én is kenddel megyek. (*Ráadja mentéjét.*)

KÁNTOR. A plebános nincs itthon — nekem kellene valamit szólnom. Hm! tán így: Boldog országút — oh szemek — oh szerencse — oh kántor — oh vidék —

TURU. Koma, menjünk! Mit sopánkodik kend?

KÁNTOR. Oh jeles nap, áldást hoz sugárod — Örűlj, örvendezz szív, nem lesz a te károd.

KISBÍRÓ (*sietve jön*). Bíró gazda, szaporán! sok, sok urak jönnek falunkba. (*El.*)

MÁS PARASZT (*fuldosva berohan*). A király! a király! (*El.*)

TURU. Jertek! töröm a zúzáját, de meglepett. (*El Örzsivel.*)

KÁNTOR (*mentében*). Oh boldog falú, oh dicsőség — (*El.*)

Széles falúsi utcza. *Mátyás* király, *Upor*, vadászok; a nép „éljen“ kiáltással mindenfelől kitódúl.

MÁTYÁS (*kíséröihez*). Mily boldogító a nép szeretete, mely tiszta hévvel a hazát bennem átkarolja. Híveim! az igaz érdem nem halandó, ha mindjárt az irígység azt lealázni törekszik is. A legnagyobb elme fellengző szavai nem dicsőíthették inkább elhúnyt atyám emlékezetét, mint egy jámbor szív ártatlan kiömlése, melynek véletlen most tanúja levék.

Turu, Örzsi, kántor (jönnek).

ÖRZSI. Nézze csak apám, ott elűl áll Mátyás deák!

KÁNTOR (*a király előtt álló aranyos mentéjü úr előtt*). Napok napja! nincs itthon a plébános — én — én — oh boldog óra — Alleluja!

UPOR. Itt felséges urunk! (*A kántornak szava eláll.*)

MÁTYÁS. Bíró gazda! Im Mátyás deák mint király megtartja szavát. Nézd meg jól Hunyadi fiát. Én vagyok a csintalan gyermek.

TURU. Nagyságos uram! (*Le akar térdelni.*) Légy kegyelmes — csak úgy kiszökött belőlem — az az ármányos deák — be megjártam!

MÁTYÁS. Légy nyugodt, jó öreg: te nekem rég nem érzett örömet szereztél. Mint ismeretlen vándor kezemet nyújtám, most királyi jobbom nemességre emel. (*Örzsihez, ki kötényével szemét eltakarja.*) És te semmit sem kérsz királyodtól? — Vedd ezt a gyűrűt és képzeld: Balta Matyi küldi; ezzel véle eljegyezlek. (*Örzsi meg akarja kezét csókolni.*) Te is igértél ugyan valamit, de annak teljesítését vitézemre bízom, kit nem sokára hozzád kűldök.

TURU. Uram királyom! ennyi kegyelmet!

MÁTYÁS. Hogy a János-kulacsa ki ne ürűljön, arról én gondoskodom.

KÁNTOR (*félre*). Oh én szegény kántor! az ingyenélő most fejembe kerűl! (*Mátyás elébe térdel.*) Le vagyok sújtva, uram! de nagyságod gyöngesége s az én nagylelkűségem —

TURU. Koma, hiszen visszásan beszél kend!

MÁTYÁS. Megbocsátok, kántor, de máskor légy ura nyelvednek és tanúld meg: hogy a ruha nem teszi az embert. Most fel barátim! a mai történet fűszerezze holnapi mulatságunkat. Jó népem, isten veled!

TURU. János apánk! ez a te méltó fiad!

(*A nép örömkiáltással kíséri a királyt. A kárpit lefordúl.*)



A Betegek.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1826.)

SZEMÉLYEK.

Budházy József.
Gunda, hitvese.
Kistelky Károly.
Forgay, orvos.
Lincsi, fogadós leánya.
Balázs, Rudházy inasa.

A dolog történik egy városi vendégfogadóban.

A játékszín két szoba, egy bezárt közfali ajtóval s két hátúlsóval. A jobbik szobában csüggedt fővel, mélyen elmerűlve, írások s könyvek közt űl *Kistelky*, minduntalan homlokát dörzsöli, felfeltekint és minden mozdúlata nyugtalanságot árúl el. A balban *Lincsi* danol és rakosgat.

Lincsi.

Már most jöhetne az az úr; minden helyen áll.

Forgay (jő).

FORGAY. Maga van itt Lincsi? Nyitva látván e szobát azt gondoltam, hogy már elérkezett az uraság, kinek számára rendelém meg.

LINCSI. Csak én tisztogatok, de van is sikere; nemde szép szobám?

FORGAY. Csínos mint maga. Lincsiben a közmondás valósúl: milyen az asszony, olyan a ház. Csak iparkodjék, Lincsi! s vigyázzon új vendégére: ő gazdag, bőkezű, semmi szolgálatot jutalmatlan nem hágy s nekem jó barátom.

LINCSI. Tán csak nem oly morcz képű, mint ez itt a szomszédban; lelkemre mondom: úgy néz az emberre, mint ha ki akarná nézni a világból; csak nem lesz tán beteg?

FORGAY. Valóban ez is az.

LINCSI. Jaj nekem! ez rossz újság. Én csak fris egészségű vendéget szeretek. (*Kívűl csöndítnek.*) Valaki jő, mindjárt szolgálok. (*El.*)

FORGAY. Meglátom, mily sikere lesz próbámnak. Hasztalan itt minden orvosszer: a léleknek kell ébredni, hogy gyöngeségeit megismérje.

KISTELKY (*egyszerre felugrik s nagy léptekkel fel s alá jár*). Élet! élet! gyönge pókháló, melyet egy porszem, harmatcsepp, langy szellő összedúl; játszi hab, mely tajtékozva part felé hempelyg s ott elenyészik; hiú szivárvány, tele szép színnel, nagy értelemmel, s ha jól megnézzük, könnyeken ragyog; zavaros forrás, mely messze csörög s a szomjúzót megcsalja! Ím! ez a föld! (*tenyerét feltartja*) nagy a lábnak, szűk az elmének: (*reá fúj*) ez az élet, mely szél gyanánt síkamlik el; kérdezd az észt, hová? s olyan, mint a törött szekér, csikorog, de rábízott javadat nem bírja.

FORGAY. Betegem itt, hallom, mozgásban van. Lesz megint mit hallgatni a sorsnak. Valóban nem tudom: melyiket sajnáljam inkább. Ez itt elégedetlen, az élet komorabb oldalain csügg, eleven képzete sötétben szállong; a létben nem lel örömet, a haláltól még is fél. Amaz eddig víg, boldog volt s most, csekély sérelmén lelke elréműlt, mindig halálon tépelődik s örökös félelmében nem hallja az ész vígasztaló szavát.

Kistelky. Élet! s ez volna azon kincs, mely után annyi balgatag sóhajt, melyért annyi s annyit áldozik? Sanyarú kincs! melynek önkényes lemondásától csak a világnak annyi félszeg ítélete, gyanúja tartóztat. Haha! azt gondolnák: hogy szerelem űzött föld alá. Szerelem! te csalfa édes mostohája az életnek! Élelmet adsz néha, szörnyű kamatért — én tudom, én! Mint ég, mint szédeleg fejem, minden csepp vérem agyamba tódúl! ah, ezek a szélütésnek jelei. — Be bágyadt vagyok! (*Leűl.*)

Forgay. De hogy Rudházy még sem érkezik. Lépvést hajtat nyilván, hogy tüdeje ne szenvedjen.

Kistelky (*nyugtalanúl*). Mint forr vérem! így hervad az ember el! s utóbb kóró gyanánt nyúlik fel a pusztán s csak akkor üt megint lármát, ha sok pénzt hagy maga után s bohó testamentomot tesz vagy pompásan temettetik el. Iparkodjál bár, tedd magadévá mind azon tökélyeket, melyek nemesítik az életet, mit nyersz? roncsolt testet; és ha lelki míveltség a test rovására történik, s minden igyekezetnek nyögés a vége, akkor minden tudomány csak bolondnak velejében támada, s a vad, kire büszke sajnálkozással nézünk le, boldogabb nálunknál. — Ördög, pokol! fejem olyan, mint a szélmalom, kereng, elő hátra s oldalt biczeg, fülem cseng, mintha lélekharang kongna üregében, mind rossz jel, nyugodnom kell. (*Pámaszékre fekszik.*)

Lincsi (*Gundát bevezeti*). E' lesz szobája az úrnak.

Forgay. Mit látok! tekintetes asszony, maga van itt?

Gunda. Örűlök, hogy itt találom doctor urat! épen szállására szándékoztam.

Forgay. Férje nem jő még?

Gunda. Még útban van. (*Lincsihez.*) Édes leányom! nekem még egy üres szoba kell, nem lehetne mindjárt felnyitni ezt a szomszédban?

Lincsi. Már azt egy úr elfoglalta, hanem itt balról —

Gunda. Jól van, csak hamar. Hordasd be holmimat, a kocsit tolasd a színbe és senkinek ittlétemről ne szólj, érted? (*Lincsi el.*)

Forgay. Nem értem e titkolódást —

Gunda. Kedves doctor úr, nálunk lévén tudja, mennyi bajom van urammal s meg vallom: hogy az a mély tűnődés, eszmélkedés, borongás, félelem most se szűnt meg s engem inkább nyugtalanít, mint az a kevés vér, melyet tüdejéből vesztett.

Forgay. Én méltán; azért is rendeltem ide, hogy itt a zaj és tárgyak különfélesége izgatván érzékeit s inait, borúltságából ébreszsze lelkét.

Gunda. Hasztalan fáradtam őt felvidítani, minden kérésem, vígasztalásom sikertelen volt.

Forgay. Nekem minden postán írt és panaszkodott, noha minden válaszomban szavamat adám, hogy nincs veszedelem.

Gunda. A halál félelme váltig szorongatja különben erős férfiú szívét.

Forgay. S mit csinál egész nap?

Gunda. Némán űldögél, jár, kel, gondolkodik, kelletlen eszik,

iszik, minden hűs levegőtől írtózik, pióczáztatja magát, fohászkodik, s ez így megy már szinte négy hónap óta. Legnagyobb mulatsága, ha midőn borongó fővel a folyosón sétál, lépteit számlálgatja. Képzelheti doctor úr! mennyi fájdalmamba kerűl mind azt látnom s nem tudhatnom segítni.

Forgay. Édes tekintetes asszony! bízvást nyugodt lehet, én jobbúlását igérem.

Gunda. Ach doctor úr; előbb akármi nehéz nyavalyát, mint ily lelki betegséget!

Forgay. Én különös úton szándékozom eszméletre hozni. Ismeri tekintetes asszony Kistelky urat?

Gunda. Személyesen nem; de tudom, hogy uramnak igen jó barátja.

Forgay. Nem különben az enyém is.

Gunda. Különös víg embernek kell lenni, mert férjemnek küldött irományaival sokszor igen elmulattatott.

Kistelky (*megint felugrik és háborogva járkál*). Nyugalom, üres szó! hiú álma egy szerelmesnek! Míg az élet, vagy lélek, vagy pára, vagy akármi a testben rejtezik, nincs nyugalom. Hej! a sírban — ott! ott!

Forgay. Nem hall tekintetes asszony mellettünk valamit zúgni, nyögni?

Gunda. Úgy rémlett előttem.

Forgay. Ez az a víg ember, Kistelky Károly. Tessék elhinni! ő szinte azon nyavalyával vesződik, mint férje.

Gunda. Félek, ha összejőnek, egyik a másikat még inkább megrontja.

Forgay. Épen nem, sőt én ellenkezőt reménylek: azért is intéztem így a dolgot. Ők szeretik s már rég nem látták egymást; most tele hypochondriával összetalálkoznak, panaszolkodnak, sopánkodnak; de tudom, hogy mindeniknek van annyi esze, hogy a másiknak bolondságát általlássa — a lélek magába tér, hasonlítani kezd s előbb mint sem véljük, kifejlik sötét fátyolából.

Gunda. Adná Isten! én óhajtom leginkább.

Forgay. Kocsi zörög be a kapún, talán jő már.

Gunda. Én tehát nem maradok itt, majd későbben meglepem. Ő erővel otthon akart hagyni, én azonban titkon útra készűltem s kevés vártatva utána indúlván, más úton elkerűltem. Lehetetlen volt őt idegen ápolásra hagynom.

Forgay. Ez felséges gondolat volt; csak tessék elvonúlni, majd tudtára adom én, mikor lepjük meg.

Gunda. Mint férjem barátjának, én is kezére bízom szerencsémet.

Forgay. Úgy tekintem, mint enmagamét. — (*Gunda el.*)

Lincsi (*Balázst bevezetvén*). Ez az uraság szobája.

Forgay. Itt vagytok már, Balázs?

Balázs. Csak magam vagyok, tekintetes uram. Egyik kocsival az uraság előre küldött, hogy mindent rendeljek el, maga is nemsokára itt lesz egyik tisztjével.

FORGAY. Mi jó hír. Balázs? mint van az uraság?

BALÁZS. Szemre tűrhetően, belűl tudja isten mi baja. Már rég szavát se hallottam.

LINCSI. Bajának csak kell lenni, különben nem volna beteg.

BALÁZS. Minap a tón ladikázott s piczint megerőltette magát, tán az orvosok ijesztettek rá; volna csak az én apám fia, tudom nem félne úgy!

LINCSI. Szegény úr! azonban majd meggyógyúl itt.

BALÁZS (*Forgayhoz*). Tekintetes úrban minden reménységünk.

FORGAY. Ne búsulj. Én jót állok egészségéért. Ha addig elérkeznék, míg oda leszek. ugorj hozzám. (*El.*)

LINCSI. Ez derék úri ember, de haragszom rá, mivel a minap megpirított. (*Szívéhez nyúl.*) Itt valami szorongatott. s azt neki megpanaszlottam, azon ő nehezen fog segíteni, mondá, hanem más valaki —

BALÁZS. Ki az a valaki?

LINCSI. Majd bíz én azt megmondom, mikor magam se tudom még.

BALÁZS. Mind hagyján! Csak olyan meleg ne volna; majd elolvadtam az úton.

LINCSI. Nekünk van az ellen orvosságunk, jó friss ital.

BALÁZS. Mindjárt jövök. de előbb beteszem az ablakokat, mert megszidnak a friss levegőért. Jőjön húgocskám! (*El Lincsivel.*)

KISTELKY. Gyermekkoromban azt kérdezték tőlem: mi az, ha leteszik is sír, ha felveszik a sír? Ki gondolta volna, hogy a láncznak e tulajdona reám is illhetik majd? Ha űlök is baj, ha járok is baj, ha lefekszem még nagyobb baj s így a sok bajtól bajlódve se tudok menekedni.

Forgay (jő).

FORGAY. Jó napot barátom! hogy vagyunk?

KISTELKY. Mint kiben az élet és halál bírkózik; én vagyok az űlő, melyen edzik fegyveröket. Édes barátom! a régi nyavalya új szót nem érdemel, új bajaim pedig csak a réginek gyermekei.

FORGAY. Ez a régi panasz s már félig szokás. De különben jól érzed magadat?

KISTELKY. Csudálom! te orvos vagy, szemed is van s még így tudsz kérdezni — ha jól érezném magam, nem lesném az órát, mely vagy egészséget vagy halált fog rám hozni.

FORGAY. Én jobban szeretném, ha te az óralesés helyett a szabadban járnál, sötét képzeletidet pihenni hagynád, vagy kellemes társaságot keresnél.

KISTELKY. Én és társaság! Vagy azt akarnád. hogy szögletbe vonúlva nézzem és sajnáljam a gyöngéket, kik ma vígadnak és messze időkről ábrándoznak s holnap egy szellő képes ledönteni őket?

FORGAY. Keress asszonyi társaságot s ne sűrűsítsd itthon töprenkedve véredet.

KISTELKY. Hol asszony a fő személy, ott az ész kártyaházat rak gyermekasztalnál.

FORGAY. Különben nem voltál asszony gyűlölő.

KISTELKY. Az ifjúság minden hamis pénzből nagy kamatot vár s mellette az igaz tőkepénzt elkölti. Én annyira ismerem az asszonyt, hogy többé nem vakít el; különben gőgös se vagyok azt hihetni, hogy rajtam még a hervadás is kellemes lehetne.

FORGAY. Látd barátim! mindezt a tünődő képzelgés szűli, mely az életre komor színt terít s retteg mégis a haláltól, s ha így tart, élted szebb s gyümölcsözőbb felét hypochondria emészti el.

KISTELKY. Édes barátom! én azt jól tudom, hogy a természet titkos műhelyébe emberi szem nem hathat, s hogy nem minden nyavalya orvosolható: ne tartsd azért nem ismert nyavalyámat képzeltnek. Légy őszinte s megnyugszom, vagy próbálj valamit rajtam, ha a más világba kűldesz is.

FORGAY. Én azért kértelek ide, hogy közelebb legyek hozzád s csüggedt lelkedet valamikép más irányra ébreszszem. Mint barátod azt mondom: bolond vagy s nem érdemled meg az egészséget, melylyel bírsz; mint orvosod azt mondom: vigyázz magadra, mely bajt most magad alkotsz, valóvá lehet s akkor orvosszer nehezen használand, ha az elcsavart természet magát rajtad megboszúlja. Én a sok hosszú recipe helyett, melylyel más magadat s erszényedet fogyasztaná, csak egy jó feleséget ajánlanék, ki mozgásba hozna s időt nem engedne haszontalan eszméletekre.

KISTELKY. Feleség! új bajt a sok régi bajhoz, mérget méreg ellen — kérlek, ne érintsd e pontot.

FORGAY. Jer hát velem sétálni.

KISTELKY. Bágyadt vagyok.

FORGAY. Megjön erőd.

KISTELKY. Fejem ég, szédelg.

FORGAY. Majd elmúlik, csak jer.

KISTELKY. Nem megyek.

FORGAY (*kalapját veszi*). Hát maradj.

KISTELKY (*habozva*). Édes barátom! tán mégis szükséges volna valami szer, ha gondolnád —

FORGAY. Mondtam már, betegséged leginkább magadtól függ s ha az egész patikát beveszed is, rosszabbúl ugyan, de jobban nem lészsz, azért ne kívánd, hogy meggyőződésem ellen cselekedjem. Isten veled. (*El.*)

KISTELKY. Engem vádol, mert ismérete tapasztalása nálam szégyenben hagyja. Oh emberi tudomány! gyűszűbe fér egész tartalmad. Minden csak füst, gőz, mint az élet maga. Minden kor, minden elme azon töri magát, hogy új módot, új forrást találjon, az életet üstökénél fentartani: s ennyi könyv, annyi ezer vélemény következése az: hogy — meg kell halnunk, s ah! ezt is akkor, minekutána örömeink halálát vérző szívvel szemléltük; és így akár csepp, akár pint számra veszed az orvosságot, egy tüszszentés megöl. (*A másik szoba ajtaja nyílik. Rudházy köpenyegbe búrkolva belép, utána Balázs a podgyászszal, Lincsi s több fogadóbeli ember ládákkal.*)

Balázs. E' legalkalmatosabb szoba, tekintetes úr! maga a doctor úr rendelte. (*Rudházy helybenhagyását jelenti, az ablakhoz megy s próbálgatja, ha jól be van-e zárva.*)

Lencsi. Parancsol valamit nagyságod? (*Rudházy nem szól.*) Tán friss italt méltóztatik? *Rudházy irtózását jelenti keze intésével.*)

Balázs (*Lincsihez*). Már több hónapja, hogy langyos vízzel él.

Kistelky. Micsoda zúgás van mellettem? Az volt még hátra, hogy itt háborgassanak.

Balázs. Tekintetes úr! elugorjak doctor urért?

Rudházy (*sietni inti*).

Lincsi. Uzsonnát vagy vacsorát parancsol nagyságod?

Rudházy (*haragosan int, hogy ne kérdezősködjék*).

Balázs (*Lincsihez*). Uram semmit sem eszik — de annál többet eszem én.

Lincsi. Néma ez a kend ura?

Balázs. Nem épen néma, csakhogy nem szokott beszélni. (*El.*)

Lincsi (*félre*). Még ilyen két ember, mint az (*a mellékszobára mutatván*) meg ez, nem fordult meg nálunk. (*Rudházyhoz.*) Ha valamit méltóztatik parancsolni, tessék odakünn a csengetyűt meghúzni. (*El.*)

Rudházy (*köpönyegben fel s alá jár, aztán feltár egy ládát, könyveket és papirost vesz ki, olvas, megint felkel, a tükörhöz megy, fejét csóválja, leül és ír*).

Kistelky. Örömest kimennék' de a hévség mindjárt elgyújt, szemem kettőzik, fejem dagad, szédeleg. Hm, hm, mire jutánk! egykor szerelem, barátság és jó bor után szaladgáltam egész nap is, lábam könnyű volt, mint keblem, s mely örömet ember előtt elrejték, bizonyosan kisóhajtám a szelid holdnak. Boldog idő, vagy bolond idő, mindegy! az életet megízlelni lepke szárnyon repűlsz felénk, s midőn meg akarunk fogni, minnen orrunkat ütjük meg. Most bort nem iszom s veres vagyok, testem izmos s erőm nincs, sokat gondolkodom s mindinkább elbutúlok. Haj, mi lesz ebből? hm, por és pára. Mégis kijárom magamat, (*fogja kalapját*) fáradság után talán lelek nyugalmat. (*Épen mikor Kistelky kimegy, Rudházyhoz Forgay lép be s amaz látható örömmel terjeszti felé kezét.*)

Fogray. Isten hozott barátom! Örűlök, hogy szavamnak engedtél s odahagyád fészkedet. De minek ez a köpönyeg? minek ez a sok kendő a nyakadon e nagy hévségben?

Rudházy (*jelekkel tudatja vele, hogy a levegőtől fél*).

Forgay. Barátom, én a néma játékhoz nem értek — nem tudsz szólni?

Rudházy (*gyönge hangon*). A torok — a tüdő —

Forgay. Hiszen mikor utoljára nálad voltam, mondám: hogy nem vagy s nem is voltál veszélyben. Csak te beszélj.

Rudházy (*mindig gyönge hangon*). Ha lehetne — de mellem fáj! Segíts barátom! adj be, én rendelésidet pontosan megtartom.

Forgay. De mi bajod? nem látom által.

Rudházy (*elővesz nagy csomó írást s Forgaynak adja*). Itt van naplókönyvem, benne híven le találod festve nyavalyámat.

Forgay Haha! egy ország betegségei se tennének többet.

Rudházy (*titkon boszankodva*). Nem tudom mi nevetned való van ebben? te a dolgot igen könnyen veszed, s én azalatt elhalok.

Forgay. Lássuk hát. (*Olvas.*) Főfájás, mely ebéd közben enyhűl, szorongás, görcs a mellben, a torokban viszketegség — nyugtalan éj, álmatlanság, (*az írást átforgatván sebesen*) és a többi. Látom mind egy húron pendűl.

Rudházy. Úgy barátom! s ezek jelenségei a lappangó halálos nyavalyának — segíts ha lehet!

Forgay. Látd! mind e jeleket az örök tünődés és képzelőség szűli. A hevűlt vér, feszűlt velő a fájdalmat valóvá teszik, mikor a félelemtől kábulva elcsüggedsz. Ez mind jó lesz, csak te légy nyugodt és beszélj.

Rudházy. Mi az akarat tehetség nélkűl?

Forgay. Tehetségedet magad tompítád el, ébreszd fel újra. Van-e bizodalmad bennem?

Rudházy. Minő kérdés! ha nem volna, nem indúlnék vakon szavad után.

Forgay. Itt kezem, nem lesz bajod, csak te beszélj; ha énekelsz se bánom, ha mindjárt nehezen esik is eleintén. Hát ezek micsoda könyvek? (*Nézi.*) Haha! Brown, Mesmer, Hahnemann, Hufeland. — Ej, ej, édes barátom! ezek neked olyanok, mint gyermeknek a kés, összezavarják elmédet, de meg nem nyugtatják, s majd úgy jársz, mint az egyszeri ember, ki némely nyavalyában e sor helyett: be kell várni, míg a gyermek felnyitja száját, nyomtatási botlás miatt így olvasta: be kell varrni — s fogta magát és kis leányának összevarta száját.

Rudházy (*elfeledve magát*). Hahaha! ugyan jól járt a ki elvette.

Forgay. Most mennem kell.

Rudházy (*ismét gyönge hangon*). És semmit sem rendelsz?

Forgay. Majd későbben, innen úgy is el kell költöznöd, mert hallom, melletted igen izgága ember lakik, pedig ez igen neked való szoba —

Rudházy (*ismét elfeledve magát*). Izgága ember? Ha ok nélkűl megbánt, bennem is férfira lel.

Forgay. Látod barátom! ily hangot szeretek én. Isten veled. (*El.*)

Rudházy. Ne késsél! — Alig szóltam, már érzi mellem. (*Elmerülve fel s alá jár.*) Szörnyűség! egy víg óra következése mily sajnos! Mikor az evezőt oly vidám kedvel forgatám, nem hittem, hogy éltem ere ott szakadjon. Ilyen az élet! Forgay biztat ugyan, de — de előérzetem mást sugall; csak azért biztat, hogy a szomorú kénytelenséget szelídebb alakban tűntesse előmbe. A halál, mint leghívebb követője az életnek, nem rettent ugyan, de ily korán, ily lassan, ily készűletlen! (*Leül s fejét kezére hajtja.*)

Kistelky (*tüzesen felzárja az ajtót, becsapja s kalapját az asztalra dobja*). Kiállhatatlan bosszúság! A kit csak előtalálok, egészséget hazud rám; mint az időről, mindenik színemről szól, mintha mindig sárgán jelenne meg a halál; hát a ki magát főbe

durrantja, pirosabb lesz minden rózsánál? Mintha fáradt volnék, pedig alig jártam. Látom már, én hiában koplalok, hiában iszom vizet, nyavalyám orvosolhatatlan. Ki parancsol a vérnek, hogy ne gyűljön a főbe? Nem bánom, akármi történik is velem. A barátság kérelmének, a világ kívánságának eleget tettem, el vagyok készűlve, csak az egyet óhajtom: hogy a Volt és Nincs között ne legyen gondolat. (*Komoran leül.*)

Rudházy. Én mint atya, mint férj oly szerencsés valék s ez által földi birtokom még édesebb lőn. Bízvást mondhatom: éltem szakadtával nemcsak az veszt, kit szorosabban köte hozzám a sors, de mások is, kiknek szép feltételeim szárnyat adtak volna. Hány szép szándék búzgott elmémben! hány jótévő czélt alkottam, s mind ezt egy érpattanás megsemmisítse? Úgy járjak, mint a művész, ki sok elmélkedéssel egy égi alakot képzett, mely halhatatlanítsa, s midőn a dúrva kőre húllnak első ütései, összedűl, meghal s a szép idea chaosba tér vissza. E tekintetből sajnálom éltemet, a nélkűl, hogy magamat félénknek tarthatnám. — Mily nehezen lélekzem; a szólás nehéz, nem hiában, a sors örök elnémúlásra készít; szúrás, nyomás a mellben, bús jelenség — felírom, betegségem története az orvosoknak használhat legalább. (*Leül és ír.*)

Kistelky (*ismét felkel*). Hypochondria! te az ész sötét kísértője, te tűnöl fel előttem? Nem! te is csak oly nagy semmi vagy, mint a hűség: név, melyet a lekötött ész a nyelvre tesz, téged a természet nem ismer, veled hát nem lehet bajom. Orvosom annak tartja, de nincs könnyebb, mint valamit állítani, mi az önkénytől függ. Átkozott állapot! dolgaimtól elvontak, hogy fejem derűljön s a munkátlanság legnagyobb betegség. (*Egy szögletben észreveszi tokba zárt hegedűjét.*) Mily újság! mi jutott itt Tamásomnak eszébe, hogy ezt is elhozta? s én most látom csak először? bizonyosan gyöngűlnek szemeim is. (*Felveszi a hegedűt.*) Édes hegedűm! egykor sokat forgottál kezemben, mikor egy szépnek tekintete keresztűlvillant rajtam s én csillagnéző voltam; utóbb a kuczkóban maradál, mint sok arany álom! (*Kiveszi tokjából a hegedűt.*) Tudok-e még! újjaim merevűltek ugyan, de semmi! annál jobb lesz mulatságom. (*Húzza.*)

Rudházy (*félre vetve írásit*). Ejnye micsoda átkozott csikorgás ez? szinte szaggatja fülemet — mindig erősebben húzza, lehetetlen kiállnom. Csak tudnék kiáltani! (*Csönget.*)

Balázs (*jő*).

Balázs. Tessék parancsolni.

Rudházy. Hallod Balázs?

Balázs. Ej be szép, aztán ugyancsak kesergő nóta!

Rudházy. Csikorgó, nem kesergő! (*Koczogtat az ajtón.*) Nem hallja, vagy tán készakarva teszi. Jer Balázs! neked ép tüdőd van, kiálts által, majd megsúgom én, mit?

Balázs. Jól van tekintetes úr. (*A közajtóba áll, Rudházy fülébe súg.*) Kérem uraságodat, itt a szomszédban beteg van — hallja az úr, tessék bennünket kímélni.

Rudházy. Jobban kiálts, tán siket. (*Balázs fülébe súg.*)

Balázs (*jobban kiáltva.*) Hagyjon fel az úr a hegedűvel, beteg van a háznál.

Kistelky. Hát engem illet. (*Szinte az ajtóhoz megy.*) Mi baj?

Balázs. Fülünk fáj. (*Rudházy fülébe súg.*) Tegye félre az úr azt a hegedűt, igen sivít.

Kistelky. Minő parancsolóképen szól — azért se teszem le. (*Általkiált.*) Nekem épen kedvem telik benne most, érti az úr!

Balázs. Mit mondjak tekintetes úr? (*Rudházy súg.*) Nem illik így háborgatni a többi vendégeket, vagy jobban meg kellett volna tanúlni.

Kistelky (*fenn kiált*). Kinek mi köze hozzá? én magamnak eleget tudok! tessék otthon parancsolni. (*Annál tüzesebben hegedűl.*)

Rudházy (*magát elfeledve, félre tolja Balázst és teljes torokkal kiált*). Ez neveletlenség, uram!

Kistelky. Tüzes lánczos! ez belém akar kötni — épen jó kedvemben talál, s mintha ismerős szózat volna. Rajtam senki se paczkázzon. (*Által kiált.*) Nem ártana, ha nyelvét uraságod megzabolázná, különben majd segítek én!

Rudházy (*nevekedő tűzzel*). Ezer mennykő! az ajtónak köszönje az úr. különben majd becsűletre tanítanám! (*Befelé.*) Ez pántolódni akar. pedig mintha ismerős volna.

Balázs. Ne féljen a tekintetes úr! ütlegre kerűl a dolog, itt vagyok én is.

Rudházy. Az úrban nincs nevelés.

Kistelky (*elvetvén hegedűjét*). Ejnye mennydörgő mennykő; az úr még fenyegetni mer? meglátjuk! (*Oly erővel az ajtóra üt, hogy a zár felpattan.*) Tán azt véli — (*meglátja Rudházyt s nagy örömmel felé terjeszti karjait.*) Józsi!

Rudházy (*örömtelve*). Károly! édes kedves barátom! (*Ölelkezés.*)

Balázs. Ej, ej! mi lett a haragból? Így én hát dolgomra mehetek. (*El.*)

Kistelky. Mikor? honnan jöttél? barátom! hogy még nem láttalak! szívemből örűlök, ugyan rég nem láttuk egymást!

Rudházy. Csak az imént jöttem, barátom! valóban nem várt öröm; hahaha! mily különösen találkozunk ismét.

Kistelky. Most hagyjuk nyitva az ajtót.

Rudházy. Helyesen s együtt leszünk mindig. Ej barátom! be sok beszélni valóm van veled.

Kistelky. Furcsa történet! ha fejem egészséges volna, egy kis vígjátékot írnék felőle, bezzeg adna ez tréfát barátinknak! De szólj, mi jó hozott ide téged?

Rudházy (*mindinkább gyöngülő hangon*). Ah barátom! nem hiába történt viszonlátásunk ily különös módon — engem nem a szerencse hozott melléd, hanem talán a sors végső kedvezése, tán utószor látjuk egymást.

Kistelky. Hogy hogy? hiszen csak nem akarsz tán meghalni?

Rudházy (*még gyöngébben*). Én bizony oda vagyok, Károly.

Vége az erős alkotásnak, a harsogó szózatnak, melylyel hajdan egymást vígságra hívtuk; mellem, tüdőm oda van; nem hallod, mily gyönge szavam, alig tudok beszélni.

Kistelky. Azt nem találom! előbb ugyan derekasan lármáztál.

Rudházy. Haragból! de érzem is, alig lélekzem; már négy hónap óta sinylődöm így, nincs is reménységem, hogy kivergődhessem a tüdősorvadásból!

Kistelky. Hm, hm! képedre nézve alig lehetséges.

Rudházy. Csak jól, jól nézz meg, minő sápadt, minő rossz színben vagyok.

Kistelky. Mint mikor a halál kijő a korcsmából — hiszen te piros pozsgás vagy.

Rudházy. Te csak most is szeretsz még enyelegni, meglásd a jövő ősz eltemet.

Kistelky (*félre*). Ez valóságos hypochondria! szegény!

Rudházy. Forgay vígasztal ugyan —

Kistelky. Mit hallok? Hát Forgay a te gyógyászod is?

Rudházy. Igen, ő rendelt ide, hogy közelebb legyen hozzám, mert hivatala nem engedi meg többszöri távozását. Ő mindent elkövet, egészséget ígér; de félek, hogy a természet nem segíti többé búzgalmát.

Kistelky (*félre*). Valóban, szinte félre beszél! (*Rudházyhoz.*) De hogy Forgay nekem nem szólt, pedig engem is ő gyógyít.

Rudházy. Téged? hát te is beteg vagy? valóban ezt mondanod kell: különben nem is hiszi senki.

Kistelky. Oh barátom! ha igaz, hogy a lélek a főben lakik, akkor az enyém nem soká marad ott, mindig kifelé tör s egyszerre hűlten hagy. Már néhány hónap óta fejem megromlott s testi lelki tehetségem az által hiányt szenved; csodálom, hogy azt első pillantatra észre nem vetted.

Rudházy (*félre*). Ezt hypochondria kínozza. Be sajnálom szegényt! (*Kistelkyhez.*) Mit mond orvosod?

Kistelky. Puszta vígasztalás nem igen hat rám.

Rudházy. Puszta vígasztalás? hiszen Forgay ügyes orvos, azon felűl barátod.

Kistelky. Mivel barátom, azért folyamodtam hozzá, orvostudományát se vonom kétségbe. De foltozgasd bármi ügyesen a romladozó házat: ha rossz alapja, összedűl mégis. Mi engem illet, én nem a halált rettegem, hanem sok czerimóniáit.

Rudházy (*félre*). Szegénynek esze is tévedez! (*Kistelkyhez.*) Ah te még szerencsés vagy! a képzelet nem mindig valóság; de én, ki tudom, hogy lassú halál sorsom, én, kinek híveim csendes könnyeiben úntalan látnom kell a bús következést, én vagyok méltó szánakodásra! A te véred elevenen szökel, forr; az enyém alig ballag, nézzük pulsusainkat! (*Félre.*) Tán nyugadtabb lesz, látván, hogy én sokkal betegebb vagyok. (*Kistelky pulsusát tapogatja.*) Haha! semmi baj! véred teljesen ugyan, de rendesen lüktet.

Kistelky. Nem értesz hozzá, add ide kezedet! — Ilyen a

jó pulsus; egy, kettő, három. Így lüktet az egészséges vér. Boldog ember! tőled a nyavalya oly messze jár, mint tőlem az egészség.

RUDHÁZY. Hahaha! bocsáss meg, de kaczagnom kell.

KISTELKY. S miért?

RUDHÁZY. Hogy erőnek erejével beteg akarsz lenni.

KISTELKY. Hahaha! lásd, mely örömest tolja az ember másra saját gyöngeségeit; de hagyjuk ezt. Te azóta megházasodtál; mond el barátom őszintén, meg vagy-é elégedve?

RUDHÁZY. Oh barátom! nem képzelheted boldogságom. Nekem hitvesűl egy áldott jó teremtés jutott, ki bennem él s én ő benne, ki nyájas szeretettel szépíti napjaimat s minden kívánatit, örömeit enyéimben leli. (*Mindig tüzesebben.*) Egy fiacskám is van, szép, vídám, eleven, szóval: kis angyal.

KISTELKY. Azért a legkisebb felleg, mely egedre szállt, tikkadásig ijesztett el. Nekem is volt azóta egy mátkám, meg egy macskám is, egyik elpártolt, a másik elszökött. Tégy különbséget. Most magam állok, mint a lesűlyedt hajón a meztelen árbócz.

RUDHÁZY. Hát innen az epedés! az agglegénység űl nyílván fejedben.

KISTELKY. Csalatkozol, ha nyavalyám okát az elveszet mátkában keresed. A vérben s a bal természetben fekszik az, mint nálad a félelemben. Nem tagadom: eleinte fájt; de elgondolván az asszonyok hibás alkotását, hamar megnyugodtam.

RUDHÁZY. Mátkád derék leány, szeretett s szeret még most is, feleségem jól ismeri.

KISTELKY. Elhiszem, férjnek szeretett volna engem s mást házi barátnak; de látván, hogy nem azok sorába tartozom, kik bárányi türelemmel szögletbe lapúlnak s bár viszkessen orrok, mégis mindent igazolnak —

RUDHÁZY (*szavába esöleg*). Elhagyott, mivel kínzó szeszélyeidet s határtalan féltékenységedet nem tűrheté. Most is siratja nyugalmát.

KISTELKY (*titkos öröm s elfogódás közt*). Nyugalmát? siratja?

RUDHÁZY. Igen, igen! s annak jeléűl már több kérőnek kosarat adott; rég megírtam volna, ha keserves betegségem —

KISTELKY. Eh, leányról itt a szó, nem betegségről.

LINCSI (*Kistelky ajtaján koczogva*). Tekintetes úr!

KISTELKY. Jő valaki. (*Lincsi belép.*) Ah Lincsi! mit akar kis lelkem?

LINCSI. Az öreg Tamás egy kevéssé víg.

KISTELKY. Azaz, felhörpentett?

LINCSI. Szolgálok helyette, ha valami tetszik.

KISTELKY. Tetszik bizony — akár egy csók is.

LINCSI. Megártana a tekintetes úrnak, hiszen beteg.

KISTELKY. Voltam, Lincsi! voltam; de már jobbúlok.

RUDHÁZY (*félre*). Valóságos hypochondria! hol bús, hol csókolni akar.

KISTELKY. Ha csókot nem adsz, hozz bort, azt is pedig jót!

LINCSI (*félre*). Minő változás! alig hiszek szememnek. (*Főcsóválva el.*)

Rudházy. Károly! mit mívelsz, talán csak nem iszol bort?

Kistelky. Iszom bíz én, ha gyógyász barátom képe egy réffel hosszabb lesz is. Ráúntam már a sok vízre.

Rudházy. Hahaha! ez ám a betegség!

Kistelky. Azért mégis beteg vagyok! de már nem gondolok vele, legalább vígadva költözöm el. (*Habozva.*) Barátom! hát feleséged csakugyan ismeri mátkámat s azt mondja még most is szeret?

Lincsi (jő).

Lincsi. Itt a bor!

Kistelky. Legyen hébém, Lincsi! s ha a redős Aesculap fejét rázza is, mosolyogjon szemébe s kérdezze: mi a szerelem? majd visszapislog ő. (*Lincsi bort tölt neki s kimegy.*) Éljen a barátság és szerelem! (*Iszik, Rudházy magában nevet.*) Téged nem kinállak mert félénk vagy.

Rudházy. Mentsen Isten! ez adná meg a végcsapást.

Kistelky. Örülök édes barátom, hogy látlak s boldog vagy. Szólj, mit alkottál azóta, hogy nem láttuk egymást?

Rudházy. Oh te most házamra sem ismernél, kertem tágúlt, szépült, könyvtáram szaporodott; de mind ez csak kezdet még, esztendőre ismét építek.

Kistelky. S feleséged híven osztakozik dolgaidban?

Rudházy. Minden szorgalmat és gondot édes éleménnyé varázsol s jótévő tündér gyanánt bájlepelt von mindenre. (*Mindig hevültebben.*) És fiam! ha nagy kék szeméből felém mosolyog, majd kipattan keblem az örömtől; barátom! abból egy derék lelkes magyart nevelünk. (*Lincsi Balázssal Kistelky szobájába lép.*)

Lincsi (*Balázshoz*). Mikor mondom, bort isznak.

Balázs. Az én uram is? lehetetlen!

Rudházy. Mondom neked, házasság nélkűl az élet semmit sem ér. Mikor egybe űlünk, atyám, én és Gunda szép szőke fiát ringatva ölében, s az örömszikra egy szemből a másikba lövel s előttünk a nemes bor csillog — hajh barátom! ily pillantat századot ér; (*poharat fog*) szent örömmel lehet akkor zengeni: addig élem világom, míg virít ifjúságom! (*Inni akar.*)

Balázs (*hozzá szökik*). Tekintetes úr, az Istenért! a torok, a tüdő — (*e pillantatban Forgay és Gunda a hátúlsó ajtón belépnek.*)

Forgay. Helyesen barátom! én is iszom egészségedért. (*Rudházy meglepetve egyikről a másikra néz s Gunda karjába hajol.*)

Gunda. Vége minden búnak. Jobbúlva látlak.

Kistelky (*félre*). Ugyan megjártuk a betegséggel. (*Titkon Rudházyhoz.*) Már most ha törik, ha szakad, egészségesek legyünk.

Forgay. Gyógyulástokkal mesterségem ugyan nem igen kérkedhetik, de ha még egyszer panaszkodtok megkínozlak benneteket.

Rudházy (*félre vonván Forgayt*). Megfelejtkeztem, nem fog-e ez ártani?

Forgay. Egyél, igyál, a mi csak tetszik. Ne félj, hogy egy csepp vér vagy rekedtség halálos.

RUDHÁZY (*Kistelkyt Gundának bemutatja*). Kistelky úr, jó barátom. Rég kívántad ismerni, most előtted áll.

KISTELKY. Tessék róla kegyesen ítélni. ő csak gyógyúlófélben teszi hódolását.

GUNDA. E találkozás annál kedvesebb, mennél szebb jövendő nyílik általa; reménylem, hogy a komor képzelgést vidámabb élet váltja fel ezentúl.

RUDHÁZY. Ha elszánt akaratom győzhet, ily betegség többé ne háborítsa nyugalmad.

KISTELKY. Édes tekintetes asszony! van oly kora a férfinak, melyben az ész bizonyos szökéseket tesz s néha akkor sincs otthon, mikor a háznál szükség van reá. Íme itt áll két eleven példa.

RUDHÁZY. Szólj kedvesem! minek köszönjem e nem várt jelenést?

GUNDA. A szeretetnek; (*Kistelkyre czélozva*) s még egy szívet ismérek, mely nagy részvéttel fogja hallani e történetet.

KISTELKY. Ha így van, magam sietek elébe s reménylem, hogy beteges tévedéseiért a meggyógyúlt bocsánatot fog nyerni.

BALÁZS. Lincsi! mit mond erre?

LINCSI. Ha mi így betegeskednénk, aligha más móddal nem gyógyítnának bennünket.

GUNDA. Kedves Forgay úr! mind ezt barátságának köszönjük.

FORGAY. Enyém is a nyereség, mert ily beteg mellett az orvos legtöbbet szenved, azért mint gyógyász elnémúlok, de mint barát könnyűlt szívvel köztetek maradok.

RUDHÁZY. Köztetek, barátim! derűlni érzem lelkemet. Jertek házamhoz, ott ünnepeljük jobbúlásunkat.

FORGAY. Megyek.

KISTELKY. Én is; s a múltat tekintsük úgy, mint vígjátékot a szomorú életből.

(*A kárpit lefordúl*).



A Vígjáték.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(Először adatott Ungvártt, 1830. június 13.)

(1826.)

SZEMÉLYEK.

Udvardy Miklós, gazdag földesúr.
Elek) gyermekei
Klára)
Váry Klára kisasszony, Udvardy szomszédja.
Váry Lajos, kapitány) Váry Klára bátyjának
Póli) gyermekei.
Egy huszár.
Tamás, Udvardy inasa.

A dolog történik egy mezővárosban.

Szoba Udvardy házában, közép és mellékajtóval.

Elek (egyedűl).

ELEK (*az asztalnál űl s ír; egyszerre nagy örömmel felugrik.*) Punctum! kész a vígjáték. Csak hogy a szerelemvalláson becsűletesen által estem. A szerelem maga sok gondot ád; de írni felőle valóban még többet, kivált ha kezünk lángjaitól reszket s ezer szótagot kell összehangoztatni, midőn az a hatalmas *igen* és *nem* intézi sorsunkat. (*Írását veszi.*) Lássuk még egyszer, az öröm jól van-e kifejtve játékom végén? Itt fellengző kiömlés, azután váratlan elnémúlás igen szívreható. (*Declamál.*)

Oh, te boldog óra, éltem szép jutalma!
A csendes hűségnek most kél diadalma,
Enyém a szeretett, atyám áldásával,
S az ég leszáll hozzám minden malasztjával!

(*Nagy páthossal.*)

Klára! Klára enyém! hagyj élni, öröm, még,
E bús szívnek sok ily váratlan üdvösség.

Klára (sietve jő a jobb mellékszobából).

KLÁRA. Mi bajod édes bátyám?

ELEK. Nem téged hívtalak édes húgom! s bár jelenléted mindenkor kedves, de most —

KLÁRA. Édes bátyám! te nagy lármával ábrándozol. Mi történt? szinte égnek szemeid.

ELEK. Minő kívánesi vagy!

KLÁRA. Részvevő, akarád mondani. Édes bátyám! nehány nap óta már alig ismerlek; magaddal beszélsz, mind úntalan nevemet kiáltozod, s ha jövök, elkűldesz, szemeidet meresztgeted, homlokodat dörzsölöd, mint ha új Minervát akarnál világra hozni.

ELEK. Nem titkolom tovább: tudod, én Pólit szeretem, szerencsés is lehetnék vele; ő szelíd, érzékeny, takarékos, elmés, nyílt eszű, minden jónak kútfeje, minden szépség foglalatja, szóval: valóságos angyal! Ah! miért szegény a nyelv őt méltókép festeni!

KLÁRA. Ezt nem találom; de mondd meg: ha úgy szereted Pólit, miért kerűlöd? miért háborít jelenléte?

ELEK. Elég küzdésbe telt, de már vége. Tudod, édes húgom! ő szeret olvasni s édes andalgással kíséri a költő érzetét, mely kiemelve e szűk valóságból szebb világokban repes — én is szeretem a költést s most —

KLÁRA. Szerencsétlen! tán csak nem nyúlsz ismét lanthoz?

ELEK. Valóban, ismét kedvem pattant; de koránt se dicsőség vágyásból.

KLÁRA. Így szól mindenik s titkon még is oszlopról álmadozik

ELEK. Boldog leszek, ha költeményem néhány szívre hat. Én vígjátékot írtam.

KLÁRA. Mihelyt nem halál, már én szeretem.

ELEK (*fontosan*). Édes húgom! e játéknak nagy czélja van; neked is lesz dolgod, sőt reád különösen számolok.

KLÁRA. Szívesen szolgálok; de azt kikérem, öreggé ne tégy.

ELEK. Szép, fiatal és szerelmes lészsz.

KLÁRA (*félre*). Ah! ezt eltalálta. (*Elekhez.*) Hát te sphaerák fia?

ELEK. Képzelheted! a költő szerelem nélkűl olyan, mint a kert virág nélkűl, kép színek nélkűl, szem könny nélkűl, test lélek nélkűl, nap —

KLÁRA (*szavába esik*). Elég, elég, értelek már!

Váry Klára (jő).

V. KLÁRA. Jó reggelt kedves szomszédim! bocsánatot, hogy alkalmatlankodom. Mit álmodtunk gyermekek?

ELEK (*félre*). Jégcsepp a melegre. (*Váry Klárához.*) Tessék helyet fogni.

V. KLÁRA. Köszönöm édes úr! templomba sietek; ah! az embernek annyi van leimádkozni valója — a sok bosszúság! Ah gyermekek! minő szél fúj ott künn, de olyan szél fúj, hogy az ember nem tudja mihez kapkodjék. Alig léptem ki a kapún, szemembe csap a szél s kalapom megbomlott. Egy tükröt, édes húgom! Ez a rossz világ mindjárt megszólja a szegény szűzet, ha valamie rendetlen áll. (*Klára tükröt hoz.*) És azok a férfiak! (*Tükör előtt egyengeti magát.*) Igy! Istenem! mint kell vesződni az embernek szemével. Tán jól lesz már, nézz körűl kis húgom!

KLÁRA. Minden a legjobb rendben.

V. KLÁRA. Köszönöm kis druszám! most megyek.

ELEK (*félre*). Hála isten!

V. KLÁRA (*visszafordúl*). Igaz, gyermekek! nálunk öröm lesz, kapitány öcsémet várjuk: de titok ám, köztünk maradjon. Az ám az ember! a kereszt mellén s a keresztvágás képén úgy illik neki, de úgy illik, mint ha az a kis csintalan pogány isten vágta volna kellemlakásúl magának. Most megyek. (*Imét vissza fordúl.*) Kis húgom! vigyázz szívedre, ha már nem késő; haha! a vitéz emberek igen rettentők, mindjárt ostromolnak. Bocsánatot rövid udvarlásomért, de mennem kell.

ELEK (*titkon húgához*). Majd én kísérem ki, mert ti nem tudtok megválni. (*Elkíséri V. Klárát.*)

KLÁRA (*egyedűl*). Az ostrom hagyján, ha jó a védelem: de már esztendeje, hogy fogva vagyok s még örűlnöm kell az ellenségnek. Valóban, e hírre mint égnek arczaim, szinte érzem pirosodni; pedig a félelem színe halavány, azért nem igaz, hogy a vitézek oly igen rettegők. (*Gondolatba merűl.*)

ELEK (*jő*). Klára, hallgasd tovább! — miről gondolkodol?

KLÁRA (*habozva*). Én — csak — tudod — mikor — azért —

ELEK. Édes húgom! ha ily szakadozva mondod dialogomat, ugyan megjárjuk. Vagy úgy! most jut eszembe. A kapitány haha! ez űl a nyelven. Örűlök, jer fogjunk kezet, két testvér két testvért

szeret, annál szorosabb frigyünk. Rég nem láttam Lajost; taval, hogy itthon volt, épen a jószágon valék; hallom rútúl megvagdalták.

Klára. Nem — nem rútúl!

Elek. Igaz, annak minden jól áll.

Klára. Édes kedves bátyám!

Elek. Ne búsulj kis húgom! vígjátékom rajtam is segítsen. Most halld szándékomat. Minek előtte atyánk jószágaiba utazott, többi közt velem házasságról is szólt s nyilván hagyá sejtenem, hogy részemre már egy leányt el is jegyzett. Én tisztelem gondoskodását, de Póli nélkűl nem nyughatom meg benne. Azért, hogy minden kedvetlenséget elmellőzzek s ezuttal Pólinak nem közönséges úton vallhassam meg szerelmemet, e tartalmú vígjátékot írtam: egy atya elkűldi fiát jó barátja leányához házasodni.

Klára. A fiú te vagy?

Elek. Igen.

Klára. A leány Póli?

Elek. Nem: a leány te vagy, mert nem tudom szeretni.

Klára. Mily testvéri őszinteség!

Elek. A játékban, az természetes.

Klára. Legyen bocsánat, csak tovább.

Elek. Az ifjú már előbb egy leányba szeretett, ki többször atyjánál megfordúl, s ezt most váratlan a neki szánt hölgynél ismét fölleli, szíve újabb lángra kél, bár a körűlményektől tartván magával küzdve, rejtegeti érzetét.

Klára. Hát ez a titkon szeretett Póli?

Elek. Örökös kérdező, ki lehetne más? de játékomban a te neveddel lép fel, részszerint neked tiszteletűl, részszerint, hogy az első jelenésnél mindjárt ne árúltassék el czélom. Neked pedig Lidi nevet adtam —

Klára. De csak nem hagytál minden imádó nélkűl?

Elek. Sőt inkább. Lidi atyjának házába jár egy tüzes kapitány, kitől az ifjú, azaz én, félti Klárát, viszont a kapitány félti Lidit elannyira, hogy rövid villongás után kettős viadalra hívják egymást. Az ifjú monologista; mennél inkább érdekli valami, annál hevesebben önti ki titkait; ez történik itt is, mert a viadal előtt oly tüzes monológot tart, oly szívhatólag festi indúlatját, oly keservesen késztűl a halálra, dogy Lidi atyja, ki a mellékszobában mindent hall, kérdőre veszi s nemcsak a viadaltól, hanem leányától is felmenti. Így fejlik ki az egyszerű csomó, hogy a kapitány nem Klárát, hanem Lidit szereti, azaz téged.

Klára. Ezt igen jól cselekvéd, már én nagy költőnek tartalak.

Elek. Az ifjúnak mindenről tudósítatott atyja személyesen eljő, fia hű szerelmén megindúl és áldását adja.

Klára. A kárpit lefordúl s a nézők hibáinkkal mulatoznak.

Elek. Nem még! a vége most jő. Mihelyt Póli előtt megnyítam, vele együtt atyámhoz járulok s áldását kérem s ha előérzetem s Póli szemei meg nem csaltak, játékom édes valóvá leszen. Ha tetszik, Lajossal te is így tehetsz. Atyánk, levele szerint

Miklós napra jő meg, még oda három hét, addig tanúlunk, próbálunk —

KLÁRA. De a játszó személyek?

ELEK. A fiú én vagyok, Klára, Lidi van; kapitányt s neked atyát szereztem, csak nekem kell még atyát keresnem, az legkevesebb. Édes húgom! te csak Pólit bírd játékra; de ne mondd okát, én pedig írnokhoz megyek, darabomat letisztáztatom s a rollokat kiíratom. (*Írását összeszedi.*) Csak ügyesen kis húgom! érted? *(El.)*

KLÁRA (*egyedül*). Értse valaki a férfiakat? Bátyám fút, lót, éjjelez, verseket ír, eszét töri, vesződik, hogy ezer bajjal érje azt el, a mit egy szóval elvégezhetne, s mind ezt csak azon gőg szűli, hogy szíve dolgában is más halandóktól kiváljon. Én nem rontom örömét; de vitézem ezt máskép cselekvé: morcz képpel szemembe villantá szemeit s a kérdés közt: szeretsz-e kis leány? úgy megszorított, hogy ijedtemben *igent* kiáltók, s az óta mindig az igennél maradt.

Póli (jön).

PÓLI. Édes Klárikám! én akartam első lenni —

KLÁRA (*hirtelen*). Itt van már? eljött?

PÓLI. Ki jött el?

KLÁRA. Lajos! Lajos!

PÓLI. Hát tudod már?

KLÁRA. A nénike besúgta.

PÓLI. Nem hiába, mert titok volt. Ha már tudod, megmondom. Azt írta: hogy haza siet s téged elvisz magával.

KLÁRA. Lássa az ember, minő katonásan üzenget, mintha már akaratom se volna. De nálunk is nagy az újság, s ha te nem segítesz, felfordúl a világ.

PÓLI. Mit tehetnék én?

KLÁRA. Neked játszanod és szeretned kell, most többet nem mondhatok.

PÓLI. Nem értelek.

KLÁRA. Bátyám vígjátékot írt, ezt atyám hazajövetelekor adjuk. Te lészsz a főszemély, aztán jövök én, aztán még valaki, aztán még valaki, aztán még kettő.

PÓLI. Te enyelegsz! annyi főszemély egyszerre.

KLÁRA. Pedig úgy van, s mint bátyám biztosa kérlek, ne tagadd meg tőlünk magadat. Idegen néző nem lesz, a játszók is mind jó ismerősek.

PÓLI. Nem tudom, mily ötlésnek köszönjem e tréfát.

KLÁRA. A régi tűz forr most ki, a némák megszólamlanak, lesütött szemek fölemelkednek s a valóság költéssé lesz, hogy a költés valóvá lehessen. Én nem mondom, hogy Elek nem szeret; de kit? azt találd el magad.

PÓLI (*zavarodtan*). Volt idő, hogy én is szerelemről álmadoztam; de Elekben tiszteletnél egyebet irántam nem látok, melyet tán nem is foghat el tőlem, sőt előbbi forró figyelme naponként mindinkább hideg udvariassággá fagy.

KLÁRA. Édes Pólim! a legjobb férfiba is szorúlt valami különködés; egyik majd kiparancsolja szívét az embernek, a másik be akarja magát énekelni. Te csak játszszál, a vígjáték megtanít mindenre. (*Postasíp hallatik.*) Halld! ez ís tán beteg szív s bújában sípoltat. Jer, nézzünk ki! (*Az ablakhoz megy.*) Póli! Póli! kócsagtoll!

PÓLI (*az ablakhoz szalad*). Lajos! Lajos! most haza sietek —

KLÁRA (*habozva*). Menj haza — maradj itt — játszol-e?

PÓLI. Kedves barátném! te szerencsés vagy, te játszol és nyerni fogsz; én tán játszom a nélkűl hogy játszanám. (*Megöleli s el.*)

KLÁRA (*egyedűl áll nyugtalanúl az ablaknál s ki-kihajol, egyszerre visszaszökik*). Azért sem! nem illik így örűlni leánynak; de kandikálni még is szabad. (*Az ablakhoz lappang s félig kidugja fejét.*) — Erre néz — Jaj nekem, meglátott — int —szép szeme van — jó, akarám mondani — már a házban van. — Ah minő meglepetés! (*Szívéhez nyúl.*) Mint dobog itt, mint verdes, hát majd későbben mit csinál még!

Elek (boszankodva jő s írását az asztalra csapja).

ELEK. Átkozott történet!

KLÁRA (*felrettenve feléje fordúl*). Te vagy, Elek? minő zajjal jársz, szinte felrettentél.

ELEK. Te pedig kiállhatatlan csenddel veszteglesz itt, midőn mozganod kellene.

KLÁRA. Hiszen csupa mozgás miatt alig tudok mozogni.

ELEK. Ki ne boszankodjék? midőn az első lépés már visszásan megy; gondold el: a hátúlsó kapúnál épen most találkozám egyik barátommal, kinek darabomban atyám rollját szántam, ide akart jőni búcsúzni, holnap elútazik; aztán annyi a firkáló, s ha szükség van rájok, egy sincs otthon.

KLÁRA. Édes bátyám! ha az öreg úr még sokáig elmarad, tudom, nálunk se lesz senki is itthon.

ELEK. Téged is már Pólinál véltelek.

KLÁRA. Most ment haza, mert Lajos megérkezett.

ELEK. Helyesen! tehát Lajosnak kell játszani az elútazott helyett — s Póli mit mondott?

KLÁRA. Azt mondá: hogy játszik s még se játszik, azzal megölelt s ment; és mivel te oly kedvetlen vagy, én is példáját követem. (*El.*)

ELEK (*egyedűl*). Ez annyi, hogy akar. Ez hát rendben volna már; de előre látom, mennyi bajom lesz a játszókkal s magammal is, hogy ne árúljam el magamat, midőn a kedvessel oly édes beszédbe olvadok. Eh! kiállom én a tűzet. A mi darabomat illeti, én készen vagyok, nagyobb részét már kívűl is tudom; mindjárt is próbálom az első monológot. (*Játszó helyhezetbe teszi magát.*) Állásom mély eszméletű embert mutat, teszem így — (*szaval*).

Mint sötét felhőkből kitűn a nap fénye,
Láttán úgy ébredez szívem érzeménye;
Nincs erő, nincs küzdés, mely képét olthatja,
Életembe forrot lelkem indulatja.

(*Váry Klára* jő).

Lángomat ellenzi bár atyám szándéka.
Más leányhoz késztet sorsom vad játéka —

V. Klára (*magában*). Leányról szól — kíváncsi vagyok tudni, kit ért?

Elek (*declamál*).

Ah de hű szerelmem egyedűl érte ég.
Klárán kivűl nincsen e földön üdvesség.

V. Klára (*magában*). Klára! — micsoda Klára? édes istenem! tán csak nem szerelmes saját húgába?

Elek (*declamál*).

Atyám majd naponként látta kedvesemet,
Máshoz akar még is lekötni engemet.

V. Klára (*magában*). Minő zavarba hoz; kit látott atyja mindennap?

Elek (*declamál*).

Amaz ifjabb ugyan, tán szebb, tán gazdagabb:
De nem bánom, azért bírja más boldogabb!
Én Klárát választom, annak szelíd ölén
S tiszta erkölcsében bizton megnyugszom én.

V. Klára (*magában*). Valóban engem ért — szegény ifjú!

Elek (*declamál*).

Ha felém sugárzik bájoló szemével,
És így előttem áll annyi kellemével,
Majd édes vonzódás, majd zordon félelem
Most tolva, majd tartva játszadoznak velem.

V. Klára (*magában*). Minő szépen beszél — szinte megindít.

Elek (*declamál*). Oh édes képzelet! (*Megakad.*) Oh édes képzelet! (*Irását akarja nézni s megdöbbenve pillantja meg Klárát.*)

V. Klára. Elek! kedves szomszéd úr?

Elek. Ah, Klára kisasszony itt — ezerszer bocsánatot kérek, ha mindjárt észre nem vettem.

V. Klára. Magával tetszett beszélni és igen indúlatosan —

Elek. Egy monológot — csak mulatságból — csak úgy — (*haboz*).

V. Klára (*magában*). Már bizonyos! engem értett, habozása nyílván mutatja. (*Elekhez.*) Mindent hallottam, értettem s mondhatom: érzékenyen meg vagyok lepetve.

Elek (*félre*). Jaj titkomnak!

V. Klára. Csintalan szomszéd! miért nem szól egyenesen? minek epeszti magát hiába? rég szerencsés lehetett volna már.

Elek. Valóban? (*Félre.*) Tán Póli megnyílt előtte — (*Klárához.*) Hát a kisasszony már —

V. Klára. Én mindent tudok —

Elek (*örömmel*). Tehát remélhetek?

V. Klára. Mondhatom, jól áll dolga.

Elek. Oh angyali kisasszony! ezért meg tudnám csókolni. (*Keze után nyúl Klárának.*)

V. Klára. Lassan, tüzes ifjú! még előbb atyjával szólok; bízza csak reám, én tudok vele bánni.

Elek. Addig óhajtanám —

V. Klára. Egy szót se! a szerető szív örömest rejtekezik.

Elek. Édes kisasszony! mint boldogít e szép reménynyel; jó geniusom lebeg ajkain.

V. Klára. Én leszek geniusod kedves ifjú! de most beteg bátyám s házi dolgaim haza hívnak, csak egy perczre néztem hozzátok fel, válnunk kell; addig is csak ábrándozzál, mert igen jól áll. (*Elek kezét tüzesen megcsókolja.*) Minő indúlat! Hah kisértő! (*Hirtelen el.*)

Elek (*egyedűl*). Már nem kétlem darabom jó foganatját; ha ez is úgy megindúlt, mint érdekli majd atyámat? (*Irását veszi.*) Hol is akadtam meg? itt. (*Olvas.*) Oh édes képzelet. (*Irását nézi, aztán ismét félre teszi.*)

Oh édes képzelet! mily bájosan tünsz fel,
Mennyi kéjt özönlesz boldog jövendőddel!

Most az érzés egyszerre változik, rövid hallgatás után képem elsötétűl, szikrázik s mindig fenyítőbb állást veszek — így — (*declamál*)

Kapitány uram is, látom, őt szereti,
Hosszú, forró, nézte nyílván jelentgeti —
Ám lehetetlen is érte nem hevűlni.
Azért egyikünknek el kell hidegűlni.

Most tűzbe jövök és teljes elszánással így mennydörgök:

(*Váry* kapitány jön, *Elek* a nélkűl hogy észre venné, tüzesen declamál.)

Hallja a kapitány úr! ide hasztalan jár,
Klárát nem nyeri el, jőjön egy haddal bár!

Kapitány. Menykő! mit hallok!

Elek (*declamál*).

Jobb azért jó móddal távozzék szívével,
Mert bennem halálig boszús üldözőt lel:
Se kard, se pisztoly, sőt még ágyú se használ,
Ha én fogok fegyvert, tudom hogy odább áll.

KAPITÁNY (*hevesen megragadja*). Az úr neveletlen ember! ha irántam kifogása van is, tisztelettel tartozik — (*Elek nagy kaczajra fakad.*) Még kaczagni, gúnyolni mer? Ha jó testvérét nem tekinteném, tüstént (*kardjára csattant*) jobb módra tanítanám — (*Elek még inkább nevet.*) Mi látjuk egymást uram! Ezer mennykő! meglátjuk, ki fog odább állni — (*hirtelen el*).

ELEK. Oh Thalia! te érzékek mestere, mint a naprózsa napfény után, úgy fordúl a szív varázsalakod után. Hé Lajos! Lajos! — Elment, pedig játszani kell neki.

Klára (hirtelen jő).

KLÁRA. Elek! mi történt? a folyosón elómbe jöve Lajos és kitörő haraggal mondá: hogy megbántottad s addig házunkat kerűli, míg neki elégtételt nem adsz. Azzal a viszontlátás öröme helyett szélvész gyanánt ment.

ELEK. Húgom! te Lajost szeresd a mint csak lehet, az egy derék ember.

KLÁRA. Bátyám! azt te csak bízd reám — de a harag —

ELEK. Darabomból a monológot mondottam el s gondolom épen akkor jött, midőn a tisztről szólék, én tűzemben nem vettem észre, s ő bizonyosan a dolgot magára vette. Haha! ez tárgyat ád új vígjátékra.

KLÁRA. Haragos katona s elragadtatott költő! ezeken csak asszonyi türelem győzhet. (*El.*)

ELEK (*egyedül*). Most tovább — Ha én fogok fegyvert, tudom hogy odább áll. — Most lecsillapodom és ömledező érzésre fakadok. (*Declamál*).

S ha mégis esnem kell s érte ömlik vérem,
Szánó könnye legyen késő, de szép bérem;
A tavasz virágit ő hintse síromra,
Áldást sóhajtozva szendergő poromra!

Ezen sorokat tompán, tördelten, lágy hangon, szinte elhaló szavakkal mondom el és fogadom, lesz dolga a kendőknek. (*Lelkesűlve.*) Igy! a költés nemesítse érzetemet s Pólinak nem kevéssé fog hízelkedni, hogy nem mindennapi úton, vagy gyáva térdhajlással, mely férfihoz úgysem illik, ajánlom szívemet. Lobog immár zászlóm! nemsokára kettős koszorú ékesítse a szerencsés győzőt! (*Midőn tüzesen kifelé sietne, atyja benyitja az ajtót, utána Tamás bundával s más úti eszközökkel; Elek visszapattan, hűledez s bámúltában elejti írását.*)

UDVARDY. Lassan, lassan fiú! hová szeleskedel?

ELEK (*habozva*). Édes atyám! már is haza jött?

UDVARDY. Már is? nem reménylem, hogy korán jöttem gyermekeimnek.

ELEK. Nem — nem! sőt örűlök; csak csodálkozom rajta — nemde utolsó levelében Miklós napját tetszett említeni?

UDVARDY. Dolgomat előbb végezvén, hozzátok siettem.

ELEK. Ugy — valóban örűlök!

Klára (hirtelen jő).

KLÁRA. Elek! szalaszd el Múzsádat! kocsi zörög, vendég — (*atyját megpillantván, szava eláll*).

UDVARDY. Ej mennydörgő! hát te is elijedsz tőlem?

KLÁRA. Nem, édes atyám! de ha most egyszer tovább maradtál volna el — (*Elekre kacsingat.*) Nemde Elek? (*atyja karjában*) de ne gondolj semmi rosszat.

ELEK. Úgy van édes atyám! semmi, semmi rosszat.

UDVARDY. Látom én, itt valami történt; ha kipihentem magamat, számot kérek sáfárságtokról. Tamás! rakd be a holmit, azután gyújts tüzet a kályhába, szinte keresztűl fáztam. (*Tamás el a mellékszobába.*) Igaz, gyermekek! mit csinál öreg Váry barátom?

ELEK. Zselyeszékben űl s lábköszvénynyel vesződik.

KLÁRA. Kapitány fia is most érkezett meg.

UDVARDY. Be sietett! Hm — az iránt atyja utánam írt — Klára! te is a levélben vagy.

KLÁRA (*hízelkedve*). Mit írt édes atyám? ugyan mit írt?

UDVARDY. Azt írta: hogy mindent tudni főfájást okoz. Elek! jer szobámba, némely fontos számadásokat végy által. (*Elekkel a mellékszobába el.*)

KLÁRA (*egyedűl*). Hát nem jó sokat tudni? ah édes atyám! nem hiába! nem vagy kapitányba szerelmes. (*El.*)

Tamás (jön).

TAMÁS. Valahol embert vesztettek, mert a szél majd levitt a bakról. (*Körlűnéz.*) No ugyan meglátszik, hogy én s uram nem voltunk itthon! mindenütt csupa rendetlenség. (*Elek írását a földről felveszi.*) Ez az írást előbb Elek úrfi veté el — ej de csúnya! csupa irka-firka, húzás-vonás; én gyermekkoromban sokkal szebben írtam; de ha okosabb lesz az ember, mindent elfelejt. (*El az írással.*)

UDVARDY (*jő s a kályhához űl*). De mi történt gyermekeimmel! mindenik oly zavart, kivált Elektől alig hallhatni józan szót; mi lehet egyéb a szerelemnél. — Most van idejök, magam se voltam jobb. Elek Pólit szereti, azt vettem észre; midőn minap más leányt említék, igen meghökkent. Vigye! ha Klárát elviszik, úgy is kell házi becsület; bár csak jó feleségem megérhette volna ezt! — Eh! mint sustorog már a tűz! csak igaz, az öreg legény olyan, mint a gólya, csak a meleget keresi s egész álmodott világa megfér a kályha mellett. (*Koczognak, V. Klára belép.*) Isten hozta édes kisasszony! (*Félre.*) A jó lélek, tudom, hoz újságot.

V. KLÁRA. Kedves szomszéd úr!

UDVARDY (*széket ád*). Tessék hozzám űlni.

V. KLÁRA. Érkezését látván, köteles üdvözlésemet tüstént meg akarám tenni.

UDVARDY. Köszönöm! a mint látom, szükségtelen kérdeznem: mint áll egészsége?

V. KLÁRA. Az csak volna; de mától fogva annyi, tudja isten! micsoda érzések nyomkodnak, hogy kénytelen vagyok

mindjárt tisztelt barátságát, mely házunkat szinte nemzetsége közé avatta, egy titokkal terhelnem.

UDVARDY. Tessék! ha szolgálhatok.

V. KLÁRA. Az asszonyi szemérem tartóztat ugyan, de köz javunkra nézve még is, pedig mennél előbb, szólanom kell.

UDVARDY. Már mondám, csak tessék!

V. KLÁRA. Azt tudja szomszéd úr, hogy én szűzi állapotomban maradtam?

UDVARDY. Hogy férje nincs, azt tudom.

V. KLÁRA. Pedig sokan vágyódtak ám kezemre, elsőben is egy szép ifjú ember, de olyan szép ifjú! csak hogy szegényke volt a szegény! Aztán Későfy tanácsos ő nagysága, aztán báró Kincsneky ő méltósága, aztán —

UDVARDY. Már ezeket többször tetszett említeni, hagyjuk azért, az elmúltnak nem kell tanács.

V. KLÁRA. Ma ismét egy kísértet üldöz, mely nem magamért, hanem egy tisztelt ház szerencséje miatt, veszedelmes akar lenni.

UDVARDY. Röviden mondván: férjhez akar menni.

V. KLÁRA. Egy deli ifjú —

UDVARDY. A patvart! egy ifjú?

V. KLÁRA. Én harminczkilencz esztendőt, tizenegy hónapot és huszonyolcz napot számlálok.

UDVARDY. Bizonyosan!

V. KLÁRA. S ez épen kétségem, ámbár tudom, hogy az idő nem mértéke az érdemnek.

UDVARDY. Bölcsen!

V. KLÁRA. Egy ifjú, mondom, de olyan ifjú, kit csak arra nézve is, hogy atyjával szoros barátságban állunk, megvetnem illetlen volna; ez ifjú, mondom, nem rég nyílt meg előttem.

UDVARDY. Csiklandós dolog! azonban örvendek.

V. KLÁRA. És ez az ifjú — Elek!

UDVARDY. Elek? fiamon kívűl nem ismerek körűlbelűl ily nevű ifjút.

V. KLÁRA. Saját fia!

UDVARDY (*felugrik*). Mi az ördög! ki mondta?

V. KLÁRA. Ő maga; elragadtatva érzetétől, itt (*a helyet mutatja*) itt ezen a helyen vallá meg szerelmét. Tán csak nem csodálkozik szomszéd úr?

UDVARDY (*félre*). A fiú megbódult! (*Klárához.*) Valóban nem remélt újság — hm! hm! én Pólit véltem —

V. KLÁRA. Magam is ekkorig — de saját fülem hallatára mondá: amaz szebb, fiatalabb, mégis Klárát választja s hogy az atyát szinte naponként látja. De én — mensen isten! nem hirtelenkedtem és az egész dolgot szomszéd úr bölcs ítéletére bízom — magának is azt feleltem, nehogy utóbb — az ember gyönge —

UDVARDY. Édes kisasszony én belé nem avatkozom — de hol a fiúnak szeme? Jól van, majd mégis szólok fiammal.

Huszár (jő).

HUSZÁR. Melyik itt Udvardy uraság?

UDVARDY. Én vagyok.

HUSZÁR. Váry kapitány uram ezen levelet kűldi. (*El.*)

UDVARDY (*félre*). Ez már elfogadhatóbb lesz. (*A levelet elolvassa.*) „Az úr engem méltatlanúl megbántott; ha becsületét szereti, egy óra múlva a várkertben elégtételt ád; akárminemű fegyverre készen várja Váry kapitány.“ Mennydörgő látta! ez atyja által leányomat kéri s most ölni akar —

V. KLÁRA. Uram irgalmazz!

UDVARDY. Ez fiamat illeti — tán valami vers miatt a szokott illendőséget elfelejté — de azért sem illik mindjárt halált üzenni. Majd teszek én arról! (*Az asztalhoz megy és csönget.*) A pert röviden elvégzem, általmegyek, jól megmosom, azután katona uram verekedhetik a kosárral.

Tamás (jő).

TAMÁS. Mit parancsol tekintetes úr?

UDVARDY. Kalapomat! Látd bizony! ez volt még hátra! (*Tamás kalapot és botot ád neki.*) Ha úgy tetszik kisasszony!

V. KLÁRA. Szörnyűség! Oh az az ármányos szerelem! Viadal! nagy isten! kiért rettegjek? (*El Udvardyval.*)

TAMÁS (*egyedül*). Igaz lelkemre! még házunkat így felfordúlva nem láttam. Az öreg dúl-fúl, az ifjú úr pedig világos nappal atyjának hálósüvegében forog az udvaron — hehe! s nem veszi észre, hogy sapkája helyett tevé fel; aztán a postalegénynek bankó helyett más darabka papirost adott, melyen azt csillagnak nevezi. Hehe sokszor sétálni jár az ész, magamról tudom.

Elek (jő, hálósüveg fején).

ELEK. Hol atyám?

TAMÁS. Gondolom Váry úrnál; nagy haraggal ment oda.

ELEK. Hol vígjátékom? ezen váratlan meglepetés egészen lesújtott, ha atyám megtudja, vége mindennek. Tamás! nem láttál az öreg úr kezében valami írást?

TAMÁS. Egy huszár hozott levelet a szomszédból.

ELEK. Nem levelet, hanem valami négy árkusból álló írást.

TAMÁS. Rútul írva?

ELEK. Szaporán.

TAMÁS. Tele foltokkal?

ELEK. Javításokkal.

TAMÁS. Több keresztvonás mint betű?

ELEK (*türetlen*). Igen! igen!

TAMÁS. Aha! azt én vettem fel.

ELEK. Látta atyám?

TAMÁS. Nem is ügyelt reá.

ELEK. Újra élek! nesze borravaló Tamás, add ide az írást! hová tetted?

TAMÁS. Ott van künn a kályhalyukban.

ELEK. Mit? hol?

TAMÁS. A fa piczinyt nedves volt; azzal gyújtottam alája, most dugtam bele az utolsó árkust.

ELEK. Égj te a pokolban. (*Kirohan az ajtón.*)

TAMÁS (*egyedül*). Előbb pénz, mos pokol. Csak igaz! ily gazdag uraknak a jó dologtul megy el néha eszök, minő hetykék! Ez, teszem, azt véli: tudja minő tudós! s azt sem tudja: mint kell fűteni.

Elek (jő kormos sapkával, égő papirost tartva kezében).

ELEK. Oh én szerencsétlen! egész vígjátékomból csak a felírás és a személyek maradtak, (*búsan szemléli*) mert gyűlöl az elementom porkézzel tett dolgokat!

TAMÁS (*részvéttel*). Ne bánja ifjú úr, higyje nem kár! A becsületes ember úgy sem olvashatta volna, hisz a betűket a szél hordta össze mindegyig.

ELEK. Te classicus remeke az ostabaságnak! hogy merted elégetni ez írást?

TAMÁS. Mikor maga vetette el az ifjú úr.

ELEK (*háborodtan föl s alá jár*). Ennyi munka, ennyi fáradság, ennyi jó gondolat! és le sincs tisztázva. Hah! (*Tamást megragadja*) nem szánnálak e pontban agyon zúzni. — Minden örömem, minden reményem —

Póli (sietve jön, vitézkeztyű kezén).

PÓLI. Elek! Elek! az istenért! miért bántá meg Lajost? ő kérlelhetetlen, agyon lövi, agyon vágja. Most a két öreg úrral van, én csak úgy szöktem által óvni — kerülje bátyámat!

ELEK. Csak jőjön! Most jó kedvemben talál. (*Tamáshoz.*) Te most itt állasz? takarodj szemem elől.

TAMÁS. Mit mondottam? az okos enged. (*El.*)

PÓLI. Bátyám —

ELEK. Jól teszi, ha haragszik, én is küzdenék az egész világgal.

PÓLI. Elek! kedves Elek! kímélje életét!

ELEK. Mint boldogít ezen szelíd részvétel! csak hamis harag — játék — de nekem legszebb bizonyságot nyújt, mily boldog vagyok — mily szerencsétlen!

PÓLI. Mi baja? miért háborog?

ELEK. Ah Póli! Póli! ha tudná, mit veszték, mily gyönyörű órám ment füstbe!

PÓLI. Nincs bizodalma hozzám?

ELEK. Minden van, minden — minden! csak (*az elégett papirosra mutat*) itt szerencsém romladéka.

Klára (jő).

KLÁRA. Ti zajlódtok itt, én meg tele vagyok gonddal. Elek! hahaha! kit akarsz ijeszteni? mi van fejeden?

ELEK (*háló süvegét hirtelen lekapja s elveti*). Még ezt is — Póli! a sok viszontagság — a gyáva inas —

PÓLI (*Klárához titkon*). Édes Klárikám! ez a te bátyád ma oly különös — habozó — feledékeny.

KLÁRA. Hát te Póli, mióta hordozsz szarvasbőr keztyűt?

PÓLI. Valóban! (*Elek előtt dugdozva lehúzza a nagy keztyüket.*) Csak lásd, hirtelenében bátyám keztyűit húztam fel.

KLÁRA (*kérkedve*). Látom én, ti mind a ketten el vagytok merűlve. Nekem is van szívem; de azért fejem ugyancsak helyén áll.

Tamás (jő s virágot hoz kezében).

TAMÁS. Kisasszony! a szobaleány kűldött, a kívánt thea helyett e virágokat tetszett neki adni — cserét kér.

KLÁRA (*kezével int*). Jól van, jól!

PÓLI. Hát ez mi volt Klárikám?

KLÁRA. Tőletek ragadt reám.

Udvardy, *Váry* kapitány, *Váry Klára* jönnek.

UDVARDY. Jó, hogy együtt lelünk benneteket. Kapitány úr! itt fiam, végezzen vele. Elek! mit szóltál?

ELEK. Nincs mentség, a sorsnak engednem kell. Kedves kapitány úr! és, reménylem, ezentúl is jó barátom! előbb nem tagadom, nagy kedvemre szolgált haragja; de megbékűl, ha megmondom, hogy én egy fellegből vett kapitányról szóltam; de az igazit tisztelem és becsülöm. Monológot mondottam vígjátékomból.

KAPITÁNY. Így hát nem akarva magam is játszottam; de úgy szokott lenni, ha az ember többet érez, mint gondol.

UDVARDY. Vígjátékodból?

ELEK. Én írtam egyet.

KLÁRA. Adtuk is volna, ha édes atyám későbben jő meg.

ELEK. És ha Tamás a kályhába nem gyújt vele.

UDVARDY. Asszony neked, majd ha nem verselsz. Halld Elek! ez a kedves szomszéd kisasszony előbb mondá, hogy indúlatosan nyíltál meg előtte — szólj bátran!

ELEK. Igaz! Klára kisasszony mindent tud — sőt meg is ígérte —

V. KLÁRA. Látja szomszéd úr! hogy ellenére bizonyos.

UDVARDY (*félre.*) A fiú megbolondúlt!

V. KLÁRA. Szinte pirúlnom kell, hogy ily ifjú vér —

ELEK. Édes atyám! már csak egyenesen megvallom: én Pólit szeretem; vígjátékomban akartam keziért esedezni s egyszersmind tudatni, hogy mással boldog nem lehetek.

UDVARDY. Vidd el! hisz úgy is neked volt szánva; atyja áldását is hozom.

ELEK. Póli remélhetek?

UDVARDY. E nedves szem, e lángzó arcz nyílván hírdeti szerencsédet! Póli tiéd, csak tanúld megérdemleni: de azt is tanúld meg, hogy minden frigyben a természet szava hathatósb minden mesterségnél. A mi vígjátékodat illeti: az sem esett hiába, ám szívemből megmelegedtem nála.

KAPITÁNY. Most én jövök — Klára felcsapott — én elviszem magammal.

Udvardy (*hozzá vezeti Klárát*). Egy kereszted már van, vedd a másikat.

Klára. Ezen dícséretet magyarázza meg édes atyám! különben balúl érti majd s engem is alkalmatlan nehéz podgyásznak tart.

Elek. Én megmondom édes húgom: kereszt az élet, jó feleség a gyémánt, mely rajta tündöklik.

V. Klára (*ki a szerelemvallás óta nevekedő bosszúságát némán jelentgeté, most egyszerre kipattan Elekre*). De hát micsoda Klárát értett, midőn magával oly irgalmatlanúl lármázott?

Elek. Játékomban Pólit neveztem Klárának.

Udvardy. Édes kisasszony! a dolog máskép van, így hát csak magunk maradtunk hátra.

V. Klára (*színlett nyugalommal*). Kérem szomszéd urat! hisz azért szóltam mindjárt, mert képzeltem, hogy tévedés — ily verselő ember mindent összehord.

Udvardy. Úgy van édes kisasszony! minket a szerelem se versben, se prózában nem érdekelhet már; kínozhat ugyan még, de nem boldogíthat.

(*A kárpit lefordúl.*



A leányőrző.

VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(Először adatott Kassán, 1830. november 18.)

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Sziklási, földesúr.
Szálkay, szomszédja.
Morlay Móricz.
Lángai Sándor.
Lőrincz, kertész — Sziklásinál.
Jakab, inas — Sziklásinál.
Légházi Nelli, rokon — Sziklásinál.
Margit, gazdasszony — Sziklásinál.

Több paraszt.

ELSŐ FELVONÁS.

Sziklási háza kapúval s előre nyúló kertfallal, melybe egy kis ajtó nyílik. A ház előtt fák.

Móricz (jő).

MÓRICZ. Szép vidék! Mily gyönyörű ennek a háznak fekvése e dombon! Messziről ugyan szebbnek látszik, mint minden e földön közelről veszt, mint némely asszony, ha fátyolát felüti. Valóban, ha nem szól is a fogadós, eltaláltam volna a nőtelen gazdát. Itt selyem kárpit, ott léczes ablak, itt márványozat, ott fatámaszték — úgy állnak szemközt, mint szerelem és házasság, élet és álom, remény és valóság.

NELLI (*a kertben énekel*).

Rózsacsókkal lengj te szellő
Ott a kéklő hegy felé,
Hol szívem lágy érzetében
Édes mását fellelé!

MÓRICZ. Mily édes hang? A kertből látszik felém ömledezni. Miért nem vagyok akkora, mint egy torony, hogy a szép éneklő szemébe nézhetnék!

NELLI (*énekel*).

Lengj te arra s mondd a hívnek:
Még ver e szív — ah de kínt!
És csak akkor lesz szerencsés,
Ha keblén verhet megint.

MÓRICZ (*a kertajtóhoz megy*). Be van zárva. — Hm, annál nyíltabb lesz a szív. Ez szerető vagy szerelemhárító, és a váratlan vígasztaló édes jutalmat nyerhet.

A kertajtó nyílik; *Nelli* kiszökik, utána *Jakab.*

NELLI. Itt akarok sétálni a szabadban.

MÓRICZ (*félre*). Mily szépség! Rég nem láttam párját. (*Nellihez.*) Szabad-e, szép jelenés! mély hódolattal üdvezlenem?

JAKAB (*merően Nelli elébe áll*). Nem szabad. Kisasszony! kérem alázatosan, a mint illik.

NELLI. Engedelmet, uram. (*A kertbe vonúl.*)

MÓRICZ. Csak egy pillanatig még!

JAKAB. Tessék künn maradni! (*A kertbe megy s az ajtót bezárja.*)

MÓRICZ. Mi volt ez? Mint jutott ez az angyal ebbe a házba? Mily ritka báj ömlött felém e sötét tüzes szemekből? S mellette a

dúrva kísérő! Hollá Móricz! ez dolgot ád; üresen nem távozom, itt titok lappang, mely egy víg történettel vagy néhány szép órával gazdagít. Veszély nincs egyéb, mint ha bele szeretnék s ez a szerencsétlenség már annyiszor talált, hogy csak tartós hűség tehetné rettentővé: azt pedig, hála szépeinknek, nem remény-lem. — Móricz! Móricz! egyszer mégis fennakadsz. — Ments Isten! én annyira szeretem a szépeket, mint gyűlölök minden köteléket. Valaki jön! *(Lőrincz jön és a kapúhoz megy.)* Hej földi!

LŐRINCZ. Tessék.

MÓRICZ. Kend a házban szolgál?

LŐRINCZ. Kertész vagyok.

MÓRICZ. Ez, mint hallom, Sziklási úr háza?

LŐRINCZ. Igen is, s a falú is a völgyben; emez pedig az országúton Szálkai uraságé, uram jó barátjáé.

MÓRICZ. Itthon az uraság?

LŐRINCZ *(félre)*. Tán a leány miatt jött? Nem felelek.

MÓRICZ *(félre)*. Fel kell oldanom nyelvét. *(Pénzt ád neki.)*

LŐRINCZ *(félre)*. Lehetetlen megtagadni tőle valamit. *(Móriczhoz.)* Azt tetszett kérdeni, itthon-e az uraság? Az most ritkán megy ki, mióta az idegen kisasszony nálunk van.

MÓRICZ. Mi neve?

LŐRINCZ. Nellinek híják.

MÓRICZ *(félre)*. Jaj ez nem jó jel.

LŐRINCZ. Valami három hét előtt hozták becsinált kocsiban, mint valami tiltott portékát, és igen vigyáznak rá, még Szálkai úr is majd mindennap általjár őrsegédre.

MÓRICZ. Az énekel oly gyönyörűen?

LŐRINCZ *(vállvonítva)*. Csak úgy — de van itt még más, ki jobban ért hozzá —

MÓRICZ. Hol szedi a kend ura össze a sok szép leányt? Gonddal nem cserélnék meg vele..

LŐRINCZ. Másik Margit gazdaasszony, nem épen fiatal, de derék tenyeres-talpas leány.

MÓRICZ. Kend tűzbe jön, tán mélyen nézett kend Margitra?

LŐRINCZ. Biz uram, jó is volna az szegény legénynek; van is valamicskéje.

MÓRICZ. Hát mért nem forgolódik kend körűle? a párta csak nem nőtt a fejébe.

LŐRINCZ. Magam se hiszem, de nekem szívem van s pénzem nincs — aztán az öreg úrnak is nagy kegyelmében áll.

MÓRICZ *(félre)*. Ezt meg kell nyernem. *(Lőrinczhez.)* Hallja kend! én megszerzem Margitot, de kendtől is viszont szolgálatot kérek.

LŐRINCZ. Plánta- és virág-magot adhatok, de a gyümölcs-oltoványokra igen vigyáz az uraság.

MÓRICZ. Nem magot — mindjárt megmondom *(papirost vesz ki zsebkönyvéből és ír)*.

LŐRINCZ *(félre)*. Ennek a zsebjéből valami néz reám — most jól fizet, majd fösvény lesz, ha megházasodik. Minő tüzesen ír, mintha a török űlne nyakán.

Móricz (*összehajtja a papirost*). Így, rövid de világos; nem legszebb írás, de hízelkedő, s azért a calligraphia szégyent vall mellette. (*Lőrinczhez.*) Ezt a levelkét adja kend mentől előbb az idegen kisasszonynak — de okosan.

Lőrincz. Mind jó lenne uram, de — az öreg úr nagyon pattogós —

Móricz. Azért szedje kend össze eszét, úgy lesz pénze, felesége; aztán tartsa kend nyitva a kertajtót, tán ott szólhatok vele.

Lőrincz. Ott lehetetlen, mert Jakab inasnál van a kulcs.

Móricz. Hát tartsa kend nyitva a kapút, nemsokára jövök.

Lőrincz. Meglássuk! de most mennem kell.

Móricz. A mint mondám, Margit a kendé.

Lőrincz (*a kapúnal csenget*).

Margit (*belöl*). Ki vagy?

Lőrincz. Lőrincz. (*Margit beereszti és kidúgja fejét; Móricz oda szökvén, amaz sikoltva rá csapja az ajtót.*)

Móricz. Huh! de rettentő itt a férfi! — ismerjük ezt a játékot, azért szalad, hogy űldözzük. Most a fogadóba sietek, magamat rendbe szedem; kűlsőm mutassa legalább, hogy nem vagyok kiigazítani való ember. (*Gondolkodva.*) De minő charakterben lépjek a házba? A szelíd, lágy érzetűt ajtó mögé ültetik, a dúrva erőszakost kivetik — legjobb lesz víg, könnyelmű s gondatlan elméűt játszanom, ki csak mulattat: ettől sem félni, sem remélni nem lehet, s az öreg büszke bátorságában sem sejti majd, honnan száll a méh a nyílt keblű rózsára. Mit látok! egy férfi jön erre — haha! tán egy kertben akarunk lopni — mindig a házra néz.

Sándor (jön).

Sándor. Ez hát a ház, mely útamnak s reményemnek véget vet. Ha itt sincs, nem tudom hol keressem; minden rokonát öszszejártam, ez utolsó.

Móricz. Valami utazó melancholikus, igen savanyúan néz. Elvonúlok s meglesem, mit csinál. (*A fák megé vonúl.*)

Sándor. Szoros vigyázat alatt kell nyögnie, különben írt volna.

Jakab (*a kapús kijön*). Lőrincz. zárd be jól a kapút utánam, én a postára megyek. s ha valaki utánam kérdezősködik. nem vagyok itthon, a mint illik.

Sándor. Ettől kikémlem. — Egy szóra jó barátom!

Jakab (*félre*). A gonosz ma annyiféle embert hoz ide.

Sándor. Kend, a mint látom, itt szolgál?

Jakab. Itt ám, pedig régen. (*Félre.*) Ez most hamiskodik, ki akarja belőlem venni. (*Sándorhoz.*) Tőlem hasztalan kérdezősködik; a mit uram eltilt, én arról nem szoktam beszélni.

Sándor. Kend derék ember — merre a kisasszony szobája? — itthon van Sziklási úr?

Jakab. Hehe! nem mondom meg.

Sándor. Mit csinál a kisasszony? kesereg, mint a páratlan fülemile, nemde elvágyik innen, mint fogoly a szabadba?

Jakab. Engem kérdez és maga felel — különös —

Sándor. Nemde öröm a kisasszonyt szolgálni?
Jakab. Én inas vagyok, nem szobaleány.
Sándor. Azt látom: de kend mégis boldog, mert körűle élhet.
Jakab. Én nem körűle, hanem utána járok — a mint illik.
Sándor. Mondja meg kend nekem —
Jakab (*hírtelen.*) Én semmit se tudok, azért jobb lesz, ha az úr innnen eltávozik, mert tőlem soha sem hall igazságot.
Sándor. Ezért a hazugságért megjutalmazom kendet.
Jakab (*félre*). Meg akar vesztegetni. (*Sándorhoz.*) Hallja az úr! én becsületes cseléd vagyok, nem veszek mástól bért, érti? Most megyek, a mint illik. (*Megnézi, be van-e zárva a kapú s úgy el.*)
Sándor (*örömmel*). Felséges! Nelli itt! a viszontlátás öröm-e közelget.
Móricz (*előjön*). Már bizonyos, ez régibb ismerős. Most az öreg két tűz közé jut s míg az egyikkel vesződik, a másik gyújt. (*Sándorhoz.*) Hozta Isten uram!
Sándor (*meghökkenve*). Mit jelent ez? (*Móriczhoz.*) Szolgája — tán e házba való úraságod?
Móricz. Még nem csak akarok, uram.
Sandor (*magát tettetve*). Tán a szép táj édesgette ide uraságodat?
Móricz. Mi a holt táj, hol eleven szépség int?
Sándor (*félre*). Ördög, pokol! ez Nellit érti! (*Móriczhoz.*) Szabad kérdeznem, kihez legyen szerencsém?
Móricz. Szabad tudakolnom, honnan tetszett jönni?
Sándor. Több helyekről s most az országútról.
Móricz. Úgy? magam is — a mi pedig nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni. (*Félre.*) Mily gyanúsan néz reám.
Sándor (*félre*). A vér ki akar szökni eremből. (*Színlett nyugalommal Móriczhoz.*) Már régen tetszik itt mulatni?
Móricz. Nem oly soká, hogy ásítsak, nem oly rövid ideig, hogy eleget ne láttam volna. Tán uraságod is e házba szándékozik?
Sándor. A legjobb cselekedet néma.
Móricz. Helyesen! az okos vezér nem üti dobra, hol s mikor kezdi ostromát.
Sándor (*félre*). Ostromát? (*Móriczhoz.*) Tán váratlan jelenésem valami szép órát gátolt? (*Félre.*) A gyanú megemészt.
Móricz. Akadály édesíti a diadalt.
Sándor (*felcsattanva*). Diadalt! (*Erőltetett egykedvűséggel.*) Így hát némely hadi készűletek már is tétettek?
Móricz. Vadság volna valakit orozva megtámadni.
Sándor. Úgy! valóban magam is részt veszek —
Móricz. Annál jobb, én nem vagyok ugyan győzhetetlen, de nem is futamlom meg mindjárt. Szabad tudnom, kivel lépek a pályára?
Sándor. A mi nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni, különben én is tudom a magamét védeni.
Móricz. Csalatkozik, ki a szépet magáénak véli; a nap sugára nem egyet melegít.

SÁNDOR. A szelíd szív nem fordúl minden csalfény után.

MÓRICZ. Szelíd a hold s mégis változik — de minek több szó? Mi értjük egymást, s a következésben rejtezik szerencsénk. (*Szíves vidámsággal Sándor kezét fogja.*) Én győzni akarok, uram! Ha meggyőzetem, lábamra bízom eszemet s gondolván: nagy a világ, sok a szép, ma te ölelsz, holnap más — irígység nélkűl szedem fel sátorfámat. (*Magában.*) Ez a régi imádó, én az új — s hogy az ónál ritkán jobb az új, azt asszonyaink nem hiszik! — Ajánlom magamat. (*El.*)

SÁNDOR (*egyedűl*). Most kocsimat a falúba küldöm, aztán itt meglesem, mint kezdi az ellenvitéz munkáját. Erősen hiszem, hogy Nelli hűsége győzni fog. (*El.*)

Szoba Sziklási házában.

Nelli kedvetlen jön s a székbe veti magát. *Margit.*

MARGIT. Rossz kedve van édes kisasszony? Mi baja?

NELLI. Minden.

MARGIT. Hogy lehet az? hiszen rokonánál van, kit édes atyjával egy anya szűlt; egészséges is, gondnélkűl él.

NELLI. És öröm nélkűl, mint a madár arany kalitkában.

MARGIT. Mikor tulajdon atyja kívánja, hogy míg a rendelt vőlegény nem jő, szoros rejtekben maradjon.

NELLI. Én a vőlegényt se nem ismerem, se őt szeretni nem fogom; különben pedig atyám távozást és nem fogságot rendelt.

MARGIT. Fogság, mert nincs itt valaki — csak nyugton édes kisasszony, ennek is vége lesz; tessék magát valamivel mulatni.

NELLI. Tán az unalommal? Itt sem a szívnek, sem a léleknek nincs élelme.

Lőrincz (jön).

LŐRINCZ (*Nellihez*). Kisasszony! kedves violáját most általültetem, nem tetszik a kertbe jőni!

NELLI. Majd holnap — ma nincs kedvem.

LŐRINCZ (*rózsát ad Margitnak*). Leányasszony, ez legszebb rózsa az egész kertben. (*Míg Margit a rózsát elveszi, Lőrincz másik kezével Nellit a levéllel kínálja.*)

NELLI. Micsoda levelet hozott kend itt?

LŐRINCZ (*ujjait ajkaira teszi*).

MARGIT. Levelet? Micsoda levelet?

LŐRINCZ (*félre*). Minő tudatlan az a kisasszony. Most hazugság! légy velem. (*Margithoz.*) Ezt a levelet előbb egy úr adta által, hogy én a legszebbnek adjam a háznál s a leányasszonynak nyújtom. (*Titkon Nellihez.*) A kisasszonynak szól!

NELLI (*a levelet elkapja*). Haha! tán egy bujdosó vitéz jött tájunkba? (*A levelet nézi.*) „Az ismeretlen szépnek."

MARGIT. Édes kisasszony, nem szabad ezt olvasni — már bocsánatot kérek, de nem engedhetem. (*A jobbik mellékszobába kiált.*) Tekintetes úr, tekintetes úr!

NELLI. Minek lázítja fel a két öreget?

MARGIT. Tekintetes úr, tekintetes úr!

LŐRINCZ (*titkon Nellihez*). Kisasszony! miért árúlt el?

Sziklási és Szálkai (jőnek).

Sziklási. Nem hiába, két asszony egy vásárt tesz. Mit lármáztok?

Margit. Ezt a levelet egy ifjú úr küldte Lőrincz által s nem tudjuk, melyikünket illeti.

Szálkai (*Nellihez*). Ej kisasszony! városi szokás, falúsi vétek. Mi nem szoktunk szívről firkálni.

Sziklási (*Lőrinczhez*). Ásó neked, nem írás; hogy merted általvenni a levelet?

Nelli. Szerelmes levél az érzés virága, s mivel Lőrincz kertész —

Sziklási. Tehát a kisasszony hallgasson. (*Lőrinczhez.*) Minek fogadtalak? levélhordozónak vagy kertésznek?

Lőrincz. Kertésznek.

Sziklási. Te pedig lopva levelet hordasz, azért kifizetlek, s eltakarodol házamból.

Margit (*esengve*). Tekintetes úr!

Sziklási. Nelli, add ide a levelet.

Nelli (*félre*). Nem Sándor írása. — Vegye bácsi. Szinte nehéz a sok sóhajtástól.

Lőrincz. Nem tudtam mi áll a levélben; az az úr igen kért —

Margit. Bocsássa meg tekintetes úr ez egyszeri hibáját.

Sziklási. Hibázott, mert a levél nem téged illet.

Margit. Nem is reménylem, hogy ártatlanságomat tekintetes úr mellett valaki ily szembetűnőleg kísérteni merné.

Lőrincz. Nem gondoltam semmi rosszat.

Sziklási (*Lőrinczhez*). Eredj! furkós mennykő! máskor megszidlak.

Lőrincz (*félre*). Most jól kimentettem magamat. (*El.*)

Nelli. Látja édes bácsi, e tájban is vannak meleg szívek.

Sziklási. Szeles ifjak, kik elúntukból az asszonyok könnyű hitével játszanak.

Szálkai. Sem ész, sem tisztelet nem vezérli őket, hanem elbizottság.

Sziklási (*a levelet nézi*). Ólommal van írva — az ígéretnek is ólom lábai lesznek. Minő írás! görbe mint az útjok, zavart mint elméjök.

Szálkai. Lássuk mit ír. (*Félre megy Sziklásival.*)

Sziklási (*olvas*). „Csak egy pillanatra volt szerencsém láthatni s tüstént meg valék győződve, hogy ennyi szépség sem ily magányba, sem valami élet-únt agglegény mellé nem való."

Szálkai. Barátom! ez téged illet, én özvegy vagyok.

Sziklási (*folytatja*). „Ha tán erőszak tartja, én karomat és tehetségemet ajánlom, forrón óhajtva kedves ismeretségét az alkalmat, mely kitüntesse tiszta indúlatomat. Minden esetre udvarlására sietek, őszinte vallást reménylvén."

Szálkai. Az aláírás?

Sziklási. „Imádója s védője minden szépnek."

Szálkai. Balgatag! mi nagy dolgot vett magára. (*Nellire czélozván.*) Ah egy sok bajt okoz!

Nelli. Nos, bácsi, mit ír vitézem?

Sziklási. Szív helyett lánczot neki, mely tévedt eszét helyre szorítsa. Minő vesződség lesz ebből! Nelli, hol láttad őtet?

Nelli. A ház előtt akarván sétálni, egyszerre elémbe bukott; de ne vélje bácsi, hogy szóval vagy jellel e tettre bátorítám.

Sziklási. Nem elég tág a kert? Ilyenek vagytok ti; különféleségek kedvéért virágoktól csalán közé mentek. Nem tudod, hogy szomorú időnkben a csínos leány olyan, mint a hadi lármajel, minden férfit talpra kiált?

Szálkai. De visszavonúlnak, ha frigy köttetik.

Sziklási (*félre*). Most egy meglátta, a többit is ide csődíti, s utóbb a sok vendégtől magam kiszorúlok házamból.

Nelli. Valóban e falak közt nem vártam volna hódolót.

Sziklási. Ne is várj, mert az ember itt okosabb, minthogy szerelemmel vesződnék, mely emésztve táplál, símogatva kínoz, mosolyogva csal s kizsebelve bért ad.

Nelli. Hah! ismét hallom az asszonygyűlölőt.

Sziklási. Az erőset lehet csak gyűlölni; a gyönge nemet csak sajnálni.

Nelli. Az igaz, mert szelíd érzete többször gyötrelemmé válik.

Margit (*Sziklásira czélozva*). Valóban úgy van; csak az érzéketlen boldog.

Szálkai. A megérett kortól jön a tiszta érzés; a fiatalnál csak bújdosó csillag, mely az állhatatlanságban állandó.

Sziklási. Nálatok az érzés hamis pillangó sötét fenéken, vér játéka, mely csak a nyelvet mozgatja.

Nelli. Soknál megengedem; ellenben hány példát tudunk, hol az asszonyérzés megpirítá a férfierőt.

Sziklási. Csak szóval, mint a színjátszó, ki fenhéjázva rohan ki meghalni kedvesével, aztán nevetve mossa le a tükörnél az indúlat színét. Ha van is érzés, mely egy holdestvénél tovább tart, csak gőg és kitüntetés oka.

Margit. Mint furdalja szívemet az ily gondolat.

Nelli (*csintalanul*). Egykor, édes bácsi, máskép gondolkodott.

Sziklási. Minden embert meglep egyszer a földi gyarlóság.

Nelli. De bácsit többször is meglepte. Atyám beszélte —

Sziklási. Hogy te csevegő leány vagy —

Nelli. Hogy némely kosár miatt lett asszonygyűlölő —

Szálkai (*titkon Sziklásihoz*). Haha, megfogtak barátom.

Sziklási. Hm! igaz, kaptam kosarat, de abban rejtezett szerencsém s az egy jó, melyet asszonyoktól nyertem.

Margit. Ah tekintetes úr! hát az én hűségem —

Sziklási (*félre Margithoz*). Okosan, Margit! — téged nem értelek.

Margit. Valaki jön. (*Kinéz a középajtón.*) Tekintetes úr! vendég jön, az az úr —

Sziklási. Nelli, menj hamar szobádba, csak be te is Margit. (*Betolja őket a bal ajtón s bezárja.*) Úgy. (*Koczognak.*) Szabad. (*Magdban.*) Ka künn marad se bánom.

Móricz, csinosan öltözve jön és körűlnézi magát.

MÓRICZ (*félre*). Már elzárták. (*A két öreghez.*) Szolgája.

SZIKLÁSI. Kihez van szerencsém?

MÓRICZ. Tán a házi úr?

SZIKLÁSI. Igen.

MÓRICZ (*kiterjesztett karral feléje megy*). Ah kedves drága barátom uram!

SZIKLÁSI. Lassan, lassan! az úr ott kezdi, a hol más végzi. Hol tetszett bejönni?

MÓRICZ. A hol ki tetszik járni.

SZIKLÁSI. Hiszen a kapú zárva áll. Ki eresztette be?

MÓRICZ (*félre*). A kertészt el nem árulom. (*Sziklásihoz.*) A mi a kapút illeti, nekem különös hatalmam van minden zárt felnyitni.

SZÁLKAI (*félre*, Barátom vigyázz! ez valamit akar. Végezz vele minél előbb —

MÓRICZ (*Szálkaira nézve, félre*). Hát az micsoda maradványa az előidőnek?

SZIKLÁSI (*Móriczhoz*). Mi az igazsághoz szoktunk — kihez van szerencsém?

MÓRICZ. Engem hínak — de minek a név? ez hang, én élő szer vagyok, fentartott homlokkal járok, azért ember nevem, ez a szó pedig annyit foglal magában, hogy belehalunk, míg kifejtjük.

SZIKLÁSI. Nem kívánok én értekezést az emberről, csak nevet kérem — neve csak van?

MÓRICZ. Az én nevem oly szó, melyre sok ember esküszik, kevés tartja meg. Hív Tóbiás nevem.

SZÁLKAI (*félre*). Ez a házba akarja magát hazudni s a házból a szívbe.

SZIKLÁSI. Hát mit parancsol Hív uram?

MÓRICZ. S szót fogad, ha parancsolok?

SZIKLÁSI. Alig hiszem.

MÓRICZ. Röviden elmondom: nekem a ház fekvése tetszik, megveszem jószágostúl — azért nézzük hamar a szobákat keresztűl. (*El akarja vonni Sziklásit; kívűl csengetnek.*)

SZÁLKAI. Tüzes vásárló! tudom, hitelre megvenné a világot.

SZIKLÁSI. Igen gazdag ember tehát Hív uram, hogy ily átabotában ily jószágért mert alkudozni?

MÓRICZ. Hát több pénze van uraságodnak?

SZIKLÁSI. Azt nem tudom, van mennyi kell s több is —

MÓRICZ. Hát fogadjon be tisztjének.

SZIKLÁSI. Nagy ugrás egyszerre.

SZÁLKAI. Vagy inkább esés.

MÓRICZ. Az ugráshoz láb kell, láb hordja a testet, s ki a küzdésben és szerelemben jókor lábát nem használja, feje is zálogban marad; azonban nekem fejem is van, mert én a gőböly-, juh-, meg a kappantenyésztést is a bölcselkedés legmélyebb fenekéből merítettem; a mezei gazdaságban pedig maga a természet is csodál. (*Kívűl csengetnek ismét.*)

SZIKLÁSI (*félre*). Elhiszem, mert a velő alkotását elvétette. (*Móriczhoz.*) Sajnálom, hogy ennyi ügyességet nem használhatok; most épen nincs szükségem tisztre (*férle*) kivált ilyenre.

MÓRICZ. Az semmi! valami egy hétig úgy is itt mulatok, nézek, hallok, tanácslok, javítok, használok s több ily csekélységekkel házát boldogítom.

SZÁLKAI. Ez a vendég csupa jóakarat. (*Ismét csengetés.*)

SZIKLÁSI. De ki csenget annyit? Jakab postára ment, Margitot elzártam, a többi cselédnek pedig hírem nélkűl senkit se szabad beereszteni —

SZÁLKAI. Okosan! leány és pénz legjobb zár alatt.

SZIKLÁSI. Még is megnézem, tán valami ismerős? (*Az ablak felé megy.*)

MÓRICZ (*szinte az ablakhoz*). Ne tessék fáradni, tudom már ki lesz· (*Az ablakon kinéz, félre.*) Haha, a régi szerető. (*Szilasihoz.*) Egyik tisztem, kit mindig magammal hordozok, bizonyosan engem keres. Mindjárt elküldöm. (*Az ablakon kikiált.*) Ne fáradjon az úr, én itt igen jó helyen vagyok, keresen másutt mulatságot. (*Félre.*) Mint háborog!

SZIKLÁSI (*Szálkaihoz*). Ez bolond vagy kitanúlt kópé. Csak Nelli ne volna itt, jól elmulatnám magamat vele.

MÓRILZ. Már elment s mi békében lehetünk; azért is engedelméből úgy teszek, mint ha otthon volnék. (*Leül.*)

SZÁLKAI (*félre Sziklásihoz*). Most ugyan vigyáznunk kell; én barátságból nálad maradok és segítem a leányt őrzeni, míg a táj nem tisztúl.

MÓRICZ (*magában*). Hát ezek mit szőnek?

SZIKLÁSI (*fëlre*). Mint űl itt, mintha ő tette volna le a ház talpkövét. (*Móriczhoz.*) Én szeretem a vendéget, de most engedelmet kérek, mert fontos dolgaim vannak.

MÓRICZ. Csak tessék dolga után járni, találok én mulatságot.

SZIKLÁSI. Hallja Hív uram! nem tudom, hol tanúlt ily móddal belépni idegen házba; s mivel látom, hogy erővel itt akar maradni, én is egyenesen kimondom: hogy most nincs kedvem e szerencsét elfogadni.

MÓRICZ (*felkél s biztosan Sziklásihoz*). Látja Sziklási úr, ez a késő tévedésnek kára; most féltékeny, mert szerelmes.

SZIKLÁSI. Mit csevegi az úr másra önnön gyöngeségét? Ismerjük a vitézt (*elöveszi Móricz levelét*) itt életlen fegyvere.

MÓRICZ (*félre*). Átkozott történet. (*Sziklásihoz.*) Nem tagadom, én szép foglyát el akartam ütni kezéről, de csupa barátságból.

SZIKLÁSI. Kakuk barátság.

MÓRICZ. Sziklási úr derék ember, kár, hogy szíve fiatalabb mint kinézése, s azért a szépek úgy tekintenek rá mint a hamvazó szerdára.

SZIKLÁSI. Aztán kinek mi köze arra?

SZÁLKAI. Az ifjúság semmi érdem, az öreg fának nagyobb az árnyéka.

Móricz. Csak a fáradtat veszi fel. A tüzes vándor, ha szükségből alája tér is, hamar kivágyik; s így ha Sziklási úr a szép leányt el találja venni, utóbb lehet, hogy nem minden levél jut majd így kezéhez.

Sziklási. Vak töltés uram; puffog, de nem sért.

Móricz (*félre*). Igen nyugodt. (*Sziklásihoz.*) Ezerszer bocsánatot kérek, ha tán balúl ítéltem; az a kisasszony talán rokona? de ne gondolja, hogy el akarnám venni —

Szálkai. A rókát hallom.

Móricz. Nekem a szabadságszeretet hitvesem, mentsen isten minden frigytől! Az asszony csak teher, szíve olyan mint a rejtett szó, ha egyszer eltaláltuk, nincsen érdeme.

Szálkai. Ez helyes állítás. (*Félre Sziklásihoz.*) Ne higyj neki, az angyalt feketének festi, hogy maga bírhassa.

Sziklási. De a levél, Hiv uram a levél?

Móricz (*biztosan*). Már meg kell vallanom. Én gazdag képíró vagyok s a szépeket azért festem le, hogy magamat a lemondásban gyakoroljam —

Sziklási. Mi lesz még ebből?

Móricz. Azért is ne zárja el a szépet.

Margit (*belűl*). Tekintetes úr, tekintetes úr!

Sziklási. Mi baj megint? csak maradj.

Margit (*belűl*). Csak hamar, ereszszen ki, mondásom van —

Szálkai. Halljuk, halljuk barátom! ki tudja mi történt?

Sziklási (*felzárja az ajtót. Margit meglátván Móriczot, hajtogatja magát*).

Móricz. Szolgája, szép kisasszony!

Margit. Leányasszony, szolgálatjára.

Móricz. Akkor a sors nagyon hibázott.

Sziklási (*Margithoz*). Ne hajtogasd magad, hanem mondd el, mit akarsz.

Margit. Ah tekintetes úr, én a szobában űltem és kötöttem. Nelli kiasasszony a benyílóban a tükörnél fürteit igazgatta, egyszerre — ah minő ijedés —

Sziklási. Nos! ki vele!

Szálkai. Mi történt?

Móricz. Tán elejtette tűjét?

Margit. Egyszerre egy idegen férfi az ablakon bedugja fejét —

Sziklási. Ejnye furkós mennykő, ki mer így alkalmatlankodni?

Szálkai. Ezt nem kell engedni.

Móricz. Éljen házi jussával és űzze el.

Sziklási. Az úrnál kezdem mindjárt. Tovább Margit!

Margit. Bedugja fejét és többször érzékenyen, de halkan Nellit hítta. Én elsikoltám magamat s elsőben is a kisasszony ajtaját csaptam be s rá is zártam, hogy a kísértet ne lássa. Az úrfi erre elvonúlt, s szinte hallottam mint nyögött a fa, mikor leszállt róla.

Móricz (*tüzesen fel s alá járkál*). De úgy kell, mért nem vágatja le a fát, a leány ablakai előtt az veszedelmes.

Szálkai (*szintúgy*). Én kivont karddal az ablakhoz állok, s jaj neki, ha még egyszer bedugja fejét.

Sziklási. Oh leányőrzés! Ha az ember csupa szem volna is, mégis vak.

Móricz (*félre*). Ezer villám! ez jobb útat talált nálamnál. Az ablakon járó mindig szerencsésebb, mint a ki a tág kapún megy be. — Most mit tegyünk uram?

Sziklási. Kimegyünk a házból. Jó egészséget.

Szálkai. Én strázsára megyek. (*El a mellékszobába.*)

Móricz (*Margithoz*). Édes leányasszony, én kérő vagyok —

Margit. Még nem is ismerjük egymást.

Móricz. Kérem, én csak más szerencséjét eszközlöm.

Sziklási. Margit, mit csevegsz? Uram, jó egészséget.

Móricz (*magában*). Más útat kell keresnem. Ha egyébként nem lehet, a háztetőn is befúrom magamat. — Szolgája. (*El.*)

Sziklási. Margit! menj Nellihez, én magam zárom be a kapút. (*El a középajtón.*)

Margit. Oh azok a férfiak! (*El a mellékajtón.*)

(*A kárpit lefordúl.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

Sziklási háza előtt.

Móricz (*gyorsan keresztűlmegy a játékszínen*). Hahaha! a két öreg hogy kémli a házat! Én is azonnal példájokat követem s kikémlem, hol lehet a falon áthágni; egy bátor salto mortále többet ér a szépeknél ezer sóhajtásnál. Meglássuk, nem leszek-e boldogabb levelemnél. (*El.*)

Sziklási jön *Szálkaival*, kinek puska a vállán.

Szálkai. Hála Isten', a házkémlést elvégeztük! A puska szinte lehúzza vállamat. (*Puskáját földre ereszti.*)

Sziklási. Mért hoztad el? előre mondtam, az öreg legénynek a ruha is nehéz.

Szálkai. Ily ijesztő szerszám hathatósb a fenyítő szónál; ez a gondolat féke, a tett bírája, a földi villám.

Sziklási. Embert csak nem lősz? úgy is meg van lőve, ki asszonyok után szalad.

Szálkai. Mi lesz az emberből! Ki hitte volna, hogy még leányt kell őrzenünk.

Sziklási. Ha feleséged élne, tudom *házadat* kellene őrzened. Ezek a jó madarak is másképp énekelnek, ha sorsodon átestek.

Szálkai. A holtakról csak jót; boldogúlt hitvesem jó asszony volt, csak hogy erkölcsét néha igen érezteté velem.

Sziklási. Olyanok mind! az erkölcs is ostorrá válik nálok.

Szálkai. De szépek s az által győznek.

Sziklási. Szép a szivárvány is, de mi haszna, ha feltűnte előtt a fergeteg mindent pusztán hagy?

Szálkai. És az ápoló kéz! Ah barátom, ezt csak érzeni kell; teszem mit csinálnál, ha Margit nem volna?

Sziklási. Az más! Margit cselédem; jó mert nincs lekötve, hív mert többet remél — csak a szokás teszi tűrhetővé.

Szálkai (*félre*). Kedvéért már csak kikelek az asszonyok ellen. (*Sziklásihoz.*) Hisz igazad van, az asszonyi természet még per alatt van, az élet a bíró s a mit nappal ítél, azt este megmásítja. Az asszony esküvés után elhányja bőrét s pille lesz; feje kemény, szíve lágy, nyelve folyó, szeme tükör, mely másnak síma s a férjnek görbe képet mutat.

Sziklási. Olyan mint a déli nap, hevít, de árnyékot nem ád, érlel s fonnyaszt.

Szálkai. Hagyjuk szegényeket! én bemegyek pihenni. Haza már nem térek, mert ily állapotban, tudom, két baráti szem is sokat ér. (*Félre.*) Tán szólhatok Nellivel?

Sziklási. Ennek még sem hiszek egészen, nagy farkas! — Ki jön ismét?

Sándor (*fellép*). Sziklási úr?

Sziklási. Igen.

Sándor. Örvendek.

Sziklási. Tán az úr dugta be előbb fejét ablakomon?

Sándor. A kapún nem eresztetvén be, az ablakon kívántam látni azt, kit mindig látni óhajtok.

Sziklási. Én azt nem szenvedem.

Sándor. Magam is inkább kedvelem az egyenes útat.

Sziklási. S fákat mász? ez gyöngeség.

Sándor. Könnyen vádol az ész, ha a szív békén ver. Nevemről tán ismerős leszek, ha szerencsémről nem is, noha egyikén sincs okom elpirúlni. Én Lángai Sándor vagyok.

Sziklási (*félre*). Hát az ördög ma mindent összehoz? (*Sándorhoz.*) Örűlök, de ha máskor jött volna, inkább örűlnék.

Sándor. Sajnosan látom, mily kelletlen jelenésem, azért nem is leszek soká terhére. De legalább engedje meg Sziklási úr, hogy őszintén szóljak szívéhez.

Sziklási. Hagyjuk a szívet! kinek pénz kell, vagy leányt áinít, csak az él vele. (*Félre.*) Most vallatni fog! Mit mondjak? restellem a hazugságot.

Sándor. Én Nelli kisasszonyt, mostoha öcsése leányát szeretem és viszont szerettetem.

Sziklási. Ez igen szép, de minek a szerelem? Hiszen tudja uraságod, hogy öcsém Nellit egy jó barátja fiával már eljegyezte és a becsűletes ember megtartja szavát.

Sándor. Nelli akkor még gyermek volt s mindeddig jegyesének képét sem látta.

Sziklási. Minek a kép, ha él a vőlegény?

Sándor. De a vőlegény sem elébb, sem atyja halála után nem jött, se hírt nem adott magáról.

SZIKLÁSI. De nem is mondott le.

SÁNDOR. Nem akarom ily makacs szótartás bús következéseit feszegetni, csak egy kérést teszek: Nellit atyja hirtelen elküldte —

SZIKLÁSI. Jól tette, a szerelem nyavalyája ellen távozás régi jó orvosság.

SÁNDOR. Epeszt, de nem gyógyít. Én tudom, Nelli itt tartatik és óhajtanám tudni, nem szenved-e miattam méltatlan sérelmeket?

SZIKLÁSI (*hevültében magát feledve*). Hát az úr azt véli, hogy én vadállat vagyok s hogy házam barlang?

SÁNDOR. Én Nelli által még derék embernek ismerem, kinek arcza fergeteg, de szíve tiszta verőfény —

SZIKLÁSI. Azért ne vádoljon, ha látogatását nem fogadhatom el. Lássa az úr! én sok jót hallottam magáról, öcsém is tisztelettel említette, azért javallom, hagyjon fel a házassággal, higyje el: csak olyan, mint a nagy nevetés, kedvvel kezdődik, jajjal végződik.

SÁNDOR. S nekem az fő czélom. Összvehangzó érzet és temperamentum boldogságot ígér.

SZIKLÁSI. Öszvehangzó! A legjobb húr is utóbb hamis hangot ád. A mi pedig a temperamentumot illeti, a szépeknél mindenik megfordúl. Míg fiatal, sangvinikus, mindenfelé szökel, szemről szemre néz, könnyen szeret, könnyen felejt, sír és nevet a mint a pillanat kívánja, tűzérzékei intézik érzelmét. Az első virág hulltával a cholera jelenti magát, tele van feltétellel, mely, ha törik szakad, nyomoztatik, az indulat boszúra s áldozatra kész; uralkodni vágyik s ha csak lehet, férjét szugba szorítja. Őszkor, ha már kedves tolvajok nem igen kísértik, beáll a melancholia; ekkor mindent komor színben lát, irígyelve más jó kedvét, mindenben s mindenütt hiányt érez, szenved, beteg, nem tudja miért, panaszkodik a világ, de leginkább a férfiak ellen. A legnagyobb télben jön a jótevő phlegma, de mivel ritka asszony ismeri el telét, a phlegma is ritkán találtatik nálok. Mondom ne házasodjék!

SÁNDOR. De a rideg nőtlenség mindig árva, mindig szegény; száraz fa a kies mezőn, mindig komor és tövises. Mint a havas kopár csúcsa, tündököljön bár magasan, élet nem tenyészik körűle. Zúgó felhő eső nélkűl; bolygó árnyék, mely mindenre homályt vet. Én mondom, házasodjék!

SZIKLÁSI. De nem tánczol más sípja után, nem kesereg csalfa könny miatt, borzadva nem nyúl örömében, nem szalad a házi pertől, hanem szabadon él és hal. Mondom, ne házasodjék!

SÁNDOR. Én megházasodom. Maga a teremtő kietlennek tartva alkotványát, teremté az asszonyt, hogy mennyet tenyészszen a földön. Ő a világ szépe, az élet szíve! s az nem élt, ki nem vőn részt annak édes szerelmében. Én ezt hiszem.

SZIKLÁSI. Lássa! a ki hisz, boldog, ki nem hisz, okos. Egy csepp öröm, tenger bánat. De mivel így állunk, mint mívelt embertől méltán várom, hogy erőszakos úton nem fog a leányhoz közeledni.

Sándor. Azt ígérem.

Sziklási. Én öcsémet mindenről tudósítom. Ő atya, ő végezzen. Addig fogadásom szerint megőrzöm a leányt, azért noha máskor szívesen látnám, most házam az úrnak zárva marad.

Sándor. Nem alkalmatlankodom! Csak ez egyet még: elébb itt egy idegen férfit láttam leskelődni: szabad tudnom mily czélt űz?

Sziklási. Azt tán maga sem tudja. Valami asszonyos vitéz lehet, ki élte felét tűkör előtt vagy utczán tölti, szívével adakozó, ég mint a szalma s ha nem gyújthat, legalább füstöt s zajt okoz; lesz gondom őt távol tartani. — Bízhatam tehát szavában, hogy az úr innen eltávozik?

Sándor. Követem, távozást nem igértem, de hogy engedelme nélkűl házába nem lépek, azt fogadom.

Sziklási. Jó egészséget! (*Bemegy a házba s a kapút bezárja.*)

Sándor (*egyedűl*). Ő megy, s én úgy állok itt, mint a száműzött honja szélénél: a szem rajta csügg, de a merész lépést egy bátrabb maradás reménye tiltja. (*El.*)

Sziklási kertje. Egyik felűl sövényfal kis ajtóval. *Nelli* fellép olvasva. *Margit* kíséri.

Margit. Ezt a könyvet annyit olvassa a kisasszony, csodálom, hogy már bele nem únt!

Nelli. Belsőmet festi s midőn érzetemet felingerli, egyszersmind megnyugtat.

Margit. Én is érzékeny vagyok! Taval mikor urunk halálos beteg volt, annyit sírtam, hogy még! de olvasás által a világért sem tudtam volna megnyugodni.

Nelli. Mert hű szorgalma által azt meglelé. Van állapot, midőn az is vigasztal, ha érzésünk, reményünk ily némán zengő társat lel! (*Olvas.*)

„Miként tavaszban a virág
Illatcserében olvadoz,
Rokon feléhez úgy a szív
Malasztos hévvel lobbadoz.
S ha bár felette vész üvölt
S kéjvesztve keble hervadoz,
Új nap derűl, mosolyg az ég,
Szebb fényre fordúl élte még
S múló keservekért
Nyer édes, hosszú bért."

(*A lugosba megy, leűl s tovább olvas.*)

Margit. Élne csak urunk körűl, majd nem tanúlna könyvekből érzeni.

Lőrincz (*jő*).

Lőrincz. Édes leányasszony, örűlhetek?

Margit. Mért ne, ha van oka kendnek. (*Kíváncsian.*) Mi örvendetes történt?

Lőrincz. Nem szólt az az úr semmit, ki előbb a házban volt?

Margit. Ki hinne olyast mindjárt?

Lőrincz. De én mondhatom, van a dologban valami; ismerem a férfit is, kinek az az úr kérője.

Margit (*nevekedő kíváncsisággal*). Milyen formájú, micsoda ember? (*Habozva elfordúl.*) Eh! menjen kend, ilyen tréfát nem szenvedhetek.

Lőrincz. Nem épen fiatal, de nem is vén, velem egy idős; nem épen úr, de ha a dolog elsűl, nem is lesz szolga. Rég próbálta volna szerencséjét, de nem bízott zsebjébe; most új kilátással nő reménysége s azt gondolja, hogy jó gazdasszonyból jó feleség is válik.

Margit. Csak gondolja még s nincs meggyőződve?

Lőrincz. A szerelem majd meggyőzi. Mit mondjak neki.

Margit (*félre*). Nagy lépés. Urunkkal szólok elébb.

Lőrincz. Én állok mellette, hogy rútabb s rosszabb férfi is van nálánál, dícsérném is, de nem illik —

Margit (*félre*). Magát érti tudtam mindjárt, régen megkülönböztet s a hol lehet, szépet mond — (*lopva rákacsingat*) az ember nem is épen rút.

Lőrincz. Nos leányasszony?

Margit. Kend csíntalan ember! okosabb mint véltem, de semmit sem ígérek, tán majd, idővel —

Lőrincz (*félre*). Ez annyit tesz: mindjárt. (*Margithoz.*) Tehát megyek a rozmarintot megöntözni, lehet, hogy szükségünk lesz rá. (*El.*)

Margit. Ah én inkább itt maradnék! Sziklási úr oly kegyes! nem szeret ugyan, mert én is a szép nemhez tartozom, jól le-lehord, de mindent megtesz a mit csak óhajtok — aztán legszebb időmet nála töltöttem! Szívem fáj! — ha ő — de gondolni sem merem.

Szálkai (*elélappang*). Margit! Margit!

Margit. Tessék parancsolni.

Szálkai. Hol a kisasszony?

Margit. Ott olvas a lugosban.

Szálkai (*félre*). Tán a szerelemről. Örömest terjesztené kezét, de nem tudja ki felé — a szeretőt pedig kizárjuk! (*Margithoz.*) Nem úntad el a strázsát?

Margit. Urunkért teszem.

Szálkai. De még se bánnád, ha Nellit elvinnék?

Margit. Igaz, sokszor tartóztat dolgomtól, ki tehet róla. De nem is tudom, hol marad Jakab oly soká?

Szálkai. Ha dolgod van Margit, bízvást bemehetsz: itt maradok én helyetted.

Margit. Dolgom volna de —

Szálkai. Csak menj Margit, hiszen nincs kitől tartani.

Margit. Az igaz, tekintetes úr nem félelmes, tehát engedelméből megyek. Ha valami ifjú ember jőne, csak méltóztassék lármázni. (*El.*)

Szálkai. Magunk volnánk — a hely, a pillanat kedvező, még úgy sem szólhattam vele Sziklási miatt — most. — Mi szé-

pen űl ott a kis tündér, gyönyörű bimbó a lombok közt. De mit akarok? Átkozott ősz hajak? Eh, ő is asszony s nem haragszik, ha tetszik valakinek! Én úgy égek, hogy szinte el tudnám venni s így az ifjún is győzném; — oh miért ne? az öreg imádónak többnyire jobb az erszénye, mint a fiatalé s ez nagy szószóló, — rajta tehát! (*Rózsát szakaszt s annak levelével meghinti Nellit.*) Így csókolja egyik rózsa a másikat.

NELLI. Ah Szálkai úr?

SZÁLKAI (*előjön*). Mily szerencsés tárgyon tetszett úgy elmerűlni?

NELLI. Oly tárgyon, mely harmat gyanánt csillog a virágon s ha ez fonnyad is, gyökerét élteti; de hová lett Margit?

SZÁLKAI. Dolga akadt. Én váltottam fel.

NELLI. Valóban büszke vagyok, hogy ily érdemes urat is őreim közé számlálhatok.

SZÁLKAI. Édes kínos munka a szépséget őrzeni. Másra kellene vigyázni s a szem csak egyet lát; mással küzdeni s az ember magával sem bírhat.

NELLI. Kit őrzeni szükség, nem érdemel őrizetet.

SZÁLKAI. A szépnek ezer ellensége támad, ah! és szintannyi imádója. (*Kezét csókolja.*) Én magam a legforróbb —

NELLI (*szavába esőleg*). Asszonygyűlölő!

SZÁLKAI. Mentsen Isten! e balvéleményt kész volnék bármily áldozattal megczáfolni. (*Hizelkedve.*) Teszem ha ily angyal valamit kívánna —

NELLI. Mit kívánhatnék a mi nem volna már? s mit nyerhetnék itt, mihez még kívánnom nem lehetne?

SZÁLKAI. Példának okáért, egy szívet, mely bár jó ideig ver, mégis ifjan lángol, a szépet ismeri, a jót becsűli, türedelmes, bőkezű és ily elhagyott állapotban mindig elfogadható.

NELLI (*félre*). Mily gyöngeség, ő engem hűtelennek mer tartani! szinte kedvem volna az öreg gőgös iránt érzékenyűltet játszani s ez által bátyámon is diadalmaskodnom! (*Szálkaihoz.*) Ah! ilyen szív csak a képzeletben él.

SZÁLKAI (*félre*). Tetteti magát, enyelgeni akar; így akarom! enyelgés az érzet gyújtója; az ember nevet, közelebb jő s utóbb nevetve győz. (*Nellihez.*) Nem mindig zordon a valóság.

NELLI. Ah!

SZÁLKAI. Kit illethet e mély sóhajtás?

NELLI. Magamat! Én szívdobogásban szenvedek.

SZÁLKAI. Ennek orvossága, vagy inkább ellenmérge a szerelem. Ah! ha én lehetnék az orvos!

NELLI. Nem minden orvos kedves ugyan a betegnek, de igen a jó tanács.

SZÁLKAI (*kezét csókolván*). Ha tudnám mint ítél ezen szív felőlem?

NELLI. Mint bátyám jó barátját tiszteli.

SZÁLKAI. Tisztelettől szerelemhez olyan a lépés, mint liliomtól a rózsához.

Nelli (*félre*). Ez régi hang az ifjúságból; fenmaradt czifrázat a romladékon. (*Szálkaihoz.*)Ez oly igazság, melyet minden jobb ember érez.

Szálkai. Valóban! így hát sikerrel mondhatnám: szép kisasszony! ne nézzen tüskémre, azaz időmre, hanem tekintse rózsának szívemet, mely kegyében élni óhajt. (*Térdre omlik, Móricz fejét a kertfalon felüti.*) Im lábainál —

Nelli. Kérem, Szálkai úr! fájni fog majd lába.

Móricz. Mit látok! (*Átszökik a falon.*)

Szálkai. Ily kedves szolgálatban csak ifjodni lehet.

Móricz (*hirtelen Szálkai mellé térdel*). E szolgálat inkább illik hozzám! s így két évszakasz hajt fejet a szépségnek s minden javával kínálja!

Szálkai. Uram? ez hallatlan merészség! (*Fel akar kelni.*)

Móricz (*karjába ölti karját s tartóztatja*). Tessék maradni, ennél szebb helyet nem talál. (*Nellihez.*) Szép kisasszony, mily forrón vágytam e pillantatra!

Szálkai (*erölködve*). Ezt nem szenvedjük. (*Félre.*) Nem ereszt el!

Móricz. Bocsáthatatlan vétek, a szépet így elrejteni! Vagy tán csak azért, hogy a legbátrabb víhassa ki, mint a búvár a gyöngyöt az irígy habok közűl?

Nelli (*feddő hanggal*). Uram! én —

Móricz (*hirtelen*). Oh ne azt a kemény tekintetet! ez csak neveli a lángot. Midőn az ég haragszik, legközelebb érezzük magunkat hozzája. Ha nem örömest mulat itt, kimentem, akár el is rablom.

Nelli. Uram! kicsapó szeszélyeit tessék másfelé fordítani. Viselete nem oly természetű, hogy azt viszonozni illendőnek tarthatnám.

Móricz. Illendőség! vak szokás szava, váltott gyermeke a természetnek. Szépet látni s neki nem hódolni az igazi illetlenség, lelki halál, dermedő szív —

Nelli. Kerem Szálkai urat, tessék a házba vezetni.

Szálkai. Szívesen! (*Fel akar kelni, félre.*) Mikor nem ereszt fel. — Uram! micsoda erőszak!

Móricz. Csak tessék maradni, én nem vagyok irígy, e boldogságot mással is felosztom.

Nelli. Így hát magamat ajánlom! (*Ekkor eléjön Sziklási.*) Itt jő bátyám.

Sziklási. Hé mi dolog ez? Minő térdelő társaság?

Móricz (*felszökik, Szálkai utána nehezen felvergődik*). Isten hozta Sziklási urat! Nemde szép foglalatosságban lelt? de én csak ezt az urat utánoztam.

Szálkai (*félre*). Átkozott meglepés! most vége mindennek. Lesz mit hallanom.

Nelli. Úgy van édes bácsi. Szálkai úr előttem az asszonyi nemet térden követte meg.

Szálkai (*félre vonva Sziklásit*). Csak gúnyból tettem; hiszen ismersz — térdelni asszony előtt!

Sziklási. Ily ősz hajjal!

SZÁLKAI (*szavába esik*). Csak ne pattogj! majd megőrzöm ezentúl. (*Móriczra mutatván.*) Csak ezen adj ki.

MÓRICZ. Édes kisasszony! tán e társaság teszi oly komorrá? e falon túl vidámabb az élet —

SZIKLÁSI. Mit szóljak az ifjúnak, ha még az öreg is ábrándozik? (*Móriczhoz.*) Uram, hol jött be ismét?

MÓRICZ. A hol a madár! a szív adott szárnyakat.

SZÁLKAI. A falon jött által, mert a ki rakta, nem vélte, hogy leányt kellene elrejtenie, különben magasabbra emelte volna.

MÓRICZ. A chinai fal is csak egy szökés a szerelemnek, a tenger kis folyam, a föld egy lépés.

SZIKLÁSI. De én nem szoktam a falmászó vendégekhez, azért kapúmhoz igazítom. Tessék követni!

MÓRICZ. Mit fárad hasztalan, én olyan vagyok mint a levegő, ha itt kiszorítnak, amott török be.

SZÁLKAI (*titkon Sziklásihoz*). Barátom, nem jó volna Nellit titkon az én házamba átalvitetni? mert itt nem lesz nyugtod.

SZIKLÁSI. Úgy! tejet a macskára bízni! téged egy pár szem lenéz lábáról. (*Móriczhoz.*) Tessék követni!

MÓRICZ. Édes kisasszony! én gyűlölöm a félig tett munkát s így még lesz szerencsém —

SZIKLÁSI. Csak tessék követni uram! minket el nem vakít. (*Nellihez.*) Te várj be itt! (*Elvonja Móriczot.*)

MÓRICZ (*mentében Nellit érdekelvén*). A jó barát ki akar menteni a veszélyből, de már késő — édes fulánk, kedves baj ide vonz.

SZIKLÁSI. Csak el! (*Elmennek.*)

SZÁLKAI (*habozva néz Nellire*). Hm! Nelli kisasszony! csak igaz: az ifjúság csapongó, olyan mint a zápor: többet ront mint használ. A valódi érzés nem szökdel, nem vet bukfenczet, hanem jótevő forrásként szivárog fel s minden virúl körűle.

NELLI (*enyelegve*). Mily sokat nyer a szív, ha ily szép szavak kísérik.

SZÁLKAI. És a lélek, mely a belső érdemet becsűlni tudja.

NELLI. Rámáért ki csodálna képet?

SZÁLKAI. Valóban! s Nelli így gondolkodik? (*Nelli kezét megcsókolja.*) Ah, így hát az érdem reménylhet?

SÁNDOR (*a falon által*). Nelli! Nelli!

NELLI. Sándor! Sándor! maga itt?

SÁNDOR (*átszökik*). Elvégre hát mégis látjuk egymást!

NELLI. Nem csalt meg reményem, és Sándor híven felkeresett.

SÁNDOR. És társaságot lelék. (*Kérdezőleg.*) Elébb távolról egy ifjat láttam a falon átszökni! s itt egy öreg úr áll égő szemekkel.

NELLI. Szálkai úr! bátyám szomszédja és barátja, ki oly kegyes volt engemet mulatni. A másik urat nem ismerem.

SZÁLKAI (*félre*). Ez a szerető! Mint villámlik szemével! (*Sándorhoz.*) Igen, igen, mulatni; de az úrnak ide nem volt szabad jőni.

SÁNDOR. Én az engedelmet (*Nellire*) csak ezen szemektől várom.

NELLI. Jelenléte, Sándor, minden bús órámat elfeledteti.

SÁNDOR. Oh Nelli! képzelje nyugtalanságomat.

NELLI. Örömest írtam volna mindjárt, de nem volt kibe bízhatnom.

SZÁLKAI. Uram! Nelli kisasszony! — Nem hallanak. (*Közéjük áll.*) Nekem hatalmam van ezt megtiltani.

Sziklási jő Margittal.

MARGIT. Mikor mondom, épen az imént maga Lőrincz megvallotta — oh mint fáj szívem.

SZIKLÁSI. Ha fáj, gyógyítsd meg; nem akarok többet hallani. (*Észreveszi Lángait.*) Ejnye furkós mennykő, ez hibázott még. Ki adott erre engedelmet? Váljanak el. (*Szálkaihoz.*) Te itt voltál s ezt elnézhetted!

SZÁLKAI. Eleget lármáztam, de ezeknek száz trombita is csak szunyognóta.

SZIKLÁSI. Lángai úr, én bíztam szavában!

SÁNDOR. Én is bíztam abban, hogy a kisasszonyt idegen vendégektől megőrzi, s ha az ember valamit magára vállal, végezze emberűl.

SZIKLÁSI. És a féltés az idegen nyomába únszolta. Hahaha!

SZÁLKAI. Berzenkedik immár, félti —

SÁNDOR. Én azt fogadtam, hogy engedelme nélkűl házába nem lépek; kertről szó sem volt.

SZIKLÁSI. Kert a házhoz tartozik, mint gyarlóság a szerelemhez —

SZÁLKAI (*félre Sziklásihoz*). Ez kiállhatatlan ember, ezzel keményen bánjál!

SZIKLÁSI (*viszont félre*). Te haragszol rá, mert Nellinek tetszik: csak eredj! te is örömest félre billennél.

SZÁLKAI. Én nem bánom, akár mit csinálsz velök.

MARGIT. Édes kisasszony, mit cselekedett? urunk haragszik.

NELLI. Ha vétkes volnék is e kedves történetben, sajnálni nem tudnám.

SZIKLÁSI. Én pedig nem leszek szolga tulajdon házamnál; azért kérem Lángai urat, tessék elvonúlni szívével, mely ha igazán ég, távol sem alszik el.

SÁNDOR. Nelli! szeret még?

NELLI. Változhatatlanúl.

SÁNDOR. Nyugodt lehetek minden esetben?

NELLI. Mint magam leszek ezentúl.

SÁNDOR. Most Sziklási úr is békén lehet, hogy ily úton ezentúl sem házába sem kertjébe nem jövök.

SZIKLÁSI. Örűlni fogok.

SZÁLKAI. Én is haza megyek (*haragosan néz Sándorra*). Csak ez ne jött volna! — Jó éjszakát! (*El.*)

SZIKLÁSI (*Sándorhoz, ki Nellitől búcsúzik s most kezét megcsókolja*). Elég uram, tessék követni! (*Nellihez és Margithoz.*) Ti is aztán jertek be! (*Sándorral el.*)

MARGIT. Micsoda zűrzavart okoznak azok a férfiak!

Nelli. Volt is ideje már, hogy mozgásba jőjön házunk.

Margit. Hát az a másik úr is itt volt? s nem szólt felőlem?

Nelli. Semmit sem hallottam; de kíváncsi vagyok tudni merre járnak. Nézzünk ki az ajtócskán.

Margit. Be van zárva. Jakabnál a kulcs.

Nelli. Tán felnyitja valamelyik a magái közűl.

Margit. De urunk;—

Nelli (*esdekelve*). Édes Margit! csak egy tekintetre.

Margit. De ne többre ám! (*Feloldja kulcsait.*) Ez felnyitja.

Nelli. Tán láthatom őt. (*A mint az ajtót kinyitja, Mórucz áll előttök, Nelli visszaszökik.*)

Margit. Istenem, minő meglepetés!

Móricz. Édes kisasszony! a szerencse jár ma velem! elébe vezet az eredetinek, midőn képzetem hasztalan vesződik azt egész kellemében visszavarázsolni.

Nelli. Nem tudom mit csodáljak inkább, a czéltalan fáradságot-e, vagy gyakoroltságát érzés nélkűl ömledezni?

Móricz. Eddig úgy volt; de félek, már érezni tanúlok.

Sziklási (jön).

Sziklási. Ejnye furkós mennykő! megint itt van az úr? Látom, félre kell tennem minden tekintetet. Hallja Hív uram, vagy mi a neve! én nem vagyok barátja az örökös enyelgésnek, s ha el nem távozik, lábat adok.

Margit. Bocsásson meg tekintetes úr! ezt jószívűségem okozta.

Móricz. A házi barátság, látom itt nincs divatban, s azért méltán háborút izennék; de békeszolgálatom nem engedi. Nekem csak a leányasszonynyal van dolgom s előre jelentem, kosarat nem fogadok el.

Margit. Hallja tekintetes úr!

Sziklási (*félre*). Hogy el nem törött szárnya ennek a szélmalomnak, minekelőtte vidékünkbe jött! még ezt is elszéditi. — Én semmit sem akarok hallani uram s vége.

Jakab (jön).

Nelli. Édes bácsi! tán csak nem neheztel reám?

Sziklási. Menjetek a házba. (*Margit, Nelli el.*)

Jakab. Tekintetes úr! újságot hoztam a postáról. (*Móricz körűl járván, egyszerre elkiáltja magát.* Mor — (*s megint befogja száját.*)

Móricz (*hirtelen hozzá fordúl*). Mi baj? (*Félre.*) E törzsök miatt majd elárúltam magamat.

Sziklási (*Jakabhoz*). Hát te mit lármázol?

Jakab. Van okom (*menni akar, de ismét visszafordúl*). Nem merem elhagyni uramat, csak fegyverünk volna! (*Sziklási mellett megáll és neki integetve nyugtalankodik.*)

Sziklási (*Jakabhoz*). Elment az eszed? maradj veszteg! (*Móriczhoz.*) Uram jó egészséget.

Móricz. Én megyek, de javallom, éljünk frigyben!

Sziklási. Távol egymástól —

MÓRICZ. Megbánja. (*El a kertajtón, Jakab bezárja*).

JAKAB (*fontosan*). Tudja tekintetes úr kivel beszélt?

SZIKLÁSI. Olyan könnyű szerrel, mely sokat mozog, keveset tesz; szél ha igér, rák ha adni kell; szelíd ha kér, vad ha nyertes.

JAKAB. Már nem tudom szelíd-e vagy rák, de ez az úr Mordány Pista, az a híres zsivány, ki nem rég a szomszéd molnárt kirabolta, a mint illik.

SZIKLÁSI. Gyávaság! olyan is a zsivány!

JAKAB. Olyan bizony! most hallottam személyleírását a postán — aztán hogyan megijedett, midőn nevét kiszalasztám.

SZIKLÁSI (*magában*). Hahaha! felséges gondolat! e tévedést használom.

JAKAB. Semmi, hogy úr formája van, mert az is írva van, hogy különféle ruhában jár, és egy pajtás jár csak vele.

SZIKLÁSI. Az elővigyázat nem árt. Szaladj a falúba, hozz néhány embert magaddal és a személyleírást is, ha oda jutott volna.

JAKAB. Most tán megfoghattuk volna. (*Elmentében kiált.*) Lőrincz! Andor! Gyurka!

SZIKLÁSI (*egyedül*). Így! ha még a ház körűl leskelődik, befogatom, majd megvallja igaz nevét és nem okoz hasztalan zűrzavart. Aztán Jakabra hárítván a dolgot, jól kinevetem és hasznos leczkével elbocsátom. (*Margit, Lőrincz, több házi férfi és fehér cseléd összetolong.*)

MARGIT. Tekintetes úr! az istenért!

LŐRINCZ. Hol a zsivány?

SZIKLÁSI (*magában nevetve*). Csak jertek! majd felállítalak benneteket.

MARGIT. Csak vért ne ontsatok. (*El*).

(*A kárpit lefordúl.*)

HARMADIK FELVONÁS.

Szoba Sziklási házában, ugyanaz, mely az első felvonásban.
Sziklási az asztalnál űl, írásba néz, előtte gyertyák;
Nelli, *Margit*.

SZIKLÁSI. Fekete szem és nyírott haj, mivel szökevény; karcsú termet — megegyez, csak hogy amaz naptól barnított erdei lakos lehet, ez asszonyok körűl hajladozó vitéz.

NELLI. Kár hogy nyitva nem hagytuk az ablakokat, legalább mulatságunk volna.

MARGIT. Hát ha fellőnek —

NELLI. Lefeljebb tekintetet.

MARGIT. Aztán tudja isten hol járnak az erdőben — már a nap is leszállt. De ki hitte volna? jól mondja urunk: rossz a világ.

NELLI. Micsoda zúgás? Tán hozzák már.

MARGIT. Valóban — csak ide ne hozzák, hogy a szobát el ne vérezzék.

Nelli. Édes bácsi, mit tesz foglyával majd? Még bajba jöhet — hát ha valami úr s elégtételt kíván?

Sziklási. Ő bizonyosan valami különös, mivel utánad járt. Csak rám bízd, az az én gondom.

Nelli. Utóbb is bácsi még az én védelmemre szorúl.

Sziklási. Asszonyi védelem hálósüveg sisak helyett, oroszlán bátorság és bátorság erő nélkűl — jaj annak, ki arra szorúl.

Jakab (jön).

Jakab. Tekintetes úr, megvan már.

Margit. Valóban?

Jakab. Az üres pinczébe zártuk.

Margit. Nem történt emberhalál?

Jakab. Alamuszi zsivány az, fegyver sem volt nála s csak akkor hánykolódott, mikor a kisbíró köpönyegemet vetette fejére.

Sziklási. Mit szólt?

Jakab. Nem szólt, hanem káromkodott.

Margit. Beszélje el kend, mint történt?

Jakab. Tehát a falúból néhány embert magamhoz vettem; az ilyesben igen járatos kisbíró is hozzánk szövetkezett. Mihelyest a dombon feljöttünk, mindjárt szemünkbe ötlött, a mint bokor közé lapúlva a ház felé leskelődött. Álljuk el útját! súgta a kisbíró és Matyi komája, tudja tekintetes úr, az, ki négy esztendő előtt elvette Jutka szolgálónkat —

Sziklási. Tovább, tovább!

Jakab. Tehát az a Matyi, meg Peti, ki taval csősz volt és maga lopott, aztán a kalodába űlt a mint illik — máskép derék ember —

Sziklási. Csak röviden.

Jakab. Tehát Matyi, meg Peti, meg Gyurka — tudja tekintetes úr, az, ki tizenöt esztendő előtt ostoros volt, aztán —

Sziklási. Ej mi gondom ki mi volt? csak a dologhoz.

Jakab. Tehát a kisbíró, Matyi és Peti, megintelen Gyurka, meg én egyenesen feléje mentünk — de ő tudja mi rosszon törte fejét, mert úgy a házra volt bámúlva, hogy csak akkor vett észre bennünket, mikor megragadtuk, a mint illik. Most igen lármáz, hogy tekintetes úr színe elébe vezessük, vagy hogy gyertyát hozzunk neki, hogy levelet írhasson; tán jó volna megkötözni, a mint illik.

Sziklási. Vezessétek hozzám! de senki hozzá ne nyúljon.

Jakab. Hm, hm, pedig nem érdemli meg, hogy ily kímélve bánjunk vele. (*El.*)

Margit. Ah tekintes úr, vigyázzon magára; ily kétségbeesettel nem jó négyszemezni.

Sziklási. Az ő kétsége csak reátok hat s addig tart, míg megadjátok magatokat. Előttem majd szelíd lesz, mint a zsémbes asszony a vendég előtt.

Nelli. Bácsikám! majd mi leszünk a táblabírák s ránczos homlokkal s feszesen ítéletet hozunk.

Sziklási. Asszonyi ítélet csak a szebb asszony és hitetlen

imádó iránt kemény; az ifjak ellen mindig részrehajló és tekervényes. Ti addig a kertbe mehettek.

NELLI (*esdekelve*). Édes bácsi!

SZIKLÁSI. Ez férfias dolog! csak el! egymás után! Ha vége lesz, majd elhivatlak.

MARGIT. Tekintetes úr! oh ne koczkázza drágaságos életét! az ember még se tudja —

SZIKLÁSI. Légy nyugodt Margit! de most el! el! (*Nelli a közép ajtón akar kimenni.*) Ne arra, ne! menjetek az ebédlőn keresztűl. (*Margit, Nelli el.*) Hahaha! most vallatni leűlök bírószékembe. Ő kegyelme velem akart játszani, most rajtam a sor. Ha nevét meg nem vallja, száraz földön a pinczében hál. Aha! jőnek már.

Jakab több parasztokkal bevezeti *Sándort.*

JAKAB. Itt a gonosztévő!

SZIKLÁSI. Jakab! bolond! furkós mennykő! kit hoztál?

SÁNDOR. Sziklási úr! én ilyen vastag tréfákhoz nem szoktam. Elébb eltilt házától s a jövendővel bíztat; s most erőszakkal s nem a legszelídebb módon befogat —

SZIKLÁSI. Bocsánatot uram! én — ez az esztelen Jakab —

JAKAB (*merően néz Sándorra*). Ni! bizony más ez. (*Sziklásihoz.*) Hagyján tekintetes úr! ez Mordány Pista czinkosa; ismerem, elébb is kikérdezett, de én okos voltam —

SZIKLÁSI. Okos mint a vak medve. Csupa gondtól kifüstölgött már velőd. (*Sándorhoz.*) Bocsásson meg Lángai úr! nem magát akartuk, tévedés más semmi! (*Félre.*) Minő zavar! már most estve van, itt kell tartanom! Titok nem marad — és Nelli! (*A mint tüzesen fel s alá jár, észre veszi a parasztokat.*) Hát ti mit oltároztok itt? takarodjatok haza. (*Ezek el.*) Jakab, adass nekik ételt és bort.

JAKAB. Bizony elhibáztuk! De mikor az ember jót akar s a nap lemegy — ej, ej! (*El.*)

SÁNDOR. Meg nem foghatom. Hát rablók járnak a vidéken?

MARGIT (*kívűl*). Oda vagyunk! Segitsetek! rabló! gyilkos?

SZIKLÁSI. Mi ez megint? Margit szava — engedelmet kérek. (*A bal ajtót kinyitja. Margit karjába szalad.*) Mi baj Margit?

MARGIT. Ah tekintetes úr!

SZIKLÁSI. Alig lihegsz, ülj le.

MARGIT. Egyik zsivány a kertbe szökött, már Nelli kisasszonyt el is fogta. Tudja isten mi lesz belőle.

SÁNDOR. Nellit? Fegyvert ide, fegyvert! (*Tüzesen forgolódik.*) Ördög pokol, uram! nem hallja? Nelli egyedűl a kertben.

SZIKLÁSI. Ördög nem zsivány! héj Jakab!

Nelli nevetve jön s megpillantván *Sándort*, hozzá szalad s kezinél fogja.

NELLI. Lángai, Lángai! maga van itt?

SÁNDOR. Édes kisasszony! szóljon, veszélyben forgott?

NELLI. Egy idegen úrnak tetszett nagy forróan kezemet

megcsókolni s szívét ajánlani — de én ügyesen elillanék, s ő most utánam botorkál.

SZIKLÁSI. Mily bátran érzelegnek, mintha már holnap lenne a menyekző. El egymástól! Nelli! Siket az úr?

SÁNDOR. Élve el nem válunk.

MARGIT. Az ijedtség szinte elgyöngített. (*A mellékszobában nagy zörrenés hallatik.*) Nagy isten! mi zörög az ebédlőben? a szép edények mind az asztalon állanak — megnézem. (*A mint az ajtó felé lép*)

Móricz (toppan be).

MÓRICZ. Átkozott rendtartás van ennél a háznál! Ki látta ily sötéten hagyni a szobákat, mikor vendégek járják? Én és az asztal összeütköztünk, de én erősebb voltam és eldöntöttem, ott fekszik.

MARGIT. Isten segíts milyen kár!

MÓRICZ (*Nellire és Sándorra czélozván*). Úgy! szerelmi viszontlátás!

SZIKLÁSI. Hallja Hív uram! nekem kedvem volna az urat házamból kivettetni. Ezt a galibát mind az úr okozta. Hogy mer ily későn alkalmatlankodni?

MÓRICZ. Magam is kezdem bánni; különben csak óhajtását teljesítettem, mert a mint hallám, be akart fogatni; ím önkényt megadom magamat. Igaz, hogy rabolni jöttem, de — szívet.

SÁNDOR. Az úr megsérté a tiszteletet, melylyel e nemes háznak tartozik.

MÓRICZ. Már tagjává avattatott, hogy ily magas hangon beszél uraságod? A szépeket csak úgy tiszteljük, ha üldözzük. Azonban uram, ha itt későn jöttem is, ott nem leszek késő, hol a férfi szól.

NELLI. Legyen nyugodt Lángai! ez az úr hirtelenkedett ugyan szívével, de dúrvaságról nem vádolhatom.

MÓRICZ (*félre*). Most az én rovásomra hírdeti hűségét. Hadd legyen, megfordúl a szél.

SZIKLÁSI (*félre*). Mit tegyek most? — legjobb lesz a leányt holnap haza vinnem; vesződjenek vele otthon. — Nelli!

NELLI. Édes bácsi?

SZIKLÁSI. Eredj szobádba! készűlj az útra, holnap haza viszlek.

NELLI. Édes, kedves, jó bácsi!

SZIKLÁSI. Margit! zárd be Nelli szobáját; azután láss jó vacsora után, már csak itt tartom őket.

MARGIT (*Móriczra nézve*). Ezt is? kicsoda? hát még se zsivány?

SZIKLÁSI (*titkon*). Margit — de nem reménylem, hogy ez a vendég szeget ütött fejedbe — úgy tartom, hogy csak nem hiszesz neki s nem mégy —

MARGIT. Mit tehetek róla? Én nem mennék, de ha visznek —

SZIKLÁSI. Menj csak. (*Margit el.*) Urak! ha tetszik, az éjjelt nálam tölthetik, de holnap korán reggel megint el kell válnunk.

SÁNDOR. Köszönettel elfogadom! csak kocsim után szeretnék valakit kűldeni a falúba, hogy cselédeim ne várjanak.
SZIKLÁSI. Teszek rendelést. (*Móriczhoz.*) És uraságod?
MÓRICZ. Nekünk úgy is dolgunk lesz, itt bevárom Sziklási urat.
SZIKLÁSI. A mint tetszik. (*El Sándorral.*)

MÓRICZ (*egyedűl*). Sok baj semmiért. Annyit jártam, szöktem s még is üresen kell távoznom. Úgy állok mint a strázsa úri konyha előtt, a jóízű étkeket elviszik előtte, más lakozik s ő törűli le száját. Hm, hm! az eljegyzett mátkán kiadtam, s minden szép leány mozgásba hoz: jele, hogy az ember iga nélkűl nem élhet. Hahaha! bizony mondom, már eszmélkedni kezdek! pedig ha az ész nő, fogy az életkedv.

Sziklási (jön).

SZIKLÁSI. Nos mi dolgunk van együtt? de már egyszer valót kívánnék?
MÓRICZ. A dolog igen közönséges — Margitot akarom elszerezni.
SZIKLÁSI. Ej furkós menykő! minek megint új zavar? Az úr mindenütt csak rendet bont. És ki akarja Margitot?
MÓRICZ. Lőrincz, tulajdon kertésze.
SZIKLÁSI. S az az úr kérőségére várt?

MÓRICZ. Megnyílt előttem, én pártúl fogtam őtet, és hogy czélját annál inkább elérje, egy majort igértem neki csekély béren, hol becsületesen élhetnek.
SZIKLÁSI. Hát az a major a holdban fekszik? ki az úr? mutassa meg.
MÓRICZ. Bizonyos okból nevemet még titkolom, de nyolcz nap múlva visszatérek s becsületemre fogadom, hogy beváltom szavamat.
SZIKLÁSI. S kérdés, akar-e Margit férjhez menni — lesz-e ott jobb dolga?
MÓRICZ. Mely kincs múlja fel az agguló hajadonnál a fejkötőt? (*Félre.*) Minő nyugtalan! mint habozik. Én gyanítom, az öreg úr úgy nézi a házasságot, mint a diót, kűlsejét elveti, de magvát titkon mégis szereti. Vén róka, azért is kelepczébe ejtem.
SZIKLÁSI (*ki nagy léptekkel fel s alá járt, egyszerre tüzesen megtámadja Móriczot*). De mi gondja az úrnak Margitra? ki bízta annak szerencséjét az úrra?
MÓRICZ. Erre feleljen Lőrincz. Mindjárt felkeresem. (*El.*)

SZIKLÁSI (*egyedűl*). A méreg majd elfojt. Utóbb Margit is itt hágy, s öreg napjaimra mással kell vesződnöm. Én ismerem őte-, pedig jól, és asszony nélkűl nem lehetek: olyan mint a vér, rent detlen foly néha, de az élet fő eszköze. És tartóztathatom-e? nem indúl-e élte czélja után? — Magam vegyem el? Hahaha! kaczajnak tegyem ki magamat? — De kinek mi köze ahhoz? Ápoló kéz kell nekem s nem pipeskedő feleség, ki férje s az övéi könnyeit mint drága gyöngyöket mulatságba viszi.

Jakab (jön).

JAKAB. Tekintetes úr! ezt a levelet lovas posta hozta. (*Levelet ad neki.*)

SZIKLÁSI. Öcsém írása — hol a leányasszony?

JAKAB. Szobájában. Épen most ment hozzá a Mordány forma úr.

SZIKLÁSI. Küldd hozzám.

JAKAB. Jól vagyón.

SZIKLÁSI. Vagy ne bántsd. — Te Jakab!

JAKAB. Tessék!

SZIKLÁSI. Jakab! te velem őszűltél, nem bántad meg, hogy nem házasodtál?

JAKAB. Meg biz én tekintetes uram! Csak tekintetes úr ne ellenezte volna, eddig három feleségem is volt volna, a mint illik.

SZIKLÁSI (*magában*). Margit nem épen rút, és tudom mit ér —

JAKAB. Az a levél sürgetős, tekintetes úr.

SZIKLÁSI. Lássuk! (*Általfutja a levelet.*) Hála isten! egy tehertől ment vagyok. — Mondd meg Margitnak, hogy küldje hozzám a kisasszonyt; te pedig a vendég urakat kérd ide. (*Jakab el.*)

SZIKLÁSI. Ezek hát egyesűlnek, nekem pedig hideg szabadságban kell eltespednem, vagy drága pénzen ápoló szívet vásárlanom. Most látom én, az asszonyokat csak azért gyűlöltem, mivel volt egy, ki híven rám vigyázott s tilos határt nem szabott kedvemnek; gyűlöltem a házasságot, hogy ezt megtarthassam.

Móricz (jön).

MÓRICZ. Mért vont el az alkutól? Míg vendégtársam nagy léptekkel sóhajtgatott, én Lőrinczet és Margitot nem ábrándozó, de nyomós szavakkal érzeni tanítgattam.

SZIKLÁSI. Minek az? ha ér valamit az érzés, magától is beáll.

Nelli és *Sándor* (jőnek).

NELLI. Bácsi, mi újsága van?

SÁNDOR. Parancsolni tetszett?

SZIKLÁSI. Ez a levél érkezett öcsémtől, mely sokat megváltoztat.

SÁNDOR. Tán eljött az a szerencsétlen vőlegény?

SZIKLÁSI (*Sándort értve*). Itt van már!

NELLI. Inkább a klastromot választom.

SZIKLÁSI. Halljátok mit ír az öcsém. (*Olvas.*) „Ma esett tudtomra, hogy Morlay Móricz“ —

MÓRICZ (*félre*). Ördög pokol! hová jutottam? derűlni kezd már.

SZIKLÁSI. Mit mond az úr?

MÓRICZ. Ismerem a nevet —

NELLI. Tovább, tovább édes bácsi!

SZIKLÁSI. „Hogy Morlay Móricz, kinek, atyjához viseltető barátságból, leányomat szántam s mint gyermekeket egymásnak eljegyzék, a külföldi nagy világ zavarába vetvén magát, meghalt“ —

MÓRICZ. És a levél írója öcscse Sziklási úrnak?

SZIKLÁSI. Anyjáról igen —

MÓRICZ. Hát atyjáról mostoha? Oh mostoha sors!

SZIKLÁSI. Mit sopánkodik?

MÓRICZ. Ismertem szegény Móriczot, jó ember volt.

SZIKLÁSI. Nem sokat ért, mindig lézengett, csak oda nem ment, a hová kellett volna —

NELLI. Béke hamvainak!

SÁNDOR. Valóban meghalt? Annál ugyan okosabbat nem is tehetett.

MÓRICZ. Ilyen az ember! csak czélját érje vele, nem bánja, ha fél világ is kihal körűle.

SZIKLÁSI (*olvas*). „Meghalt. Kérlek tehát, mivel dolgaim most lekötve tartanak, hozd haza minél elébb leányomat, mert tovább már nem ellenzem Lángai Sándorral való összekelését“.

SÁNDOR. Nelli! Nelli! édes hölgyem!

NELLI. Már most bátran enyémnek mondhatom.

MÓRICZ. Nosza, hogy kél a világ! már azt gondolják, hogy a szerencse zsebjökbe szaladt.

Szálkai (jő sietve).

SZÁLKAI. Barátom! újság. Széket! alig lélegzem. — Mit kell látnom, itt vannak ezek?

SZIKLÁSI. Mi baj — mi hozott ily későn?

SZÁLKAI (*Sándorra és Nellire mutatván, öntetsző pöffeszkedéssel*). Válaszd el ezeket, nem illenek össze.

SÁNDOR. Uram!

SZÁLKAI. A vőlegény itt van.

SZIKLÁSI. Ej mit beszélsz? Hiszen most írja öcsém, hogy meghalt.

SZÁLKAI. Meghalt? Ne hidd! ő a fogadóban van, nem a temetőben — és az én fogadómba szállt meg; inasával szóltam.

SZIKLÁSI. Ez a nap el van átkozva. Minden hír, minden ember ellenkezik egymással — de ez a levél —

SZÁLKAI. Én mondom, él. Mikor haza mentem, egy idegen inast láttam a fogadónál ácsorogni, kérdém ki embere? ő nem akart egyenesen felelni, de aztán mégis kivettem bolőle, és hintaján az M. M. is elárúlta — azért siettem hozzád.

NELLI. Szálkai úr imént a kertben annyi kegyességgel volt irántam s most ily szomorú hírrel serénykedik búsítani.

SÁNDOR. Ezért kár volt tüdejét úgy megerőltetni, mert a levél több hitelt érdemel, mint egy bitang inas szava, ki az urának kiváncsiságát így kijátszotta.

SZIKLÁSI. Kinek higyjek most?

MÓRICZ. Én Szálkai úr mellett szólok, mert írva vagyon; „és a holtak feltámadnak.“ Édes kisasszony, tessék bennem a holt vőlegényt szemlélni; én vagyok Morlay Móricz.

SZIKLÁSI. Az úr ma már annyiféle volt, hogy szavaiban nem bízhatunk.

MÓRICZ. Keresztelőm ugyan nincs nálam, de más oklevelem tán lesz. (*Zsebkönyvéből elévesz egy írást.*) Ismeri Sziklási úr ezt az írást?

SZIKLÁSI. Az öcsémé.

Móricz. Ím ez legutolsó levele, melyben eltökélt szándékomat kívánja a szép kisasszonyra nézve.

Szálkay. Nos mint tetszik? mit mondottam? (*Félre.*) Inkább ennek szánom, mint amannak, ki oly büszke bátorságban véli magát.

Móricz. Édes kisasszony! előre is bocsánatot kérek őszinte vallásomért s azon tettért, mely által csak magam vesztek. Még iskolába jártam, mikor eljegyezteténk; de mihelyt körűlnéztem a világban, terhemre volt e szövetség, mert általa szabad akaratomat fékeztetve gondolám. Később atyám únszolása e kelletlen érzést még inkább nevelte; azért is, hogy minden perpatvart elkerűljek, atyámtól halasztást kértem és a nélkűl, hogy jegyesem szép szemét s annak rokonait látni vágytam volna, külföldre mentem —

Sziklási. Ilyen a házasság gyümölcse!

Móricz. Atyámnak halála ismét haza vont. Ekkor kaptam Légházi úr levelét, melyben adott szavamról említést tesz s barátságos tanácskozásra hív magához. Én egy barátomtól már tudósíttattam — s most szerencsém van személyesen is tapasztalni, hogy a szép mátka, mi a hűséget illeti, sem igen különös példát adott jegyesének. Azért, hogy az általam tisztelt Légházi urat egyenes lemondással ne sértsem, fortélyhoz nyúltam s vele azon barátom által halálomat hitettem el, gondolván, hogy ha leánya másnak karján boldog lesz, mindenfelől bizonyos lesz a bocsánat.

Nelli. Bocsánat mellett tessék legforróbb hálánkat is elfogadni.

Móricz (*félre*). Nem éppen hízelkedés — de szerelmes mondta.

Sziklási. De hogy miként vetemedett ide Morlay úr?

Móricz. Erre utazván, míg a lovak ettek, e ház szép fekvése ide csalt; s a fogadóstól hallván, minő kurucz ember a birtokosa — engedelmével! — még inkább óhajtottam házi körét látnom, nem is álmodván, hogy Légházi rokona légyen s Nelli kisasszonyban mátkámat találjam fel. Engem a szép vonz, azért írtam, bejöttem, s tilalomtól még inkább hevítve falakat másztam s ha a dolog így nem fejlik ki, a gazdát is megforgattam volna.

Sziklási (*nevetve*). Vagy én a vendéget.

Móricz. Édes kisasszony! minthogy feltámadtam, az élőé szép keze.

Sándor. Morlay úré volt a szó, enyém a szív, s nálunk a birtokos szerencsés.

Szálkai. Nem mindig uram! Minden rendszabás kifogást szenved.

Nelli. A holtnak áldás, az élőnek barátság.

Móricz. Látom a szükséget erkölcscsé kell avatnom, azért mint vőlegény ismét sírba szállok, mint élő —

Sándor. Baráti kezet fogunk.

Móricz. Már most tisztelt házi gazda! Margit iránt is elfogadhatja kérői tisztemet, mindjárt beküldöm. (*El.*)

Sziklási. Hagyjatok magamra míg Margittal szólok. (*Nelli és Sandor el a bal szobába.*)

Szálkai. Én ezentúl még inkább gyűlölöm az asszonyokat. Igazad volt, barátom, csak bajra születtek; most veled tartok.

Sziklási (*habozva*). De mégis — néha — csak menj be kérlek szobámba, Margitot hallom.

Szálkai. Ereszd el, ha menni akar. Vesződséget mindenütt találsz. (*El a jobb mellék szobába.*)

Margit (jön).

Margit. Lesújtva jövök, tekintetes úr!

Sziklási. Rossz leány! hát te el tudnál hagyni.

Margit. Édes istenem, én örömest maradnék — de ha meggondolom jövendőmet —

Sziklási. Arról ne aggódjál? lesz gondom, hogy ezentúl is bőségben élhess —

Margit. Mit használ a bőség, ha elöregszem —

Sziklási. Szereted Lőrinczet?

Margit. Nem is merem megvallani kit szeretek. Tán összeférek Lőrinczczel — itt töltöttem legszebb koromat és sehol sem is lesz oly jó dolgom — de mégis —

Sziklási. Ott asszony lehetsz!

Margit. Minden hűségem mellett itt örökös cseléd maradok, s anúgy a világ mégis többre becsűl. Eléggé fáj, de ítélje meg maga a tekintetes úr — s inkább szánjon, hogysem haragudjék.

Sziklási. Takarodj előlem.

Margit. Úgy is kisírom szemeimet. (*Menni akar.*)

Sziklási. Margit! (*Félre.*) Nehezen megy el.

Margit. Parancsoljon!

Sziklási. Margit! valamit gondoltam. Tudod mit? — Ej furkós menykő, nem tudom mint kezdjem! — Margit! én egyet mondok s mi is egyek leszünk. Hát most sem érted?

Margit (*sóhajtozva*). Ah! ha szabad volna!

Sziklási. Topp! Nyújts kezet, nálam maradsz, majd elvégezzük.

Margit (*nagy örömmel Sziklásira hajol*). Ah édes kedves tekintetes uram! minő szerencse!

Sziklási (*befogja Margit száját*). Ne lármázz, mert meghallják.

Móricz a közép-, *Nelli*, *Sándor* és *Szálkai* a mellékajtókban bedugják fejöket.

Móricz. Vígan! vígan! } (*Egyszerre.*)
Nelli. Bácsi! }
Szálkai. Asszonygyűlölő! }

Sziklási. Ej fúrkós mennykő! lesz mende-monda. De mit bánom én — nekem a világ megszűnt e házon túl.

Móricz. Csak jer Lőrincz! (*Lőrinczet bevezeti.*) Nos Margit leányasszony!

Margit (*titkon Sziklásihoz*). Mit mondjak tekintetes úr?

Sziklási (*zavarodva*). Margit? tehát! hm, hm! — Margit nem

akar férjhez menni, de ne búsúlj Lőrincz, nem hagylak üresen távozni.

MÓRICZ. Egy kosár pénz minden kosártól megmenti; hát csakugyan ezüst menyegzővel kezdi házasságát?

SZÁLKAI. Engem a csodálat elvakít. Azon érdeklett ősz hajak most reád illenek.

SZIKLÁSI. Ne legyetek harangok! Az én koromban csendes a házasság.

MÓRICZ. Mert a konyha inkább ég mint a szív.

SZIKLÁSI. Ki tehet róla? az asszony olyan, mint az orvos, az ember kikel ellene s mégis rászorúl.

MÓRICZ. Szálkai úr? mi most utánok nézhetünk!

Jakab (jön).

JAKAB. Az étel az asztalon van, amint illik. (*El.*)

SZIKLÁSI. Menjünk barátom! töltsük vígan az estvét s holnap reggel indúljunk.

MARGIT. Én nem tudom hol vagyok! majd kiszökik szívem.

MÓRICZ. Én fátyol-lobogtatva kísérem a boldog társaságot. Most, midőn hölgyet veszték, érzem leginkább a szép nem hatalmát. (*Sziklásira mutatván.*) E példa, mily véget nyer az agglegénység, engem is megtérít; azért míg a tavasz el nem virít, az első szép, ki nyájasan mosolyog szemembe, uralkodjék e hódoló szíven!

(*A kárpit lefordúl.*)



Kénytelen Jószívűség.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Gróf Erényi Lázár.
Vilmos, Lázár öcscsének fia.
Emmi, ennek húga, fiatal özvegy.
Ida, Vilmos hitvese.
Báró Kelendy.
Fogadós.
Ágnes, Ida szobaleánya.
Antal, gróf Erényi inasa.

A dolog történik egy városban.

Előszoba a vendégfogadóban, jobb balra ajtók.

Emmi és *Ágnes.*

Ágnes. Minden rendben vagyon, itt a szomszéd szobákban rakodtunk le. Hála isten! csakhogy eljött nagysád, már majd kétségbe estünk.

Emmi. Részvét s kíváncsiság nem hagyá otthon bevárnom a dolog kimenetelét. Mint vagytok?

Ágnes. Sehogy; ha még soká így tartana, mint e négy nap, mióta itt vagyunk, tehát megőszűlnénk. Se munka, se mulatság.

Emmi. Hol a grófné?

Ágnes. A közel várkertbe ment fris levegőre; most nekem is a városba kellene mennem néhány kalapért, nem parancsol nagysád valamit?

Emmi. Hagyd meg cselédimnek, hogy magukat ne mutogassák s itt létemről senkinek se szóljanak, érted? én itt bevárom a grófnét. (*Ágnes el.*) Mint látom, még semmi sem történt — bátyám minden érzést gúnyol, ha nincs aranyba foglalva, s így a szerelem bajjal megy.

Kelendy (jő).

Kelendy. Ah! tehát itt lelem a kedves ismeretlent?

Emmi. Uram!

Kelendy. Jó angyalom vezérlett erre s idejöttekor megmutatá azt, kit föllelni eddig hasztalan buzogtam.

Emmi. El tetszett tévedni, én idegen vagyok.

Kelendy. Másnak elhiszem, de mi a szívbe nőtt, azt annak leghívebb szolgája, a szem, oly könnyen nem téveszti el — örűlök —

Emmi. Már mondám, félre ismer uraságod.

Kelendy. Hasztalan tettetés! Midőn sebeimben az úton fekvém, lágy részvéttel e szem csüggött rajtam, e gyönge kar hajladozott ápolásomra; hálám elmaradt ugyan, de nem az emlékezet. (*Emmi el akar vonúlni.*) Nem! nem! így nem menekszik kegyed! sőt hallja meg egyenesen, azon szerencsétlen szerencsés esetből egy seb most is éget.

Emmi. S ha én volnék is, kit a történet akkor arra vezetett, midőn uraságodat lovai felforgatták, szíves visszaemlékezése jóakaratomra inkább mint tehetségemre lerótta tartozását.

Kelendy. De ha én ezzel sem elégedném meg s ezentúl is kedves ismeretségét óhajtanám? mit ekkor?

Emmi. Ezen kérdést kénytelen vagyok most válasz nélkűl hagyni.

Kelendy. Én báró Kelendy vagyok, nem épen különködő, de nem is feszes rabja a szokásnak; nem fellengző égi szellet, hanem a földnek víg gyermeke.

EMMI. Helyesen.
KELENDY. Nem vagyok szegény.
EMMI. Annál jobb,
KELENDY. És független.
EMMI. Ez mind igen szép, de mire czélzó?
KELENDY. Őszinteségemet viszonoztatni kérem.
EMMI. A két utolsó pontban sorsunk egyenlő; de magamat nevezni bizonyos környűlmény tilt.
KELENDY. Megvívok vele.
EMMI. Most e készséget meg kell köszönnöm.
KELENDY. És soká tart azon bal körűlmény?
EMMI. Nem reménylem.
KELENDY. Utóbb hát?
EMMI. Látjuk egymást.
KELENDY. Itt, vagy hol lehetek oly szerencsés?
EMMI. Erre ismét nem felelhetek; de a szó nálam tettel jár.
KELENDY. Így hát engedek s vak hiedelmem legyen első záloga tiszteletemnek; azonban, minthogy nem vagyok ábrándozó, ki puszta sóhajtással élődik, hódolatom is szinte tettben vágy kiömleni, azért nappal árnyék, estve őr maradok. (*El.*)
EMMI (*egyedűl*). Veszedelmes hála! új díjt keres, midőn jutalmaz. Vígan! én szívbeli frigyet jöttem védeni s magamat kell még oltalmaznom. Lépteket hallok! (*Elvonúl a jobb mellék ajtón.*)

Ida jő s utána gróf *Erényi*.

IDA. Kérem gróf uram, tessék kímélni.
ERÉNYI. Csintalan galamb, nem vagyok én kegyetlen sas; minek a tartózkodás? itt magunk vagyunk. Félre ezen fátyollal, ne fedje homály e szép csillagpárt. (*Felemeli Ida fátyolát.*) Így! hadd lássam ismét — vagy tiltja valaki?
IDA. Nem — igen — nem —
ERÉNYI. Gyönyörű zavarodás! mint szeretem én az ártatlanság édes pirúlását. Szólj kis angyal! nemde idegen vagy?
IDA. Igen — nem — igen —
ERÉNYI. Tán szegény vagy s nincs pártfogód? nyílj meg bátran, tán csak nem rettent el korom a nyájas beszédtől?
IDA. Nem, épen nem, sőt inkább.
ERÉNYI. Mi czélod? én hatalmas ember vagyok, szívesen segítlek, pedig csupa jó szívből.
IDA. Czélom legszebb a földön s ha egy szív azt megismeri, nem lesz hiánya szerencsémnek.
ERÉNYI. Szívet említél? tán szeretsz? aha! megfogtalak, tán szüleid tiltják?
IDA. Én árva vagyok.
ERÉNYI. Úgy! annál szükségesebb a jó barát. Lásd édes leányom! a világ csalfa, oh kivált a férfiak gonoszak — lásd én szárnyam alá veszlek csupa jó szívből; szólj, itt vagy szállva? egyedűl vagy itt?
IDA. Nem, még van valaki, egy rokonom.

Erényi. Udvarolhatok? azt ne véld, hogy rossz szándék vezérelne, oh én imádom az erkölcsöt, azért is vonzatom úgy hozzád. mert e szelíd vonások zálogi a még romlatlan szívnek — higyj nekem kis angyal.

Ida. Nem kétlem, ki ne bízná sorsát ily tisztes úrra.

Erényi. Tehát lehet szerencsém többszöri láthatásodhoz is? melyik szobád? Ha nem kellemetlen társaságom, tehát most is nálad maradok.

Ida. Most nem, nem lehet.

Erényi. El vagy foglalva?

Ida. Ah gróf úr! a szerencse, a félelem, a remény — bocsánatot, de magam sem tudom mit tegyek.

Fogadós (jő).

Erényi. De látlak még, tán csak nem veted meg jóvoltomat. Mikor jöhetek?

Ida. Reménylem, nem sokára lesz szerencsém. (*El a jobb mellékajtón.*)

Fogadós (*magában*). Lesz zavar! ez most öcsésével összeütközik.

Erényi. Épen jókor jött fogadós uram, ez a tőlünk távozott leány nekem ajánlva van s különös gondom alatt áll, azért szeretném megóvni minden incselkedéstől, mely a szerelem leplében mindenütt lappang.

Fogadós. Ki nem isméri nagyságod kemény erkölcsét? ily ártatlanságot védeni valóságos lépcső az égbe.

Erényi. Hallja az úr, az én bizodalmam jutalmat hoz; mondja meg: nem jár hozzá valaki?

Fogadós. Eddig senkit sem láttam, nem is hiszem, mert ajtaja többnyire zártan áll.

Erényi. Annál jobb, s az úr is jól cselekedné, ha míg a leány itt lesz. nem adna szállást olyan csélcsap vendégeknek, érti az úr? kárát magamra vállalom.

Fogadós. Egy öreg kereskedőn kívűl nincs is több vendégem, ez pedig nem alkalmatlankodik, valamint én sem. (*El.*)

Erényi (*egyedűl*). Rég nem tetszett asszonyalak így mint ez, igazi berki viola! Maga sem isméri kellemét, ily édes illatot a művészet nem adhat: azon édes hűledezés, a változó öröm és félelem bélyegi a tiszta természetnek, s gőg nélkűl mondva, az irántam gerjedt hajlandóságnak is. Úgy, úgy! ékes ajándék-segélje a szép szót s úgy meghódol. Hm! hm! pénzbe fog kerűlni, de ez az átkozott fehérség hajamon ily állapotban tiltja a fösvénységet. Majd otthon helyre hozom.

Vilmos (jő).

Vilmos (*Erényit megpillantván, ijedten megáll*). Ah édes bátyám!

Erényi. Hát te mit keressz itt!

Vilmos. Én? igen — én egy barátomat rendeltem ide.

Erényi. S nem találsz különb helyet ennél? én inkább sze

retném, ha te Morgay kisasszony körűl forgolódnál s neki tetszeni vágynál; barátságra mindig van idő.

Vilmos. Hogy óhajtanék annak tetszeni, ki nekem nem tetszik? szóval — nem szerethetem.

Erényi. Okosnál a szerelem csak mellékes dolog; mi nem élünk Arkadiában, hol egy juh és egy szív elég volt a boldogságra; most a szerelem csak teli zsebbel édes, a nélkűl koldús ének, hamis pénz czifra veréssel, tündérforrás, eleinte jó ízű, aztán mérges, múló öröm, hosszú jaj.

Vilmos. Nem mindig édes bátyám! ebben is van kivétel.

Erényi. Gondolkozz előbb bevételről, aztán kivételről. Atyád külföldön nagy szeleket csapván, itthon csak adósságot hagyott s neked a kénytelenséget, magadon jó házasság által segítni. Én szereztem ugyan neked, mert nevemet hordod, de engedelmességet kívánok. Nemde, húgod is sírt eleintén az öreg férj mellett, de most jól esik rámaradt birtoka?

Vilmos. Már megvallám, hogy szeretek.

Erényi. Hasztalan érzelgés! szeresd Morgay kisasszonyt, ha szava nem tetszik, pengesd aranyát; ha képe rút, annál szebb jószága. Az igaz ő nem csínos, de gazdag; te helyes vagy, de szegény: neki férj kell, neked pénz; azért menj és vedd el.

Vilmos. Én szegény, de jó nemzetségbeli leányt szeretek. Morgay pedig régi csalások s uzsorák által lett új úr s híre oly rút, mint leánya.

Erényi. A hír röpűl, a jószág marad. A régi szegény nemzettség híres kép kopott színekkel, s legfelebb antiquarius becsűli. A kérdés: mi van és nem mi volt? az élet bírája. Azonban tégy a mit akarsz, de reám számot ne tarts. Hahaha! egy kunyhó és az egyetlenegy! mulatság síró szemmel.

Vilmos. Csak látná kedvesemet, még maga is belé szeretne.

Erényi. Én! és szeretni? ezer villám! hogy mersz ily gyöngének tartani? Szót sem többet, én e pontban vajmi kemény vagyok.

Vilmos. Szabad tudnom: mi okból van itt szerencsém?

Erényi. Egy ide szállt kereskedővel van dolgom. Lásd, tanúlj tőlem. Kitől pénzt vársz. az után mozogj, de kerűld a kérőt; sáska ez, egy után ezer.

Vilmos (*félre*). Minő baleset, ha Idát meglátja —

Erényi (*félre*). El kell innen vezetnem, ha meglátja a leányt, elsírja kezemről. (*Vilmoshoz.*) Jer édes öcsém! én magam kísérlek el Morgay házáig, aztán ha ott udvaroltál, alkudjál a képre, a mint mondottam; aztán, öcsém, hozzád nem illik a fogadó, aztán csak nézd meg azt a Morgay kisasszonyt! még sem oly rút ám az! — most jer —

Vilmos. De ez az úr —

Erényi. Édes kedves öcsém! te vagy első gondom, csak szót fogadj, jer! (*Elvonja magával Vilmost.*)

Emmi, utána *Ida*.

Emmi. Csak jer Ida, már elmentek.

Ida. Most is rettegek, csak jelenléted ad új életet.

Emmi. Dícsérnem kell azon ötlésemet, hogy minekelőtte bátyámhoz mentem, ide néztem, mint áll dolgotok. Most nálad maradok. Tehát a kertben találkozál az öreg gróffal?

Ida. Elég vigyázatlanúl egyedűl menék a kertbe s ott álltam a tónál a szelíd hattyúkat szemlélvén, midőn egy öreg úr igen nyájasan megszólíta; én nem s igent felelve el akarék illanni, de ő nem maradt el, s ezer szépséggel ostromlott. De képzeld habozásomat, midőn nevét megvallván, kísérőmnek ajánlkozék. Mennél nagyobb zavarba jöttem, ő annál bátrabban gerjedezett s csak több ember jöttével hagyott fel, s én ide siettem, de ő nyomban követvén a grádicson ismét elfogott.

Emmi. Ida! ez felséges diadal!

Ida. Nekem új gondot ad, mert az öreg gróf más ember, mint nekem ábrázoltátok.

Emmi. Szavaiból ítéltünk, de ő is oly férfi, ki mást arra tanít, a mit maga nem cselekszik. Annál jobb! az öreg képmutatónak adózni kell s magának szőni a hálót, mely kitűntesse csalárd játékát.

Ida. Veszedelmes játék.

Emmi. Te neki tetszel, tudom eljő s mindent elkövet meghódításodért. Bízd reám, én mindent elintézek, ha jő, én fogadom őt; te addig vonúlj az ágy kárpitja mellé.

Ida. Reád ismer.

Emmi. Nem sejti ittlétemet, aztán jól beburkolom magamat; különben mi oly vak, mint az öreg szerelmes?

Ida. És Vilmos?

Emmi. Neki ne szóljunk, a férfiak ily dologban többnyire ügyetlenek, ő is vagy jó, vagy rossz kedvével elárúlna; azon felűl tudod még, nálam mi elbízottan vitatá, hogy a férfi bölcs eszmélettel mindent keresztűlvihet; most mutassuk meg: hogy játszva és redős homlok nélkűl is czélhoz érünk s majd ott vígan lepjük meg.

Ida. Eddig minden kérése foganatlan volt, ő remél ugyan —

Emmi. Mi pedig tegyünk! Halld! valaki jő, tán az öreg gróf, vonúljunk el. (*El az első jobb ajtón.*)

Fogadós és *Kelendy* (jönnek).

Fogadós. Parancsol nagyságod?

Kelendy. Mutassa meg, melyik az idegen leány vagy asszonyság szobája.

Fogadós. Ez az, nagyságos uram.

Kelendy. Nem nyithatna az úr nekem is egy szobát, (*a második jobb ajtóra mutat*) teszem ezt?

Fogadós. Ezt, míg künn valék, az első szoba birtokosa felnyittatá, hanem ha emez tetszik általellenben, itt kulcsa!

Kelendy. Jól van, de hallgatást kérek.

Fogadós. Kérem nagyságodat, nem vagyok ujoncz a világban, nálam sok nagy úr megfordúl, tudom mint szokták s mi fő foglalatosságok.

KELENDY (*az első bal ajtót felzárja*). Nem leszek rossz vendég. (*Bemegy.*)

FOGADÓS (*egyedül*). Lelkemre mondom: egy pár szép szem felsegíthetné az embert! Mióta ez a csalogány itt énekel, minden felűl száll a vendég, minden felűl igéret; de most okosan — jobb lesz, ha mindeniknek szolgálok, a nélkűl, hogy az egyiket a másiknak elárúlnám, így mindig csepeg, s ki végre teljes marokkal önt, az legyen nyertes. (*El.*)

KELENDY (*kijő a szobából*). Ha én nem vagyok szerelmes, hát elment az eszem: fejem tele van s mégis üres. E szépnek engedni szeretnék, de szinte oly örömmel ostromlanám is. (*Az első jobb ajtóhoz megy.*) Ha koczognék, valjon mondaná-e: szabad? Ah e kis szóban mennyi fekszik! Hallgatózom, benézek a kulcslyukon; nem illik ugyan, de ki a szerelemben mindig illendőségen aggódik, olyan mint a ködben járó: lézeg-mozog, tipeg-tapog, elvégre ott leli magát, honnan elindúlt. (*A kulcslyukhoz hajol.*)

Vilmos (jő).

VILMOS. Hahaha! bátyám egyik grádicson felvezetett, én meg a másikon lejöttem. (*Jobb ajtó felé megy.*) Hah? ki bátorkodik —

KELENDY. Pszt!

VILMOS. Uram!

KELENDY. Pszt! pszt!

VILMOS (*megrázva Kelendyt*). Uram!

KELENDY. Ki háborgat! (*Felszökik.*) Te vagy Vilmos? Isten hozott! hallom, már kerestél. Mikor jöttél? itt maradsz? mint vagy? nemde szép foglalatosságban lelsz?

VILMOS. Szabad tudnom, ki után leskelődöl itt?

KELENDY. Édes barátom! azt nem mondom meg, mert magam sem tudom, hanem hidd el, szerelmes vagyok.

VILMOS. Szerelmes és itt?

KELENDY. Úgy van úgy! már esztendeje ismerkedém meg egy személylyel, mely valami szép tünemény gyanát alakját szívemben hagyá, mást semmit; ma ugyanazt itt lelém és itt szóltam is vele.

VILMOS. Szóltál vele —

KELENDY. Igen; de most ne kérdezősködjél, hanem távozz, mert ha ki találna jőni, csak útamban lészsz. (*Ismét a kulcslyukhoz megy.*)

VILMOS (*magában*). Ördög pokol! ez feleségem után jár.

KELENDY. Lassan! lassan! itthon van, most láttam.

VILMOS. Hadd nézzem én is. (*Az ajtóhoz akar menni.*)

KELENDY. Távozz kérlek, van oly pillantat, hol a legjobb barát is felesleg; majd utóbb titkomba avatlak, ha lesz mibe.

VILMOS (*magában*). Engedek, hogy később annál-inkább megértsem a valót. Oh asszony! asszony! (*El.*)

KELENDY (*egyedül*). Kulcslyukon nézni az eget csak olyan boldogság, mint egy csepp a szomjúzónak: gerjeszt, de nem olt.

Szinte égek megérteni titkát; bár engem érdekelne! szívbeli díjért örömest engedném neki az ész diadalmát.

Ágnes (jő iskátulyákkal).

Ágnes. Idegen úr —

Kelendy. Mit árúlsz szép lányka?

Ágnes. Nincs eladni valóm.

Kelendy. Kivévén magad. Tán keressz valakit? s a czímről ítélve asszonyt keressz?

Ágnes (*vállat vonít*).

Kelendy (*magában*). Tán az ismeretlennek cselédje. (*Ágneshez*). Itt van szállva uraságod, nemde ez ajtaja?

Ágnes (*vállat vonít*).

Kelendy. Mindig oly kevés beszédű vagy?

Ágnes. Nem mindig.

Kelendy. Nemde az uraságod? szólj kis leány, mi neve? honnan jő? kihez?

Ágnes (*vállat vonít*).

Kelendy. Már az igaz, neked jó módod van valakit keresni. Tudod mit? add által nekem podgyászodat.

Ánges. A világért sem.

Kelendy. Nem lesz baj, lásd uraságod ide költözködött által (*a bal ajtóra mutat*) s nekem meghagyá, hogy ide utasítsalak.

Ánges. Lehetetlen!

Kelendy. Jer nézd meg! (*A bal ajtóhoz vezeti Ágnest.*) Most neked itt kell mulatnod.

Ágnes. Nem, én nekem dolgom van.

Kelendy. Kényszerítlek.

Ágnes. Segítségért kiáltok.

Kelendy. Meg ne moczczanj, mert szörnyet halsz. (*Elkapja az egyik iskátulyát.*) Úgy, úgy! halál vagy jutalom; te addig itt mulatsz s hogy el ne únd magadat, itt (*pénzt ád neki*) adok pengő társaságot. (*Ágnest betolja az ajtón és bezárván őt, a jobbik ajtóhoz megy és koczog.*) Asszonyi kincstár! te, ki minden útazásban a férfit kínzod, ha kedves fele őt körűlsánczolja veled, tégy most az egyszer jót és légy szószólóm! Itt benn mozognak már: ha angyal nyit ajtót, közel az üdvösség. (*Bemegy.*)

Fogadós jő Vilmossal.

Fogadós. Nem tehetek róla nagyságos uram! a ház enyém, de vendégim az urak benne — a találkozás véletlen eshetett meg, s az természetes, hogy a szép tetszik.

Vilmos. Majd a báró nem nyughatik, mindent összevar, pedig nagy okom van titkolni a dolgát.

Ágnes (*belűl kiált*). Istenem! istenem! ereszszen ki!

Vilmos. Mit hallok, ez Ágnes szava!

Ágnes. Hallja az úr! én nem akarok maradni, dolgom van.

Vilmos. Hahaha! tehát ez az ismeretlen szép! már csak nála hagyom, ez hű cseléd, tudom el nem árúl.

Fogadós. Mindjárt gondolám, hogy tréfa vagy tévedés.

VILMOS. Teszek róla, hogy többet ne történjék! Most fogadós uram! újítva hallgatásra kérem, nem leszek hálátlan.

FOGADÓS. A csevegés legkisebb vétkem! nálunk két érzék: látás és hallás mindig más parancsolatjától függ. (*El.*)

VILMOS (*egyedül*). Kelendy megjárta szerelmével, de helytelen gyanúm miatt én is pirúlok magamban. — Most Idához! (*A jobb ajtóhoz megy és tapsol.*) Nem hallja! vagy nem volna itthon? pedig mint esdeklém, óvná magát kíváncsi szemektől. (*Ismét tapsol.*) Ida! Ida! (*A felzárt ajtón bemegy, Kelendy pedig a második ajtón kijő.*)

KELENDY. Itt vagyok! valóban nincs szebb e földön, mint egy kedves lényt látni, mint készti haragra nyelvét, midőn szeme édes reményt sugárzik; ez a sarjadó érzés villanása, mely tiltva enged, fenyítve megbocsát és tagadva jutalmaz. Most foglyomat eresztem ki. (*Felzárja a bal ajtót.*) Jer kis leány! szabad vagy.

ÁGNES. Hol vannak a kalapok? majd nekem kell értök adóznom.

KELENDY. Semmit se búsulj! jó kézben vannak azok ide által.

ÁGNES. Úgy ám! de én nem odatartozom.

KELENDY. Ne tagadd, már mindent tudok; csak azt mondd meg —

ÁGNES. De mikor semmit se tudok. (*Elszalad a közép ajtón.*)

KELENDY. Megállj! egy szóra! (*Ágnes után siet.*)

Vilmos, utána *Ida.*

VILMOS. Én el vagyok tökélve, tovább nem tűröm e kelletlen titkolódást; inkább bátyám értékét áldozom fel, mint így éljek. Nemde kedves! elvonúltságban is boldogok lehetünk?

IDA. Minthogy fény után nem vágytam, nem rettent el jövendőm, a szerény kívánat hamar megelékszik. Fő reményem teljesedett; te enyém vagy, egyéb minden a vak történeté.

VILMOS. Belsőmet fested s mivel ilyen, egygyé kellett lennünk; te vagy a virág, én a levél, mely védelmez.

IDA. Te az illat, mely a virágot érdemesíti.

VILMOS. Te a nap, mely a virágot fejti keblemből. Most mennem kell, csak arra kérlek: ki ne menj, sőt inkább zárd el magadat, mert bátyám itt megfordúl.

IDA. Ne késsél. (*Bemegy a szobába.*)

VILMOS (*egyedül*). Kedves teremtmény! tiszta mint a havasi hó, hová földi salak nem jut fel.

Kelendy (jő).

KELENDY. Hahaha!

VILMOS. Te vagy barátom? minő zajos kedvvel jársz, mit nevetsz oly jó ízűn?

KELENDY. Képzeld csak: egy leányt nyomoztam, s szerelmem szédelgésében kalap nélkűl mentem az utczára s akkor vevém csak észre, midőn egy ismerőst akartam köszönteni s kalapomért kapkodtomban hajamat húztam meg.

VILMOS. Mit nem tesz az ismeretlen szép! haha! ugyan csak fellengző érzés; s hol maradt kalapod?

Kelendy (*a bal ajtóra mutat*). Ebben a szobában, ez az én vizsgahelyem, úgy ülök ott a kulcslyuknál, mint a csillagvizsgáló csőjénél, midőn Venust lesi.

Vilmos. Te mint látom a Venusokban nem igen válogatsz.

Kelendy. Oh barátom! én azóta nagy előmenetelt tettem, a kedvessel szóltam, s közöttünk legyen mondva: gyöngéd kézszrítást is nyerék.

Vilmos. Oh te irígylésre méltó ember, hahaha!

Kelendy. Kaczagj, nem bánom, én tudom mint állok; nevét is hallám.

Vilmos. Szabad hallanom?

Kelendy. Idának hívják.

Vilmos. Idának! s maga vallá meg?

Kelendy. Az furcsa, hogy nem akará megmondani, s mégis hallottam; nála lévén épen, fehér, picziny, gömbölyű kezét ajkaimhoz nyomtam: midőn valami rokona, a mint vallá, sanyarú hangon bekiálta: Ida! Ida!

Vilmos (*meghökkenve*). Úgy! s mit mível az az úgy nevezett Ida?

Kelendy. Nyugtalan leve s elszökvén tőlem, halkan bezárta ajtaját.

Vilmos (*felcsattan*). Bezárta ajtaját?

Kelendy. Nos, miért lobbansz fel?

Vilmos. A gyáva rokont csodálom, hogy nem próbálta elébb: nyitva áll-e az ajtó?

Kelendy. Hogy Ida valami cselt sző, az bizonyos, tán azon rokonát érdekli. Nem bánom, jele, hogy esze van; magam is segítek neki, mert nincs nagyobb mulatság, mint olyan hóbortos embert rászedni, ki mindenütt útban áll, nemde?

Vilmos. Oh nagy mulatság! (*Magában.*) Alig tartóztathatom magamat.

Kelendy. Örömest mulattam volna tovább is nála, de igen esdeklett s azon ígérettel, ha czélját elérendi, többször is fogom láthatni, a benyílóba únszolt, honnan mikor a hívatlan vendég az első ajtón bement, én csendesen a másikon kicsúsztam.

Vilmos. Tagadhatatlan, te igen bölcsen intézed dolgodat.

Kelendy. Ezt a karkötőt — (*karkötőt vesz elő*).

Vilmos. Hah!

Kelendy. Mi bajod? mért torzongatod képedet, mint a kinek a háza ég, vagy szálka esett szemébe?

Vilmos. A szép munka lepett meg.

Kelendy. Biz ez semmi különös.

Vilmos. S a karkötőt is ő adta?

Kelendy. Úgy vettem asztaláról, hogy addig is, mig teljesen az enyém lesz, valamit bírhassak tőle. Barátom, az az Ida bájoló teremtmény, én oly szerencsés vagyok!

Vilmos. Úgy, úgy!

Kelendy. Kiállhatatlan hideg ember! én majd elolvadok, te pedig jégszobor gyanánt részvétlen állasz.

VILMOS. Oh nem, sőt a részvét szinte elfojtja szavamat.

KELENDY. De többi között, Vilmos? mit csinálsz te itt?

VILMOS. Bátyám rendelt ide, egy ide szállt úrral van dolgunk.

KELENDY. Nem szeretnék veled összeütközni, én némely pontban vajmi csiklandós vagyok.

VILMOS. Magam is olyas valamit érzek.

KELENDY. Most fő gondom azt a rokont megismerni, s ha ő kegyelme bátor lenne szerelmemet ellenzeni, lesz neki mit tűrni, szenvedni, izzadni, fohászkodni, míg csupa aggódásból össze nem zsugorodik, mint a kallótlan köpenyeg. (*El a bal szobába.*)

VILMOS (*egyedül*). Ördög, pokol! s nekem ezt hallanom kell; mily ártatlannak tetteté magát s az első hódolónak kezét szorítja, bezárkózik vele.

Fogadós (jő).

FOGADÓS. Nagyságns úr! az öreg gróf oda lent beszél egy úrral, tán ide jő — a hátúlsó kapún még elillanhat nagyságod.

VILMOS (*magában*). Minden csepp vérem háborog, de halasztanom kell a rettentő vallatást.

KELENDY (*kalappal*). Egy ugrással eltávozom, nem jösz Vilmos?

VILMOS. Megyek, de más úton. (*Fogadóshoz.*) Vezessen az úr. (*Elmennek.*)

EMMI (*kendővel bepongyolázva kidugja fejét*). Ida! tiszta a levegő! szétmentek. (*Kijő Idával.*) Mint tetszem? nemde jól el vagyok burkolva? így rám nem ismer; de ugyan boszankodnám, ha ismét más valaki jőne.

IDA. Előbb nem igen vettem észre, sőt úgy rémlett mint ha az idegen vendég nem lett volna kelletlen.

EMMI. Mivel magad szeretsz, minden embert lángolni vélsz.

IDA. Mért szakasztád le mindjárt beléptekor a kendőt fejedről, nemde néhány évvel öregebbnek látszottál?

EMMI. Mit gondolsz, ijedség és más —

IDA. Már édes Emmim! hasztalan szabódol, a kárpiton által mindent láttam.

EMMI. Ha báró Kelendy tetszetősb másnál, azt az a körűlmény teszi, melyben ismerkedénk; épen férjemet gyászolám s özvegyi sorsom elintézése végett ide útaztam, midőn őt feldőlt kocsijától sértve az úton lelém; én leszállván, a mit képes valék, hirtelen megtettem, karját bekötözém, de minekutána a közel falúból segédje érkezett, a nélkűl hogy tudta volna ki legyek, tovább indúltam. Ez oly tiszta emberi részvétből származott tett vala, melyet senkitől sem tagadhattam volna meg.

IDA. S most a tárgyról még szebb színt nyere.

EMMI. A hála szép érzés s nemes szívre mutat s ezt tapasztalni mindenkor kellemes. Azonban mit tagadnám? ő nekem tetszik, mert eleven, vídám s a világot nem nézi siralomháznak.

Ágnes (jő).

ÁGNES. Ah nagyságos asszony! velem mi történt a kalapok —

IDA. Légy nyugodt, kezemnél vannak.

Ágnes (*Emmihez*). Hát nagysád mit csinált magával? kit akar ijesztgetni?

Emmi. Ne csudálkozz sokáig, hanem menj a folyosó-ablakra s ha valami öreg urat vagy Vilmos grófot jőni látod, add tudtunkra. (*Ágnes el.*)

Ida. Én rettegem jövetelét.

Emmi. Hízelkedjél gőgjének és meghódol.

Ida. Nem fog-e még inkább neheztelni csalattatásán?

Emmi. Hallgatni fog és boldog lesz, ha mi is hallgatunk. Csak vígan Ida! azért adott az ég síma képet és játszi ellenséget, hogy lenne fegyverünk a dúrva erő ellen.

Ágnes (*beszalad*). Az öreg úr most jő be a kapún.

Emmi. Jól van Ágnes, csak menj vissza s adj jelt, ha gróf Vilmos jőne, vagy akárki. (*Ágnes el.*) Most Ida! menj szobádba, itt fogadom őt, néned leszek, s hogy bátrabban beszélhessen veled siketnek szinlem magamat, majd hívlak.

Ida. Ah! mint fog ez végződni. (*El a jobb ajtón.*)

Emmi (*egyedűl*). Ki hitte volna az öregtől, hogy még szerelmesdit játszanék? Itt van már.

Erényi (jő s egyenest Ida ajtajához lopódzik).

Emmi (*tettetett hangon*). Kit tetszik keresni? Itt én vagyok szállva Rózsa húgommal.

Erényi. Ez hát a néne! (*Emmihez.*) Szerencsém vala szép húgával megismerkedni.

Emmi. Tessék? mi idegenek vagyunk.

Erényi. Óhajtanám tudni, itthon-e a szép kisasszony? merek választ kérni?

Emmi. Köszönöm szépen, de én már túl estem a szépségen.

Erényi. Én gróf Erényi vagyok s udvarolni kívánok.

Emmi. Valóban ma gyönyörű idő van.

Erényi. Ennek kificzamodott esze, vagy nagyot hall. (*Hangosabban.*) Lehetne-e most szerencsém szép húgával szólani?

Emmi. He?

Erényi. Ezer villám! itt az ember nem csak szívével, hanem tüdejével is játszik. (*Még hangosabban.*) Én gróf Erényi vagyok.

Emmi. Úgy! ezerszer bocsánatot kérek nagyságos uram! Ah! be rég óhajtám azt a példás férfiút látni, kit a hír erkölcséről annyira magasztal — már Rózsa húgom is dicsekedett ismeretségével. De hol van az az együgyű leány? nem tudom, hogy bújhat el ily derék úr elől. (*A jobbik szobaba kiált.*) Rózsa! jöszte kis húgom!

Erényi. Ettől látom nincs mit tartanom, többet próbált mint hall.

Emmi (*Idát elővezeti*). Ne félj Rózsa, ezen szeretetreméltó urat, hiszem, ismered már — nézd csupa kegyesség.

Erényi. Szép Rózsi! szebb a virágnál, melyre neved emlékeztet.

Emmi. Nemde csinos, nagyságos uram! csakhogy még félénk őzecske; mindjárt mondottam, hogy még a városban is lármát üt.

Nézz fel kis búgom! ez az úr igen nagy úr ám és jót akar veled. (*Titkon Idához.*) Bátran!

Erényi. Miért félsz szép Rózsa?

Ida. Attól tartok, nehogy nagyságod valami rosszat tartana felőlem.

Erényi. Sőt azért siettem hozzád, mivel jót tartok felőled s boldog lennék, ha jelenésem neked oly kedves volna, mily kellemes te vagy előttem.

Ida. Kit ily érdemes úr társasága nem kedveltet, arra nem is méltó.

Emmi (*ki félre állván, csak lopva kacsingat reájok*). Jól kezdi, már hunyorgat az öreg.

Erényi. Eddig csekély érdemem; de tőled függ, mennyire nevekedjék az.

Ida. Mi függhet tőlem? én egyszerű tapasztalatlan teremtmény vagyok.

Erényi. Asszonyi tapasztalás! pah! ez oly tulajdon, melyet csodálunk ugyan, de nem keresünk; tapasztalás egyedűl a férfit ékesíti.

Emmi. Más javát gyalázza, hogy a magáét megvegyék.

Ida. Minden értékem hű szív és tiszta érzés.

Erényi. Mi szebb ennél? azért szeretnélek édes lánczczal hozzám csatolni. Képzeld: egy ifjú áll előtted, ki forró indúlattal szívét kínálja.

Emmi (*félre*). Már ide nagy képzelődés kellene.

Erényi. Lásd, én szeretlek; te árva vagy, én gazdag s tele készséggel neked szolgálni. Hidd el kis angyal! a legszebb ifjúságot is kipótolja érzetem.

Ida. Az ifjúság töredékeny edény, festett virág. a lélektől nyerhet csak életet.

Erényi (*öntetszéssel*). Finom észrevétel! eszednek becsületére válik s ha ily józanúl gondolkodol, tehát remélhetek?

Ida. Én szeretem nagyságodat, mint saját leánya.

Erényi. Mint leányom! (*Magában.*) Hm! nem a legkedvezőbb vallás; de hagyján, nevezzen bárminek, csak szeressen. (*Idához.*) Igen is szép Rózsa! atyád leszek s azért is mindjárt e csekélységgel kedveskedem; nézd ezt a függőt, mily szép! mint fog illeni —

Emmi (*közéjök menve*). Ah micsoda ragyogó jószág ez, valóban drágakő! csak mindjárt kitetszik az előkelő uraság. (*Titkon Idához.*) Vedd el.

Ida. De mivel fogom ezt meghálálhatni?

Erényi. Egy szerelmi tekintet, egy csók ily rózsaajaktól legédesb jutalom lenne. Mért sütöd le szemeidet, hisz leányommá levél?

Emmi. Mi bajod Rózsa? Nemde az öröm kapott el? Bocsásson meg neki nagyságos uram! ez a szilaj falúsi leány nem tud ily urakkal bánni. (*Titkon Idához.*) Ha épen akarja, vess neki egy csókot, hisz atyafiságban marad.

ERÉNYI. Csupa ártatlanság, azért csínján kell vele bánnom. (*Idához.*) No, no, édes lányom! nem oly sűrgetős, ha jobban megismerkedünk. (*Ágnes a középajtón zörög.*)

IDA (*félre*). Lépteket hallok —

EMMI (*titkon*). Mi rettent el húgom! tán háborgat valaki? (*A középajtóhoz szalad.*)

ÁGNES (*titkon*). Gróf Vilmos.

EMMI (*visszatér*). Ah nagyságos uram! bátyám jő s ez olyan haragos ember, ki nem szenvedheti, ha Rózsa valakinek tetszik — méltóztassék szobánkba vonúlni!

ERÉNYI. Hát még egy rokon! tán egész nemzetség!

EMMI. Hamar be, mindent meghall. (*Erényi s Ida el a jobb ajtón.*) Ágnes! mondd, hogy a grófné nincs itthon, mondd, hogy a templomba ment, engem ne említs, s ha távozott, koczogj az ajtón! (*El a jobb ajtón.*)

ÁGNES. Ezek bujkálósdit játszanak, én tréfából hazudjak, s ha a gróf rajta ér, tréfa nélkűl elűz.

Vilmos (jő komoran).

VILMOS. Mily bizodalommal valék — (*Ágnest meglátván.*) Hát te mit állasz itt?

ÁGNES. Nem mehetek be a szobába, grófnét várom.

VILMOS. Nincs itthon? nincs! hová ment?

ÁGNES. Úgy vélem a templomba, bizonyosan nagyságodért imádkozni —

VILMOS (*magaban*). Látom, nincs sikere kérésemnek. — Ágnes! mért nyittatá fel hitvesem a szomszéd szobát is?

ÁGNES. Tán azért, mivel egy idegen úr akará felvenni, s a nagyságos asszony átallá szomszédságát.

VILMOS. Úgy? — nem jött vendég. Ágnes! nem szólt semmit az az úr, a ki elzárt?

ÁGNES. Kérdezősködött, de én nem feleltem.

Kelendy (sietve jő).

KELENDY. Úgy hát ez a titok, a mi itt tart?

VILMOS. Te vagy itt? ez a hely látom különösen vonz magához.

KELENDY. Szintúgy tégedet; el vagy foglalva? tán rosszkor jöttem?

VILMOS. Mit gondolsz, csak történetből találkozám vele.

KELENDY. Gömbölyű kép s kedvező történet! mi kell több — képedből olvasom, neked ez a leányka tetszik.

VILMOS. Sajnálom, hogy jó kedvedben nem osztozhatom.

KELENDY. Lásd barátom, én más tettét nem szoktam bírálni, de még is óhajtanám, ha szíved dolgának más helyet keresnél. Az én czélzásom igaz és alapos, a tiéd tartózkodóbb lehetne, ha meglepne valaki, mit gondolna —

VILMOS. Hadd nekem a gondot. (*Magában.*) Még ő ingerkedik, s nekem átkozott állapotomban még vídám képet is kell mutatnom.

KELENDY. Őszintén kérlek, válaszsz más tábort, ezt én jeleltem ki magamnak.

VILMOS. Épen ez az én kérésem is.

KELENDY. Hisz ezt a szerencsét másutt is felleled.

VILMOS. Ördög pokol! az enyelgésnek is van határa.

KELENDY. Ne háborogj, én nem leszek gát. (*Magában.*) El kell tukmálnom.

VILMOS (*magában*). Minő boszúság! ha ez itt marad, ismét nem szólhatok feleségemmel. (*Titkon Ágneshez.*) Mondd meg a grófnénak, hogy holnap mindenesetre innen elköltözünk.

ÁGNES. Értem.

KELENDY. Aha! szerelmi rendelés. (*Vilmoshoz.*) Nem volna kedved velem egyet fordúlnod?

VILMOS. Egy festőnél van dolgom, nem kísérnél oda?

KELENDY. Szívesen, csak jer! (*El Vilmossal.*)

ÁGNES. Ez ám az őszinte barátság! szinte tüskén álltam, oly nyájasan villogtak egymás szemébe. (*A jobb ajtón koczog.*) Most megint leshelyemre. (*El.*)

Erényi, Idát vezetve, utánok *Emmi.*

ERÉNYI. Úgy édes leányom,ханéd okosan beszélt, többszöri látogatásom itt csak szemet szúrna; adok én jobb szállást, ott senki se háborgat; tán mindjárt velem jöhetnél — kocsim közel áll.

EMMI. Minő szerencse! ne félj Rózsa! bátyámat én magamra vállalom.

ERÉNYI (*haragosan Emmihez*). Nem szükség azonban ezt minden embernek tudni, titokban legszebb a jótét.

EMMI. Hát én magam maradjak itt?

ERÉNYI. Majd estve felé elkűldök. — Jer Rózsa! (*Elvezeti Idát.*)

EMMI (*egyedül*). Hahaha! hálóban a farkas! Íme ilyenek a teremtés urai! minket, alig virít el a tavaszunk, már olvasóra útasítanak, s maguk, itt a példa: milyenek. (*Leveti a kendőt fejéről.*) Már most engem is mindenki ismerhet. (*El.*)

Erényi szobája közép és mellék ajtóval.

ERÉNYI (*bevezetvén Idát az ajtón kiszól*). Antal! küldj el minden embert! nem vagyok itthon. (*Idához.*) Itt volnánk édesem! senki sem látott, s így maradsz itt mint titkos, de legszebb kincse házamnak.

IDA. Legkedvesebb tisztem lesz nagyságodat ápolhatnom; majd én nagyságod házi gondjait magamra vállalom, úgy is hallám: asszony nélkűl, bár mi nagy érték mellett is, sántit a gazdagság.

ERÉNYI (*magában*). Alig lépett hozzám, már uralkodni akar. (*Idához.*) Te csak szívemet ápold, gazdaságra van nekem emberem.

Antal (jő).

ANTAL. Gróf Vilmos.

ERÉNYI. Mondottam, nem vagyok itthon; vagy megállj — (*Idához.*) Egy öcsém van, olyan érzelgő lélek, ezt a világba kűldöm.

Ida. Miattam?

Erényi. Sőt maga hasznára; most akarom tudtára adni. Vonúlj ide, édesem! fegyvertáramba, míg vele végeztem; de vigyázz, ne zajogj, tüstént hívlak. (*Idát a jobb mellék ajtón bevezeti.*) Most bejöhet gróf Vilmos. Te Antal!

Antal. Parancsol nagyságod?

Erényi. Antal, te néma vagy!

Antal. Igen is, nagyságos uram. (*El.*)

Erényi (*egyedül*). Házam ezentúl zárva marad s míg Vilmos, kit jó móddal távol nem tarthatok, e városban van, nincs nyugtom; különben is a fiú oly szörnyű engedelmes, hogy nem tud megharagítani.

Vilmos (jő).

Vilmos. Édes bátyám! a művészszel nem tudtam megalkudni, többet kér.

Erényi. Semmi! semmi! hanem halld édes öcsém, épen most gondolkodtam felőled. Lásd, édes öcsém! te már oly korba léptél, melyben születésedre nézve is illenék saját házat tartanod.

Vilmos. Eddig maga ellenzé édes bátyám! sőt mint gyámatyám saját birtokom kormányát is makacsúl megtagadá.

Erényi. Jószágidon adósság fekszik, féltem, netán még újakkal szaporítsad; de látom szerény ifjú vagy, azért felszabadítalak. Utazz mentől előbb jószágidra, szedd rendbe lakásodat, én tettel, tanácscsal segítlek, írj meg mindent, pénzt is adok, míg Morgay kisasszonynyal össze nem házasodol.

Vilmos. E váratlan kegyesség feloldja titkomat. Édes bátyám! már mondám: hogy Emmi húgomnál egy leányt ismertem meg, kit véghetetlenűl szeretek.

Erényi. Én is mondám: hogy az gyöngeség.

Vilmos. Az ő bírása üdvözítene.

Erényi. Édes öcsém! ez együgyű bolond üdvösség lenne; a szegény nő olyan mint a szép ház, melyben koplalni kell.

Vilmos. Édes bátyám! ne tagadja meg áldását; én — már házas vagyok.

Erényi. Mit? ezer villám! s te hírem nélkűl merted azt cselekedni?

Vilmos. Egy kedvező szót s karjába vezetem.

Erényi. Nem, nem! te is takarodjál szemem elől! hozzám ne hozd, tőlem ne kérj, tőlem ne várj, én ezentúl nem ismerlek, kitagadlak mindenemből — takarodjál!

Vilmos. Hallja édes bátyám!

Erényi. Nem hallok, nem látok, szót se? fuss szemem elől.

Vilmos. Oh én kétszer boldogtalan! (*El.*)

Erényi. Minő könnyelmű lépés! de jól tette! többé felém se jő, úgy is pénzleső vérségnél jobb a szerelem. (*A jobb mellékajtóhoz.*) Jer kedvesem!

Ida (*kijő*). Mily sötét tekintet!

Erényi. Szörnyen haragszom, (*menydörgött erősen*). Képzeld csak: az a fiú, az öcsém, titkon megházasodott.

Ida. Tán saját szívét követte.

Erényi. Eszét követte volna! ha magának hibázott, kért volna tőlem kölcsön; a szív csalfa barát, jégre vezeti az embert, aztán ott hagyja.

Ida. Így hát szánakozásra méltó az én sorsom is.

Erényi. Miért? te engem boldogítasz s azért én is napjaidat szépíteni törekszem. Je szép angyal! felejtesd el velem azt a fiút s mondd, hogy örömest vagy nálam.

Ida. Mint második atyámnál, ki oly kegyes.

Erényi. Kegyesség, hideg szó, nem találsz melegebb hangot ennél?

Ida. Kinek mindenkor nemes szívéhez folyamodom, hogy az erkölcs útján maradhassak.

Erényi (*magában*). Együgyű falúsi nevelés! (*Idához*). Hallod Rózsa! az erkölcs megszenvedi ám a szerelmest is.

Ida. Boldogúlt anyám mondá: míg jó lészsz, isten és ember pártfogód.

Erényi. A közmondás régi, a világ új, hagyjuk azt; inkább éljük az élet örömét! Ah az erkölcsnek is megjő ideje.

Ida. Hisz nagyságod maga —

Erényi. Igen, igen — teszem én erkölcsnek tartom, ha te engem szeretsz; ha valaki utánad járna s minden alkalmat elkerűlsz s jó szívemet megismered.

Antal jő, utána *Emmi*.

Antal. Emmi grófné!

Erényi. Ezer villám! hát ez is nyakamra jő.

Ida. Én elrejtezem. (*El a mellék ajtón.*)

Erényi. Mondd neki: magam akarok lenni, rosszúl érzem magamat —

Antal. Itt van már. (*El.*)

Emmi (*belép*). Kedves bátyám! mi rég nem tisztelhettem! tehát beteg?

Erényi. Kedves húgom! minek köszönjem e váratlan meglepetést? ah! te sinlődve lelsz, sokat szenvedek — meddig szándékozol boldogítani?

Emmi. Holnap ismét indúltam volna, de minthogy beteges édes bátyám, kötelességemnek tartom az itt maradást.

Erényi (*zavartan*). Oh valóban —

Emmi. Szívesen leszek itt, akár néhány hónapig is.

Erényi. Oh ne fáraszd magadat, csak futó nyavalya, már is javúlok látásodra, aztán otthon is dolgod akadhat.

Emmi. Első gondom nagyságod.

Erényi. Ez igen szép, de szebb lett volna, ha Vilmosnak nálad történt házasságát hátráltattad volna —

Emmi. Vilmos hölgyénél jobbat nem nyerhetett; a mi pedig szépségét illeti: nagyságod jó ízlését ismervén, bizonyosan tudom, hogy tetszeni fog.

Erényi. Mit beszélsz? nekem már a világ szépsége sem tetszik, ily gyöngeségen túlhaladtam — érted?

Antal (*kívűl*). Nem szabad uram!

KELENDY (*szinte kívül*). Akár szabad, akár nem, én bemegyek.

EMMI. Vendégek jőnek, én engedelméből elvonúlok. (*El balfelől.*)

Kelendy (berohan).

KELENDY. Felelek én magamért! — Bocsánatot gróf!

ERÉNYI (*félre*). Az ördög ma mindent összehoz. (*Kelendyhez.*) Ah kedves báró úr! mivel szolgálhatok?

KELENDY. Én Vilmost keresem, itt van? egy szót akarok vele szólani, mely a halál napjára emlékeztesse. Ő egy személyt orozva rablott el, melyet én jegyzék el magamnak.

ERÉNYI. Vilmos! a csodálat elkábít, hisz előbb vallá meg —

KELENDY. Akármit vallott is, de így van. Ördög halál! én eddig őt meghitt barátomnak véltem, de most e véleményt karddal törlöm le.

Vilmos (berohan).

VILMOS. Hah! itt vagy asszonycsábító? már szállásodon is kerestelek, hol Ida?

KELENDY. Azt én kérdem tőled; a fogadós megvallá, hogy te vezetted el; de tudd meg: ha bírni akarod, előbb aczélod mérkőzzék velem.

VILMOS. Én a fogadóból Emmi húgomat vezettem ide, ki most érkezvén, már Idát nem lelé.

KELENDY. Mi közöm Emmi húgodhoz, én őt nem ismerem s ismerni sem akarom. Idát add elő, ha élted kedves.

VILMOS. Ida az én feleségem, a karkötő is az övé, melyet elragadtál — te lappangtál körűle, hol van? szólj!

KELENDY. Ez mind puszta örv, ő mondá, hogy szabad, s neki hiszek; te megcsaltál, azért fegyver válaszsza el ügyünket.

VILMOS. Fegyver! fegyver! mindjárt hozok. (*Az jobb ajtó felé megy.*)

ERÉNYI (*útját állja*). Lassan, fiú, lassan! én ezt nem szenvedem. — Lássátok barátim! minek akartok vért ontani? az ilyetén dolgot viadal nehezíti, a sebet nagyítja, a sorsot terheli — (*hol egyiket, hol a másikat vonogatja az ajtótól.*) Édes kedves fiam! ne verekedjetek! én agyon búsúlnám magamat, ha egyikteket baj érné! (*Félre.*) Bár csak nyakokat törnék.

KELENDY. Eh minek a sok szó! hadd hozzon fegyvert, vért kíván ily cselekedet.

VILMOS. Vért! vért! (*Berohan az ajtón, Ida kilép.*) Ida! Ida!

ERÉNYI. Ezer villám! mi ez? Ida!

Emmi (előjő).

EMMI. Minő zaj? mi történt!

KELENDY (*Emmihez*). Ida! kegyed itt? tehát —

EMMI. Emmi nevem, báró úr! Vilmos bátyám vezetett ide.

KELENDY. Ah minő tévedés! Vilmos! egyetlen barátom!

ERÉNYI (*magában*). Most valóságosan kezd fejem fájni.

EMMI (*Erényit félre vezetve*). Édes bátyám! Rózsa húgom a

függőt visszaküldi és Ida nevet vesz magára, a nénikét pedig tessék bennem szemlélni.

ERÉNYI (*nagy haragban*). Minő átkozott állapot! hogy mertetek bátyátokkal így játszani? Ezer menykő! ezért adóztok.

EMMI. Nem szólunk —

KELENDY. Hát ez a karkötő!

IDA. Enyém.

KELENDY. Engedelmet kérek! (*Emmihez*) azt véltem kegyedé; azonban ha érdemet szerezhetek, szebb és örök kötelék fűzzön kegyedhez.

VILMOS. Én vakként állok a feltűnő napnál — Ida! Emmi! meg nem foghatom.

IDA. Mindezt nagylelkű bátyádnak köszönjük; ő titkon ide hozott, téged kegyelmesen meglepni akarván. Emmi mindent tudott.

VILMOS. Édes bátyám! vegye forró hálámat.

ERÉNYI (*félre*). Ez okos asszony, legalább tekintetemet kíméli. (*Vilmoshoz.*) Lásd fiú! nem vagyok én kemény, szívtelen ember; oh én is tudok érzeni, lám mit cselekedtem! (*Magában.*) A boszúság majd szétpattant, de mit tegyek? Késő harag kész nevetség. (*Kiterjeszti karját erőltetett örömmel.*) Gyermekek! jertek hát szívemhez! (*Mindnyájan reá borúlnak.*)

(*A kárpit lefordúl.*)



Hűség Próbája.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

MÁTYÁS KIRÁLY.
UPOR LÁSZLÓ, főispán.
VIDOR, udvari bolond.
SÁFÁR.
MÁRTA, ennek leánya.
BARTÓK, ménesmester.
ENDRE, ennek fia.
SZOLGA.
Királyi kíséret. Cselédek.

A dolog történik egy koronajószágon.

Szabad vidék.

Király, Upor, Vidor és a kíséret.

UPOR. A mit itten lát, felséges uram! fel ama sötét ormig, mind a korona jószága.

KIRÁLY. Ez szép magyar földünknek egyik tája, melyet nem láttam még; valóban kies vidék! mily erdős hegyek övedzik körűl, mintha védenék a hullámzó vetéseket.

UPOR. Oly kellemes mint hasznos.

VIDOR. Csak egy hía —

UPOR. S mi lenne az?

VIDOR. Hogy nem enyém, azért úgy nézem, mint a szép leányt, ki rám mosolyog és mást csókol meg.

Szolga (jő).

KIRÁLY. Hová földi?

SZOLGA. Völgyesre, oda, honnan az első torony fehérlik előnkbe: itt voltam a szomszéd falúban számvevő uramnál, különféle csemegét vittem neki.

KIRÁLY. Kit szolgálsz?

SZOLGA. Igazság szerint a királyt kellene szolgálnom, de itt a sáfár az úr.

KIRÁLY. O csak felvigyáz, s általa a királyt szolgálod.

SZOLGA. Mindegy bíz énnekem, soká úgy se győzöm, mert a sok lótás-futásnak koplalás a bére.

KIRÁLY. Hogyhogy? tehát hiányt szenvedtek? azt nem kívánja az uraság. Mért nem folyamodtok hozzája?

SZOLGA. A szegény ember, mintsem hasztalan költekezzék Budára, inkább máshová szegődik; itt pedig a sáfár mindenes, ő mondja: minden rendén van, s a mi rendetlen, ahoz senkinek semmi köze.

KIRÁLY. Mondd a sáfárnak, maradna otthon, két útas szól be hozzá, és készíttessen az uraság költségére mentől előbb ebédet.

SZOLGA. Jól van. (*Mentiben.*) Ezek is olyan czimborák lesznek. (*El.*)

KIRÁLY. Ezen vád útamat késleti, önmagam vizsgálom meg a dolog mivoltát, de adjatok közönséges köntöst, hogy ismeretlen maradhassak. (*Int, egyik a kíséretből más köntöst ad reá.*) Upor főispánom! kíséretemet telepítse le a közel erdőben, várjanak ott további üzenetig, kegyedet pedig a harangszóra elvárom a sáfárháznál. (*Upor el a kísérettel.*)

VIDOR. Hát én, komám?

KIRÁLY. Te a kíséretnél maradsz.

VIDOR. Hát az ebéd, komám?

KIRÁLY. Hagyj magamra. — Minő szép ménest terelnek erre! nemes lovak. Hah! két csikó szágúldoz előre, gyönyörű állatok!

egy öreg, nyargal a ménes közt, most erre tart — leszáll (*int kifelé*). Úgy tetszik megértett.

Vidor. Én az ebéd miatt mindig a választ lesem —

Király. Csak te menj a kísérethez, majd ott meghallod.

Vidor (*magában*). Az annyit tesz: a nap lesz szakácsod, a levegő ételed. Jó fogás nyúlánkká húzni a köpczös termetet; de azért is mint bolond megboszúlom magamat s mint okos megeszem a rendelt ebédet. Nem bánom ha kalodába zárat is, inkább jól lakva búsúlni, mint éhesen tánczolni. Lóra Vidor! s egyenest a toronynak. (*El.*)

Bartók (jő).

Bartók. Ha jól láttam, intett kegyelmed?

Király. Titkos szólásom volna kenddel: kié az a ménes, melyet imént zavart?

Bartók. A királyé. Én vagyok a ménesmester. Még dicső fővezérünk Hunyadi János rendelt ide; ő jól ismerte ezt a ménest s többször is választott innen paripákat.

Király. Katona volt kend? ez a kardbélyeg homlokán gyaníttatja velem.

Bartók. Az bíz uram, pedig lovas; Erdélyben vagdaltak meg; most itt élek lovaimmal s a kardforgatást ily fiatalokra bízom mint kegyelmed.

Király. Csapjunk fel! a lovat én is szeretem s ha szépet jót szerezhetek, attól se költséget, se fáradságot nem sajnálok, értek is hozzá; messziről láttam két pej csikót —

Bartók. Úgy-e? szépek is azok! de majd csak esztendő múlva látná kegyelmed; engem úgyse! sugár vitézt rájuk s kicsúfolják rajtok a villámot.

Király. Kenddel én jó alkút tennék, azért is híttam félre; nem adná el nekem azt a pár csikót?

Bartók. Ej farkas-rúgta! nem hallotta kegyelmed, hogy a ménes a királyé?

Király. Azért meg nem szegényűl; az okos onnan vesz, hol sok van.

Bartók. Minek tartasz fiú? gazság nem okosság érted?

Király. Hisz egy pár ló nem mind a világ! én messze hajtom őket, s kend nyugodt lehet minden bal következés iránt.

Bartók. Jobban megnyugszom én becsűletemben, mint hamis nyereségben, mely úgy is a gonoszé.

Király. Lássa kend, a sáfár egészen más ember, én úgy hallom —.

Bartók. Semmi gondom rá; ki mint vet, úgy arat; én kötelességemet tudom, máséba nem avatkozom s vége! most tágúlj.

Király. Én jól megfizetem kendet — tán csak van annyi esze —

Bartók. Ej farkas-rugta fia, most lódulj! mert engem úgy se! fokosommal égszínűvé döngetem hátadat.

Király (*félre*). Dúrva, de hív! — Csak ne haragudjék kend?

Bartók. Nem mégysz? — (*Fokosát veszi.*)

KIRÁLY. Ha így van, kényteleleníttetem a csatamezőt elhagyni. Jó öreg, hogy híják kendet?

BARTÓK. Semmi közöd hozzá.

KIRÁLY. Úgy! hát isten velünk, még látjuk egymást. — Tiszta arany vasba foglalva. (*El.*)

BARTÓK (*egyedül*). Boszúság! meg mindig boszúság. Fiam is megbódúlt, szerelmes, úntalan méláz, semmi hasznát sem vehetem. Hisz igaz! most ideje, s a leány szép, jó, csak atyja volna derekabb; azonban mégis szólok vele. (*El.*)

Sáfár szobája, közép s két mellék ajtóval.

SÁFÁR (*rovásokat tartva kezében*). Öt, tíz, tizenöt — úgy, tizenöt verem tavali tiszta búza, egy romlott; árpa, zab fogytán. — Előre számolok, tán a jószágot nézik: miattam jöhetnek, én vagyok a tükör s azt látják, a mit mutatok. (*A bal ajtót kinyitja.*) Hej Márta! csak süss, főzz! Márta, nem hallasz?

MÁRTA (*kívül*). Ah istenem! istenem!

SÁFÁR. Mi baj?

MÁRTA. Majd minden levesem kifutott.

SÁFÁR. Megint másutt jár az eszed? a drága étel! köszönd, hogy az uraság fizeti; mit ácsorogtál ismét az ablaknál? tán Bartók fiára —

MÁRTA. Be eltalálja édes apám! valóban most nyargalt erre szilaj paripán; csak látta volna, hogy űlt rajta! a ló mindig ágaskodott, ugrált, de ő mégis szemeivel mindig rajtam csüggött.

SÁFÁR. Már mondám, azzal semmi sem lesz; most nem bánom, adhatsz neki egy kis reményt, mert atyjával alkudni akarok; de szívedet neki ne merészeld adni; én azt számvevő uramnak igértem.

MÁRTA. Mentsen isten attól! csúnya ember az s azonfelűl öreg.

SÁFÁR. De bezzeg asszonynyá tesz ám, minden ember süvegelni fog —

MÁRTA. És sajnálni.

SÁFÁR. Te gyermek vagy, nem érted, azért bízz reám mindent. Most kinézek, nem jőnek-e a vendégek? te addig sürögj ittbenn, végezd dolgodat, nógasd a cselédet. (*El.*)

MÁRTA (*egyedül*). Ah mennyi gond! az a kopasz számvevő, dehogy mennék hozzá! aztán a leves, meg az az Endre; dél is közelget, teríteni is kellene! (*Asztalt terít s énekel.*)

Minap a kertben jártam
S egy szép rozsát találtam;
A szép rózsa könnyezett,
Kérdem: mi bút érezett?
Őt a hajnal rászedte,
Bimbóbúl kifejtette;
Délben jöttek a lepkek,
De csak szagát keresték:

Végre az est ráakadt,
S attól csak könnye maradt.
Hej szép rózsa! szívedbe
Több csapodárt ne végy be!

Endre (jő a bal ajtón).

ENDRE. Márta! édes kedves fülmilém!

MÁRTA. Be megijedtem! honnan így egyszerre?

ENDRE. Atyád kiment, én meg beszöktem, pedig az ablakon.

MÁRTA. Istentelen! ha meglátott valaki.

ENDRE. Azt véli, hogy szeretjük egymást, s az igaz Márta! én apámmal szóltam, ő is szólni fog.

MÁRTA. Mi haszna? apám nem tart velünk.

ENDRE. Oh csak ő apád ne volna! azt mondanám, hogy kapzsi, fösvény ember —

MÁRTA. Huh! mindig csak a csúnya számvevőt emlegeti, pedig útálom mint a halált; már alig tipeg, mégis szerelmes.

ENDRE. Képe olyan, mint az aszalt szilva, tagjai pedig úgy állnak, mintha hozzá lennének férczelve, inkább illenék ő seregély-ijesztő váznak a szőlőbe, mint leány ölébe; de ahoz mi is szólunk ám.

MÁRTA. Már én eleget szóltam; de apám azzal vígasztal, hogy nem soká él s én gazdag özvegy maradok.

ENDRE. Nem — abból semmi se lesz, s ha máskép nem ejthetem módját, a fekete sereg közé állok; úgy is hallom, megint háború lesz: majd levágok néhány törököt, aztán jövök s elveszlek.

MÁRTA. Abból se lesz semmi! hát ha oda maradsz, akkor én itt holtra epekedjem? Azért legjobb lesz tűrni és várni. Endre! tudod, hogy idegen vendégeket jelentettek?

ENDRE. Épen jól! lásd Márta, míg azok itt mulatoznak, kicsúszhatnál a ligetbe, tudod már hová —

MÁRTA. Úgy ám, ha nem lennél csíntalan.

ENDRE. Megelégszem, ha egyebet nem mondasz is, csak hogy szeretsz.

MÁRTA. Mást semmit? hisz azt úntalan mondom. Halld! kívűlről szó hangzik! jer, jer! (*El bal felől.*)

Sáfár jő *Bartókkal.*

SÁFÁR. Valóban újság! mi hozta ma kelmedet hozzám? már alig tudom idejét, hogy ennyire megalázta magát.

BARTÓK. Hallja kegyelmed! én mint öreg katona nem szeretek sokat oltározni, egyenesen kimondom; fiam szereti kegyelmed leányát, a fiú ép, jó, egészséges, egyetlenem, van háza, lova; azért ha kegyelmed nem ellenzi, hadd bírják egymást.

SÁFÁR. Nagy becsűlet — részemről nincs is kifogás, de leányom aligha fog akarni.

BARTÓK. Ej galamb-hordta leánya! ha nem akarna, nem bokrétázná úgy fel süvegét, nem égne össze szemök, mintha két csillag kapna egybe; én mondom kegyelmednek, elmegy.

Sáfár. De mikor én ellenkezőt tudok —

Márta (*bedugja fejét a bal ajtón*). Követem édes apám! Bartók szomszéd igen igen bölcsen szólott.

Sáfár. Ki kérdezett? nincs más dolgod mint hallgatózni?

Bartók. Lássa kegyelmed! hamar bölcscsé lesz az ember, ha eltalálja a dolog bibéjét.

Sáfár. Az ifjúság gyarló; kegyed fia se híres a hűségben, úgy hallom mindenütt csapja a levet.

Endre (*kidugja fejét a bal ajtón*). Követem sáfár uramat! ez írtóztató hazugság! (*Kijő. Márta tartóztatja.*) Eh mi! nekem ezt senki ne mondja.

Sáfár. Hát ti mit csináltok együtt? el egymástól! én ezt nem szenvedem.

Bartók. Hehe! én úgy látom: idő lesz az áldásra.

Sáfár. Márta takarodj! (*Márta el.*) Te is Endre! még csak ez hibázott.

Endre. Megyek uram, de bezzeg nem illik ám valakit háta megett rágalmazni; de nem csoda, ki egy töpörödött vén zsugorinak jó leányát elharácsolni kész, attól minden kitelik; érti kegyelmed! (*El*).

Bartók. Lánczos lobogós! ugyan neki vág a fiú; de úgy kell! (*Mellét veregeti.*) Itt verjen igazán, különben az egész férfi nem ér egy fakardot. Nos sáfár! mi szándéka kegyelmednek, igen vagy nem?

Sáfár. Hisz nem oly sürgetős, különben is, előbb hogysem végkép a dologba ereszkedném, kelmedtől is áldozatot várok.

Bartók. Ha kitelik tőlem, szívesen.

Sáfár. Lovaim elvénhedtek —

Bartók. Csekélység, van nékem néhány jó lovam.

Sáfár. Nem kívánom kelmedét; de minap, hogy a ménes körűl jártam, két pej csikó tűnt szemembe —

Bartók. Hagyjuk azokat, úgyis elébb már valami lócsiszár annyira felboszantott miattok.

Sáfár. Ha azokat beköttetné hozzám kelmed.

Bartók. Mint érti kegyelmed?

Sáfár. Vagy ha gondolja kelmed, tovább kűldeném, míg felnőnek; kelmednek ezer módja van azt minden lárma nélkűl végbe hajtani; a lovak elvesztek, ellopattak s így kimaradtak a számadásból, én mint becsűletes ember hallgatok s még a számvevő szemét is magamra vállalom. Oh barátom! szemesé a játék, vaké az alamizsna; kelmed ménesmester, én sáfár; ha egyet értünk: miénk a tejfel, az uraságé a savó.

Bartók. Kend rosszabb az éjjeli rablónál, s ha derék leányát nem tekinteném —

Sáfár. Azt tekintheti kelmed, mért nem visz üres ládát — tekintse kelmed fiát is.

Bartók. De becsűletemet értök nem koczkáztatom.

Sáfár. Becsűlet! arany füst, hiú csöngés az éhséget elűzni.

Bartók. Kend alacsony vérnadály! szót se többet, mert

engem úgyse — megpántolom a kend emberségét — nekem ily ajánlást —

Sáfár (*félre*). Tökfejű! (*Színlett egykedvűséggel.*) Ne oly tüzesen Bartók szomszéd, csak hűségét akartam próbálni, de látom kelmed szinte oly hív mint én.

Bartók. Ej ej próbálni! kend hív mint az ördög a jó lélekhez. Tartsa meg kend leányát! szánom hogy kendé; s ha máskor hűséget akar kend próbálni, mossa előbb tisztára magát. Úgy la! megmondtam a mit mondtam. (*El.*)

Sáfár. Istállói bölcsesség! bánom. hogy megnyíltam; de semmi, úgy is csak négyszem közt történt. (*Márta jő, szemeit kötényével eltakarva.*) Hát mi baj megint? tán a konyha füstölög?

Márta. Füstölög bíz az én fejem — ugyan lehordták édes apámat.

Sáfár. Megint hallgatóztál? de ha tetted, tudd ezentúl mihez tartani magadat. Te nem lészsz Endréné. Ha még is gazdag volna, az ember sokat elnézne; de hozzám képest szegény mint a bőjti dudás.

Márta. De becsűletes ember.

Sáfár. Hallottál valamit? pimasz! mit tudsz te hozzá? nem hiába anyádra ütöttél, az is csupa erkölcs mellett, ha én nem ellenzem, üres koldus táskát szerzett volna. De ilyen a leány! ha viszik is baj, ha nem viszik még nagyobb baj s így mindig bajt hoz s pénzt visz ki a házból.

Vidor (jő).

Vidor. Jó napot, vagy inkább hűs napot! mert ott künn a nap anyira süt, hogy a kinek sütni valója van, árnyékot keres. Szép leány s terített asztal, ha meg nem elégszem, tele vagyok dicsőséggel. Kend a sáfár?

Sáfár. Igen is.

Márta. Édes apám! ez valami nagy, nagy úr, ugyan czifra.

Sáfár. Csak egyedűl méltóztatott érkezni?

Vidor. Én és lovam; jó állat! csak hogy nem tud maga abrakot kérni, különben kihívná kendet.

Sáfár. Értem uram! mindjárt teszek rendelést (*El.*)

Vidor. Üdvezlégy violám! érzem, a konyhából illatozol felém. Jer közelebb, ne higyj ha hízelkedem, de hogy csinos vagy, az igaz; jer kis húgom! ha néném volnál. úgy se hívnálak.

Márta. Ej ha nekem ilyen bátyám volna!

Vidor. Ne kívánd, osztoznod kellene, pedig minden osztály szívbe vagy pénzbe kerűl. Valld meg: van-e szeretőd? ha nincs, álmosak itt az ifjak; ha te nem szeretsz, feküdjél le, hogy más ember békén alhassék.

Márta. Ah én tudom azt leginkább!

Vidor. Elhiszem, ti bírtok oly titkos tudományt, mely előbb érkezik az észnél, ne sóhajtozz, mert a tapasztalás ásít utána. Tudod mi a háztartás? s mi az élet fejedelme? a gyomor: ennek a jelen hitvese, a fej szolgája s a szív udvari bolondja, légy te papnéja.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. A lóról gondoskodtam.

MÁRTA. Az ebéd kész, akár mindjárt tálaljak —

VIDOR. Jól beszélsz húgom, csak adj lábat szavadnak.

SÁFÁR. Mind jól lenne uram; de az ebéd két úrra volt parancsolva, tán várnunk kellene.

VIDOR. Minek várni? ezzel csak magunkat lopjuk meg; csak a halál várjon és a hitelező. Siess húgom, én mint előljáró, előlevő is leszek. (*Márta el.*)

SÁFÁR. Szabad tudnom, kit tisztelek házamban?

VIDOR. Én a király embere vagyok s a király az én emberem, névre magam vagyok az udvarnál, de társaimtól pözsög a világ. Kend szemfüles, vagy füles vak: nem látja kend, mily sötét az asztal? hol a bor? én inkább vízbe fulnék mint bort ne igyam! de pogány legyen ám, ne keresztelt.

SÁFÁR. Tüstént szolgálok. (*Magában.*) Előljáró, királyi ember! hm — hm — (*El.*)

VIDOR (*egyedül*). Ez a sáfár kótyavetyén szedte fel képét, vonásai úgy összevissza állnak, mint a czigány tanya; ha ez igaz ember. úgy az én emberismeretem se jobb képénél.

Márta (ételt hoz).

MÁRTA. Tessék!

VIDOR (*leül*). Kis tündér! nézz reám! Tékozló vagy ha estére mécset gyújtasz, mert ki szemeidnél nem lát, nem érdemel világot. Csak te főzz — ha férjed lesz, hasznát veszed, mert hidd el, az örömhét után minden érzés gyomorba megy által.

MÁRTA. A leves miatt bocsánatot kérek.

VIDOR. Semmi az, kevessé ritka, de kozmás; csak hordj ételt, én az evésnél s a szerelemben gyűlölöm a sok szót. (*Márta el.*) Szegény a nyelv, hacsak ruha nem segíti, mint ezt magamról tapasztalom; okos bolond volt, ki először uraságát köntösére tűzte, mert egy fogással szívnek, hitnek s lábnak parancsol. (*Márta ételt hoz.*) Áldás reád húgom! oly férjet kívánok, ki ne füllentsen, ha azt mondja: hogy nem ismér bánatot; állhatatos legyen és mindig a te szemeddel lásson tégedet. (*Eszik.*)

MÁRTA. Kegyelmed bizonyosan nem szerelmes, mert oly vidám s oly jó ízűt eszik.

VIDOR. Ne hidd angyalom! az én érzésem olyan, mint a sas, de csak akkor felleng, mikor jól lakott. Oh tudok én érzeni, teszem: ha szíved oly kemény, mint ez a kappan, sajnálom azt, aki éretted lágyúl. De hol marad apád? ha kötelességében is oly serény, mint a borhozásban, a haszonnak is ón lába lesz.

MÁRTA. Jő már.

SÁFÁR. Itt a bor.

VIDOR (*iszik*). Még vizes a fürdőtűl, azért vélte kend: mentől később, annál kellőbb; de azt az ivó s szépeink nem hiszik.

SÁFÁR. Ha nem elég erős, az lehet oka, hogy szüretkor igen nagy felhőszakadás volt.

VIDOR. Kend a felhőkből szedi okait; én azt javaslom: tanítsa kend a lemondás erkölcsét; de egy pohár csak kóstoló. (*Iszik.*)

MÁRTA. Egészségére váljék.

VIDOR. Ha közel hozzád beteg nem leszek, nincs egészségem; gyújts rám szemeddel, reád köszöntök: élj hosszú életet és rövid éjeket, ne kíméld a bort, de szeress vízivót! (*Iszik.*) Úgy! a sűltnek most csak ára van még hátra.

SÁFÁR. Hisz az uraság költségére tetszett parancsolni —

VIDOR. Igen! kend okos ha nem gondolkodik; azonban ha én ezt a napot meg nem fizetem, a király szeszélye jobb, mint a kend hűsége.

SÁFÁR (*félre*). Király — hűség — ez feszeget valamit.

MÁRTA. Hát ismeri kegyelmed a királyt?

VIDOR. Ő engem szeret, mint az igazságot, én őt komázom s ha vasba nem búvik, velem rostálja udvarát.

SÁFÁR. Szabad tudnom, mi vezette nagyságodat e tájra?

VIDOR. A budai szél s elszegődött akaratom. Miért? az kitetszik azon okból, a mi ide hozott, az pedig azért titok, mivel itt vagyok.

MÁRTA. Édes apám, ha ebből nálamnál többet nem értett, nem sokat tud. (*Vidorhoz.*) Ugyan beszéljen kegyelmed —

SÁFÁR (*titkosan*). Nagyságold! nem hallád, hogy a királyt komázza.

MÁRTA. Beszéljen nagyságod valamit a királyról.

VIDOR. Mondd meg nekem: benézhetsz-e a napba?

MÁRTA. Elvész szemem fénye.

VIDOR. Hát különben mit tudsz felőle?

MÁRTA. A mit minden ember, tudniillik: kel, világít és lenyugszik.

VIDOR. Ilyen a király, hold a királyné — te pedig gyönyörű mákvirág! ki soha sincs egyedűl, ha tükre nála van s társai közt mindig egyetlennek véli magát. Ha épen kíváncsi vagy, titkot mondok.

MÁRTA. Titkot! hallom már.

VIDOR. Alhatnám; mutassatok nyoszolyát, nehogy az éj megcsaljon; mert az álmatlanság hideget hoz, s az én természetem se bőjti, se téli.

SÁFÁR (*a jobb ajtóra mutat*). Itt egy csendes kamara —

MÁRTA. Hol én szoktam hálni.

VIDOR. De álmaidat nem használhatom.

MÁRTA. Vezesse édes apám, én átallok bemenni.

SÁFÁR. Csak menj! (*titkosan*) ő a királyt komázza, különben is az álmos előljárót nem lehet eléggé becsűlni.

VIDOR. Vezess húgom! (*El jobbra Mártával.*)

SÁFÁR (*egyedűl*). Valjon mit akar ez a budai szél? tán besúgtak neki valamit? de úgy látszik a dolog nem igen érdekli. Akármint van, ez nem veszedelmes! ezt kijátszom, mert délben éhes, délután rest, este szomjas, éjjel alszik s így nem lát hasán túl.

Szolga (nagy robajjal berohan).

SZOLGA. Csak ide tessék jőni, itt a sáfár.

SÁFÁR. Lassan! ne kiálts.

SZOLGA. Ide, ide uram!

SÁFÁR. Ne lármázz, mert kifúrom tüdődet.

Upor (jő).

UPOR. Lovamnak viseld gondját, de nyeregben hagyd.

SZOLGA. Értem uram. (*El.*)

UPOR. Nem érkezett még ide egy úr?

SÁFÁR. Itt alszik a kamrában, azért kérem, lassacskán tessék szólani.

UPOR. Alszik?

SÁFÁR. Igen, jól evett, ivott, aztán lepihent; egy áldott vidám kedvű úr.

UPOR. Vidám kedvű? igy hát tiszta az ég.

SÁFÁR. Tán kegyelmed a másik bejelentett vendég?

UPOR. Eltalálta kend.

Márta (a kamrából jő).

MÁRTA (*magában*). Be haragszom én arra az emberre! eleintén oly nyájasan czirógatott, de mikor felbátorodva megvallám szerelmemet s pártfogását kértem, szörnyűt ásított és elaludt.

SÁFÁR. Nos édes leányom! nyugszik vendégünk?

MÁRTA. Ott szuszog, akár ide hallja édes apám.

UPOR. Te vigyáztál reá szép leányka? azt jól cselekedted, tudom meg is jutalmaz.

MÁRTA. Az? kötve hiszem; mindig ő beszél, s ha más valamit szól, egyet ásít. (*Magában.*) Endrém eddig vár — hozzá szököm, bezzeg nem alszik ő — (*ellapang*).

SÁFÁR. Nem is tudom minek köszönjem ezen szerencsét, hogy ma ily úri látogatókat nyerék; a másik úr ugyan magát királyi embernek vallá. de szándékát az ebéden kívűl nem közlé.

UPOR. Jele, hogy oka van czélját halasztani; azért várjuk be tetszését.

SÁFÁR. Én örömest vártam volna az ebéddel, de az az úr unszolt.

UPOR. Jól történt.

SÁFÁR. De újra teszek rendelést — (*félre*) csupa titkolódás! Hé Márta! hol az a rossz leány? Engedelmet! mindjárt szolgálok. (*El.*)

UPOR (*egyedül*). A király pihenni dőlt nagyon el kellett fáradnia. mert különben nem szokása; bizonyosan semmit se lelt figyelmére méltót, különben tüzes lelke ébren tartaná. Magam is hát neki űlök a maradéknak — az éhség csak úgy veszi, mint éri. (*Az asztalhoz ül s eszik.*)

Király (jő).

KIRÁLY. Már a munkában, főispán?

UPOR (*felugrik*). Ezerszer bocsánatot felséges uram! nem vettem észre kijöttét.

KIRÁLY. Tán nekem is lett volna jussom e mai ebédhez? ily türetlenséget csak a legnagyobb éhség menthet.

UPOR. Tán szavam ébreszté fel királyomat?

KIRÁLY. Mi nem értjük egymást, én ebédre jöttem —

UPOR. Igen, hisz elvégezte már felséged — váljék javára!

KIRÁLY. Ily kívánat a maradékhoz —

UPOR. Kérem alázatosan, én űltem a maradékhoz, míg felséged ott a kamrában nyugodott; maga mondá a sáfár.

KIRÁLY. Én ott a kamrában? itt tehát idegen lakozott helyettünk. — Lássuk, ki orzá el ebédünket! (*Benéz a jobb ajtón.*) Valóban! itt fekszik elterűlve — Vidor a zsákmányló. — Mit tegyünk? a bolond megelőzött, én úgy tartom, legjobb lesz az okos türelméhez folyamodnunk, míg újra főznek. A szerencsétlenség nem nagy, de azért adózik — úgy! már fellelém a módot — most hadd nyugodjék. (*Betészi az ajtót.*)

UPOR. Ha felséged derűltségét szabad magyaráznom, titkos vizsgálata nem volt sikeretlen.

KIRÁLY. Sok írtani való gazt lelék, de ritka gyöngyöt is, s az szép tulajdona a jónak, hogy a kelletlen benyomást eltörli. Szerelmet is lelék s mint futólag láthatám, tiszta alakban, de nem boldogan.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Mártha! hol kószál az a leány, sehol se lelem.

KIRÁLY (*titkon Uporhoz*). Ezzel magam akarok szólni — e mai napot itt töltjük, azért kíséretem is ide szállhat (*Upor el*).

SÁFÁR. Hát ez micsoda megint? kűlseje nem sokat mutat.

KIRÁLY. Kend a sáfár?

SÁFÁR. Igen! nyughatatlanságomról is megismerheti kegyelmed tisztemet, mert alig tudom hol áll fejem.

KIRÁLY. Az tűrhető, csak a szív legyen tiszta.

SÁFÁR. Abban nincs hiány. (*Félre.*) Hogy rám mered, mintha lelkemet akarná kinézni. — Mit néz kegyelmed oly élesen?

KIRÁLY. Mert az imént mondott iránt sokan ellenkezőt vitatnak.

SÁFÁR. Rágalmazás uram, irígység!

KIRÁLY. Most idő lesz megmutatni. Tudja kend, ki fekszik ott a kamrában?

SÁFÁR. Nos? tán csak nem lesz valami csoda.

KIRÁLY. A király!

SÁFÁR. Nagy isten! a király?

KIRÁLY. Igen, igen, a király!

SÁFÁR. Lehetetlen, hisz ő felségét karcsúnak hallottam híreszteltetni — ez pedig nehéz, vastag —

KIRÁLY. Én biztosa vagyok, kit szerteküld vizsgálódni: rendén van-e minden; de a mit kend iránt jelentenem kell uramnak, nem igen kellemes.

SÁFÁR. Csalfa vádolás! minő meglepés — mikor mondom, én kész vagyok számadásra — oh nálam az uraság minden jószága pontig feljegyezve áll.

KIRÁLY. De az itt a bökkenő, a mi nincs feljegyezve. Kend a cselédeket csalja, fizetésöket elhúzza s ezen igazságtalan tettét a felelősségre hárítja. Kend az uraság vermeit olcsón összevett dohos eleséggel tölti s a jót mint sajátját elsikkasztja.

SÁFÁR. Hamis vád uram! az emberek irígységből árúlkodnak, mivel az isten szorgalmamat megáldá; mind hamis vád.

KIRÁLY. Vannak hiteles tanúim —

SÁFÁR. S azt mind jelenteni fogja nagy uram? mind?

KIRÁLY. Kötelességem.

SÁFÁR. Úgy, tehát biztos, tudom ily meghitt emberét a király jól fizeti.

KIRÁLY. Jövedelmem volna, de mégis minduntalan kifogyok a pénzből, mert nem nyughatom, ha nem foly a nép közé.

SÁFÁR. Szép tulajdon! áldott szív! hát most ha merem kérdezni, hogy áll az erszény?

KIRÁLY. Középszerűen; ha több volna, nem ártana.

SÁFÁR. Kár! ily derék úrnak mindig bőségben kellene ragyogni. Szabad alázatosan kegyedhez folyamodnom? Az ember gyarló, de koránt sem oly nagyon mint a hír csevegi. Oh én ártatlan vagyok; de mégis egyedűl béke miatt a kelletlen nyomozást örömest elkerűlném — tudok én áldozni, a hol szükséges.

KIRÁLY. Értem kendet; de a vádat egészen elnyomni nem lenne tanácsos, mert a király szeme jó; tán más valakire lehetne hárítani.

SÁFÁR. Oh könnyen uram! az uradalmi számvevő előbbkelő; neki kellene mindenre ügyelni, számot venni; de csak önhasznát vadászsza; higyje el jó uram! ha van is bennem valami kisded hiba, az is tőle ragadt rám.

KIRÁLY. Tudom, a rossz példa — hát ő osztozik a ragadományban?

SÁFÁR. Mindent magának tart, a levegőt is eldugná mástól; azonban nagy szorgalommal néhány körmöczit mégis félre tettem — köteles tiszteletből ha merném ajánlani — majd ha ő felsége felébred, előhozom a kamrából.

Upor (jő).

UPOR. Minden megtörtént. (*A kamrában nagy zörrenés.*)

SÁFÁR. Nagy isten! mi történt? (*Kinyitja a kamraajtót.*) Jaj nékünk! szörnyűség! ő felsége összedűlt az ágygyal.

Vidor (kijő).

VIDOR. Hogy a bíró temesse el azt, a ki egy szűznek ily gyönge ágyat csinált; ha földön akarunk hálni, nem kell mesterember: azután méhkas ez, nem ház —

KIRÁLY. Felséges uram!

VIDOR. Úgy tehát még homályban a nap.

SÁFÁR (*Vidor elé térdel*). Bocsánatot felséges uram! hogy eleintén mindjárt elmulasztám a köteles tiszteletet; elzúzva borúlok kegyes színe elébe; hol volt szemem, hogy e dicső arczban s felséges termetben a nagy királyt meg nem ismértem?

VIDOR. Helyesen földi! kölcsönözd szemedet egy szép leánynak, te pedig légy udvarnokká, s ha az asszonyok mézes nyelvedért polczra nem ültetnek, megtért a világ és te lész bolonddá. Kelj fel Sáfár? mi azt parancsoljuk! Mint vagytok híveim? mi nagyon örvendünk látástokon s azt óhajtjuk, ti is örűljetek.

KIRÁLY. Távozzék kend, sáfár, tán ő felsége szólni akar velünk.

SÁFÁR (*félre*). Alig várja az ígért aranyokat — ez az én emberem!

VIDOR. Szólásunk nincs, de méltán neheztelünk, hogy azt a derék jó Vidort ridegen a gyepen hagytátok a természet édes ölében sanyarú éhséggel küszködni s ott versenyt sóhajtozni a déli haranggal. (*Int, a sáfár a kamrába megy.*) Nos komám! nem dícsérsz?

KIRÁLY. Halld Vidor, én nyolcz napra börtönbe záratlak.

VIDOR. Jól teszed komám! legalább unalmamban meghízom, a sok lézengés úgy is elsorvaszt.

KIRÁLY. Vízre, kenyérre ítéllek.

VIDOR. Ne tedd komám, dicsőségeddel játszol.

KIRÁLY. Szeretném tudni miért?

VIDOR. Lásd, majd melancholia lep meg s én bús versekben nyögöm el történetemet, s a késő ivadék a helyett hogy téged magasztalna, majd engem sirat.

KIRÁLY. Azonban egy dolgot bízok rád, ha azt elvégzed, ment lészsz minden büntetéstől.

VIDOR (*Uporhoz*). Te okos ember vagy, szólj: mi az én hivatalom?

UPOR. Mulattatás hivatalod, fizetésed nevetség.

VIDOR. Fizesd ki komámat, mert engem mulat; dolgot bíz reám, én pedig azt tartom: inkább lyukba mint jégre.

KIRÁLY. Hozzád illő dolgot bízok reád. Itt a kert melletti ligetben egy pár szerelmest lelék; szedd össze magadat s próbáld meg a leány hűségét.

VIDOR. Tehát vásárt üssek szívemből? jól van komám, én oda állok, s ha a leány képemet holdnak nem nézi, jobb a szeme, mint a te feltételes kegyelmed.

KIRÁLY. Aztán vedd körűl a ménesmestert s alkudjál ki tőle két pej csikót.

VIDOR. Ha mégis aranyszájú volnék, de nincs nagyobb bolond, mint a szegény kísértő, mert üres szavára bottal felelnek.

KIRÁLY. Itt egy teli erszény.

VIDOR. Úgy komám! sok ilyest és zsebembe teszem fél országodat. Tudod-e mi a rokonság és különbség az asszony és pénz között?

KIRÁLY. Mondd el.

VIDOR. Mindenik ad ékességet; mindenik szerez barátokat; mindenikre tolvajszem néz; mindenik eldugva legjobb; csak az a különbség: hogy a pénz kiadva használ, az asszony megnyerve kínoz; az akkor csöng ha elveted, emez ha tartod akkor lármáz;

amaz kemény, mégis segít, emez lágy, mégis megcsal; amaz régi bár, mégis kellő; ez ha nem fris, kettős kereszt. (*El.*)

Upor. Rakonczátlan ficzkó! ma szeszélye tágas mezőt nyere.

Király. Boldog ember, derűlten nézi a világot; sokszor igazat szól, de bolondúl.

Sáfár (jő).

Sáfár. Elment ő felsége?

Upor. A tájat szemlélni.

Sáfár (*félre vonja a királyt*). Itt uram egy pár arany — de hallgatást kérek; mi csak a számvevőt nyomjuk, és ha őt a király elcsapja, engem ajánljon kegyelmed helyébe — csak okosan.

Király. Meglássuk. (*Uporhoz.*) Ezt kegyed figyelmére bízom; jutalom s bűntetés követendi jelenlétünket: de ítélőszék derűlt kedvünket ne rontsa. Most menjünk Vidor után. (*El.*)

Pázsint a ligetben.

Endre s *Márta* hárs alatt űlnek.

Márta. Hasztalan vígasztalsz, reményem búcsút vesz. Most a két öreg összezendűlt s apám még inkább gátolja frigyünket.

Endre. Csak te maradj hív, én katona leszek, a vitéz ember átugor minden gátot.

Márta. Nézd az erdőt, mennél beljebb tekint az ember, annál sötétebb lesz; a te czélod is csak oly szomorú kilátást nyújt.

Endre. De felettünk mosolyog a tiszta ég. Ne félj kedves! a hívnek ügyét jó isten vezérli.

Márta. Lépteket hallok! a mi vendégünk — vonúlj a sűrűbe.

Endre. Ha sétálni jött, utasítsd más felé. (*El.*)

Vidor (jő).

Vidor. Hát te turbékolsz itt szép gerliczém? vad otthon, szelíd a sűrűben.

Márta. Ah kegyelmed? vagy nem — nagyságos uram!

Vidor. Pillants fel húgom, ne légy szomorú fűz, mely mindíg magát szemléli; nézz szemembe s mondd meg, mit látsz benne? s ha elismered azt, olyat sóhajtok, hogy minden szarka és rigó elröppen fészkéből.

Márta. Mit lássak ily piczíny szemben? legfeljebb oly bizonyos mámort, mely borálom után szokott mutatkozni.

Vidor. Ha szememmel nem boldogúlok, te vagy oka, mert szívemet húztad oda, az pedig mócsing, nem világít.

Márta. Endrémnek is ott űl szíve, de más lánggal is ég az felém.

Király és *Upor* jőnek s félre megállnak.

Vidor. Ne hidd, az is csak olyan tűz, mint a rókáé, midőn a csirkét lesi. Én mondom neked; imént álmomban megjelentél; azóta ha rád gondolok, azt sóhajtom: ments meg uram az asszonytól! de ha így rád nézek, azt gondolom: asszony nélkűl medvetáncz az élet, az ember duzzog, mozog, a szerelem mégis veri, mint engem most a sors te véled kínoz — pedig hidd el,

reám nézve a szerelem nem kis vesződség; én mondom neked! hűségedről is leteszek, csak szeress!

MÁRTA. Én is imént vallám meg, hogy szeretek egy derék jó ifjút.

VIDOR. Gyermeksíp, mindig egy nótát fújsz, több hangja van az életnek, tán csak nem akarnál az ifjúnak felesége lennni?

MÁRTA. Akarnék bíz én tiszta szívemből.

VIDOR. Tehát nem szereted, mert így kötelességre készted, mely hidegít s az nem szerelem; gonddal terhelcd, mely fáraszt s az nem szerelem; bilincsbe szorítod, mely úntat s az nem szerelem; rossz szíved van.

MÁRTA. Csak nagy uramé volna jó; a helyett hogy így beszélne, inkább segítene rajtunk.

VIDOR. Jó szívből nem segítek — te az örvényt nem ismered, melyben kerengsz! lásd, a szerelem létra, mely piros felleghez van támasztva; alant rózsás, felfelé mindég nőnek a tüskék; a lépcsők így váltják egymást: látás — kívánat — figyelem — fortély — kéjözön — lomhaság — útálat — per — gyűlölség — megvetés — a létra lezuhan s itt a feledékenység — ez így megy fel, le s így a szerelem csak örökös czigánykerék. De én kivétel vagyok s mivel ezt magam mondom, azért elhiheted. ha akarod.

MÁRTA. Én mind ennek a felét se értem, hadd menjek haza. (*Menni akar.*)

VIDOR. Maradj húgom s légy nyájas, ebben áll a ti fő eredetiségtek. Adj foglalót érzetemre; tudod-e mi a csók?

MÁRTA. Még zavarba hoz — én nem felelek.

VIDOR. Lásd, a csók első szülöttje a szerelemnek s anyjával együtt öregszik el, jámbor vendég gyanánt koczog, de csakhamar elfoglalja az egész házat. Szeress gyöngyalak! s minthogy nehéz legény vagyok, ments meg a leomlástól: de egy csókot! ajkaid szépek, mintha egy tündérvölgyet két pipacsdomb őrzene —

ENDRE (*előrohan*). De már nem tűrhetem! ily élemedett ember s még így dévajkodik, nem szégyenli magát kegyelmed?

VIDOR. Nem bíz én fiam, inkább hozzád illik, mert te bolond vagy, ha félted szeretődet: én csupa ártatlanság, mivel hiszek neki — ki érdemesb reá? De jó fiú vagy, ne szúrj meg szemeddel, inkább tanúld meg ismérni az életet — csupa alkú s csere az, mindenik akar nyerni, s ha ki mit veszt, az másnak ráadásúl szolgál, s így én is szeretődet elviszem s nyugalmat adok helyette.

ENDRE. Én Mártámat tartom meg, kegyelmed pedig, ha el nem lábol, azt nyeri, a mit nem szeret.

VIDOR. Ej te bodzatörzsők, fejetlen fokosnyél. nem rettegsz haragomtól?

ENDRE. Nem bíz én potrohos gyapjúzsák! de mindjárt meg is szalasztom kegyelmedet egész becsülettel.

VIDOR. Azt ne tedd fiam! lásd rég hős volnék már, ha szaladni tudnék; de ne gondold hogy félek, mert nagy szívem van, kár hogy a békét szereti —

SÁFÁR (*kívűl.*) Márta! Márta!

MÁRTA. Jaj! édes apám jő.

VIDOR. Jer szívemhez; én elég széles vagyok téged elrejthetni.

ENDRE. Ne oda Márta! én állok melletted. (*Márta Endréhez megy*).

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Ah felséges uram!

VIDOR. Kend is itt van, megtestesűlt halálos bűn? Nos húgom, most tudod ki vagyok; kinek van bájosabb szeme, nekem-e vagy Endrének?

MÁRTA. Endrének, alázatosan követem.

SÁFÁR. Gyáva leány! mit beszélsz? hisz ő felsége szemfényéhez még a nap is szennyes.

VIDOR (*a király és Uporhoz*). Híveim! jertek elő! megúntuk már a szerelmet! Mi kegyelmesen megpróbáltuk a leány hűségét, de mi ilyetén diadaltól már elszoktunk. (*Királyhoz*). Komám! ha szeretsz, ily dolgot többé ne bízz rám, úgy álltam itt, mint kappan a jércze mellett — aztán nincs hűbb teremtmény az aszszonynál, míg szüksége van reá.

MÁRTA (*Endréhez*). Oda vagyunk! ki hitte volna hogy ez a király? te őt gyapjúzsáknak híttad, most lakolsz.

ENDRE. Felséges uram! én megbántottam —

VIDOR. A mi áldott szívünk inkább felejt, mint bűntet. Most odább megyünk. Mostoha idők járnak, vagy ebédért kétszer kell fáradni. (*El.*)

SÁFÁR. Márta! ez uraknak köszönd, hogy kemény kérdőre nem veszlek.

KIRÁLY. S mért ellenzi kend leánya szerelmét?

SÁFÁR. Csak — mivel — tudja nagy uram: az atya mindig nagyobb szerencsét vár, a leány meg mindig menne.

ENDRE. Mit hímez hámoz kegyelmed? uram! megmondom én őszintén: nekem nem akarja adni, mivel apámra, az öreg ménesmesterre haragszik; de a vén számvevőnek szánta, mivel az egy húron pendűl vele.

KIRÁLY. És helyben hagyja apád szerelmedet?

ENDRE. Mért ne? édes apám tudja, mily jó leány Márta.

KIRÁLY. És te Márta?

MÁRTA. Ne pirítson rám kegyelmed? hisz ha nem szeretném Endrét, nem volnék itt — ugyan kérem, adjon kelmed szép szót apámnak — lássa minő durczásan néz.

UPOR. Boldog egyszerűség! ha ide nem tér a szerencse, nincs is e földön.

Szolga (jő).

SZOLGA. Sok úr és lándzsás érkezett hozzánk, a királyt keresik.

KIRÁLY. Vezesd ide őket. (*Szolga el.*)

SÁFÁR. Megjelentsem ő felségének?

KIRÁLY. Nem szükség. Márta! ha én neked egy fiatal sáfárt adnék férjűl, azonfelűl kitartanám menyegződet, lemondanál-e Endréről?

MÁRTA. Én nem akarok jobb szerencsét Endrénél.

SÁFÁR (*magában*). Mit nem tesz egy pár arany! ezt ugyan lekenyereztem, még leányomra is árasztja jóvoltát. (*Titkon Mártához.*) Megöllek, ha igent nem felelsz!

MÁRTA. Nem — lehetetlen.

KIRÁLY. Hát kend sáfár, mit szól ehez?

SÁFÁR. Oh én mindig kész vagyok az áldásra.

UPOR. Itt jön a kíséret. (*A kíséret fellép.*)

KIRÁLY. Endre! téged e jószágban sáfárságra emel királyod, kövesd atyádat hűségben s boldogítsd Mártát, kit reménylem atyja tőled meg nem tagad.

SÁFAR (*magában*). Ezer menykő, ha most el tudnék illani!

KIRÁLY. Jókor érkeztetek híveim! épen most jutalmúl a hűségnek boldog frigyet kötök.

SÁFÁR. Oh — oh! alázatosan követem — (*félre*). Oh én világ szamara — mint nyakamra szóltam!

KIRÁLY. Kend sáfár, engem biztosává tett — az adott díj legyen Mártáé.

MÁRTA (*a király elé térdel*). Kegyelmet apámnak felséges uram!

KIRÁLY. Őt mi czinkosival együtt szoros vizsgálat alá veszszük s ha őt a megérdemlett tömlöcztől felmenti kegyelmünk, azt Márta, egyedűl jobb lelkednek keszönheti. (*Int, Márta felkel, kívűl nagy zaj.*)

UPOR. Minő zsibongás!

Bartók több cseléddel *Vidort* kötve hozza.

BARTÓK. Nos! mutasd meg hát, melyik a király? farkasrúgta fia! azt véled, pénzzel kiszúrhatod szememet? ha hazudtál, engem úgy se! gúzsba köttetlek, tudom másszor nem kísérted a becsűletes embert.

VIDOR. Komám! ezt tedd tárnokoddá! ez majd fokossal írja a számvetést. Lelkemre mondom, egy erkölcse van, de ugyan rá is veri az emberre.

BARTÓK. Papolj bízvást — épen jó kedvemben leltél —

KIRÁLY. Mi baj öreg bajtárs?

BARTÓK. Te is itt vagy jó madár — lám követed —

UPOR. Ő felsége a király!

ENDRE. Az, az apám! én sáfár vagyok immár s Márta is enyém.

BARTÓK (*hűledezve lekapja süvegét*). Tehát a kis Mátyás — ej farkasrugta! mit szóljak? bakot lőttem, még pedig nagyot — hát csakugyan — a király! no hát bocsánatot (*elébe térdel*) — ej ej bocsánatot!

KIRÁLY. Meg van bocsátva jó ember! te, ki a sok romlott között magad tisztán szeplőtelenűl megálltál, im hűségednek jutalma is legyen. Kelj fel mint szabad nemes, kard és szív álljon czímeredben, mely a késő időnek hírdesse érdemed. (*Bartók felkel.*)

VIDOR. A sok czeremónia közt kezem fáj, oldjátok fel! (*Feloldoztatik.*) Komám! kedvem volna búsúlni.

KIRÁLY. A jó ebéd után ez legyen ozsonnád, de vígasztaljon a teli erszény.

VIDOR. Komám! arany pillantásod van. Most a pünkösdi királyból ismét bolond lesz — de (*a sáfárra mutat*) a hosszú kép mellett mosolygva áll a jámbor vídámság! Szép a világ ha zajlik is, éljen az élet!

(*A kárpit lefordúl.*)

TARTALOM.

—

Lap

Kisfaludy Károly élete 3

Első könyv: Lyrai Költemények.

A legszebb gyöngy. 1810. 13
Hadi ének Olaszországban. 1805. 13
A szerelem. 1810. 14
Végső óhajtás 16
Elválás. 1811. 17
Eltökélet. 1817. 17
A kedves sírjánál. 1817. 18
E reményhez. 1809. tájáról 18
A vándor. 1818. 19
A barátsághoz. 1817. 21
A nyugtató. 1821. 22
Élet és phantasia. 1821. 23
Honvágy. 1822. 24
Szem hatalma. 1822. 26
Visegrád. 1823. 26
Epigrammák. 1822. 26
Vígasztaló dal. 1823. 27
A szellőhöz. 1823. 28
Tűnő életkor. 1823. 29
Vég part. 1823. 29
Mohács. Elegia. 1824. 29
Olaszországban. 1824. 31
Róza dala. 1824. 32
A csapodár. 1824. 32
Hűség. 1824. 32
Óhajtás. 1825. 32
Erzsébet. Elegia. 33
Pipadal. 1827. 35
Alkonyi dal. 1827. 35
Kedves tájamhoz. 1827. 36
Csalódás. 1828. 37
Egy szó. 1829. 37
Késő bú. 1829. 37

Lap

Második könyv: Népdalok.

1. Rákosi szántó a török alatt. 1828. 39
2. Husvét után két hete már 30
3. Hej violám, szép violám 40
4. Nézd a hegyek pipáznak 40
5. A tiszának kies partján 40
6. Vedd sarlódat édes kincsem 40
7. Messze fénylik a Balaton 41
8. Az én kincsem noha szegény 41
9. Hej csicsergő kis madár 41
10. Szülőföldem szép határa 41
11. Szomszéd asszony udvarába 42
12. Mély a Duna közepén 42
13. Túl az erdőn lakik rózsám 42
14. Rózsa! rózsa! mit csinálsz 43
15. Ha én tiszta patak volnék 43
16. A ki szeretőjét 43
17. Hej ti fényes csillagok 43
18. A bimbóbul virág lesz 44
19. Most jer hozzám 44
20. Én is voltam szegény legény 44
21. A Dunában sok a víz 44
22. Gyöngyvirág és liliomszál 44
23. Vígan foly a csermelye 45
24. Legény szökött kertembe 45
25. Az én babám durczás leány 45
26. Mohácsi dal. 1829. 45
27. Az ér mellett áll egy fa 46
28. Fogy már a nap melege 46
29. Messze tőled, édes kincsem 47
30. Piros leány, barna leány 47
31. Monddsza nekem rózsám-adta 47
32. Sárga levél, sárga levél 48
33. Komám asszony leányának 48
34. Minap a kerben jártam. 1827. 48

Harmadik könyv: Tan és Gúnyor.

Themistokles 49
Szerelem. 1820. 49
Remény. 1830. 49
Rejtett szó 50
A fűzfa-poeta gratulál őtet mellőzött egykori Maecenásának 50
Jelige a „Szépliteraturai Ajándék"-hoz. 1820. 51
A hazafi 51
Dalforrás. 1821. 51
Az élet korai. 1821. 51
Lantos szerelme. 1822. 54
Az élet. 1822. 55

	Lap
Életöröm. 1822.	55
Irói tanács. 1822.	55
Tollagi. 1822.	56
Epigrammák. 1822.	56
Epistola. Töredék. 1824.	59
Vád és tett. 1825.	61
Titoktartás 1825.	61
Pontyi szerelme. Parodia „Lantos szerelmére". 1825.	61
Xéniák. 1826.	62
1. Tud. Gyűjtemény	62
2. „Tatárok Magyarországban"	62
3. „Ilka"	62
4. „Szécsi Mária"	63
5. Ossianisták	63
6. Alkalmi versek	63
7. „Márévára"	63
8. „Hősregék"	63
9. „Zsebtükör"	6
10. Magyar Müllner	63
11. A Haramiák fordítójához	63
12. M. Szegeden	63
13. Sz.	63
14. Egy nyomorúlt, de tolakodó poétához	64
15. Érzékeny drámaíró	64
16. Szabadelmű, de csak magának	64
17. Intés	64
18. Egy hiúhoz	64
19. Terméketlen Múzsa	64
20. P. Vigyorihoz	64
21. Nadl	64
22. Házi jegyzetek	64
23. Muzárion	65
24. Szemeréhez	65
25. Bátoriak	65
26. Élet és Litteratúra	65
27. Egy tehetetlen poetához	65
28. Náray és Himfy	65
29. Egy jó rímelőhöz	67
30. Egy rossz versíróhoz	67
31. Egy majmolóhoz	67
32. Egy hiú tehetetlenhez	68
Emléksorok (lóversenydíjakra). 1827—1828.	68
A két hajós. Allegoriai költemény. Vörösmartynak. 1827.	70

Negyedik könyv: BALLADÁK. KÖLTŐI BESZÉLYEK.

Éjjeli menyekző	73
A kísértet	79
Leo és Lina	83
A szegény útas	84

Lap
A magányos sír. 1823. 84
A jövevény. 1824. 86
Eprészleány. 1828. 87
Budai harczjáték. 1828. 90
Leánybú. 1828. 92
Karácsonéj. 1829. 93
A választás. 1829. 94
Bandi. 1829. 95
Zuárd. 1829. 96
Az álmatlan király. 1829. 96
Bajnokdíj. 1830. 97
A szeretők sírja. 1830. 98
A lantos. 1830. 99
Tabán. 1830. 99
Az álom. 1830. 100
A sastoll. 1830. 100
A bánkodó férj. 1830. 101
Elte. Romános költemény töredéke. 1825. 101
Nehány verstöredék 107

Drámák.

A Tatárok Magyarországban. Dráma öt felv. 1811. 112
Zách Klára. Dráma öt felv. 1812. 146
Ilka, vagy: Nándorfehérvár bevétele. Dráma négy felv. 1819. . 180
Stibor vajda. Dráma négy felv. 1819. 230
A kérők. Vígjáték három felv. 1819. 321
A pártütők. Vígjáték három felv. 1819. 351
Szécsi Mária, vagy: Muránvvár ostromlása. Dráma négy felvonásban. 1820. 383
A gyilkos, vagy: Mikor pattant nem hittem volna Vígjáték egy felv. 1820. 412
Kemény Simon. Dráma két felv. 1820. 427
Barátság és nagylelkűség. Dráma egy felv. 1820. 445
Irene. Szomorújáték öt felv. 1820. 461
Nelzor és Amída. Keleti dráma egy felv. 541
Szilágyi Mihály szabadulása. Dráma egy felv. 1822. . . . 551
Mátyás deák. Vígjáték egy felv. 1825. 561
A betegek. Vígjáték egy felv. 1826. 569
A vígjáték. Vígjáték egy felv. 1826. 584
A leányőrző. Vígjáték három felv. 1827. 599
Kénytelen jószívűség. Vígjáték egy felv. 1827. 631
Hűség próbája. Vígjáték egy felv. 1827. 651

